9
3-C
52

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
2 H
21

5
5
7
21.

9.-3.C.52

4-5.D.[illegible]20

II a 213 f 3a

BIBLIOTECA VITTORIO EMANUELE IN ROMA

PHILIPPVS BEROALDVS IVNIOR ACADEMIAE ROMANAE PRAEPOSITVS LEO. X. PON. MAX. SAL.

QVID NAM ESSE CAVSAE DICAM Pont. Max. ꝙ egregia animorum monumenta quæ ſola communem hanc humanarum rerum moriendi ſortem effugere poſſe uidebantur, ipſa quoq; præteritis ſeculis fati contagionem ſenſerunt. Namq;, ut de plurimis bonis auctoribus taceam qui omnino perierunt, unus Cornelius tacitus qui res Romanas ab exceſſu Diui Auguſti ad ſuam ætatem cõplexus eſt triginta uoluminibus, lacer, & ueluti ſine capite ſtatuæ diiacuit. Nihil miſero profuerat Romani Imperii res geſtas diligenter, fideliter & floride ſcripſiſſe. Nihil eum iuuerat ſequentibus temporibus nactum fuiſſe Imperatorem Tacitum Qui eum inter ſuos progenitores annumerari glorioſum duxerit, Qui illius Hiſtorias quot annis multis uoluminibus trãſcribendas ac per Bibliothecas diſſeminandas imperarit, quo pluribus monimentis, pluribus Theſauris diuturnitatem gentili ſuo cuſtodiret. Ac mihi quidem uidetur per tot ſecula Cornelius non tam caput ſuũ perdidiſſe, ꝗ ultro ipſe occultaſſe. Audiebat.n.eã eſſe ignauiã temporum, cum bonarũ litterarum contemptũ, ut non modo non quenꝗ uideret, ſed ne à quoꝗ uideri quidẽ dignum eſſe exiſtimaret. At uero ubi tui Pontificatus effulſit alma lux, ſeſe ipſe extulit, ad nominis tui uocem caput exeruit. Odor namq; tuarum uirtutum non uiuentes modo in uenerationem ſui commouit, ſed ipſos pene

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EM.

dixerim intermortuos excitauit. Falleris. *n.* Leo Max. *ſi arbitraris quemq̃ fuiſſe per multa ſecula, Qui in iſtam maieſtatis altitudinem adſcenderit, tam communi omni/um mortalium lætitia, tam conſtanti opinione bonitatis, Quiq; tantam de ſe cõmorit expectationẽ quantã ipſe de te ꝯcitaſti.* Et. *n. anteactæ uitæ incredibilis ſanctitas, mo/rum candor, ſpectata fides in eã ſpem oẽs adducebãt, ut unum eſſe te affirmarent qui demiſſus è cœlo per au/ream illã* Homeri *cathenam feſſo orbi ſuccurrere et poſ/ſes, & uelles.* In *primis uero bonæ artes ſtudiaq; ipſa lit terarum ſibi de te plurimum ſtatim promiſere.* Sciebant *enim fuiſſe te ſemper egregia in ſe uoluntate, præclara mente, unã modo non affuiſſe facultatem, quã uidebant iſta cum dignitate acceſſiſſe eãq; permagnã.* Norant Bi/*bliothecam* Mediceam *quæ difficillimis* Italiæ *tempori/bus parem cum reliqua domus tuæ fortuna ſenſerat ca/lamitatem à te extorre, ac perq̃ modicis fortunis, pecunia rum magna ui recuperatam.* Viderant Aedes *tuas nobi/libus ingeniis patuiſſe ſemper.* Meminerant *præterea di/uini illius uiri auream eſſe te ſobolem qui bonas litteras iam fugientes reuocauit.* Ex *cuius te ortum radicibus affirmabant non poſſe non conſimiles fructus dare, atq; etiam tanto uberiores, q̃to illum ipſum patrem tuum opu lẽtia, maieſtate, amplitudine ſuperaſti.* Et *mehercule huic opinioni (q̃tum in primordio & quaſi infantia* Pontifica*tus effici potuit) ꝑclare reſpondiſti.* Namq; *adauctis pro feſſorum ſtipendiis, accitiſq; undiq; ſummis in omni ſtu diorum genere uiris* Romanum Gymnaſium *multis in/geniorum luminibus illuſtraſti.* Ac Laurentius *quidem parens tuus* Iohannem *Laſcarem ſingularis eruditio/*

nis uirum in Græciam miſit, quo libros undiq; cōquiſi/
tos Florentiam ad extruendam Bibliothecam cōporta/
ret, Tu uero qui ꝙ utrāq; linguam optime calles, ad per
fectam eruditionem, litterarum græcarū cognitionē ſcie
bas eſſe pernecceſſariam, eodem Laſcare auctore ipſam
propè modum Græciam in Italiam quaſi in nouā Co/
loniam deduxiſti. Pueros. n. ex tota Græcia in quibus uis
ingenii & bona indoles ineſſe uidebatur cum ſuis præ/
ceptoribus Romam euocaſti, ut & linguam ipſis no/
ſtram cōmodius nos traderemus, ſuamq; illi nobis libe
ralius impartirent, ac per hoc ſeminarium utriuſque gen
tis litteræ altioribus radicibus innixæ transferri ac lati/
us propagari poſſent. Age uero quanta hoc ipſum laude
dignum eſt? ꝙ propemodum p̄conis uoce ingentia præ
mia indagatoribus librorum propoſuiſti, ſi quos libros
uetuſtas nobis inuidit, alicunde è latibulis eduxiſſent,
Quæ uenatio Cornelii Taciti hos primos quinq; libros q
per lōgum ſeculorum ambitum latuerāt, in ſaltibus Ger
maniæ inuenit, Quam tu prædā ad te allatam ac ma/
gna mercede cōparatam, non uelut aliqua librorum ſe/
pultura rurſus occultaſti, ſed tanquā uerus omnium pa
ter utilitati omnium ꝯſultum eſſe uoluiſti, Si quidē ubi re
totos ſumma cum uoluptate cognouiſti (nam poſt nego/
ciorum fluctus ex antiqua tua ꝯſuetudine, aut aliquid
ipſe legis, aut alios recitantes audis) eos mihi ut ad cō/
munem ſtudioſorum utilitatem publicarē tradidiſti. Quo
nomine, cum ego p̄ter cæteros, quē, ꝙ huius prouinciæ
rectorem non omnino malum exiſtimaſti, laus non par/
ua ſecutura eſt, tum boni omnes ad quos huius beneficii
inopinata utilitas latiſſime prouentura eſt, debere tibi, ſi

grati eſſet uolent, fateantur neceſſe eſt. Nam ſummū ego auctorem, & ſumme utilem Corneliū Tacitum ſemper iudicaui cū priuatis hominibus & optimatibus, tum ue/ro etiā Principibus ipſis atq; Imperatoribus. Et. n. cū ex reliquis Hiſtoricis alii res tantū domi foriſq; ī Rep. geſtas perſcribāt ut Salluſtius, ut Liuius. Alii principum uitas oſtendiſſe contenti ſint, ut Suetonius ut Plutarchus, Hic unus utrūq; munus ſummo ordine, diligenti cura, magno iudicio, multa cōcinnitate cōplexus eſt. His au/tem quinque libris decē reliquos cōnectere placuit, ut ſuo tandem capite Cornelius, ſuam faciē multo integrior ſpectandam tuoq; munere cognoſcendam p̄beret. Atq; utinam alii quoq; & permulta linguæ noſtræ uolumi/na quæ deperdita ſunt iampridem, nunc te clauū chri/ſtianæ Cymbæ moderante inueniantur, ſpondere. n. om/nibus audeo ac pro te p̄ſtare me uadē, ut quicunq; uolu/men aliquod egregiū, ex his ipſis quæ uetuſtatis iniuria interciderunt, repertum ad te attulerit, fore ut tanti au/ctor muneris nō minorē in ſe tuam ſenſurus ſit, q̄ hic ipſe ſenſerit qui hos quinq; attulerit liberalitatem. Nam cū tu multas Laurentii parentis tui excellentes animi do/tes nobis repræſentes, nullā te magis exprimere ac re/ferre animaduerto, q̄ ut de litteris bene meruiſſe iudice/ris, atq; id quoq; ut reliquas actiones tuas & prudēter inſtituis & ſapienter facis, &. n. Laurentius q̄q̄ ſuæ Reip. fuerit columen, Italiā uniuerſam quoaduixit pru/dentia & ꝯſilio præſtiterit immunem ab incurſionibus barbararum gentium & rapinis, Regum illuſtrium toto orbe ſummam beneuolentiam multis officiis ſi/bi ꝯciliarit, fuerit planè uir unus qui de humano genere

optime meritus iudicari poſſit, nullam tamen pleniorem gratiam, nullum uberius meritum tulit quam idipſum, quo litteræ ſunt eum remuneratæ, memores .n. illius in ſe beneficētiæ, ne ingratæ haberētur eū mortalitate ereptum æternitati conſecrarunt. Ita neſcias utrum maius præſidium litteris attulerit Laurentius, *an ab eis maius ipſe nomen, ampliorem dignitatem fuerit conſecutus.* Huic *autem inſtituto & propoſito tuo tam recto tam magnanimo fortuna quoq; ipſa ſub ſeruire, occaſionesq; offerre uiſa eſt, quibus animi tui nobiliſſimas cogitationes exprimere poſſes.* Si *quando. n. clari in litteris uiri extitere, affirmare auſim tuis temporibus extare ſummos, nec in litteris modo, ſed in* Muſica, Pictura, Statuaria, Architectura *celeberrimos,* Quorum *tu artes liberaliter foues, opera intelligenter laudas, ingenia magnifice extollis.* Magna *ſane fælicitas hæc eſt ingeniorum, ut ſuarum uirtutum intelligentem & amantem principem nacta ſint.* Sed *nec principis eius fortuna minor,* Qui *eo ſeculo natus ſit, quo poſſit eos habere ſpectatores & ſuarum actionum teſtes qui poſteris illas quoq; narrare poſſint incorrupte.* Deus *igitur optimus* Maximus *hanc tibi mētem hunc animum perpetuo cōſeruet, incolumitatem quam diutiſſime tueatur, ut unus poſt hominum memoriam fuiſſe* Pontifex *dicaris,* Qui *magni principis numeros abſolueris,* Religionem *ſanctiſſime colueris, fontes beneficentiæ in bonorum tantum cōmoditates deriuaris,* Virtutes *demum omnes cognoueris, amaueris, illuſtraueris.* Vale.

SED *Quoniam uetus* Codex, *unde hunc ipſum deſcri/bendum atque inuulgandum curaui, pluribus mendis ſcatet, æquum uidetur* Lectorem *in primo quaſi ope/ris limine ↄſilii mei, quo in hoc toto negocio ſim uſus, admonere.* Namq; *errores qui poterant nulla temeritatis nota emendari, conſultis primo nonnullis eruditis & acris iudicii uiris correxi.* At *quæ loca in ſe maiorẽ in corrigendo difficultatem habere uidebantur, ſicut erãt reliqui, appoſitis interiori margini ſtellulis quæ uitio/ſum codicem teſtarentur.* Sepoſuimus *uero libellum in calce* Quinti *libri in quo per numerum chartarum ſtel/lulam ipſam cum ſuo numero tanquã ad cauſam dicen/dam in iudicium uocamus.* Ibi *dum* Lector *aut dubita/tionem aut opinionem noſtram audiet, uel ſententiã ap/probabit meam, uel meliorem ipſe afferet.*

P. CORNELII TACITI AB EXCESSV DIVI AVGVSTI HISTORIARVM.

IBER PRIMVS.

RBEM Romã à principio Reges habuere. Libertatem, et Conſulatum. L. Brutus inſtituit. Dictaturæ ad tempus ſumebantur. Neq; decemuiralis poteſtas ultra biennium. Neq; Tribunorum militum conſulare ius diu ualuit. Nõ Cinnæ, non Sullæ longa dominatio. Et Pompeij Craſſiq; potentia cito in Cæſarem. Lepidi, atque Antonii arma in Auguſtum ceſſere, Qui cuncta diſcordiis ciuilibus feſſa, nomine principis ſub Imperium accepit. Sed ueteris populi Ro. proſpera uel aduerſa claris ſcriptoribus memorata ſunt. Temporibusq; Auguſti dicendis non defuere decora ingenia, donec gliſcente adulatione deterrerentur. Tiberii, Caiiq;, & Claudii, ac Neronis res florentibus ipſis ob metum falſæ, Poſtq̃ occiderant recentibus odiis compoſitæ ſunt. Inde conſilium mihi pauca de Auguſto, et extrema tradere, mox Tiberii principatum, & cætera, ſine ira, & ſtudio, quorum cauſas procul habeo. Poſtquã Bru

to, & Caſſio cæſis, nulla iã publica arma. Pompeius apud Siciliã oppreſſus, exutoq; Lepido, interfecto Antonio, ne Iulianis qdẽ partibus, niſi Cæſar dux reliquus, poſito triũuiri nomine Conſulẽ ſe ferẽs et ad tuendam plebẽ tribunitio iure ꝯtentum. Vbi militem donis, populum annona, cunctos dulcedine otii pellexit, inſurgere paulatim, munia Senatus, magiſtratuum, legum in ſe trahere, nullo aduerſante, cum ferociſſimi per acies, aut proſcriptione cecidiſſent, cæteri nobiliũ, quanto quis ſeruitio promptior, opibus, & honoribus extollerentur, ac nouis ex rebus aucti, tuta & præſentia, q̃ uetera, & periculoſa mallent. Neque prouinciæ illum rerum ſtatum abnuebant, ſuſpecto Senatus, populiq; Imperio ob certamina potentiũ & auaritiam magiſtratuum, inualido legum auxilio, quæ ui, ambitu, poſtremo pecunia turbabantur. Cæterum Auguſtus ſubſidia dominationi Claudium Marcellum ſororis filium admodũ aduleſcentem Pontificatu, & curuli Aedilitate. M. Agrippam ignobilem loco, bonum militia et uictoriæ ſocium geminatis conſulatibus extulit, mox defuncto Marcello generum ſumpſit. Tiberium Neronem, & Claudium Druſum priuignos imperatoriis nominibus auxit, integra etiam dum domo ſua, nam genitos Agrippa Caium ac Lucium in familiam Cæſarum induxerat, nec dum poſita puerili prætexta Principes iuuentutis appellari, deſtinare,

Conſules ſpecie recuſantis flagrantiſſime cupiuerat. Vt Agrippa uita conceſſit. L. Cæſarem euntem ad Hiſpanienſes exercitus, Caium remeantem Armenia, & uulnere inualidum, mors fato propera, uel nouercæ Liuiæ dolus abſtulit. Druſoq; pridem extincto, Nero ſolus è priuignis erat. Illuc cuncta uergere filius, collega Imperii, conſors tribunitiæ poteſtatis adſumitur, omniſq; per exercitus oſtentatur, non obſcuris ut antea matris artibus, ſed palàm hortatu. nam ſenem Auguſtum deuinxerat adeo uti nepotem unicum Agrippam Poſthumum in inſulam Planaſiam proiiceret, rudem ſanè bonarum artium, & robore corporis ſtolide ferocem, nullius tamen flagitii compertum. At Hercule Germanicum Druſo ortum octo apud Rhenum legionibus impoſuit, adſcirique per adoptionem à Tiberio iuſſit, quamquam eſſet in domo Tiberii filius iuuenis, ſed quo pluribus munimentis inſiſteret. Bellum ea tempeſtate nullum, niſi aduerſus Germanos ſupererat, abolendæ magis infamiæ ob amiſſum cum Quintilio, Varo exercitum, quam cupidine proferendi. Imperii, aut dignum ob præmium. Domi res tranquillæ, eadem magiſtratuum uocabula, iuniores poſt Actiacam uictoriam, etiā ſenes pleriq; inter bella ciuium nati, quotus quiſq;

reliquus qui Rempu. uidiſſet? Igitur uerſo ciuitatis ſtatu nihil uſquam priſci & integri moris, omnis exuta æqualitate iuſſa Principis aſpectare, nulla in præſens formidine dum Auguſtus ætate ualidus, ſeq; & domum, & pacem ſuſtentauit. Poſtquam prouecta iam ſenectus ægro & corpore fatigabatur, aderatq; finis, & ſpes nouæ, pauci bona libertatis incaſſum diſſerere, plures bellum paueſcere, alii cupere. pars multo maxima imminentis dominos uariis rumoribus differebant. trucem Agrippam, & ignominia accenſum, non ætate, neque rerum experientia tantæ moli parem. Tiberium Neronem maturum annis, ſpectatum bello, ſed uetere atque inſita Claudiæ familiæ ſuperbia, multaq; indicia ſæuitiæ, quamquã premantur, erumpere, hunc & prima ab infantia eductum in domo regnatrice, congeſtos iuueni Conſulatus, Triumphos, ne iis quidem annis, quibus Rhodi ſpecie ſeceſſus exulẽ egerit, aliquid quã iram, et ſimulationẽ, & ſecretas libidines meditatũ. accedere matrẽ muliebri impotentia, ſeruiendum fœminæ, duobusq; inſuper adoleſcentibus, qui Rempub. interim premant, quandoq; diſtrahant. Hæc atque talia agitantibus, graueſcere ualitudo Auguſti, & quidam ſcelus uxoris ſuſpectabant. Quippe rumor inceſſerat, paucos ante menſes, Auguſtum electis conſciis, & comite uno Fabio

Maximo Planaſiam uectum, aduiſendum Agrippam, multas illic utrinque lachrymas, & ſigna charitatis, ſpemq; ex eo fore, ut iuuenis penatibus aui redderetur. Quod maximum uxori Martiæ aperuiſſe, illam Liuiæ. C. Nauum id Cæſari. Neque multo poſt extincto Maximo (dubium an quæſita morte) auditos in funere eius Martiæ gemitus ſemet incuſantis, quod cauſa exitii marito fuiſſet. utcunque ſe ea res habuit uixdum ingreſſus Illyricum Tiberius, properis matris litteris accitur, neque ſatis compertum eſt, ſpirantem adhuc Auguſtum apud urbem Nolam, an exanimem reppererit, acribus namq; cuſtodiis domum, & uias ſepſerat Liuia, lætique interdum nuncii uulgabantur, donec prouiſis quæ tempus monebat, ſimul exceſſiſſe Auguſtum, & rerum potiri Neronem fama eadem tulit. Primum facinus noui principatus fuit Poſthumi Agrippæ cædes quem ignarum inermumq;, quamuis firmatus animo Centurio, ægre confecit. Nihil de ea re Tiberius apud Senatum diſſeruit. Patris iuſſa ſimulabat. quibus præſcripſiſſet tribuno cuſtodiæ adpoſito, ne cunctaretur Agrippam morte adficere quandocunque ipſe ſupremum diem expleuiſſet. Multa ſine dubio, ſæuaq; Auguſtus de moribus adoleſcentis queſtus ut exilium eius Senatus conſulto ſanciretur perfecerat, cæterum in nullius un-

redum in Rempu.opibus,auxilio ſcilicet militari tuen-dum,ut ſepultura eius quieta foret.Multus hinc ipſo de Auguſto ſermo,pleriſq; uana mirãtibus,q; idem dies ac cæpti quondam Imperij princeps,& uitæ ſupremus.q; Nolæ in domo,& cubiculo,in quo pater eius Octauius uitam finiuiſſet.numerus etiam conſulatuum celebrabã tur,quo Valerium Coruinum,& C.Mariũ ſimul æqua uerat,continuata per ſeptem & triginta annos Tribuni tia poteſtas,Nomen Imperatoris ſemel atq; uicies partũ, aliaq; honorum multiplicata aut noua. At apud pru-dentes uita eius,uarie extollebatur, arguebatur ue. Hi pietate erga parentem,& neceſſitudine Reipu. in qua nullus tunc legibus locus ad arma ciuilia actum, quæ neque parari poſſent,neq; haberi per bonas artes,multa
※ Antonio tunc interfectores Patris ulciſceretur, multa
1 Lepido,conceſſiſſe,poſtq̃ hic ſocordia ſenuerit,ille p libidi nes peſſum datus ſit, non aliud diſcordantis patriæ re-mediũ fuiſſe,q̃ ab uno regeretur.Non regno tamen,neq; dictatura,ſed principis nomine conſtitutam Remp.Ma ri oceano,aut amnibus longinquis ſæptum Imperium. legiones,prouincias,claſſes,cuncta inter ſe connexa, Ius apud ciues,modeſtiam apud ſocios,Vrbẽ ipſam magnifi co ornatu,pauca admodum ui tractata,quo cæteris qes eſſet.Dicebatur contra,pietatem erga parentem, & tem pora Reipu.obtentui ſumpta, cæterum cupidine domi-nandi concitos per largitionem ueteranos paratum ab adoleſcente priuato exercitum,corruptas Conſulis legio nes,ſimulatam Pompeianarum gratiam partium, mox ubi decreto patrum,faſces,& ius prætoris inuaſerit, cæ-ſis Hircio,& Panſa(ſiue hoſtis illos,ſeu Panſam uenenũ

uulneri adfuſum, ſui milites Hircium, & machinator doli Cæſar abſtulerat) utriuſque copias occupauiſſe. Extortum inuito Senatu conſulatum, arma'que quæ in Antonium accæperit, contra Rempu. uerſa, Proſcriptionem ciuium, diuiſiones agrorum, ne ipſis quidem qui fecere, laudatas. ſane Caſſij, & Brutorum exitus paternis inimicitijs datos, quamquam fas ſit priuata odia publicis utilitatibus remittere, ſed Pompeium imagine pacis, ſed Lepidum ſpecie amicitiæ decæptos, poſt, Antonium Tarentino, Brunduſinoq; fœdere, & nuptijs ſororis inlectum ſubdolæ adfinitatis pœnas morte exoluiſſe, Pacem ſine dubio poſt hæc, uerum cruentam, Lollianas Varianaſq; clades, interfectos Romæ Varrones, Egnatios, Iulios. Nec domeſticis abſtinebatur, abducta Neroni uxor, et conſulti per ludibrium Pontifices, an concæpto, nec dum edito partu rite nuberet, quæ Tedij et Vedij Pollionis luxus. Poſtremo Liuia grauis in Rempu. mater, grauius domui Cæſarum nouerca, nihil Deorum honoribus relictum, cum ſe templis, & effigie numinum per flamines, & ſacerdotes coli uellet, ne Tiberium quidem caritate, aut Reip. cura ſucceſſorem adſcitum, ſed quoniam adrogantiam ſæuitiamq; eius introſpexerit, comparatione deterrima ſibi gloriã quæſiuiſſe. Et enim Auguſtus paucis ante annis, cũ Tiberio tribunitiam poteſtatem à Patribus rurſum poſtularet (q̈q̃ honora oratione) quædam de habitu, cultuq;, & inſtitutis eius iecerat, quæ uelut excuſando exprobraret. Cæterũ ſepultura more perfecta templum & cœleſtes religiones decernuntur. Verſæ inde ad Tiberium preces. Et ille uarie diſſerebat, de magnitudine Imperij ſua modeſtia, ſolam Diui Auguſti m

tem tantæ molis capacem, ſe in partem curarum ab illo uocatum experiendo didiciſſe, q̃ arduum, q̃ ſubiectum for tunæ regendi cuncta onus, proinde in ciuitate tot inlu ſtribus uiris ſubnixa non ad unum omnia deferrēt, plu res facilius munia Reip. *ſociatis laboribus executuros.* Plus *in oratione tali dignitatis q̃ fidei erat.* Tiberioq; *et in rebus quas non occuleret, ſeu natura, ſiue adſuetudine ſuſpenſa ſemper & obſcura uerba.* Tunc *uero nitenti ut ſenſus ſuos penitus abderet, in incertum, & ambiguum magis implicabantur.* At *patres qbus unus metus, ſi in tellegere uiderentur, in queſtus, lachrymas, uota effundi, ad deos, ad effigiem* Auguſti, *ad genua ipſius manus tē dere, cum proferri libellum, recitariq; iuſſit.* Opes *publi cæ continebantur, quantum ciuium, ſociorumq; in armis quot claſſes, regna, prouinciæ, tributa, aut uectigalia, & neceſſitates ac largitiones, q̃ cūcta ſua manu pſcripſerat* Auguſtus, *addideratq; conſilium, coercendi intra termi nos* Imperij, *incertum metu, an per inuidiam.* Inter *quæ* Senatu *ad infimas obteſtationes procumbēte, dixit forte* Tiberius, *ſe, ut non toti* Reipu. *parem, ita q̃cunq; pars ſibi mādaretur, eius tutelā ſuſcæpturū.* Tum Aſinius Gallus, *interrogo inquit,* Cæſar *quā partem* Reip. *mandari tibi uelis?* Perculſus *īprouiſa interrogatione paulū reticuit, dein collecto animo reſpōdit.* Nequaq̃ *decorū pudori ſuo legere aliquid, aut euitare ex eo cui in uniuerſum excu ſari mallet.* Rurſum Gallus *(etenim uultu offenſionē con iectauerat) nō idcirco interrogatū ait, ut diuideret, quæ ſeparari neqrent, ſed & ſua cōfeſſione argueretur, unū eē* Reip. *corpus, atq; unius animo regendū,* Addidit *laudē de* Auguſto, Tiberiūq; *ipſum uictoriarū ſuarum, quæq; in*

ſoga per tot annos egregie feciſſet, admonuit. Nec ideo iram eius leniuit pridem inuiſus, tanq̃, ducta in matrimonium Vipſania. M. Agrippæ filia, quæ quondam Tiberij uxor fuerat, pluſq̃ ciuilia agitaret, Pollioniſq; Aſinij patris ferociam retineret. Poſt quæ. L. Arruncius haud multum diſcrepans a Galli oratione perinde offendit, q̃q̃ Tiberio nulla uetus in Arruncium ira, ſed diuitem, promptum artibus egregijs, & pari fama publice ſuſpectabat. Quippe Auguſtus ſupremis ſermonibus cum tractaret, qui nam adipiſci, principem locum, ſuffecturi abnuerent, aut impares uellent, uel idē poſſent cuperētq;. M. Lepidum dixerat capacem, ſed aſpernantem, Gallum Aſinium auidum & minorem. L. Arruncium non īdignum, & ſi caſus daretur, auſurum. De prioribus conſentitur, pro Arruncio quidam Cn. Piſonem tradidere, omneſq; præter Lepidum uarijs mox criminibus ſtruēte Tiberio circunuenti ſunt. Etiam Q. Haterius et Mamercus Scaurus ſuſpicacem animum perſtrinxere, Haterius cū dixiſſet, quouſq; patieris Cæſar nō adeſſe apud te Reip? Scaurus quia dixerat, ſpem eſſe ex eo non inritas fore Senatus preces, ꝙ relationi Conſulum iure tribunitiæ poteſtatis non interceſſiſſet. In Haterium ſtatim inuectus eſt, Scaurum cui implacabilius iraſcebatur ſilentio tranſiſit, feſſuſq; clamore omnium, expoſtulatione ſingulorum, flexit paulatim, non ut fateretur ſuſcipi à ſe Imperium, ſed ut negare, & rogari deſineret. Conſtat Haterium cum deprecandi cauſa palatium introiſſet, ambulantiſq; Tiberij genua aduolueretur, prope à militibus interfectum, quia Tiberius caſu, an manibus eius impeditus procideret, neq; tamē periculo talis uiri mitigatus eſt, donec Ha

terius Auguſtam oraret, et uſq; accuratiſſimis precibus protegeretur. Multa patrum & in Auguſtam adulatio, alij Parentem, alij Matrem Patriæ appellādam, pleriq; ut nomini Cæſaris adſcriberetur, Iuliæ Filius, cenſebant. Ille moderandos fœminarum honores dictitans, eadēq; ſe temperantia uſurum in his quæ ſibi tribuerentur, cæterum anxius inuidia, & muliebre faſtigium in diminutionem ſui accipiens, ne lictorem quidem ei decerni paſſus eſt, aramq; adoptionis, & alia huiuſcemodi prohibuit. At Germanico Cæſari proconſulare Imperium petiuit, miſſiq; Legati qui deferrent, ſimul mœſticiam eius ob exceſſum Auguſti ſolarentur, quo minus idē pro Druſo poſtularetur, ea cauſa, ꝙ deſignatus Cōſul Druſus præſenſq; erat. Candidatos præturæ duodecim nominauit, numerum ab Auguſto traditum, & hortante Senatu, ut augeret, iureiurando obſtrinxit, ſe non exceſſurum. Tum primum è Campo comitia ad patres tranſlata ſunt, nā ad eam diem, & ſi potiſſima arbitrio principis, quædam tamen ſtudijs tribuum fiebant, neq; Populus adem ptū ius queſtus eſt, niſi inani rumore. Et Senatus largitionibus, ac precibus ſordidis exolutus, libens tenuit, moderante Tiberio, ne plures q̄ quattuor candidatos cōmendaret ſine repulſa et ambitu deſignandos, Inter quæ Tribuni plebei petiuere, ut proprio ſumptu ederent ludos, qui de nomine Auguſti faſtis additi Auguſtales uocarentur, ſed decreta pecunia ex ærario, utq; per Circum Triumphali ueſte uterentur, curru uehi haud ꝑmiſſum, Mox celebratio annum ad Prætorem tranſlata, cui inter ciues & peregrinos iuriſdictio eueniſſet. Hic rerum urbanarū ſtatus erat, cum Pannonicas Legiones ſeditio īceſſit, nul

lis nouis cauſis,niſi ꝙ mutatus Princeps licentiam tur/ barum,& ex ciuili bello ſpem præmiorum oſtendebat. Caſtris æſtiuis tres ſimul Legiones habebantur, præſi/ dente Iunio Blæſo,qui fine Auguſti,& initijs Tiberij au ditis,ob iuſtitium,aut gaudium intermiſerat ſolita mu/ nia,Eo principio laſciuire miles, diſcordare,peſſimi cu/ iuſq; ſermonibus præbere aures,deniq; luxum,& ocium cupere,diſciplinam,& laborem aſpernari. Erat in ca/ ſtris Percēnius quidam,dux olim Theatralium operarū dein gregarius miles,procax lingua, & miſcere cœtus hiſtrionali ſtudio doctus.Is imperitos animos,et quæ nā poſt Auguſtum militiæ conditio ambigentes, impellere paulatim nocturnis conloquijs,aut flexo in ueſperā die & delapſis melioribus deterrimum quēq; congregare, Poſtremo promptis iam & alijs ſeditionis miniſtris ue/ lut concionabundus interrogabat, cur paucis Centurio nibus,paucioribus Tribunis in modum ſeruorum obe/ dirent?quando auſuros expoſcere remedia niſi nouum & nutantem adhuc Principē precibus,uel armis adi/ rent?ſatis per tot annos ignauia peccatū, ꝙ tricena, aut quadragena ſtipendia ſenes,& pleriq; truncato ex uul/ neribus corpore tolerent,ne dimiſſis quidem finem eſſe militiæ,ſed apud uexillum retentos,alio uocabulo,eoſdē labores perferre,ac ſiquis tot caſus uita ſupauerit, trahi adhuc diuerſas in terras,ubi per nomen agrorum,uligi nes paludum,uel inculta montium accipiant,Enimuero militiā ipſam grauē,infructuoſam,denis in diē aſſibus animā & corpus æſtimari,hinc ueſtem,arma,tentoria hinc ſæuitiam Centurionum,& uacationes munerum rediui,At hercule uerbera,& uulnera,duram hyemē,

exercitas æſtates, bellū atrox, aut ſterilem pacem ſempi/terna, Nec aliud leuamentum, q̄ ſi certis ſub legibus mili tia iniretur, ut ſingulos denarios mererēt, ſextusdecimus ſtipendij annus finem adferret, ne ultra ſub uexillis tene/rētur, ſed iiſdem in caſtris præmium pecunia ſolueretur. An prætorias cohortes quæ binos denarios accæperint, quæ poſt ſexdecim annos penatibus ſuis reddantur, plus periculorum ſuſcipere? non obtrectari à ſe urbanas excu bias, ſibi tamen apud horridas gentes è contubernijs ho/ſtem aſpici. Adſtrepebat uulgus diuerſis incitamentis, hi uerberum notas, illi caniciem, plurimi detrita tegmina, et nudum corpus exprobrantes. Poſtremo eo furoris uene/re, ut tres legiones miſcere in unam agitauerint. depulſi æmulatione, quia ſuæ quiſq; legioni eum honorem quæ/rebant, alio uertunt, atq; una tres Aquilas, & ſigna co/hortium locant, ſimul congerunt ceſpites, extruunt tribu nal, quo magis conſpicua ſedes foret. Properātibus Blæ ſus aduenit, increpabatq;, ac retinebat ſingulos clami/tans, mea potius cæde ībuite manus, leuiore flagitio Le/gatum interficietis, q̄ ab Imperatore deſciſcitis, aut inco/lumis fidem legionum retinebo, aut iugulatus pœniten/tiā adcelerabo. Aggerebatur nihilominus ceſpes, iamq; pectori uſq; adcreuerat, cum tandem peruicacia uicti in cœptum omiſere. Blæſus multa dicendi arte, non per ſe/ditionem, & turbas deſideria militum ad Cæſarem fe/renda ait, neque ueteres ab Imperatoribus priſcis, neq; ipſos à Diuo Auguſto tam noua petiuiſſe, & parum in tempore incipientes Principis curas onerari, ſi tamen tē derent in pace temptare, quæ ne ciuilium quidem bello/rū uictores expoſtulauerint, cur contra morem obſequij,

contra fas diſciplinæ uim meditentur? decernerent Legatos, ſeq; coram mandata darent. Adclamauere ut filius Blæſi tribunus legatione ea fungeretur, peteretq; militibus miſſionem ab ſexdecim annis, cætera mandaturos ubi prima proueniſſent. Profecto iuuene, modicum ociũ, ſed ſuperbire miles, ꝙ filius Legati orator publicæ cauſæ ſatis oſtenderet, neceſſitate expreſſa quæ per modeſtiam non obtinuiſſent. Interea manipuli ante cœptam ſeditionem Nauportũ miſſi, ob itinera, et pontes, & alios uſus, Poſtq̃ turbatum in caſtris accæpe, uexilla conuellunt, direptiſq; proximis uicis, ipſoq; Nauporto quod municipij inſtar erat, retinentis Centuriones in riſu, et contumelijs, poſtremo uerberibus inſectantur, præcipua in Aufidienum Rufum præfectum caſtrorum ira, queni direptũ uehiculo ſarcinis grauãt, aguntq; primo in agmine per ludibrium rogitantes, an tam immenſa onera, tam longa itinera libenter ferret? Quippe Rufus diu manipularis,
※ dein Centurio, mox caſtris præfectus antiquam durãq;
1 militiam reuocabat, intus operis, ac laboris, & eo immitior quia tolerauerat. Horum aduentu redintegratur ſeditio, & uagi circumiecta populabantur. Blæſus paucos maxime præda onuſtos ad terrorem cæterorum adfici uerberibus, claudi carcere iubet (nam etiam tum legato à Centurionibus, et optimo quoq; manipularium parebatur) Illi obniti trahentibus, prenſare circunſtantium genua, ciere modo nomina ſingulorum, modo centuriam quiſq; cuius manipularis erat, cohortem, legionem, eadẽ omnibus imminere clamitantes, ſimul probra in Legatum cumulant, cœlum, ac deos obteſtantur, nihil reliqui faciunt, quo minus inuidiam, miſericordiam, metum, et

iras permouerent. Adcurritur ab uniuerſis, & carcere effracto, ſoluunt uincula, deſertoresq́;, ac rerum capitaliũ dãnatos ſibi iam miſcent. Flagrantior inde uis, plures ſeditioni duces, & Vibulenus quidam gregarius miles ante tribunal Blæſi adleuatus circunſtantium humeris apud turbatos, & quid pararet intentos. Vos quidẽ inquit his innocentibus, & miſerrimis lucem, & ſpiritum reddidiſtis, ſed quis fratri meo uitam, quis fratrem mihi reddit? quem miſſum ad uos à Germanico exercitu de communibus commodis nocte proxima iugulauit per gladiatores ſuos, quos in exitium militum habet, atque armat. Reſponde Blæſe ubi cadauer abieceris? ne hoſtes quidem ſepulturam inuident, cum oſculis, cum lachrymis dolorem meum impleuero, me quoque trucidari iube, dum interfectos nullum ob ſcelus, ſed quia utilitati legionum conſulebamus Ii ſepeliant. Incendebat hæc fletu, et pectus, atque os manibus uerberans, mox diſiectis quorum per humeros ſuſtinebatur præceps & ſingulorum pedibus aduolutus tantum conſternationis inuidiæq́; cõciuit, ut pars militum, gladiatores q̃ è ſeruitio Blaſi erãt, pars cæteram eiuſdem familiam uincirent, alij ad quærendum corpus effunderentur, ac ni propere neq; corpus ullum reperiri, & ſeruos adhibitis cruciatibus abnuere cædem, neq; illi fuiſſe unq̃ fratrem pnotuiſſet, haud multum ab exitio Legati aberant. Tribunos tamen, ac præfectum caſtrorum extruſere, ſarcinæ fugientium direptæ, & Centurio Lucillius interficitur, cui militaribus facetijs uocabulum, Cedo alteram, indiderant, quia fracta uite in tergo militis, alteram clara uoce, ac rurſus aliam poſcebat, cæteros latebræ texere, uno retento Clemente

tulio, qui perferendis militum mandatis habebatur idoneus ob promptum ingenium. Quin ipſæ inter ſe legiones Octaua, & Quintadecima ferrum parabant, dum Centurionem cognomento Sirpicum, illa morti depoſcit, Quintadecumani tuentur, ni miles Nonanus preces, & aduerſum aſpernantis, minas interieciſſet. Hæc audita, q̃q̃ abſtruſum, & triſtiſſima quæq; maxime occultantem Tiberium perpulere, ut Druſum filium cum primoribus ciuitatis, duabusq; prætorijs cohortibus mitteret, nullis ſatis certis mandatis ex re conſulturum, & cohortes delecto milite ſupra ſolitum firmatæ, additur magna pars p̃toriani equitis, & robora Germanorum, qui tum cuſtodes Impatori aderant, ſimul p̃torij præfectus Ælius Seianus collega Straboni patri ſuo datus, magna apud Tiberium auctoritate, rector iuueni & cæteris, periculorũ, præmiorumq; oſtentator. Druſo propinquanti, quaſi per officium obuiæ fuere legiones, non lætæ (ut adſolet) neq; inſignibus fulgentes, ſed inluuie deformi, & uultu, q̃q̃ mœſticiã imitarentur, contumaciæ propiores. Poſtq̃ uallum introit portas ſtationibus firmant, globos armatorũ certis caſtrorũ locis opperiri iubent, cæteri tribunal ĩgẽti agmine circũueniũt. Stabat Druſus ſilẽtiũ manu poſcẽs Illi quotiens oculos ad multitudinem retulerant uocibus truculentis ſtrepere, rurſum uiſo Cæſare, trepidare, murmur incertum, atrox clamor, & repente q̃es, diuerſis animorũ motibus pauebant, terrebantq;. Tandem interrupto tumultu litteras patris recitat, in quis pſcriptũ erat præcipuã ipſi fortiſſimarũ legionum curã, quibus cũ plurima bella toleraui ſſet, ubi primum à luctu requieſſet animus actuũ apud patres de poſtulatis eorũ, miſiſſe interim

ſilium,ut ſine cunctatione concederet quæ ſtatim tribui poſſent,cætera Senatui ſeruanda,quẽ neq; gratiæ,neq; ſeueritatis expertẽ haberi par eſſet.Reſponſum eſt à concione,mãdata Clementi centurioni quæ p̄ferret.Is orditur de miſſione à ſexdecim annis,De p̄mijs finitæ militiæ ut denarius diurnũ ſtipendiũ foret,Ne ueterani ſub uexillo haberentur.Ad ea Druſus cũ arbitrium Senatus et patris obtenderet,clamore turbatur,Cur ueniſſet,neq; augendis militũ ſtipendijs,neq; adleuandis laboribus, deniq; nulla bene faciendi licentia? At hercule uerbera,& necẽ cunctis p̄mitti,Tiberiũ olim nõie Auguſti deſideria legionum fruſtrari ſolitũ,eaſdẽ artes Druſum retuliſſe, nunq̃ ne niſi ad ſe filios familiarum uenturos?nouũ id plane,ꝙ Imperator ſola militis cõmoda ad Senatũ reijciat, eundẽ ergo Senatum conſulendũ quotiens ſupplicia, aut prælia indicantur.an p̄mia ſub dominis,pœnas ſine arbitro eſſe?Poſtremo deſerunt tribunal,ut quis p̄torianorum militum,amicorum'ue Cæſaris occurreret, manus intentantes,cauſam diſcordiæ,& initium armorum, maxime infenſi Cn.Lentulo,ꝙ is ante alios ætate,& gloria belli firmare Druſũ credebatur,et illa militiæ flagitia primus aſpernari.Nec multo poſt digredientẽ cũ Cæſare,ac prouiſu p̄iculi hiberna caſtra repetentẽ,circũſiſtunt rogitantes,quo p̄geret ad Imp̄atorẽ?an ad patres?ut illic quoq; cõmodis legionũ aduerſaretur?ſimul ingruunt,ſaxa iaciũt,iamq; lapidis ictu cruẽtus et exitij certus, adcurſu multitudinis quæ cum Druſo aduenerat,protectus eſt. Noctem minacem,& in ſcelus erupturam fors leniuit, nam Luna clariore pene cœlo uiſa langueſcere. Id miles rationis ignarus omen præſentium accæpit,ac ſuis laboribus defectionẽ ſideris adſimulãs,proſpereq; ceſſura

quæ pergerent, ſi fulgor, et claritudo deæ redderetur. Igi
1 tur æris ſono, tubarum cornuumq; concẽtu ſtrepere, prout ſplendidior, obſcurior'ue, lætari, aut mœrere, & poſtq̃ ortæ nubes offecere uiſui, creditumq; conditam tenebris, ut ſunt mobiles ad ſuperſtitionem perculſæ ſemel mẽtes, ſibi æternum laborem portendi ſua facinora aduerſari deos lamentantur. Vtendum inclinatione ea Cæſar, et quæ caſus obtulerat in ſapientiam uertenda ratus, circumiri tentoria iubet. Accitur centurio Clemens, & ſi alij bonis artibus grati in uulgus, in uigilijs, ſtationibus, cuſtodijs portarum ſe inſerunt, ſpem offerunt, metum intendunt. Quouſq; filium Imperatoris obſidebimus? quis certaminum finis? Percennio ne, & Vibuleno ſacramentum dicturi ſumus? Percennius, & Vibulenus ſtipendia militibus, agros emeritis largientur? deniq; pro Neronibus, et Druſis Imperium Populi Roma. capeſſent? quin potius ut nouiſſimi in culpam, ita primi ad pœnitentiã ſumus? Tarda ſunt quæ in commune expoſtulantur, priuatam gratiam ſtatim mereare, ſtatim recipias. Commotis per hæc mentibus, & inter ſe ſuſpectis, tironem à ueterano, legionem à legione diſſociãt. Tũ redire paulatim amor obſequij. Omittunt portas, ſigna unum in locum principio ſeditionis congregata, ſuas in ſedes referunt. Druſus orto die, & uocata concione, q̃q̃ rudis dicendi nobilitate ingenita, incuſat priora, probat præſentia, negat ſe terrore, & minis uinci, flexos ad modeſtiam ſi uideat, ſi ſupplices audiat, ſcripturum patri, ut placatus legionũ preces exciperet. orantibus rurſum idem Blæſus et L. Apronius eques Romanus è cohorte Druſi, Iuſtuſq; Catonius primi ordinis centurio ad Tiberium mittuntur. Certatũ

inde ſententijs, cum alij oppiẽdos Legatos, atq; interim comitate permulcendum militem cenſerent, alij fortioribus remedijs agendum, nihil in uulgo modicum terrere ni paueant, ubi pertimuerint impune, contẽni, dum ſuperſtitio urgeat, adijciendos ex duce metus ſublatis ſeditionis auctoribus. Prõptum ad aſperiora ingenium Druſo erat uocatos Vibulenum, & Percennium interfici iubet. Tradunt pleriq; intra tabernaculum ducis obrutos, alij corpora extra uallum abiecta oſtentui. Tum ut quiſq; praecipuus turbator, conquiſiti, & pars extra caſtra palantes à centurionibus, aut prætoriarum cohortium militibus cæſi, quoſdam ipſi manipuli, documentum fidei, tradidere. Auxerat militum curas præmatura hyems imbribus continuis, adeoq; ſæuis, ut non egredi tentoria, congregari inter ſe, uix tutari ſigna poſſent, quæ turbine, atq; unda raptabantur. durabat & formido cœleſtis iræ, nec fruſtra aduerſus impios hebeſcere ſidera, ruere tempeſtates, non alind malorum leuamentum, q̃ ſi linquerent caſtra infauſta, temerataq́;, & ſoluti piaculo ſuis quiſq; hybernis redderentur. primum Octaua, dein Quintadecuma legio rediere, Nonanus opperiẽdas Tiberij epiſtulas clamitauerat, mox deſolatus aliorum diſceſſione imminentem neceſſitatem ſponte præuenit, & Druſus non expectato legatorum regreſſu, quia præſentia ſatis conſiderãt, in urbem redijt. Iiſdem ferme diebus, iiſdẽ cauſis Germanicæ legiones turbatæ, quanto plures, tanto uiolentius & magna ſpe fore ut Germanicus Cæſar Imperium alterius pati nequiret, daretq́; ſe legionibus, ui ſua cuncta tracturus. Duo apud ripam Rheni exercitus erãt, cui nomen ſuperiori ſub. C. Silio legato, Inferiorem. A. Cæci-

na curabat.Regimen ſummæ rei penes Germanicū,agē
do Galliarum cenſui tum itentum Sed quibus Silius mo
derabatur mente ambigua fortunam ſeditionis alienæ
ſpeculabantur.Inferioris exercitus miles in rabiē prola
pſus eſt,orto ab Vndeuiceſimanis.Quintanisq; initio,et
tractis Prima quoq;,ac Viceſima legionibus, nā iiſdem
æſtiuis in finibus Vbioꝝ habebantur per ociū,aut leuia
munia.Igitur audito fine Auguſti uernacula multitudo
nuꝑ acto in urbe delectu laſciuiæ ſueta,laboꝝ intolerās
implere cæteroꝝ rudes animos,Veniſſe tempus quo ue-
terani maturā miſſionē,iuuenes largiora ſtipendia,cun
cti modum miſeriaꝝ expoſcerent,ſæuitiāq; centurionū
ulciſcerentur.Non unus hæc ut Pānonicas inter legio-
nes Percēnius,nec apud trepidas militū aures alios ua-
lidiores exercitus reſpicientiū,ſed multa ſeditionis ora,
uocesq;.ſua in manu ſitā rem Romanā,ſuis uictoriis au
geri Rēp.In ſuum cognomentū adſciſci Impatores. Nec
Legatus obuiā ibat,ꝗppe pluriū uecordia conſtantiā exe-
merat.Repente lymphati diſtrictis gladiis in cēturiones
inuadunt.Ea uetuſtiſſima militaribus odiis materies,et ſæ
uiendi principiū,proſtratos uerberibus mulctāt,ſexageni
ſingulos,ut numeꝝ cēturionū adæquarent.Tum conuul
ſos,laniatosq;,et ꝑtim exanimos ante uallū,aut in amnē
Rhenū proiiciunt.Septimius cū ꝑfugiſſet ad tribunal,
pedibusq; Cæcinæ aduolueretur,eo uſq; flagitatus ē do
nec ad exitiū dederetur.Caſſius Chærea,mox cæde.C.
Cæſaris memoriā apud poſteros adeptus,tū aduleſcens,
et animi ferox iter obſtantes,et armatos ferro uiā patefe-
cit.Nō Tribunus ultra,nō caſtroꝝ ꝓfectus ius obtinuit, ui
gilias,ſtationes,et ſi qua alia ꝓſens uſus īdixerat, ipſi par
tiebātur. Id militares aīos altius coniectantibus ꝓcipuū

indicium magni atq; implacabilis motus, q̄ neq; diſſe/
cti, nil paucoꝝ inſtinctu, ſed pariter ardeſcerent, pariter
ſilerent, tanta æqualitate, & conſtantia ut regi crederes.
Interea Germanico per Gallias (ut diximus) cenſus acci
pienti, exceſſiſſe Auguſtũ adfertur. Neptem eius Agrip/
pinã in matrimonio, pluresq; ex ea liberos habebat. Ip̄e
Druſo fratre Tiberij genitus, Auguſtæ nepos, ſed anxius
occultis in ſe Patrui Auiæq; odijs, quoꝝ cauſæ acriores,
q̄a iniq. q̄ppe Druſi magna apud Po. Ro. memoria cre/
debaturq; ſi reꝝ potitus foret libertatẽ redditurus, unde
in Germanicũ fauor & ſpes eadẽ. Nã iuueni ciuile in/
genium, mira comitas, & diuerſa à Tiberij ſermone, uul
tu, adrogantibus, & obſcuris. Accedebant muliebres of/
fenſiões, nouercalibus Liuiæ in Agrippinã ſtimulis, atq̄
ipſa Agrippina paulo cõmotior, niſi q̄ caſtitate, & ma
riti amore, q̄uis indomitũ animũ in bonum uertebat. Sed
Germanicus q̄to ſummæ ſpei propior, tanto ĩpenſius pro
Tiberio niti, Sequanos proximos, & Belgaꝝ ciuitates in
uerba eius adigit. de hinc audito legionum tumultu ra
ptim profectus, obuias extra caſtra habuit, deiectis in ter
rã oculis uelut pœnitentia. Poſtq̄ uallum inijt diſſoni q̄/
ſtus audiri cœpere, & q̄dam prehenſa manu eius p̄ ſpe
ciẽ exoſculandi inſeruerũt digitos ut uacua dẽtibus ora
contingeret, alij curuata ſenio mẽbra oſtendebant. Adſi/
ſtentẽ cõcionẽ, q̄a p̄mixta uidebatur, diſcedere in mani
pulos iubet, ſic melius audituros reſpõſum, uexilla p̄ferri,
ut id ſaltẽ diſcerneret cohortes, tarde obtẽperauere, Tũc
à ueneratiõe Auguſti orſus, flexit ad uictorias, triũphosq;
Tiberij, p̄cipuis laudibus celebrãs, quæ apud Germanias
illis cũ legiõibus pulcherrima feciſſet, Italiæ ĩde ꝯſenſum
Galliaꝝ fidẽ extollit, nil uſq̄ turbidũ aut diſcors. Silẽtio

hæc,uel murmure modico audita ſunt. Vt ſeditionem attigit,ubi modeſtia militaris?ubi ueteris diſciplinæ decus?quo nam Tribunos?quo centuriones exegiſſent rogitans, Nudant uniuerſa corpora,cicatrices ex uulneribus uerberum notas exprobrant,mox indiſcretis uocibus p̄cia uacationum,anguſtias ſtipendij,duritiam operum,ac proprijs nominibus incuſant, uallum,foſſas,pabuli,materiæ lignorum ad geſtus , & ſiqua alia ex neceſſitate, aut aduerſus ocium caſtrorum queruntur. Atrociſſimus ueteranorum clamor oriebatur,qui tricena aut ſupra ſtipendia numerantes,mederetur feſſis,neu mortem in iiſdem laboribus,ſed finem tam exercitæ militiæ,neq; inopem requiem orabant.fuere etiã qui legatam à diuo Auguſto pecuniam repoſcerent,fauſtis in Germanicũ ominibus,& ſi uellet imperium promptas oſtentauere. Tum uero quaſi ſcelere contaminaretur, præceps tribunali deſiluit,oppoſuerunt abeunti arma minitantes ni regrederetur. At ille moriturum potius q̃ fidem exueret clamitans ferrũ à latere diripuit, elatũq; deferebat in pectus, ni proximi prehenſam dextram ui attinuiſſent . extrema & conglobata inter ſe pars concionis,ac uix credibile dictu,quidam ſinguli propius incedẽtes,feriret, hortabantur,& miles nomine Caluſidius ſtrictum obtulit gladium,addito,acutiorem eſſe. Sæuum id maliq; moris etiam furentibus uiſum,ac ſpatium fuit quo Cæſar ab amicis in tabernaculum raperetur.conſultatum ibi de remedio,etenim nũciabatur parari Lagatos,qui ſuperiorem exercitum ad cauſam eandem traherẽt, deſtinatum excidio Vbiorum oppidum,imbutaſq; præda manus,in direptionem galliarum erupturas. Augebat metum gnarus Romanæ

rus Romanæ ſeditionis, & ſi omitteretur ripa inuaſu-
rus hoſtis, at ſi auxilia, & ſocij aduerſum abſcedentis le
giones amarentur, ciuile bellum ſuſcipi, periculoſa ſeue-
ritas, flagitioſa largitio, ſeu nihil militi ſeu omnia conce-
dentur, in ancipiti Repu. Igitur uolutatis inter ſe rationi
bus, placitum ut epiſtulæ nomine principis ſcriberen-
tur, miſſionem dari uicena ſtipendia meritis, exauctora-
ri qui ſena dena feciſſent, ac retineri ſub uexillo, cætero-
rum immunes, niſi propulſandi hoſtis. legata quæ peti-
uerant exolui, duplicariq;. Senſit miles in tempus confi-
cta, ſtatimq; flagitauit. miſſio per tribunos maturatur, lar
gitio differebatur. In hiberna cuiuſq̃ non abſceſſere Quin
tani Vndeuiceſimaniq;, donec ijſdem in æſtiuis contra-
cta ex uiatico amicorum ipſiuſq; Cæſaris pecunia per-
ſolueretur. Primam, ac Viceſimam legiones Cæcina Le-
gatus in ciuitatem Vbiorum reduxit, turpi agmine, cum
fiſci de Imperatore rapti inter ſigna, interq; Aquilas ue-
herentur. Germanicus ſuperiorem ad exercitum profe-
ctus ſecūdā et Tertiādecumā et Sextādecumā legiones
nihil cūctatus ſacramento adigit. Quartadecimani pau
lū dubitauerant. pecunia, & miſſio, q̃uis non flagitanti
bus oblata eſt. At in Caucis cœptauere ſeditionem præ-
ſidium agitantes uexillarij diſcordium legionum, et præ
ſenti duorum militum ſupplicio paulum repreſſi ſunt.
Iuſſerat id Mennius caſtrorum præfectus, bono magis
exemplo, q̃ conceſſo iure, deinde intumeſcente motu pro
fugus, repertusq;, poſtq̃ intutæ latebræ, præſidium ab au-
dacia mutuatur, non præfectum ab ijs, ſed Germanicum
ducem, ſed Tiberium Imperatorem uiolari, ſimul exterri
tis qui obſtiterant, raptum uexillum ad ripam uertit, &

ſi quis agmine deceſſiſſet pro deſertore fore clamitans, reduxit in hiberna turbidos, & nihil auſos. Interea *Legati ab* Senatu *regreſſi iam, apud aram* Vbiorum *Germanicum adeunt.* Duæ *ibi legiones* Prima, *atq;* Viceſima, *ueteraniq; nuper miſſi ſub uexillo hyemabant. pauidos, & conſcientia uecordes intrat metus, ueniſſe patrũ iuſſu, qui irrita facerẽt quæ per ſeditionem expreſſerant. utq; mos uulgo, quamuis falſis, reum ſubdere,* Munatiũ Plancum *conſulatũ functum, principem* Legationis, *auctorem ſenatuſconſulti incuſant, & nocte concubia uexillum in domo* Germanici *ſitum flagitare occipiunt, cõcurſuq; ad ianuam facto, moliuntur fores, extractum cubili* Cæſarem, *tradere uexillum intento mortis metu ſubigunt, mox uagi per uias obuios habuere* Legatos, *audita conſternatione ad* Germanicum *tendentes, ingerunt contumelias, cædem parant,* Planco *maxime, quem dignitas fuga impediuerat. neque aliud periclitanti ſubſidiũ quàm caſtra primæ legionis, illic ſigna, et* Aquilam *amplexus, religione ſeſe tutabatur. ac ni* Aquilifer Calpurnius *uim extremam arcuiſſet, rarum etiam inter hoſtes,* Legatus Populi Romani Romanis *in caſtris ſanguine ſuo altaria deum commaculauiſſet.* Luce *demum, poſtq̃ dux. & miles, & facta noſcebantur, igreſſus caſtra* Germanicus *perduci ad ſe* Plancum *imperat, recæpitq; in tribunal.* Tum *fatalem increpans rabiem neque militũ, ſed deum ira reſurgere, cur uenerint* Legati *aperit, ius legationis, atque ipſius* Planci *grauem, & immeritum caſum, ſimul quantum dedecoris adierit legio facunde miſeratur, attonitaq; magis q̃ quieta cõcione* Legatos *præſidio auxiliarium equitum dimittit.* Eo *in metu argue-*

re Germanicum omnes, quod non ad ſuperiorem exerci/tum pergeret, ubi obſequia, & contra rebellis auxi/lium, ſatis ſuperq; miſſione & pecunia, & mollibus conſultis peccatum, uel ſi uilis ipſi ſalus, cur filium par/uulum, cur grauidam coniugem inter furentes & om/nis humani iuris uiolatores haberet? illos ſaltem auo, & Reipubli. Redderet. Diu cunctatus aſpernantem uxo/rem, cum ſe diuo Auguſto ortam, neque degenerem ad pericula teſtaretur, poſtremo uterum eius, & commu/nem filium multo cum fletu complexus ut abiret per/pulit. Incedebat muliebre, & miſerabile agmen, pro/fuga ducis uxor paruulum ſinu filium gerens, lamen/tantes circum amicorum coniuges, quæ ſimul trahebantur. nec minus triſtes qui manebant, non florentis Cæſaris neque ſuis in caſtris, ſed uelut in urbe uictæ facies, gemitusq;, ac planctus, etiam militum aures oraq; ad/uertere. Progrediuntur contubernijs, quis ille flebilis ſo/nus? quod tam triſte? fœminas inluſtres, non centurio/nem ad tutelam, non militem, nihil Imperatoriæ uxo/ris, aut comitatus ſoliti, pergere ad Treuiros, & ex/ternæ fidei. Pudor inde & miſeratio, & patris Agrip/pæ, Auguſti aui memoria, ſocer Druſus, ipſa inſigni fœcunditate, præclara pudicitia, Iam infans in caſtris genitus, in contubernio legionum eductus, quem militari uocabulo Caligulam appellabant, quia plerunq; ad concilianda uulgi ſtudia eo tegmine pedum induebatur. Sed nihil æque flexit q̃ inuidia in Treuiros, orant, obſi/ſtunt, rediret, maneret. pars Agrippinæ occurſantes, plurimi ad Germanicũ regreſſi, Isq; ut erat recẽs dolore et ira, apud circũfuſos ita cœpit. Nõ mihi uxor, aut filius pa

tre et Rep. cariores ſunt, ſed illum quidem ſua maieſtas, Imperium Romanum cæteri exercitus defendent, coniugem, & liberos meos quos pro gloria ueſtra libens ad exitium offerrem, nunc procul à furentibus ſummoueo, ut quicquid iſtuc ſceleris imminet meo tantum ſanguine pietur, ne'ue occiſus Auguſti pronepos, interfecta Tiberij nurus, nocentiores uos faciat. quid enim per hos dies inauſum, intemeratum'ue uobis? quod nomen huic cœtui dabo? milites ne appellem? qui filium Imperatoris ueſtri uallo, & armis circunſediſtis? an ciues quibus tam proiecta Senatus auctoritas? hoſtium quoq; ius, & ſacra Legationis, & fas gentium rupiſtis. Diuus Iulius ſeditionem exercitus uerbo uno compeſcuit, Quirites uocando qui ſacramentum eius detractabant. Diuus Auguſtus uultu, et aſpectu Actiacas legiones exterruit, Nos ut nōdum eoſdem, ita ex illis ortos, ſi Hiſpaniæ, Syriæ'ue miles aſpernaretur, tamen mirum & indignum erat. Prima'ne, & uiceſima legiones, illa ſignis à Tiberio acceptis, tu tot præliorum ſocia, tot præmijs aucta egregiam duci ueſtro gratiam refertis? hunc ego nuncium patri læta omnia alijs è prouincijs audiēti feram, ipſius tirones, ipſius ueteranos, non miſſione, non pecunia ſaciatos? hic tantum interfici Centuriones, eijci Tribunos, includi Legatos, infecta ſanguine caſtra, flumina, meq; precariam animam inter infenſos trahere. Cur enim primo concionis die ferrum illud quod pectori meo infigere parabam detraxiſtis? O improuidi amici, melius & amantius ille qui gladium offerebat, cecidiſſem certe nondum tot flagitiorum exercitui meo conſcius, legiſſetis ducem qui meā quidem mortem impunitam ſineret, Vari tamen et triū

legionum ulciſceretur. Neq; enim Dij ſinant ut Belgarũ (q̃q̃ offerentium) decus iſtud, & claritudo ſit, ſubueniſſe Romano nomini, compreſſiſſe Germaniæ populos. Tua diue Auguſte cœlo recepta mens, tua pater Druſe imago, tui memoria iiſdem iſtis cum militibus quos iam pudor, & gloria intrat, eluant hanc maculam, iraſq; ciuiles in exitium hoſtibus uertant. Vos quoq; quorum alia nunc ora, alia pectora contueor, ſi Legatos Senatui, obſequium Imperatori, ſi mihi cõiugem, ac filium redditis diſcedite à contactu ac diuidite turbidos, id ſtabile ad pœnitentiam, id fidei uinculum erit. Supplices ad hæc & uera exprobrari fatentes orabant puniret noxios ignoſceret lapſis, & duceret in hoſtem, reuocaretur coniux, rediret legionum alumnus, neue obſes Gallis traderetur reditum Agrippinæ excuſauit ob imminentem partum, & hyemem, uenturum filium, cætera ipſi exequerentur. Diſcurrunt mutati, & ſeditioſiſſimum quẽq; uinctos trahunt ad Legatum legionis primæ. C. Cetronium qui iudicium & pœnas de ſingulis in hunc modum exercuit ſtabant pro concione legiones diſtrictis gladijs, reus in ſuggeſtu per Tribunum oſtendebatur, ſi nocẽtem adclamauerant, præceps datus trucidabatur, et gaudebat cædibus, miles tanq̃ ſemet abſolueret, nec Cæſar arcebat, quando nullo ipſius iuſſu penes eoſdem ſæuitia facti & inuidia erat, ſecuti exemplum ueterani haud multo poſt in Rhetiam mittuntur, ſpetie defendendæ prouinciæ, ob imminentes Sueuos. cæterum ut auellerentur caſtris, trucibus adhuc, non minus aſperitate remedij, q̃ ſceleris memoria. Centurionatum inde egit, citatus ab Imperatore nomen, ordinem, patriam numerum ſtipendiorum,

quæ ſtrenue in prælijs feciſſet, & cui erant donaria mi-litaria edebat, ſi Tribuni, ſi legio induſtriam innocenti-amq; adprobauerant, retinebat ordines, ubi auaritiam, aut crudelitatem conſenſu obiectauiſſent, ſoluebatur mili-tia. Sic compoſitis p̄ſentibus haud minor moles ſupere-rat, ob ferociam Quintæ, & Vndeuiceſimæ legionum, ſexageſimum apud lapidem (loco Vetera nomen eſt) hi-bernantium, nam primi ſeditionem cœptauerant, atrociſſi-mum quodq; facinus horum manibus patratum, nec pœ-na commilitonum exterriti, nec pœnitentia conuerſi iras retinebant. Igitur Cæſar arma, claſſem, ſocios demittere Rheno parat, ſi Imperium detrectetur bello certaturus. At Romæ nondum cognito qui fuiſſet exitus in Illyrico, & legionum Germanicarum motu audito trepida ciui-tas incuſare Tiberium, q̄ dum patres, & plebem, inua-lida & inermia, cunctatione ficta ludificetur, diſſideat interim miles, neque duorum aduleſcentium nondum adulta auctoritate comprimi queat, ire ipſum & oppo-nere maieſtatem Imperatoriā debuiſſe ceſſuris, ubi prin-cipem longa experientia, eundemq; ſeueritatis, & muni-nificentiæ ſummum uidiſſent, an Auguſtum feſſa ætate to-tiens in Germanias commeare potuiſſe, Tiberium uigen-tem annis ſedere in Senatu uerba patrum cauillantem, ſatis proſpectum urbanæ ſeruituti, militaribus animis ad-hibenda fomenta ut ferre pacem uelint. Immotū aduer-ſus eos ſermones, fixumq; Tiberio fuit non omittere Ca-put rerum, neq; ſe remq; pu. in caſum dare. Multa quip-pe, & diuerſa angebant, ualidior per Germaniam exer-citus, propior apud Pannoniam, Ille Galliarum opibus ſubnixus, hic Italiæ imminens, quos igitur anteferret? ac

ne poſtpoſiti contumelia incenderentur. At per filios pariter adiri, maieſtate ſalua, cui maior è longinquo reuerētia, ſimul adoleſcentibus excuſatū q̄dam ad patrem reijcere, reſiſtentiſq; Germanico, aut Druſo, poſſe à ſe mitigari uel infringi, quod aliud ſubſidiū ſi Imperatorē ſpreuiſſent? Cæterū ut iāiamq; iturus legit comites, conquiſiuit impedimenta, adornauit naues, mox hyemē, aut negocia uarie cauſatus, primo prudentes, dein uulgum, diutiſſime prouincias fefellit. At Germanicus q̄q̄ contracto exercitu & parata in defectores ultione, dādum adhuc ſpatium ratus ſi recenti exemplo ſibiipſi conſulerent, p̄mittit litteras ad Cæcinā, uenire ſe ualida manu, ac ni ſupplicium in malos p̄ſumant, uſurum promiſcua cæde. Eas Cæcina aquiliferis, ſigniferiſq;, & quod maxime caſtrorū ſincerū erat, occulte recitat, utq; cunctos infamiæ, ſeipſos morti eximant hortatur, nam in pace cauſas & merita ſpectari, ubi bellum ingruat, innocentes ac noxios iuxta cadere. Illi temptatis quos idoneos rebantur, poſtq̄ maiorem legionū partē in officio uident, de ſententia Legati ſtatuunt tempus, quo fœdiſſimū quēq;, & ſeditioni promptum ferro inuadant. Tunc ſigno inter ſe dato. inrūpunt cōtubernia, trucidant ignaros, nullo niſi cōſcijs noſcente, quod cædis initiū, qs finis. Diuerſa omniū quæ unq̄ accidere ciuilium armorum facies, non prælio, non aduerſis è caſtris, ſed iiſdem è cubilibus, quos ſimul ueſcentis dies ſimul quietos nox habuerat, diſcedunt in partes, ingerunt tela, clamor, uulnera, ſanguis palam, cauſa in occulto, cætera fors regit, & quidam bonorum cæſi, poſtq̄ intellectum in quos ſæuiretur peſſimi quoq; arma rapuerāt, neq; Legatus, aut Tribunus moderator adfuit, p/

miſſa uulgo licentia atq; ultio,& ſatietas.Mox ingreſ/
ſus caſtra Germanicus non medicinam illud plurimis
cum lachrymis,ſed cladem appellans, cremari corpora
iubet.truces etiam tum animos cupido inuolat eundi
in hoſtem,piaculum furoris,nec aliter poſſe placari cõ
militonum manes,q̃ſi pectoribus impijs honeſta uulne/
ra accæpiſſent.Sequitur ardorem militum Cæſar,iũctoq;
ponte tramittit duodecim millia è legionibus ſex, &
uiginti ſocias cohorteis,octo equitum alas,quarum ea ſe/
ditione itemerata modeſtia fuit.Læti neq; procul Germa
ni agitabant,dum iuſtitio ob amiſſum Auguſtum, poſt,
diſcordijs attinemur.At Romanus agmine propero ſil/
※ uam Cæſiam limitemq; à Tiberio cæptum ſcindit, ca/
1 ſtra in limite locat,frontem ac tergum uallo,latera con/
cedibus munitus. Inde ſaltus obſcuros permeat, conſul/
tatq; ex duobus itineribus,breue, & ſolitum ſequatur,
an impeditius,& intemptatum,eoq; hoſtibus incautũ.
Delecta longiore uia cætera adcelerantur,etenim attu/
lerant exploratores feſtam eam Germanis noctem, ac
ſollẽnibus epulis ludicram.Cæcina cum expeditis co/
hortibus præire,& obgantia ſiluarum amoliri iubetur,
legiones modico interuallo ſequuntur. Iuuit nox ſideri/
bus inluſtris,uentumq; ad uicos Marſorum,& circunda
tæ ſtationes,ſtratis etiam tum per cubilia,propterq; mẽ/
ſas,nullo metu,nõ ante poſitis uigilijs,adeo cuncta incu/
ria diſiecta erant,neq; belli timor,ac ne pax quidem niſi
languida,& ſoluta inter temulentos. Cæſar auidas le/
giones,quo latior populatio foret,quatuor in cuneos di
ſpertit,quinquaginta milliũ ſpatium ferro flammisq; per
uaſtat,non ſexus,non ætas miſerationem attulit. profana

ſimul,& ſacra,& celeberrimum illis gentibus templũ, quod Tamfanæ uocabant,ſolo æquantur · ſine uulnere milites qui ſemiſomnos,inermos,aut palanteis ceciderãt. Exciuit ea cædes Bructeros,Tubantes,Vſipetes, ſaltusq́; per quos exercitui regreſſus,inſedere,quod gnarum duci inceſſitq́; itineri,& prælio,pars equitum,& auxiliariæ cohortes ducebant,Mox prima legio, & medijs impedimẽtis ſiniſtrum latus Vndeuiceſimani,dextrum Quintani Clauſere.uiceſima legio terga firmauit, poſt cæteri ſociorum.Sed hoſtes donec agmen per ſaltus porrigeretur immoti,dein latera,& frontem modice adſultantes, tota ui nouiſſimos incurrere,turbabanturq́; denſis Germanorum cateruis leues cohortes,cum Cæſar aduectus ad uiceſimanos uoce magna,hoc illud tẽpus oblitterandæ ſeditionis clamitabat,pergerent,properarent culpã in decus uertere.Exarſere animis,unoq́; impetu perruptum hoſtem redigunt in aperta,cæduntq́;.ſimul primi agminis copiæ euaſere ſiluas,caſtraq́; cõmuniuere.Quietum inde iter,fidensq́; recentibus ac priorum oblitus miles in hibernis locatur. Nunciata ea, Tiberium lætitia curaq́; adfecere,gaudebat oppreſſam ſeditionem,ſed qđ largiendis pecunijs,& miſſione feſtinata fauorem militum quæſiuiſſet,bellica quoq; Germanici gloria angebatur.Retulit tamen ad Senatum de rebus geſtis,multaq́; de uirtute eius memorauit,magis in ſpeciem uerbis adornata,q̃ ut penitus ſentire crederetur,paucioribus Druſum,& finem illyrici motus laudauit,ſed intentior & fida oratione.Cunctaq́; quæ Germanicus indulſerat ſeruauit,etiam apud Pannonicos exercitus.Eodem anno Iulia ſupremum diem obijt,ob impudicitiam olim à pa-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

tre Auguſto Pandatería inſula, mox oppido Rhegino-rum, qui Siculum fretum accolunt clauſa. Fuerat in ma-trimonio Tiberij, florentibus Caio & Lucio Cæſaribus, ſpreuerat, ut imparē. nec alia tam intima Tiberio cau-ſa cur Rhodum abſcederet. Imperium adeptus extorrem infamē, & poſt interfectum Poſthumum Agrippā om-nis ſpei egenam, inopia, ac tabe longa peremit, obſcurā fore necem longinquitate exilij ratus. Par cauſa ſæuitiæ in Sempronium Gracchum qui familia nobili, ſollers in-genio, & praue facundus eandem Iuliam in matrimo-nio. M. Agrippæ temerauerat, nec is libidini finis, tradi-tam Tiberio peruicax adulter contumacia, & odijs in maritum accendebat, litteræq; quas Iulia patri Auguſto cum inſectatione Tiberij ſcripſit à Graccho compoſitæ credebantur. Igitur amotus Cercinam Africi maris Inſu-lam quatuordecim annis exilium tolerauit. Tunc mili-tes ad cædem miſſi inuenere in prominenti litoris nihil lætum opperientem, quorum aduentu breue tempus pe-tiuit, ut ſuprema mandata uxori Alliariæ per litteras da-ret, ceruicēq; percuſſoribus obtulit, cōſtantia mortis haud indignus Sempronio nomine, uita degenerauerat. Qui-dam non Roma eos milites, ſed ab. L. Aſprenate procon-ſule Africæ miſſos tradidere auctore Tiberio qui famam cædis poſſe in Aſprenatem uerti fruſtra ſperauerat. Idē annus nouas cerimonias accæpit, addito ſodalium Au-guſtalium ſacerdotio, ut quondam. T. Tatius retinendis ſabinorum ſacris ſodales Tatios inſtituerat. ſorte ducti è primoribus ciuitatis unus & uiginti. Tiberius, Druſuſq;, & Claudius, & Germanicus adijciuntur. Ludos Augu-ſtales tunc primum cæptos turbauit diſcordia ex certa-

mine hiſtrionū. Indulſerat ei ludicro Auguſtus dum Mæcenati obtemperat effuſo in amorem Bathylli, neq; ipſe abhorrebat talibus ſtudijs, & ciuile rebatur miſceri uoluptatibus uulgi, alia Tiberio morum uia, ſed populum ꝑ tot annos molliter habitum nondum audebat ad duriora uertere. Druſo Cæſare. C. Norbano conſulibus decernitur Germanico triumphus manente bello, quod q̃q̃ in æſtatem ſumma ope parabat, initio ueris & repentino in Chattos excurſu præcæpit, Nam ſpes inceſſerat diſſidere hoſtē in Arminium ac Segeſtē, īſignem utrūq; pſtidia in nos, aut fide. Arminius turbator Germaniæ. Segeſtes parari rebellionē ſæpe alias et ſupremo cōuiuio poſt quod in arma itum, aperuit, ſuaſitq; Varo ut ſe, & Arminium, & cæteros proceres uinciret, nihil auſurā plebem principibus amotis, atq; ipſi tempus fore quo crimina, & innoxios diſcerneret. ſed Varus fato & ui Arminij cecidit. Segeſtes, q̃q̃ conſenſu gentis in bellum tractus, diſcors manebat, auctis priuatim odijs ꝗ Arminius filiam eius alij pactam rapuerat, gener inuiſus, inimici ſoceri, quæq; apud concordes uincula caritatis, incitamēta irarum apud infenſos erant. Igitur Germanicus quattuor legiones, quinq; auxiliarium millia, & tumultuarias cateruas Germanorum cis Rhenum colentium Cæcinæ tradit, totidem legiones, duplicem ſocioꝝ numerum ipſe ducit, poſitoq; caſtello ſuper ueſtigia paterni præſidij in monte Tauno expeditum exercitum in Chattos rapit. L. Apronio ad munitiones uiarum, & fluminū relicto, Nā (rarum illi cœlo) ſiccitate, & amnibus modicis īoffenſum iter properauerat, ībreſq; et fluminū auctus regrediēti metuebatur, ſed Chattis adeo īprouiſus aduēit,

ut quod imbecillum ætate ac ſexu ſtatim captum, aut tru
cidatum ſit, Iuuentus flumen Adranam nãdo tranſierit,
Romanoſq; pontem cæptantis arcebant, dein tormentis,
ſagittiſq; pulſi temptatis fruſtra conditionibus pacis,
cum quidam ad Germanicum perfugiſſent, reliq omiſ-
ſis pagis, uiciſq; in ſiluas diſperguntur. Cæſar incenſo
Mattio (id genti caput) aperta populatus, uertit ad Rhe
num, non auſo hoſte terga abeuntium laceſſere, quod illi
moris, quotiens aſtu magis, q̃ per formidinem ceſſit. fue-
rat animus Cheruſcis iuuare Chattos, ſed exterruit Cæ
cina huc illuc ferens arma, & Marſos cõgredi auſos pro
ſpero prælio cohibuit. Neq; multo poſt Legati à Segeſte
uenerunt, auxilium orantes aduerſus uim popularium,
à quis circunſedebatur, ualidiore apud eos Arminio quã
do bellum ſuadebat. Nam barbaris quanto quis auda-
cia promptus, tanto magis fidus rebus commotis potior
habetur. Addiderat Segeſtes Legatis filium nomine Segi
mundum, ſed Iuuenis conſcientia cunctabatur. quippe
anno quo Germaniæ deſciuere ſacerdos apud arã Vbio-
rum creatus ruperat uittas, profugus ad rebelles. Addu-
ctus tamen in ſpem clementiæ Romanæ pertulit patris
mandata, benigneq; exceptus cum præſidio gallicam in
ripam miſſus eſt, Germanico pretium fuit conuertere ag
men, pugnatumq; in obſidentis, & ereptus Segeſtes ma-
gna cum propinquorum & clientium manu. Inerant
fœminæ nobiles, inter quas uxor Arminij, eademq; filia
Segeſtis, mariti magis, q̃ parentis animo, neq; uicta in la
chrymas, neq; uoce ſupplex, compreſſis intra ſinum ma
nibus grauidum uterum intuens. Ferebantur & ſpolia
Varianæ cladis, pleriſq; eorum qui tum in deditionem

uenicbant præda data. Simul Segeſtes ipſe ingens uiſu & memoria bonæ ſocietatis impauidus, uerba eius in hunc modum fuere. Nonc hic mihi primus erga Populum Roma. fidei & conſtantiæ dies, ex quo à Diuo Auguſto ciuitate donatus ſum amicos, inimicosq; ex ueſtris utilitatibus delegi, neq; odio patriæ (quippe proditores etiam ijs quos anteponunt inuiſi ſunt) uerum quia Romanis, Germanisq; idem conducere, & pacem q̃ bellum probabam Ergo raptorem filiæ meæ, uiolatorem fœderis ueſtri Arminium, apud Varum qui tum exercitui præſidebat, reum feci, dilatus ſegnitia ducis, quia parum præſidij in legibus erat, ut me, & Arminium, & conſcios uinciret flagitaui, teſtis illa nox, mihi utinam potius nouiſſima, quæ ſecuta ſunt defleri magis, q̃ defendi poſſunt. cæterum & inieci cathenas Arminio, & à factione eius iniectas perpeſſus ſum, atq; ubi primum tui copia, uetera nouis, & quieta turbidis ante habeo, neq; ob præmium, ſed ut me perfidia exoluam, ſimul genti Germanorũ idoneus conciliator, ſi pœnitentiam, q̃ perniciem maluerit. Pro iuuenta, & errore filij ueniam precor, filiam neceſſitate huc adductam ſuteor, tuum erit conſultare utrum præualeat, ꝙ ex Arminio concæpit, an ꝙ ex me genita eſt. Cæſar clementi reſponſo, liberis propinquisq; eius incolumitatem, ipſi ſedem ueterẽ in prouincia pollicetur, Exercitum reduxit, nomenq; Imperatoris auctore Tiberio accæpit. Arminij uxor uirilis ſexus ſtirpem edidit, educatus Rauennæ puer, quo mox ludibrio conflictatus ſit, in tempore memorabo, Famà deditĩ benigneq; excæpti Segeſtis uulgata, ut quibusq; bellum inuitis, aut cupientibus erat, ſpe uel dolore accipitur. Arminium ſuper

inſitam uiolentiam, rapta uxor, ſubiectus ſeruitio uxoris
uterus, uecordem agebant, uolitabatq; per Cheruſcos, ar-
ma in Segeſtem, arma in Cæſarem poſcens. Neq; *probris*
temperabat, Egregium *patrem, magnum* Imperatorem,
fortem exercitum, quorum tot manus unam mulierculã
auexerint. Sibi *tres legiones, totidẽ legatos procubuiſſe.*
Non *enim ſe proditione, neq; aduerſus fœminas graui-*
das, ſed palam aduerſus armatos bellum tractare, cerni
adhuc Germanorum *in lucis ſigna* Romana, *quæ dijs*
patrijs ſuſpenderit. coleret Segeſtes *uictam ripam, redde-*
ret filio ſacerdotium, Hominem Germanos *nunquã ſatis*
excuſaturos, ꝙ inter Albim, *& Rhenum uirgas, & ſecu-*
res, & togam uiderint, Alijs *gentibus ignorantia* Impe-
rij Romani *inexperta eſſe ſupplicia, neſcia tributa.* Quæ
quando exuerint, inritusq; diſceſſerit ille inter numina
dicatus Auguſtus, *ille delectus* Tiberius, *ne imperitum*
aduleſcentulum, ne ſeditioſum exercitum paueſcerent, Si
patriam, parentes, antiqua mallent, q̃ dominos, & colo-
nias nouas, Arminium *potius gloriæ, ac libertatis, q̃* Sege-
ſtem flagitioſæ ſeruitutis ducem ſequerentur. Conciti *per*
hæc non modo Cheruſci *ſed contermine gentes, tractusq;*
in partis Inguiomerus Arminij *patruus ueteri apud* Ro-
manos auctoritate, unde maior Cæſari *metus, & ne bel-*
lum mole una ingrueret, Cæcinam *cum quadraginta co-*
hortibus Romanis *diſtrahendo hoſti per* Bructeros *ad*
flumen Amiſiam *mittit.* Equitem Pedo *præfectus finibus*
Friſiorum *ducit, ipſe impoſitas nauibus quattuor legio-*
nes per lacus uexit ſimulq; pedes, eques, claſſes apud p̃-
dictum amnem conuenere. Chauci *cum auxilia pollice-*
rentur, in commilitium adſciti ſunt, Bructeros *ſua urentes*

expedita cum manu. L. Stertinius miſſu Germanici fu/dit, Interq; cædem & prædam repperit Vndeuiceſimæ legionis Aquilam cum Varo amiſſam. Ductum inde agmen ad ultimos Bructerorum, Quantũq; Amiſiam, et Luppiam amnes inter, uaſtatum, haud procul Teuto/burgienſi ſaltu, in quo reliquiæ Vari legionumq; inſepultæ dicebantur. Igitur cupido Cæſarem inuadit ſoluendi ſuprema militibus Duciq;, permoto ad miſerationem omni qui aderat exercitu, ob proquinquos, amicos, denique ob caſus bellorum, & ſortem hominum. præmiſſo Cæcina ut occulta ſaltuũ ſcrutaretur, ponteſq; & aggeres humido paludũ & fallacibus campis imponeret. Incedunt mœſtos locos uiſuq;, ac memoria deformes. Prima Vari caſtra lato ambitu, & dimenſis principijs trium legionum manus oſtentabant: dein ſemiruto uallo humili foſſa ac/ciſæ iam reliquiæ conſediſſe intellegebantur. Medio campi albentia oſſa, ut fugerant, ut reſtiterant diſiecta, uel aggerata, adiacebant fragmina telorum, equorum ꝙ artus ſimul truncis arborũ ante fixa ora, lucis propinquis barbaræ aræ, apud quas tribunos, ac primorum ordinum cẽturiones mactauerãt, et cladis eius ſupſtites pugnam aut uincula elapſi referebant, hic cecidiſſe Legatos, illic raptas Aquilas, primum ubi uulnus Varo adactũ, ubi i/felici dextera et ſuo ictu mortẽ inuenerit, quo tribunali concionatus Arminius, quot patibula captiuis, quæ ſcro/bes, utq; ſignis & Aqlis per ſuperbiam inluſerit. Igitur Romanus qui aderat exercitus, ſextũ poſt cladis annũ, trium legionum oſſa, nullo noſcente alienas reliquias an ſuorum humo tegeret, omnes ut cõiunctos, ut cõſanguineos, aucta in hoſtem ira, mœſti ſimul & infenſi condebant.

Primum extruendo tumulo ceſpitem Cæſar poſuit, gra-
tiſſimo munere in defunctos, & præſentibus doloris ſo-
cius. Quod Tiberio haud probatum, ſeu cuncta Germani-
ci in deterius trahenti, ſiue exercitum imagine cæſorum,
inſepultorumq; tardatum ad prælia, et formidoloſiorem
hoſtium credebat, neq; Imperatorem auguratu & uetu-
ſtiſſimis cærimonijs præditum adtrectare feralia debuiſ-
ſe. Sed Germanicus cedētem in auia Arminium ſecutus,
ubi primum copia fuit, euehi equites, campumq; quē ho-
ſtis inſederat eripi iubet. Arminius colligi ſuos, & pro-
pinquare ſiluis monitos, uertit repente, mox ſignum pro-
rumpendi dedit ijs quos per ſaltus occultauerat, Tūc no
ua acie turbatus eques, miſſæq; ſubſidiariæ cohortes, &
fugientium agmine impulſæ auxerant conſternationem,
trudebanturq; in paludem gnaram uincentibus, iniquā
neſcijs, ni Cæſar productas legiones inſtruxiſſet, Inde ho
ſtibus terror, fiducia militi, et manibus æquis abſceſſum.
Mox reducto ad Amiſiam exercitu legiones claſſe ut ad
uexerat, reportat. Pars equitū litore Oceani petere Rhe
num iuſſa. Cæcina qui ſuum militem ducebat monitus
(q̄q̄ notis itineribus regrederetur) pontes longos q̄ ma-
turrime ſuperare. Anguſtus is trames, uaſtas inter palu-
des, & quondam à L. Domitio aggeratus, cætera limoſa
tenacia graui cœno, aut riuis incerta erant, circum ſiluæ
paulatim adcliues, quas tum Arminius impleuit, com-
pendijs uiarum et cito agmine onuſtum ſarcinis, armiſq;
militem cum anteueniſſet. Cæcinæ dubitanti quo nā mo-
do ruptos uetuſtate pontes reponeret, ſimulq; propulſa-
retq; hoſtem, caſtramentari in loco placuit, ut opus et alij
prælium inciperent. Barbari perfringere ſtationes, ſeque

inferre

tiones falſum pauorem eſſe docuerunt. Tunc contractos in principia iuſſosq; dicta cum ſilentio accipere, temporis, ac neceſſitatis monet, unam in armis ſalutem, ſed ea conſilio temperanda manendumq; intra uallum, donec expugnandi hoſtes ſpe, propius ſuccederent, mox undiq; erumpendum, illa eruptione ad Rhenum perueniri. Q̃d ſi fugerent, pluris ſiluas, profundas magis paludes, ſæuitiã hoſtium ſupereſſe, at uictoribus decus, gloriã, q̃ domi cara q̃ in caſtris honeſta memorat, reticuit de aduerſis. Equos dehinc orſus a ſuis, legatorum tribunorumq; nulla ambitione, fortiſſimo cuiq; bellatori tradit, ut hi mox pedes in hoſtẽ inuaderent. Haud minus inqes Germanus ſpe, cupidine & diuerſis ducum ſententijs agebat, Arminio, ſinerent egredi egreſſosq; rurſum per humida & impedita circũuenirent ſuadente atrociora Inguiomero, & læta barbaris, ut uallum armis ambirent, promptam expugnationem, plures captiuos, incorruptam prædam fore. Igitur orta die proruũt foſſas, inijciunt crates, ſummia ualli prenſant, raro ſuper milite, & quaſi ob metum defixo. Poſtquam hæſere munimentis, datur cohortibus ſignum, cornua'que, ac tubæ concinuere, exin clamore & impetu tergis Germanorum circumfunduntur, exprobrantes, non hic ſiluas, nec paludes, ſed æquis locis æquos deos. hoſti facile excidium, & paucos, ac ſemermos cogitanti ſonus tubarum, fulgor armorũ quanto inopina tanto maiora offenduntur; cadebantq; ut rebus ſecundis auidi, ita aduerſis incauti. Arminius integer, Inguiomerus poſt graue uulnus, pugnam deſeruere, uulgus trucidatum eſt, donec ira et dies pmãſit, nocte demum reuerſæ legiones, quãuis plus uulnerum,

eadem ciborum egeſtas fatigaret, uim ſanitatem, copias, cuncta in uictoria habuere. Peruaſerat *interim circũuenti exercitus fama, &* *infeſto* Germanorum *agmine* Gal*lias peti, ac ni* Agrippina *impoſitum* Rheno *pontẽ ſolui prohibuiſſet erant qui id flagitium formidine auderent, ſed fœmina ingens animi, munia ducis per eos dies induit, militibusq;, ut quis inops, aut ſaucius ueſtem*
※ *& fomenta dilargita eſt. tradit.* C. Plinius *Germanico-*
1 *rum bellorum ſcriptor ſtetiſſe apud principium põti laudes & grates reuerſis legionibus habentem.* Id Tiberij *animum altius penetrauit, non enim ſimplices eas curas, nec aduerſus externos militem quæri, nihil relictum* Im*peratoribus, ubi fœmina manipulos ĩteruiſat, ſigna adeat, largitionem temptet, tanq̃ parum ambitioſe filium ducis gregali habitu circũferat,* Cæſaremq; Caligulam *appellari uelit, potiorem iam apud exercitus* Agrippinam *q̃* Legatos, *q̃ duces, cumpreſſam à muliere ſeditionem cui nomen principis obſiſtere non quiuerit.* Accendebat *hæc onerabatq;* Seianus *peritia morum* Tiberij, *odia in longum iaciens, quæ reconderet, auctaq; promeret.* At Ger*manicus legionum, quas nauibus uexerat, ſecundam & quartamdecimam itinere terreſtri.* P. Vitellio *ducendas tradit, quo leuior claſſis uadoſo mari ĩnaret, uel reciproco ſideret.* Vitellius *primum iter ſicca humo aut modice adlabente æſtu quietum habuit, mox impulſu aquilonis ſimul ſydere æquinoctij, quo maxime tumeſcit* Oceanus *rapi, agiq; agmen, & opplebantur terræ, eadem freto, littori, campis facies, neq; diſcerni poterant incerta ab ſolidis, breuia à profundis, ſternuntur fluctibus, hauriuntur gurgitibus iumenta, ſarcinæ, corpora exanima, interflu-*

unt, occurſant, permiſcentur inter ſe manipuli, modo pe/ctore, modo ore tenus extantes, aliquando ſubtracto ſolo diſiecti aut obruti, nox, uox, & nutui hortatus iuuabāt aduerſante unda, nihil ſtrenuus ab ignauo, ſapiens à prudenti, conſilia à caſu differre, cuncta pari uiolentia inuo/luebantur. Tādem Vitellius in editiora eniſus, eodem agmen ſubduxit, pernoctauere ſine utenſilibus, ſine igni, magna pars nudo aut mulcato corpore, haud minus miſe/rabiles q̃ quos hoſtis circūſidet, quippe illis etiam hone/ſtæ mortis uſus, his inglorium exitium. lux reddidit ter/ram penetratūq; ad amnem Viſurgin, quo Cæſar claſſē contenderat, īpoſitæ deinde legiones, uagante fama ſub/merſas, nec fides ſalutis, anteq̄ Cæſarem exercitūq; redu/cem uidere. Iam Stertinius ad accipiendum in deditio/nem Segimerum fratrem Segeſtis præmiſſus, ipſum & filium eius in ciuitatem Vbiorum ꝑduxerat, data utriq; uenia facile Segimero, cunctatius filio, quia Quintilij Vari corpus inluſiſſe dicebatur. Cæterum ad ſupplēda exercitus dāna certauere Galliæ, Hiſpaniæ, Italia, quod cuiq; promptum, arma, equos, aurum, offerentes, quorum laudato ſtudio Germanicus, armis, modo & equis ad bellum ſumptis, propria pecunia militem iuuit, utq; cladis me/moriam etiam comitate leniret, circuire ſaucios, facta ſingulorum extollere, uulnera intuens, alium ſpe, alium gloria, cunctos alloquio, & cura ſibiq; & prælio firma/bat. Decreta eo anno triumphalia inſignia. A. Cæcinæ L. Apronio C. Silio ob res cum Germanico geſtas. Nomē patris patriæ Tiberius à populo ſæpius ingeſtum repu/diauit, neq; in acta ſua iurari, q̃q̃ cenſente Senatu, permi/ſit. cuncta mortalium incerta, quantoq; plus adeptus fo/

ret, tanto ſe magis in lubrico dictans, non tamen ideo faciebat fidem ciuilis animi, nam legem maieſtatis redu/xerat, cui nomen apud ueteres idem ſed alia in iudicium ueniebant, Siquis proditione exercitum, aut plebem ſedi/tionibus, deniq; male geſta Repu. maieſtatem Populi Romani minuiſſet, facta urguebantur, dicta impune erant. Primus Auguſtus cognitionem de famoſis libellis, ſpecie legis eius tractauit, cōmotus Caſſij ſeueri libidine, qua uiros fœminasq; inluſtres procacibus ſcriptis diffamaue rat, mox Tiberius conſultante Pōpeio Macro prætore, an iudicia maieſtatis redderentur, exercendas leges eſſe re/ſpondit. Hunc quoque aſperauere carmina incertis au/ctoribus uulgata in ſæuitiam ſuperbiamq; eius, & di/ſcordem cum matre animum. Haud pigebit referre in Falanio & Rubrio modicis equitibus Romanis præ/tentata crimina, ut quibus initijs, quanta Tiberij arte grauiſſimum exitium irrepſerit, dein repreſſum ſit, po/ſtremo arſerit, cūctaq; corripuerit, noſcatur. Falanio obij/ciebat accuſator, quòd inter cultores Auguſti, qui per om nes domos in modum collegiorum habebantur, Caſſium quendam mimum corpore infamem adſciuiſſet, quodq; uenditis hortis ſtatuam Auguſti ſimul mancipaſſet. Ru/brio crimini dabatur uiolatum periurio nomen Auguſti. Quæ ubi Tiberio notuere ſcripſit Conſulibus, non ideo decretum patri ſuo cœlum, ut in perniciem ciuium is honor uerteretur, Caſſium hiſtrionem ſolitum inter alios eiuſdem artis intereſſe ludis, quos mater ſua in memo/riam Auguſti ſacraſſet. Nec contra religiones fieri, ꝙ effi gies eius ut alia numinum ſimulacra uenditionibus hor torum & domuum accedant. Iuſiurandum perinde æſti

mandum, quàm ſi Iouem fefelliſſet, deorum iniurias dijs curæ. Nec *multo poſt Granium* Marcellum *prætorem* Bithyniæ *quæſtor ipſius* Cæpio *Criſpinus maieſtatis poſtulauit ſubſcribente* Romano Hiſpone, *qui formam uitæ inijt, quam poſtea celebrem miſeriæ temporum, & audaciæ hominum fecerunt, nam egens ignotus, inquies dum occultis libellis ſæuitiæ principis adrepit, mox clariſſimo cuiq; periculum faceſſit, potentiam apud unum, odium apud omnes adeptus, dedit exemplum quod ſecuti ex pauperibus diuites, ex contemptis metuendi, perniciem alijs, ac poſtremum ſibi inuenere.* Sed Marcellum *inſimulabat, ſiniſtros de* Tiberio *ſermones habuiſſe. ineuitabile crimen cum ex moribus principis fœdiſſima quæq; deligeret accuſator, obiectaretq; reo,* Nam *quia uera erant, etiam dicta credebantur.* Addidit Hiſpo *ſtatuam* Marcelli *altius quàm* Cæſarum *ſitam, & alia in ſtatua amputato capite* Augusti *effigiem* Tiberij *inditam, ad quod exarſit adeo, ut rupta taciturnitate proclamaret, ſe quoque in ea cauſa laturum ſententiam palam, & iuratum, quo cæteris eadem neceſſitas fieret.* Manebant *etiam tum ueſtigia morientis libertatis,* Igitur. Cn. Piſo, *quo inquit loco cenſebis* Cæſar? *ſi primus habebo quod ſequar, ſi poſt omnes, uereor ne imprudens diſſentiam. permotus his, quantoq; incautius efferbuerat, pœnitentia, patiens tulit abſolui reum criminibus maieſtatis. de pecunijs repetundis adreciperatores itum eſt.* Nec *patrum cognitionibus ſatiatus, iudicijs adſidebat in cornu tribunalis, ne* Prætorem *curuli depelleret, multa'que eo coram, aduerſus ambitum & potentium preces conſtituta. ſed dum ueritati conſulitur,*

libertas corrumpebatur, Inter quæ Pius Aurelius Sena/
tor, queſtus mole publicæ uiæ, ductuq; aquarum, labefa/
ctas ædis ſuas, auxilium patrum inuocabat, reſiſtentibus
ærarij prætoribus ſubuenit Cæſar, pretiũq; ædium Aure
lio tribuit, erogandæ per honeſta pecuniæ cupiens, quam
uirtutem diu retinuit cum cæteras exueret. Propertio ce/
leri prætorio ueniam ordinis ob paupertatem petenti de
cies ſeſtertiũ largitus eſt, ſatis comperto, paternas ei angu
ſtias eſſe. temptantis eadem alios, probare cauſam Sena/
tui iuſſit, cupidine ſeueritatis, in his etiam quæ rite face/
ret, acerbus, unde cæteri ſilentium & paupertatem con/
feſſioni & beneficio præpoſuere. Eodem anno continuis
imbribus auctus Tiberis, plana urbis ſtagnauerat, rela/
bentem ſecuta eſt ædificiorum & hominum ſtrages, Igi/
tur cenſuit Aſinius Gallus, ut libri Sibyllini adirentur, re
nuit Tiberius perinde diuina humanaq; obtegens, ſed re
medium cohercendi fluminis Ateio Capitoni & L. Ar/
runtio mandatum. Achaiam ac Macedoniam onera de
precantis leuari in præſens proconſulari Imperio, tradiq;
Cæſari placuit. Edendis gladiatoribus, quos Germanici
fratris, ac ſuo nomine obtulerat, Druſus præſedit, q̃q̃ uili
ſanguine nimis gaudens, quod uulgus formidoloſum,
& pater arguiſſe dicebatur, Cur abſtinuerit ſpectaculo
ipſe, uarie trahebant, alij tædio cœtus, quidam triſtitia i/
genij & metu comparationis, quia Auguſtus comiter i/
terfuiſſet. Non crediderim ad oſtentandam ſæuitiam mo
uẽdasq; populi offenſiones conceſſam filio materiem, q̃q̃
id quod dictum eſt, à theatri licentia proximo priore an
no, cœpta grauius tum erupit, occiſis non modo è plebe
et militibus & centurione, uulnerato tribuno prætoriæ

cohortis dum probra in magiſtratus & diſſenſionē uulgi prohibent. Actum de ea ſeditione apud patres, dicebāturq; ſententiæ ut Prætoribus, ius uirgarum in hiſtriones eſſet, Interceſſit Haterius Agrippa tribunus plebei, increpitusq; eſt Aſinij Galli oratione ſilente Tiberio, qui ea ſimulacra libertatis Senatui præbebat, ualuit tamen interceſſio, quia diuus Auguſtus immunes uerberum hiſtriones quondam reſponderat, neq; fas Tiberio infringere dicta eius. de modo lucaris, & aduerſus laſciuiam fautorum multa decernuntur, ex quis maxime inſignia, ne domos pantomimorum ſenator introiret, ne egredientes in publicum equites Romani cingerent, aut alibi quàm in theatro ſpectarentur, & ſpectantium immodeſtiam exilio multandi poteſtas prætoribus fieret. Templum ut in colonia Tarraconenſi ſtrueretur Auguſto petentibus Hiſpanis permiſſum, datumq; in omnes prouincias exēplum. Centeſimam rerum uenalium poſt bella ciuilia īſtitutam, deprecāte populo, edixit Tiberius militare ærarium eo ſubſidio niti, ſimul imparem oneri Rempub. niſi uiceſimo militiæ anno ueterani dimitterentur. Ita proximæ ſeditionis male conſulta, quibus ſexdecim ſtipendiorum finem expreſſerant, abolita in poſterum. Actum deinde in Senatu ab Arruntio & Ateio an ob moderādas Tiberis exundationes uerterentur flumina & lacus per quos augeſcit, auditæq; municipiorum & coloniarum legationes, orantibus Florentinis ne Clanis ſolito alueo demotus in amnem Arnum transferretur, idq; ipſis perniciem adferret. Congruentia his Interamnates diſſeruere, peſſum ituros fœcundiſſimos Italiæ campos, ſi amnis Nar (id enim parabatur) in riuos diductus ſuperſtagnauiſſet. Nec Reatini ſilebant, Velinum lacū, qua in Na/

rē effunditur obſtrui recuſantes, q̄ppe in adiacentia ērū pturum, optume rebus mortaliū conſuluiſſe naturā, quæ ſua ora fluminibus, ſuos curſus, utq; originē ita fines dederit, ſpectandas ēt religiones ſocio℞, qui ſacra, et lucos, & aras patrijs amnibus dicauerint, quin ipſum Tiberim nolle prorſus accolis fluuijs orbatū, minore gloria fluere. Seu p̄ces colonia℞, ſeu difficultas ope℞, ſiue ſuperſtitio ualuit ut in ſn̄iam Piſonis concederet, qui nil mutandū cenſuerat. Prorogatur Poppeo Sabino prouincia Mœſia, additis Achaia & Macedonia. Id quoq; morum Tiberij fuit, continuare Imperia, ac pleroſq; ad finē uitæ in iiſdem exercitibus, aut iuriſdictionibus habere cauſæ uariæ traduntur, alij tædio nouæ curæ, ſemel placita pro æternis ſeruauiſſe, q̄dam inuidia, ne plures fruerentur. ſunt qui exiſtiment, ut callidū eius ingeniū, ita anxium iudiciū. Neq; .n. eminentis uirtutes ſectabatur, & rurſum uitia oderat, ex optimis p̄iculū ſibi, ſibi à peſſimis dedecus publicū metuebat, qua hæſitatione poſtremo eo prouectus eſt, ut mādauerit q̄buſdā prouincias, quos egredi urbe non erat paſſurus. De comitijs ꝯſularibus, quæ tum primū illo principe, ac deinceps fuere, uix q̄c̄q̄ firmare auſim, adeo diuerſa non modo apud auctores, ſed in ipſius orationibus reperiuntur, modo ſubtractis cādidato℞ noībus originē cuiusq; et uitā & ſtipēdia deſcripſit, ut q̄ forēt itelligeretur, aliq̄n ea quoq; ſignificatiōe ſubtracta, candidatos hortatus, ne ambitu comitia turbarēt, ſuā ad id curā pollicitus ē, plerūq; eos tm̄ apud ſe profeſſos diſſeruit, quo℞ noīa ꝯſulibus edidiſſet, poſſe et alios profiteri, ſi gratiæ, aut meritis confiderent, ſpecioſa uerbis, re inania, aut ſubdola, quātoq; maiore libertatis imagine tegebantur tanto eruptura ad infenſius ſeruitium.

P. CORNELII TACITI AB EXCESSV DIVI AVGVSTI HISTORIARVM LIBER SECVNDVS.

ISENNA Statilio tauro. L. Libone Conſulibus, mota Orientis Regna prouinciæq; Romanæ, initio apud Parthos orto, qui petitum Roma, ac cæptũq; Regem q̃uis gẽtis Arſacidarum, ut externum aſpernabantur. Is fuit Vonones, obſes Auguſto datus à Phrabate. Nã Phrabates q̃q̃ depuliſſet exercitus, ducesq; Romanos cuncta uenerantium officia ad Auguſtum uerterat, partẽq; prolis, firmandæ amicitiæ miſerat, haud p̄inde noſtri metu, q̃ fidei popularium diffiſus. poſt finem Phrabatis & ſequentiũ regum, ob internas cædes, uenere in urbẽ Legati à primoribus Parthis, qui Vononẽ uetuſtiſſimũ liberoꝝ eius accirent. Magnificũ id ſibi credidit. Cæſar, auxitq; opibus. Et accæpere barbari lætantes, ut ferme ad noua Imperia. Mox ſubit pudor degeneraviſſe Parthos, petitũ alio ex orbe regẽ, hoſtium artibus infectum, Iã inter prouincias Romanas ſoliũ Arſacidarũ haberi, dariq;, ubi illã gloriã trucidantiũ Craſſum? exturbãtiũ Antoniũ? ſi mãcipiũ Cæſaris tot per annos ſeruitutẽ p̄peſſum Parthis iperitet? Accendebat dedignantes, & ipſe, diuerſus à maioꝝ inſtitutis, raro uenatu, ſegni equoꝝ cura, quotiẽs p̄ urbes ĩcederet lecticæ geſtamie, faſtuq; erga patrias epulas, irridebãtur et græci comites, ac uiliſſima utẽſiliũ anulo clauſa, ſed prõptũ aditus, obuia comitas

ignotæ Parthis uirtutes,noua uitia & quia ipſorũ maio ribus aliena,perinde odium prauis & honeſtis. Igitur Arthabanus Arſacidarũ è ſanguine apud Dahas adul/ tus excitur,primoq; cõgreſſu fuſus,reparat uires,regnoq; potitur.uicto Vononi perfugium Armenia fuit, uacua tunc,interq; Parthorum & Romanas opes infida, ob ſcelus Antonij,qui Artauasden regem Armeniorum ſpe cie amicitiæ inlectum,dein cathenis oneratum, poſtre/ mo interfecerat.Eius filius Artaxias,memoria patris no bis infenſus,Arſacidarum ui ſeq; regnumq; tutatus eſt.oc ciſo Artaxia per dolum propinquorum,datus à Cæſare Armenijs Tigranes,deductusq; in regnũ à Tiberio Ne/ rone.Nec Tigrani diuturnum Imperium fuit,neque libe ris eius,quamquam ſociatis more externo in matrimo/ nium,regnumq;,dein iuſſu Auguſti impoſitus Artauaſ/ des, & non ſine clade noſtra deiectus. Tum C.Cæ ſar componendæ Armeniæ deligitur. Is Ariobarza/ nen origine, Medum, ob inſignem corporis formam, & præclarum animum uolentibus Armenijs præfecit. Ariobarzane morte fortuita abſumpto ſtirpẽ eius haud tolerauere,temptatoq; fœminæ imperio,cui nomen Era/ to,eaq; breui pulſa,incerti ſolutiq;,et magis ſine domino q̃ in libertate,profugum Vononem in regnum accipiũt. Sed ubi minitari Artabanus,& parum ſubſidij in Arme nijs,uel ſi noſtra ui defenderetur,bellũ aduerſus Parthos ſumendum erat,rector Syriæ Creticus Sillanus excitum cuſtodia circundat.manente luxu et regio nomine, quod ludibrium ut effugere agitauerit Vonones,in loco redde mus.Cæterum Tiberio haud ingratum accidit, turbari res orientis,ut ea ſpecie Germanicum ſuetis legionibus

abſtraheret,nouisq; prouincijs impoſitum,dolo ſimul et caſibus obiectaret. At ille quanto acriora in eum ſtudia militum,& auerſa patrui uoluntas,celerandæ uictoriæ intentior,tractare præliorum uias,& quæ ſibi tertium iam annum belligeranti ſæua uel proſpera eueniſſent, fundi Germanos acie & iuſtis locis,iuuari ſiluis,paludibus,breui æſtate,& præmatura hyeme, Suum militem haud perinde uulneribus,q̃ ſpatijs itinerum,damno armorum adfici,feſſas Gallias miniſtrandis equis,longum impedimentorum agmen,opportunum ad inſidias, defenſantibus iniquum,At ſi mare intretur,promptam ipſis poſſeſſionem,& hoſtibus ignotam,ſimul bellum maturius incipi,legionesq; & commeatus pariter uehi, integrum,equosq; per ora & alueos fluminum media in Germania fore.Igitur huc intendit,miſſis ad cenſus Galliarum.P.Vitellio & Cantio.Silius & Anteius & Cæcina fabricandæ claſſi præponuntur. Mille naues ſufficere uiſæ,properatæq;,Aliæ breues anguſta puppi,proraq; & lato utero,quo facilius fluctus tolerarent,quædã planæ carinis,ut ſine noxa ſiderent,plures appoſitis utrinq; gubernaculis,cõuerſo ut repente remigio,hinc uel illinc adpellerent,multæ pontibus ſtratæ,ſuper quas tormenta ueherentur,ſimul aptæ ferendis equis,aut commeatui, uelis habiles,citæ remis,augebantur alacritate militum in ſpeciem ac terrorem.Inſula Batauorum in quam conuenirent prædicta,ob faciles adpulſus, accipiẽdisq; copijs, & transmittendum ad bellum opportuna·Nam Rhenus uno alueo continuus,aut modicas inſulas circumueniens,apud principium agri Batauí,uelut in duos amnes diuiditur,ſeruatq; nomen & uiolentiam curſus qua

Germaniam præuehitur, donec Oceano miſceatur. Ad Gallicam ripam latior & placidior adfluens uerſo cognomento Vahalem accolæ dicunt, mox id quoq; uocabulum mutat Moſa flumine, eiuſq; immenſo ore eundem in Oceanum effunditur. Sed Cæſar dum adiguntur naues, Silium Legatum cum expedita manu inruptionem in Cattos facere iubet, Ipſe audito caſtellum Luppiæ flumini adpoſitum obſideri, ſex legiones eo duxit, Neq; Silio ob ſubitos imbres aliud actum, q̃ ut modicam prædam, & Arpi principis Cattorum coniugem, filiamq; raperet. Neq; Cæſari copiam pugnæ obſeſſores fecere, ad famam aduentus eius dilapſi, tumulum tamen nuper Varianis legionibus ſtructum, & ueterem aram Druſo ſitam diſiecerant. Reſtituit aram, honoriq; patris princeps ipſe cum legionibus decucurrit, Tumulum iterare haud uiſum, et cuncta inter caſtellum Aliſonem ac Rhenum nouis limitibus, aggeribusq; permunita. Iamq; claſſis aduenerat cum præmiſſo commeatu, & diſtributis in legiones, ac ſocios nauibus, foſſam, cui Druſianæ nomen ingreſſus, precatusq; Druſum patrem, ut ſe eadem auſum, libens placatusq; exemplo ac memoria conſiliorum, atque operum iuuaret. Lacus inde & Oceanum uſque ad Amiſiam flumen ſecunda nauigatione p̄uehitur. claſſis Amiſiæ relicta læuo amne, erratumq; in eo quod non ſubuexit, tranſpoſuit militem dextras in terras iturum, ita plures dies efficiendis pontibus abſumpti. Et eques quidem ac legiones prima æſtuaria nondum adcreſcente unda intrepidi tranſire. poſtremum auxiliorum agmen. Batauiq; in parte ea dum inſultant aquis artemq; nandi oſtentant, turbati, & quidam hauſti ſunt. Metanti ca-

ſtra Cæſari Angriuariorum *defectio à tergo nunciatur.* Miſſus *illico* Stertinius *cum equite et armatura leui, igne cædibus perfidiam ultus eſt.* Flumen Viſurgis Romanos *Cheruſcosq; interfluebat, eius in ripa cum cæteris primo ribus* Arminius *adſtitit, qſitoq; an* Cæſar *ueniſſet, poſtq̃ adeſſe reſponſum eſt, ut liceret cum fratre conloqui ora uit.* Erat *is in exercitu cognomento* Flauius *inſignis fide, & amiſſo per uulnus oculo paucis ante annis du ce* Tiberio *tum permiſſum, progreſſusq; ſalutatur ab* Arminio, *qui amotis ſtipatoribus, ut ſagittarij noſtra pro ripa diſpoſiti abſcederent, poſtulat, & poſtquam digreſſi, unde ea deformitas oris interrogat fratrem, illo locum, & prælium referente, quodnam præmium rece piſſet exquirit.* Flauius *aucta ſtipendia, torquem, & co ronam aliaq; militaria dona memorat, inridente* Armi *nio uilia ſeruitij pretia,* Exin *diuerſi ordiuntur, hic ma gnitudinem* Romanam, *opes* Cæſaris, *& uictis graues pœnas, in deditionem uenienti paratam clementiam, ne que coniugem & filium eius hoſtiliter haberi:* Ille *fas patriæ, libertatem auitam, penetralis* Germaniæ *deos, matrem precum ſociam, ne propinquorum et adfinium, denique gentis ſuæ deſertor et proditor, quàm imperator eſſe mallet.* Paulatim *inde ad iurgia prolapſi, quo minus pugnã conſererent, ne flumine qdẽ interiecto cohibebã tur, ni* Stertinius *adcurrens, plenum iræ armaq; & equũ poſcentem* Flauium *attinuiſſet. cernebatur contra minita bundus* Arminius, *præliumq; denuncians, nam pleraq; latino ſermone interiacibat, ut qui* Romanis *in caſtris ductor popularium meruiſſet, poſtero die.* Germanorum *acies trans* Viſurgim *ſtetit.* Cæſar *niſi põtibus pſidijsq; i*

poſitis dare in diſcrimen legiones (haud Imperatorium ratus, equitem uado tramittit. præfuere Stertinius, & è numero primipilarium Æmilius, diſtantibus locis inuecti ut hoſtem deducerent. qua celerrimus amnis Carioualda dux Batauorum erupit, eum Cheruſci fugam ſimulantes in planitiē ſaltibus circūiectam traxere, dein coorti & undiq; effuſi trudunt aduerſos, inſtant cædentibus, collectosq; in orbem pars congreſſi, quidam eminus proturbant. Carioualda diu ſuſtentata hoſtium ſæuitia, hortatus ſuos ut ingruentes cateruas globo frangerent, atque ipſe in denſiſſimos inrūpens, congeſtis telis & ſuffoſſo equo labitur, ac multi nobilium circa, cæteros uis ſua, aut equites cum Stertinio Æmilioq; ſubuenientes periculo exemere. Cæſar tranſgreſſus Viſurgim, indicio perfugæ cognoſcit delectum ab Arminio locum pugnæ, cōueniſſe & alias nationes in ſiluam Herculi ſacram, auſurosq; nocturnam caſtrorum oppugnationem. habita īdici fides, & cernebantur ignes, ſuggreſſiq; propius ſpeculatores audiri fremitum equorum, imienſiq; & incōditi agminis murmur attulere. Igitur propinquo ſummæ rei diſcrimine, explorandos militum animos ratus, quo nam id modo incorruptum foret ſecum agitabat. Tribunos & centuriones læta ſæpius q̃ comperta nunciare, libertorum ſeruilia ingenia, amicis ineſſe adulationem, ſi contio uocetur, illic quoq; quæ pauci incipiant, reliquos adſtrepere, penitus noſcendas mentes, cum ſecreti & incuſtoditi iter militaris cibos, ſpem aut metum proferrent. Nocte cœpta egreſſus Augurali per occulta & uigilibus ignara, comite uno, contectus humeros ferina pelle, adit caſtrorum uias, adſiſtit tabernaculis, fruiturq;

fama

fama ſui, cum hic nobilitatem ducis, decorem alius, plur i mi patientiam, comitatem, per ſeria, per iocos. eundē animum laudibus ferrent, reddendamq; gratiam in acie fa- terentur, ſimul perfidos & ruptores pacis, ultioni et gloriæ mactandos. Inter *quæ unus hoſtium latinæ linguæ ſciens, acto ad uallum equo, uoce magna, coniuges, & agros, & ſtipendij in dies, donec bellaretur, ſeſtertios centenos ſi quis transfugiſſet* Arminij *nomine pollicetur.* In- *cendit ea contumelia legionum iras, ueniret dies, daretur pugna, ſumpturum militem* Germanorum *agros, tra- cturum coniuges, accipere omen, & matrimonia ac pe- cunias hoſtium pdæ deſtinare.* Tertia *ferme uigilia ad- ſultatū eſt caſtris ſine coniectu teli, poſtq̄ crebras pro mu nimentis cohortes, & nihil remiſſum ſenſere. nox eadem lætam* Germanico *quietem tulit, uiditq; ſe operatum, & ſanguine ſacro reſperſa prætexta, pulchriorem aliam ma nibus* Auiæ Auguſtæ *accepiſſe. auctus omine, addicenti- bus auſpicijs uocat concionem, & quæ ſapientia, præui- ſa, aptaq; imminenti pugnæ diſſerit.* Non *campos modo militi* Romano *ad prælium bonos, ſed ſi ratio adſit, ſiluas et ſaltus, nec enim immenſa barbarorum ſcuta, enormis haſtas inter truncos arborum, & enata humo uirgulta perinde haberi q̄ pila, & gladios, & hærentia corpori tegmina, denſarent ictus, ora mucronibus quærerent, non loricam* Germano, *non* Galeam, *ne ſcuta quidem ferro, neruo ue firmata ſed uiminum textus, uel tenuis, & fu catas colore tabulas, primam utcūq; aciem haſtatam, cæ teris præuſta aut breuia tela, iam corpus ut uiſu toruum & ad breuem impetum ualidum, ſic nulla uulnerum patientia, ſine pudore flagitij, ſine cura ducum, abire, fu-*

gere, pauidos aduerſus, inter ſecunda, non diuini, non humani iuris memores, ſi tædio uiarum ac maris finem cupiant, hac acie parari propiorem iam Albim quã Rhenum, neque bellum ultra, modo ſe patris patruiq; ueſtigia prementem yſdem in terris uictorem reſiſterent. Orationem ducis ſecutus militum ardor, ſignumq; pugnæ datum. Nec Arminius, aut cæteri Germanorum proceres omittebant ſuos quisq; teſtari. hos eſſe Romanos Variani exercitus fugaciſſimos, qui ne bellum tolerarent, ſeditionem induerint, quorum pars onuſta uulneribus tergum, pars fluctibus & procellis fractos artus, infenſis rurſum hoſtibus, aduerſis dijs obijciant, nulla boni ſpe, claſſem quippe & auia oceani quæſita ne quis uenientibus occurreret, ne pulſos premeret, ſed ubi miſcuerint manus, inane uictis uentorum remorum'ue ſubſidium, meminiſſent modò auaritiæ, crudelitatis, ſuperbiæ aliud ſibi reliquum quàm tenere libertatem, aut mori ante ſeruitium? Sic accenſos & prælium poſcentes in campum, cui Idiſtauiſo nomen, deducunt, Is medius inter Viſurgim & colles, ut ripæ fluminis cædunt, aut prominentia montium reſiſtunt, inæqualiter ſinuatur, pone tergum inſurgebat ſilua editis in altum ramis, et pura humo inter arborum truncos. campum & prima ſiluarũ barbara acies tenuit, ſoli Cheruſci iuga inſedere, ut prælantibus Romanis deſuper incurrerent. Noſter exercitus ſic inceſſit. auxiliares Galli, Germaniq; in frõte, poſt quos pedites ſagittarij, dein quatuor legiones, & cum duabus prætorijs cohortibus, ac delecto equite Cæſar, exin totidem aliæ legiones, & leuis armatura cũ equite ſagittario, cæteræq; ſociorum cohortes. Intentus paraꝰ

usq; miles ut ordo agminis in acię adſiſteret, uiſis Cheruſcorum cateruis, quæ per ferociā proruperant, ualidiſſimos equitum incurrere latus, Stertinium cum cæteris turmis circūgredi, terga'ue inuadere iubet. Ipſe in tempore adfuturus. Interea pulcherrimū augurium octo Aquilæ petere ſiluas, & intrare uiſæ, Imperatorē aduertere, exclamat irent, ſequerentur Romanas aues, propria legionum numina, ſimul pedeſtris acies infertur, & pmiſſus eques, poſtremos ac latera īpulit, mirūq; dictu, duo hoſtium agmina diuerſa fuga, qui ſiluā tenuerant, in aperta, qui campis adſtiterant, in ſiluā ruebant, medij inter hos Cheruſci, collibus detrudebantur, inter quos inſignis Arminius, manu, uoce, uulnere ſuſtentabat pugnam. Incubueratq; ſagittarijs, illa rupturus, ni Rhætorū Vindelicorūq; et Gallicæ cohortes ſigna obieciſſent, niſu tamen corporis & impetu equi peruaſit, oblitus faciem ſuo cruore ne noſceretur. qdam adgnitum à Chaucis īter auxilia Romana agentibus, emiſſumq; tradiderunt. Virtus ſeu fraus eadē Inguiomero effugium dedit, Cæteri paſſim trucidati, et pleroſq; tranare Viſurgim conātes, iniecta tela aut uis fluminis, poſtremo moles ruentiū, et incidētes ripæ operuere. Quidā turpi fuga in ſumma arborū niſi, ramiſq; ſe occultantes admotis ſagittarijs per ludibrium figebantur, alios prorutæ arbores adflixere. Magna ea uictoria, neq; cruēta nobis fuit. Quinta ab hora diei ad noctem cæſi hoſtes decēmillia paſſuū cadaueribus atq; armis oppleuere, reptis inter ſpolia eorū cathenis, quas ī Romanos, ut nō dubio euentu, portauerāt. Miles in loco prælij Tiberiū Imperatorē ſalutauit, ſtruxitq; aggerē et in modū tropheorū arma, ſubſcriptis uictorū gentium no

minibus impoſuit. Haud perinde Germanos uulnera, luctus, excidia, q̃ ea ſpecies dolore & ira adfecit. Qui modo abire ſedibus, trans Albim concedere parabant, pugnam uolunt, arma rapiunt, plebes, primores, iuuentus, ſenes, agmen Romanum repente icurſant, turbant, poſtremo deligunt locum, flumine & ſiluis clauſum, arcta intus planicie & humida, ſiluas quoq; profunda palus ambibat, niſi ꝙ latus unum Angriuarij lato aggere extulerant, quo à Cheruſcis dirimerentur, Hic pedes adſtitit, equitem propinquis lucis texere, ut ingreſſis ſiluam legionibus à tergo foret. Nihil ex ijs Cæſari incognitum conſilia locos, prompta, occulta nouerat, aſtusq; hoſtium in perniciem ipſis uertebat, Seio Tuberoni legato tradit equitem campumq;, peditum aciem ita inſtruxit, ut pars æquo in ſiluam aditu incederet, pars obiectum aggerẽ eniteretur. quod arduum ſibi, cætera legatis permiſit. quibus plana euenerãt facile inrupere, quis ĩpugnãdus agger, ut ſi murũ ſuccederent, grauibus ſuperne ictibus conflictabantur. Senſit dux imparem cominus pugnam, remotisq; paulum legionibus, funditores libratoresq; excutere tela, & proturbare hoſtem iubet, miſſæ è tormentis haſtæ, quantoq; conſpicui magis propugnatores, tanto pluribus uulneribus deiecti. Primus Cæſar cum prætorijs cohortibus capto uallo dedit impetum in ſiluas, con lato illic gradu certatum, hoſtem à tergo palus, Romanos flumen aut montes claudebãt, utriſq; neceſſitas in loco, ſpes in uirtute, ſalus ex uictoria. Nec minor Germanis animus, ſed genere pugnæ & armorum ſuperabantur. cum ingens multitudo arctis locis prælongas haſtas non protenderet, non colligeret, neq; adſultibus & uelo

citate corporum uteretur, coacta ſtabile ad prælium. contra miles, cui ſcutum pectori adpreſſum, & inſidens capulo manus. latos barbarorum artus, nuda ora foderet uiamq; ſtrage hoſtium aperiret. imprompto iam
※ *ob continua pericula, ſiue illum recens accæptum*
I *uulnus tardauerat. Quin & Inguiomerum tota uolitãtem acie, fortuna magis q̃ uirtus deſerebat. & Germanicus quõ magis adgnoſceretur, detraxerat tegimen capiti, orabatq; inſiſterent cædibus, nil opus captiuis, ſolã interniitionem gentis finem bello fore. Iamq; ſero diei ſubducit ex acie legionem faciendis caſtris, cæteræ ad noctem cruore hoſtium ſatiatæ ſunt. equites ambigue certauere. Laudatis pro concione uictoribus Cæſar, congeriem marmorum ſtruxit ſuperbo cum titulo. debellatis inter Rhenum Albimq; nationibus exercitum Tiberij Cæſaris ea munimenta Marti & Ioui, & Auguſto ſacrauiſſe. de ſe nihil addidit, metu inuidiæ, an ratus conſcientiam factis ſatis eſſe? Mox bellum in Angriuarios Sterxinio mandat, ni deditionem properauiſſent, atq; illi ſupplices nihil abnuẽdo, ueniam omnium accæpere. Sed æſtate iã adulta legionum aliæ itinere terreſtri in hybernacula remiſſæ. plures Cæſar claſſi impoſitas per flumẽ Amiſiã oceano inuexit, ac primo placidum æquor mille nauium remis ſtrepere, aut uelis impelli, mox atro nubium globo effuſa grando, ſimul uarijs undiq; procellis, incerti fluctus proſpectum adimere, regimen impedire, mileſq; pauidus, & caſuum maris ignarus, dum turbat nautas, uel intempeſtiue iuuat, officia prudentium corrumpebat. omne dehinc cœlum, & mare omne in auſtrum ceſſit, qui tumidis Germaniæ terris, profundis amnibus, immenſo*

nubium tractu ualidus, & rigore uicini ſeptentrionis horridior rapuit, diſiecitq; naues in aperta oceani, aut inſulas ſaxis abruptis, uel per occulta uada infeſtas, quibus paulum ægreq; uitatis poſtquam mutabat æſtus, eodemq; quo uentus ferebat, non adhærere anchoris, non exhaurire inrumpentis undas poterant, equi, iumēta, ſarcinæ etiam arma præcipitantur, quo leuarentur alvei manantes per latera, & fluctu ſuperurgente. Quanto uiolētior cætero mari oceanus, & truculentia cœli præſtat Germania, *tantum illa clades nouitate et magnitudine exceſſit hoſtilibus circum littoribus, aut ita uaſto & profundo, ut credatur nouiſſimum ac ſine terris mare. pars nauium hauſtæ ſunt, plures apud inſulas longius ſitas eiectæ, milesq; nullo illic hominum cultu, fame abſumptus, niſi quos corpora equorum eodem eliſa tolerauerāt ſola;* Germanici *triremis* Chaucorum *terram adpulit, quem per omnes illos dies noctesq; apud ſcopulos et prominentis oras, cum ſe tanti exitij reum clamitaret, uix cohibuere amici, quo minus eodem mari oppeteret. Tandem relabente æſtu & ſecundante uento, claudæ naues raro remigio, aut intentis ueſtibus & quædam à ualidioribus tractæ, reuertere, quas raptim refectas miſit, ut ſcrutarentur inſulas. collecti ea cura pleriq;. multos* An*griuarij nuper in fidem accepti, redemptos ab interioribus reddidere quidam in* Britanniam *rapti, & remiſſi à* Regulis. *ut quis ex lōginquo reuenerat, miracula narrabant, uim turbinum, & inauditas uolucres, monſtra maris, ambiguas hominum & belluarum formas, uiſa, ſiue ex metu credita. Sed fama claſſis amiſſæ ut* Germa*nos ad ſpem belli, ita* Cæſarē *ad coercendū erexit.* C. Si

lio cum triginta peditum, tribus equtum millibus ire in Chattos *iperat,* Ipſe *maioribus copijs* Marſos *inrumpit. quorum dux* Malouendus *nuper in deditionem acceptus propinquo loco defoſſam* Varianæ *legionis* Aquilā *mō dico pſidio ſeruari idicat.* Miſſa *extēplo manus, quæ ho ſtē à fronte eliceret, alij qui terga circūgreſſi recluderēt humū, & utrisq; adfuit fortuna.eo promptior* Cæſar *pergit introrſus, populatur, excindit non auſum cōgredi hoſtem, aut ſicubi reſtiterat, ſtatim pulſum, nec unq̄ magis (ut ex captiuis cognitū eſt) pauentē.* Quippe *inuictos et nullis caſibus ſuperabiles* Romanos *pdicabant qui perdita claſſe, amiſſis armis, poſt cōſtrata equorum uirorūq; corporibus litora, eadem uirtute, pari ferocia, & ueluti aucti numero inrupiſſent.* Reductus *inde in* Hiona *miles, lætus animi, quod aduerſa maris, expeditione proſpera penſauiſſet.* addidit *munificentiā* Cæſar, *quantū quis damni profeſſus erat exoluendo,* Nec *dubiū habebatur, labare hoſtes petēdæq; pacis conſilia ſumere, et ſi proxima æſtas adijceretur, poſſe bellū patrari,* Sed *crebris epiſtulis* Tiberius *monebat, rediret ad decretū triūphū, ſatis iā euētuum, ſatis caſuum, proſpera illi et magna plia, eorum quoq; meminiſſet, quæ uēti et fluctus nulla ducis culpa, grauia tamen et ſæua dāna intuliſſent, ſe nouies à* Diuo Auguſto *i* Germaniā *miſſum, plura ꝯſilio, q̄ ui pfeciſſe,* Sic Sicābros *in deditionē acceptos, ſic* Sueuos, Regēq; Marobodū *pace obſtrictū, poſſe et* Cheruſcos *cæterasq; rebelliū gētes, quādo* Romanæ *ultioni ꝯſultū eſt, internis diſcordijs relinq.* Precante Germanico *annū efficiendis cœptis, acrius modeſtiā eius adgreditur, alterum conſulatum offerēdo, cuius munia pſens obiret, ſimul adnectebat, ſi foret*

adhuc bellandum, relinqueret materiem Druſi fratrē gloriæ, qui nullo tum alio hoſte non niſi apud Germanē as adſequi nomen Imperatorium, & deportare Laureā poſſet. Haud cunctatus eſt ultra Germanicus, quamquā fingi ea, ſeq; per inuidiam parto iam decori abſtrahi intellegeret. Sub idem tempus, è familia Scriboniorum Libo Druſus defertur moliri res nouas. Eius negotij initiū, ordinem, finem curatius diſſeram, quia tum primum reperta ſunt, quæ per tot annos rem publicam exedere. Firmius Catus Senator ex intima Libonis amicitia iuuenē improuidum & facilem inanibus ad Chaldæorū promiſſa, Magorum ſacra, ſomniorum etiam interpretes impulit, dum proauum Pompeium, amitam Scriboniam, quæ quondam Augusti coniunx fuerat, conſobrinus Cæſaris plenam imaginibus domum oſtentat, hortaturq; ad luxum & æs alienum, ſocius libidinum & neceſſitatum, quo pluribus indicijs inligaret, ut ſatis teſtium, & qui ſerui eadem noſcerent, repperit, aditum ad principē poſtulat. Demonſtrato crimine & reo per Flaccum Veſcularium equitem Romanum, cui propior cum Tiberio uſus erat. Cæſar indicium haud aſpernatus, congreſſus abnuit. poſſe enim eodem Flacco internuncio ſermone commeare: atq; interim Libonem ornat prætura, conuictibus adhibet, non uultu alienatus, non uerbis commotior, adeo iram condiderat, cunctaq; eius dicta factaq; cum prohibere poſſet, ſcire mallebat, donec Iunius quidam temptatus ut infernas umbras carminibus eliceret, ad Fulcinium Trionem indicium detulit. celebre inter accuſatores Trionis ingenium, erat auidumq; famæ malæ, ſtatim corripit reum, adit conſules, Senatus cogni-

tionem poſcit, & uocantur patres, addito conſultandũ ſuper re magna & atroci. Libo interim ueſte mutata cũ primoribus fœminis circũire domos, orare adfines, uocẽ aduerſum pericula poſcere. abnuentibus cunctis cum diuerſa prætenderent, eadem formidine. Die Senatus metu & ægritudine feſſus, ſiue, ut tradidere quidam, ſimulato morbo, lectica delatus ad fores curiæ, innixusq; fratri, & manus ac ſupplices uoces ad Tiberium tendens, immoto eius uultu excipitur, mox libellos & auctores recitat Cæſar, ita moderans ne lenire, ne'ue aſperari crimina uideretur. Acceſſerant præter Trionem & Catum accuſatores Fonteius Agrippa & C. Liuius. certabantq; cui ius perorandi in reum daretur. donec Liuius, quia nec ipſi inter ſe concederent, & Libo ſine patrono introiſſet, ſingillatim ſe crimina obiecturum profeſſus, protulit libellos uæcordes adeo, ut conſultauerit Libo an habiturus foret opes, quis uiam Appiam Brunduſium uſq; pecunia operiret. inerant & alia huiuſcemodi ſtolida, uana, ſi mollius acciperes miſeranda uni tamen libello manu Libonis, nominibus Cæſarum aut Senatorum additas atroces uel occultas notas, accuſator arguebat. Negante reo, adgnoſcentes ſeruos per tormenta interrogare placuit, et quia uetere Senatus conſulto, quæſtio in caput domini prohibebatur, callidus & noui iuris repertor Tiberius, mancipari ſingulos actori publico iubet. ſcilicet, ut in Libonem ex ſeruis, ſaluo Senatus conſulto quæreretur. ob quæ poſterũ diem reus petiuit, domumq; digreſſus, extremas preces. P. Quirinio propinquo ſuo ad principem mandauit. reſponſum eſt, ut Senatum rogaret. cingebatur interim milite domus, ſtrepebant etiam in ueſti

Primum extruendo tumulo ceſpitem Cæſar poſu
tiſſimo munere in defunctos, & præſentibus dolo
cius. Quod Tiberio haud probatum, ſeu cuncta Ge
ci in deterius trahenti, ſiue exercitum imagine c
inſepultorumq; tardatum ad prælia, et formidolo
hoſtium credebat, neq; Imperatorem auguratu &
ſtiſſimis cærimonijs præditum adtrectare feralia d
ſe. Sed Germanicus cedẽtem in auia Arminium ſ
ubi primum copia fuit, euehi equites, campumq; qu
ſtis inſederat eripi iubet. Arminius colligi ſuos, &
pinquare ſiluis monitos, uertit repente, mox ſignum
rumpendi dedit ijs quos per ſaltus occultauerat, T
ua acie turbatus eques, miſſæq; ſubſidiariæ cohorte
fugientium agmine impulſæ auxerant conſternatio
trudebanturq; in paludem gnaram uincentibus, in
neſcijs, ni Cæſar productas legiones inſtruxiſſet, In
ſtibus terror, fiducia militi, et manibus æquis abſceſſ
Mox reducto ad Amiſiam exercitu legiones claſſe ut
uexerat, reportat. Pars equitũ litore Oceani petere R
num iuſſa. Cæcina qui ſuum militem ducebat mo
(q̃q̃ notis itineribus regrederetur) pontes longos q̃
turrime ſuperare. Anguſtus is trames, uaſtas inter p
des, & quondam à L. Domitio aggeratus, cætera li
tenacia graui cœno, aut riuis incerta erant, circum ſi
paulatim adcliues, quas tum Arminius impleuit, c
pendijs uiarum et cito agmine onuſtum ſarcinis, ar
militem cum anteueniſſet. Cæcinæ dubitanti quo n
do ruptos uetuſtate pontes reponeret, ſimulq; prop
ret hoſtem, caſtrametari in loco placuit, ut opus et
prælium inciperent. Barbari perfringere ſtationes, ſ
inferre

Gallus Aſinius diſ-
priuatas opes, idq;
ibus, aliam apud Fa
am, & cuncta ad rē
ciuium domos, poſt-
ſcere ſingulos, neq; in
parentur, nimium
poſſidentis, diſtin-
ia diuerſi natura, ſed
tiſtēt. taleſq; ad re-
arētur, niſi forte cla-
icula ſubeūda, dele-
eſſe. Facilem adſen
cōfeſſio uitioꝝ & ſi-
& Tiberius, non
ibus labaret, deſu-
æ. L. Piſo ambitum
torum accuſationes
cedere urbe, uictu-
o rure teſtabatur. Si-
eſt Tiberius, & q̈q̈
propinquos quoq;
te uel p. ecibus te-
documentum idem
nia, quam ſupra le
nt Vrgulania ob-
Piſone uecta, aut il
olari & imminui
e matri ciuile ra
dfuturum Vrgula

Germaniam prauehitur, donec Oceano miſceatur. Ad Gallicam ripam latior & placidior adfluens uerſo cognomento Vahalem accolæ dicunt, mox id quoq; uocabulum mutat Moſa flumine, eiuſq; immenſo ore eundem in Oceanum effunditur. Sed Cæſar dum adiguntur naues, Silium Legatum cum expedita manu inruptionem in Cattos facere iubet, Ipſe audito caſtellum Luppiæ flumini adpoſitum obſideri, ſex legiones eo duxit, Neq; Silio ob ſubitos imbres aliud actum, q̃ ut modicam prædam, & Arpi principis Cattorum coniugem, filiamq; raperet. Neq; Cæſari copiam pugnæ obſeſſores fecere, ad famam aduentus eius dilapſi, tumulum tamen nuper Varianis legionibus ſtructum, & ueterem aram Druſo ſitam diſiecerant. Reſtituit aram, honoriq; patris princeps ipſe cum legionibus decucurrit, Tumulum iterare haud uiſum, et cuncta inter caſtellum Aliſonem ac Rhenum nouis limitibus, aggeribusq; permunita. Iamq; claſſis aduenerat cum præmiſſo commeatu, & diſtributis in legiones, ac ſocios nauibus, foſſam, cui Druſianæ nomen ingreſſus, precatusq; Druſum patrem, ut ſe eadem auſum, libens placatusq; exemplo ac memoria conſiliorum, atque operum iuuaret. Lacus inde & Oceanum uſque ad Amiſiam flumen ſecunda nauigatione peruehitur. claſſis Amiſiæ relicta læuo amne, erratumq; in eo quod non ſubuexit, tranſpoſuit militem dextras in terras iturum, ita plures dies efficiendis pontibus abſumpti. Et eques quidem ac legiones prima æſtuaria nondum adcreſcente unda intrepidi tranſire. poſtremum auxiliorum agmen Batauiq; in parte ea dum inſultant aquis artemq; nandi oſtentant, turbati, & quidam hauſti ſunt. Metanti ca-

ſtra Cæſari Angriuariorum defectio à tergo nuntiatur. Miſſus illico Stertinius cum equite et armatura leui, igne: cædibus perfidiam ultus eſt. Flumen Viſurgis Romanos: Cheruſcosq; interfluebat, eius in ripa cum cæteris primoribus Arminius adſtitit, q̄ſitoq; an Cæſar ueniſſet, poſtq̄ adeſſe reſponſum eſt, ut liceret cum fratre conloqui orauit. Erat is in exercitu cognomento Flauius inſignis fide, & amiſſo per uulnus oculo paucis ante annis duce Tiberio. tum permiſſum, progreſſusq; ſalutatur ab Arminio, qui amotis ſtipatoribus, ut ſagittarij noſtra pro ripa diſpoſiti abſcederent, poſtulat, & poſtquam digreſſi, unde ea deformitas oris interrogat fratrem, illo locum, & prælium referente, quodnam præmium recepiſſet exquirit. Flauius aucta ſtipendia, torquem, & coronam aliaq; militaria dona memorat, inridente Arminio uilia ſeruitij pretia, Exin diuerſi ordiuntur, hic magnitudinem Romanam, opes Cæſaris, & uictis graues pœnas, in deditionem uenienti paratam clementiam, neque coniugem & filium eius hoſtiliter haberi: Ille fas patriæ, libertatem auitam, penetralis Germaniæ deos, matrem precum ſociam, ne propinquorum et adfinium, denique gentis ſuæ deſertor et proditor, quàm imperator eſſe mallet. Paulatim inde ad iurgia prolapſi, quo minus pugnā conſererent, ne flumine q̄dē interiecto cohibebātur, ni Stertinius adcurrens, plenum iræ armaq; & equū poſcentem Flauium attinuiſſet. cernebatur contra minitabundus Arminius, præliumq; denuntians, nam pleraq; latino ſermone interiacibat, ut qui Romanis in caſtris ductor popularium meruiſſet, poſtero die Germanorum acies trans Viſurgim ſtetit. Cæſar niſi pōtibus p̄ſidiisq; i-

poſitis dare in diſcrimen legiones (haud Imperatorium ratus, equitem uado tramittit. præfuere Stertinius, & è numero primipilarium Æmilius, diſtantibus locis inuecti ut hoſtem deducerent. qua celerrimus amnis Carioualda dux Batauorum erupit, eum Cherusci fugam ſimulantes in planitiē ſaltibus circūiectam traxere, dein coorti & undiq; effuſi trudunt aduerſos, inſtant cædentibus, collectosq; in orbem pars congreſſi, quidam eminus proturbant. Carioualda diu ſuſtentata hoſtium ſæuitia, hortatus ſuos ut ingruentes cateruas globo frangerent, atque ipſe in denſiſſimos inrūpens, congeſtis telis & ſuffoſſo equo labitur, ac multi nobilium circa, cæteros uis ſua, aut equites cum Stertinio Æmilioq; ſubuenientes periculo exemere. Cæſar tranſgreſſus Viſurgim, indicio perfugæ cognoſcit delectum ab Arminio locum pugnæ, cōueniſſe & alias nationes in ſiluam Herculi ſacram, auſurosq; nocturnam caſtrorum oppugnationem. habita īdici fides, & cernebantur ignes, ſuggreſſiq; propius ſpeculatores audiri fremitum equorum, immenſiq; & incōditi agminis murmur attulere. Igitur propinquo ſummæ rei diſcrimine, explorandos militum animos ratus, quo nam id modo incorruptum foret ſecum agitabat. Tribunos & centuriones læta ſæpius q̄ comperta nunciare, libertorum ſeruilia ingenia, amicis ineſſe adulationem, ſi contio uocetur, illic quoq;, quæ pauci incipiant, reliquos adſtrepere, penitus noſcendas mentes, cum ſecreti & incuſtoditi inter militaris cibos, ſpem aut metum proferrent. Nocte cœpta egreſſus Augurali per occulta & uigilibus ignara, comite uno, contectus humeros ferina pelle, adit caſtrorum uias, adſiſtit tabernaculis, fruiturq;

fama

ſama ſui, cum hic nobilitatem ducis, decorem alius, plur i mi patientiam, comitatem, per ſeria, per iocos. eundē animum laudibus ferrent, reddendamq; gratiam in acie fa/ terentur, ſimul perfidos & ruptores pacis, ultioni et glo/ riæ mactandos. Inter quæ unus hoſtium latinæ linguæ ſciens, acto ad uallum equo, uoce magna, coniuges, & agros, & ſtipendij in dies, donec bellaretur, ſeſtertios cen/ tenos, ſi quis transfugiſſet Arminij nomine pollicetur. In/ cendit ea contumelia legionum iras, ueniret dies, dare/ tur pugna. ſumpturum militem Germanorum agros, tra/ cturum coniuges, accipere omen, & matrimonia ac pe/ cunias hoſtium pdæ deſtinare. Tertia ferme uigilia ad/ ſultatū eſt caſtris ſine coniectu teli, poſtq̄ crebras pro mu nimentis cohortes, & nihil remiſſum ſenſere. nox eadem lætam Germanico quietem tulit, uiditq; ſe operatum, & ſanguine ſacro reſperſa prætexta, pulchriorem aliam ma nibus Auiæ Auguſtæ accæpiſſe. auctus omine, addicenti/ bus auſpicijs uocat concionem, & quæ ſapientia, præui/ ſa, aptaq; imminenti pugnæ diſſerit. Non campos modo militi Romano ad prælium bonos, ſed ſi ratio adſit, ſiluas et ſaltus, nec enim immenſa barbarorum ſcuta, enormis haſtas inter truncos arborum, & enata humo uirgulta perinde haberi q̄ pila, & gladios, & hærentia corpori tegmina, denſarent ictus, ora mucronibus quærerent, non loricam Germano, non Galeam, ne ſcuta quidem ferro, neruo ue firmata ſed uiminum textus, uel tenuis, & fu catas colore tabulas, primam utcūq; aciem haſtatam, cæ teris præuſta aut breuia tela, iam corpus ut uiſu toruum & ad breuem impetum ualidum, ſic nulla uulnerum patientia, ſine pudore flagitij, ſine cura ducum, abire, fu/

gere, pauidos aduerſus, inter ſecunda, non diuini, non humani iuris memores, ſi tædio uiarum ac maris finem cupiant, hac acie parari. propiorem iam Albim quã Rhenum, neque bellum ultra, modo ſe patris patruiq; ueſtigia prementem yſdem in terris uictorem reſiſterent. Orationem ducis ſecutus militum ardor, ſignumq; pugnæ datum. Nec Arminius, aut cæteri Germanorum proceres omittebant ſuos quisq; teſtari. hos eſſe Romanos Variani exercitus fugaciſſimos, qui ne bellum tolerarent, ſeditionem induerint, quorum pars onuſta uulneribus tergum, pars fluctibus & procellis fractos artus, infenſis rurſum hoſtibus, aduerſis dijs obijciant; nulla boni ſpe, claſſem quippe & auia oceani quæſita ne quis uenientibus occurreret, ne pulſos premeret, ſed ubi miſcuerint manus, inane uictis uentorum remorumue ſubſidium, meminiſſent modò auaritiæ, crudelitatis, ſuperbiæ aliud ſibi reliquum quàm tenere libertatem, aut mori ante ſeruitium? Sic accenſos & prælium poſcentes in campum, cui Idiſtauiſo nomen, deducunt, Is medius inter Viſurgim & colles, ut ripæ fluminis cædunt, aut prominentia montium reſiſtunt, inæqualiter ſinuatur, pone tergum inſurgebat ſilua editis in altum ramis, et pura humo inter arborum truncos. campum & prima ſiluarũ barbara acies tenuit, ſoli Cheruſci iuga inſedere, ut prælantibus Romanis deſuper incurrerent. Noſter exercitus ſic inceſſit. auxiliares Galli, Germaniq; in frõte, poſt quos pedites ſagittarij, dein quatuor legiones, & cum duabus prætorijs cohortibus, ac delecto equite Cæſar, exin totidem aliæ legiones, & leuis armatura cũ equite ſagittario, cæteræq; ſociorum cohortes. Intentus para-

ausq; miles ut ordo agminis in acie adſiſteret, uiſis Che/ruſcorum cateruis, quæ per ferociã proruperant, ualidiſſimos equitum incurrere latus, Stertinium cum cæteris tur/mis circũgredi, terga'ue inuadere iubet. Ipſe in tempore adfuturus. Interea pulcherrimũ augurium octo Aquilæ petere ſiluas, & intrare uiſæ, Imperatorẽ aduertere, ex/clamat irent, ſequerentur Romanas aues, propria legio/num numina, ſimul pedeſtris acies infertur, & pmiſſus eques, poſtremos ac latera ĩpulit, mirũq; dictu, duo hoſti um agmina diuerſa fuga, qui ſiluã tenuerant, in aperta, qui campis adſtiterant, in ſiluã ruebant, medij inter hos Cheruſci, collibus detrudebantur, inter quos inſignis Arminius, manu, uoce, uulnere ſuſtentabat pugnam. Incu/bueratq; ſagittarijs, illa rupturus, ni Rhætorꝝ Vindelicorũq; et Gallicæ cohortes ſigna obieciſſent, niſu tamen corporis & impetu equi peruaſit, oblitus faciem ſuo cruore ne noſceretur. qdam adgnitum à Chaucis ĩter auxilia Romana agentibus, emiſſumq; tradiderunt. Virtus ſeu fraus eadẽ Inguiomero effugium dedit, Cæteri paſſim trucidati, et pleroſq; tranare Viſurgim conãtes, iniecta tela aut uis fluminis, poſtremo moles ruentiũ, et incidẽtes ripæ operuere. Quidã turpi fuga in ſumma arborꝝ niſi, ramiſq; ſe occultantes admotis ſagittarijs per ludibrium figebantur, alios prorutæ arbores adflixere. Magna ea uictoria, neq; cruẽta nobis fuit. Quinta ab hora diei ad noctem cæſi hoſtes decẽmillia paſſuũ cadaueribus atq; armis oppleuere, reptis inter ſpolia eorꝝ cathenis, quas ĩ Romanos, ut nõ dubio euentu, portauerãt. Miles in loco prælij Tiberiũ Imperatorẽ ſalutauit, ſtruxitq; aggerẽ et in modũ tropheorũ arma, ſubſcriptis uictorꝝ gentium no

minibus impoſuit. Haud perinde Germanos uulnera, luctus, excidia, q̃ ea ſpecies dolore & ira adficit. Qui modo abire ſedibus, trans Albim concedere parabant, pugnam uolunt, arma rapiunt, plebes, primores, iuuentus, ſenes, agmen Romanum repente icurſant, turbant, poſtremo deligunt locum, flumine & ſiluis clauſum, arcta intus planicie & humida, ſiluas quoq; profunda palus ambibat, niſi q̃ latus unum Angriuarij lato aggere extulerant, quo à Cheruſcis dirimerentur. Hic pedes adſtitit, equitem propinquis lucis texere, ut ingreſſis ſiluam legionibus à tergo foret. Nihil ex ijs Cæſari incognitum conſilia locos, prompta, occulta nouerat, aſtusq; hoſtium in perniciem ipſis uertebat. Seio Tuberoni legato tradit equitem campumq;, peditum aciem ita inſtruxit, ut pars æquo in ſiluam aditu incederet, pars obiectum aggerē eniteretur. quod arduum ſibi, cætera legatis permiſit. quibus plana euenerāt facile inrupere, quis ĩpugnādus agger, ut ſi murū ſuccederent, grauibus ſuperne ictibus conflictabantur. Senſit dux imparem cominus pugnam, remotisq; paulum legionibus, funditores libratoresq; excutere tela, & proturbare hoſtem iubet, miſſæ è tormentis haſtæ, quantoq; conſpicui magis propugnatores, tanto pluribus uulneribus deiecti. Primus Cæſar cum prætorijs cohortibus capto uallo dedit impetum in ſiluas, conlato illic gradu certatum, hoſtem à tergo palus, Romanos flumen aut montes claudebant, utriſq; neceſſitas in loco, ſpes in uirtute, ſalus ex uictoria. Nec minor Germanis animus, ſed genere pugnæ & armorum ſuperabantur. cum ingens multitudo arctis locis prælongas haſtas non protenderet, non colligeret, neq; adſultibus & uelo

citate corporum uteretur,coacta ſtabile ad prælium.con/
tra miles,cui ſcutum pectori adpreſſum,& inſidens ca/
pulo manus.latos barbarorum artus,nuda ora foderet
uiamq; ſtrage hoſtium aperiret.imprompto iam
ob continua pericula,ſiue illum recens acceptum
I uulnus tardauerat.Quin & Inguiomerum tota uolitā
tem acie,fortuna magis q̄ uirtus deſerebat.& Germani/
cus quō magis adgnoſceretur,detraxerat tegimen capi
ti,orabatq; inſiſterent cædibus,nil opus captiuis,ſolā in/
ternitionem gentis finem bello fore.Iamq; ſero diei ſubdu
cit ex acie legionem faciendis caſtris,cæteræ ad noctem
cruore hoſtium ſatiatæ ſunt.equites ambigue certauere.
Laudatis pro concione uictoribus Cæſar,congeriem mar.
morum ſtruxit ſuperbo cum titulo.debellatis inter Rhe/
num Albimq; nationibus exercitum Tiberij Cæſaris ea
munimenta Marti & Ioui,& Auguſto ſacrauiſſe. de ſe
nihil addidit,metu inuidiæ,an ratus conſcientiam factis
ſatis eſſe?Mox bellum in Angriuarios Stertinio mandat,
ni deditionem properauiſſent,atq; illi ſupplices nihil ab/
nuēdo,ueniam omnium accæpere.Sed æſtate iā adul/
ta legionum aliæ itinere terreſtri in hybernacula remiſ/
ſæ.plures Cæſar claſſi impoſitas per flumē Amiſiā ocea
no inuexit,ac primo placidum æquor mille nauium re/
mis ſtrepere,aut uelis impelli,mox atro nubium globo
effuſa grando,ſimul uarijs undiq; procellis, incerti flu/
ctus proſpectum adimere,regimen impedire,mileſq; pa/
uidus,& caſuum maris ignarus,dum turbat nautas, uel
intempeſtiue iuuat,officia prudentium corrumpebat.om
ne dehinc cœlum,& mare omne in auſtrum ceſſit,qui
tumidis Germaniæ terris,profundis amnibus, immenſo

nubium tractu ualidus, & rigore uicini ſeptentrionis horridior rapuit, diſiecitq́; naues in aperta oceani, aut inſulas ſaxis abruptis, uel per occulta uada infeſtas, quibus paulum ægreq́; uitatis poſtquam mutabat æſtus, eodemq́; quo uentus ferebat, non adhærere anchoris, non exhaurire inrumpentis undas poterant, equi, iumẽta, ſarcinæ etiam arma præcipitantur, quo leuarentur aluei manantes per latera, & fluctu ſuperurgente. Quanto uiolẽtior cætero mari oceanus, & truculentia cœli præſtat Germania, *tantum illa clades nouitate et magnitudine exceſſit hoſtilibus circum littoribus, aut ita uaſto & profundo, ut credatur nouiſſimum ac ſine terris mare. pars nauium hauſtæ ſunt, plures apud inſulas longius ſitas eiectæ, milesq́; nullo illic hominum cultu, fame abſumptus, niſi quos corpora equorum eodem eliſa tolerauerãt ſola* Germanici *triremis* Chaucorum *terram adpulit, quem per omnes illos dies noctesq́; apud ſcopulos et prominentis oras, cum ſe tanti exitij reum clamitaret, uix cohibuere amici, quo minus eodem mari oppeteret. Tandem relabente æſtu & ſecundante uento, claudæ naues raro remigio, aut intentis ueſtibus & quædam à ualidioribus tractæ, reuertere, quas raptim refectas miſit, ut ſcrutarentur inſulas. collecti ea cura pleriq́;. multos* An*griuarij nuper in fidem accæpti, redemptos ab interioribus reddidere quidam in* Britanniam *rapti, & remiſſi à* Regulis*. ut quis ex lõginquo reuenerat, miracula narrabant, uim turbinum, & inauditas uolucres, monſtra maris, ambiguas hominum & belluarum formas, uiſa, ſiue ex metu credita. Sed fama claſſis amiſſæ ut* Germa*nos ad ſpem belli, ita Cæſarẽ ad coercendũ erexit.* C. Si

lio cum triginta peditum,tribus equtum millibus ire in
Chattos īperat,Ipſe maioribus copijs Marſos inrumpit.
quoꝝ dux Malouendus nuper in deditionem accæptus
propinquo loco defoſſam Varianæ legionis Aquilā mo
dico pſidio ſeruari idicat.Miſſa extēplo manus, quæ ho
ſtē à fronte eliceret,alij qui terga circūgreſſi recluderēt
humū,& utriſq; adfuit fortuna.eo promptior Cæſar p/
git introrſus,populatur,excindit non auſum cōgredi ho
ſtem,aut ſicubi reſtiterat,ſtatim pulſum.nec unꝗ magis
(ut ex captiuis cognitū eſt)pauentē.Quippe inuictos et
nullis caſibus ſuperabiles Romanos pdicabant qui perdi
ta claſſe,amiſſis armis,poſt cōſtrata equoꝝ uirorūq; cor
poribus litora,eadem uirtute,pari ferocia,& ueluti au/
cti numero inrupiſſent.Reductus inde in Hiona miles,
lætus animi,ꝙ aduerſa maris,expeditione proſpera pen
I ſauiſſet.addidit munificentiā Cæſar,quantū quis damni
profeſſus erat exoluendo,Nec dubiū habebatur,labare
hoſtes petēdæq;,pacis conſilia ſumere,et ſi proxima æſtas
adijceretur,poſſe bellū patrari,Sed crebris epiſtulis Ti/
berius monebat,rediret ad decretū triūphū,ſatis iā euē
tuum,ſatis caſuum,proſpera illi et magna plia,eoꝝ quoq;
meminiſſet,quæ uēti et fluctus nulla ducis culpa,grauia
tamen et ſæua dāna intuliſſent,ſe nouies à Diuo Augu/
ſto ī Germaniā miſſum,plura ꝯſilio,ꝗ ui pfeciſſe,Sic Sicā
bros in deditionē accæptos,ſic Suenos,Regēq; Marobo/
duū pace obſtrictū,poſſe et Cheruſcos cæteraſq; rebelliū
gētes,quādo Romanæ ultioni ꝯſultū eſt,internis diſcor
dijs relinq.Precante Germanico annū efficiendis cœptis,
acrius modeſtiā eius adgreditur,alteꝝ conſulatum offe/
rēdo,cuius munia pſens obiret,ſimul adnectebat,ſi foret

adhuc bellandum, relinqueret materiem Druſi fratris gloriæ, qui nullo tum alio hoſte non niſi apud Germanias adſequi nomen Imperatorium, & deportare Lauream poſſet. Haud cunctatus eſt ultra Germanicus, quamquā fingi ea, ſeq; per inuidiam parto iam decori abſtrahi intellegeret. Sub idem tempus, è familia Scriboniorum Libo Druſus defertur moliri res nouas. Eius negotij initiū, ordinem, finem curatius diſſeram, quia tum primum reperta ſunt, quæ per tot annos rem publicam exedere. Firmius Catus Senator ex intima Libonis amicitia iuuenē improuidum & facilem inanibus ad Chaldæorū promiſſa, Magorum ſacra, ſomniorum etiam interpretes impulit, dum proauum Pompeium, amitam Scriboniam, quæ quondam Auguſti coniunx fuerat, conſobrinus Cæſaris plenam imaginibus domum oſtentat, hortaturq; ad luxum & æs alienum, ſocius libidinum & neceſſitatum, quo pluribus indicijs inligaret, ut ſatis teſtium, & qui ſerui eadem noſcerent, repperit, aditum ad principē poſtulat. Demonſtrato crimine & reo per Flaccum Veſcularium equitem Romanum, cui propior cum Tiberio uſus erat. Cæſar indicium haud aſpernatus, congreſſus abnuit. poſſe enim eodem Flacco internuncio ſermone commeare: atq; interim Libonem ornat prætura, conuictibus adhibet, non uultu alienatus, non uerbis commotior, adeo iram condiderat, cunctaq; eius dicta factaq; cum prohibere poſſet, ſcire mallebat, donec Iunius quidam temptatus ut infernas umbras carminibus eliceret, ad Fulcinium Trionem indicium detulit. celebre inter accuſatores Trionis ingenium, erat auidumq; famæ malæ, ſtatim corripit reum, adit conſules, Senatus cogni-

tionem poſcit,& uocantur patres, addito conſultandū ſuper re magna & atroci. Libo interim ueſte mutata cū primoribus fœminis circūire domos, orare adfines, uocē aduerſum pericula poſcere. abnuentibus cunctis cum di uerſa prætenderent, eadem formidine. Die Senatus metu & ægritudine feſſus, ſiue, ut tradidere quidam, ſimula to morbo, lectica delatus ad fores curiæ, innixusq; fratri, & manus ac ſupplices uoces ad Tiberium tendens, im moto eius uultu excipitur, mox libellos & auctores re citat Cæſar, ita moderans ne lenire, ne'ue aſperari crimi na uideretur. Acceſſerant præter Trionem & Catum ac cuſatores Fonteius Agrippa & C. Liuius. certabantq; cuius perorandi in reum daretur. donec Liuius, quia nec ipſi inter ſe concederent, & Libo ſine patrono intro iſſet, ſingillatim ſe crimina obiecturum profeſſus, protulit libellos uæcordes adeo, ut conſultauerit Libo an habitu rus foret opes, quis uiam Appiam Brunduſium uſq; pe cunia operiret. inerant & alia huiuſcemodi ſtolida, ua na, ſi mollius acciperes miſeranda uni tamen libello ma nu Libonis, nominibus Cæſarum aut Senatorum addi tas atroces uel occultas notas, accuſator arguebat. Ne gante reo, adgnoſcentes ſeruos per tormenta interrogare placuit, et quia uetere Senatus conſulto, quæſtio in caput domini prohibebatur, callidus & noui iuris repertor Ti berius, mancipari ſingulos actori publico iubet. ſcilicet, ut in Libonem ex ſeruis, ſaluo Senatus conſulto quærere tur. ob quæ poſterū diem reus petiuit, domumq; digreſ ſus, extremas preces. P. Quirinio propinquo ſuo ad prin cipem mandauit. reſponſum eſt, ut Senatum rogaret. cin gebatur interim milite domus, ſtrepebant etiam in ueſti

bulo ut audiri, ut aſpici poſſint, cum Libo ipſis, quas in nouiſſimam uoluptatem adhibuerat, epulis excruciatus, uocare percuſſorem, prehenſare ſeruorũ dextras, inſerere gladium, atq; illis, dum trepidant, dum refugiunt, euertentibus adpoſitum menſa lumen, feralibus iam ſibi tenebris duos ictus in uiſcera direxit. ad gemitum conlabentis adcurrere liberti, & cæde uiſa miles adſtitit. Accuſatio tamen apud patres adſeueratione eadem peracta, Iurauitq; Tiberius petiturũ ſe uitam, quanuis nocenti, niſi uoluntariam mortem properauiſſet. Bona inter accuſatores diuiduntur. & præturæ extra ordinem datæ his qui Senatorij ordinis erant. Tunc Cotta Meſſalinus ne imago Libonis exequias poſterorum comitaretur cenſuit. CN. Lentulus ne quis Scribonius cognomẽtum Druſi adſumeret. ſupplicationum dies Pomponij Flacci ſententia conſtituti. ut dona Ioui, Marti, Concordiæ, utq; Iduum Septembrium dies, quo ſe Libo interfecerat, dies feſtus haberetur. L. P. & Gallus Aſinius & Papius Mutilus & L. Apronius decreuere, quorũ auctoritates adulationesq; rettuli, ut ſciretur uetus id in Repub. malum. Facta & de Mathematicis Magiſq; Italia pellendis ſenatus conſulta. quorũ e numero. L. Pituannius Saxo deiectus eſt. In P. Martium conſules extra portam Exquilinam, cum claſſicum canere iuſſiſſent more priſco aduertere. Proximo Senatus die multa in luxum ciuitatis dicta a Q. Haterio conſulari, Octauio Frontone pratura functo, decretumq; ne uaſa auro ſolida miniſtrandis cibis fierent, ne ueſtis Sirica uiros fœdaret. exceſſit Fronto, ac poſtulacu modum argento, ſupellectili, familiæ. Erat quippe ad huc frequens Senatoribus, ſi quid e republica crede

rent, loco ſententiæ promere. Contra Gallus Aſinius diſ/ſeruit, auctu Imperij adoleuiſſe etiam priuatas opes, idq; non nouum, ſed è uetuſtiſſimis moribus, aliam apud Fabricios, aliam apud Scipiones pecuniam, & cuncta ad rē publicam referri, quatenus anguſtas ciuium domos, poſt/quam eo magnificentiæ uenerit, gliſcere ſingulos, neq; in familia & argento, quæq; ad uſum parentur, nimium aliquid, aut modicum niſi ex fortuna poſſidentis, diſtin/ctos Senatus & equitū cenſus, non quia diuerſi natura, ſed ut locis, ordinibus, dignationibus antiſtēt. taleſq; ad re/quiē animi aut ſalubritatē corpoꝝ parētur, niſi forte cla/riſſimo cuiq; plures curas, maiora pericula ſubeūda, dele/nimētis auraꝝ & periculoꝝ carēdū eſſe. Facilem adſen ſum Gallo ſub nominibus honeſtis cōfeſſio uitioꝝ & ſi/militudo audientium dedit, Adiecerat & Tiberius, non id tempus cenſuræ, nec ſi quid in moribus labaret, defu/turum corrigendi auctorem. inter quæ. L. Piſo ambitum fori, corrupta iudicia, ſæuitiam oratorum accuſationes minitantium increpans, abire ſe, & cedere urbe, uictu/rum in aliquo abdito & longinquo rure teſtabatur. Si/mul curiam relinquebat. cōmotus eſt Tiberius, & q̄q̄ mitibus uerbis Piſonem permulſiſſet, propinquos quoq; eius impulit, ut abeuntem auctoritate uel p. ecibus te/nerent. Haud minus liberi doloris documentum idem Piſo mox dedit, uocata in ius Vrgulania, quam ſupra le ges amicitia Auguſtæ extulerat, nec aut Vrgulania ob/temperauit in domum Cæſaris ſpreto Piſone uecta, aut il le abſiſtit, quamquam Auguſta ſe uiolari & imminui quereretur. Tiberius hactenus indulgere matri ciuile ra tus ut ſe iturum ad prætoris tribunal adfuturum Vrgula

niæ diceret. proceſſit palatio procul ſequi iuſſis militibus ſpectabatur occurſante populo compoſitus ore & ſermonibus uarijs tempus atque iter ducẽs, donec propinquis Piſonem fruſtra cohercentibus deferri Auguſta pecuniam quæ petebatur iuberet. Iſq́; finis rei, ex qua neq; Piſo inglorius, & Cæſar maiore fama fuit. cæterum Vrgulaniæ potentia adeo nimia ciuitati erat, ut teſtis in cauſa quadam quæ apud Senatum tractabatur uenire dedignaretur. miſſus eſt prætor qui domi interrogaret, cum uirgines ueſtales in foro & iudicio audiri quotiens teſtimonium dicerent, uetus mos fuerit. Res eo anno prolatas haud referrem, ni precium foret Cn. Piſonis & Aſinij Galli ſuper eo negotio diuerſas ſententias noſcere. Piſo, quamquam adfuturum ſe dixerat Cæſar, ob id magis agendum cenſebat, ut abſente principe Senatus & equites poſſent ſua munia ſuſtinere, decorũ Reipu. fore. Gallus, quia ſpeciem libertatis Piſo præceperat, nihil ſatis illuſtre, aut ex dignitate Populi Roma. niſi coram et ſub oculis Cæſaris, eoq́; conuentum Italiæ & adfluentis prouincias præſentiæ eius ſeruanda dicebat. Audiente hæc Tiberio ac ſilente, magnis utrinq; contentionibus acta; ſed res dilatæ. Et certamẽ Gallo aduerſus Cæſarem exortum eſt, Nam cenſuit in quinquennium magiſtratuum comitia habenda, utq; legionum legati qui ante præturã ea militia fungebantur iam tum prætores deſtinarentur; princeps duodecim candidatos in annos ſingulos nominaret. Haud dubium erat, eam ſententiam altius penetrare, & arcana Imperij temptati. Tiberius tamen quaſi aureretur poteſtas eius diſſeruit, graue moderationi ſuæ tot eligere, tot differre, uix per ſingulos annos offenſiones ui-

tari, quamuis repulſam propinqua ſpes ſoletur, quantū odij fore ab his qui ultra quinquennium proijciantur? unde proſpici poſſe quæcuiq; tam longo temporis ſpacio mens, domus, fortuna, ſuperbire homines etiam annua deſignatione. quid ſi honorum per quinquennium agitent? quinquiplicari prorſus magiſtratus, ſubuerti leges, quæ ſua ſpacia exercendæ candidatorum induſtriæ, quærendisq; aut potiundis honoribus ſtatuerint. Fauorabili in ſpeciem oratione uim Imperij tenuit, cenſusq; quorundam Senatorum iuuit, quod magis mirum fuit, ꝙ preces. M. Hortali nobilis iuuenis in paupertate manifeſta ſuperbius accæpiſſet. Nepos erat oratoris Hortenſii inlectus à Diuo Auguſto liberalitate decies ſeſtertium ducere uxorē, ſuſcipere liberos, ne clariſſima familia extingueretur. Igitur quattuor filijs ante limen curiæ adſtantibus loco ſententiæ, quum in palatio Senatus haberetur, modo Hortenſij inter oratores ſitam imaginem, modo Auguſti intuens ad hunc modum cæpit. *Patres conſcripti hos quorum numerum & pueritiam uidetis non ſponte ſuſtuli, ſed quia princeps monebat, ſimul maiores mei meruerant ut poſteros haberent, nam ego qui nō pecuniam, non ſtudia populi, neq; eloquentiam gentile domus noſtræ bonum uarietate temporum accipere uel parare potuiſſem, ſatis habebam ſi tenues res meæ nec mihi pudori, nec cuiq̄ oneri forent, iuſſus ab Imperatore uxorem duxi. En ſtirps & progenies tot conſulum, tot dictatorum, nec ad inuidiam iſta, ſed conciliandæ miſericordiæ refero, adſequentur florente te Cæſar quos dederis honores, interim. Q. Hortenſij pronepotes Diui Auguſti alumnos ab inopia defende.* Inclinatio Senatus incita-

mentum Tiberio fuit, quo promptius aduerſaretur, his ferme uerbis uſus. Si quantum pauperum eſt uenire huc & liberis ſuis petere pecunias cœperint ſinguli, nunquam exatiabuntur. Reſp. deficiet, nec ſane ideo a maioribus conceſſum eſt egredi aliquando relationem, & quod in commune conducat loco ſententiæ proferre, ut priuata negotia & res familiares noſtras hic augeamus cum inuidia Senatus & principum ſiue indulſerint largitionem, ſiue abnuerint, non enim preces ſunt iſtuc ſed efflagitatio intempeſtiua quidem & improuiſa cum alijs de rebus conuenerint patres conſurgere, & numero, atq; ætate liberum ſuorum urgere modeſtiam Senatus, eãdem uim in me tranſmerei ac uelut perfringere ærarium, quod ſi ambitione exhauſerimus, p ſcelera ſupplendũ erit. dedit tibi Hortalo Auguſtus Diuus pecuniã, ſed nõ compellatus, nec ea lege ut ſemper daretur, langueſcet alioqui induſtria, intendetur ſocordia, ſi nullus ex ſe metus, aut ſpes & ſecuri omnes aliena ſubſidia expectabunt ſibi ignaui, nobis graues. Hæc atq; talia quaquam cum adſenſi audita ab his quibus omnia, principum honeſta atq; inhoneſta laudare mos eſt, plures per ſilentium aut occultum murmur excæpere. ſenſitq; Tiberius & cum paulum reticuiſſet, Hortalo ſe reſpondiſſe ait, cæterum ſi patribus uideretur daturum liberis, eius ducena ſeſtertia ſingulis qui ſexus uirilis eſſent. egere alij grates, ſiluit Hortalus, pauore an auitæ nobilitatis etiam inter anguſtias fortunæ retinens, neq; miſeratus eſt, poſt hac Tiberius quanuis domus Hortenſii pudendam ad inopiam dilaberetur. Eodem anno mancipij unius audacia, ni mature ſubuētũ foret, diſcordijs armiſq; ciuilibus

Remp.perculiſſet. Poſthumi Agrippæ ſeruus nomine Clemens comperto fine Auguſti pergere in inſulam Pla/naſiam, & fraude aut ui rapum Agrippam ferre ad exercitus Germanicos nō ſeruili animo concæpit· uaſa eius impediuit tarditas onerariæ nauis, atq; interim parata cæde ad maiora & magis præcipitia conuerſus furatur cineres, uectusq; coram ethruriæ promontorium ignotis locis ſe ſe abdit, donec crinem, barbamq; promitteret, nā ætate & forma haud diſſimili in dominum erat, tum p idoneos & ſecreti eius ſocios crebreſcit uiuere Agrippā, occultis primum ſermonibus, ut uetita ſolent, mox uago rumore apud imperitiſſimi cuiuſq; promptas aureas aut rurſum apud turbidos, eoq; noua cupientes, atq; ipſe adire municipia obſcuro diei, neq; propalam aſpici, neq; diutius iiſdem locis, ſed quia ueritas uiſu & mora, falſa feſtinatione & incertis ualeſcunt, relinquebat famam, aut præueniebat. uulgabatur interim per Italiam ſeruatum munere Deum Agrippam, credebatur Romæ, iamq; Hoſtiam inuectū multitudo ingēs iā in urbe clādeſtini cœtus celebrabāt, cū Tiberiū anceps cura diſtrahere, ui ne militū ſuū coherceret, an inanē credulitatē tēpore ipſo uaneſcere ſineret, mō nihil ſpernēdū, mō nō oīa metuenda ābiguus pudoris ac metus reputabat, poſtremo dat negociū Salluſtio Gripſo, ille ex cliētibus duos (quidā milites fuiſſe tradunt) deligit atq; hortatur, ſimulata con/ſcientia, adeant, offerant pecuniam, fidem, atq; peri/cula polliceantur. Exequuntur ut iuſſum erat. de in ſpeculati noctem incuſtoditam, accæpta idonea ma/nu uinctum clauſo ore in palatium traxere. per/cunctanti Tiberio quomodo Agrippa factus eſſet? re/

ſpondiſſe fertur, quomodo tu Cæſar.ut ederet ſocios ſu/ bigi non potuit,Nec Tiberius pœnam eius palam auſus, in ſecreta palatij parte interfici iuſſit,corpusq; clam au ferri,et quamquam multi è domo principis equitesq; ac Senatores ſuſtentaſſe opibus, iuuiſſe conſilijs dicerentur, haud quæſitum.Fine anni arcus propter ædem Saturni ob recapta ſigna cũ Varo amiſſa,ductu Germanici, au/ ſpicijs Tiberij,Et ædes Fortis fortunæ Tiberim iuxta in hortis quos Cæſar dictator Populo Roma.legauerat, ſa/ crariũ gẽti Iuliæ,Effigiesq; diuo Auguſto apud Bouillas dicantur.C.Cælio.L.Pomponio conſulibus Germanicus Cæſar ad.vij.Kalen. Iunias triumphauit de Cheruſcis Cattisq; & Angriuarijs,quæq; aliæ nationes uſq; ad Al bim colunt.uecta ſpolia,captiui,ſimulacra montium, flu minum,præliorum,bellumq; quia conficere prohibitus erat pro confecto accipiebatur. augebat intuentium ui/ ſus eximia ipſius ſpecies,currusq; quinq; liberis onuſtus, ſed ſuberat occulta formido reputantibus haud proſpe rum in Druſo patre eius fauorem uulgi,auunculum eiuſ dem Marcellum flagrantibus plebis ſtudijs intra iuuen tam ereptum,breues & infauſtos Populi Romani amo/ res.Cæterum Tiberius nomine Germanici treccnos ple/ bi ſeſtertios uiritim dedit,ſeq; collegam conſulatui eius de ſtinauit,nec ideo ſinceræ charitatis fidem adſecutus,amo liri iuuenem ſpecie honoris ſtatuit, ſtruxitq; cauſas aut forte oblatas arripuit.Rex Archelaus quinquageſimum annum Cappadocia potiebatur inuiſus Tiberio, ꝙ eum Rhodi agentem nullo officio coluiſſet,nec id Archelaus per ſuperbiam omiſerat,ſed ab intimis Auguſti monitus, quia florente.C.Cæſare,miſſoq; ad res oriẽtis intuta Ti/ berij

berij amicitia credebatur. ut uerſa Cæſarum ſobole Imperium adeptus eſt, elicit Archelaum matris litteris, quæ non diſſimulatis filij offenſionibus clementiam offerebat ſi ad precandum ueniret. ille gnarus doli uel ſi intellegere crederetur uim metuens in urbē properat, exceptusq; immiti à principe, & mox accuſatus in Senatu, non ob crimina quæ fingebantur, ſed angore ſimul feſſus ſenio & quia regibus æqua nedum infima inſolita ſunt, finem uitæ ſponte an fato impleuit. Regnum in prouinciam redactum eſt, fructibusq; eius leuari poſſe centeſimæ uectigal profeſſus Cæſar, ducenteſimā in poſterum ſtatuit. per idem tempus Antiocho Comagenorum, Philopatore Cilicum regibus defunctis, turbabantur nationes, plerisque Romanum, alijs regium Imperiū cupientibus, et prouinciæ Syria atq; Iudæa feſſæ oneribus diminutionem tributi orabant. Igitur hæc & de Armenia quæ ſupra memoraui apud patres diſſeruit, nec poſſe motum orientem niſi Germanici ſapientia componi. Nam ſuam ætatem uergere, Druſi nondum ſatis adoleuiſſe. Tunc decreto patrum permiſſæ Germanico prouinciæ quæ mari diuiduntur, maiusq; Imperiū quoquo adiſſet, q̄ his qui ſorte aut miſſu principis obtinerent, ſed Tiberius demouerat Syria creticum Sillanum per adfinitatem connexum Germanico, quia Sillani filia Neroni uetuſtiſſimo liberorum eius pacta erat, præfecerat. Cn. Piſonem ingenio uiolentum, & obſequij ignarum inſita ferocia à patre Piſone, qui ciuili bello reſurgentes in Africa partes acerrimo miniſterio aduerſus Cæſarem iuuit, mox Brutum & Caſſium ſecutus, conceſſo reditu, petitione honorū abſtinuit, donec ultro ambiretur delatum ab Auguſto conſulatum accipere, ſed

præter paternos ſpiritus,uxoris quoq; Plancinæ nobilita/te & opibus accendebatur uix Tiberio concedere, libe/ros eius ut nulum infra deſpectare,nec dubium habe/bat ſe delectum qui Syriæ imponeretur ad ſpes Germa/nici cohercendas,credidere quidam data & à Tiberio occulta mandata,& Plancinam haud dubie Auguſta monuit muliebri æmulatione Agrippinam inſectandi. diuiſa nāq; & diſcors Aula erat.tacitis in Druſum,aut Germanicum ſtudijs.Tiberius ut proprium & ſui ſan/guinis Druſum fouebat, Germanico alienatio patrui, amorem apud cæteros auxerat, & quia claritudine mater generis anteibat, auum.M. Antonium, auun/culum Auguſtum ferens, contra Druſo proauus eques Romæ . Pomponius Atticus dedecere Claudiorum imagines uidebatur, & coniunx Germanici Agrippi/na fœcunditate ac fama Liuiam uxorem Druſi præcelle/bat,ſed fratres egregie concordes, & proximorum cer/taminibus inconcuſſi.Nec multo poſt Druſus in illyri/cū miſſus eſt,ut ſueſceret militiæ,ſtudiaq; exercitus para/ret,ſimul iuuenem urbano luxu laſciuientem melius in caſtris haberi Tiberius ſeq; tutiorem rebatur,utroq; filio legiones obtinente.Sed Sueui prætendebantur auxilium aduerſus Cheruſcos orantes,nam diſceſſu Romanorum ac uacui externo metu,gentis adſuetudine & tum æmu/latione gloriæ arma in ſe uerterant,uis nationum, uir/tus ducum in æquos,& Marobodorum regis nomen i/uiſum apud populares,Arminium pro libertate bellan/tem fauor habebat.Igitur non modo Cheruſci ſocijque eorum,uetus Arminij miles ſumpſere bellum,ſed è regno etiam Marobodui Sueuæ gentes,Semnones ac Lango/

bardi defecere ad eum, quibus additis præpollebat, ni Inguiomerus cũ manu cliẽtũ ad Marobodũ pfugiſſet, non aliã ob cauſam ꝗ quia fratris filio iuueni, patruus ſenex parere dedignabatur. Dirigũtur *acies pari utrinq; ſpe, nec ut olim apud Germanos uagis incurſibus, aut diſiectas per cateruas, qppe longa aduerſus nos militia ĩſueuerant ſeq ſigna, ſubſidijs firmari, dicta* Imperatorum *accipe.* Ac tunc Arminius *equo conluſtrans cuncta, ut quoſq; aduectus erat, reciperatã libertatem, trucidatas legiones, ſpolia adhuc & tela* Romanis *direpta, in manibus multorum oſtentabat, contra, fugacẽ* Marobodũ *appellans, pliorum expertem* Hirciniæ *latebris defenſum, ac mox per dona & legationes petiuiſſe fœdus, proditorẽ patriæ, ſatellitem* Cæſaris, *haud minus ĩfenſis animis exturbandum ꝗ* Varũ Quintilium *interfecerint, meminiſſent modo tot præliorũ quorum euentu, & ad poſtremũ eiectis* Romanis *ſatis probatum, penes utros ſumma belli fuerit.* Neq; Maroboduus *iactantia ſui aut probris in hoſtem abſtinebat, ſed* Inguiomerum *tenens, illo in corpore decus omne* Cheruſcorũ, *illius conſilijs geſta quæ proſpere ceciderint teſtabatur, uæcordem* Arminiũ, *& rerum neſcium alienam gloriam in ſe trahere, quoniam tres uacuas legiones & ducem fraudis ignarum perfidia decæpit, magna cum clade* Germaniæ *& ignominia ſua, cũ ꝯiunx, cũ filius eius ſeruitiũ adhuc tolerẽt.* At *ſe duodecim legionibus petitum duce* Tiberio, *illibatam* Germanorum *gloriam ſeruauiſſe, mox conditionibus æquis diſceſſum.* Neq; *pœnitere quod ipſorum in manu ſe, itegrum aduerſus* Romanos *bellum an pacem incruentã malint.* His *uocibus ĩſtinctos exercitus propriæ*

quoq; cauſæ ſtimulabant, cum à Cheruſcis Langobar/ disq; pro antiquo decore, aut recente libertate, & contra augendæ dominationi certaretur. Non alias maiore mo le concurſum, nẽq; ambiguo magis euentu, fuſis utrinq; dextris cornibus. Sperabaturq; rurſum pugna ni Maro/ boduus caſtra in colles ſubduxiſſet. Id ſignum perculſi fuit, & transfugis paulatim nudatus in Marcomannos conceſſit, miſitq; Legatos ad Tiberium oraturos auxilia. Reſponſum eſt, non iure eum aduerſus Cheruſcos arma Romana inuocare, qui pugnantis in eũdem hoſtem Ro/ manos nulla ope iuuiſſet. Miſſus tamen Druſus, ut rettuli mus, pacis firmator. Eodem anno duodecim celebres A/ ſiæ urbes conlapſæ nocturno motu terræ, quo improuiſior grauiorq; peſtis fuit, neq; ſolitum in tali caſu effugiũ ſub/ ueniebat in aperta prorumpẽdi, quia diductis terris hau riebantur. Sediſſe imenſos montes, uiſa in arduo quæ pla/ na fuerint, effulſiſſe inter ruinam ignes memorant. Aſper rima in Sardianos lues plurimũ in eoſdem miſericordiæ traxit, nam centies Seſtertium pollicitus Cæſar, & quan/ tum ærario, aut fiſco pendebant in quinquennium remi ſit. Magnetes à Sipylo, proximi damno ac remedio habi ti Temnios, Philadelphenos, Ægeatas, Apollonienſes, quiq; Moſteni aut Macedones hyrcani uocantur, & Hie rocæſaream, Myrinam, Cymen Tmodum leuari idem in tempus tributis, mittiq; ex Senatu placuit, qui præſentia ſpectaret, refoueretq;. delectus eſt. M. Aletus è pretorijs, ne conſulari obtinente Aſiã æmulatio inter pares, & ex eo ĩpedimentũ oriretur. Magnificã in publicũ largitio/ nem auxit Cæſar, haud minus grata liberalitate, q̃ bona Æmyliæ Muſæ locupletis ĩteſtatæ petita in fiſcũ, Æmylio

Lepido cuius è domo uidebatur. Et Patulei diuitis eqtis Romani hæreditatē (q̃q̃ ipſe hæres in pte legeretur) tradidit. M, Seruilio quem prioribus neq; ſuſpectis tabulis ſcriptum cōpererat, nobilitatem utriusq; pecunia iuuandam p̃fatus. Neq; hæreditatē cuiusq̃ adijt, niſi cum amicitia meruiſſet. Ignotos & alijs infenſos, eoq́; principem nuncupantes procul arcebat. Cæteꝶ ut honeſtam innocentium paupertatem leuauit, ita prodigos & ob flagitia egentes Vibidium Varronem, Mariū Nepotē, Appiū Appianum, Cornelium Sullam, Q. Vitellium mouit Senatu, aut ſpōte cedere paſſus eſt. Iiſdem temporibus deū ædes uetuſtate aut igni abolitas cœptasq; ab Auguſto dedicauit, Libero Liberæq; & Cereri iuxta circū maximū, quas Aulus Poſthumius dictator uouerat, Eodemq́; in loco ædem Floræ ab Lucio & Marco Publicijs ædilibus conſtitutā, Et Iano templum, quod apud foꝶ olitoriū. C. Duillius ſtruxerat, qui primus rem Romanam proſpere mari geſſit triuphūq; naualē de Pœnis meruit. Spei ædes à Germanico ſacratur. hanc Attilius uouerat eodem bello. Adoleſcebat interea lex maieſtatis. Et Apuleiā Variliam ſororis Auguſti neptem, quia probroſis ſermonibus Diuum Auguſtum ac Tiberium, & matrem eius inluſiſſet, Cæſariq; connexa adulterio teneretur, maieſtatis delator arceſcebat. De adulterio ſatis caueri lege Iulia uiſum. Maieſtatis crimen diſtingui Cæſar poſtulauit, damnariq́; ſi qua de Auguſto inreligioſe dixiſſet. In ſe iacta nolle ad cognitionem uocari. Interrogatus à cōſule quid de his cenſeret, quæ de matre eius locuta ſecus argueretur, reticuit, dein proximo Senatus die illius quoq; nomine orauit, ne cui uerba in eum quoquo modo habita crimini

ſorent. liberauitq; Apuleiam lege maieſtatis, adulterij grauiorem pœnam deprecatus, ut exemplo maiorū propinquis ſuis ultra ducenteſimum lapidem remoueretur ſuaſit. Adultero Manlio Italia atq; Africa interdictum eſt. De prætore in locum Vipſanij Galli quem mors abſtulerat ſubrogando certamen inceſſit. Germanicus atque Druſus (nam etiam tum Romæ erant) Haterium Agrippam propinquum Germanici ſouebant. contra pleriq; nitebantur, ut numerus liberorum in candidatis præpolleret quod lex iubebat. lætabatur Tiberius cum inter filios eius & leges Senatus diſceptaret. uicta eſt ſine dubio lex, ſed neq; ſtatim & paucis ſuffragijs, quomodo ēt cum ualerent leges, uincebantur. Eodē anno cæptum in Africa bellum, duce hoſtium Tacſarinate. Is natione Numida, in caſtris Romanis auxiliaria ſtipendia meritus, mox deſertor, uagos primum, & latrocinijs ſuetos ad p̄dam & raptos congregare, dein more militiæ per uexilla & turmas cōponere, poſtremo non inconditæ turbæ, ſed Muſulamorum dux haberi, ualida ea gens & ſolitudinibus Africæ propinqua nullo etiam tum urbium cultu cæpit arma, Maurosq; accolas in bellum traxit, dux & his Mazippa, diuiſusq; exercitus, ut Tacſarinas lectos uiros & Romanum in modum armatos caſtris attineret, diſciplina et Impijs ſueſceret. Mazippa leui cū copia incendia & cædes, & terrorē circūferret, compulerantq; Cinithios haud ſpernendā nationem in eadem, cum Furius Camillus proconſul Africæ legionem & q̄ ſub ſignis ſociorum, in unum conductos ad hoſtem duxit, modicam manum, ſimilitudinem Numidarum atque Maurorum ſpectares, ſed nihil æque cauebatur q̄ ne bel

lum metu eluderent, ſpe uictoriæ inducti ſunt ut uince-rentur, Igitur legio, medio, leues cohortes duæq; alæ in cornibus locantur, nec Tacfarinas pugnam detractauit. fuſi Numidæ, multosq; poſt annos Furio nomini partum decus militiæ (nam poſt illum reciperatorem urbis, filiumq; eius Camillum, penes alias familias Imperatoria laus fuerat.) Atq; hic quē memorauimus bellorū expers habebatur, eo pronior Tiberius res geſtas apud Senatū celebrauit, & decreuere patres triumphalia inſignia, qđ Camillo ob modeſtiam uitæ impune fuit. Sequens annus Tiberium tertio, Germanicum iterum conſules habuit ſed eum honorem Germanicus inijt apud urbem Achaiæ Nicopolim, quo uenerat per Illyricam oram uiſo fratre Druſo in Dalmatia agente, Hadriatici, ac mox Ionij maris aduerſam nauigationem perpeſſus, igitur paucos dies inſumpſit reficiendæ claſſi, ſimul ſinus actiaca uictoria. incultos, & ſacratas ab Auguſto manubias, caſtraq; Antonij cum recordatione maiorum ſuorum adijt, nāq; ei ut memoraui auunculus Auguſtus auus Antonius erant, magnaq; illic imago triſtium lætorumq;. Hinc Ventum Athenas fœderiq; ſociæ & uetuſtæ urbis datum ut uno lictore uteretur. Excæpere græci quæſitiſſimis honoribus uetera ſuorum facta dictaq; præferentes quo plus dignationis adulatio haberet. Petita inde Eubœa, tramiſit Lesbum, ubi Aggrippina nouiſſimo partu Iuliam edidit, Tum extrema Aſiæ Perinthumq;, ac Byzantium thracias urbes, mox Propontidis anguſtias, & os ponticum intrat, cupidine ueteres locos, & fama celebratos noſcendi. pariterq; prouincias internis certaminibus aut magiſtratuū iniurijs feſ

ſas reſouebat atq; illum in greſſu ſacra Samothracum ui ſere nitentem obuij Aquilones depulere. Igitur aliaq; quæ ibi uarietate fortunæ & noſtri origine ueneranda, relegit Aſiã, adpellitq; Colophona, ut Clarij Apollinis oraculo uteretur. Non fœmina illic ut apud Delphos, ſed certis è familijs & ferme Mileto accitus ſacerdos, numerũ modo conſultantium & nomina audit. tum in ſpecum degreſſus hauſta fontis arcani aqua, ignarus plerũq; litterarum, & carminum, edit reſponſa uerſibus compoſitis ſuper rebus quas quis mente concæpit, & ferebatur Germanico per ambages (ut mos oraculis) maturum exitiũ cecíniſſe. At Cn. Piſo quo properantius deſtinata inciperet ciuitatem Athenienſium turbido inceſſu exterritam oratione ſæua increpat, oblique Germanicum perſtringens quòd contra decus Romani nominis non Athenienſes tot cladibus extinctos, ſed conluuiem illam nationũ comitate nimia coluiſſet, hos enim eſſe Mithridatis aduerſus Sullam, Antonij aduerſus Diuum Auguſtum ſocios. etiã uetera obiectabat, quæ in Macedones improſpere, uiolenter in ſuos feciſſent, offenſus urbi propria quoq; ira, quia Theophilum quendam à reo iudicio falſi damnatum, precibus ſuis non concederent. Exin nauigatione celeri per Cycladas, & compendia maris adſequitur Germanicum apud inſulam Rhodum, haud neſcium q bus inſectationibus petitus foret. Sed tanta manſuetudine agebat, ut cum orta tempeſtas raperet in abrupta, poſſetq; interitus inimici ad caſum referri, miſerit triremis quarum ſubſidio diſcrimini eximeretur. Neq; tamẽ mitigatus Piſo, & uix diei morã ꝑpeſſus inqt Germanicum præuenitq;, & poſtquam Syriam ac legiones atti

git, largitione, ambitu infimos manipularium iuuando, cum ueteres centuriones, ſeueros tribunos demoueret, locaq́; eorum clientibus ſuis, uel deterrimo cuiq; attribueret, deſidiam in caſtris, licentiam in urbibus, uagum, ac laſciuientem per agros militem ſineret, eo uſq; corruptionis prouectus eſt, ut ſermone uulgi, parens legionum haberetur. Nec Plancina ſe intra decora fœminis tenebat ſed excercitio equitum, decurſibus cohortium intereſſe, in Agrippinam, in Germanicum contumelias iacere, quibuſdam etiam bonorum militum ad mala obſequia prõptis, ꝙ haud inuito Imperatore ea fieri occultus rumor incidebat. Nota hæc Germanico, ſed præuerti ad Armenios inſtantior cura fuit. Ambigua gens ea antiquitus hominum ingenijs, ſed ſitu terrarum quo noſtris prouincijs late prætenta, penitus ad Medos porrigitur, maximisq́; Imperijs interiecti & ſæpius diſcordes ſunt aduerſus Romanos odio, & in Parthum inuidia. Regem illa tempeſtate non habebãt amoto Vonone, ſed fauor nationis inclinabat in Zenonem Polemonis Regis pontici filium, ꝙ is prima ab infantia inſtituta & cultum Armeniorum æmulatus, uenatu, epulis, & quæ alia barbari celebrant, proceres plebemq; iuxta deuinxerat. Igitur Germanicus in urbe Artaxata adprobantibus nobilibus, circumfuſa multitudine, inſigne regium capiti eius impoſuit, cæteri uenerantes regem, Artaxium conſalutauere, quod illi uocabulum indiderant ex nomine urbis. At Cappadoces in formam prouinciæ redacti. Q. Veranniũ Legatum accæpere, & quædam ex regijs tributis deminuta, quo mitius Romanorum Imperium ſperaretur. Commagenis. A Seruæius præponitur, tum primum

ad ius prætoris tranſlatis. cunctaq; ſocialia proſpere compoſita, non ideo lætum Germanicum habebant ob ſuperbiam Piſonis, qui iuſſus partem legionum ipſe, aut per filium in Armeniam ducere, utrunque neglexerat. Cyrri demum apud hiberna decumæ legionis conuenire. firmato uultu Piſo aduerſus metum, Germanicus ne minari crederetur, & erat ut retulit clementior, ſed amici accendendis offenſionibus callidi, intendere uera, adgerere falſa, ipſumq;, & Plancinam, & filios uarijs modis criminari. poſtremo paucis familiariũ adhibitis ſermo cæptus à Cæſare qualem ira & diſſimulatio gignit. Reſponſum à Piſone precibus contumacibus. diſceſſerantq; operstis odijs. poſtq; rarus in tribunali Cæſaris Piſo, & ſi quãdo adſideret atrox, ac diſſentire manifeſtus. uox quoq; eius audita eſt in conuiuio, cum apud Regem Nabatæorum coronæ aureæ magno pondere Cæſari, & Agrippinæ, leues Piſoni, & cæteris offerrentur, Principis Romani, non Parthi regis filio eas epulas dari, abiecitq; ſimul coronam, & multa in luxum addidit, quæ Germanico quamquam acerba, tolerabantur tamen. Inter quæ ab Rege Parthorum Artabano Legati uenere, miſerat amicitiam, ac fœdus memoraturos, & cupere renouari dextras, daturumq; honori Germanici ut ripam Euphratis accederet, petere interim ne Vonones in Syria haberetur, neu proceres gẽtium propinquis nuncijs ad diſcordias traheret. Ad ea Germanicus de ſocietate Romanorum Parthorumq; magnifice, de aduentu Regis, et cultu ſui cum decore, ac modeſtia reſpondit. Vonones Pompeiopolim Ciliciæ maritimam urbem amotus eſt, datum id non modo precibus Artabani, ſed contumeliæ

Piſonis, cui gratiſſimus erat ob plurima officia & dicta, quibus Plancinam deuinxerat. M. Sillano. L. Norbano conſulibus Germanicus Ægyptum proficiſcitur cognoſcendæ antiquitatis, ſed cura prouinciæ prætendebatur, leuauitq; apertis horreis pretia frugum, multaq; in uulgus grata uſurpauit, ſine milite incedere pedibus intectis, & pari cum græcis amictu. P. Scipionis æmulatione, quem eadem factitauiſſe apud Siciliam quamuis flagrante adhuc Pœnorum bello accepimus. Tiberius cultu, habituq; eius lenibus uerbis perſtricto acerrime increpuit, ꝙ contra inſtituta Auguſti non ſponte principis Alexandriam introiſſet. nam Auguſtus inter alia dominationis arcana, uetitis, niſi permiſſu ingredi Senatoribus aut equitibus Romanis inluſtribus, ſepoſuit Ægyptum, ne fame urgeret Italiam, quiſquis eam prouinciam, clauſtraq; terræ, ac maris quamuis leui præſidio aduerſum ingentes exercitus inſediſſet. Sed Germanicus nondum comperto profectionem eam incuſari Nilo ſubuehebatur, orſus oppido à Canopo. Condidere id Spartani ob ſepultum illic rectorē nauis Canopū, qua tempeſtate Menelaus græciam repetēs diuerſum ad mare terramq; Libyam delatus. Inde proximum amnis os dicatum Herculi quem indigenæ ortum apud ſe & antiquiſſimum perhibent, eoſq; qui poſtea pari uirtute fuerint in cognomentum eius adſcitos. Mox uiſit ueterum Thebarum magna ueſtigia, & manebant ſtructis molibus litteræ ægyptiæ priorem opulentiam complexæ, iuſſuſq; è ſenioribus ſacerdotum patrium ſermonem interpretari, referebat habitaſſe quondam ſeptingenta millia ætate militari, atq; eo cum exercitu regem Rhāſen Libya,

Aethiopia, Mediſq;, & Perſis, & Bactriano, ac Scytha potitum, quaſq; terras Suri Armenijq;, & contigui Cappadoces colunt, Inde Bithynum, hinc Lycum ad mare Imperio tenuiſſe. legebantur & indicta gentibus tributa, pondus argenti, & auri, numerus armorum equorumq;, & dona templis ebur, atq; odores, quaſq; copias frumenti, & omnium utenſilium quæq; natio penderet. haud minus magnifica q̄ nunc ui Parthorum, aut potentia Romana iubentur. Cæterū Germanicus alijs quoq; miraculis intendit animum. quorum præcipua fuere Memnonis ſaxea effigies, ubi radijs ſolis icta eſt, uocalem ſonum reddens. diſiectaſq; inter & uix peruias arenas inſtar montiū eductæ Pyramides certamine & opibus regū lacuſq; effoſſa humo ſuperfluentis Nili receptacula, atq; alibi anguſtiæ, & profunda altitudo nullis inquirentium ſpacijs penetrabiles. Exin uentum Elephantinen ac Syenen claustra olim Romani Imperij, quod nunc rubrum ad mare pateſcit. Dum ea æſtas Germanico plures per prouincias tranſigitur haud leue decus Druſus quæſiuit iniliciens Germanos ad diſcordias, utq; fracto iam Maroboduo uſq; in exitium inſiſteretur. Erat inter Gotones nobilis iuuenis nomine Catualda, profugus olim ui Marobodui, & tunc dubijs rebus eius ultionem auſus. Is ualida manu fines Marcomanorum ingreditur, corruptiſq; primoribus ad ſocietatem, inrumpit regiam, caſtellumq; iuxta ſitum, ueteres illic Sueuorum prædæ, & noſtris è prouincijs, lixæ, ac negociatores reperti, quos ius commercij, dein cupido augēdi pecuniam, poſtremum obliuio patriæ ſuis quēq; ab ſedibus hoſtilem in agrum tranſtulit. Maroboduo undiq;

deſerto non aliud ſubſidium q̃ miſericordia Cæſaris *fuit.* *tranſgreſſus* Danubium *qua* Horicam *prouinciam præfluit, ſcripſit* Tiberio, *non ut profugus aut ſupplex, ſed ex memoria prioris fortunæ. nam multis nationibus clariſſimum quondam* Regem *ad ſe uocantibus* Romanam *amicitiam prætuliſſe, reſponſum à* Cæſare *tutam ei honoratamq́; ſedẽ in* Italia *fore ſi maneret, ſin rebus ſuis aliud conduceret abiturum fide qua ueniſſet.* Cæterum *apud* Senatum *diſſeruit, non* Philippum Athenienſibus, *nõ* Pyrrhum *aut* Antiochum *populo* Romano *perinde metuendos fuiſſe.* Extat *oratio qua magnitudinem uiri, uiolentiam ſubiectarum & gentium, & q̃ propinquus* Italiæ *hoſtis ſuaq́; in deſtruendo eo conſilia extulit. &* Maroboduus *quidem* Rauennæ *habitus. ne ſi quando inſoleſcerent* Sueui *quaſi reditus in regnum oſtentabatur, ſed non exceſſit talia per duodeuiginti annos, conſenuitq́; multum imminuta claritate ob nimiam uiuendi cupidinem.* Idem Catualdæ *caſus, neq́; aliud perfugium, pulſus haud multo poſt* Hermundurorum *opibus, &* Vibilio *duce, receptusq́;, forum* Iulium Narbonenſis Galliæ *coloniam mittitur, barbari utrumq́; comitati, ne quietas prouincias immixti turbarent,* Danubium *ultra inter flumina* Marum, & Cuſum *locantur dato rege* Vannio *gentis* Quadorum. Simul *nunciato regem* Artaxiam Armeniјs *a* Germanico *datum decreuere patres ut* Germanicus *atq;* Druſus *ouantes urbem introirent. ſtructi, & arcus circum latera templi* Martis *ultoris cum effigie* Cæſarum, *lætiore* Tiberio *quia pacem ſapientia firmauerat q̃ ſi bellũ per acies, confeciſſet.* Igitur Rheſcuporim *quoq́;* Traciæ Regem *aſtu adgreditur. omnem eam nationem*

Rhoemetalces tenuerat, quo defuncto Auguſtus partem thracum Reſcuporidi fratri eius, partem filio Cotyi permiſit. In ea di[illegible] arua, & urbes, & uicina græcis Cotyi, q[illegible], ferox, adnexum hoſtibus Rheſcupori[illegible], ipſorumq; regum ingenia, illi mite, & amœnum, h[illegible] atrox, auidum, & ſocietatis impatiens erat, ſed prim[illegible] [illegible]bdola concordia egere, mox Rheſcuporis egredi [illegible], uetere in ſe Cotyi data, et reſiſtentium facere, cun[illegible]ter ſub Auguſto, quē auctorem utriuſq; regni ſi ſperneretur, uindicem metuebat, enimuero audita mutatione principis, immittere latronum globos, excindere caſtella, cauſas bello. Nihil æq; Tiberium anxium habebat, q̃ ne compoſita turbarentur. deligit centurionem qui nunciaret regibus ne armis diſceptarent. ſtatimq; a Cotye dimiſſa ſunt quæ parauerat auxilia. Rheſcuporis ficta modeſtia poſtulat eundem in locum coiretur, poſſe de cōtrouerſiis colloquio tranſigi. nec diu dubitatum de tempore, loco, dein conditionibus, cū alter facilitate, alter fraude cuncta interſe concederent acciperentq;, Rheſcuporis ſanciendo (ut dictabat) fœderi cōuiuium adijcit, tractaq; in multam noctem lætitia per epulas, ac uinolentiam, incautum Cotyn, & poſtquam dolum intellexerat ſacra regni, eiuſdem familiæ deos, & hoſpitalis menſas obteſtantem cathenis onerat. Thraciaq; omni potitus ſcripſit ad Tiberium, ſtructas ſibi inſidias, præuentum inſidiatorem. ſimul bellum aduerſus Baſternas, Scythaſq; prætendens nouis peditum, & equitum copijs ſeſe firmabat. molliter reſcriptum ſi fraus abeſſet poſſe eum innocentiæ fidere, cæterum neque ſe, neque Senatum niſi cognita cauſa ius, & iniuriam diſcreturos, proinde tra

dito Cotye ueniret, transferretq́; inuidiam criminis. Eas litteras Latinius Pandus proprætore Mœſiæ cum militibus quis Cotys traderetur in thraciam miſit. Rheſcuporis inter metum, & iram cunctatus, malluit patrati q̃ incœpti facinoris reus eſſe, occidi Cotyn iubet, mortemq́; ſponte ſumptam ementitur. Nec tamen Cæſar placitas ſemel artes mutauit, ſed defuncto Pando quem ſibi infenſum Rheſcuporis arguebat, Pomponium Flaccum ueterem ſtipendijs, & arcta cum rege amicitia, eoq́; accomodatiorem ad fallendum, ob id maxime Mœſiæ præfecit. Flaccus in Thraciam transgreſſus per ingentia promiſſa, quamuis ambiguum & ſcelera ſua reputantem, perpulit, ut præſidia Romana intraret. circumdata hinc regi ſpetie honoris ualida manus, Tribuniq́; & centuriones monendo, ſuadendo, & quanto longius abſcedebat apertiore cuſtodia, poſtremo gnarum neceſſitatis in urbem traxere. accuſatus in Senatu ab uxore Cotys dãnatur, ut procul regno teneretur. Thracia in Rhoemetalcen filium quem paternis conſilijs aduerſatum conſtabat, inq́; liberos Cotys diuiditur, ijsq́; nondum adultis Trebellenus Rufus prætura functus datur qui regnum interim tractaret, exemplo quo maiores. M. Lepidũ Ptolemæi liberis tutorem in Ægyptum miſerant. Rheſcuporis Alexandriam deuectus, atq; illic fugam temptans, an ficto crimine, interficitur. Per idem tempus Vonones quẽ amotum in Ciliciam memoraui corruptis cuſtodibus effugere ad Armenios, inde in Albanos Heniochosq́;, & cõſanguineum ſibi regem Scytharum conatus eſt, ſpecie uenandi, omiſſis maritimis locis, auia ſaltuum petijt, mox pernicitate equi ad amnem Pyramũ cõtendit, cuius

pontes accolæ ruperant audita regis fuga, neq; uado penetrari poterat. Igitur in ripa fluminis a Vibio Frontone præfecto equitum uincitur. mox Remmius euocatus priori cuſtodiæ regis adpoſitus, quaſi per iram gladio eũ tranſigit, unde maior fides, conſcientia ſceleris & metu indicij mortem Vononi inlatam. At Germanicus Aegypto remeans cuncta quæ apud legiones aut urbes iuſſerat, abolita uel in contrarium uerſa cognoſcit, hinc graues in Piſonem contumeliæ, nec minus acerbat quũ ab illo in Cæſarem temptabantur. dein Piſo abire Suria ſtatuit, mox aduerſa Germanici ualitudine detentus, ubi recreatum accæpit uotaq; pro incolumitate ſoluebantur, admotas hoſtias ſacrificalẽ apparatum feſtam Antiochẽſium plebem per lictores proturbat. Tum Seleuciam degreditur opperiens ægritudinem quæ rurſum Germanico accederat ſæuã uim morbi augebat pſuaſio ueneni a Piſone accæpti, & repiebantur ſolo, ac parietibus erutæ humanorum corporum reliquiæ, carmina & deuotiones, & nomen Germanici plumbeis tabulis inſculptum, ſemuſti cineres, ac tabe obliti, aliaq; maleficia quis creditur animas numinibus infernis ſacrari, ſimul miſſi a Piſone incuſabatur ut ualitudinis aduerſa rimantes, Ea Germanico haud minus ira q̃ per metum accæpta, ſi limen obſideretur, ſi effundendus ſpiritus ſub oculis inimicorum foret, quid deinde miſerrimæ coniugi, quid infantibus liberis euẽturum? lenta uideri ueneficia, feſtinare & urgere ut prouinciam, ut legiones ſolus habeat, ſed non uſq; eo defectũ Germanicum, neq; præmia cædis apud interfectorẽ manſura. componit epiſtulas quis amicitiam ei renunciabat. Addunt pleriq; iuſſum prouincia decedere, nec Piſo moratus

ratus ultra, nauis ſoluit, moderabaturq; curſui, qui propi/ us regrederetur, ſi mors Germanici Suriam aperuiſſet. Cæſar pauliſper ad ſpem erectus, dein feſſo corpore, ubi finis aderat, adſiſtentes amicos in hunc modum adloqui tur. Si fato concederem iuſtus mihi dolor etiam aduerſus deos eſſet, q̀ me parentibus, liberis, patriæ intra iuuentã præmaturo exitu raperent, nunc ſcelere Piſonis, & Plan cinæ intercæptus ultimas preces pectoribus ueſtris relin quo referatis patri ac fratri quibus acerbitatibus dilace/ ratus, quibus inſidijs circũuentus miſerrimam uitam peſ/ ſima morte finierim, ſi quos ſpes meæ, ſi quos propiquus ſanguis, etiam quos inuidia erga uiuentem mouebat, in/ lachrymabunt, quondam florentem, & tot bellorum ſu/ perſtitem muliebri fraude cecidiſſe: erit uobis locus que/ rendi apud Senatum, inuocandi leges. nõ hoc præcipuũ amicorum munus eſt proſequi defunctum ignauo q̃ſtu, ſed quæ uoluerit meminiſſe, quæ mandauerit exequi, fle/ bunt Germanicum etiam ignoti, uindicabitis uos ſi me potius q̃ fortunam meam fouebatis. oſtendite populo Ro mano Diui Auguſti Neptem, eandemq; coniugem meam numerate ſex liberos, miſericordia cum accuſantibus erit fingentibusq; ſceleſta mandata aut non credẽt homines aut non ignoſcent. Iurauere amici dextram morientis cõ tingentes ſpiritum anteq̃ ultionem amiſſuros. Tum ad uxorem uerſus per memoriam ſui, per communes liberos orauit, exueret ferociam, ſæuiẽti fortunæ ſummitteret ani mum, neu regreſſa in urbem æmulatione potentiæ uali/ diores inritaret. Hæc palam, & alia ſecreto per quæ oſtendere credebatur metum ex Tiberio. Neq; multo poſt extinguitur ingenti luctu prouinciæ, & cum acentium

populorum, Indoluere exteræ nationes regesq́;, tanta illi comitas in ſocios, manſuetudo in hoſtes, uiſuq́;, & audi-tu iuxta uenerabilis, cum magnitudinem & grauita-tem ſummæ fortunæ retineret, inuidiam, & adrogan-tiam effugerat. Funus ſine imaginibus & pompa, per laudes, & memoriam uirtutum eius celebre fuit. Et erant qui formam, ætatem, genus mortis, ob propinqui-tatem etiam locorum in quibus interijt, Magni Alexan-dri fatis adæquarent. Nam utrumq; corpore decoro, ge-nere inſigni, haud multum triginta annos egreſſum, ſuo-rum inſidijs externas inter gentes occidiſſe, Sed hunc mitem erga amicos, modicum uoluptatum, uno matri-monio, certis liberis egiſſe, neq; minus præliatorem, etiã ſi temeritas abfuerit, præpeditusq́; ſit perculſas tot uicto-rijs Germanias ſeruitio premere, quod ſi ſolus arbiter rerum, ſi iure, & nomine regio fuiſſet tanto promptius adſecutu-rum gloriam militiæ, quantum clementia, temperantia, cæteris bonis artibus præſtitiſſet. Corpus anteq̃ cremare-tur nudatum in foro Antiochenſium qui locus ſepultu-ræ deſtinabatur. Prætulerit ne ueneficij ſigna parum con-ſtitit, Nam ut quis miſericordia in Germanicum, & præſumpta ſuſpitione, aut fauore in Piſonem pronior, di-uerſi interpretabantur. Conſultatum inde inter Legatos, quiq; alij Senatorum aderant, quis nam Suriæ præfice-retur, Et cæteris modice niſis, inter Vibium Marſum, & GN. Sentiũ diu quæſitum. Dein Marſus ſeniori, & acri-us tendenti Sentio conceſſit. Isq; infamem ueneficijs ea in prouincia, & Plancinæ percaram nomine Martinã in urbẽ miſit, poſtulãtibus Vitellio, ac Veranio cæteriſq́; qui crimina & accuſationem tanq̃ aduerſus receptos iã

reos inſtruebant. At Aggrippina q̃q̃ defeſſa luctu, & corpore ægro, omnium tamen quæ ultionem morarētur intolerans, aſcendit claſſem cum cineribus Germanici, & liberis, miſeratibus cunctis ꝙ fœmina nobilitate princeps, pulcherrimo modo matrimonio, inter uenerātes; gratantiſq; aſpici ſolita, tunc feralis reliquias ſinu ferret, incerta ultionis, anxia ſui, & infœlici fœcūditate fortunæ totiens obnoxia. Piſonē interim apud Coū inſulā nūcius adſequitur, exceſſiſſe Germanicum. Quo intemperanter accepto cædit uictimas, adit templa, neq; ipſe gaudium moderans, & magis inſoleſcente Plancina, quæ luctū amiſſæ ſororis, tum primum læto cultu mutauit. Adfluebant centuriones, monebantq; prompta illi legionum ſtudia, repeteret prouinciam non iure ablatam & uacuam. Igitur quid agendum conſultanti. M. Piſo filius properandum in urbem cenſebat, nihil adhuc inexpiabile admiſſum, neq; ſuſpitiones imbecillas aut inania famæ pertimeſcenda, diſcordiam erga Germanicum odio fortaſſe dignam, non pœna, & ademptione prouinciæ ſatisfactum inimicis. Quod ſi regrederetur obſiſtente Sentio; ciuile bellum incipi, nec duraturos in partibus centuriones militeſq;, apud quos recens Imperatoris ſui memoria & penitus infixus in Cæſares amor præualeret. Contra Domitius Celer ex intima eius amicitia diſſeruit, utendū euentu, Piſonem non Sentium Syriæ præpoſitum. Huic faſces & ius prætoris, huic legiones datas, ſi quid hoſtile ingruat quem iuſtius arma oppoſiturum? qui Legati auctoritatem & propria mādata acceperit? Relinquendū etiā rumoribus tempus quo ſeneſcāt plerūq; innocētes recēti inuidiæ ipares. At ſi teneat exercitū, augeat uires

multa quæ prouideri non poſſint, fortuito in melius caſu ra. An feſtinamus cum Germanici cineribus adpellere, ut te inauditum & indefenſum planctus Agrippinæ, ac uulgus imperitum primorum ore rapiant? Eſt tibi Augustæ conſcentia, eſt Cæſaris fauor, ſed in occulto, & periiſſe Germanicum nulli iactantius mœrent q̃ qui maxime lætantur. Haud magna mole *piſo promptus ferocibus in ſententiam trahitur, miſſisq; ad* Tiberium *epiſtulis, incuſat* Germanicum *luxus, & ſuperbiæ, ſeq; pulſum ut locus rebus nouis pateſieret, curam exercitus eadem fide qua tenuerit repetiuiſſe.* Simul Domitium *impoſitum triremi uitare littorum oram, præterq; inſulas lato mari pergere in* Suriam *iubet: concurrentes deſertores per manipulos componit, armat lixas, traiectisq; in continẽtem nauibus, uexillum* Tironum *in* Suriam *euntium intercipit.* Regulis Cilicum *ut ſe auxilijs iuuarent ſcribit, haud ignauo ad miniſteria belli iuuene* Piſone, *q̃q̃ ſuſcipiendum bellum abnuiſſet.* Igitur *oram* Lyciæ *ac* Pamphiliæ *prælegentes obuijs nauibus, quæ* Agrippinam *uehebant, utrinq; infenſi, arma primo expediere, dein mutua formidine, non ultra iurgium proceſſum eſt.* Marſusq; Vibius *nuntiauit* Piſoni Romam *ad dicendam cauſam ueniret.* Ille *eludens reſpondit, adfuturum ubi* Prætor, *qui de ueneficijs quæreret reo atq; accuſatoribus diem prædixiſſet.* Interim Domitius Laodiceam *urbem* Syriæ *adpulſus, cum hyberna ſextæ legionis peteret, q eam maxime nouis conſilijs idoneam rebatur, à* Pacuuio *Legato præuenitur.* Id Sentius Piſoni *per litteras aperit, monetq; ne caſtra corruptoribus, ne prouinciã bello temptet.* Quosq; Germanici *memores, aut inimicis eius aduerſos cogno-*

uerat, contrahit, magnitudinem Imperatoris identidem ingerens, & rem publicam armis peti, ducitq; ualidam manum & prælio paratam. Nec Piſo, quãquam cœpta ſecus cadebant, omiſit tutiſſima è præſentibus, ſed caſtellũ Ciliciæ munitum admodum cui nomen Celenderis occupat. Nam admixtis deſertoribus & tirone nuper intercœpto, ſuiſq; & Plancinæ ſeruitijs, auxilia Cilicum, quæ Reguli miſerant in numerum legionis compoſuerat, Cæſariſq; ſe legatum taſtabatur. Prouinciam quamuis dediſſet, arceri non à legionibus (earum quippe accitu uenire) ſed à Sentio, priuatum odium falſis criminibus tegẽte, conſiſterent in acie non pugnaturis militibus, ubi Piſonem ab ipſis parentem quondam appellatum, ſi iure ageretur potiorem, ſi armis non inualidum, uidiſſent. Tum pro munimentis caſtelli manipulos explicat, colle arduo et derupto, nam cætera mari cinguntur. Contra ueterani ordinibus ac ſubſidijs inſtructi, hinc militum, inde locorum aſperitas, ſed non animus, non ſpes, ne tela quidem niſi agreſtia ad ſubitum uſum properata, ut uenire in manus, non ultra dubitatum, q̃ dum Romanæ cohortes in æquum eniterẽtur, uertunt terga Cilices, ſeq; caſtello claudunt. Interim Piſo claſſem haud procul opperientem adpugnare fruſtra tentauit, regreſſuſq;, & pro muris modo ſemet adflictando, modo ſingulos nomine ciens, præmijs uocans ſeditionem cœptabat, adeoq; commouerat ut ſignifer legionis ſextæ ſignum ad eum tranſtulerit. Tum Sentius occanere cornua tubaſq;, & peti aggerem, erigi ſcalas iuſſit, ac promptiſſimum quemq; ſuccedere, alios tormentis, haſtas, ſaxa, et faces ingerere. Tandem uicta ꝑtinacia Piſo orauit uti traditis armis maneret in caſtello, dum

Cæſar cui Syriam permitteret conſulitur. Non recæpta
conditiones,nec aliud q̃ naues & tutũ in urbẽ iter con
*ceſſum eſt.*At Romæ *poſtq̃* Germanici *ualitudo percre-*
bruit,cunctaq́; ut ex longinquo aucta in deterius adfere
bãtur,dolor,ira,& erũpebãt queſtus Ideo *nimirũ in ex*
tremas terras relegatũ,ideo Piſoni *pmiſſam prouinciã,*
hoc egiſſe ſecretos Auguſtæ cum Placina *ſermones, uera*
prorſus de Druſo *ſeniores locutos, diſplicere regnanti-*
bus ciuilia filiorum ingenia,neq; ob aliud intercæptos,
quàm quia Populum R*omanum æquo iure complecti*
*reddita libertate agitauerint.*Hos *uulgi ſermones audi-*
ta mors adeo incendit,ut ante edictum magiſtratuum,
ante Senatus *conſultum, ſumpto iuſtitio deſererentur fo-*
ra,clauderentur domus,paſſim ſilentia & gemitus, ni-
*hil compoſitum in oſtentationem.*Et *q̃q̃ neq; inſignibus*
*lugentium abſtinerent,altius animis mœrebant,*Forte *ne*
gociatores uiuente adhuc Germanico Syria *egreſſi,lætio*
ra de ualitudine eius attulere,ſtatim credita,ſtatim uul
gata ſunt,ut quiſq; obuius(q̃uis leuiter audita) in alios,
atq; illi in plures cumulata gaudio transferunt; curſant
per urbem,moliuntur templorum fores,iuuat credulita
tem nox,& promptior inter tenebras adfirmatio. Nec
obſtitit falſis Tiberius,*donec tempore ac ſpatio uane-*
*ſcerent.*Et *populus quaſi rurſum ereptum acrius doluit.*
Honores,*ut quis amore in* Germanicum *aut ingenio*
ualidus,reperti decretiq́,ut nomen eius ſaliari carmine
*caneretur.*Sedes *curules ſacerdotum* Auguſtalium *lo-*
cis,ſuperq́; eas querceæ coronæ ſtatuerentur,ludos circen
ſes eburna effigies præiret,ne ue quis Flamen *aut* Augur
in locum Germanici *niſi gentis* Iuliæ *crearetur.* Arcus

additū Romæ, & apud ripam Rheni, & in monte Syriæ Amano cum inſcriptione rerum geſtarum, ac mortem ob Remp. obijſſe. ſepulchrum Antiochiæ ubi crematus, tribunal Epidaphne quo in loco uitam finierat. Statuarum locorū ue in quis coleretur, haud facile quis numerum inierit. cum cenſeretur Clypeus auro, & magnitudine inſignis inter auctores eloquentiæ, adſeruit Tiberius, ſolitum paremq; cæteris dicaturum, neq; enim eloquentiam fortuna diſcerni, & ſatis inluſtre ſi ueteres inter ſcriptores haberetur. Equeſter ordo cuneum Germanici appellauit qui Iuniorum dicebatur, inſtituitq; uti Turmæ Idibus Iulijs imaginem eius ſequerentur. pleraq; manent, quædam ſtatim omiſſa ſunt, aut uetuſtas obliterauit. Cæterum recenti adhuc mœſtitia ſoror Germanici Liuia nupta Druſo duos uirilis ſexus ſimul enixa eſt, quod rarum, lætumq; etiam modicis penatibus, tanto gaudio principem adfecit ut non temperauerit quin iactaret apud patres, nulli ante Romanorum eiuſdem faſtigij uiro geminam ſtirpem editam, nam cuncta etiam fortuita ad gloriam uertebat. Sed populo tali in tepmore id quoq; dolorem tulit, tanquam auctus liberis Druſus domum Germanici magis urgeret. Eodem anno grauibus Senatus decretis libido fœminarum cohercita, cautumq; ne quæſtum corpore faceret, cui auus, aut pater, aut maritus Eques Ro. fuiſſet, nam Viſtilia prætoria familia genita licentiam ſtupri apud ædiles uulgauerat, more inter ueteres recepto, qui ſatis pœnarum aduerſum impudicas in ipſa profeſſione flagitij credebāt. exacta & a Titidio Labeone Viſtiliæ ma

rito aut in uxore delicti manifeſta ultionem legis omi-
ſiſſet, atque illo prætendente ſexagita dies ad conſultan
dum datos, necdum prætería ſſe, ſatis uiſum de Viſtilia
ſtatuere, ea que in inſulam Seriphon abdita eſt. Actum
& de ſacris Ægyptijs Iudaicisq; pellendis, factumq; pa
trum conſultum, ut quattuor millia libertini generis, ea
ſuperſtitione infecta quis idonea ætas in inſulam Sardi
niam ueherentur, cohercendis illic latrocinijs, & ſi ob
grauitatem cœli interijſſent, uile damnum, cæteri cede-
rent Italia, niſi certam ante diem profanos ritus exuiſ-
ſent: Poſt quæ retulit Cæſar capiendam uirginem in
locum Occiæ, quæ ſeptem & quinquaginta per annos
ſumma ſanctimonia ueſtalibus ſacris præſederat, egitq;
grates Fonteio Agrippæ & comitio Pollioni quod offe-
rendo filias, de officio in Rempub. certarent, prælata
eſt Pollionis filia non ob aliud, quàm quòd mater eius in
eodem coniugio manebat. Nam Agrippa diſcidio, do-
mum imminuerat, & Cæſar quamuis poſthabitam
decies Seſtertij dote ſolatus eſt. Sæuitiam annonæ in-
cuſante plebe ſtatuit frumento precium quod emptor pē
deret, binosq; nummos ſe additurum negociatoribus in
ſingulos modios. Neque tamen ob ea parentis patriæ de
latum & antea uocabulum adſumpſit, acerbeq; incre-
puit eos qui diuinas occupationes, ipſumq; dominum di
xerant. unde anguſta & lubrica oratio ſub principe
qui libertatem metuebat, adulationem oderat. Repe-
rio apud ſcriptores, ſenatoresq; eorundem temporum
Adgandeſtrij principis Chattorum lectas in Senatu lit-
teras, quibus mortem Arminij promittebat, ſi patrandæ

neci uenenum mitteretur, reſpõſumq; eſſe, nõ fraude neq; occultis, ſed palam & armatum populum Romanum hoſtes ſuos ulciſci. qua gloria æquabat ſe Tiberius priſcis Imperatoribus, qui uenenum in Pyrrhum Regem uetuerant prodiderantq;. Cæterum Arminius abſcedentibus Romanis, et pulſo Maroboduo regnum adfectans, libertatem popularium aduerſam habuit, petitusq; armis, cum uaria fortuna certaret dolo propinquorum cecidit, liberator haud dubie Germaniæ, & qui non primordia populi Romani ſicut alij reges ducesq; ſed florentiſſimũ Imperium laceſſierit, prælijs ambiguus, bello non uictus. ſeptem & triginta annos uitæ, duodecim potẽtiæ expleuit, caniturq; adhuc barbaras apud gentes Græcorũ annalibus ignotus, qui ſua tantum mirantur. Romãis haud perinde celebris dum uetera extollimus recentium incurio.

P. CORNELII TACITI AB EXCESSV DIVI AVGVSTI HISTORIARVM LIBER TERTIVS

Nihil intermiſſa nauigatione hyberni maris Agrippina Corcyram inſulam aduehitur, littora Calabriæ contra ſitam. illic paucos dies componendo animo inſumit, uiolenta luctu, & neſcia tolerandi. Interim aduentu eius audito, intimus quiſq; amicorũ, & pleriq; militares, ut quiq; ſub Germanico ſtipendia fecerant, multiq; etiam ignoti uicinis è municipijs, pars officium in principem rati, plures illos ſecuti, ruere ad oppidum Brundiſium quod nauiganti celerrimum fidiſſimumq; adpulſu erat. atq; ubi primum ex alto uiſa claſſis, complentur non modo portus, & proxima maris, ſed mœnia ac tecta, quaq; longiſſime proſpectari poterat, mœrentium turba, & rogitantium inter ſe, ſilentio ne an uoce aliqua egredientem exciperent, neq; ſatis conſtabat quid pro tempore foret, cum claſſis paulatim ſucceſſit, non alacri ut adſolet remigio, ſed cunctis ad triſtitiam compoſitis. poſtquam duobus cum liberis feralem urnam tenens egreſſa naui, defixit oculos. idem omnium gemitus, neq; diſcerneres, proximos, alienos, uirorum fœminarum'ue planctus, niſi quod comitatum Agrippinæ longo mœrore feſſum obuij & recentes in dolore anteibant. Miſerat duas prætorias co

hortes Cæſar, addito ut magiſtratus Calabriæ, Appu-
liq;, & Campani, ſuprema erga memoriam filij ſui mu-
nera fungerentur. Igitur tribunorum, centurionumq;
humeris cineres portabantur, præcedebant incompta ſi-
gna, uerſi faſces, atq; ubi colonias tranſgrederentur, atra-
ta plebes, trabeati equites, pro opibus loci ueſtem, odo-
res, aliaq; funerum ſolemnia cremabant, etiam quorum
diuerſa oppida tamen obuij, & uictimas atq; aras dijs
manibus ſtatuentes lachrymis, & conclamationibus
dolorem teſtabantur. Druſus Tarracinam progreſſus eſt,
cum Claudio fratre, liberisq; Germanici, qui in urbe fue-
rant. conſules. M. Valerius & C. Aurelius (iam enim
magiſtratum occœperāt) & Senatus, ac magna pars po-
puli uiam cōpleuere, diſiecti, & ut cuiq; libitum flentes
aberat quippe adulatio, gnaris omnibus lætam Tiberio
Germanici mortem male diſſimulari. Tiberius atq; Au-
guſta publico abſtinuere, inferius maieſtate ſua rari ſi pa-
lam lamentarentur, an ne omnium oculis, uultū eorum
ſcrutantibus falſi intellegerentur? matrem Antoniā non
apud auctores rerum, non diurna auctoꝝ ſcriptura repe-
rio ullo inſigni officio functam, cum ſuper Agrippinam,
& Druſum, & Claudiū cæteri quoq; conſanguinei no-
minatim perſcripti ſint, ſeu ualitudine præpediebatur, ſeu
uictus luctu animus, magnitudinem mali perferre uiſu
non tolerauit. facilius crediderim, Tiberio, & Auguſta
qui domo non excedebant cohibitam, ut par mœror,
& matris exemplo auia quoq; & patruus attineri
uiderentur. Dies quo reliquiæ tumulo Auguſti infe-
rebantur, modo per ſilentium uaſtus, modo plo-
ratibus inquies, plena urbis itinera, conlucentes per

Campū Martis faces, illic miles cum armis, ſine inſignibus, magiſtratus, populus per tribus, concidiſſe Rempub. nihil ſpei reliquum clamitabant, promptius apertiusq; q̃ ut meminiſſe imperitantium crederes. Nihil tamen Tiberium magis penetrauit, quàm ſtudia hominum accenſa in Agrippinam, cum decus patriæ, ſolum Auguſti ſanguinem, unicum antiquitatis ſpecimen appellarent, uerſiq; ad cœlum ac deos integram illi ſobolem, ac ſuperſtitem iniquorum precarentur. Fuere qui publici funeris pōpam requirerent, compararentq; quæ in Druſum patrem Germanici honora et magnifica Auguſtus feciſſet. ipſum quippe aſperrimo hyemis, Ticinum usq; progreſſum, neq; abſcedentē à corpore ſimul urbem ītrauiſſe, circūfuſas lecto Claudiorū Iuliorūq; imagines, defletū in foro, laudatū pro roſtris, cuncta à maioribus reperta, aut quæ poſteri inuenerint cumulata. at Germanico ne ſolitos qdem & cuicūq; nobili debitos honores contigiſſe. ſane corpus ob longinquitatem itinerum externis terris quoquo modo crematum, ſed tanto plura decora mox tribui par fuiſſe, quanto prima fors negauiſſet, non fratrem niſi unius diei uia, non patruum ſaltem porta tenus obuium. ubi illa ueterum inſtituta? præpoſitam toro effigiem, meditata ad memoriam uirtutis carmina, & laudationes, & lachrymas, uel doloris imitamenta. gnarum id Tiberio fuit ut quæ premeret uulgi ſermones, monuit edicto, multos inluſtrium Romanorum ob Rempu. obijſſe. neminē tam flagranti deſiderio celebratum. Idq; & ſibi & cunctis egregium ſi modus adijceretur, non enim eadem decora principibus uiris, & Imperatori, populoq;, modicis domibus, aut ciuitatibus. conueniſſe recenti dolori luctum,

& ex mœrore ſolatia. ſed referendum iam animum ad firmitudinem, ut quondam Diuus Iulius amiſſa unica filia, ut Diuus Auguſtus ereptis nepotibus abſtruſerint triſtitiam. Nil opus uetuſtioribus exemplis, quotiens populus Romanus clade exercituum, interitum ducum, funditus amiſſas nobiles familias conſtanter tulerit. principes mortales, Rempublicam æternam eſſe, proin repeterent ſolēnia. Et quia ludorum Megaleſium ſpectaculum ſuberat, etiam uoluptates reſumerent. Tum exuto iuſtitio, reditum ad munia, & Druſus Illyricos ad exercitus profectus eſt. Erectis omnium animis petendæ è Piſone ultionis, & crebro queſtu, quod uagus interim per amœna Aſiæ atq; Achaiæ, adroganti & ſubdola mora, ſcelerum probationes ſubuerteret. Nam uulgatum erat miſſam (ut dixi) à Cn. Sentio famoſam ueneficijs Martinam ſubita morte Brunduſii extinctam, uenenumq; nodo crinium eius occultatum, nec ulla in corpore ſigna ſumpti exitij reperta. At Piſo præmiſſo in urbem filio, datisq; mādatis per quæ principē molliret, ad Druſum pergit. quē haud fratris interitu trucem q̄ remoto æmulo æquiorem ſibi ſperabat. Tiberius quo integrum iudicium oſtentaret, exceptum comiter iuuenem ſueta erga filios familiarium nobiles liberalitate auget. Druſus Piſoni ſi uera forent q̄ iacerentur, præcipuum in dolore ſuum locum reſpondit, ſed malle falſa & inania, nec cuiquam mortem Germanici exitioſam eſſe. Hæc palam, & uitato omni ſecreto, neq; dubitabantur præſcripta & à Tiberio, cum incallidus alioqui & facilis iuuenta ſenilibus tum artibus uteretur. Piſo Dalmatico mari tramiſſo, relictisq; apud Anconam nauibus per Picenum, ac mox Flaminiam uiam ad-

ſequitur legionem, quæ e Pannonia in urbem, dein præſidio Africæ ducebatur, eàque res agitata rumoribus, ut in agmine atque itinere crebro ſe militibus oſtentauiſſet. ab Narnia uitandæ ſuſpitionis, an quia pauidis conſilia in incerto ſunt? Nare ac mox Tiberi deuectus auxit uulgi iras, quia nauem tumulo Cæſarum adpulerat, dieq;. & ripa frequenti, magno clientium agmine ipſe, fœminarum comitatu Plancina & uultu alacres inceſſere. Fuit inter irritamenta inuidiæ domus foro imminens feſta ornatu, conuiuium'que & epulæ, & celebritate loci nihil occultum. Poſtera die Fulcinius Trio Piſonem apud conſules poſtulauit, contra Vitillius Verannius, cæterique Germanicum comitati tendebant, nullas eſſe partes Trioni, neq; ſe accuſatores, ſed rerum indices & teſtes mandata Germanici perlaturos. Ille dimiſſa eius cauſæ delatione, ut priorē uitam accuſaret obtinuit, petitum'que eſt à principe cognitionem exciperet. quod reus quidem abnuebat, ſtudia populi & patrum metuens. contra, Tiberium ſpernendis rumoribus ualidum, et conſcientiæ matris innexum eſſe, ueraq; aut in deterius credita indice ab uno facilius diſcerni: odium & inuidiam apud multos ualere. haud fallebat Tiberium molis cognitionis, quaque ipſe fama diſtraheretur. Igitur paucis familiarium adhibitis, minas accuſantium, & hinc preces audit, integramq; cauſam ad Senatum remittit. Atque interim Druſus rediens Illyrico, quamquam patres cenſuiſſent ob receptum Marobodum & res priore æſtate geſtas ut ouans iniret, prolato honore urbem intrauit. poſtquæ reo. T. Arruntium, Fulciniū, Aſinium Gallum, Æſerninum, Marcellum, Sex. Pompeium patro-

nos petenti, Iiſq; diuerſa excuſantibus. M. Lepidus et. L. Piſo, et Liuenerus Regulus adfuere, arrecta omni ciuitate, quanta fides amicis Germanici, quæ fiducia reo, ſatin cohiberet ac premeret ſenſus ſuos Tiberius, an promeret. Iis haud alias intentior populus, plus ſibi in principem occultæ uocis aut ſuſpicacis ſilentij permiſit. die ſenatus S. Cæſar orationem habuit meditato, temperamenta patris ſui, Legatum atq; amicum Piſonem fuiſſe, adiutoremq; Germanico datum à ſe, auctore Senatu rebus apud orientem adminiſtrandis, illic contumacia et certaminibus aſperaſſet iuuenem, exituq; ius lætatus eſſet, an ſcelere extinxiſſet, integris animis diiudicādū. Nā ſi Legatus officij terminos, obſequiū erga Impatorē exuit, eiuſdēq; morte, et luctu meo lætatus eſt, odero ſeponāq; à domo mea, et priuatas inimicitias noui principis ulciſcar, ſin facinus in cuiuſcūq; mortaliū nece uindicādū detegitur, uos uero et liberos Germanici et nos parentes iuſtis ſolatijs adficite, ſimulq; illud reputate, turbide et ſeditioſe tractauerit exercitus Piſo, quæſita ſint ꝑ ambitionē ſtudia militū, armis repetita prouincia, an falſa hæc in maius uulgauerint accuſatores, quoꝝ ego nimijs ſtudijs iure ſuccenſeo, Nā quo pertinuit nudare corpus et contrectandum uulgi oculis permittere? differriq; per externos, tamquam ueneno intercæptus eſſet, ſi incerta adhuc iſta et ſcrutanda ſunt, defleo equidem filium meum, ſemperq; deflebo, ſed neq; reum prohibeo quo minus cuncta proferat qbus innocētia eius ſubleuari, aut ſi qua fuit iniqtas Germanici, coargui poſſit, uoſq; oro, ne quia dolori meo cā ɔnexa ē, obiecta crimina pro adprobatis accipiatis. ſi quos propinquus ſanguis, aut fides ſua patronos dedit,

quantum quisq; eloquentia & cura ualet iuuate pericli-
tantem. ad eundem laborem, eandem conſtantiam accu
ſatores hortor. id ſolum Germanico ſuper leges præſtiteri
mus, quod in curia potius q̃ in foro, apud Senatum quàm
apud iudices de morte eius anquiritur, cætera pari mode
ſtia tractentur. nemo Druſi lachrymas, nemo mœſtitiam
meam ſpectet, nec ſi qua in nos aduerſa finguntur. Ex in
biduum criminibus obijciendis ſtatuitur, ut ſex dierum
ſpatio interiecto reus per triduũ defenderetur. Tum Ful-
cinius uetera & inania orditur. ambitioſe, auareq; habi-
tam Hiſpaniam, quod neque conuictum noxæ reo ſi recẽ
tia purgaret, neq; defenſum abſolutioni erat, ſi teneretur
maioribus flagitijs. poſt q̃ Seruæus & Veranius & Vi-
tellius conſimili ſtudio, et multa eloquẽtia Vitellius obie-
cere, odio Germanici & rerum nouarum ſtudio Piſonem
uulgus militum per licentiam & ſociorum iniurias eò
usq; corrupiſſe, ut parens legionum à deterrimis appella
retur, contra in optimum quẽq;, maxime in comites &
amicos Germanici ſæuiſſe. poſtremo ipſum deuotionibus
& ueneno peremiſſe, ſacra hinc & immolationes nefan
das ipſius atq; Plancinæ, petitam armis Rempub. utque
reus agi poſſet, acie uictum. Defenſio in cæteris trepida-
uit. nam neq; ambitionem militarem, neq; prouinciam
peſſimo cui obnoxiam, ne contumelias q̃dem aduerſum
Imperatorem inficiari poterat, ſolum ueneni crimen uiſus
eſt diluiſſe, quod ne accuſatores quidem ſatis firmabant,
in conuiuio Germanici, cum ſuper eum Piſo diſcumberet
infectos manibus eius cibos arguentes, quippe abſurdum
uidebatur inter aliena ſeruitia, & tot adſtantiũ uiſu, ipſo
Germanico coram id auſum, offerebatq; familiam reus
& miniſtros

& miniſtros in tormenta flagitabat. Sed iudices per diuerſa implacabiles erant. Cæſar ob bellum prouinciæ inlatum, Senatus nunquam ſatis credito, ſine fraude Germanicum interijſſe ſcripſiſſent expoſtulantes, quod haud minus Tiberius q̃ Piſo abnuere. ſimul populi ante curiam uoces audiebantur, non temperaturos manibus ſi patrum ſententias euaſiſſet. effigiesq; Piſonis traxerant in gemonias ac diuellebant, ni iuſſu principis protectæ repoſitæq; forent. Igitur inditus lecticæ, & a tribuno prætoriæ cohortis deductus eſt, uario rumore cuſtos ſalutis, an mortis exactor ſequeretur. Eadem Plancinæ inuidia, maior gratia, eoq; ābiguū habebatur quantū Cæſari in eam liceret. atq; ipſa, donec mediæ Piſoni ſpes, ſociam ſe cuiuſcunq; fortunæ, &, ſi ita ferret, comitem exitij promittebat. ut ſecretis Auguſtæ precibus ueniam obtinuit, paulatim ſegregari a marito, diuidere defenſionem cœpit, quod reus poſtq̃ ſibi exitiabile intellegit, an adhuc experiretur dubitans, hortantibus filijs durat mentem, Senatumq; rurſum ingreditur, redintegratamq; accuſationem infenſas patrum uoces, aduerſa & ſæua cuncta perpeſſus, nullo magis exterritus eſt, quàm ꝙ Tiberium ſine miſeratione, ſine ira obſtinatum clauſumq; uidit, ne quo adfectu perrumperetur. relatus domum tanquam defenſionem in poſterum meditaretur, pauca conſcribit, obſignatq; & liberto tradit. Tum ſolita curando corpori exequitur, dein multam poſt noctem, egreſſa cubiculo uxore, operiri fores iuſſit, & cœpta luce perfoſſo iugulo iacente humi gladio repertus eſt. Audire me memini ex ſenioribus, uiſum ſæpius inter manus Piſonis libellum, quem ipſe non uulgauerit, ſed amicos eius dictitauiſſe,

litteras Tiberij, *& mandata in* Germanicum *contineri, ac deſtinatum promere apud patres, principemq; argue re ni eluſus a* Seiano *per uana promiſſa foret, nec illum ſponte extinctum, uerum immiſſo percuſſore, quorum neutrum adſeuerauerim, neq; tamen occulere debui nar ratum ab ijs qui noſtram ad iuuentam durauerunt.* Cæ*ſar flexo in mœſtitiam ore ſuam inuidiam tali morte quæſitam apud* Senatum*, crebriſq; interrogationibus exquirit qualem* Piſo *diem ſupremum, noctemq; exegiſ-ſet?* Atq; *illo pleraq; ſapienter quædam inconſultius re-ſpondente recitat codicillos a* Piſone *in hunc ferme mo-dum compoſitos.* Con*ſpiratione inimicorum & inui-dia falſi criminis oppreſſus, quatenus ueritati & inno centiæ meæ nuſquã locus eſt, deos immortales teſtor ui-xiſſe me* Cæ*ſar cum fide aduerſum te, neq; alia in matrẽ tuam pietate, uoſq; oro liberis meis conſulatis, ex quibus* GN. Pi*ſo qualicunq; fortunæ meæ non eſt adiunctus cum omne hoc tempus in urbe egerit,* M. Pi*ſo repetere* Syri*am dehortatus eſt, atq; utinam ego potius filio iuue ni q̃ ille patri ſeni ceſſiſſet, eo impenſius precor ne meæ prauitatis pœnas innoxius luat. per quinq; & quadra-ginta annorum obſequium, per collegium conſulatus quondam* Diuo Auguſto *parenti tuo probatus, & tibi amicus, nec quidquã poſt hæc rogaturus, ſalutem infeli cis filij rogo. de* Plancina *nihil addidit. poſtquæ* Tiberi-*us aduleſcentem crimine ciuilis belli purgauit, patris quippe iuſſa nec potuiſſe filium dretrectare, ſimul nobili tatem domus, etiam ipſius, quoquo modo meriti, grauem caſum miſeratus.* Pro Plancina *cum pudore, & flagitio diſſeruit, matris preces obtendens in quã optimi cuiuſq;*

ſecreti queſtus magis ardeſcebant.Id ergo fas auiæ interfectricem nepotis aſpicere, adloqui. eripere Senatui, quod pro omnibus ciuibus leges obtineant, uni Germanico nõ contigiſſe. Vitellij & Veranij uoce defletum Cæſarem. ab Imperatore, & Auguſta defenſam Plancinam. perinde uenena, & artes tã feliciter expertas uerteret in Agrippinam in liberos eius, egregiamq; auiam, ac patruum ſanguine miſerrimæ domus exſatiaret. Biduũ ſuper hæc imagine cognitionis abſumptum, urgente Tiberio liberos Piſonis matrem uti tuerentur. Et cum accuſatores ac teſtes certatim perorarent reſpondente nullo miſeratio quàm inuidia augebatur. Primus ſententiam rogatus Aurelius Cotta conſul (nam referente Cæſare magiſtratus eo etiam munere fungebantur) nomen Piſonis radendum faſtis cenſuit, partem bonorum publicandam, pars ut. GN. Piſoni filio concederetur, iſq; prænomen mutaret. M. Piſo exuta dignitate, & accapto quinquagies ſeſtertio in decem annos relegatur, conceſſa Plancinæ incolumitate ob preces Auguſtæ. Multa ex ea ſententia mitigata ſunt a principe, ne nomen Piſonis faſtis eximeretur, quando M. Antonij qui bellum patriæ feciſſet, Iulij Antonij qui domum Auguſti uiolaſſet, manerent. & M. Piſonem ignominiæ exemit, conceſſitq; ei paterna bona, ſatis firmus ut ſæpe memoraui aduerſum pecuniam, & tum pudore abſolutæ Plancinæ placabilior. Atq; idem cum Valerius Meſſalinus ſignum aureum in æde
1 *Martis ultoris Cæcina Seuerus aram ultioni ſtatuendam cenſuiſſent, prohibuit ob externas ea uictoria ſacrari dictitans domeſtica mala triſtitia operiẽda. addiderat Meſſalinus Tiberio, et Auguſtæ et Antoniæ et Agrippinæ*

Druſoq; ob uindictam Germanici, grates agendas, omi-ſeratq; Claudij mentionem. & Meſſalinum quidem. L. Aſprenas Senatu coram percunctatus eſt an prudens præteriſſet? ac tum demum nomen Claudij adſcriptum eſt. Mihi quanto plura recentium, ſeu ueterum reuoluo, tanto magis ludibria rerum mortalium cunctis in ne-gocijs obuerſantur, quippe fama, ſpe, ueneratione poti-us omnes deſtinabantur Imperio, quã m quem futurum principem fortuna in occulto tenebat. Paucis poſt die-bus Cæſar auctor Senatui fuit Vitellio, atq; Veranio, & Seruæo ſacerdotia tribuendi. Fulcinio ſuffragium ad ho-nores pollicitus monuit ne facundiam uiolentia præcipi-taret. Is finis fuit ulciſcenda Germanici morte. Non mo-do apud illos homines qui tum agebant etiam ſecutis temporibus uario rumore iactata, adeo maxima quæq; ambigua ſunt, dum alij quoquo modo audire pro com-pertis habent. Alij uera in contrarium uertunt & gliſcit utrunq; poſteritate. At Druſus urbe egreſſus repetendis auſpicijs mox ouans introijt, paucoſq; poſt dies Vipſa-nia mater eius exceſſit, una omnium Agrippæ libero-rum miti obitu. Nam cæteros manifeſtum ferro, uel cre-ditum eſt ueneno, aut famē extinctos. Eodem anno Tac-farinas, quem priore æſtate pulſum a Camillo memoraui, bellum in Africa renouat, uagis primum populationi-bus & ob pernicitatem inultis; dein uicos excindere, trahere graues prædas, poſtremo haud procul Pagyda flumine cohortem Romanam circunſedit. Præerat caſtel-lo Decrius impiger manu, exercitus militia, & illam obſidionem flagitij ratus. Is cohortatus milites ut copiã pugnæ in aperto facerent, aciem pro caſtris inſtruit

Primoq; impetu pulſa cohorte promptus inter tela occur ſat fugientibus, increpat ſigniferos, cur inconditis aut deſertoribus miles Romanus terga daret, ſimul excepta uulnera, & quāq̄ transfoſſo oculo aduerſum os in hoſtem intendit, neq; prælium omiſit donec deſertus ſuis caderet. Quæ poſtquam. L. Apronio (nam Camillo ſucceſſerat) comperta, magis dedecore ſuorum, quàm gloria hoſtis anxius, raro ea tempeſtate, & e uetere memoria facinore, decumum quemq; ignominioſæ cohortis ſorte ductos fuſte necat. Tantumq̄; ſeueritate profectum, ut uexillum ueteranorum non amplius quingenti numero eaſdem Tacfarinatis copias præſidium (cui Thala nomen) adgreſſas, fuderint, quo prælio Rufus Heluius gregarius miles ſeruati ciuis decus rettulit, donatuſq; eſt ab Apronio torquibus & haſta. Cæſar addidit ciuicam coronam, cur non eam quoq; Apronius iure proconſulis tribuiſſet queſtus magis quàm offenſus. Sed Tacfarinas perculſis Numidis & obſidia aſpernantibus ſpargit bellum, ubi inſtaretur cedens, ac rurſum in terga remeans, & dum ea ratio barbaro fuit inritum, feſſumq̄; Romanum impune ludificabatur. Poſtquam deflexit ad maritimos locos inligatus præda ſtatiuis caſtris hærebat, miſſu patris Apronius Ceſianus cum equite & cohortibus auxiliarijs quis uelociſſimos legionum addiderat proſperam aduerſum Numidas pugnam facit, pellitq̄; in deſerta. At Romæ Lepida cui ſuper Aemyliorum decus. L. Sulla, ac. GN. Pompeius proaui erant, defertur ſimulauiſſe partum ex. P. Quirinio diuite atq; orbo, adducebantur adulteria, uenena, quæſitumq̄; per Chaldæos in domum Cæſaris, defendente ream Manio Lepido fratre.

Quirinius poſt dictum repudium adhuc infenſus quã-uis infami ac nocenti miſerationem addiderat. Haud fa-cile quis diſpexerit illa in cognitione mentem principis adeo uertit, ac miſcuit iræ & clementiæ ſigna, depreca-tus primo Senatum ne maieſtatis crimina tractarentur. Mox M. Seruilium e conſularibus alioſq; teſtes inlexit ad proferenda quæ uelut reticere uoluerat. idemq; ſeruos Lepidæ, cum militari cuſtodia haberentur, tranſtulit ad conſules, neq; per tormenta interrogari paſſus eſt de his quæ ad domum ſuam pertinerẽt Exemit etiam Druſum conſulem deſignatum dicendæ primo loco ſentẽtiæ, quod alij ciuile rebantur ne cæteris adſentiẽdi neceſſitas fieret quidam ad ſæuitiam trahebant, neq; enim ceſſurum niſi damnandi officio. Lepida ludorum diebus qui cognitio-nem interuenerant Theatrum cum claris fœminis in-greſſa lamentatione flebili maiores ſuos ciens, ipſumq; Pompeium cuius ea monimenta & adſtantes imagines uiſebantur, tantum miſericordia permouit, ut effuſi in la-chrymas ſæua & deteſtanda Quirinio clamitarent, cu-ius ſenectæ atq; orbitati & obſcuriſſimæ domui, deſtina-ta quondam uxor. L. Cæſari ac Diuo Auguſto nurus, de-deretur. dein tormentis ſeruorum patefacta ſunt flagitia, itumq; in ſententiam Rubellij Blandi a quo aqua atq; igni arcebatur. Huic Druſus adſenſit quamq̃ alij mitius cenſuiſſent. mox Scauro qui filiam ex ea genuerat datum ne bona publicarentur. Tum demum aperuit Tiberius compertum ſibi etiam ex. P. Quirinij ſeruis ueneno eum a Lepida petitum inluſtrium domuum aduerſa. At enim haud multum diſtanti tempore Calpurnij Piſonẽ. Aemy-lij Lepidam amiſerant. Solatio adfecit. D. Sillanus Iu-

niæ familiæ redditus, caſum eius paucis repetam. Vt ua/*lida diuo Auguſto in* Remp. *fortuna, ita domi improſpe ra fuit, ob impudicitiam filiæ ac neptis quas urbe depu lit, adulteroſq; earum morte aut fuga puniuit, nam cul pam inter uiros ac fœminas uulgatam graui nomine læſarum religionum ac uiolatæ maieſtatis appellando clementiam maiorum, ſuaſq; ipſe leges egrediebatur.* Sed *aliorum exitus, ſimul cætera illius ætatis memorabo ſi e effectis in quæ tendi plures ad curas uitam produxe ro.* D, Sill*anus in* Nepti Au*guſti adulter (quãq̃ non ultra foret ſæuitum q̃ ut amicitia* C*æſaris prohiberetur) exili/um ſibi demonſtrari intellexit, nec niſi* Tiberio *imperitan te deprecari* Senatum *ac principem auſus eſt.* M. Sillani *fratris potentia qui per inſignem nobilitatem & elo/quentiam præcellebat.* Sed Tiberius *grates agenti* Sylla *nõ, patribus coram reſpondit, ſe quoq; lætari quod fra/ter eius e peregrinatione longinqua reuertiſſe, idq; iure licitum, quia non* Senatus *conſulto non lege pulſus foret, ſibi tamen aduerſus eũ integras parentis ſui offenſiones, neq; reditu* Sillani *diſſoluta quæ* Auguſtus *uoluiſſet. fuit poſt hac in urbe, neq; honores adeptus eſt.* Relatum *de/inde de moderanda* Papia *poppæa quàm ſenior* Augu*ſtus poſt* Iulias *rogationes incitandis cœlibum pœnis, et augendo ærario ſanxerat, nec ideo coniugia & educa/tiones liberꝝ frequentabantur præualida orbitate. cæterũ multitudo periclitantium gliſcebat, cum omnis domus delatorũ interpretationibus ſubuerteretur, utq; ante hac flagitijs, ita tunc legibus laborabatur.* Ea *res admonet ut de principijs iuris, & quibus modis ad hanc multitu dinẽ infinitã ac uarietatẽ legũ ꝑuentũ ſit, altius diſſerã*

Vetuſtiſſimi mortalium nulla adhuc mala libidine ſine probro ſcelere eoq; ſine pœna aut cohercitionibus agebant, neq; præmijs opus erat, cum honeſta ſuopte ingenio peterentur, & ubi nihil contra morem cuperent, nihil per metum uetabantur. At poſtq̃ exui æqualitas, & pro modeſtia ac pudore, ambitio & uis incidebat, prouenire dominationes, multosq; apud populos æternum manſere. Quidam ſtatim, aut poſtq̃ Regum pertæſum, leges maluerunt. Hæ primo rudibus hominum animis ſimplices erant. maximeq; fama celebrauit Cretenſium, quas Minos, Spartanorũ, quas Lycurgus, Ac mox Athenienſibus quæſitiores iam & plures Solon perſcripſit. Nobis Romulus ut libitum imperitauerat. dein Numa religionibus & diuino iure populum deuinxit, repertaq; quædam à Tulio & Anco. ſed præcipuus Seruius Tullius ſanctor legum fuit, quis etiam Reges obtemperarent. Pulſo Tarqinio, aduerſum patrum factiones multa populus parauit tuendæ libertatis & firmandæ concordiæ, creatiq; decemuiri & accitis quæ uſquam egregia, compoſitæ duodecim tabulæ, finis æqui iuris, Nam ſecutæ leges (& ſi aliquando in maleficos ex delicto) ſæpius tamen diſſenſione ordinum & apiſcendi inlicitos honores aut pellẽdi claros uiros, aliaq; ob praua per uim latæ ſunt. hinc Gracchi & Saturnini turbatores plebis, nec minor largitor nomine Senatus Druſus, corrupti ſpe aut inluſi per interceſſionem ſocij. Ac ne bello quidem Italico, mox ciuili omiſſum quin multa et diuerſa ſciſcerentur, donec. L. Sulla dictator abolitis uel conuerſis prioribus cum plura addidiſſet, otium eius rei haud in longum parauit, ſtatim turbidis Lepidi roga-

tionibus,Neq; multo poſt Tribunus reddita licentia quo
quo uellent populum agitandi. Iamq; non modo in cō/
mune, ſed in ſingulos homines latæ quæſtiones,& cor/
ruptiſſima Rep.plurimæ leges.Tum.GN.Pompeius ter
tium conſul,corrigendis moribus delectus,& grauior re
medijs q̄ delicta erant, ſuarumq; legum auctor idem ac
ſubuerſor,q̄ armis tuebatur armis amiſit.Exin ꝯtinua ꝑ
uiginti annos diſcordia,nō mos nō ius,deterrima quæq;
ipune,ac multa honeſta exitio fuere.Sexto demū ꝯſulatu
Cæſar Auguſtus potētiæ ſecurus,q̄ triumuiratu iuſſerat
※ aboleuit.deditq; iura quis pace & principe uteremur.
1 acriora ex eo uincla,inditi cuſtodes,& lege Papia pop
pæa præmijs inducti niſi a priuilegijs parentum ceſſare
tur,uelut parens omnium populus uacantia teneret. ſed
altius penetrabant,urbemq; & Italiā & quod uſquā
ciuium corripuerant,multorumq; exciſi ſtatus,& terror
omnibus intentabatur,ni Tiberius ſtatuendo remedio
quinq; conſularium,quinq; e prætorijs,totidem e cætero
Senatu ſorte duxiſſet,apud quos exſoluti pleriq; legis ne
xus,modicum in præſens leuamentum fuere. Per idem
tempus Neronem e liberis Germanici iam ingreſſum iu
uentam commendauit patribus,utq; munere capeſſendi
uigintiuiratus ſolueretur,& quinquennio maturius q̄
per leges Quæſturam peteret,non ſine irriſu audientiū
poſtulauit.prætendebat ſibi atq; fratri decreta eadem pe
tente Auguſto. ſed neq; tum fuiſſe dubitauerim, qui eiuſ/
modi preces occulti illuderent,ac tamen initia faſtigij
Cæſaribus erāt,magisq; in oculis uetus mos & priui/
gnis cum uitrico leuior neceſſitudo q̄ auo aduerſum ne
potem.Additur pontificatus,& quo primum die forum

ingreſſus eſt congiarium plebi admodum læta q; Germanici ſtirpem iam puberem aſpiciebat. Auctum dehinc gaudium nuptijs Neronis & Iuliæ Druſi filiæ. utq; hæc ſecundo rumore ita aduerſis animis acceptum q; filio Claudij ſocer Seianus deſtinaretur, polluiſſe nobilitatem familiæ uidebantur, ſuſpectumq; iam nimiæ ſpei Seianum ultra extuliſſe. Fine anni conceſſere uita inſignes uiri. L. Voluſius & Salluſtius Criſpus. Voluſio uetus familia, neq; tamen præturam egreſſa, ipſe conſulatum intulit, cenſoria etiam poteſtate legendis Equitum decurijs functus, opumq; quis domus illa immenſum uiguit, primus adcumulator. Criſpum equeſtri ortum loco. C. Salluſtius rerum Romanorum florentiſſimus auctor ſororis nepotem in nomen adſciuit, atq; ille, quãquã prompto ad capeſſendos honores aditu, Mæcenatẽ æmulatus, ſine dignitate ſenatoria multos triumphalium conſulariumq; potentia anteijt, diuerſus a ueterum inſtituto, per cultum & munditias copiaq; & affluentia luxu propior, ſuberat tamen uigor animi ingentibus negotijs par, eo acrior quo ſomnum & inertiam magis oſtentabat. igitur incolumi Mæcenate proximus, mox præcipuus cui ſecreta Imperatorum inniterentur, & interficiendi Poſthumi Agrippæ conſcius, ætate prouecta ſpetiem magis in amicitia principis quã uim tenuit, idq; & Mæcenati acciderat, fato potentiæ raro ſempiternæ an ſatias capit, aut illos cum omnia tribuerunt? aut hos, cum iam nihil reliquum eſt quod cupiant? Sequitur Tiberij quartus Druſi ſecundus conſulatus, patris atq; filij collegio inſignis, nam biennio ante, Germanici cum Tiberio idem honor, neq; patruo lætus, neq; natura tam connexus fue-

rat. Eius anni principio Tiberius quaſi firmandæ ualitudini in campaniam conceſſit, longam & continuam abſentiam paulatim meditans, ſiue ut amoto patre Druſus munia conſulatus ſolus impleret. Ac forte parua res magnum ad certamen progreſſa præbuit iuueni materiem apiſcendi fauoris. Domitius Corbulo prætura functus de. L. Sulla nobili iuuene queſtus eſt apud Senatum ꝗ ſibi inter ſpectacula gladiatorum loco non deceſſiſſet. pro Corbulone ætas, patrius mos, ſtudia ſeniorum erant. contra, Mamercus Scaurus & . L. Arruntius alijq; Sullæ propinqui nitebantur, certabantq; orationibus, & memorabantur exempla maiorum qui iuuentutis inreuerentiam grauibus decretis notauiſſent. donec Druſus apta temperandis animis diſſeruit, & ſatisfactum Corbuloni per Mamercum, qui patruus ſimul ac uitricus Sullæ & oratorꝫ ætate uberrimus erat. Idē Corbulo plurima per Italiā itinera fraude mācipū et incuria magiſtratuū interrupta & imperuia clamitādo, executionē eius negotij libēs ſuſcæpit, quod haud perinde publice uſui habitū ꝗ exitioſum multis quorꝫ in pecuniā atq; famā damnationibus et haſta ſæuiebat. Neq; multo poſt miſſis ad Senatū litteris Tiberius motā rurſum Africā incurſu Tacfarinatis docuit, iudicioq; patrū deligēdū procōſule, gnarū militiæ, corpore ualidum, & bello ſuffecturum. quod initium Sex. Pompeius agitandi aduerſus. M. Lepidum odij nactus, ut ſocordem, inopem, et maioribus ſuis dedecorum, eoq; etiam Aſiæ forte depellendum incuſauit, aduerſo Senatu qui Lepidum mitem magis quàm ignauum, paternas ei anguſtias &, nobilitatem ſine probro actam, honori quam ignominiæ habēdā ducebat. igitur miſſus in Aſiā. Et de Africa decretū ut Cæſar legeret cui

mãdata foret. Inter quæ Seuerus Cæcina cenſuit, ne quẽ magiſtratum cui prouincia obueniſſet uxor comitaretur multum ante repetito concordem ſibi coniugem, & ſex partus enixam, ſeq; in publicum ſtatueret domi ſeruauiſſe cohibita intra Italiam, quamq́ ipſe pluris per prouincias quadraginta ſtipendia expleuiſſet. haud enim fruſtra placitum olim, ne fœminæ in ſocios aut gentes externas traherentur. ineſſe mulierum comitatui quæ pacem luxu, bellum formidine morentur, & Romanum agmen ad ſimilitudinem barbari inceſſus conuertant, non imbecillum tantum, & imparem laboribus ſexum, ſed ſi licentia adſit, ſæuum, ambitioſum, poteſtatis auidum, incedere milites, habere ad manum centuriones, præſediſſe nuper fœminam exercitio cohortium, decurſu legionum. cogitarent ipſi quotiens repetundarum aliqui arguerentur, plura uxoribus obiectari, his ſtatim adhæreſcere deterrimum quemq; prouincialium. ab his negotia ſuſcipi, tranſigi, duorum egreſſus coli, duo eſſe prætoria, peruicacibus magis & impotentibus mulierum iuſſis, quæ Oppijs quondam alijsq; legibus conſtrictæ, nunc uinclis exolutis, domos, fora iam & exercitus regerent. Paucorum hæc adſenſu audita plures obturbabant, neq; relatum de negotio, neq; Cæcinam dignum tantæ rei cenſorem. mox Valerius Meſſalinus cui parens Meſſala, ineratq; imago paternæ facundiæ, reſpondit. Multa duritiæ ueterum melius & lætius mutata, neq; enim ut olim obſideri urbem bellis, aut prouincias hoſtilis eſſe, & pauca fœminarum neceſſitatibus concedi, quæ ne coniugum quidem penates, adeo ſocios non onerent, cætera promiſcua cum marito, nec

nullum in eo pacis impedimentum. bella plane accinctis obeunda, ſed reuertentibus poſt laborem, quod honeſtius ꝙ uxorium leuamentum? At quaſdam in ambitionem aut auariciam prolapſas. Quid ipſorum magiſtratuum non ne pleroſq; uarijs libidinibus obnoxios? non tamen ideo neminem in prouinciam mitti. corruptos ſæpe prauitatibus uxorum maritos. num ergo omnes cœlibes integros? placuiſſe quondam Oppias leges, ſic temporibus Reip. poſtulantibus. remiſſum aliquid poſtea, & mitigatum quia expedierit, fruſtra noſtram ignauiam alia ad uocabula transferri, nam uiri in eo culpam, ſi fœmina modum excedat, porro ob unius aut alterius imbecillũ animum male eripi maritis conſortia rerum ſecundarum aduerſarũmq; ſimul ſexum natura inualidum deſeri, & exponi ſuo luxu, cupidinibus alienis. uix præſenti cuſtodia manere inlæſa coniugia, quid fore, ſi per plures annos in modum diſcidij oblitterentur? ſic obuiam irent ijs quæ alibi peccarentur, ut flagitiorum urbis meminiſſent. Addidit pauca Druſus de matrimonio ſuo. nã principibus adeunda ſæpius longinqua Imperij. Quotiens diuum Auguſtum in occidentem atq; orientem meauiſſe comite Liuia? ſe quoq; in Illyricum profectum, & ſi ita conducat, alias ad gentes iturum, haud ſemper æquo animo ſi ab uxore cariſſima, & tot communium liberorum parente diuelleretur. Sic Cæcinæ ſententia eluſa. Et proximi Senatus die Tiberius per litteras caſtigatis oblique patribus, quod cuncta curarum ad principem reijcerent. M. Lepidum & Iunium Blæſum nominauit, ex quis pro conſule Africæ legeretur. Tum audita amborum uerba, intentius excuſante ſe Lepido, cum ualitudinem corporis

ætatā liberum, nubilem filiā obtenderet, intellegereturq; etiam quod ſilebat, auunculū eſſe Seiani Blæſum, atq; eo prævalidum. Reſpondit Blæſus ſpetie recuſantis, ſed neq; eadem adſcueratione, & conſenſu adulantium auditus eſt. Exin promptum quod multorum intimis queſtibus tegebatur. Incedebat enim deterrimo cuiq; licentia impune probra, & inuidiam in bonos excitandi arrepta imagine Cæſaris. libertiq; etiam ac ſerui patrono uel domino cum uoces, cum manus intentarent, ultro metuebātur. Igitur. C. Ceſtius Senator diſſeruit, Principes quidem inſtar deorum eſſe, ſed neq; a dijs niſi iuſtas ſupplicum preces audiri, neq; quemquam in Capitolium alia ue urbis templa perfugere, ut eo ſubſidio ad flagitia utatur. abolitas leges, & funditus uerſas, ubi in foro, in limine curiæ ab Annia Rufilla, quam fraudis ſub iudice damnauiſſet, probra ſibi & minæ intēdātur, neq; ipſe audeat ius experiri, ob effigiem Imperatoris oppoſitam. Haud diſſimilia alij, & quidam atrociora circumſtrepebant, precabanturq; Druſum daret ultionis exemplum. donec accitam, conuictamq; attineri publica cuſtodia iuſſit. Et Conſidius Aequus. et Cælius Curſor. Eqtes Ro. qđ fictis maieſtatis criminibus Magium Cæcilianum pretorē petiuiſſent, auctore principe, ac decreto Senatus puniti utrūq; in laudem Druſi trahebatur, ab eo, in urbe inter cœtus et ſermones hominū obuerſante, ſecreta patris mitigari, neq; luxus in iuuene adeo diſplicebat. huc potius intenderet, diē ædificationibus, noctē conuiuijs trahere, q̄ ſolus & nullis uoluptatibus auocatus mœſtam uigilantiam, & malas curas exerceret. non enim Tiberius, non accuſatores fatiſcebant. Et Ancharius Priſcus Cæſiū Cordiū

procõſule Cretæ poſtulauerat repetundis, addito maieſtatis crimine, quod tum omnium accuſationum complementum erat. Cæſar Antiſtium Veterem è primoribus Macedoniæ abſolutum adulterij, increpitis iudicibus, ad dicendam maieſtatis cauſam retraxit, ut turbidum, & Rheſcuporidis conſilijs permixtum, qua tempeſtate Cotye fratre interfecto, bellum aduerſus nos uoluerat. Igitur aqua & igni interdictum reo, adpoſitumq; ut teneretur inſula neq; Macedoniæ neq; Thraciæ opportuna. Nam Thracia diuiſo Imperio in Rhoemetalcen & liberos Cotyis quis ob infantiam tutor erat Trebellienus Rufus, inſolentia noſtri diſcors agebat, neq; minus Rhoemetalcen, quam Trebellienum incuſans popularium iniurias inultas ſinere. Cœlaletæ, Odruſæq;, & alij, ualidæ nationes, arma cæpere, ducibus diuerſis & paribus inter ſe per ignobilitatem: quæ cauſa fuit ne in bellum atrox coaleſcerent, pars turbant præſentia. alij montem Hæmum tranſgrediuntur ut remotos populos concirent. plurimi ac maxime compoſiti Regem, urbemq; Philippopolim à Macedone Philippo ſitam circumſidunt. Quæ ubi cognita. P. Vellæo (is proximum exercitum præſidebat) alarios equites ac leuis cohortium mittit in eos qui prædabundi aut adſumendis auxilijs uagabantur. Ipſe robur peditum ad exoluendum obſidium ducit. ſimulq; cuncta proſpere acta, cæſis populatoribus, & diſſenſione orta apud obſidentes. Regiſq; opportuna eruptione. & aduentu legionis. neq; aciem aut prælium dici decuerit, in quo ſemermes ac palantes trucidati ſunt, ſine noſtro ſanguine. Eodem an

no Galliarum ciuitates ob magnitudinem æris alieni rebellionem cœptauere. cuius exſtimulator acerrimus inter Treueros Iulius Florus. apud Aeduos Iulius Sacrouir. nobilitas ambobus, & maiorum bona facta, eoq; Romana ciuitas olim data, cum id rarum, nec niſi uirtuti preciū eſſet. Ii ſecretis conloquijs, fercıſſimo quoq; adſumpto, aut quibus ob egeſtatem ac metum ex flagitijs maxima peccendi neceſſitudo, componunt, Florus Belgas, Sacrouir propiores Gallos cōcire. Igitur per cōciliabula & cœtus ſeditioſa diſſerebant. de continuatione tributorum, grauitate fœnoris, ſæuitia, ac ſuperbia præſidētiū, et diſcordare militem audito Germanici exitio, egregium reſumendæ libertati tempus, ſi ipſi florentes, quàm inops Italia, q̄ imbellis urbana plebis, nihil ualidum in exercitibus, niſi quod externum, cogitarent. Haud ferme ulla ciuitas intacta ſeminibus eius motus fuit. ſed erupere primi Andecaui, ac Turonij, quorum Andecauos Acilius Auiola legatus excita cohorte quæ Lugduni præſidium agitabat, cohercuit. Turonij legionario milite, quē Viſellius Varro inferioris Germaniæ Legatus miſerat, oppreſſi, eodem Auiola duce, & quibuſdam Galliarum primoribus, qui tulere auxilium, quo diſſimularent defectionē, magiſq; in tempore efferrent. ſpectatus & Sacrouir intecto capite pugnam pro Romanis ciens oſtentandæ, ut ferebat, uirtutis: ſed captiui, ne inceſſeretur telis adgnoſcendum ſe præbuiſſe, arguebant. Conſultus ſuper eo Tiberius, aſpernatus eſt indicium, aluitq; dubitatione bellum. Interim Florus inſiſtere deſtinatis, pellicere alam equitum, quæ conſcripta Treueris, militia diſciplinaq; noſtra habebatur, ut cæſis negociatoribus Romanis bellum inciperet.

inciperet.pauciq; equitum corrupti, plures in officio manſere. Aliud uulgus obæratorum aut clientium arma capit, petebantq; ſaltus quibus nomen Arduenna, cum legiones utroq; ab exercitu quas Viſellius, & C. Silius aduerſis itineribus obiecerant, arcuerunt, præmiſſusq; cum delecta manu Iulius Indus e ciuitate eadem diſcors Floro, & ob id nauandæ operæ auidior inconditam multitudinem adhuc diſiecit. Florus incertis latebris uictores fruſtratus, poſtremo uiſis militibus qui effugia inſederant ſua manu cecidit. Iſq; Treuerici tumultus finis. Apud Aeduos maior moles exorta, quanto ciuitas opulentior, & comprimendi procul præſidium. Auguſtodunum caput gentis armatis cohortibus Sacrouir occupauerat nobiliſſimarum Galliarum ſobolem, liberalibus ſtudijs ſibi operatam, ut eo pignore parentes propinquosq; eorum adiungeret. ſimul arma occulte fabricata iuuentuti diſpertit. Quadraginta millia fuere, quinta ſui parte legionarijs armis, cæteri cum uenabulis & cultris quæq; alia uenantibus tela ſunt. adduntur è ſeruitijs gladiaturæ deſtinati, quibus more Gentico cõtinuũ ferri tegimen (Cruppellarios uocant) inferendis ictibus inhabiles, accipiendis impenetrabiles. augebantur hæ copiæ uicinarum ciuitatum, ut nondum aperta conſenſione, ita uiritim promptis ſtudijs, & certamine ducum Romanorum, quos inter ambigebatur, utroq; bellum ſibi ſpoſcente mox Varro inualidus ſenecta uigenti Silio conceſſit. At Romæ non Treueros modo, & Aeduos, ſed quatuor et ſexaginta Galliarum ciuitates deſciuiſſe, adſumptos in ſocietatem Germanos, dubias Hiſpanias, cuncta (ut mos famæ) in maius credita. optumus quiſq; Reip. cura mœ

rebat .multi odio præſentiũ,et cupidine mutationis,ſuis quoq; periculis lætabantur,increpabantq; Tiberiũ,quod in tãto reꝝ motu libellis accuſatoꝝ inſumeret operam. an Iul.Sacrouiꝝ maieſtatis crimine reũ in Senatu foret? extitiſſe tãdem uiros qui cruẽtas epiſtulas armis cohibe rẽt,miſerã pacẽ uel bello bene mutari.Tãto impenſius in ſecuritatẽ cõpoſitus,neq; loco,neq; uultu mutato,ſed ut ſolitũ,ꝑ illos dies egit altitudine animi,an cõpererat modica eſſe,et uulgatis leuiora?Interim Silius cũ legio nibus duabus incedẽs,præmiſſa auxiliari manu,uaſtat Sequanorum pagos,qui finiũ extremi,et Aeduis conter/ mini,ſocijq; in armis erant.Mox Auguſtodunũ petit pro pero agmine,certãtibus inter ſe ſigniferis,fremẽte etiam gregario milite,ne ſuetã requiẽ,ne ſpacia noctiũ opperi retur,uiderent mõ aduerſos,et aſpicerẽtur,id ſatis ad ui ctoriã.duodecimũ apud lapidẽ Sacrouir,copiæq; patẽti bus locis apparuere.In frontẽ ſtatuerat ferratos,in cor/ nibus cohortes,a tergo ſemermos. Ipſe inter primores equo inſigni adire,memorare ueteres Gallorum glorias, quæq; Romanis aduerſa intuliſſent.q̃ decora uictoribus libertas,q̃to intolerantior ſeruitus iterum uictis.Nõ diu hæc,nec apud lætos. etenim propinquabat legionum acies,inconditiq; ac militiæ neſcij oppidani,neq; oculis neq; auribus ſatis competebant.contra Silius,& ſi præ/ ſumpta ſpes hortandi cauſas exemerat,clamitabat tamẽ, pudendũ ipſis,ꝙ Germaniaꝝ uictores,aduerſum Gallos tanq̃ in hoſtem ducerentur.una nuper cohors rebellem turonum,una ala Treuerum,paucæ huius ipſius exer citus turmæ profligauere Sequanos.quanto pecunia di/ tes,& uoluptatibus opulentos,tanto magis imbelles

Aeduos, euincite, & fugientibus aſſilite. Ingens ad ea clamor. et circumfudit eques, frontemq́; pedites inuaſere, nec cunctatum apud latera. paulum moræ attulere ferrati, reſtantibus laminis aduerſum pila & gladios. ſed miles correptis ſecuribus & dolabris ut ſi murum perrumperet, cædere tegmina et corpora, quidam trudibus aut furcis inertem molem proſternere, iacentesq́; nullo ad reſurgendum niſu quaſi exanimes linquebantur. Sacrouir primo Auguſtodunum, dein metu deditionis in uillam propinquam cum fidiſſimis pergit. Illic ſua manu, reliqui mutuis ictibus occidere. ingreſſa ſuper uilla omnes cremauit. Tum denum Tiberius ortum patratumq́; bellum Senatui ſcripſit, neq; dempſit aut addidit uero, ſed fide ac uirtute legatos, ſe conſilijs ſuperfuiſſe, ſimul cauſas cur non ipſe, non Druſus profecti ad id bellum forent adiunxit, magnitudinem Imperij extollens, neq; decorũ principibus, ſi una altera ue ciuitas turbet, omiſſa urbe, unde in omnia regimen, nunc quia nõ metu ducatur iturum ut præſentia ſpectaret, cõponeretq́;. Decreuere patres uota pro reditu eius, ſupplicationesq́;, et alia decora. Solus Dolabella Cornelius dum anteire cæteros parat, abſurdam in adulationem progreſſus, cenſuit ut ouans e campania urbem introiret. Igitur ſecutæ Cæſaris litteræ, quibus ſe non tam uacuum gloria prædicabat, ut poſt ferociſſimas gentes perdomitas, tot receptos in iuuenta, aut ſpretos triumphos, iam ſenior peregrinationis ſuburbanæ inane premium peteret. Sub idem tempus ut mors Sulpicij Quirinij publicis exequijs frequentaretur, petiuit a Senatu. Nihil ad ueterem et patriciã Sulpiciorum familiã Quirinius pertinuit, ortus apud municipiũ

Lanuuium, ſed impiger militiæ, & acribus miniſterijs conſulatum ſub Diuo Auguſto, mox expugnatis per Ciliciam Homonadenſium caſtellis inſignia triumphi adeptus, datusq; rector. C. Cæſari Armeniam obtinenti. Tiberium quoq; Rhodi agentem coluerat, quod tunc patefecit in Senatu, laudatis in ſe officijs, & incuſato M. Folio, quem auctorem. C. Cæſari prauitatis & diſcordiarum arguebat. ſed cæteris haud læta memoria Quirinij erat, ob intenta (ut memoraui) Lepidæ pericula, ſordidamq; & præpotentem ſenectam. Fine anni Clutorium Priſcum Equitem Romanum poſt celebre carmen, quo Germanici ſuprema defluerat, pecunia donatum a Cæſare, corripuit delator, obiectans ægro Druſo compoſuiſſe, quod ſi extinctus foret, maiore præmio uulgaretur. Id Clutorius in domo P. Petronij, ſocru eius Vitellia coram, multisq; inluſtribus fœminis per uaniloquentiam legerat. ut delator extitit, cæteris ad dicendum teſtimonium exterritis, ſola Vitellia nihil ſe audiuiſſe adſeuerauit. ſed arguentibus ad perniciem, plus fidei fuit, ſententiaq; Haterij Agrippæ conſulis deſignati indictum reo ultimum ſupplicium. contra .M. Lepidus in hunc modum exorſus eſt. Si. P. C. unum id ſpectamus, quàm nefaria uoce Clutorius Priſcus mentem ſuam & aures hominum polluerit, neq; carcer neq; laqueus, ne ſeruiles quidem cruciatus in eum ſuffecerint, ſin flagitia & facinora ſine modo ſint ſupplicijs ac remedijs, principis moderatio, maiorumq; & ueſtra exempla tẽperant, & uana a ſceleſtis, dicta a maleficijs differunt. eſt locus ſententiæ per quam neq; huic delictum impune ſit, & nos clementiæ ſimul ac ſeueritatis nõ pœniteat

Sæpe audiui principem noſtrum conquerentem, ſi quis ſumpta morte miſericordiam eius præueniſſet. uita Clutorij in integro eſt, qui neq; ſeruatus in periculum reip. neq; interfectus, in exemplum ibit. ſtudia illi ut plena uæcordiæ, ita inania & fluxa ſunt, nec quicq̃ graue ac ſerium ex eo metuas, qui ſuorum ipſe flagitiorum proditor, non uirorum animis, ſed mulierculararum adrepit. cedat tamen urbe, & bonis amiſſis aqua & igni arceatur. Quod perinde cenſeo, ac ſi lege maieſtatis teneretur. Solus Lepido Rebellius Blandus è conſularibus adſenſit. cæteri ſententiam Agrippæ ſecuti. ductusq́; in carcerem Priſcus, ac ſtatim exanimatus. Id Tiberius ſolitis ſibi ambagibus apud Senatum incuſauit, cum extolleret pietatem quamuis modicas principis iniurias acriter ulciſcentium, deprecaretur tam præcipitis uerborũ pœnas, laudaret Lepidum, nec Agrippam argueret. Igitur factum. S. C. ne decreta patrum ante diem ad ærarium deferrentur, idq; uitæ ſpatium damnatis prorogaretur. ſed non Senatui libertas ad pœnitendum erat, neq; Tiberius interiectu temporis mitigabatur. C. Sulpicius. D. Harius conſules ſequuntur. Inturbidus externis rebus annus, domi ſuſpecta ſeueritate aduerſum luxum, qui immenſum proruperat ad cuncta quis pecunia prodigitur. Sed alia ſumptuum quamuis grauiora diſſimulatis plerumq; precijs occultabantur. uentris & ganeæ paratus adſiduis ſermonibus uulgati fecerant curam, ne princeps antiquæ parſimoniæ durius aduerteret. Nã incipiente C. Bibulo cæteri quoq; Aediles diſſeruerant, ſpernĩ ſumptuariam legem, uetitaq́; utenſilium pretia augeri in dies, nec mediocribus remedijs reſiſti poſſe. & conſul

ti patres,integrum id negocium ad principem diſtule/rant,Sed Tiberius ſæpe apud ſe penſitato an coerceri tã profuſæ cupidines poſſent,num coercitio plus damni in Remp.ferret,q̃ indecorum adtrectare quod non obtineret,,uel recentum ignominiam & infamiam uirorũ inluſtrium poſceret.poſtremo litteras ad Senatum compoſuit,quarum ſententia in hunc modum fuit. Cæteris forſitan in rebus P.C.magis expediat me coram interrogari & dicere quid e Rep.cenſeam, in hac relatione ſubtrahi oculos meos melius fuit,ne denotantibus uobis ora,ac metum ſingulorum qui pudendi luxus arguerentur,ipſe etiam uiderem eos,ac uelut deprehenderem.ꝙ ſi mecum aute uiri ſtrenui Aediles conſilium habuiſſent, neſcio an ſuaſurus fuerim omittere potius præualida,et adulta uitia,q̃ hoc adſequi,ut palam fieret quibus flagitijs impares eſſemus. ſed illi quidem officio functi ſunt, ut cæteros quoq; magiſtratus ſua munia implere uelim mihi autem neq; honeſtum ſilere,neq; proloqui expeditum,quia non Aedilis,aut prætoris,aut conſulis partis ſuſtineo,maius aliquid & excelſius à principe poſtulatur.& cum recte factorum ſibi quiſq; gratiam trahant, unius inuidia ab omnibus peccatur,Quid enim primũ prohibere,& priſcum ad morem recidere adgrediar? uillarumne infinita ſpatia,familiarum numerum & nationes? argenti & auri pondus? æris,tabularumq́; miracula? promiſcuas uiris & fœminis ueſtes? atq́; illa fœminarum propria? quis lapidum cauſa pecuniæ noſtræ ad externas aut hoſtilis gentes transferuntur.nec ignoro in conuiuijs & circulis incuſari iſta,& modum poſci. ſed ſi quis legem ſanciat,pœnas indicat. ijdem illi

ciuitatem uerti, ſplendidiſſimo cuiq; exitium parari, neminem criminis expertem clamitabunt. Atqui ne corporis quidem morbos ueteres, & diu auctos, niſi per dura & aſpera coerceas, corruptus ſimul & corruptor, æger & flagrans animus haud leuioribus remedijs reſtinguendus eſt, q̃ libidinibus ardeſcit. tot à maioribus reptæ leges, tot quas diuus Auguſtus tulit, illæ obliuione, hæ (quod flagitioſius eſt) contemptu abolitæ ſecuriorem luxum fecere. nam ſi uelis quod nondum uetitum eſt, timeas ne uetere. at ſi prohibita impune tranſcenderis, neq; metus ultra, neq; pudor eſt. cur ergo olim parſimonia pollebat? quia ſibi quiſq; moderabatur, qa unius urbis ciues eramus, ne inritamenta quidem eadẽ intra Italiã dominantibus. externis uictorijs, aliena, ciuilibus, ẽt noſtra cõſumere didicimus. Quantulum iſtud eſt de quo Aediles admonent? q̃, ſi cætera reſpicias, in leui habendũ? At hercule nemo refert ꝙ Italia externæ opis indiget, ꝙ uita populi Ro. per incerta maris, & tempeſtatũ cotidie uoluitur. ac niſi prouinciarũ copiæ et dominis et ſeruitijs, et agris ſubuenerint, noſtra nos ſcilicet nemora, noſtræq; uillæ tuebũtur? Hãc. P. C. curã ſuſtinet princeps, hæc omiſſa, funditus Remp. trahet. reliquis intra animũ medendũ eſt, nos pudor, pauperes neceſſitas, diuites ſatias in melius mutet. aut ſi quis ex magiſtratibus tantam induſtriã ac ſeueritatẽ pollicetur, ut ire obuiam queat. hunc & laudo, et exonerari laborũ meorũ partẽ fateor. ſin accuſare uitia uolunt, dein cum gloriam eius rei adepti ſunt, ſimultates faciunt, ac mihi relinquunt. credite. P. C. me quoq; non eſſe offenſionũ auidum quas cum graues, et plerumq; iniquas pro Rep. ſuſcipiã. ina-

nes et irritas neq; mihi aut uobis uſui futuras iure depre cor. Auditis Cæſaris litteris, remiſſa Aedilibus talis cu ra. luxusq; menſæ à fine Actiaci belli, ad ea arma quis Ser. Galba rerum adeptus eſt, per annos centum pro/ fuſis ſumptibus exerciti paulatim exoleuere. Cauſas eius mutationis quærere libet. Dites olim familiæ nobilium aut claritudine inſignes ſtudio magnificentiæ prolabe/ bantur, nam etiam tum plebem, ſocios, regna colere, et coli licitum. ut quiſq; opibus, domo, paratu ſpecioſus per nomen et clientelas inluſtrior habebatur. poſtquam cædibus ſæuitum, et magnitudo famæ exitio erat, cæteri ad ſapientiora conuertere. ſimul noui homines e muni cipijs et colonijs, atq; etiam prouincijs in Senatum cre/ bro adſumpti, domeſticā parſimoniā iā intulerunt, et q̄q̄ fortuna uel induſtria pleriq; pecunioſam ad ſenectam peruenirent, manſit tamen prior animus. Sed præcipuus adſtricti moris auctor Veſpaſianus fuit, antiquo ipſe cul tu, uictuq;. obſequium inde in principem, et æmulandi amor, ualidior quàm pœna ex legibus et metus. niſi for/ te rebus cunctis ineſt quidam uelut orbis, ut quemad/ modum temporum uices, ita morum uertantur. nec om nia apud priores meliora, ſed noſtra quoq; ætas multa laudis et artium imitanda poſteris tulit. uerum hæc no bis maiores certamina ex honeſto maneant. Tiberius fa ma moderationis parta quod ingruentis accuſatores re preſſerat, mittit litteras ad Senatum, quis poteſtatem Tri bunitiam Druſo petebat. Id ſummi faſtigij uocabulum Auguſtus repperit, ne Regis aut Dictatoris nomen ad/ ſumeret. ac tñ appellatione aliqua cætera Imperia præ mineret. Marcum deinde Agrippam ſocium eius pote

ſtatis, quo defuncto Tiberium Neronem delegit, ne ſucceſſor in incerto foret, ſic cohibire prauas aliorum ſpes rebatur, ſimul modeſtiæ Neronis & ſuæ, magnitudini fidebat. Quo tunc exemplo Tiberius Druſum ſummæ rei admonet, cum incolumi Germanico integrũ inter duos iudicium tenuiſſet. Sed principio litterarum ueneratus deos, ut conſilia ſua reip. proſperarent, modica de moribus adoleſcentis, neq; in falſum aucta, retulit. eſſe illi coniugem & tres liberos, eamq; ætatem qua ipſe quondam a diuo Auguſto ad capeſcendum hoc munus uocatus ſit, neq; nunc propere, ſed per octo annos capto experimento, compreſſis ſeditionibus, cōpoſitis bellis triũphalem & bis conſulem, noti laboris participem ſummi. præceperãt animis orationem patres, quo quæſitior adulatio fuit, nec tamen repertum niſi ut effigies principum, aras deum, templa & arcus, aliaq; ſolita cenſerent, niſi quod. M. Sillanus ex contumelia conſulatus honorem principibus petiuit, dixitq; pro ſententia. ut publicis, priuatis ue monimentis. ad memoriam temporum, non conſulum nomina præſcriberentur, ſed eorum qui tribunitiam poteſtatem gererent. atq; Haterius cum eius diei Senatus conſulta aureis litteris fingēda in curia cenſuiſſet, deridiculo fuit, ſenex fœdiſſimæ adulationis tantum infamia uſurus. Inter quæ prouincia Africa Iunio Blæſo prorogata, Seruius Maluginenſis flamen dialis, ut Aſiam ſorte haberet poſtulauit, fruſtra uulgatum dictitans nõ licere dialibus egredi Italia, neq; aliud Iuſſum quàm Martialium Quirinaliumq; Flaminum, porro ſi hi duxiſſent prouincias cur dialibus id uetitũ? nulla de eo populi ſita, non in libris cærimoniarum re-

periri, ſæpe Pontifices dialia ſacra fe ciſſe, ſi flamen ualitudine aut munere publico impediretur, duobus & ſe ptuaginta annis poſt Cornelij Merulæ cadẽ neminem ſuffectũ, neq; tamẽ ceſſauiſſe religiones. Quod ſi per tot annos poſſit nõ creari nullo ſacrorum damno, q̃to facilius abfuturum ad unius anni proconſulare Imperiũ? priuatis olim ſimultatibus effectum; ut a Pontificibus Maximis ire in prouincias prohiberentur, nunc deum munere ſummum Pontificum etiam ſummũ hominum eſſe, non æmulatione, non odio, aut priuatis adfectionibus obnoxiũ. aduerſus quæ, cũ augur Lentulus aliiq; ua rie diſſererent, eo decurſum eſt, ut Põtificis Max. ſententiam opperirentur. Tiberius dilata notione de iure flaminis, decretas ob tribunitiam Druſi poteſtatem cærimo nias, temperauit, nominatim, arguens inſolentiam ſenten. tiæ, aureaſq; litteras contra patrium morem. Recitatæ & Druſi epiſtulæ, quamquam ad modeſtiam flexæ, pro. ſuperbiſſimis accipiuntur. Huc decidiſſe cuncta, ut ne iuuenis quidem tanto honore accæpto, adiret urbis deos, ingrederetur Senatum, auſpicia ſaltem gentile apud ſolum inciperet. Bellum ſcilicet, aut diuerſo terrarum diſtineri, littora & lacus campaniæ. tum maxime peragrantem, Sic imbui rectorem generis humani, id primũ e paternis cõſilijs diſcere, Sane grauaretur aſpectũ ciuiũ ſenex Imperator, feſſamq; ætatem, & actos labores præ tenderet, Druſo quod niſi ex adrogantia impedimẽtum? Sed Tiberius uim principatus ſibi rfimans imaginem antiquitatis Senatui præbebat, poſtulata prouinciarum ad diſquiſitionem patrum mittendo. Crebreſcebat enim Græcas per urbes licentia atq; impunitas Aſyla ſtatuen..

di. Complebantur templa peſſimis ſeruitiorum, eodem ſubſidio obærati aduerſum creditores, ſuſpectiq; capitalium criminum recæptabantur. Nec ullum ſatis ualidũ Imperium erat cohercendis ſeditionibus, populi, flagitia hominum ut cærimonias deum protegentes. Igitur placitum ut mitterent ciuitatis iura, atq; legatos. Et quædã quod falſo uſurpauerant ſponte omiſere. Multæ uetuſtis ſuperſtitionibus, aut meritis in Populũ Romanũ fidebant. Magnaq; eius diei ſpecies fuit, quo Senatus maiorum beneficia, ſociorum pacta, Regum etiam qui ante uim Romanam ualuerant decreta, ipſorumq; numinum religiones introſpexit, libero, ut quondam, quid firmaret mutaret ue. Primi omnium Epheſii adiere memorantes non ut uulgus crederet, Dianam atq; Apollinem Delo genitos, eſſe apud ſe Cenchrium amnem, locum Ortygiam, ubi Latonam partu grauidam & oleæ, quæ tum etiam maneat, adniſam, edidiſſe ea numina deorumq; monitu ſacratũ nemus, Atq; ipſum illic Apollinem poſt interfectos Cyclopas Iouis irã uitauiſſe. Mox Liberũ patrem bello uictorem ſupplicibus Amazonum quæ aram inſederant ignouiſſe. Auctam hinc conceſſu Herculis, cum Lydia potiretur, cærimoniã templo, neq; Perſarum ditione diminutum ius. Poſt Macedonas, dein nos ſeruauiſſe. Proximo Magnetes. L. Scipionis, et. L. Sullæ ꝯſtitutis nitebãtur, quorũ ille Antiocho, hic Mithridate pulſis fidẽ atq; uirtutẽ Magnetum decorauere, uti Dianæ Leucophryenæ pfugiũ inuiolabile foret. Aphrodiſienſes poſt hac et Stratonicenſes dictatoris Cæſaris ob uetuſta in partis merita, & recens diui Auguſti decretũ adtulere. Laudati ꝙ Parthorum inruptionẽ nihil muta

ta in Populum Romanum conſtantia petuliſſent.
Sed Aphrodiſienſium ciuitas, Veneris, Stratonicenſium,
Iouis & Triuiæ religionem tuebantur. Altius Hierocæ/
ſarienſes expoſuere Perſicam apud ſe Dianam, delubrum
rege Cyro dicatum & memorabantur Perpennæ, Iſauri
ci, multaq; alia Imperatorum nomina, qui nō modo tem
plo, ſed duobus millibus paſſuum eandem ſanctitatem
tribuerant. Exin Cyprij tribus delubris, quorum uetuſtiſ
ſimum Paphiæ Veneri auctor Aerias. poſt filius eius
Amathus Veneri Amathuſiæ, & Ioui Salamonio Teu/
cer Telamonis patris ira profugus, poſuiſſent'. Auditæ
aliarum quoq; ciuitatum legationes, quorum copia feſſi
patres, & quia ſtudijs certabatur Conſulibus permiſere
ut perſpecto iure, & ſi qua iniquitas inuolueretur, rem
integram rurſum ad Senatum referrent. Conſules ſuper
eas ciuitates quas memoraui, apud Pergamū Aeſculapij
compertum Aſylum retulerunt, cæteros obſcuris ob ue
tuſtatem initijs niti, nam Smyrnæos oraculum Apollinis
cuius, Imperio Stratonici, diuæ Veneri templum dicaue
rint, Tenios eiuſdem carmen referre, quo ſacrare Neptuni
effigiem, ædemq; iuſſi ſint. Propiora Sardianos, Alexan/
dri uictoris id donum, Neq; minus Mileſios Dareo rege
uti, ſed cultus numinum utriſq; Dianam, aut Apollinē
uenerandi. Petere & Cretenſes ſimulachro diui Auguſti
Factaq; ſenatus cōſulta quis multo cū honore, modus tn̄
præſcribebatur, iuſſiq; ipſis in templis facere aras ſacran
dam ad memoriam, neu ſpetie religionis in ambitionem
delaberentur, Sub idem tempus Iuliæ Auguſtæ ualitu/
do atrox neceſſitudinem principi fecit feſtinati in urbem
reditus, ſincera adhuc inter matrē filiumq; concordia,

ſiue occultis odijs. Neq; enim multo ante cum haud procul Theatro Marcelli effigiem diuo Auguſto Iulia dicaret, Tiberij nomen, ſuo poſt ſcripſerat, idq; ille credebatur, ut inferius maieſtate principis, graui & diſſimulata offenſione abdidiſſe. Sed tum ſupplicia dijs ludiq; Magni ab Senatu decernuntur, quos Pontifices, & augures & quindecemuiri ſeptemuiris ſimul & ſodalibus Auguſtalibus ederent. Cenſuerat. L. Apronius ut fœciales quoq; ijs ludis præſiderent. Contradixit Cæſar diſtincto ſacerdotiorum iure, & repetitis exemplis, neq; enim unquàm fœcialibus hoc maieſtatis fuiſſe. ideo Auguſtales adiectos quia proprium eius domus ſacerdotium eſſet pro qua uota perſoluerentur. Exequi ſententias haud inſtitui niſi inſignes per honeſtum, aut notabili dedecore, quod præcipuum munus Annalium reor, ne uirtutes ſileantur, utq; prauis dictis factisq; ex poſteritate & infamia metus ſit. cæterum tempora illa adeo infecta & adulatione, ſordida fuere, ut non modo primores ciuitatis quibus claritudo ſua obſequijs protegenda erat, ſed omnes conſulares, magna pars eorum qui præturа functi, multiq; etiam pedarij Senatores certatim exurgerent, fœdaq; & nimia cenſerent. memoriæ proditur Tiberium quotiens curia egrederetur, Græcis uerbis in hunc modum, eloqui ſolitum. o homines ad ſeruitutem paratos. ſcilicet etiã illum qui libertatem publicam nollet. tam proiectæ ſeruientium patientiæ tædebat. paulatim dehinc ab indecoris ad infeſta transgrediabantur. C. Sillanum proconſ Aſiæ repetundarum à ſocijs poſtulatum Mamercus Scaurus e conſularibus, Iunius Otho prætor, Brutedius Niger ædilis ſimul corripiunt, obie/

ſtantq; uiolatum Auguſti numen, ſpretam Tiberij ma/
ieſtatem, Mamercus antiqua exempla iaciens. L. Cot/
tam á Scipione Africano, Ser. Galbam à Catone cenſo/
rio. P. Rutilium a. M. Scauro accuſatos. uidelicet Sci/
pio & Cato talia ulciſcebantur, aut ille Scaurus, quem
proauum ſuum obprobrium malorum, Mamercus in/
fami opera dehoneſtabat, Iunio Othoni litterarium lu/
dum exercere uetus ars fuit, mox Seiani potentia Se/
nator, obſcura initia impudentibus auſis propollueabt,
Brutedium artibus honeſtis copioſum, & ſi rectum iter
perageret, ad clariſſima quæq; iturum, feſtinatio ex/
timulabat, dum æqualis, dein ſuperiores, poſtremo ſuas
met ipſe ſpes antereparat, quod multos etiam bonos
peſſum dedit, qui ſpretis quæ tarda cum ſecuritate, præ/
matura, uel cum exitio properant. Auxere numerum
accuſatormu Gellius Publicola. & M. Paconius. Ille
quæſtor Sillani, hic Legatus, nec dubium habebatur, ſæ/
uitiæ captarumq; pecuniarum teneri reum, ſed multa ad
gerebantur etiam inſontibus periculoſa, cũ ſup tot Sena
tores aduerſos, facundiſſimis totius Aſiæ, eoq; ad ac/
cuſandum delectis reſponderet ſolus, & orandi neſcius
proprio in metu, qui exercitam quoq; eloquentiam de/
bilitat, non temperante Tiberio quin premeret uoce, uu l
tu, eo ꝙ ipſe creberrime interrogabat, neq; refellere aut
eludere dabatur, ac ſæpe etiá confitendũ erat, ne fruſtra
quæſiuiſſet, ſeruos quoq; Sillani, ut tormentis interrogẽn
tur actor publicus mancipio accæperat, & ne quis ne
ceſſariorum iuuaret periclitantem, maieſtatis crimina
ſubdebantur, uinclum & neceſſitas ſilendi. Igitur petito
paucorum dierum interiectu defenſionem ſui deſeruit/

auſis ad Cæſarem codicillis quibus inuidiam & preces miſcuerat, Tiberius quæ in Sillanum parabat, quo excuſatius ſub exemplo acciperentur, libellos diui Auguſti de Voleſo Meſſala eiuſdem Aſiæ proconſule, factumq; in eum Senatus conſultum recitari iubet. Tum. L. Piſonem ſententiam rogat. ille multum de clementia principis præfatus, aqua atq; igni Sillano interdicendum cenſuit. ipſumq; in inſulam Gyarum relegandum. Eadem cæteri, niſi quod. GN. Lentulus ſeparanda Sillani materna bona, quippe alia parente geniti, reddendaq; filio dixit adnuente Tiberio. At Cornelius Dolabella dum adulationem longius ſequitur increpitis. C. Sillani moribus, addidit ne quis uita probroſus, & opertus infamia prouinciam ſortiretur, idq; princeps dijudicaret, nam à legibus delicta puniri, quanto fore mitius in ipſos, melius in ſocios prouideri ne peccaretur? Aduerſum quæ diſſeruit Cæſar, Non quidem ſibi ignara quæ de Sillano uulgabantur, ſed non ex rumore ſtatuendum, multos in prouincijs contra quàm ſpes aut metus de illis fuerit, egiſſe, excitari quoſdam ad meliora magnitudine rerum, hebeſcere alios, neq; poſſe principem ſuà ſcientia cuncta complecti, neq; expedire, ut ambitione aliena trahatur, ideo leges in facta conſtitui, quia futuro in incerto ſint, ſic à maioribus inſtitutum ut ſi antiſſent delicta, pœnæ ſequerentur, ne uerterent ſapienter reperta & ſemper placita, ſatis onerum principibus, ſatis etiã potentiæ, minutura, quotiens, gliſcat poteſtas, nec utendum Imperio ubi legibus agi poſſit. Quanto rarior apud Tiberiũ popularitas, tanto lætioribus animis acceptà, atq; ille prudẽs moderãdi (ſi propria ira nõ impelle

retur) addidit inſulam Gyarum immitem & ſine cultu hominũ eſſe, darent Iuniæ familiæ & uiro quondã ordi nis: eiuſdẽ Cytherã potius concederet, id ſororem quoq; Sillani Torquatam priſcæ ſanctimoniæ uirginem expe/ tere. In hanc ſententiam facta diſceſſio. Poſt auditi Cy/ renenſes, & accuſante Auchario Priſco Cæſius Cordus repetundarum damnatur. L. Ennium Equitem Ro. ma ieſtatis poſtulatum ꝙ effigiem principis promiſcuum ad uſum argenti uertiſſet, recipi Cæſar inter reos uetuit, palam aſpernante Ateio Capitone quaſi per libertatem non enim debere eripi patribus uim ſtatuendi, neq; tan tum maleficium impune habendum, ſane lentus in ſuo dolore eſſet, Reip. iniurias ne largiretur. Intellexit hæc Tiberius ut erant magis quàm ut dicebantur, perſtititq; intercedere. Capito inſignior infamia fuit, ꝙ humani, diuiniq; iuris ſciens egregiũ publicum, & bonas domi artes dehoneſtauiſſet. Inceſſit dein religio quo nam in templo locandum foret donum, quod pro ualetudine Auguſtæ Equites Romani uouerant Equeſtri fortunæ, nam & ſi Delubra eius deæ multa in urbe, nullum ta/ men tali cognomento erat. repertum eſt ædem eſſe apud Antium quæ ſic nuncuparetur, cunctasq; cerimonias Italicis in oppidis templaq; & numinum effigies iuris atq; Imperij Romani eſſe. ita donum apud Antium ſta tuitur. & quando de religionibus tractabatur dilatum nuper reſponſum aduerſus Seruium Maluginenſem Fla minem Dialem promiſit Cæſar, recitauitq; decretum Põ tificum, quotiens ualitudo aduerſa Flaminem Dialem in ceſſiſſet, ut Pontificis Maximi arbitrio pluſquam bino/ ctium abeſſet, dum ne diebus publici ſacrificij, neu ſæ/

pius

pius quàm bis eundem in annum. Quæ principe Au/guſto conſtituta, ſatis oſtendebant annuam abſentiam & prouinciarum adminiſtrationem dialibus non concedi. memorabaturq́; L. Metelli Pontificis Maximi *exēplum, qui* Aulum Poſthumium *flaminem attinuiſſet.* Ita *ſors* Aſiæ *in eum qui conſularium* Maluginenſi *proximus erat conlata.* Iiſdem *diebus* Lepidus *ab* Senatu *petiuit ut* Baſilicam Pauli Aemilia *monimenta propria pecunia firmaret ornaretq́;. erat etiam tum in more publica munificentia, nec* Auguſtus *arguerat* Taurum, Phi/lippum, Balbum *hoſtiles exuuias, aut exundantis opes ornatum ad urbis, & poſterum gloriam conferre. quo tum exemplo* Lepidus, *quanq̃ pecuniæ modicus, aui/tum decus recoluit.* At Pompeij *theatrum igne fortuito hauſtum* Cæſar *extructurum pollicitus eſt eo ꝙ nemo e familia reſtaurando ſufficeret, manente tamen nomine* Pompeij, *ſimul laudibus* Seianum *extulit, tanquam labore uigilantiaq́; eius tanta uis unum intra damnum ſtetiſſet.* Et *cenſuere patres effigiem* Seiano, *quæ apud theatrum* Pompeij, *locaretur,* Neq; *multo poſt* Cæſar *cū* Iunium Blæſum *proconſ.* Africæ *triumphi inſignibus attolleret, dare id ſe dixit honori* Seiani *cuius ille auunculus erat.* Ac *tamen res* Blæſi *dignæ decore tali fuere. nam* Tacfarinas *quanq̃ ſæpius depulſus, reparatis per intima* Africæ *auxilijs, huc adrogantiæ uenerat, ut* Legatos *ad* Tiberium *mitteret, ſedemq́; ultro ſibi atq; exerci/tui ſuo poſtularet, aut bellum inexplicabile minitaretur* Non *alias magis ſua populiq́;* Ro. *contumelia indoluiſſe* Cæſarem *ferunt, quàm ꝙ deſertor & prædo, hoſtium more ageret, ne* Spartaco *quidem poſt tot conſularium*

exercituum clades inultam Italiam urenti(quanq̃ Ser toriȷ atq; Mithridatis ingentibus bellis labaret Reſp.) datum ut pacto in fidem acciperetur, ne dum pulcherri mo populi Ro. faſtigio latro Tacfarinas, pace & conceſſione agrorum redimeretur. Dat negotium Bleſo, cæteros quidem ad ſpem proliceret arma ſine noxa ponendi, ipſius autem ducis quoquo modo potiretur, & re cæpti ea uenia pleriq; . mox aduerſum artes Tacfarinatis haud diſſimili modo belligeratum. Nam quia ille robore exercitus impar, furandi melior, pluris per globos incurſaret, eluderetq;, & inſidias ſimul tentaret, tres inceſſus, totidem agmina parantur. ex quis Cornelius Scipio Legatus præfuit, qua prædatio in Leptinos & ſuffugia Garamantum, alio latere ne Cirtenſium pagi impune traherentur, propriam manum Blæſus filius duxit. Medico cum delectis caſtella & munitiones idoneis locis imponens dux ipſe arcta & infenſa hoſtibus cuncta fecerat, quia quoquo inclinarent, pars aliqua militis Romani in ore, in latere, & ſæpe a tergo erat. multiq; eo modo cæſi aut circunuenti Tunc tripartitum exercitum plures in manus diſpergit, præponitq; centuriones uirtutis expertæ, nec ut mos fuerat, acta æſtate, retrahit copias aut in hybernaculis ueteris prouinciæ componit, ſed ut in limine belli diſpoſitis caſtellis per expeditos & ſolitudinum gnaros mutantem mapalia Tacfarinatem proturbabat, donec fratre eius capto, regreſſus eſt, properantius tamen quàm ex utilitate ſociorum, relictis per quos reſurgeret bellum. Sed Tiberius pro confecto interpretatus id quoq; Blæſo tribuit ut Imperator a legionibus ſalutaretur, priſco erga duces honore, q bene geſta Repub.

gaudio & impetu uictoris exercitus conclamabantur, erantq; plures ſimul Imperatores, nec ſuper cæterorum æqualitatem. conceſſit quibusdam & Auguſtus id uocabulum, ac tunc Tiberius Blæſo. Poſtremum obiere eo anno uiri inluſtres Aſinius Salonius. M. Agrippa & Pollione Aſinio auis, fratre Druſo inſignis, Cæſariq; pro gener deſtinatus. Et Capito Ateius de quo memoraui, principem in ciuitate locum ſtudijs ciuilibus adſecutus, ſed auo Centurione, Sullano patre prætorio, conſulatum ei adcelerauerat Auguſtus, ut Labeonem Antiſtium ijsdem artibus præcellentem dignatione eius magiſtratus anteiret. Namq; illa ætas duo pacis decora ſimul tulit, ſed Labeo incorrupta libertate, & ob id fama celebratior. Capitonis obſequium dominantibus magis probabatur. Illi ꝙ præturam intra ſtetit, commendatio ex iniuria. huic ꝙ conſulatum adeptus eſt, odium ex inuidia oriebatur. Et Iunia ſexageſimo quarto poſt philippenſem aciem anno ſupremum diem expleuit, Catone auunculo genita. C. Caſſii uxor. M. Bruti ſoror. Teſtamentum eius multo apud uulgum rumore fuit, quia in magnis opibus cum ferme cunctos proceres cum honore nominauiſſet, Cæſarem omiſit, quod ciuiliter acceptum, neq; prohibuit quo minus, laudatione pro roſtris cæterisq; ſolennibus funus cohoneſtaretur. Viginti clariſſimarum familiarum imagines antelatæ ſunt, Manlij, Quintij. aliaq; eiusdem nobilitatis nomina, ſed præfulgebant Caſſius atq; Brutus eo ipſo ꝙ effigies eorum non uiſebantur.

P.CORNELII TACITI AB EXCES SV DIVI AVGVSTI HISTO RIARVM LIBER QVARTVS

Aſinio.C.Antiſtio Conſulibus,nonus
Tiberio annus erat compoſitæ Reip.
florentis domus . Nam Germanici
C. *mortem inter proſpera ducebat,cum*
repente turbare fortuna cœpit,ſæuire
ipſe,aut ſæuientibus uires præbere.
Initium & cauſa penes Aelium Se/
ianum cohortibus Prætorijs præfectum,cuius de poten/
tia ſupra memoraui.Nunc originem,mores,& quo faci/
nore dominationem captauerit expediam.Genitus Vul
ſinijs,patre Seio Strabone Equite Romano,& prima iu
uenta.C.Cæſarem diui Auguſti nepotem ſectatus, non ſi
ne rumore Apicio diuiti & prodigo ſtuprum uenunde/
diſſe.mox Tiberium uarijs artibus deuinxit,adeo ut ob/
ſcurum aduerſum alios,ſibi uni incautum , intectumq;
efficeret,non tam ſolertia(quippe iiſdem artibus uictus
eſt)quàm deum ira in rem Romanam,cuius pari exi/
tio uiguit,ceciditq;.Corpus illi laborum tolerans, ani/
mus audax, ſui obtegens,in alios criminator,iuxta adu
latio & ſuperbia,palã compoſitus pudor,intus ſumma
apiſcendi libido,eiuſq; cauſa,modo largitio & luxus,
ſæpius induſtria,ac uigilantia,haud minus noxiæ quo/
tiens parando regno finguntur.Vim præfecturæ modi/
cam antea intendit,diſperſas per urbem cohortes una in

caſtra conducendo, ut ſimul Imperia acciperent, numeroq́; & robore, & uiſu inter ſe, fiducia ipſis, in cæteros metus crederetur. Prætendebat laſciuire militem diductum. ſi quid ſubitum ingruat, maiore auxilio pariter ſubueniri, & ſeuerius acturos ſi uallum ſtatuatur procul urbis inlecebris. Vt perfecta ſunt caſtra, inrepere paulatim militares animos adeundo, appellando, ſimul centuriones ac tribunos ipſe deligere, neq; ſenatorio ambitu abſtinebat, clientes ſuos honoribus, aut prouincijs ornando, facili Tiberio, atq; ita prono, ut ſocium laborum, non modo in ſermonibus, ſed apud patres, & populum celebraret, coliq́; p theatra & fora effigies eius interq́; principia legionū ſineret. cæteꝶ plena Cæſarū domus, iuuenis filius, nepotes adulti moram cupitis adferebant. & quia ui tot ſimul corripere intutum, dolus interualla ſcelerum poſcebat, placuit tamen occultior uia, & a Druſo incipere, in quem recenti ira ferebatur. Nam Druſus impatiens æmuli, & animo commotior, orto forte iurgio intenderat Seiano manus, & contra tendentis os uerberauerat. Igitur cuncta temptanti promptiſſimum uiſum ad uxorem eius Liuiam conuertere. Quæ ſoror Germanici, formæ, initio ætatis, indecoræ, mox pulchritudine præcellebat. Hanc, ut amore incenſus, adulterio pellexit. & poſtquam primi flagitij potitus eſt, neq; fœmina amiſſa pudicia alia abnuerit, ad coniugij ſpem, conſortium Regni, & necem mariti impulit. Atq; illa cui auunculus Auguſtus, ſocer Tiberius, ex Druſo liberi, ſeq́; ac maiores & poſteros municipali adultero fœdabat, ut pro honeſtis & præſentibus flagitioſa & incerta expectaret. Sumitur in conſcientiam Eudemus amicus ac me-

dicus Liuiæ, ſpecie artis frequens ſecretis. pellit domo Seianus uxorem Apicatam ex qua tres liberos genuerat, ne pellici ſuſpectaretur. Sed magnitudo facinoris metum, prolationes, diuerſa interdum conſilia adferebat. Interim anni principio Druſus ex Germanici liberis togam uirilem ſumpſit, Quæq; fratri eius Neroni decreuerat Senatus, repetita, addidit orationem Cæſar multa cum laude filij ſui, ꝗ patria beniuolentia in fratris liberos foret. Nam Druſus (quanquam arduum ſit eodem loci potentiam & corcordiam eſſe) æquus adulescentibus, aut certe non aduerſus habebatur. Exin uetus & ſæpe ſimulatum proficiſcendi in prouincias conſilium refertur. multitudinem ueteranorum prætexebat Imperator, & delectibus ſupplendos exercitus, nam uoluntarium militem deeſſe, ac ſi ſuppeditet, nō eadē uirtute ac modeſtia agere, quia plerūq; inopes ac uagi ſponte militiā ſumāt, percēſuitq; curſim numeꝝ legionū, et quas prouincias tutarentur. quod mihi quoq; exequendum reor, quæ tum Romana copia in armis, qui ſocij Reges, quanto ſit anguſtius imperitatum. Italiam utroq; mari duæ claſſes, Miſenum apud, & Rauennam, proximumq; Galliæ littus roſtratæ naues præſidebant, quas Actiaca uictoria captas Auguſtus in oppidum Foroiulienſe miſerat, ualido cum remige. Sed præcipuum robur Rhenum iuxta, commune in Germanos Galloſq; ſubſidium, octo legiones erant. Hiſpaniæ recens perdomitæ tribus habebantur. Mauros Iuba rex accæperat, donum populi Romani. cætera Africæ per duas legiones, pariq; numero Ægyptus. dehinc initio ab Suria uſq; ad flumen Euphraten, quantum ingenti terrarum ſinu ambitur,

quattuor legionibus cohercita, accolis Hybero, Albano, & alijs Regibus qui magnitudine noſtra proteguntur. Aduerſum externa Imperia, & Thraciã, Rhoemetalces ac liberi Cothyis ripamq; Danubij. legionum duæ in Pannonia, duæ in Mœſia attinebant. totidem apud Dalmatiam locatis quæ poſitu regionis, a tergo illis, ac ſi repentinum auxilium Italia poſceret, haud procul accirentur, q̃q̃ inſideret urbem proprius miles, tres urbanæ, nouem Prætoriæ cohortes, Ethruria ferme Vmbriaq; delectæ, aut uetere latio, et colonis antiquitus Romanis. at apud idonea prouinciarum ſociæ triremes alæq; & auxilia cohortiũ, neq; multo ſecus in ijs uiriũ, ſed perſequi incertũ fuit, cum ex uſu temporis huc illuc mearent, gliſcerent numero, & aliquando minuerentur. Congruens crediderim recenſere cæteras quoq; Reipub. partes quibus modis ad eam diem habitæ ſint, quando Tiberio mutati in deterius principatus initiũ ille annus attulit. Iam primum publica negotia, et priuatorũ maxima apud patres tractabantur; dabaturq; primoribus diſſerere, et in adulationẽ lapſos cohibebat ipſe, mandabatq; honores, nobilitatem maiorũ, claritudinem militiæ inluſtres domi artes ſpectando, ut ſatis conſtaret, non alios potiores fuiſſe. ſua cõſulibus, ſua prætoribus ſpecies Minorum quoq; magiſtratuũ exercita poteſtas, legesq; ſi maieſtatis quæſtio eximeretur, bono in uſu. At frumẽta & pecuniæ uectigales, cætera publicorum fructuũ ſocietatibus Equitũ Romanorũ agitabantur. res ſuas Cæſar ſpectatiſſimo cuiq; quibusdã ignotis, ex fama mãdabat, ſemelq; adſumpti tenebantur, prorſus ſine modo, cum pleriq; iiſdem negotijs inſeneſcerent. Plebes agri quidẽ an-

nona fatigabatur, ſed nulla in eo culpa ex principe, quin infœcunditati terrarum, aut aſperis maris obuiam ijt, quantum impendio, diligentiaq; poterat, & ne prouinciæ nouis oneribus turbarentur, utq; uetera ſine auaritia, aut crudelitate magiſtratuum tolerarent, prouidebat. corporum uerbera, ademptiones bonorum aberant, rari per Italiam Cæſaris agri, modeſta ſeruitia, intra paucos libertos domus, ac ſi quando cum priuatis diſceptaret, forum & ius. quæ cuncta non quidem comiuia, ſed horridus ac plerumq; formidatus retinebat tamen. donec morte Druſi uerterentur. nam dum ſuperfuit manſere quia Seianus incipiente adhuc potentia, bonis conſilijs noteſcere uolebat, & ultor metuebatur, non occultus odijs, & crebro querens incolumi filio adiutorem Imperij alium uocari, & quantum ſupereſſe ut collega dicatur? primas dominandi ſpes in arduo, ubi ſis ingreſſus adeſſe ſtudia & miniſtros, extructa iam ſponte præfecti caſtra, datos in manum milites, cerni effigiem eius in monimentis. GN. Pompei, cōmunes illi cum familia Druſorum fore nepotes, precandam poſt hæc modeſtiam, ut contentus eſſet. Neq; raro, neq; apud paucos talia iaciebat. & ſecreta quoq; eius corrupta uxore prodebantur. Igitur, Seianus maturandum ratus, deligit uenenum, quo paulatim inrepente fortuitus morbus adſimularetur. Id Druſo datum per Lygdum Spadonē, ut octo poſt annos cognitum eſt. Ceterum Tiberius per omnes ualitudinis eius dies, nullo metu, an ut firmitudinem animi oſtentaret? etiam defuncto necdum ſepulto curiam ingreſſus eſt, conſuleſq; ſede uulgari per ſpeciem mœſtitiæ ſedentes, honoris lociq; admonuit, & effuſum inlachry

mas Senatum uicto gemitu, ſimul oratione continua erexit. Non quidem ſibi ignarum poſſe argui, ꝙ tam recenti dolore ſubierit oculos Senatus, uix propinquorũ adloquia tolerari, uix diem aſpici a pleriſq; lugentium, neq; illos imbecillitatis damnandos, ſe tamen fortiora ſolatia e complexu Reip. petiuiſſe. miſeratusq; Auguſtæ extremam ſenectam, rudem adhuc nepotum, & uergentem ætatem ſuam, ut Germanici liberi, unica præſentium malorum leuamenta, inducerentur petiuit. Egreſſi conſules, firmatos adloquio adulescentulos, deductosq; ante Cæſarem ſtatuunt. Quibus adprehenſis, Patres cõſcripti hos inquit orbatos parente tradidi patruo ipſorũ, precatusq; ſum (quanq̃ eſſet illi propria ſoboles) ne ſecus quam ſuum ſanguinem foueret ac tolleret, ſibiq; & poſteris conformaret. erepto Druſo, preces ad uos conuerto, dyſq; & patria coram obteſtor, Auguſti pronepotes, clariſſimis maioribus genitos ſuſcipite, regite, ueſtram meamq; uicem explete. Hi uobis Nero & Druſe parentum loco. ita nati eſtis, ut bona malaq; ueſtra ad Rẽp. pertineant. Magno ea fletu, & mox precationibus fauſtis audita, ac ſi modum orationi poſuiſſet, miſericordia ſui gloriaq; animos audientium impleuerat, ad uana et totiens inriſa reuolutus, de reddenda Rep. utq; conſules ſeu quis alius regimen ſuſciperent, uero quoq; & honeſto fidem dempſit. Memoriæ Druſi eadem quæ in Germanicum decernuntur, pleriſq; additis ut ferme amat poſterior adulatio. Funus imaginum pompa maxime inluſtre fuit, cum origo Iuliæ gentis Aeneas, omneſq; Albanorum Reges, & conditor urbis Romulus, poſt Sabina nobilitas, Appius Clauſus, cæteraq; Claudiorum effi

gies, longo ordine ſpectarentur. In tradenda morte Druſi quæ plurimis maximeq; fidis auctoribus memorata ſunt retuli, ſed non omiſerim eorundem temporum rumorem ualidum adeo, ut nondum exoleſcat. Corrupta ad ſcelus Liuia, Seianum Lygdi quoq; ſpadonis animum ſtupro uixiſſe, ꝙ is Lygdus ætate atq; forma carus domino interq; primores miniſtros erat, deinde inter conſcios, ubi locus ueneficij tempusq; compoſita ſunt, eo audaciæ prouectum, ut uerteret, & occulto indicio Druſum ueneni in patrem arguens, moneret Tiberium, uitandam potionem quæ prima & apud filium epulanti offerretur, ea fraude tum ſenem, poſtquam conuiuium inierat, exceptum poculum Druſo tradidiſſe, atq; illo ignaro & iuueniliter hauriente auctam ſuſpitionem, tanquam metu & pudore, ſibimet inrogaret mortem quam patri ſtruxerat. Hæc uulgo iactata, ſuper id ꝙ nullo auctore certo firmantur, prompte refutaueris. quis enim mediocri prudentia ne dum Tiberius tantis rebus exercitus, inaudito filio exitium offerret, idq; ſua manu & nullo ad pœnitendum regreſſu? quin potius miniſtrum ueneni excruciaret, auctorem exquireret, inſita deniq; etiam in extraneos cunctatione & mora, aduerſum unicum, & nullius ante flagitij compertum uteretur? Sed quia Seianus facinoꝝ oíum repertor habebatur, ex nimia caritate in eum Cæſaris, & cæteroꝝ in utrunq; odio, quanuis fabuloſa, & immania credebantur, atrociore ſemper fama erga dominantium exitus. Ordo alioqui ſceleris per Apicatam Seiani proditus, tormentis Eudemi, ac Lygdi patefactus eſt, neq; quiſquam ſcriptor tam infenſus extitit, ut Tiberio obiectaret, cum

omnia alia conquirerent,intenderentq́;, Mihi tradendi arguendiq́; rumoris cauſa fuit ut claro ſub exemplo falſas auditiones depellerem,peteremq́; ab ĳs quorum in manus cura noſtra uenerit,diuulgata atq; incredibilia, auide accepta, ueris neq; in miraculum corruptis antehabeant.Cæterum laudante filium pro roſtris Tiberio Senatus populusq́; habitum ac uoces dolentum ſimulatione magis quã libens induebat, domumq́; Germanici reuireſcere occulti lætabantur. Quod principium fauoris,& mater Agrippina ſpem male tegens, perniciem adcelerauere.Nam Seianus ubi uidet mortem Druſi inultam interfectoribus,ſine mœrore publico eſſe,ferox ſcelerum,& quia prima prouenerant,uolutare ſecum,quo nam modo Germanici liberos peruerteret, quorum non dubia ſucceſſio, neq; ſpargi uenenum in tres poterat,egregia cuſtodum fide,& pudicitia Agrippinæ impenetrabili.Igitur contumaciam eius inſectari, uetus Auguſtæ odium recentem Liuiæ conſcientiam exagitare,ut ſuperbiam fœcunditate ſubnixam popularibus ſtudĳs inhiare dominationi apud Cæſarem arguerent. Atq; hæc callidis criminatoribus,inter quos delegerat Iuliũ Poſthumũ ꝑ adulteriũ Mutiliæ Priſcæ inter itimos Auiæ,et cõſilĳs ſuis peridoneũ,q̃a Priſca in animo Auguſtæ ualida,anũ ſuapte natura potentiæ anxiam inſociabilẽ nurui efficiebat.Agrippinæ quoq; proximi inliciebãtur prauis ſermonibus tumidos ſpiritus ꝑſtimulare.At Tiberius nihil intermiſſa rerũ cura,negotia pro ſociĳs accipiẽs.Ius ciuiũ,ꝑces ſocior̃ tractabat. Facta q́; lauctore eo Senetus ꝯſulta,ut ciuitati Cibyraticæ apud Aſiã,Aegnẽſi apud Achaiã motu terræ labefactis ſub

uenirētur, remiſſione tributi in trienniū. Et Vibius Serenus procōſule ulterioris Hiſpaniæ de ui publica dānatus. ob atrocitatē tēpoꝝ in inſulā Amorgū deportatur. Carſius ſacerdos reus tanq̄ frumento hoſtem Tacfarinatē iuuiſſet, abſoluitur. Eiuſdem criminis. C. Gracchus. Hunc comitem exilij admodum infantem pater Sempronius in inſulam Cercinam tulerat Illic adultus inter extorres & liberalium artium neſcios, mox per Africam ac Siciliam mutando ſordidas merces ſuſtentabatur, neq; tamen effugit magnæ fortunæ pericula. Ac ni Aelius Lamia, & L. Apronius qui Africam obtinuerant, inſontem protexiſſent, claritudine infauſti generis, & paternis aduerſis foret abſtractus. Is quoq; annus legationes græcarum ciuitatium habuit: Samijs Iunonis, Cois Aeſculapij delubro uetuſtum Aſyli ius ut firmaretur petentibus. Samij decreto Amphictyonū nitebantur, queis præcipuum fuit rerum omnium iudicium ea, qua tempeſtate græci conditis per Aſiam urbibus ora maris potiebantur. Neq; diſpar apud Coos antiquitas, & accedebat meritum ex loco. Nam ciues Romanos tēplo Aeſculapij induxerant, cum iuſſu Regis Mithridatis apud cunctas Aſiæ inſulas & urbes trucidarentur. Varijs dehinc & ſæpius irritis prætorum queſtibus, poſtremo Cæſar de immodeſtia hiſtrionum retulit. Multa ab ijs in publicum ſeditioſe, fœda per domos temptari, Oſcum quondam ludicrum leuiſſime apud uulgum oblectationis, eo flagitiorum & uirium ueniſſe, auctoritate patrum coercendum ſit. Pulſi tum hiſtriones Italia. Idem annus alio quoq; luctu Cæſarem adficit, alterum ex geminis Druſi liberis extinguendo. Neq; minus morte ami

ẽ.Is fuit Lucillius Longus omnium illi triſtium lætorũ q; ſocius,unusq; e Senatoribus Rhodij ſeceſſus comes. Ita quanq̃ nouo homini, cenſorium funus,effigiem apud forum Auguſti publica pecunia patresdecreuere,apud quos ẽt tũ cuncta tractabãtur,adeo ut procurator Aſiæ Lucillius Capito accuſante prouincia cauſam dixerit, magna cũ adſeueratione principis,non ſe ius niſi in ſerui tia & pecuniasfamiliares dediſſe,q̃ ſi uim prætoris uſurpaſſet,manibusq; militũ uſus foret,ſpreta in eo mandata ſua,audirent ſocios.Ita reus cognito negocio dãnatur. Ob quã ultionẽ,etq a priore anno in.C.Syllanũ uindicatũerat,decreuere,Aſiæ urbes tẽplũ Tiberio matriq; eius, ac Senatui.Et permiſſum ſtatuere, egitq; Nero grates ea cauſa patribus atq; auo,lætas inter audientium adfectiones.qui recenti memoria Germanici illum aſpici, illum audiri rebantur,aderantq; iuueni modeſtia ac forma principe uiro digna,notis in eum Seiani odijs ob periculum gratiora.Sub idem tempus de flamine diali in locum Seruij Mallugnenſis defuncti legendo,ſimul roganda noua lege diſſeruit Cæſar.Nam patritios conſarreatis parentibus genitos tres ſimul nominari,ex quis unus legeretur uetuſto more,neq; adeſſe,ut olim ,eam copiam,omiſſa conſarreandi adſuetudine,aut inter paucos retenta,pluresq; eius rei cauſas adferebat, potiſſimã, penes incuriam uirorum fœminarũq;. Accedere ipſius cærimoniæ difficultates quæ conſulto uitarentur.Et quãdo exiret è iure patrio qui id Flaminium apiſceretur, quæq; in manum flaminis conueniret.Ita medendum Senatus decreto,aut lege,ſicut Auguſtus quædam ex horrida illa antiquitate ad præſentem uſum flexiſſet.

Igitur tractatis religionibus placitum inſtituto flaminum nihil demutari. Sed lata lex, qua Flaminica Dialis ſacrorum cauſa in poteſtate uiri, cætera promiſcuo fœminarum iure ageret. & filius Maluginenſis patri ſuffectus, utq; gliſceret dignatio ſacerdotum, atq; ipſis promptior animus foret ad capeſſendas cærimonias, decretum Corneliæ uirgini, quæ in locum Scantiæ capiebatur. LLS. xx. & quotiens Auguſta theatrum introiſſet, ut ſedes inter Veſtalium conſideret. Cornelio Cethego, Viſellio Varrone conſſ. Pontifices eorumq; exemplo cæteri ſacerdotes, cum pro incolumitate principis uota ſuſciperent, Neronem quoq; & Druſum iiſdem diis commendauere, non tam caritate iuuenum, quã adulatione. Quæ moribus corruptis, proinde anceps ſi nulla, & ubi nimia eſt. Nam Tiberius haud unquã domui Germanici mitis, tum uero æquari adoleſcentes ſenectæ ſuæ impatienter indoluit, accitosq; Pontifices percontatus eſt, num id precibus Agrippinæ aut minis tribuiſſent. & illi quidem quãq̃ abnuerent modice perſtricti, & enim pars magna è propinquis ipſius aut primores ciuitatis erant. Cæterum in Senatu oratione monuit in poſterum ne quis mobiles adoleſcentium animos præmaturis honoribus ad ſuperbiam extolleret. inſtabat quippe Seianus, incuſabatq; diductam ciuitatem, ut ciuili bello, eſſe qui ſe partium Agrippinæ uocent, ac ni reſiſtatur, forte pluris, neq; aliud gliſcentis diſcordiæ remedium, quã ſi unus alter'ue maxime prompti ſubuerterentur. Qua cauſa. C. Silium & Titium Sabinum adgreditur. amicitia Germanici pernitioſa utriq;. Silio, & quod ingentis exercitus ſeptem per annos moderator, patriſq; apud

Germaniam triumphalibus Sacrouiriani belli uictor, quanto maiore mole procederet, plus formidinis in alios diſpergebatur. credebant pleriq; auctam offen/ ſionem ipſius intemperantia immodiceiactantis, ſuum militem in obſequio durauiſſe, cum alij ad ſeditiones prolaberentur, neq; manſurum Tiberio Imperium, *ſi ijs quoq; legionibus cupido nouandi fuiſſet.* Deſtrui *per hæc fortunam ſuam* Cæſar, *imparemq; tanto me rito rebatur.* Nam *beneficia eo uſq; læta ſunt, dum uidentur exolui poſſe, ubi multum anteuenere, pro gratia odium redditur.* Erat *uxor* Silio Soſia Galla *ca ritate* Agrippinæ *inuiſa principi.*Hos *corripi, dilato ad tempus* Sabino, *placitum, immiſſusq;* Varro *conſul; qui paternas inimicitias obtendens, odijs* Seiani *per dedecus ſuum gratificabatur. precante reo breuem moram dum accuſator conſulatu abiret, aduerſatus eſt* Cæſar. *ſolitum quippe magiſtratibus diem priua tis dicere, nec infringendum conſulis ius, cuius uigi lijs niteretur, ne quod* Reſpub. *detrimentum cape/ ret.* Proprium *id* Tiberio *fuit, ſcelera nuper reperta priſcis uerbis obtegere.* Igitur *multa adſeueratione, quaſi aut legibus cum* Silio *ageretur, aut* Varro *conſul, aut illud* Reſpub. *eſſet, coguntur patres ſilente reo. uel ſi defenſionem cœptaret, non oc/ cultante cuius ira premeretur. conſcientia belli* Sa/ *crouir diu diſſimulatus, uictoria per auaritiam fœ/ data, & uxor* Soſia *arguebantur. nec dubie repetunda rum criminibus hærebant, ſed cuncta quæſtione maie/ ſtatis exercita. &* Silius *imminentem damnationem*

petebat, ſed liberalitas Auguſti auulſa, computatis ſingillatim que fiſco petebantur. ea prima Tiberio erga pecuniam alienam diligentia fuit. Soſia in exilium pellitur Aſinij Galli ſententia, qui partem bonorum publicandam, pars ut liberis relinqueretur, cenſuerat. contra. M. Lepidus quartam accuſatoribus ſecundum neceſſitudinem legis, cætera liberis conceſſit. Hunc ego Lepidum temporibus illis grauem & ſapientem uirum fuiſſe comperior. Nam pleraq; ab ſæuis adulationibus aliorum, in melius flexit, neq; tamen temperamenti egebat cum æquabili auctoritate & gratia apud Tiberium uiguerit. unde dubitare cogor fato & ſorte naſcendi, ut cætera, ita principum inclinatio in hos, offenſio in illos, an ſit aliquid in noſtris conſilijs, liceatq; inter abruptam contumaciam, & deforme obſequium pergere iter amb tione ac periculis uacuum. At Meſalinus Cotta hau minus claris maioribus ſed animo diuerſus cenſuit, cauendum Senatus conſulto, ut quamq̃ inſontes magiſtratus & culpæ alienæ neſcij, prouincialibus uxorum criminibus, perinde quàm ſuis plecterentur. Actum dehinc de Calpurnio Piſone nobili ac feroci uiro. Is namq; ut retuli ceſſurum ſe urbe ob factiones accuſatorum in Senatu clamitauerat, & ſpreta potentia auguſtæ, trahere in ius Vrgulaniam, domoq; principis excire auſus erat. Quæ in præſens Tiberius ciuiliter habuit. Sed in animo reuoluente iras, etiam ſi impetus offenſionis languerat, memoria ualebat, Piſonemq; grauius ſecreti ſermonis incuſauit aduerſum maieſtatem habiti, adiecitq; in domo eius uenenum eſſe, eumq; gladio accinctum introire curiam. Quod ut atrocius uero

tramiſſum

tramiſſum, cæterorumq́; multa cumulabantur receptus eſt reus, neq; peractus ob mortem opportunam. relatum & de Caſſio Seuero exule, qui ſordidæ originis, maleficæ uitæ, ſed orandi ualidus, per immodicas inimicitias ut iudicio iurati Senatus Cretam amoueretur effecerat, atq; illic eadem actitando recentia ueteraq́; odia aduertit, bonisq́; exutus interdicto igni atq; aqua ſaxo Seriphio conſenuit. Per idem tempus Plautius Siluanus Prætor incertis cauſis Aproniam coniugem in præceps iecit, tractusq́; ad Cæſarem ab L. Apronio ſocero turbata mente reſpondit, tanquam ipſe ſomno grauis atq; eo ignarus, & uxor ſponte mortem ſumpſiſſet. Non cunctanter Tiberius pergit in domum, uiſit cubiculum in quo reluctantis & impulſæ ueſtigia cernebantur. Refert ad Senatum, datisq́; iudicibus Vrgulania Siluani auia pugionem nepoti miſit. Quod perinde creditum quaſi principis monitu, ob amicitiam Auguſtæ cum Vrgulania. Reus fruſtra tentato ferro uenas præbuit exoluendas. Mox Numantina prior uxor eius accuſata, inieciſſe carminibus & ueneficiis uæcordiam marito inſons iudicatur. Is demum annus Populum Romanum longo aduerſum Numidam Tacfarinatem bello abſoluit. Nam priores duces ſub impetrando triumphalium inſigni ſufficere res ſuas crediderant, hoſtem omittebant. Iamq́; tres laureatæ inurbe ſtatuæ, & adhuc raptabat Africam Tacfarinas, auctus Maurorum auxiliis, qui Ptolemæo Iubæ filio iuuenta incurioſo libertos regios & ſeruilia Imperia bello mutauerant. Erat illi prædarum receptor ac ſocius populandi Rex Garamantum, non ut cum exercitu incederet, ſed miſ-

ſis leuibus copijs,quæ ex longinquo in maius audiebantur,ipſaq; e prouincia ut quis fortunæ inops, moribus turbidus,promptius ruebant,quia Cæſar poſt res a Blæſo geſtas,quaſi nullis iam in Africa hoſtibus, reportari nonam legionem iuſſerat,nec proconſule eius anni.P. Dolabella retinere auſus erat, iuſſa principis magis q̃ incerta belli metuens.Igitur Tacfarinas diſperſo rumore, rem Romanam alijs quoq; ab nationibus lacerari, eoq́; paulatim Africa decedere,ac poſſe reliquos circumueniri ſi cuncti,quibus libertas ſeruitio potior,incubuiſſent, auget uires,poſitisq́; caſtris Thubuſcum oppidum circumſidet.At Dolabella contracto quod erat militum, terrore nominis Romani,& quia Numidæ peditum aciem ferre nequeunt,primo ſui inceſſu ſoluit obſidium, locorũq́; opportuna permuniuit,ſimul principes Muſulamorum defectionem cœptantes ſecuri percutit. Dein quia pluribus aduerſum Tacfarinatem expeditionibus cognitum, non graui nec uno incurſu conſectandum hoſtem uagũ excito cum popularibus Rege Ptolemæo quatuor agmina parat,quæ legatis ac tribunis data, Et prædatorias manus delecti Maurorum duxere.Ipſe conſultor aderat omnibus.Nec multo poſt adfertur Numidas apud caſtellum ſemirutum,ab ipſis quondam incenſum,cui nomen Auzea,poſitis Mapalibus conſediſſe fiſos loco, quia uaſtis circum ſaltibus claudebatur.Tum expeditæ cohortes alæq́; quàm in partem ducerentur ignaræ,cito agmine rapiuntur.Simulq́; cœptus dies, & concentu tubarum,ac truci clamore aderant ſemiſomnos in barbaros; præpeditis Numidarum equis,aut diuerſos paſtus per errantibus. Ab Romanis confertus pedes, diſpoſitæ

Turmæ, cuncta prælio prouiſa, Hoſtibus contra omnium neſcijs, non arma, non ordo nō conſilium, ſed peccatorum modo, trahi, occidi, capi. Infenſus miles memoria laborum, & aduerſum eludentes optatæ totiens pugnæ, ſe quiſq; ultione & ſanguine explebant. Differtur per manipulos Tacfarinatem omnes notum tot prælijs conſectentur, non niſi duce interfecto requiem belli fore. At ille delectis circum ſtipatoribus, uinctoq; iam filio, & effuſis undiq; Romanis ruendo in tela, captiuitatem haud inultam morte effugit. Iſq; finis armis impoſitus. Dolabellæ petenti abnuit triumphalia Tiberius Seiano tribuens, ne Blæſi auunculi eius laus abſoleſceret. Sed neq; Blæſus ideo inluſtrior, & huic negatus honor gloriam intendit. Quippe minore exercitu, inſignis captiuos, cædem ducis belliq; confecti famam deportarat, Sequebantur & Garamantum legati raro in urbe uiſi, quos Tacfarinate cæſo perculſa gens & culpæ neſcia ad ſatisfaciendum Populo Ro. miſerat. Cognitis dehinc Ptolemæi per id bellum ſtudijs, repetitus ex uetuſto more, miſſuſq; e ſenatoribus qui Scipionem eburnum, togam pictam antiqua patrum munera daret, regemq; et ſocium atq; amicum appellaret, Eadem æſtate mota per Italiam ſeruilis belli ſemina fors oppreſſit Auctor tumultus. T. Curtiſius quondam prætoriæ cohortis miles, primo cœtibus clandeſtinis apud Brundiſium, & circumiecta oppida, Mox poſitis propalam libellis ad libertatem uocabat agreſtia per longinquos ſaltus & ferocia ſeruitia, Cum uelut munere deum tres biremes adpulere ad uſus cōmeantiū illo mari. Et erat ijſdem re

gionibus Curtius Lupus quæſtor cui prouincia uetere ex morte Calles euenerat. Is diſpoſita claſſiariorum copia cœptantem tum maxime coniurationem diſiecit. Miſſusq; a Cæſare propere Staius tribunus cum ualida manu, ducem ipſum & proximos audaciæ in urbem traxit, iam trepida ob multitudinem familiarum quæ gliſcebat immenſum minore in dies plebe ingenua. Iiſdem conſulibus miſeriarum ac ſæuitiæ exemplũ atrox, reus pater, accuſator filius, nomen uiri. Q. Vibius Serenus, in Senatum inducti ſunt, ab exilio retractus, inluuieq; ac ſqualore obſitus & tum cathena uinctus, perorante filio. Præparatur adoleſcens multis munditijs, alacri uultu, ſtructas principi inſidias, miſſos in Galliã concitores belli. Index idem, & teſtis dicebat, adnectebatq; Cæcilium Cornutum prætorium miniſtrauiſſe pecuniã, qui tædio curarum, & quia periculum pro exitio habebatur mortem in ſe feſtinauit. ac contra reus nihil infracto animo, obuerſus in filium, quatere uincula, uocare ultores deos, ut ſibi quidem redderent exilium, ubi procul tali more ageret. filium autem quãdoq; ſupplicia ſequerentur. Adſeuerabatq; innocentem Cornutum & falſa exterritum, idq; facile intellectu ſi proderentur alij, non enim ſe cædem principis & res nouas uno ſocio cogitaſſe. Tum accuſator. GN, Lentulum & Seium Tuberonem nominat, magno pudore Cæſaris cum primores ciuitatis, intimi ipſius amici, Lentulus ſenectutis extremæ, Tubero defecto corpore, tumultus hoſtilis, & turbandæ reipublicæ accerſerentur. Sed hi quidem ſtatim exempti. In patrem ex ſeruis quæſitum, & quæſtio aduerſa accuſatori fuit, qui ſcelere uecors, ſimul

uulgi rumore territus, robur & ſaxum, aut parricidarum pœnas minitantium, ceſſit urbe, ac retractus Rauenna exequi accuſationem adigitur, non occultante Tiberio uetus odium aduerſum exulem Serenum. Nam poſt damnatum Libonem miſſis ad Cæſarem litteris exprobrauerat, ſuum tantum ſtudium ſine fructu fuiſſe; addideratq; quædam contumacius quã tutum apud aures ſuperbas & offenſioni proniores. Ea Cæſar octo poſt annos rettulit, medium tempus uarie arguens, etiam ſi tormenta, peruicacia ſeruorum, contra eueniſſent. dictis dein ſententijs ut Serenus more maiorum puniretur, quo molliret inuidiam interceſſit Gallus Aſinius Gyaro aut Donuſa claudendum cenſeret, Id quoq; aſpernatus eſt, egenum aquæ utranq; inſulam referens, dandosq; uitæ uſus cui uita concederetur, ita Serenus Amorgum reportatur. & quia Cornutus ſua manu ceciderat actum de premijs accuſatorum abolendis, ſi quis maieſtatis poſtulatus ante perfectum iudicium ſe ipſe uita priuauiſſet, ibaturq; in eam ſententiam, ni durius contraq; morem ſuum palam pro accuſatoribus Cæſar irritas leges, rempublicam in præcipiti conqueſtus eſſet. ſubuerterent potius iura, quã cuſtodes eorum amouerẽt ſic delatores hominũ genus publico exitio repertũ, & pœnis quidẽ nunquã ſatis coercitum, per premia eliciebantur. His tam adſiduis tamq; mœſtis modica lætitia interijcitur, ꝙ. C. Cominium Equitem Romanum probroſi in ſe carminis conuictum, Cæſar precibus fratris: qui Senator erat. conceſſit. Quo magis mirum habebatur, gnarum meliorum & quæ fama clementiam ſequeretur, triſtiora malle, neq; enim ſocordia peccabat, nec oc-

cultum eſt quando ex ueritate, quando adumbrata lætitia facta Imperatorum celebrentur. quin ipſe compoſitus alias, & uelut eluctantium uerborū ſolutius promptiusq; eloquebatur quotiens ſubueniret. At. P. Suillium quæſtorem quondam Germanici cum Italia arceretur conuictus pecuniam ob rem iudicandam cœpiſſe ammouendum in inſulam cenſuit, tanta contentione animi, ut & iurando obſtringeret e Repub. id eſſe. Quod aſpere acceptum ad præſens, mox in laudem uertit, regreſſo Suillio, quem uidit ſequens ætas præpotentem Venalem, et Claudij principis amicitia diu proſpere, nunquam bene uſum. Eadem pœna in Catum Firmium Senatorem ſtatuitur tanquam falſis maieſtatis criminibus ſororem petiuiſſet. Catus ut retuli Libonem inlexerat inſidijs, deinde iudicio perculerat. eius operæ memor Tiberius, ſed alia prætendens, exilium deprecatus eſt, quo minus Senatu pelleretur non obſtitit. Pleraq; eorum quæ retuli, quæq; referam parua forſitan & leuia memoratu uideri non neſcius ſum, ſed nemo Annales noſtros cum ſcriptura eorum contenderit, qui ueteres populi Romani res compoſuere. Ingentia illi bella, expugnationes urbium, fuſos captoſque reges, aut, ſi quando ad interna præuerterent, diſcordias conſulum aduerſum tribunos, agrarias frumentariàs que leges, plebis, & Optimatium certamina libero egreſſu memorabant. Nobis in arcto & inglorius labor, Immota quippe aut modice laceſſita pax, mœſtæ urbis res, & princeps proferendi Imperij iniurioſus erat, Non tamen ſine uſu fuerit introſpicere illa, primo aſpectu leuia, ex quis magnarum ſæpe rerum motus oriuntur. Nam cunctas nationes & ur-

bes populus, aut primores, aut ſinguli regunt, dele/ cta & his & conſtituta reipublicæ forma laudari fa/ cilius quàm euenire, uel ſi euenit, haud diuturna eſſe poteſt. Igitur ut olim plebe ualida, uel cum patres pollerent noſcenda uulgi natura, & quibus modis tem peranter haberetur, Senatusq; & optimatium ingenia qui maxime perdidicerant, callidi temporum & ſapien tes credebantur, sic conuerſo ſtatu neque alia rerum quã ſi unus imperitet. hæc conquiri tradique in rem fue/ rit, quia pauci prudentia, honeſta ab deterioribus, uti lia ab noxijs diſcernunt, plures, aliorum euentis do centur. cæterum ut profutura ita minimum oblecta tionis adferunt, Nam ſitus gentium uarietates præ/ liorum, clari ducum exitus retinent ac redintegrant legentium animum, Nos ſæua iuſſa, continuas accu/ ſationes, fallaces amicitias, pernicem innocentiam, & eaſdem exitu cauſas coniungimus obuia rerum ſimili tudine, & ſacietate. tum quod antiquis ſcriptoribus rarus obtrectator, neque refert cuiusqam, Punicas Romanàs' ue acies lætius extuleris. At multorum qui Tiberio regente pœnam uel infamias ſubiere poſteri manent, utque familiæ ipſæ iam extinctæ ſint, reperies qui ob ſimilitudinem morum aliena malefacta ſibi obie/ ctari putent, Etiam gloria ac uirtus infenſos habet, ut animus ex propinquo diuerſa arguens. Sed ad in cœpta redeo. Cornelio Coſſo, Aſinio Agrippa con/ ſulibus Cremutius Cordus poſtulatur, nouo ac tunc primum audito crimine, quod editis annalibus, lau datoque M. Bruto. C. Caſſium Romanorum ultimum dixiſſet. Accuſabant Satrius Secundus et pinarius Natta.

Seiani clientes, id perniciabile reo, et Cæſar truci uultu
defenſionem accipiens, quam Cremutius relinquendæ
uitæ certus in hunc modum exorſus eſt. Verba mea,
P.C, arguuntur (adeo factorum innocens ſum) ſed ne/
que hæc in principem aut principis parentem quos lex
maieſtatis amplectitur, Brutum & Caſſium laudauiſſe
dicor, quorum res geſtas cum plurimi compoſuerint,
nemo ſine honore memorauit. Titus Liuius eloquentiæ
ac fidei præclarus in primis. CN. Pompeium tantis lau
dibus tulit, ut Pompeianum eum Auguſtus appellaret,
neq; id amicitiæ eorum offecit. Scipionem, Afranium,
hunc ipſum Caſſium, hunc Brutum nuſquam latrones
& parricidas, quæ nunc uocabula imponuntur, ſæpe
ut inſignis uiros nominat. Aſinij Pollionis ſcripta egre/
giam eorundem memoriam tradunt. Meſſala Coruinus
Imperatorem ſuum Caſſium prædicabat, et uterque opi
buſq; atq; honoribus peruiguere. Marci Ciceronis li/
bro quo Catonem cœlo æquauit, quid aliud dictator Cæ
ſar quã reſcripta oratione uelut apud indices reſpon/
dit? Antonij epiſtulæ, Bruti cõtiones, falſa quidem in Au
guſtum probra, ſed multa cum acerbitate habent. car/
mina Bibaculi & Catulli referta contumelijs Cæſarum
leguntur. ſed ipſe diuus Iulius, ipſe diuus Auguſtus &
tulere iſta, et reliquere, haud facile dixerim moderatione
magis an ſapientia, Namq; ſpreta exoleſcunt; ſi ira/
ſcare, adgnita uidentur. Non attingo Græcos quorum nõ
modo libertas, etiam libido impunita, aut ſi quis aduer/
tit, dictis dicta ultus eſt, ſed maxime ſolutum, et ſine ob/
trectatore fuit, prodere de ijs quos mors odio aut gratia
exemiſſet, Num cum armatis Caſſio et Bruto, ac philip/

penſes campos obtinentibus, belli ciuilis cauſa populum per contiones incendo? An illi quidem ſeptuageſimum ante annum perempti, quomodo imaginibus ſuis noſcuntur, quas nec uictor quidem aboleuit, ſic partem memoriæ apud ſcriptores retinent. ſuum cuiq; decus poſteritas rependit, nec deerunt, ſi damnatio ingruit, qui non modo Caſſii & Bruti, ſed etiam mei meminerint. Egreſſus dein Senatu uitam abſtinentia finiuit. libros per Aediles cremandos cenſuere patres. & manſerunt occultati & editi. Quo magis ſocordiam eorum inridere libet qui præſenti potentia credunt extingui poſſe etiã ſequẽtis æui memoriam. Nam contra, punitis ingenijs gliſcit auctoritas, neq; aliud externi reges, aut qui eadem ſæuitia uſi ſunt, niſi dedecus ſibi atq; illis gloriam peperere. Cæterum poſtulandis reis, tam continuus annus fuit, ut feriarum latinarum diebus præfectum urbis Druſum auſpicandi gratia tribunal ingreſſum adierit Calpurnius Saluianus in Sextum Marium. quod a Cæſare palam increpitum cauſa exilij Saluiano fuit. Obiecta publice Cyzicenis incuria cerimoniarum diui Augusti additis uiolentiæ criminibus aduerſum ciues Romanos. et amiſere libertatem quam bello Mithridatis meruerant circumſeſſi, nec minus ſua conſtantia, quam præſidio Luculli pulſo rege. At Fonteius Capito qui proconſul Aſiã curauerat abſoluitur, comperto ficta in eum crimina per Vibium Serenum, neq; tamen id Sereno noxæ fuit, quem odium publicum tutiorem faciebat, Nam ut quis diſtrictior accuſator, uelut ſacroſanctus erat, leues, ignobiles, pœnis adficiebantur. Per idem tempus Hiſpania ulterior miſſis ad Senatum legatis orauit, ut exemplo

Aſiæ delubrũ Tiberio matriq; eius extrueret,qua occa/ ſione Cæſar ualidus alioquì ſpernendis honoribus,et reſpondendũ ratus ijs quorum rumore arguebatur in ambitionem flexiſſe,huiuſcemodi orationem cœpit. Scio.P. C.conſtantiam meam a plerisq; deſideratam,quod Aſiæ ciuitatibus nuper idem iſtud petentibus,non ſim aduerſatus,Ergo et prioris ſilentij defenſionem,et quid in futurũ ſtatuerim ſimul aperiã.Cum diuus Auguſtus ſib atq; urbi Romæ templũ apud Pergamũ ſiſti nõ probibuiſſet qui omnia facta dictaq; eius uice legis obſeruem.Placitũ iam exemplũ prõptius ſecutus ſum,quia cultui meo ueneratio Senatus adiungebatur.Cæterũ ut ſemel recepiſſe ueniam habuerit,Ita per omnes prouincias effigie numinũ ſacra,ambitioſum,ſuperbum,et uaneſcet Auguſti honor ſi promiſcuis adulationibus uulgatur. Ego me.P. C.mortalem eſſe & hominum officia fungi, ſatisq; ha/ bere, ſi locum principem impleam, & , uos teſtor, & meminiſſe poſteros uolo , qui ſatis ſuperq; memoriæ meæ tribuent , ut maioribus meis dignum , rerum ue/ ſtrarum prouidum , conſtantem in periculis , offenſio/ num pro utilitate publica non pauidum credant . Hæc mihi in animis ueſtris templa , hæ pulcherrimæ effi/ gies & manſuræ . Nam quæ Saxo ſtruuntur ,ſi iudi/ cium poſteriorum in odium uertit , pro ſepulchris ſpernuntur . Proinde ſocios , ciues,& deos & deas ip/ ſas precor, hos ut mihi ad finem uſq; uitæ , quietam & intellegentem humani diuiniq; iuris mentem duint. Il/ los ut quandocunq; conceſſero , cum laude & bonis re/ cordationibus facta atq; famam nominis mei proſequã tur. Perſtititq; poſthac ſecretis etiam ſermonibus aſper/

nari talem ſui cultum, quod alij modeſtiam, multi quia diffideret, quidam ut degeneris animi interpretaban/tur. Optumos quippe mortalium altiſſima cupere. Sic Herculem & Liberum apud Græcos, Quirinum apud nos Deum numero additos. Melius Auguſtum qui ſpe rauerit. Cætera principibus ſtatim adeſſe, unum inſa/tiabiliter parandum, proſperam ſui memoriam, Nam contemptu famæ, contemni uirtutes. At Seianus ni/mia fortuna ſocors, & muliebri inſuper cupidine in/cenſus, promiſſum matrimonium flagitante Liuia, com ponit ad Cæſarem codicillos. Moris quippe tum erat, quanquam præſentem, ſcripto adire. Eius talis forma fuit. Beniuolentia patris Auguſti, & mox plurimis Tiberij iudicijs ita inſueuiſſe, ut ſpes uotaq; ſua non prius ad deos, quàm ad principum aures conferret. Neq; fulgorem honorum unquam precatum. Excubi as ac labores, ut unum e militibus, pro incolumitate Imperatoris malle. At tamen quod pulcherrimum ade ptum, ut coniunctione Cæſaris dignus crederetur, hinc initium ſpei. Et quoniam audiuerit Auguſtum in con/locanda filia non nihil etiam de Equitibus Romanis conſultauiſſe, ita ſi maritus Liuiæ quæreretur, habe/ret in animo amicum, ſola neceſſitudinis gloria uſu rum, Non enim exuere impoſita munia, ſatis æſti/mare firmari domum aduerſum iniquas Agrippinæ of/fenſiones, idq; liberorum cauſa, Nam ſibi multum ſuperq; uitæ fore quod tali cum principe expleuiſſet. Ad ea Ti/berius, laudata pietate Seiani, ſuiſq; in eum benefi/cijs modice percurſis, cum tempus tanquam ad integram conſultationem petiuiſſet, adiunxit. Cæteris mortalibus

in eo ſtare conſilia, quid ſibi conducere putent. Principum diuerſam eſſe ſortem, quibus præcipua rerum ad famam dirigenda, ideo, ſe non illuc decurrere quod promptum reſcriptu Poſſe ipſam Liuiam ſtatuere, nubendum poſt Druſum, an in penatibus iiſdem tolerandum haberet, Eſſe illi matrem & auiam, propiora conſilia, ſimplicius acturum, de inimicitijs primum Agrippinæ quas longe acrius arſuras ſi matrimonium Liuiæ, uelut in partes domum Cæſarum diſtraxiſſet, Sic quoq; erumpere æmulationem fœminarum, eaq; diſcordia nepotes ſuos conuelli. Quid ſi intendatur certamen tali coniugio? Falleris enim Seiane ſi te manſurum in eodem ordine putas, & Liuiam quæ. C. Cæſari, mox Druſo nupta fuerit ea mente acturam ut cum Equite Romano ſeneſcat. Ego ut ſinam, credis ne paſſuros qui fratrem eius, qui patrem maioresq; noſtros in ſummis Imperijs uidere? uis tu quidem iſtum intra locum ſiſtere, ſed illi magiſtratus & primores qui te inuito perrumpunt, omnibusq; de rebus conſulunt, exceſſiſſe iam pridem equeſtre faſtigium, legeq; antiſſe patris mei amicitias non occulti ferunt, perq; inuidiam tui me quoq; incuſant. At enim Auguſtus filiam ſuam Equiti Romano tradere meditatus eſt. Mirum hercule ſi cum in omnis curas diſtraheretur, immenſumq; attolli prouideret quem coniunctione tali ſuper alios extuliſſet. C. Proculeium & quoſdã in ſermonibus habuit, inſigni tranquillitate uitæ, nullis rei publicæ negotijs permixtos. Sed ſi dubitatione Augusti mouemur, quanto ualidius eſt q̃. M. Agrippæ, mox mihi conlocauit? Atq; ego hæc pro amicitia non occultaui. Cæterum neq; tuis neq; Liuiæ deſtinatis aduerſa-

bor. Ipſe quid intra animum uolutauerim, quibus adhuc neceſſitudinibus immiſcere te mihi parem, omittam ad preſens referre, id tantum aperiam, nihil eſſe tã excelſum quod non uirtutes iſtæ, tuusq; in me animus mereantur, datoq; tempore uel in Senatu uel in contione non reticebo. Rurſum Seianus non tam de matrimonio, ſed altius metuens tacita ſuſpitionum, uulgi rumorem, ingruentem inuidiam deprecatur. Ac ne adſiduos in domum cœtus arcendo, infringeret potentiam, aut receptando, facultatem criminantibus præberet, huc flexit, ut Tiberium ad uitam procul Roma amœnis locis degendam impelleret. Multa quippe prouidebat, ſua in manu aditus, litterarumq; magna ex parte ſe arbitrum fore, cum per milites commearent, mox Cæſarem uergente iam ſenecta, ſecretoq; loci mollitum munia Imperij facilius tramiſſurum, & minui ſibi inuidiam, adempta ſalutantum turba, ſublatisq; inanibus, uera potentia augere. Igitur paulatim negotia urbis, populi adcurſus, multitudinem adfluẽtium increpat, extollens laudibus quietem & ſolitudinem, quis abeſſe tædia & offenſiones, ac præcipua rerum maxime agitari. Ac forte habita per illos dies de Votieno Montano celebris ingenij uiro cognitio, cunctantem iam Tiberium perpulit, ut uitandos crederet patrum cœtus uocesq; quæ plerumq; ueræ & graues coram ingerebantur. Nam poſtulato Votieno ob contumelias in Cæſarem dictas teſtis Aemylius uir is dum ſtudio probandi cuncta refert, & quãq inter obſtrepentes magna adſeueratione nititur, audiuit Tiberius probra, quis per occultum lacerabatur, adeoq; perculſus eſt, ut ſe uel ſtatim uel in cognitione purgaturum clami-

taret,precibusq́; proximorum,adulatione omnium ægre componeret animum,Et Votienus quidem maieſtatis pœnis adfectus eſt. Cæſar obiectam ſibi aduerſus reos inclementiam,eo peruicacius amplexus Aquiliam adulterij delatam,cum Vario ligure quamq́ Lentulus Getulicus conſul deſignatus lege Iulia damnaſſet, exilio puniuit, Apidiumq́; Merulam ꝙ in acta diui Auguſti non iurauerat,albo ſenatorio eraſit. Auditæ dehinc Lacedæmoniorum & Meſſeniorum legationes de iure templi Dianæ limenetidis,quod ſuis a maioribus ſuaq́; in terra dicatum Lacedæmonij firmabant annalium memoria, uatumq́; carminibus, ſed Macedonis Philippi cum quo bellaſſent armis ademptum, ac poſt. C. Cæſaris & Antonij ſententia redditum. Contra Meſſenij ueterem inter herculis poſteros diuiſionem Peloponeſſi protulere, ſuoq́; recident Heliatem agrum in quo id delubrum ceſſiſſe,monimentaq́; eius rei ſculpta ſaxis & ære priſco manere. ꝙ ſi uatum,annalium ad teſtimonia uocentur plures ſibi, ac locupletioris eſſe, neq́; Philippum potentia,ſed ex uero ſtatuiſſe,idem regis Antigoni,idem Imperatoris Mumij iudicium, ſic Mileſios permiſſo publice arbitrio, poſtremo Atidium Geminum, Prætorem Achaiæ decreuiſſe. Ita ſecundum Meſſenios datum. Et Segeſtani ædem Veneris montem apud Erycum uetuſtate delapſam reſtaurari poſtulauere, nota memorantes de origine eius,et læta Tiberio,ſuſcepit curam libens ut conſanguineus. Tunc tractatæ Maſſilienſium preces,probatumq́;.P.Rutilij exemplum,namq; eum legibus pulſum ciuem ſibi Smyrnei addiderant. quo iure Vulcatius Moſchus exul in Maſſilienſes receptus,bona ſua reip.eo

rũ ut patriæ reliquerat.obiere eo anno uiri nobiles.Cn. Lentulus,et.L.Domitius.Lentulo ſuper conſulatum & triumphalia de Getis,gloriæ fuerat bene tolerata pau-pertas,dein magnæ opes innocenter paratæ, & mode-ſtæ habitæ.Domitium decorauit pater ciuili bello maris potens,donec Antonij partibus mox Cæſaris miſceretur. Auus pharſalica acie pro optumatibus ceciderat,ipſe ele ctus cui minor Antonia Octauia genita in matrimoniũ daretur.Poſt,exercitu flumen Albim tranſcendit,longius penetrata Germania,quã quiſq̃ priorum,easq; ob res in ſignia triumphi adeptus eſt.Obijt & .L.Antonius mul ta claritudine generis,ſed improſpera,nam patre eius Iulio Antonio ob adulterium Iuliæ morte punito, hunc admodum adoleſcentulum ſororis nepotem ſepoſuit Au guſtus in ciuitatem Maſſilienſem,ubi ſpecie ſtudiorum nomen exilij tegeretur,habitus tamen ſupremis honor oſſaq; tumulo Octauiorum inlata per decretum Senatus. Iiſdem conſulibus facinus atrox in citeriore Hiſpania admiſſum a quodã agreſte,nationis Termeſtinæ,Is præ-torẽ prouinciæ.L.Piſonẽ pace incurioſum ex improuiſo in itinere adortus uno uulnere in mortẽ adfecit,ac pni-citate equi profugus,poſtquã ſaltuoſos locos attigerat di miſſo equo per derupta et auia,ſequentis fruſtratus eſt, neq; diu fefellit,nam prehenſo ductoq; p proximos pagos equo,cuius foret,cognitum,et repertus cũ tormentis ede re conſcios adigeretur,uoce magna,ſermone patrio fru-ſtra ſe interrogari clamitauit,adſiſterent ſocij ac ſpecta-rent,nullam uim tantam doloris fore ut ueritatem elice ret, idemq; cum poſtero ad quæſitionem retraheretur, eo niſu proripuit ſe cuſtodibus,ſaxoq; caput adflixit,ut

ſtatim exanimaretur. Sed Piſo Termeſtinorum dolo cæſus habetur, qui pecunias e publico interceptas acrius quã ut tolerarent barbari cogebat. Lentulo Getulio. C. Clauiſio conſulibus decreta triumphi inſignia Poppæo Sabino contuſis thracum gentibus, qui montium editis inculti atq; eo ferocius agitabant: Cauſa motus ſuper hominum ingenium, ꝙ pati delectus, & ualidiſſimum quemq; militiæ noſtræ dare aſpernabantur, ne regibus quidem parere niſi ex libidine ſoliti, aut ſi mitterent auxilia ſuos ductores præficere, nec niſi aduerſum accolas belligerare. ac tũ rumor inceſſerat fore ut diſiecti aliyſq; nationibus permixti diuerſas in terras traherentur, Sed antequam arma inciperent miſere legatos, amicitiam, obſequiumq; memoraturos, & manſura hæc ſi nullo nouo onere temptarentur ſin ut uictis ſeruitium indiceretur, eſſe ſibi ferrum & iuuentutem, & promptum libertati aut ad mortem animum. ſimul caſtella rupibus in dita, conlatosq; illuc parentes & coniuges oſtentabant, bellumq; impeditum, arduum, cruentum minitabantur. At Sabinus donec exercitus in unum conduceret, datis mitibus reſponſis dum Pomponius Labeo e Mœſia cum legione, rex Rhoemetalces cum auxilijs popularium qui fidem non mutauerant ueniret, Addita præſenti copia, ad hoſtem pergit, compoſitum iam per anguſtias ſaltuum, quidam audentius apertis in collibus uiſebantur, quos dux Romanus acie ſuggreſſus haud ægre pepulit, ſanguine barbarorum modico, ob propinqua ſuffugia. Mox caſtris in loco communitis ualida manu montem occupat, anguſtum & æquali dorſo continuum uſq; ad proximum caſtellum, quod magna uis armata aut in

cordia

condita tuebatur, ſimul in ferociſſimos qui ante uallum more gentis cum carminibus & tripudijs perſultabant mittit delectos ſagittariorum. Ii dum eminus graſſabantur crebra & inulta uulnera fecere, propius incedentes eruptione ſubita turbati ſunt, receptiq; ſubſidio Sycambræ cohortis, quam Romanus promptam ad pericula, nec minus cantuum et armorum tumultu trucem, haud procul inſtruxerat. Tranſlata dehinc caſtra hoſtem propter, relictis apud priora munimenta thracibus, quos nobis adfuiſſe memoraui iiſq; permiſſum uaſtare, urere, trahere prædas, dum populatio lucem intra ſiſteretur, noctemq; in caſtris tutam & uigilem capeſſerent. id primo ſeruatum, mox uerſi in luxum & rapti opulentia, omittere ſtationes, laſciuia epularum aut ſomno & uino procumbere. Igitur hoſtes incuria eorum comperta duo agmina parant, quorum altero populatores inuaderentur, alij caſtra Romana adpugnarent, non ſpe capiendi, ſed ut clamore, telis, ſuo quiſq; periculo intentus, ſonorem alterius prælij non acciperet, Tenebræ inſuper delectæ augendam ad formidinem. ſed qui uallum legionum temptabant, facile pelluntur. Thracum auxilia repentino concurſu territa cum pars munitionibus adiacerent, plures extra pabularentur, tanto infenſius cæſi, quãto perfugæ & proditores ferre arma ad ſuum, patriæq; ſeruitium incuſabantur. Poſtera die Sabinus exercitum æquo loco oſtendit, ſi barbari ſucceſſu noctis alacres prælium auderent, & poſtquam caſtello, aut coniunctis tumulis non digrediebatur, obſidium cœpit per præſidia, quæ opportune iam muniebat, dein foſſam loricamq; contexens quatuor millia paſſuum ambitu amplexus

eſt.tum paulatim, ut aquam pabulumq́; eriperet, contraere clauſtra arctaq; circundare. & ſtruebatur agger, unde ſaxa, haſtæ, ignes propinquum iam in hoſtem iacerentur, ſed nihil æque quàm ſitis fatigabat, cum ingēs multitudo bellatorum imbellium uno reliquo fonte uterentur. Simul æque armenta (ut mos barbaris) iuxta clauſa egeſtate pabuli exanimari, adiacere corpora hominū, quos uulnera, quos ſitis peremerat. pollui cuncta ſanie, odore, contactu, rebusq; turbatis malum extremum diſcordia acceſſit. his deditionem, alijs mortem, et mutuos inter ſe ictus parantibus, & erant qui non inultum exitium, ſed eruptionem ſuaderent. neq; ignobiles quamuis diuerſi ſententijs, uerum e ducibus, Dinis prouectus ſenecta & longo uſu, uim atq; clementiam Romanam edoctus ponenda arma, unum adflictis id remedium diſſerebat. Primusq́; ſe cum coniuge & liberis uictori permiſit. ſecuti ætate aut ſexu imbecilli, & quibus maior uitæ quàm gloriæ cupido. At iuuentus Tarſam inter & Tureſim diſtrahebatur, utriq; deſtinatum cum libertate occidere. ſed Tarſa properum finem, abrumpendas pariter ſpes ac metus clamitans, dedit exemplum, demiſſo in pectus ferro. nec defuere qui eodem modo oppeterent. Tureſis ſua cum manu noctem opperitur, haud neſcio duce noſtro. Igitur firmatæ ſtationes denſioribus globis, & ingruebat nox nimbo atrox, hoſtisq; clamore turbido, modo per uaſtum ſilentium incertos obſeſſores effecerat. Quum Sabinus circumire, hortari, ne ad ambigua ſonitus, aut ſimulationem quietis, caſum inſidiantibus aperirent, ſed ſua quisq; munia ſeruarent immoti, telisq́; non in falſum iactis. Interea barbari cateruis decurren-

tes, nunc in uallum manualia ſaxa, præuſtas ſudes, deciſa robora iacere, nunc uirgultis & cratibus & corporibus exanimis complere foſſas, quidam pontes & ſcalas ante fabricati inferre propugnaculis, eaq; prehenſare, detrahere, & aduerſus reſiſtentis cominus niti, miles contra deturbare telis, pellere umbonibus, muralia pila, congeſtas lapidum moles prouoluere. His partæ uictoriæ ſpes, & ſi cedant, inſignitius flagitium, illis extrema iam ſalus, & adſiſtentes pleriſq; matres & coniuges, earumq; lamenta, addunt animos, nox alijs in audaciam, alijs ad formidinem opportuna; incerti ictus, uulnera improuiſa, ſuorum atq; hoſtium ignoratio, & montis anfractu repercuſſæ uelut a tergo uoces adeo cuncta miſcuerant, ut quædam munimenta Romani quaſi perrupta omiſerint, neq; tamen peruaſere hoſtes niſi admodum pauci, cæteros deleto promptiſſimo quoq; aut ſaucio, adpetente iam luce truſere ad ſumma caſtelli, ubi tandem coacta deditio & proxima ſponte incolarum recepta, reliquis quo minus ui aut obſidio ſubigerentur præmatura montis Hæmi & ſæua hyemis ſubuenit. At Romæ commota principis domo ut ſeries futuri in Agrippinam exitij inciperet Claudia Pulchra ſobrina eius poſtulatur, accuſante Domitio Afro. Is recens prætura, modicus dignationis, & quoquo facinore properus clareſcere, crimen impudicitiæ adulterum Furnium, ueneficia in principem & deuotiones obiectabat. Agrippina ſemper atrox, tum & periculo propinquæ accenſa pergit ad Tiberium. ac forte ſacrificantem patri repperit, quo initio inuidiæ, nō eius dē ait mactare diuo Auguſto uictimas, et poſteros eius in

ſectari, non in effigies mutas diuinum ſpiritum tranſfuſum, ſed imaginem ueram cœleſti ſanguine ortam intellegere diſcrimen, ſuſcipere ſordes, fruſtra Pulchram præſcribi, cui ſola exitij cauſa ſit, ꝙ Agrippinam ſtulte prorſus ad cultum delegerit, oblita Soſiæ ob eadem afflictæ. Audita hæc raram occulti pectoris uocem elicuere, correptamq; Græco uerſu admonuit, ideo lædi quia non regnaret. Pulchra & Furnius damnantur, Afer primoribus oratorum additus, diuulgato ingenio & ſecuta adſeueratione Cæſaris, qua ſuo iure diſertum eum appellauit, mox capeſſendis accuſationibus, aut reos tutando proſperiore eloquentiæ q̃ morum fama fuit, niſi ꝙ ætas extrema multum etiam eloquentiæ dempſit, dum feſſa mente retinet ſilentij impatientiam. At Aggrippina peruicax iræ, & morbo corporis implicata, cum uiſeret eam Cæſar, profuſis diu ac per ſilentium lachrymis, mox inuidiam & preces orditur, ſubueniret ſolitudini, daret maritum, habilem adhuc iuuẽtam ſibi, neq; aliud probis quàm ex matrimonio ſolatium, eſſe in ciuitate, Germanici coniugem, ac liberos eius recipere dignaretur. Sed Cæſar non ignarus quantum ex Rep. peteretur, ne tamen offenſionis aut metus manifeſtus foret ſine reſponſo, quãq̃ inſtantem, reliquit. Id ego a ſcriptoribus annalium non traditum, repperi in commentarijs Agrippinæ filiæ. Quæ Neronis principis mater uitam ſuam & caſus ſuorum poſteris memorauit. Cæterum Seianus mœrentem & improuidam altius perculit, immiſſis qui per ſpeciem amicitiæ monerent, paratum ei uenenum, uitandas ſoceri epulas. atq; illa ſimulationum neſcia, cum propter diſcumberet, non uul-

*tu aut ſermone flecti, nullos attingere cibos, donec adue-
nit* Tiberius, *forte, an quia audiuerat? idq́; quo acrius ex
periretur, poma ut erant adpoſita laudās nurui ſuæ ma
nu tradidit. aucta ex eo ſuſpitio* Agrippinæ, *& intacta
ore ſeruis tramiſit, nec tamen* Tiberij *uox coram ſecuta,
ſed obuerſus ad matrem, non mirum ait ſi quid ſeuerius
in eam ſtatuiſſet, a qua ueneficij inſimularetur.* Inde *ru-
mor parari exitium, neq; id* Imperatorem *palam audere
ſecretum ad perpetrandum quæri.* Sed Cæſar *quo famā
auerteret adeſſe frequens* Senatui, Legatosq́; Aſiæ *ambi-
gentes quanam in ciuitate templum ſtatueretur pluris
per dies audiuit.* Vndecim *urbes certabant pari ambi-
tione, uiribus diuerſæ, neq; multum inter ſe diſtantia me
morabant, de uetuſtate generis, ſtudio in populum* Ro-
manum per bella Perſi & Ariſtonici *aliorumq́; regū.*
Verum Hypæpeni Tralianiq́; Laodicenis, ac Magneti
bus ſimul tramiſſi, ut parum ualidi, ne Ilienſes *quidem
cum parentem urbis* Romæ Troiam *referrent, niſi anti-
quitatis gloria pollebant, paulum addubitatum, q.* Ali
*carnaſſii mille & ducentos per annos nullo motu terræ
nutauiſſe ſedes ſuas uiuoq́; in ſaxo, fundamenta templi
adſeuerauerant.* Pergamenos *(eo ipſo nitebantur, ædem*
Auguſto *ibi ſitam) ſatis adeptos creditum.* Epheſii Mile-
ſiiq́;, hi Apollinis, *illi* Dianæ *cerimonia occupauiſſe ci-
uitates uiſi.* Ita Sardianos *inter* Smyrnæosq́; *deliberatū.*
Sardiani *decretum* Etruriæ *recitauere, ut conſanguinei,
nam* Tyrrhenum Lydumq́; Atye *rege genitos ob multi
tudinem diuiſiſſe gentem,* Lydum *patrijs in terris reſe-
diſſe,* Tyrrheno *datum nouas ut conderet ſedes. & du-
cum e nominibus indita uocabula, illis per* Aſiam, *his*

in Italiam, auctamq; adhuc Lydorum opulentiam, miſſis in Græciam populis, cui mox a Pelope nomen, ſimul litteras Imperatorum, & dicta nobiſcum fœdera bello Macedonum, ubertatemq; fluminum ſuorum, temperiem cœli, ac dites circum terras memorabant. At Smyrnæi repetita uetuſtate, ſeu Tantalus Ioue ortus, illos, ſiue Theſeus diuina & ipſe ſtirpe, ſiue una Amazonum condidiſſet, tranſcedere ad ea, quis maxime fidebant, in populum Romanum officijs, miſſa nauali copia non modo externa ad bella, ſed quæ in Italia tolerabantur, ſeq; primos templum urbis Romæ ſtatuiſſe. M. Porcio conſule, magnis quidem iam Romani populi rebus, nondum tamen ad ſummum elatis, ſtante adhuc punica urbe, & ualidis per Aſiam regibus, ſimul. L. Sullam teſtem adſerebant grauiſſimo in diſcrimine exercitus ob aſperitatem hyemis, et penuriam ueſtis, cum id Smyrnam in cōcionem nunciatum foret, omnes qui adſtabant detraxiſſe corpori tegmina. noſtriſq; legionibus miſiſſe. Ita rogati ſententiam patres Smyrnæos prætulerunt. Cenſuitq; Vibius Marcus ut. M. Lepido, cui ea prouincia obuenerat, ſuper numerum legaretur qui templi curam ſuſciperet, et quia Lepidus ipſe deligi ſe per modeſtiam abnuebat Valerius Naſo e prætorijs ſorte miſſus eſt. Interquæ diu meditato, prolatoq; ſæpius conſilio, tandem Cæſar in cāpaniam ſpecie dedicandi templum apud Capuam Ioui, apud Nolā Auguſto, ſed certus procul urbe degere. Cauſam abſceſſus (q̃q̃ ſecutus plurimos auctorum ad Seiani artes rettuli) quia tamen cæde eius patrata ſex poſtea annos pari ſecreto coniunxit, plerumq; permoueor, num ad ipſum referri uerius ſit ſæuitiam ac libidinem cum fa-

ctis promeret, locis occultantis. Erant *qui crederent in ſe nectute quoq; corporis habitum pudori fuiſſe, quippe illi prægracilis et incurua proceritas, nudus capillo uertex ulceroſa facies, ac plerumq; medicaminibus interſtincta, et* Rhodi *ſecreto uitare cœtus, recondere uoluptates in/ ſuerat.* Traditur *ēt matris impotētia extruſum, q̃ domi/ nationis ſociā aſpernabatur, neq; depellere poterat, cum dominationē ipſam donū eius accæpiſſet.* Nā *dubitaue/ rat* Auguſtus Germanicū *ſororis nepotē, et cunctis lau/ datum rei* Romanæ *imponere, ſed precibus uxoris eui ctus,* Tiberio Germanicū, *ſibi* Tiberiū *adſciuit, idq;* Au/ *guſta exprobrabat, repoſcebat.* Profectio *arcto comitatu fuit, unus* Senator *cōſulatu functus* Cocceius Nerua *cui legum peritia,* Eques Romanus *præter* Seianum *ex in/ luſtribus* Curtius Atticus, *cæteri liberalibus ſtudijs prædi ti, ferme* Græci *quorum ſermonibus leuaretur.* Ferebant *periti cœleſtium ijs motibus ſiderum excæſiſſe* Roma Ti *berium, ut reditus illi negaretur, unde exitij cauſa mul/ tis fuit, properū finē uitæ coniectantibus, uulgantibusq;,* Neq;.n.*tā incredibilem caſum prouidebāt, ut undecim, p annos libens patria careret.* Mox *patuit breue cōfinium artis, et falſi, ueraq; q̃ obſcuris tegerentur,* Nā *in urbem nō regreſſus, haud forte dictū, cæterorum neſcij egere, cum propinquo rure, aut litore, & ſæpe mœnia urbis adſidēs extremam ſenectam compleuerit.* Ac *forte illis diebus oblatum* Cæſari *anceps periculum auxit uana rumoris, præbuitq; ipſi materiem cur amicitiæ conſtantiæq;* Seia/ *ni magis fideret.* Veſcebantur *in uilla cui uocabulum ſpe luncæ* Mareamundanū *inter* Fundanos *mōtes, natiuo in ſpecu,* Eius *os lapſis repēte ſaxis obruit quoſdā miniſtros*

*hinc metus in omnes,& fuga eorum qui conuiuium ce
lebrabant.Seianus genu,uultuq; & manibus ſuper Cæ
ſarē ſuſpenſus oppoſuit ſeſe incidentibus,atq; habitu tali
repertus eſt a militibus qui ſubſidio uenerant.Maior ex
eo,& quāq̄ exitioſa ſuaderet,ut non ſui anxius cum fi/
de audiebatur,adſimulabatq; iudicis partes aduerſus
Germanici ſtirpem,ſubditis qui accuſatorum nomina
ſuſtinerent,maximeq; inſectarentur Neronem proximū
ſucceſſioni,& quāq̄ modeſta iuuenta,pleruną; tamen
quid in præſentiarum conduceret,oblitum,dum a liber/
tis & clientibus apiſcendæ potentiæ properis extimu/
latur,ut erectum & fidentem animi oſtenderet,uelle id
populum Romanum,cupere exercitus,neq; auſurum cō
tra,Seianum,qui nunc patientiam ſenis,& ſegnitiam
iuuenis iuxta inſultet.Hæc atq; talia audienti nihil qui
dem prauæ cogitationis,ſed interdum uoces procedebāt
contumaces,& inconſultæ,quas adpoſiti cuſtodes exce/
ptas auctaſq; cum deferrent,neq; Neroni defendere da/
retur,diuerſæ inſuper ſollicitudinum formæ oriebantur,
Nam alius occurſum eius uitare,quidam ſalutatione
reddita ſtatim auerti,pleriq; incœptum ſermonem abrū
pere,inſiſtentibus contra,inridentibusq; qui Seiano fauto
res aderant.Enimuero Tiberius toruus,aut falſum reni/
dens uultu,ſeu loqueretur,ſeu taceret iuuenis,crimen ex
ſilentio,ex uoce,ne nox quidem ſecura,cū uxor uigilias,
ſomnos,ſuſpiria matri Liuiæ,atq; illa Seiano patefaceret
qui fratrem quoq; Neronis Druſum traxit in partes ſpe
obiecta principis loci,ſi priorem ætate & iam labefa/
ctum demouiſſet.Atrox Druſi ingenium ſuper cupidi/
nem potentiæ,& ſolita fratribus odia,accendebatur in*

uidia, quod mater Agrippina propior Neroni erat, Neque tamen Seianus ita Druſum fouebat, ut non in eum quoque ſemina futuri exitij meditaretur, gnarus præferocem & inſidijs magis opportunum. Fine anni exceſſere inſignes uiri Aſinius Agrippa claris maioribus quam uetuſtis, uitaque non degener. Et. Q. Haterius familia Senatoria, eloquentiæ quoadvixit celebratæ, monimenta ingenij eius haud perinde retinentur. Scilicet impetu magis quam cura uigebat, utque aliorum meditatio & labor in poſterum ualeſcit, ſic Haterij canorum illud & profluens cum ipſo ſimul extinctum eſt. M. Licinio. L. Calpurnio coss. ingentium bellorum cladem æquauit malum improuiſum, eius initium ſimul & finis extitit. Nam cœpto apud Fidenam amphitheatro Atilius quidam libertini generis quo ſpectaculum gladiatorum celebraret, neque fundamenta per ſolidum ſubdidit, neque firmis nexibus ligneam compagem ſuperſtruxit ut qui non abundantia pecuniæ, nec municipali ambitione, ſed in ſordida mercede id negotium quæſiuiſſet. Adfluxere auidi talium imperitante Tiberio, procul uoluptatibus habiti, uirilis ac muliebris ſexus, omnis ætas ob propinquitatem loci effuſus, unde grauior peſtis fuit conferta mole, dein conuulſa, dum ruit intus, aut in exteriora effunditur, immenſamque uim mortalium ſpectaculo intentos, aut qui circum adſtabant præceps trahit, atque operit. Et illi quidem quos principium ſtragis in mortem adflixerat, ut tali ſorte cruciatum effugere. Miſerandi magis quos abrupta parte corporis, nondum uita deſeruerat, qui per diem uiſu, per noctem ululatibus & gemitu coniuges, aut liberos noſcebant. Iam cæteri fama exciti, hic fratrem

propinquum ille, alius parentes lamentari, etiam quorũ diuerſa de cauſa amici aut neceſſarij aberant, pauere tamen, Neq; dum comperto quos illa uis perculiſſet, latior ex incerto metus. Vt cœpere dimoueri obruta concurſus ad exanimos complectentium, oſculantium, & ſæpe certamen ſi confuſior facies, & par forma aut ætas errorem adgnoſcentibus fecerat. Quinquaginta hominum millia eo caſu debilitata uel obtrita ſunt. Cautumq; in poſterũ Senatus conſulto, ne quis gladiatorium munus ederet, cui minor quadringentorum millium res, ne ue amphitheatrum imponeretur, niſi ſolo firmitatis ſpectatũ. Atilius in exilium actus eſt. Cæterum ſub recentem cladẽ patuere procerum domus, fomenta, & medici paſſim præbiti, fuitq; urbs per illos dies, quãq̃ mœſta facie, ueterum inſtitutis ſimilis, qui magna poſt prælia ſaucios largitione, & cura ſuſtentabant. Nondum ea clades exoleuerat, cum ignis uiolentia urbem ultra ſolitum adfecit, deuſto monte Cœlio, feralemq; annum ferebant, & omnibus aduerſis ſuſceptum principi conſilium abſentiæ, qui mos uulgo, fortuita ad culpam trahentes, ni Cæſar obuiam iſſet, tribuendo pecunias ex modo detrimenti. Actæq; ei grates apud Senatum ab inluſtribus, famaq; apud populum, quia ſine ambitione, aut proximorum precibus ignotos etiam & ultro accitos munificentia iuuerat. Adduntur ſententiæ ut mons Cœlius in poſterum Auguſtus appellaretur, quando cunctis circum flagrantibus ſola Tiberij effigies ſita in domo Iunij Senatoris inuiolata manſiſſet, eueniſſe id olim Claudiæ Quintiæ, eiusq; ſtatuam uim ignium bis elapſam, maiores apud ædem matris deum conſecrauiſſe, ſanctos ac-

cæptosq; numinibus Claudios, & augendam cærimoniam loco, in quo tantum in principem honorem dij oſtenderent. Haud fuerit abſurdum tradere montem eum antiquitus Querquetulanum cognomento fuiſſe, ꝙ talis ſiluæ frequens, fœcundusq; erat, mox Cœlium appellitatum a Cœle Vibenna, qui dux gentis Etruſcæ cum auxilium appellatum trauiſſet, ſedem eam accœperat a Tarquinio priſco, ſeu quis alius regum dedit, nam ſcriptores in eo diſſentiunt, cætera nõ ambigua ſunt. magnas eas copias per plana etiam ac foro propinqua habitauiſſe, unde Thuſcum uicum e uocabulo aduenarum dictum. Sed ut ſtudia procerum, & largitio principis aduerſum caſum ſolatium tulerant, ita accuſatorum maior in dies & infeſtior uis ſine leuamento graſſabatur, corripueratq; Varum Quintilium diuitem & Cæſari propinquum Domitius Afer Claudiæ Pulchræ matris eius condemnator, nullo mirante ꝙ diu egens, & parto nuper præmio male uſus, plura ad flagitia accingeretur. Publium Dolabellam ſocium delationis extitiſſe miraculo erat, quia claris maioribus, & Varo connixus, ſuam ipſe nobilitatem, ſuum ſanguinem perditum ibat. Reſtitit tamen Senatus & opperiendum Imperatorem cenſuit, quod unum urgentium malorum ſuffugium in tempus erat. At Cæſar dedicatis per Campaniam templis ꝗꝗ edicto monuiſſet ne quis quietem eius irrũperet concurſusq; oppidanorum diſpoſito milite prohiberentur, peroſus tamen municipia et colonias, omniaq; in cõtinenti ſita, Capreas ſe in inſulam abdidit. trium milliũ freto ab extremis Surrentini promontorij diiũctã. Solitudinẽ eius placuiſſe maxime crediderim, qm̃ importuo-

ſum circa mare, & uix modicis nauigijs pauca ſubſidia, neq; adpulerit quiſquam niſi gnaro cuſtode, Cœli temperies hyeme mitis obiectu montis quo ſæua uentorum arcentur, æſtas in Fauonium obuerſa, & aperto circum pelago peramœna, proſpectabatq; pulcherrimum ſinum antequam Veſuuius mons ardeſcens faciem loci uerteret. Græcos ea tenuiſſe, Capreasq; Thelebois habitatas fama tradit. Sed tum Tiberius duodecim uillarum nominibus, & molibus inſederat, quanto intentus olim publicas ad curas, tanto occultior in luxus, & malum otium reſolutus. Manebat quippe ſuſpitionum & credendi temeritas, quam Seianus augere etiam in urbe ſuetus acrius turbabat, non iam occultis aduerſum Agrippinā & Neronem inſidijs, quis additus miles, nuncios, introitus, aperta, ſecreta uelut in annales referebat, ultroq; ſtruebātur qui monerent perfugere ad Germaniæ exercitus, uel celeberrimo fori effigiem diui Augusti amplecti, Populumq;, ac Senatum auxilio uocare. Eaq; ſpreta ab illis, uelut pararent, obijciebantur. Iunio Sillano & Silio Nerua coss. fœdum anni principium inceſſit, tracto in carcerem inluſtri Equite Romano Titio Sabino ob amicitiam Germanici Neq; enim omiſerat coniugem, liberosq; eius percolere, ſectator domi, comes in publico poſt tot clientes unus, eoq; apud bonos laudatus, & grauis iniquis. Hunc Latinius Latiaris, Porcius Cato, Petitius Rufus. M. Opſius prætura functi adgrediuntur, cupidine conſulatus, ad quem non niſi per Seianum aditus, neq; Seiani uoluntas niſi ſcelere quærebatur. Compoſitum inter ipſos ut Latiaris qui modico uſu Sabinum contingebat, ſtrueret dolum, cæteri teſtes adeſſent, dein-

de accuſationem inciperent. Igitur Latiaris iacere for/tuitos primum ſermones, mox laudare conſtantiam, quod non ut cæteri florentis domus amicus, adflictam deſer/uiſſet, Simul honora de Germanico Agrippinam miſce/rans diſſerebat. Et poſtquam Sabinus (ut ſunt molles in calamitate mortalium animi) effudit lachrymas, iunxit queſtus, audentius iam onerat Seianum, ſæuitiam, ſu/perbiam, ſpes eius. ne in Tiberium quidem conuitio ab/ſtinet. Iiq; ſermones tanquam uetita miſcuiſſent, ſpeciem arctæ amicitiæ facere. Ac iam ultro Sabinus quærere La/tiarem, uentitare domum, dolores ſuos quaſi ad fidiſſimũ deferre. Conſultant quos memoraui, quo nam modo ea plurium auditu acciperentur, nam loco in quem coiba/tur ſeruanda ſolitudinis facies, & ſi pone fores adſiſterẽt, metus uiſus, ſonitus, aut forte ortæ ſuſpitiones erant. Te/ctum inter & laquearia tres Senatores, haud minus tur/pi latebra quàm deteſtanda fraude, ſeſe abſtrudunt, fo/raminibus & rimis aurem admouent. Interea Latiaris repertum in publico Sabinum, uelut recens cognita nar/raturus, domum & in cubiculum trahit. Præteritaq; et inſtantia quorum adfatim copia, ac nouos terrores cumu lat. Eadem ille, & diutius, quanto mœſta, ubi ſemel pro/rupere difficilius reticentur. Properata inde accuſatio, miſſisq; ad Cæſarem litteris ordinem fraudis, ſuumq; ip ſi dedecus narrauere. Non alias magis anxia & pauẽs ciuitas, egens aduerſum proximos, congreſſus, colloquia, notæ ignotæq; aures uitari, etiam muta atq; inanima, te/ctum & parietes circunſpectabantur. Sed Cæſar ſolen/nia incipientis anni kal. Ianuarias epiſtula precatus uer tit in Sabinum, corruptos quoſdam libertorum, & peti

tum ſe arguens, ultionemq́; haud obſcure poſcebat. nec mora, quin decerneretur. & trahebatur damnatus, quã tum obducta ueſte, et adſtrictis faucibus niti poterat clamitans, ſic inchoari annum, has Seiano uictimas cadere. quo intendiſſet oculos, quo uerba acciperent, fuga, uaſtitas, deſeri itinera, fora, et quidam regrediebantur, oſtẽtabantq́; ſe rurſum, id ipſum pauentes quod timuiſſent, quem enim diem uacuum pœna? ubi inter ſacra et uota, quo tempore uerbis etiã profanis abſtineri mos eſſet, uincla et laqueus inducantur, non prudentem Tiberium tãtam inuidiam adijſſe, quæſitum meditatumq́;, ne quid impedire credatur, quo minus noui magiſtratus quo modo delubra et altaria ſic carcerem recludant. Secutæ inſuper litteræ grates agentis ꝙ hominẽ infenſum Reip. puniuiſſent, adiecto, trepidam ſibi uitam, ſuſpectas inimicorum inſidias, nullo nominatim compellato, neq; tamen dubitabatur in Neronem et Agrippinam intendi. Ni mihi deſtinatum foret ſuum quæq; in annum referre, auebat animus antire, ſtatimq́; memorare exitus, quos Latinius atq; Opſius cæteriq; flagitij eius repertores habuere, nõ mõ poſtq̃. C. Cæſar rerũ potitus eſt, ſed incolumi Tiberio, qui ſcelerum miniſtros ut peruerti ab alijs nolebat, ita plerumq; ſatiatus, et oblatis in eandem operã recentibus, ueteres et prægraues adflixit, uerum has atq; alias ſontium pœnas in tempore tradenius. Tum cenſuit Aſinius Gallus cuius liberorum Agrippina matertera erat, petendum a principe ut metus ſuos Senatui fateretur, amoueriq́; ſineret. Nullam æque Tiberius, ut rebatur, ex uirtutibus ſuis quàm diſſimulationem diligebat, eo ægrius accepit recludi quæ premeret, Sed mitigauit Seia

nus non Galli amore, uerum ut cunctationes principis aperirentur, gnarus lentum in meditando, ubi prorupiſſet, triſtibus dictis atrocia facta coniungere. Per idem tempus Iulia mortem obijt, quam neptem Auguſtus cõuictam adulterij damnauerat proieceratq́; in inſulam Trimerum, haud procul Apulis littoribus, illic uiginti annis exilium tolerauit, Auguſtæ ope ſuſtentata, quæ florentes priuignos, cum per occultum ſubuertiſſet, miſericordiam erga adflictos palam oſtentabat. Eodem anno Friſii Transrhenanus populus pacem exuere, noſtra magis auaritia quàm obſequij impatientes. Tributum ijs Druſus iuſſerat modicum, pro anguſtia rerum, ut in uſus militares coria boum penderent, non intenta cuiuſquam cura, quæ firmitudo, quæ menſura, donec Olennius e primipilaribus, regendis Friſiis impoſitus terga Vrorum delegit, quorum ad formam accipperentur. Id alijs quoq́; nationibus arduum, apud Germanos difficilius tolerabatur, quis ingentium belluarum feraces ſaltus, modica domi armẽta ſunt, ac primo boues ipſos, mox agros, poſtremo corpora coniugum, aut liberorũ ſeruitio tradebant. Hinc ira & queſtus & poſtquam non ſubueniebat, remedium ex bello, rapti qui tributo aderant milites, & patibulo adfixi, Olennius infenſos fuga præuenit receptus caſtello cui nomen Fleuum, & haud ſpernenda illic ciuium ſociorumq́; manus litora oceani præſidebat. Quòd ubi L. Apronio inferioris Germaniæ proprætore cognitum, uexilla legionum, e ſuperiore prouincia, peditũq́; et equitũ auxiliariũ delectos acciuit, acſimul utrũq́; exercitũ Rheno deuectũ Friſiis intulit, ſoluto iam caſtello obſidio, et ad ſua tutãda digreſſis rebellibus. Igitur

proxima æſtuaria aggeribus & pontibus traducendo grauiori agmini firmat, atq; interim repertis uadis alā Canninefatem & quod peditum Germanorum inter noſtros mœrebat, circungredi terga hoſtium iubet, qui iam acie compoſiti pelluntur, turmas ſociales, equitesq; legionum ſubſidio miſſos Tum tres leues cohortes, ac rurſum duæ, dein tempore interiecto, acrius eques immiſſus, ſatis ualidi ſi ſimul incubuiſſent, per interuallum aduentantes, neq; conſtantiam addiderant turbatis, et pauore fugientium auferebantur. Cethecio Labeoni Legato quintæ legionis, quod reliquum auxiliorum tradit. atq; ille dubia ſuorum re, in anceps tractus, miſſis nuntijs uim legionum implorabat. Prorūpunt quintani ante alios, et acri pugna hoſte pulſo, recipiunt cohortis, alasq; feſſas uulneribus, neq; dux Romanus ultum ijt, aut corpora humauit, quanq̄ multi tribunorum, præfectorumq; & inſignes centuriones cecidiſſent. Mox compertum a tranſfugis nongentos Romanorum apud lucum, quem Baduhennæ uocant, pugna in poſterum extracta, confectos, et alium quadringentorum manum, occupata Cruptoricis quondam ſtipendiarij uilla, poſtquam proditio metuebatur, mutuis ictibus procubuiſſe. clarum inde inter Germanos Friſium nomen, diſſimulante Tiberio damna ne cui bellum permitteret. Neq; Senatus in eo cura, an Imperij extrema dehoneſtarentur. Pauor internos occupauerat animos, cui remedium adulatione quærebatur, Ita quanq̄ diuerſis ſuper rebus conſulerentur, aram clementiæ, aram amicitiæ, effigiesq; circum Cæſaris ac Seiani cenſuere, crebrisq; precibus efflagitabat, uiſendi ſui copiam facerent. Non illi tamen in urbem aut propinqua urbi

qua urbi digreſſi ſunt, ſatis uiſum omittere inſulam, & in proximo campaniæ aſpici, eo uenire patres, eques, magna pars plebis, anxij erga Seianum, *cuius durior congreſſus, atq; eo per ambitum, & ſocietate conſiliorum parabatur, ſatis conſtabat auctam ei adrogantiam, fœdum illud in propatulo ſeruitium ſpectanti, quippe* Romæ *ſueti diſcurſus, & magnitudini urbis incertum, quod quisq; ad negotium pergat.* Ibi *campo aut littore iacentes, nullo diſcrimine noctem ac diem iuxta gratiam aut faſtus ianitorum perpetiebantur, donec idq; uetitum, & reuenere in urbem trepidi, quos non ſermone, non uiſu dignatus erat, quidam male alacres, quibus infauſtæ amicitiæ, grauis exitus imminebat.* Cæterum Ti*berius neptem* Agrippinam Germanico *ortam, cum coram* GN. Domitio *tradidiſſet, in urbe celebrari nuptias iuſſit.* In Domitio, *ſuper uetuſtatem generis, propinquum* Cæ*ſaribus ſanguinem delegerat.* Nam *is auiam* Octauiam, *& per eam* Auguſtum *auunculum præferebat.*

P. CORNELII TACITI AB EXCESSV DIVI AVGVSTI HISTORIARVM LIBER QVINTVS

Vbellio & Fuſio Coſs. quorũ utriq; Geminus cognomentum erat, Iulia Auguſta mortem obijt, ætate extrema, Nobilitatis per Claudiam familiam & adoptione Liuiorum Iuliorumq; clariſſimæ. primum ei matrimonium & liberi fuere cum Tiberio Nerone, qui bello Peruſino profugus pace inter Sex. Pompeium ac Triumuiros pacta in urbem redijt. Exin Cæſar cupidine formæ aufert marito, incertum an inuitam, adeo properus ut ne ſpatio quidem ad enitendum dato penatibus ſuis grauidam induxerit, nullam poſthac ſobolem edidit, ſed ſanguini Auguſti per coniunctionem Agrippinæ & Germanici adnexa communes pronepotes habuit, ſanctitate domus priſcum ad morẽ, comis ultra quàm antiquis fœminis probatum, mater impotens, uxor facilis, & cũ artibus mariti, ſimulatione filij bene compoſita. Funus eius modicum, teſtamentum diu irritum fuit, laudata eſt pro roſtris a. C. Cæſare pronepote qui mox rerum potitus eſt. At Tiberius quod ſupremis in matrem officijs defuiſſet nihil mutata amœnitate uitæ magnitudinem negociorum per litteras excuſauit, honoreſq; memoriæ eius ab Senatu large decretos quaſi per modeſtiam imminuit, paucis admodum rece

ptis, et addito ne cœleſtis religio decerneretur, ſic ipſam maluiſſe, quin et parte eiudem epiſtulæ increpuit amicitias muliebres, Fuſiũ conſulẽ oblique perſtringens. is gratia Auguſtæ floruerat, aptus alliciẽdis fœminarum animis dicax idẽ, et Tiberiũ acerbis facetijs inridere ſolitus, quarũ apud præpotentes in longũ memoria eſt. Cæterum ex eo prærupta iã et urgens dominatio, nam incolumi Auguſta erat adhuc perfugiũ, quia Tiberio inueteratum erga matrem obſequium, neq; Seianus audebat auctoritati parentis anteire. tunc uelut frenis exoluti proruperunt, miſſæq; in Agrippinam ac Neronem litteræ, quas pridẽ allatas & cohibitas ab Auguſta credidit uulgus, haud enim multum poſt mortem eius recitatæ ſunt. uerba inerant quæſita aſperitate, ſed non arma, non rerum nouarum ſtudium, amores iuuenũ, et impudicitiam nepoti obiectabat, in nurum ne id quidem confingere auſus, adrogantiam oris & contumacem animum incuſaure magno Senatus pauore ac ſilentio, donec pauci, quis nulla ex honeſto ſpes, & publica mala ſingulis in occaſionem gratiæ trahuntur, ut referretur poſtulauere, prõptiſſimo Cotta Meſſalino cum atroci ſententia, ſed alijs a primoribus maximeq; a magiſtratibus trepidabatur, quippe Tiberius & ſi infenſe inuectus, cætera ambigua reliquerat. Fuit in Senatu Iunius Ruſticus cõponendis patrũ actis delectus a Cæſare, eoq; meditationis eius introſpicere creditus, is fatali quodã motu (neq;.n. ante ſpecimen conſtantiæ dederat) ſeu praua ſolertia, dum imminentium oblitus incerta pauet, inſerere ſe dubitantibus ac monere conſules ne relationem inciperent, diſſerebatq; breuibus momentis ſumma uerti poſſe quan-

※ doq; Germanicis Titium pœnitentiæ ſenis
1 ſimul populus effigies Agrippinæ ac Neronis gerens, circunſiſtit curiam, feſtisq; in Cæſarem ominibus falſas litteras & principe inuito exitium domui eius intendi clamitat, ita nihil triſte illo die patratũ. ferebantur etiã ſub nominibus conſularium fictæ in Seianum ſententiæ exercentibus pleriſq; per occultum, atq; eo procacius libidinem ingeniorum, unde illi ira uiolentior, & materies criminandi, ſpretum dolorem principis, ab Senatu deſciuiſſe populum. audiri iam & legi nouas contiones, noua patrum conſulta, quid reliquum niſi ut caperent ferrum? & quorum imagines pro uexillis ſecuti forent duces Imperatoresq; deligerent? Igitur Cæſar repetitis aduerſum nepotem & nurũ probris, increpitaq; per edictũ plebe queſtus apud patres quod fraude unius Senatoris Imperatoria maieſtas eluſa publice foret, integra tamen ſibi cuncta poſtulauit, nec ultra deliberatum quo minus non quidem extrema decernerent, id enim uetitum, ſed paratos ad ultionem ui principis impediri teſtarentur

※ Quatuor & quadraginta
2 orationes ſuper ea re habitæ ex quis ob metum paucæ, plures adſuetudine mihi pudorem aut Seiano inuidiã allaturum cenſui

uerſa eſt fortuna, & ille quidem qui collegam & generum adſciuerat, ſibi ignoſcit cæteri quem per dedecora fouere, cum ſcelere inſectãtur.

miſerius ſit ob amicitiam accuſari, an amicum accuſare haud diſcreuerim, non crudelitatem, non clementiam cuiusquam experiar, ſed liber & mihi ipſi probatus antibo periculum, Vos obte/

ſtor ne memoriam noſtri per mœrorem quàm læti retineatis, adijciendo me quoq; ijs qui fine egregio publica mala effugerunt. Tunc ſingulos ut cuiq; adſiſtere adloqui animus erat retinens aut dimittens partem diei abſumpſit, multoq; adhuc cœtu & cunctis intrepidum uultum eius ſpectantibus, cum ſupereſſe tempus nouiſſimis crederent, gladio quem ſinu abdiderat incubuit. neq; Cæſar ullis criminibus aut probris defunctum inſectatus eſt, cum in Blæſum multa fœdaq; incuſauiſſet. Relatum inde de. P. Vitellio & Pomponio Secundo, illum indices arguebant clauſtra ærarij cui præfectus erat, & militarem pecuniam rebus nouis obtuliſſe. Huic a Conſidio prætura functo obiectabatur Velij Galli amicitia, qui punito Seiano in hortos Pomponij quaſi fidiſſimum ad ſubſidium perfugiſſet, neq; aliud periclitantibus auxilij quàm in fratrum conſtantia fuit, qui uades extitere, mox crebris prolationibus ſpem ac metum iuxta grauatus Vitellius petito per ſpeciem ſtudiorum ſcalpo, leuem ictum uenis intulit, uitamq; ægritudine animi finiuit. At Pomponius multa morum elegantia, & ingenio inluſtri dum aduerſam fortunam æquus tolerat, Tiberio ſuperſtes fuit. Placitum poſthac ut in reliquos Seiani liberos aduerteretur, uaneſcente quanq̃ plebis ira, ac pleriſq; per priora ſupplicia lenitis, igitur portantur in carcerem filius imminentium intellegẽs, puella adeo neſcia ut crebro interrogaret, quod ob delictum, et quo traheretur? neq; facturam ultra, & poſſe ſe puerili uerbere moneri. Tradunt temporis eius auctores, quia triumuirali ſupplicio affici uirginem inauditum habebatur, à carnifice laqueum iuxta compreſſam, exin obli

ſis faucibus, id ætatis corpora in Gemonias abiecta. Per idem tempus Aſia atq; Achaia exterritæ ſunt, acri magis quam diuturno rumore, Druſum Germanici filiū apud Cycladas inſulas, mox in continenti uiſum, & erat iuuenis haud diſpari ætate, quibusdam Cæſaris libertis uelut agnitus, per dolumq; comitantibus alliciebātur ignari fama nominis, & promptis Græcorum animis ad noua & mira, quippe lapſum cuſtodiæ pergere ad paternos exercitus, Aegyptum aut Syriam inuaſurum fingebant ſimul, credebantq;, iam iuuentutis concurſu, iam publicis ſtudijs frequentabatur, lætus præſentibus & inanium ſpe, Cum auditum id Pompeio Sabino. Is Macedoniæ tum intentus, Achaiam quoq; curabat. Igitur quo uera ſeu falſa antiret Toronæum Thermæumq; ſinum præfeſtinans, mox Eubœam Aegæi maris inſulam & Piræeū atticæ oræ, dein Corinthienſe litus, anguſtiasq; Iſthmi euadit, mariq; alio Nicopolim Romanam coloniam ingreſſus, ibi demum cognoſcit ſollertius interrogatum quisnam foret? dixiſſe. M. Sillano genitum, & multis ſectatorum dilapſis, aſcendiſſe nauem, tanquam Italiam peteret, ſcripſitq; hæc Tiberio. neq; nos originē finem ue eius rei ultra comperimus. Exitu anni diu aucta diſcordia conſulum erupit, nam Trio facilis capeſſendis inimicitijs & foro exercitus ut ſegnem Regulum ad opprimēdos Seiani miniſtros oblique perſtrinxerat, ille niſi laceſſeretur modeſtiæ retinēs, nō modo retudit collegam, ſed ut noxiū cōiurationis ad disquiſitionē trahebat. Multisq; patrū orātibus ponerēt odia in perniciē itura, mãſere infenſi ac minitātes, donec magiſtratu abirent. Cn. Domitius et Camillus Scribonianus cōſulatum

inierant cũ Cæſar tramiſſo quod Capreas et Surrentum interluit freto, campaniã prælegebat, ambiguus an urbẽ intraret, ſeu quia cõtra deſtinauerat ſpeciem uenturi ſimulans et ſæpe in propinqua digreſſus, aditis iuxta Tiberim hortis, ſaxa rurſum et ſolitudinem maris repetijt, pudore ſcelerum & libidinum, quibus adeo indomitis exarſerat, ut more regio pubem ingenuam ſtupris pollueret nec, formam tantũ & decora corpora, ſed in his modeſtam pueritiã, in alijs imagines maiorum incitamentum cupidinis habebat. tuncq́; primum ignota ante uocabula reperta ſunt, ſellariorum & ſpintriarum, ex fœditate loci ac multiplici patientia, præpoſitiq; ſerui qui quærerent, pertraherent, dona in promptos, minas aduerſum abnuẽtes, et ſi retinerẽt propinquus aut parẽs uim, raptus, ſuaq; ipſi libita uelut in captos exercebant. At Romæ principio anni quaſi recens cognitis Liuiæ flagitijs, ac non pridem etiam punitis, atroces ſententiæ dicebantur, in effigies quoq; ac memoriam eius, & bona Seiani ablata ærario ut in fiſcum cogerentur, tum rettulere Scipiones. Hæc et Sillani et Caſſii ijſdem ferme aut paulũ immutatis uerbis adſeueratione multa cenſebãt, cũ repente Togonius Gallus dũ ignobilitatem ſuam magnis nominibus inſerit per deridiculum auditur. Nam principẽ orabat deligere Senatores ex qs uiginti ſorte ducti et ferro accincti quotiẽs curiã iniſſet ſalutẽ eius defenderẽt. crediderat nimiꝝ epiſtulæ ſubſidio ſibi alteꝝ ex cõſulibus poſcentis, ut tutus a Capreis urbem peteret. Tiberius tamen ludibria ſerijs permiſcere ſolitus egit gratis beneuolentiæ patrũ, Sed quos omitti poſſe, quos deligiẽ ſemp ne eoſdẽ, an ſubinde alios? et honoribus pfunctos,

ſis faucibus, id ætatis corpora in Gemonias abiecta. Per idem tempus Aſia atq; Achaia exterritæ ſunt, acri magis quam diuturno rumore, Druſum Germanici filiũ apud Cycladas inſulas, mox in continenti uiſum, & erat iuuenis haud diſpari ætate, quibusdam Cæſaris libertis uelut agnitus, per dolumq; comitantibus alliciebãtur ignari fama nominis, & promptis Græcorum animis ad noua & mira, quippe lapſum cuſtodiæ pergere ad paternos exercitus, Aegyptum aut Syriam inuaſurum fingebant ſimul, credebantq;, iam iuuentutis concurſu, iam publicis ſtudijs frequentabatur, lætus præſentibus & inanium ſpe, Cum auditum id Pompeio Sabino. Is Macedoniæ tum intentus, Achaiam quoq; curabat. Igitur quo uera ſeu falſa antiret Toronæum Thermæumq; ſinum præfeſtinans, mox Eubœam Aegæi maris inſulam & Piræeũ atticæ oræ, dein Corinthienſe litus, anguſtiasq; Iſthmi euadit, mariq; alio Nicopolim Romanam coloniam ingreſſus, ibi demum cognoſcit ſollertius interrogatum quisnam foret? dixiſſe. M. Sillano genitum, & multis ſectatorum dilapſis, aſcendiſſe nauem, tanquam Italiam peteret, ſcripſitq; hæc Tiberio. neq; nos originẽ finem ue eius rei ultra comperimus. Exitu anni diu aucta diſcordia conſulum erupit, nam Trio facilis capeſſẽdis inimicitijs & foro exercitus ut ſegnem Regulum ad opprimẽdos Seiani miniſtros oblique perſtrinxerat, ille niſi laceſſeretur modeſtiæ retinẽs, nõ modo retudit collegam, ſed ut noxiũ cõiurationis ad disquiſitionẽ trahebat. Multisq; patrũ orãtibus ponerẽt odia in perniciẽ itura, mãſere infenſi ac minitãtes, donec magiſtratu abirent. Gn. Domitius et Camillus Scribonianus cõſulatum

inierant cũ Cæſar tramiſſo quod Capreas et Surrentum interluit freto, campaniã prælegebat, ambiguus an urbẽ intraret, ſeu quia cõtra deſtinauerat ſpeciem uenturi ſimulans et ſæpe in propinqua digreſſus, aditis iuxta Tiberim hortis, ſaxa rurſum et ſolitudinem maris repetijt, pudore ſcelerum & libidinum, quibus adeo indomitis exarſerat, ut more regio pubem ingenuam ſtupris pollueret nec, formam tantũ & decora corpora, ſed in his modeſtam pueritiã, in alijs imagines maiorum incitamentum cupidinis habebat. tuncq́; primum ignota ante uocabula reperta ſunt, ſellariorum & ſpintriarum, ex fœditate loci ac multiplici patientia, præpoſitiq́; ſerui qui quærerent, pertraherent, dona in promptos, minas aduerſum abnuẽtes, et ſi retinerẽt propinquus aut parẽs uim, raptus, ſuaq́; ipſi libita uelut in captos exercebant. At Romæ principio anni quaſi recens cognitis Liuiæ flagitijs, ac non pridem etiam punitis, atroces ſententiæ dicebantur, in effigies quoq; ac memoriam eius, & bona Seiani ablata ærario ut in fiſcum cogerentur, tum tetulere Scipiones. Hæc et Sillani et Caſſii yſdem ferme aut paulũ immutatis uerbis adſeueratione multa cenſebãt, cũ repente Togonius Gallus dũ ignobilitatem ſuam magnis nominibus inſerit per deridiculum auditur. Nam principẽ orabat deligere Senatores ex qs uiginti ſorte ducti et ferro accincti quotiẽs curiã iniſſet ſalutẽ eius defenderẽt. crediderat nimirũ epiſtulæ ſubſidio ſibi alterũ ex cõſulibus poſcentis, ut tutus a Capreis urbem peteret. Tiberius tamen ludibria ſerijs permiſcere ſolitus egit gratis beneuolentiæ patrũ, Sed quos omitti poſſe, quos deligẽ ſemp ne eoſdẽ, an ſubinde alios? et honoribus pfunctos,

an iuuenes? priuatos an e magiſtratibus? quã deinde ſpeciem fore ſumentium in limine curiæ gladios? neq; ſibi uitam tanti, ſi armis tegenda foret. Hæc aduerſus Togonium uerbis moderans neq; ultra abolitionem ſententiæ ſuadere. At Iunium Gallionem qui cenſuerat ut prætoriani actis ſtipendijs ius apiſcerentur in quatuordecim ordinibus ſedendi, uiolenter increpuit, uelut coram rogitans, quid illi cum militibus? quos neq; dicta Imperatoris neq; præmia niſi ab Imperatore accipere par eſſet, reperiſſe prorſus quod diuus Auguſtus non prouiderit, an potius diſcordiam et ſeditionem a ſatellite Seiani quæſitam? qua rudes animos nomine honoris ad corrumpẽdum militiæ morem propelleret. hoc precium Gallio meditatæ adulationis tulit. ſtatim curia, deinde Italia exactus, & quia incuſabatur facile toleraturus exilium, delecta Lesbo inſula nobili & amœna, retrahitur in urbem, cuſtoditurq; domibus magiſtratuum. Iisdem litteris Cæſar Seſtium Pagonianum prætorium perculit, magno patrum gaudio, audacem, maleficum, omnium ſecreta rimantem, delectumq; a Seiano, cuius ope dolus, C. Cæſari pararetur, quod poſtquam patefactum prorupere concepta per idem odia, & ſummum ſupplicium decernebatur, ni profeſſus indicium foret, Vt uero Latinium Latiarem ingreſſus eſt accuſator, acrius iuxta inuiſi gratiſſimum ſpectaculum præbebatur. Latiaris ut rettuli, præcipuus olim circumueniendi Titij Sabini, & tunc luendæ pœnæ primus fuit. interq; Haterius Agrippa cõſules anni prioris inuaſit, cur mutua accuſatione intenta nunc ſilerent? metum prorſus & noxiam conſciẽtiæ pro fœdere haberi, at non patribus reticenda quæ audiuiſ.

ſent. Regulus manere tempus ultionis, ſeq; corani principe executurum. Trio æmulationem inter collegas, & ſi qua diſcordes iecissent melius oblitterari reſpondit. Vrgente Agrippa, Sanquinius maximus e conſularibus orauit Senatum, ne curas Imperatoris, conquiſitis inſuper acerbitatibus augerent, ſufficere ipſum ſtatuendis remedijs. ſic Regulo ſalus et Trioni dilatio exitij quæſita. Haterius inuiſior fuit, quia ſomno aut libidinoſis uigilijs marcidus, & ob ſegnitiam, quãuis crudelem principem non metuens, inluſtribus uiris perniciem inter ganeum ac ſtupra meditabatur. exin Cotta Meſſalinus ſæuiſſimæ cuiusq; ſententiæ auctor, eoq; inueterata inuidia, ubi primum facultas data arguitur, pleraq; .C. Cæſarem quaſi inceſtæ uirilitatis, & cum die Natali Auguſtæ inter ſacerdotes epularetur nouendialem eam cœnam dixiſſe, quærensq; de potentia .M. Lepidi, ac .L. Arruntij cũ quibus ob rem pecuniariam diſceptabat, addidiſſe, illos quidem Senatus, me autem tuebitur Tiberiolus meus, neq; cunctatus a primoribus ciuitatis reuincebatur. iiſq; inſtantibus ad Imperatorem prouocauit, nec multo poſt litteræ adferuntur, quibus in modum defenſionis, repetito inter ſe, atq; Cottam amicitiæ principio, crebriſq; eius officijs commemoratis, ne verba praue detorta, neu conuiualium fabularum ſimplicitas in crimen duceretur, poſtulauit. Inſigne uiſum eſt earum Cæſaris litterarum initium, nam his uerbis exorſus eſt. Quid ſcribam uobis. P.C. aut quomodo ſcribam? aut quid omnino non ſcribam hoc tempore? Dij me deæq; peius perdant quã perire me quotidie ſentio, ſi ſcio. Adeo facinora atq; flagitia ſua ipſi quoq; in ſupplicium uerterant. Neq; fruſtra

præſtantiſſimus ſapientiæ firmare ſolitus eſt, ſi recludantur tyrannorum mentes poſſe aſpici laniatus & ictus, quando ut corpora uerberibus, ita ſæuitia, libidine, malis conſultis animis dilaceretur. quippe Tiberiũ nõ fortuna nõ ſolitudines protegebãt, quin tormenta pectoris ſuaſq; ipſe pœnas fateretur. Tum facta patribus poteſtate, ſta/tuẽdi de Cæſiliano Senatore, qui plurima aduerſum Cottam prompſerat, placitum eandem pœnam inrogari, quam in Aruſcium & Sanquiniũ accuſatores L. Arrũ/tij. quo nõ aliud honorificẽtius Cottæ euenit, qui nobilis quidem ſed egens ob luxum, per flagitia infamis, ſanctiſſimis Arruntij artibus dignitate ultionis æquabatur. Quintus Seruæus poſthac & Minutius Thermus inducti, Seruæus prætura functus & quondam Germanici comes. Minutius equeſtri loco, modeſte habita Seiani amicitia, unde illis maior miſeratio. contra Tiberius præcipuos ad ſcelera increpans admonuit. C. Cæſtium patrem dicere Senatui quæ ſibi ſcripſiſſet, ſuſcepitq; Cæſti/us accuſationem, quod maxime exitiabile tulere illa tempora, cum primores Senatus infimas etiam delationes exercerent, alij propalam, multi per occultum, neq; di/ſcerneres alienos a coniunctis, amicos ab ignotis, quid repens, aut uetuſtate obſcurum. proinde in foro, in cõuiuio qua qua de re locuti incuſabantur, ut quis præuenire et reum deſtnare properat, pars ad ſubſidium ſui, plures infecti quaſi ualitudine & contactu. Sed Minutius & Seruæus damnati, indicibus aceſſere, Tractiq; ſunt in caſum eundem Iulius Africanus e Santonis Gallica ciuitate, Seius Quadratus, originem non repperi, neq; ſum ignarus a pleriſq; ſcriptoribus omiſſa multorum pericu

la & pœnas, dum copia fatiſcunt, aut quæ ipſis nimia, et mœſta fuerant, ne pari tædio lecturos adficerent uerentur. Nobis pleraq; digna cognitu obuenere, quanq̃ ab alijs incelebrata, Nã ea tempeſtate qua Seiani amicitiã cæteri falſo exuerãt, auſus eſt eques Romanus. M. Terentius ob id reus amplecti, ad hũc modũ apud Senatũ ordiendo. Fortunæ quidẽ meæ fortaſſe minus expediat adnoſcere crimen q̃ abnuere, ſed utcũq; caſura res eſt, fatebor et fuiſſe me Seiano amicũ, et ut eſſem expetiſſe, et poſtq̃ adeptus erã, lætatũ. uiderã collegã patris regẽdis prætorijs cohortibus, mox urbis et militiæ munia ſimul obeuntem, illius propinqui et adfines honoribus augebãtur, ut quiſq; Seiano intimus, ita ad Cæſaris amicitiã ualidus, contra quibus infenſus eſſet metu ac ſordibus cõflictabantur. nec quenq̃ exẽplo adſumo. cunctos qui nouiſſimi conſilij expertes fuimus, meo unius diſcrimine defendã. Nõ enim Seianũ Vulſinienſem, et Claudiæ et Iuliæ domus partẽ, quas adfinitate occupauerat. Tuum Cæſar generũ, tui conſulatus ſocium, tua officia in Rep. capeſſentem colebamus. Non eſt noſtrũ æſtimare quem ſupra cæteros, & quibus de cauſis extollas. Tibi ſummum reꝝ iudicium dij dedere, nobis obſequij gloria relicta eſt. ſpectamus porro quæ coram habentur, cui ex te opes, honores, quis plurima iuuãdi nocendi ue potentia, quæ Seiano fuiſſe nemo negauerit· abditos principis ſenſus, & ſi quid occultius parat, exquirere inclitũ anceps, nec ideo adſequare. Ne. P. C. ultimum Seiani diẽ, ſed ſexdecim annos cogitaueritis. etiã Satriũ Atq; Põponiũ uenerabamur, Libertis quoq; ac ianitoribus eius noteſcere pro magnifico accipiebatur. Quid ergo

indiſtincta hæc defenſio & promiſcua dabitur? immo iuſtis terminis diuidatur. Inſidiæ in Remp. conſilia cædis aduerſum Imperatorem puniantur. de amicitia & officijs, idem finis & te Cæſar & nos abſoluerit. Conſtantia orationis, & quia repertus erat qui efferret quæ omnes animo agitabant, eo uſq; potuere, ut accuſatores eius, additis quæ ante deliquerant, exilio, aut morte mul tarentur. Secutæ dehinc Tiberij litteræ in Sex. Veſtiliū prætorium quem Druſo fratri percarum in cohortem ſuam tranſtulerat. cauſa offenſionis Veſtilio fuit ſeu compoſuerat quædam in. C. Cæſarem ut impudicum, ſiue ficto habita fides, atq; ob id conuictu principis prohibitus cum ſenili manu ferrum tentauiſſet, obligauit uenas, precatusq; per codicillos immitti reſcripto uenas reſoluit. Acervatim ex eo Annius Pollio, Appius Sillanus Scauro Mamerco, ſimul ac Sabino caluiſio maieſtatis poſtulantur, & Vicinianus Pollioni patri adijciebatur; clari genus, & quidam ſummis honoribus. contremuerantq; patres, nam quotus quiſq; adfinitatis aut amicitiæ tot inluſtrium uirorum expers erat? ni Celſus urbanæ cohortis tribunus, tum inter indices, Appium, & Caluiſium diſcrimini exemiſſet. Cæſar Pollionis, ac Viciniani, Scauriq; cauſam ut ipſe cum Senatu noſceret diſtulit, datis quibusdam in Scaurum triſtibus notis. Ne fœminæ quidem exortes periculi, qua occupandæ Reip. argui nō poterant, ob lachrymas incuſabantur, necataq; eſt anus Vitia Fuſii Gemini mater, qꝫ filij necē fleuiſſet. Hæc apud Senatū, nec ſecus apud principē, Veſcularius Atticus, ac Iulius Marinus ad mortē aguntur, e uetuſtiſſimis familiariū Rhodū ſecuti, et apud Capreas indiuidui. Veſcu

larius inſidiarum in Libonē internuncius. Marino partici pe Seianus Curtiū Atticū oppreſſerat, quo lætius accæptū ſua exempla in cōſultores recidiſſe. Per idē tempus. L. Piſo Pontifex, rarum in tanta claritudine, fato obijt. nullius ſeruilis ſententiæ ſponte auctor, & quotiens neceſſitas ingrueret ſapienter moderans. patrem ei Cenſorium fuiſſe memoraui, ætas ad octogeſimum annum proceſſit. decus triumphale in Tracia meruerat, ſed præcipua ex eo gloria quod præfectus urbi recens, continuam poteſtatem, & inſolentia parendi grauiorem, mire temperauit. Namq; antea præfectis demum regibus, ac mox magiſtratibus, ne urbs ſine Imperio foret in tempus deligebantur qui ius redderet, ac ſubitis mederetur, ferūtq; ab Romulo dentrem Romulium, poſt ab Tullo hoſtilio
※ Mumā Marcium, & ab Tarquinio Superbo Spurium
1 Lucretium impoſitos, dein conſules mandabant. duratq; ſimulacrum quotiens ob ferias latinas præficitur qui cōſulare munus uſurpet. Cæterum Auguſtus bellis ciuilibus Cillinium Mœcenatem equeſtris ordinis cunctis apud Romam, atq; Italiam præpoſuit. Mox rerum potitus ob magnitudinem populi, ac tarda legum auxilia, ſumpſit e conſularibus qui coerceret ſeruitia, & quod ciuium audacia turbidum niſi uim metuat. primuſq; Meſſala Coruinus eam poteſtatem, & paucos intra dies finem accæpit, quaſi neſcius exercendi. Tum Taurus ſtatilius, quāq̄ prouecta ætate, egregie tolerauit. Dein Piſo uiginti per annos pariter probatus publico funere ex decreto Senatus celebratus eſt. Relatū inde ad patres a Quintiliano tribuno plebei de libro Sibullæ, quem Caninius, Gallus quindecenuir recipi inter cæteros eiuſdē Vatis

& ea de re Senatus conſultum poſtulauerat,quo per diſ-ceſſionem facto,miſit litteras Cæſar modice tribunum increpans,ignarum antiqui moris ob iuuentam, Gallo exprobrabat ꝙ ſcientiæ cærimoniarumq; uetus, incerto auctore,ante ſententiam collegij,non ut aſſolet lecto per magiſtros æſtimatoq; carmine, apud infrequentem Senatum egiſſet.Simul commonefecit,quia multa uana ſub nomine celebri uulgabantur, ſanxiſſe Auguſtum, quem intra diem ad prætorem urbanum deferrentur, neq; habere priuatim liceret,quod a maioribus quoq; decretum erat,poſt exuſtum ſociali bello Capitolium quæſitis Samo,Ilio,Erythris,per Africam etiam ac Siciliam & Italicas colonias carminibus Sibyllæ,una, ſeu plures fuere,datoq; ſacerdotibus negotio,quãtum humana ope potuiſſent,uera diſcernere.Igitur tunc quoq; notioni quindecimuirum is liber ſubijcitur. Iiſdem conſulibus grauitate annonæ iuxta ſeditionem uentum,multaq; & plures per dies in theatro licentius efflagitata q̃ ſolitum aduerſum Imperatorem,quis commotus incuſauit magiſtratus patresq;, ꝙ non publica auctoritate populum coercuiſſent,addiditq; quibus e prouincijs & q̃to maiorẽ q̃ Auguſtus rei frumẽtariæ copiã aduectaret.Ita caſtigandæ plebi compoſitum Senatus conſultum priſca ſeueritate,neq; ſegnius conſules edixere.ſilentium ipſius nõ ciuile,ut crediderat,ſed in ſuperbiam accipiebatur,Fine anni Geminius Celſus,Pompeius equites Romani cecidere coniurationis crimine.Ex quis Geminius prodigentia opum,ac mollitia uitæ amicus Seiano,nihil ad ſeriũ Et Iulius Celſus tribunus in uinclis laxatam cathenam et circũdatã in diuerſum tẽdẽs ſuã ipſe ceruicẽ perfregit

At Rubrio Fabato tanq̃ deſperatis rebus Romanis, Par
thorum ad miſericordiam fugeret cuſtodes additi. ſa/
nus repertus apud fretrũ Siciliæ retractusq; per cẽturio
nẽ, nullas probabiles cauſas longinquæ peregrinationis
adferebat. Manſit tamen incolumis obliuione magis q̃
clementia. Ser. Galba. L. Sulla conſules, diu quæſito quos
neptibus ſuis mairitos deſtinaret Cæſar. Poſtq̃ inſtabat
Virginum ætas. L. Caſſium. M. Vinicium legit. Vini/
cio oppidanum genus, Callibus ortus, patre, atq; auo cõ
ſularibus, cætera equeſtri familia erat, mitis ingenio, &
compta facundiæ. Caſſius plebei Romæ generis, uerum
antiqui honoratiq;, et ſcuera patris diſciplina eductus, fa
cilitate ſæpius q̃ induſtria cõmendabatur. Huic Druſillã
Vinicio Iuliã Germanico genitas cõiungit, ſuperq; ea
re Senatui ſcripſit, leui cũ honore iuuenũ, dein redditis
abſentiæ cauſis admodum uagis, flexit ad grauiora, &
offenſiones ob Remp. cœptas, utq; Macro præfectus, tri/
bunorũq; et cẽturionũ pauci ſecũ introiret quotiẽs curiã
ingrederetur, petiuit, factoq; large, et ſine p̃ſcriptione ge/
neris aut numeri, Senatus conſulto, ne tecta q̃dem urbis
adeo publicũ ↄſiliũ nunq̃ adijt, deuijs plerũq; itineribus
ambigẽs patriã et declinans. Interea magna uis accuſa
torꝝ in eos inrupit qui pecunias fœnore auctitabant, ad
uerſum legẽ dictatoris Cæſaris, qua de mõ credendi, poſ
ſidendiq; intra Italiã cauetur, omiſſa olim, quia priuato
uſui bonũ publicũ poſtponitur. Sane uetus urbi fœnebre
malũ et ſeditionũ diſcordiarũq; creberrima cauſa, eoq; co
hibebatur antiquis quoq, et minus corruptis moribus.
Nã prio duodecim tabulis ſanctũ, ne qs unciario fœno/
re amplius exerceret, cũ antea ex libidine locupletium

agitaretur. dein rogatione tribunitia ad ſemuncias re-
dacta. Poſtremo uetita uerſura multiſq; plebis ſcitis ob
uiam itum, fraudibuſq; totiens repreſſæ, miras per artes
rurſum oriebantur. Sed tum Gracchus prætor, cui ea quæ
ſtio euenerat, multitudine periclitantium ſubactus, rettu
lit ad Senatum. trepidiq; patres (neq; enim quiſq̃ tali
culpa uacuus) ueniam a principe petiuere, & conceden
te, annus in poſterum, ſexq; menſes dati, quis ſecundum
iuſſa legis rationes familiares quiſq; componerent. hinc
inopia rei nũmariæ, commoto ſimul omnium ære alieno
& quia tot damnatis, boniſq; eorum diuenditis, ſigna
tum argentum fiſco uel ærario attinebatur. ad hoc Sena
tus præſcripſerat, duas quiſq; fœnoris partes in agris ꝑ
Italiam conlocaret. ſed creditores in ſolidum appella-
bant. nec decorum appellatis minuere fidem. Ita primo
concurſatio & preces, dein ſtrepere prætoris tribunal
eaq; quæ remedio quæſita, uenditio, & emptio in contra
rium mutari, quia fœneratores omnem pecuniam mer-
candis agris condiderant, copiã uendendi ſecuta, uilitate
q̃to quis obæratior ægrius diſtrahebãt, multiq; fortunis
prouoluebantur, euerſio rei familiaris dignitatem ac fa-
mam præceps dabat. donec tulit opem Cæſar diſpoſito
per menſas millies ſeſtertio, factaq; mutuandi copia ſine
uſuris per triennium, ſi debitor populo in duplum præ
diis cauiſſet. Sic refecta fides, & paulatim priuati quoq;
creditores reperti, neq; emptio agrorum exercita ad for-
mam Senatus conſulti, acribus ut ferme talia initiis, incu
rioſo fine. Dein redeunt priores metus, poſtulato maieſta
tis Conſidio Proculo qui nullo pauore d em Natalem ce
lebrans, raptus in curiam pariterq; damnatus interfe-
ctuſq;,

Eiusq́;, & ſorori eius Sanciæ *aqua, atq; igni interdictū accuſante* Q. Pomponio. *Is moribus inquies, hæc & huiuſcemodi a ſe factitari prætendebat, ut parta apud principem gratia periculis* Pomponij *ſecundi fratris mederetur. etiam in* Pompeiam Macrinam *exilium ſtatuitur cuius maritum* Argolicum, *ſocerum* Laconem *e primoribus* Achæorum Cæſar *adflixerat.* Pater *quoq; inluſtris eques* Romanus, *ac frater pretorius cum damnatio inſtaret ſe ipſi interfecere. datum erat crimini* ꝙ Theophanen Mitylenæum *proauum eorum.* GN. Magnus *inter intimos habuiſſet, quodq́; defuncto* Theophani *cœleſtes honores græca adulatio tribuerat.* Poſt *quos* Sex. Marius Hiſpaniarum *ditiſſimus defertur inceſtaſſe filiam. et* Saxo Tarpeio *deijcitur, ac ne dubiū haberetur magnitudinem pecuniæ malo uertiſſe aurariasq́; eius (q̃q̃ publicarentur) ſibimet* Tiberius *ſepoſuit. inritatusq́; ſupplicijs cunctos qui carcere attinebantur accuſati ſocietatis cum* Seiano, *necari iubet.* Iacuit *immenſa ſtrages, omnis ſexus, omnis ætas, inluſtres, ignobiles diſperſi, aut aggerati, neq; propinquis, aut amicis adſiſtere, inlachrymare, ne uiſere quidem diutius dabatur, ſed circuniecti cuſtodes, & in mœrorem cuiusq; intenti corpora putrefacta adſectabantur, dum in* Tyberim *traherentur, ubi fluitantia, aut ripis adpulſa, non cremare quisquam, non contingere, interciderat ſortis humanæ commercium ui metus, quātūq́; ſæuitia gliſceret miſeratio arcebatur.* Sub idē *tempus.* C. Cæſar *diſcedenti* Capreas *auo comes* Claudiam. M. Sillani *filiam cōiugio accæpit, immanem animum ſubdola modeſtia tegens, non damnatione matris, nō exilio fratrum rupta uoce, qualem diem* Tiberius *in*

duiſſet pari habitu, haud multum diſtantibus uerbis. Vnde mox ſcitum Paſſieni oratoris dictum percrebruit Neq; meliorem unquam ſeruum, neq; deteriorem dominum fuiſſe. Nō omiſerim præſagium Tiberij de Ser. Galba tum conſule, quem accitum, & diuerſis ſermonibus pertemptatum poſtremo græcis uerbis in hanc ſententiam adlocutus, & tu Galba quandoq; deguſtabis Imperium, ſeram ac breuem potentiam ſignificans ſcientia Chaldæorum artis, cuius apiſcendæ otium apud Rhodum magiſtrum Traſullum habuit, peritiam eius hoc modo expertus. quotiens ſuper negotio conſultaret, edita domus parte, ac liberti unius conſcientia utebatur, is litterarum ignarus corpore ualido, per auia ac derupta, nam ſaxis domus imminet, præibat eum cuius artē experiri Tiberius ſtatuiſſet, & regredientem ſi uanitatis, aut fraudum ſuſpitio inceſſerat, in ſubiectum mare præcipitabat, ne index arcani exiſteret. Igitur Traſullus iiſdem rupibus inductus, poſtquam percunctantem commouerat, Imperium ipſi, & futura ſolerter patefaciens, Interrogatur an ſuam quoq; genitalem horam comperiſſet, quem tum annum, qualem diem haberet. Ille poſitus ſiderum, ac ſpacia dimenſus, hærere primo, dein paueſcere, & quantum introſpiceret, magis ac magis trepidus admirationis, & metus, poſtremo exclamat ambiguum ſibi ac prope ultimum diſcrimen inſtare. Tum complexus eum Tiberius præſcium periculorum, & incolumem fore gratatur, quæq; dixerat oracli uice accipiens inter intimos amicorum tenet. Sed mihi hæc, ac talia audienti in incerto iudicium eſt, fato ne res mortaliū & neceſſitate immutabili, an forte uoluantur, quippe ſa-

pietiſſimos ueterꝝ,quiq; ſectã eorꝝ æmulantur, diuerſos re perieſ,ac multis inſitã opinionẽ,nõ initia noſtri,nõ finẽ, nõ deinq; homines dijs curæ.Ideo creberrima & triſtia in bonos,læta apud deteriores eſſe.Cõtra alij,fatum quidẽ cõgruere rebus putãt,ſed nõ e uagis ſtellis,ueꝝ apud principia,& nexus naturaliũ cauſaꝝ,ac tñ electionẽ uitæ nobis relinquunt,quam ubi elegeris, certum imminentium ordinem,neq; mala uel bona quæ uulgus putet,multos qui conflictari aduerſis uideantur, beatos, at plerosq;,q̃q̃ magnas per opes,miſerrimos ſi illi grauem fortunam conſtanter tolerent,hi proſpera incõſulte utantur.Cæterum plurimis mortalium non eximitur, quin primo cuiuſq; ortu uentura deſtinentur, ſed quædam ſecus q̃ dicta ſint cadere fallacijs ignara dicentiũ.ita corrũpi fidem artis cuius clara documenta,et antiqua ætas,et noſtra tulerit.Quippe a filio eiuſdem Traſulli prædictũ Neronis Imperium in tempore memorabitur, ne nunc incœpto longius abierim.Iiſdẽ conſulibus Aſinij Galli mors uulgatur,quem egeſtate cibi peremptum haud dubiũ, ſponte uel neceſſitate,incertũ habebatur.Cõſultuſq; Cæſar an ſepeliri ſineret,non erubuit permittere, ultroq; incuſare caſus qui reum abſtuliſſent antequam coram conuinceretur.ſcilicet medio triennio defuerat tempus ſubeũdi iudiciũ cõſulari ſeni,tot cõſulariũ parẽti.Druſus deinde extinguitur cũ ſe miſerandis alimentis mãdẽdo e cubili tomẽto nouũ ad diem detinuiſſet.Tradidere quidam præſcriptum fuiſſe Macroni ſi arma ab Seiano temptarentur extractum cuſtodia iuuenẽ(nã in Palatio attinebatur)ducẽ populo iponere,mox q̃a rumor incedebat fore ut nuru ac nepoti cõciliaretur Cæſar, ſæuitiã, q̃

pœnitētiā maluit, quin & inuectus in defunctū probra corporis, exitiabilem in ſuos, infenſum Reipu. animum obiecit, recitariq; factorum dictorumq; eius deſcripta p dies iuſſit, quo non aliud atrocius uiſum, adſtitiſſe tot annos qui uultum, gemitus, occultum etiam murmur exciperent, et potuiſſe auum audire, legere, in publicum promere. uix fides, niſi q̃ Actij centurionis, & Didymi liberti epiſtulæ ſeruorum nomina præferebant, ut quis egredientem cubiculo Druſum pulſauerat, exterruerat etiam ſua uerba centurio ſæuitiæ plena, tanq̃ egregium, uocesq; deficientis adiecerat, quis primo alienationem mentis ſimulans quaſi per dementiam funeſta Tiberio, mox ubi exſpes uitæ fuit, meditatas, compoſitasq; diras imprecabatur, ut quemadmodum nurum, filiumq; fratris, & nepotes, domumq; omnem cædibus compleuiſſet, ita pœnas nomini generiq; maiorum, & poſteris exolueret. Obturbabant quidem patres ſpecie deteſtandi, ſed penetrabat pauor, & admiratio, callidum olim & tegendis ſceleribus obſcurum, huc confidentiæ ueniſſe, ut tanq̃ dimotis parietibus oſtenderet nepotem ſub uerbere centurionis, inter ſeruorum ictus, extrema uitæ alimenta fruſtra orantem. Nondum is dolor exoleuerat cum de Agrippina auditum, quam interfecto Seiano ſpe ſuſtentatam prouixiſſe reor, & poſtquam nihil de ſæuitia remittebatur, uoluntate extinctam, niſi ſi negatis alimentis adſimulatus eſt finis, qui uideretur ſponte ſumptus. Enimuero Tiberius fœdiſſimis criminationibus exarſit, impudicitiā arguens. & Aſinium Gallum adulterum, eiusq; morte ad tædium uitæ compulſam. Sed Agrippina æqui impatiens, dominandi auida, uirilibus curias, fœminarum

uitia exuerat. Eodem die defunctam quo biennio ante Seianus pœnas luiſſet, memoriæq; id prodendum addidit Cæſar, iactauitq; quod non laqueo ſtrangulata neq; in gemonias proiecta foret. Actæ ob id grates. decretumq; ut quintumdecimum kalendas Nouembris utriusq; necis die per omnis annos donum Ioui ſacraretur. Haud multo poſt Cocceius Nerua continuus principis, omnis diuini, humaniq; iuris ſciens integro ſtatu, corpore inlæſo moriendi conſilium cæpit. Quod ut Tiberio cognitum adſidere, cauſas requirere, addere preces, fateri poſtremo graue conſcientiæ, graue famæ ſuæ, ſi proximus amicorum nullis moriendi rationibus uitam fugeret, Auerſatus ſermonem Nerua abſtinentiam cibi coniunxit. ferebant gnari cogitationũ eius quanto propius mala Reip. uiſeret, ira, & metu, dum integer, dum intemptatus, honeſtum finem uoluiſſe. Cæterum Agrippinæ pernicies (quod uix credibile) Plancinam traxit. Nupta olim GN. Piſoni, & palam læta morte Germanici, cum Piſo caderet precibus Auguſtæ, nec minus inimicitijs Agrippinæ defenſa erat. ut odium, & gratia deſiere, ius ualuit, petitaq; criminibus haud ignotis, ſua manu, ſera magis, q̃ immerita ſupplicia perſoluit. Tot luctibus funeſta ciuitate pars mœroris fuit, quod Iulia Druſi filia quondam Neronis uxor denupſit in domum Rubelli Blandi, cuius auum Tiburtem equitem Romanum pleriq; meminerant. Extremo anni mors Aelij Lamiæ funere cenſorio celebrata qui adminiſtrandæ Suriæ imagine, tandẽ exolutus urbi præfuerat. genus illi decorum, uiuida ſenectus, & non permiſſa prouincia dignationem addiderat. Exin Flacco Pomponio Syriæ proprætore de

functo, recitantur Cæſaris litteræ quis incuſabat egregiū
quenq;, & regendis exercitibus idoneum abnuere id
munus, ſeq; ea neceſſitudine ad preces cogi, per quas
conſularium aliqui capeſſere prouincias adigerentur,
oblitus Arruntium ne in Hiſpaniam pergeret, decimū
iam annum attineri. Obijt eodem anno & M. Lepidus
de cuius moderatione, atq; ſapientia in prioribus libris
ſatis conlocaui, neq; nobilitas diutius demonſtranda eſt,
quippe Aemilium genus fœcundum bonorum ciuium,
& qui eadem familia corruptis moribus, inluſtri tamen
fortuna agere. Paulo Fabio. L. Vitellio coſs. poſt longum
ſeculorum ambitum auis Phœnix in Aegyptum uenit,
præbuitq; materiem doctiſſimis indigenarum, & Græ-
corum, multa ſuper eo miraculo diſſerendi, de quibus cō-
gruunt & plura ambigua, ſed cognitu non abſurda
promere libet. Sacrum ſoli id animal & ore ac diſtin
ctu pinnarum à cæteris auibus diuerſum conſentiunt
qui formam eius definiere. De numero annorum uaria
traduntur, maxime uulgatum, quingentorum ſpatium,
ſunt qui adſeuerent mille quadringentos ſexaginta unū
※ interici prioresq; aliter eſſe. Soſide primum, poſt Amaſi-
1 de dominantibus. dein Ptolemæo, qui ex Macedonibus
tertius regnauit in ciuitatem, cui Heliopolis nomen ad-
uolauiſſe, multo cæterarum uolucrum comitatu, nouam
faciem mirantium. Sed antiquitas quidem obſcura, in-
ter Ptolemæum, ac Tiberium minus ducenti quinqua-
ginta anni fuerunt, unde non nulli falſum hunc phœ-
nicem, neq; Arabum è terris credidere, nihilq; uſurpa-
uiſſe ex his quæ uetus memoria firmauit, confecto quip-
pe annorum numero, ubi mors propinquet ſuis in terris

ſtruere nidum eiq; uim genitalem adfundere, ex qua fœtum oriri, & primam adulto curam ſepeliendi patris, neq; id temere ſed ſublato murrhæ pondere, temptatoq; per longum iter, ubi par oneri, par meatui ſit, ſubire patrium corpus, inq; ſolis aram perferre, atq; adolere. hæc incerta, & fabuloſis aucta. Cæterum aſpici aliquãdo in Aegypto eam uolucrem non ambigitur. At Romæ cæde continua Pomponius Labeo quem præfuiſſe Mœſiæ rettuli per abruptas uenas ſanguinem effudit, æmulataq; eſt coniunx Paxæa, nam promptas eiuſmodi mortes metus carnificis faciebat, & quia damnati publicatis bonis ſepultura prohibebantur, eorum qui de ſe ſtatuebant humabantur corpora, manebant teſtamenta, precium feſtinandi. Sed Cæſar miſſis ad Senatum litteris, diſſeruit, morem fuiſſe maioribus quotiens dirimerent amicitias interdicere domo, eumq; finem gratiæ ponere, id ſe repetiuiſſe in Labeone, atq; illum, quia male adminiſtratæ prouinciæ, aliorumq; criminum urgebatur, culpam inuidia uelauiſſe, fruſtra conterrita uxore, quam & ſi nocentem, periculi tamen expertem fuiſſe. Mamercus dein Scaurus rurſum poſtulatur inſignis nobilitate & orandis cauſis, uita probroſus, nihil hunc amicitia Seiani, ſed labefecit haud minus ualidum ad exitia Macronis odium, qui eaſdem artes occultius exercebat. detuleratq; argumentum tragœdiæ a Scauro ſcriptæ, additis uerſibus qui in Tiberium flecterentur. Verum ab Seruilio, & Cornelio accuſatoribus adulterium Liuiæ, magorum ſacra obiectabantur. Scaurus ut dignum ueteribus æmylijs dãnationem anteit, hortante Sextia uxore quæ incitamentũ mortis, et particeps fuit. Ac

tamen accuſatores ſi facultas incideret pœnis adficiebā-tur, ut Seruilius, Corneliusq́; perdito Scauro famoſi quia pecuniam a Vario ligure omittendæ delationis cæpe-rant in inſulas interdicto igni, atq; aqua demoti ſunt, et Abudius Ruſo functus ædilitate dum Lentulo Getulico ſub quo legioni præfuerat periculum faceſſit, ꝙ is Seia-ni filium generum deſtinaſſet, ultro damnatur, atq; ur-be exigitur. Getulicus ea tempeſtate ſuperioris Germa-niæ legiones curabat, mirumq́; amorem adſecutus erat effuſæ clementiæ, modicus ſeueritate, & proximo quoq; exercitui per. L. Apronium ſocerum non ingratus, un-de fama conſtans auſum mittere ad Cæſarem litteras, ad finitatem ſibi cum Seiano haud ſponte, ſed conſilio Tibe rij cæptam, perinde ſe q̃ Tiberium falli potuiſſe, neq; erro rem eundem illi ſine fraude, alijs exitio habendum, Sibi fidem integram, & ſi nullis inſidijs peteretur, manſurā, Succeſſorem non aliter q̃ indicium mortis accæpturum, firmarent uelut fœdus quo princeps cæterarum rerum potiretur, ipſe prouinciam retineret. Hæc mira, quanq̃, fidem ex eo trahebant, ꝙ unus omnium Seiani adfiniū incolumis, multaq́; gratia manſit, reputante Tiberio pu blicum ſibi odium, extremam ætatem, magisq́; fama, q̃ ui ſtare res ſuas. G. Ceſtio. M. Seruilio coss. nobiles Par thi in urbem uenere ignaro rege Artabano. Is metu Ger manici fidus Romanis, æquabilis in ſuos, mox ſuperbiā in nos, ſæuitiam in populares ſumpſit, fretus bellis, quæ ſecunda aduerſum circuniectas nationes exercuerat, & ſenectutem Tiberij ut inermem deſpiciens, auidusq́; Ar-meniæ, cui defuncto rege Artaxia, Arſacen liberorum ſuo rum ueterrimum impoſuit, addita contumelia, & miſſis

q:ıl Gazam a Vonone relictam in Syria, Ciliciaq́; repe ſcerent, ſimul ueteres Perſarum, ac Macedonum termi‑ nos, ſeq́; inuaſurum poſſeſſa Cyro, & poſt Alexandro, per uaniloquentiam ac minas iaciebat. Sed Parthis mittendi ſecretos nuncios ualidiſſimus auctor fuit Sinna ces, inſigni familia ac perinde opibus, et proximus huic Abdus adempta uirilitatis. Non deſpectum id apud barbaros, ultroq́; potentiam habet. Ii adſcitis & alijs primoribus, quia neminem gentis Arſacidarum ſummæ rei imponere poterant, interfectis ab Artabano pleriſq; aut nondum adultis, Phrahaten regis Phrahatis filiũ Roma poſcebant. Nomine tantum & auctore opus, ut ſponte Cæſaris, ut genus Arſacis ripam apud Euphratis cerneretur. Cupitum id Tiberio, ornat Phrahaten, accin‑ gitq́; paternum ad faſtigium, deſtinata retinens, conſilijs et aſtu res externas moliri, arma procul habere. Interea cognitis inſidijs Artabanus tardari metu, modo cupidi‑ ne uindictæ inardeſcere. Et barbaris cunctatio, ſeruilis, Statim exequi, regium uidetur. Valuit tamen utilitas, ut Abdum ſpecie amicitiæ uocatum ad epulas lento uene‑ no inligaret, Sinnacen diſſimulatione, ac donis ſimul p̃ negotia moraretur. Et Phrahates apud Syriam dum omiſſo cultu Romano, cui per tot annos inſueuerat, inſti‑ tuta Parthorum inſumit, patrijs moribus impar, mor‑ bo abſumptus eſt. Sed non Tiberius omiſit incœpta. Tiri datem ſanguinis eiuſdem æmulum Artabano, recupe‑ randæq́; Armeniæ, hiberum Mithridatem deligit, conci liatq́; fratri Pharaſmani, qui gentile Imperium obtine‑ bat, & cunctis, quæ apud Orientem parabantur. L. Vi tellium præfecit. Eo de homine haud ſum ignarus ſini‑

ſtram in urbe famam, pleraq; fœda memorari. Cæterū regendis prouincijs priſca uirtute egit, unde regreſſus & formidine. C. Cæſaris, familiariatate Claudij turpe in ſeruitium mutatus, exemplar apud poſteros adulatorij dedecoris habetur, ceſſeruntq; prima poſtremis, & bona iuuentæ ſenectus flagitioſa obliterauit. At ex regulis prior Mithridates Pharaſmanem perpulit, dolo et ui conatus ſuos iuuare, repertiq; corruptores, miniſtros Arſacis multo auro ad ſcelus cogunt, Simul Hiberi magnis copijs Armeniam inrumpunt, & urbe Artaxata potiuntur. Quæ poſtquam Artabano cognita, filium Orodem ultorem parat, datq; Parthorum copias, mittit qui auxilia mercede facerent. Contra, Pharaſmanes adiungere Albanos, accipere Sarmatas, quorum Sceptuchi utrinq; donis acceptis more gentico diuerſa induere. Sed Hiberi locorum potentes, Caſpia uia Sarmatam in Armenios raptim effundunt. At qui Parthis aduentabant, facile arcebantur, cum alios incesſus haſtis clauſiſſet, unum reliquum mare inter & extremos Albanorum montes æſtas impediret, quia flatibus Eteſiarum implentur uada, hibernus Auſter reuoluit fluctus, pulſoq; introrſus freto, breuia littorum nudantur. Interim Oroden ſociorum inopem auxilio Pharaſmanes uocare ad pugnam, & detrectantem inceſſere, adequitare caſtris, infenſare pabula, ac ſæpe modum obſidij ſtationibus cingebat, donec Parthi contumeliarum inſolentes, circunſiſterent regem, poſcerent præliū, Atq; illis ſola in equite uis, Pharaſmanes & pedite ualebat, Nam Hiberi Albaniq; ſaltuoſos locos incolentes duritiæq; magis inſueuere. Feruntq; ſe Theſſalis ortos,

qua tẽpeſtate Iaſon poſt auectam, Medeam, genitoſq́; ex ea liberos inanem mox regiam Aeetæ uacuoſq́; Colchos repetiuit. Multaq; de nomine eius, & oraclum Phryxi celebrant. Nec quiſquam Ariete ſacrificauerit, credito uexiſſe Phryxũ, ſiue id animal, ſeu nauis inſigne fuit. Cæterũ directa utrinq; acie, Parthus Imperiũ Oriẽtis, claritudinem Arſacidarum, Contraq; ignobilem hiberum mercennario milite diſſerebat. Pharaſmanes integros ſemet a Parthico dominatu, Quanto maiora peterent, plus decoris uictores, aut ſi tergu darent, flagitij atq; periculi laturos, ſimul horridam ſuorum aciem, picta auro Medorum agmina, hinc uiros, inde prædam oſtendere. Enim uero apud Sarmatas non una uox ducis, ſe quiſq; ſtimulant, ne pugnam per ſagittas inirent, impetu & comminus præueniendum. Variæ hinc bellantium ſpecies, cum Parthus ſequi uel fugere, pari arte ſuetus diſtraheret turmas, ſpacium ictibus quæreret. Sarmatæ omiſſo arcu, quo breuius ualent, contis gladijſq; ruerent, Modo equites tres, prælij more, frontis et tergi uices, aliquando ut conſerta acies corporibus et pulſu armorum pelleret, pellerentur. Iamq; & Albani Hiberiq; prenſare, detrudere, ancipitem pugnam hoſtibus facere. Quos ſuper eques et propioribus uulneribus pedites adflictabãt. Inter quæ Pharaſmanes Orodeſq́; dũ ſtrenuis adſunt, aut dubitantibus ſubueniunt, conſpicui, eoq́; gnari, clamore, telis, equis concurrunt, inſtantius Pharaſmanes, nã uulnus p galeã adegit, nec iterare ualuit ꝑlatus equo et fortiſſimis ſatellitũ protegentibus ſauciũ. Fama tñ occiſi falſo credita exterruit Parthos, uictoriãq́; cõceſſere. Mox Artabanus tota mole regni ultimi (id pitia loco

rum,ab Hiberis melius pugnatum) nec ideo abſcede-bat,ni contractis legionibus Vitellius, & ſubito rumo re tanq̃ Meſopotamiam inuaſurus metum Romani belli feciſſet. Tum omiſſa Armenia, verſæq; Artabani res, inliciente Vitellio deſererent regem ſæuum in pace, & aduerſis præliorum exitioſum. Igitur Sinnaces, quem antea inſenſum memoraui, patrem Abdageſem, alioſq́; occultos conſilit, & tunc continuis cladibus promptiores ad defectionem trahit, adfluentibus paulatim, qui metu magis, quàm beniuolentia ſubiecti repertis auctoribus ſuſtulerant animum. Nec iam aliud Artabano reliquum q̃ ſi qui externorum corpori cuſtodes aderant ſuis qsq; ſedibus extorres, quis neq; boni intellectus, neq; mali cura, ſed mercede aluntur, miniſtri ſceleribus. His adſumptis in longinqua & contermina Scythiæ fugam maturauit ſpe auxilij, quia Hyrcanis Carmanijsq́; per adfinitatem innexus erat. Atq; interim poſſe Parthos abſentium æquos, præſentibus mobiles ad pœnitentiam mutari. At Vitellius profugo Artabano & flexis ad nouum regem popularium animis hortatus Tiridatem parata capeſſere, robur legionum ſociorumq́;, ripam ad Euphratis ducit. Sacrificantibus cum hic more Romano Suouetaurilia daret, ille equum placando amni adornaſſet, nunciauere accolæ Euphraten nulla imbrium ui ſponte & immenſum attolli, ſimul albentibus ſpumis in modum diadematis ſinuare orbes. Auſpicium proſpere tranſgreſſus, quidam callidius interpretabantur, initia conatus, ſecunda neq; diuturna, quia eorum quæ terra, cœlo ue portenderentur, certior fides, fluminum inſtabilis natura, ſimul oſtẽderet omnia raperetq́;. Sed

ponte nauibus effecto, tramiſſoq; exercitu, primus Orno*ſpades nulltis equitum millibus in caſtra uenit*. Exul *quondam &* Tiberio *cum* Dalmaticum *bellum confice ret, haud inglorius auxiliator, eoq; ciuitate* Romana *donatus*, Mox *repetita amicitia regis multo apud eum honore praefectus campis, qui* Euphrate *&* Tigre *in/clutis amnibus circunflui* Meſopotamiae *nomen accaepe runt*. Neq; *multo poſt* Sinnaces *auget copias*, Et *colu/men partium* Abdageſes *ga*ζ*am & paratus regios adi cit*. Vitellius *oſtentaſſe* Romana *arma ſatis ratus, monet* Tiridaten *primoresq;, hunc* Phrahatis *aui ut altoris* Caeſaris, *quae utrobiq; pulchra meminerit, illos obſequium in regem, reuerentiam in nos, decus quisq; ſuum &, fi dem retinerent*. Exin *cum legionibus in* Syriam *re/meauit*. Quae *duabus aeſtatibus geſta coniunxi, quo re/quieſceret animus a domeſticis malis*. Non *enim* Tibe/*rium, quamq̃ triennio poſt caedem* Seiani, *quae caeteros mollire ſolent, tempus, preces, ſatias mitigabant, quin incerta uel abolita pro grauiſſimis & recentibus puni/ret*. Eo *metu* Fulcinius Trio *ingruentis accuſatores haud perpeſſus ſupremis tabulis multa & atrocia in* Macro*nem, ac praecipuos libertorum* Caeſaris *compoſuit*, Ipſi *fluxam ſenio mentem, & continuo abſceſſu, uelut exi/lium obiectando*. Quae *ab haeredibus occultata recitari* Tiberius *iuſſit, patientiam libertatis alienae oſtentans, & contemptor ſuae infamiae, an ſcelerum* Seiani *diu ne/ſcius?* Mox *quoquo modo dicta uulgari malebat, uerita tisq;, cui adulatio officit, per probra ſaltem gnarus fie/ri*. Iisdem *diebus* Granius Martianus Senator a. C. Grac*cho maieſtatis poſtulatus, uim uitae ſuae attulit*. Tatiusq;

Gratianus prætura functus, lege eadem extremum ad ſupplicium damnatus. Nec diſpares Trebellieni Rufi et Sextij paconiani exitus. Nam Trebellienus ſua manu cecidit, Paconianus in carcere ob carmina illic in principem factitata ſtrangulatus eſt. Hæc Tiberius non mari ut olim diuiſus, neq; per longinquos nuncios accipiebat, Sed urbem iuxta, eodem ut die uel noctis interiectu, litteris conſulum reſcriberet, quaſi aſpiciens undantem per domos ſanguinem, aut manus carnificum. Fine anni Poppæus Sabinus conceſſit uita, modicus originis, principum amicitia conſulatum ac triumphale decus adeptus, maximiſq; prouincijs per quatuor & uiginti annos impoſitus, nullam ob eximiam artem, ſed ꝙ par negotijs, neq; ſupra erat. Quintius Plautius Sex. Papinius conſules ſequuntur. Eo anno, neq; ꝙ. L. Aruſeius morte adfecti forent, adſuetudine malorum ut atrox aduertebatur, Sed exterruit, ꝙ Vibulenus Agrippa eques Romanus, cum peroraſſent accuſatores, in ipſa curia depromptum ſinu uenenum hauſit, prolapſuſq; ac moribundus feſtinatis lictorum manibus in carcerem raptus eſt, fauceſq; iam exanimis laqueo uexatæ. Ne Tigranes quidē Armenia quondam potitus, ac tunc reus nomine regio, ſupplicia ciuium effugit. At. C. Galba conſularis, et duo Blæſii uoluntario exitu cecidere. Galba triſtibus Cæſaris litteris prouinciam ſortiri prohibitus, Blæſiis ſacerdotia, integra eorum domo, deſtinata, conuulſa, diſtulerat; tunc, ut uacua contulit in alios, quod ſignum mortis intellexere, & executi ſunt. Et Aemylia Lepida, quam iuueni Druſo nuptam retuli, crebris criminibus maritum inſecuta, ꝗꝗ inteſtabilis, tamen impunita agebat, dum

ſuperfuit pater Lepidus, poſt a delatoribus corripitur ob ſeruũ adulteꝝ, nec dubitabatur de flagitio. Ergo omiſſa defenſione finem uitæ ſibi poſuit. Per idẽ tempus Citarũ natio Cappadociæ Archelao ſubiecta, quia noſtrum in modum deferre cenſus, pati tributa adigebatur, in iuga Tauri montis abſceſſit, Locorũq; ingenio ſeſe contra imbelles regis copias tutabatur. Donec. M. Trebellius legatus a Vitellio præſide Syriæ cum quattuor millibus legionariorum & delectis auxilijs miſſus, duos collis, quos barbari inſederant, minori Cadra, alteri Dauara nomen eſt, operibus circundedit, & erumpere auſos ferro, cæteros ſiti ad deditionem coegit. At Tiridates uolentibus Parthis Nicephorium & Anthemuſiada, cæterasq; urbes, quæ Macedonibus ſitæ, græca uocabula uſurpant, Halumq; & Artemitam Parthica oppida recepit, certantibus gaudio, qui Artabanum Scythas inter eductũ ob ſæuitiam execrati, come Tiridatis ingenium Romanas per artes ſperabant. Plurimum adulationis Seleucẽſes induere, ciuitas potẽs, ſepta muris, neq; in barbarum corrupta, ſed cõditoris Seleuci retinẽs. Trecenti opibus, aut ſapiẽtia delecti, ut Senatus, ſua populo uis, & quoties cõcordes agũt, ſpernuntur, Parthus, ubi diſſenſere, dum ſibi quiſq; contra æmulos ſubſidium uocant, accitus in partem aduerſum omnes ualeſcit. Id nuper acciderat Artabano regnante, qui plebẽ primoribus tradidit ex ſuo uſu, Nam populi Imperium, iuxta libertatem paucorum dominatio, regiæ libidini propior eſt. Tum aduentantẽ Tiridatem extollũt, ueterum regũ honoribus, et quos recens ætas largius inuenit, Simul probra in Artabanũ fundebant, materna origine Arſaciden, cætera de-

generem. Tiridates rem Seleucenſem populo permittit, mox conſultans quo nam die ſollennia regni capeſſeret, litteras Phrahatis & Hieronis, qui ualidiſſimas præfecturas obtinebant, accipit, breuem moram precantium. Placitumq́; opperiri uiros præpollentis. Atq; interim Cteſiphon ſedes Imperij petita, Sed ubi diem ex die prolatabant, multis coram & adprobantibus, Surena patrio more Tiridaten inſigni regio euinxit. Ac ſi ſtatim interiora, cæteraſq́; nationes petiuiſſet, oppreſſa cunctantium dubitatio, & omnes in unum cedebant. Adſidendo caſtellum, in quod pecuniam & pellices Artabanus contulerat, dedit ſpacium exuendi pacta. Nam Phrahates & Hiero, & ſi qui alij delectum capiendo diademati diem hanc concelebrauerant, pars metu, quidam inuidia in Abdageſen, qui tum aula, & nouo rege potiebatur, ad Artabanum uertere. Isq; in Hyrcanis repertus eſt, inluuie obſitus, & alimenta arcu expediens, Ac primo tanquam dolus pararetur, territus, ubi data fides reddendæ dominationi ueniſſe, adleuatur animum, & quæ repentina mutatio exquirit. Tum Hiero pueritiam Tiridatis increpat, neq; penes Arſacidem Imperium ſed inane nomen apud imbellem externa mollitia, uim in Abdageſis domo. Senſit uetus regnandi, falſos in amore odia non fingere, Nec ultra moratus quantum Scytharum auxilia conciret, pergit properus, & præueniens inimicorum aſtus amicorum pœnitentiam, neq; exuerat pudorem, ut uulgum miſeratione aduerteret, non fraus, nō preces, nihil omiſſum, quo ambiguos inliceret, promptí firmarētur. Iamq́; multa manu propinqua Seleuciæ aduentabat, cum Tiridates ſimul fama atq; ipſo Artabano

percuſſus

percuſſus, diſtrahi conſilijs, iret contra, an bellum cunctatione tractaret? Quibus prælium & feſtinati caſus placebant, diſiectos & longinquitate itineris feſſos, ne animo quidem ſatis ad obſequium coaluiſſe dixerunt, proditores nuper hoſteſq; eius, quem rurſum foueant. Verum Abdageſes regrediendum in Meſopotamiam cenſebat, ut amne obiecto Armenijs interim Elymæisq; & cæteris a tergo excitis, aucti copijs ſocialibus, & quas dux Romanus miſiſſet, fortunam temptaret, ea ſententia ualuit, quia plurima auctoritas penes Abdageſen, & Tiridates ignarus ad pericula erat, ſed fugæ ſpecie diſceſſum. ac principio a gente Arabum facto, cæteri domos abeunt, uel in caſtra Artabani, Donec Tiridates cum paucis in Syriam reuectus pudore proditionis omnes exoluit. Idem annus graui igne urbē adficit deuſta parte circi, quæ Auentino contigua, ipſoq; Auentino, Quod damnum Cæſar ad gloriam uertit, exolutis domuum & inſularum precijs. Millies Seſtertium ea munificentia conlocatum, tanto accæptius in uulgum, quanto modicus priuatis ædificationibus. Ne publice quidem niſi duo opera ſtruxit, templum Auguſto & ſcenam Pompeiani Theatri, eaq; perfecta contemptu ambitionis an per ſenectutem haud dedicauit, ſed æſtimando cuiuſq; detrimento quattuor progeneri. GN. Domitius, Caſſius Longinus. M. Vinicius, Rubellius Blādus delecti, additus q; nominatione conſulū. P. Petronius. Et pro ingenio cuiuſq; quæſiti decretiq; in principem honores. Quos omiſerit receperit ue in incerto fuit, ob propinquū uitæ finem. Neq; enim multo poſt ſupremū Tiberio conſules. GN. Acerronius. C. Pontius magiſtratum occepe

re, nimia iam potentia Macronis, qui gratiam. C. Cæſaris nunquam ſibi neglectam, acrius in dies fouebat, Impuleratq; poſt mortem Claudiæ, quam nuptam ei retuli, uxorem ſuam Enniam immittendo, amore iuuenem inlicere, pactoq; matrimonij uincire nihil abnuentem dum dominationis apiſceretur. Nam & ſi commotus ingenio ſimulationum tamen falſa in ſinu aui perdidicerat. Gnarum hoc principi, eoq; dubitauit de tradenda republica, primum inter nepotes, quorum Druſo genitus ſanguine & caritate propior, ſed nondum pubertatem ingreſſus. Germanici filio robur iuuentæ uulgi ſtudia, eaq; apud auum odij cauſa. Etiam de Claudio agitanti, quod is compoſita ætate bonarum artium cupiens erat, imminuta mens eius obſtitit. Sin extra domum ſucceſſor quæreretur, ne memoria Auguſti, ne nomen Cæſarum in ludibria & contumelias uerterent metuebat. Quippe illi non perinde curæ gratia præſentium quã in poſteros ambitio. Mox incertus animi, feſſo corpore, conſilium, cui impar erat fato permiſit, iactis tamen uocibus, per quas intellegeretur prouidus futurorum. Namq; Macroni non abdita ambage, Occidentem ab eo deſeri, Orientem ſpectari exprobrauit. Et. C. Cæſari forte orto ſermone. L. Sullam inridenti, omnia Sullæ uitia, & nullam eiuſdem uirtutem habiturum prædixit, Simul crebris cum lachrymis minorem uirtutem ex nepotibus complexus, truci alterius uultu, Occides hunc tu inquit, & te alius. Sed graueſcente ualitudine nihil e libidinibus omittebat, in patientia firmitudinem ſimulans, Solitusq; eludere medicorum artes atq; eos qui poſt triceſimum ætatis annum ad interno,

ſcenda corpori ſuo utilia uel noxia, alieni conſilij indige rent. Interim Romæ futuris etiam poſt Tiberium cædi- bus ſemina iaciebantur. Lælius Balbus Acutiam. P. Vi- tellij quondam uxorem maieſtatis poſtulauerat, quâ dā- nata, cū præmium accuſatori decerneretur, Iunius Otho tribunus plebei interceſſit. unde illis odia, mox Othoni exilium. Dein multorum amoribus famoſa Albucilla, cui matrimonium cum Satrio Secundo coniurationis indice fuerat, defertur impietatis in principem, conne- ctebantur ut conſcij et adulteri eius. GN. Domitius, Vibi us Marſus. L. Arruncius. de claritudine Domitij ſupra memoraui. Marſus quoq; uetuſtis honoribus, & inlu- ſtris ſtudijs erat. Sed teſtium interrogationi, tormentis ſeruorum Macronem præſediſſe commentarij ad Senatū miſſi ferebant, nullæq; in eos Imperatoris litteræ ſuſpi- tionē dabāt, inualido ac fortaſſe ignaro. ficta pleraq; ob inimicitias Macronis notas in Arrunciū. Igitur Domi tius defenſionē meditans, Marſus tanq̃ inediā deſtinauiſ ſet, produxere uitā. Arrūcius cunctationem et moras ſua dentibus amicis Nō eadē omnibus decora reſpondit, ſi bi ſatis ætatis, neq; aliud pœnitendū q̃ ꝙ inter ludibria, et pericula anxiā ſenectā tolerauiſſet, diu Seiano, nunc Macroni, ſemper alicui potentiū inuiſus, non culpa ſed ut flagitioꝝ impatiens. Sane paucos et ſuprema princi- pis dies poſſe uitari, quemadmodum euaſurum immi- nentis iuuentam? An cum Tiberius poſt tantam rerum experientiam ui dominationis con uulſus et mutatus ſit. C. Cæſarem uix finita pueritia, ignarum omnium, aut peſſimis innutritum meliora capeſſituꝝ Macrone duce? qui ut deterior ad opprimendū Seianū delectus plura

per ſcelera rem publicam conflictauiſſet, proſpectare id ſe acrius ſeruitium, eoq; fugere ſimul acta & inſtantia. Hæc uatis in modum dictitans uenas reſoluit. documento ſequentia erunt bene Arruncium morte uſum. Albucilla inrito ictu ac ſemet uulnerata iuſſu Senatus in carcerem fertur. Stuprorum eius miniſtri Graſidius ſacerdos prætorius ut in inſulam deportatur. Pontius fregellanus amitteret ordinem ſenatorium. & eædem pœnæ in Lælium Balbum decernuntur, id quidem a lætantibus, quia Balbus truci eloquentia habebatur promptus aduerſum inſontes. Iiſdem diebus Sex. Papinius conſulari familia repentinum & informem exitum delegit, iacto in præceps corpore, cauſa ad matrem referebatur. Quæ pridem repudiata adſentationibus atq; luxu perpuliſſet iuuenem ad ea, quorum effugium non niſi morte inueniret. Igitur accuſata in Senatu, quamq̃ genua patris aduolueretur, luctumq; communem, et magis imbecillum tali ſuper caſu fœminarum animum, aliaq; in eundem dolorem mœſta et miſeranda diu ferret, urbe tamen in decem annos prohibita eſt, donec minor filius lubricum iuuentæ exiret. Iam Tiberium corpus, iam uires, nondum diſſimulatio deſerebat. Idem animi rigor ſermone ac uultu intentus, quæſita interdum comitate quãuis manifeſtam defectionem tegebat mutatisq; ſæpius locis tandem apud promontorium Miſeni conſedit in uilla, cui. L. Lucullus quondam dominus. Illic eum adpropinquare ſupremis tali modo cõpertum. Erat medicus arte inſignis nomine Charicles, non quidem regere ualitudines principis ſolitus, conſilij tamen copiam præbere. Is uelut propria ad negotia di/

grediens, & per ſpeciem officij manum complexus pulſum uenarum attigit, neq; fefellit. Nam Tiberius *incertum an offenſus tantoq; magis iram premens, inſtaurari epulas iubet, diſcumbitq; ultra ſolitum, quaſi honori abeuntis amici tribueret.* Charicles *tamen labi ſpiritum, nec ultra biduum duraturum* Macroni *firmauit*. Inde *cuncta conloquijs inter præſentes, nuncijs apud legatos & exercitus feſtinabantur.* Decimoſeptimo Kal. Aprilis *interclusa anima creditus eſt mortalitatem expleuiſſe.* Et *multo gratantium concurſu ad capienda* Imperij *primordia.* C. *Cæſar egrediebatur, cum repente adfertur redire* Tiberio *uocem, ac uiſus, uocariq; qui recreandæ defectioni cibum adferrent.* Pauor *hinc in omnes, & cæteri paſſim diſpergi, ſe quiſq; mœſtum aut neſciũ fingere.* Cæſar *in ſilentiũ fixus a ſumma ſpe nouiſſima expectabat.* Macro *intrepidus opprimi ſenẽ iniectu multæ ueſtis iubet, diſcediq; ab limine.* Sic Tiberius *finiuit. octauo et ſeptuageſimo ætatis anno.* Pater *ei* Nero, *& utrinq; origo gentis* Claudiæ, *quamq̃ mater in* Liuiam *et mox* Iuliam *familiam adoptionibus tranſierit.* Caſus *prima ab infantia ancipites,* Nam *proſcriptum patrem exul ſecutus, ubi domum* Auguſti *priuignus introijt, multis æmulis conflictatus eſt, dum* Marcellus *&* Agrippa, *mox* Caius Luciuſq; Cæſares *uiguere.* Etiam *frater eius* Druſus *proſperiore ciuium amore erat.* Sed *maxime in lubrico egit accæpta in matrimonium* Iulia, *impudicitiam uxoris tolerans aut declinans.* Dein Rhodo *regreſſus uacuos principis penates duodecim annis, mox rei* Romanæ *arbitriũ tribus ferme et uiginti obtinuit.* Morũ *quoq; tempora illi diuerſa.* Egregiũ *uita, famaq;, quo*

ad priuatus, uel in Imperijs ſub Auguſto fuit. Occultum ac ſubdolum fingendis uirtutibus, donec Germanicus ac Druſus ſuperfuere. Idē inter bona malaq; mixtus inco lumi matre. Inteſtabilis ſæuitia, ſed obtectis libidinibus, dum Seianum dilexit, timuit ue. Poſtremo in ſcelera ſi mul ac dedecora prorupit, poſtq̄ remoto pudore et metu ſuo tantum ingenio utebatur.

P.COR. TACITI LIBER QVINTVS FI NIT AD LAVDEM OMNIPOTEN TIS DEI ET LEONIS.X. PONT. MAX.

PHI. BEROALDVS LECTORI.

Hi ſunt Cornelij Taciti Quinq; Libri nuper in Germa nia inuenti et auſpicijs Lonis.X. Pont. Max. in lucem ad uſum bonorum editi, In quibus tranſcribendis quæ dā occurrere ita mendoſa ut non ſine temeritate inuerti poſſent. Quibus locis ſtellulam margini apponendam curauimus. Ex ijs autem quæ arbitrabamur poſſe ad ſanitatem reſtitui opinionem noſtram ſubiecimus. De quorum uero ſalute plane deſperabamus, ea tacita diſſi mul atione curationi aliorum reliquimus.

Ex Libro Primo.

NEV *triſtior. Forte corrigendum erit triſtioris. uel ſit numerus pro numero. quod amicum eſt huic ſcriptori.*
MVLTA *Antonio tunc interfectores. Deeſſe arbitror Particulam ut. uel. quo. quam correctionem qui non re*

ſpuit ſuo addat codici.

QVÆ Tedij & Vedij.& infra. GRAVIVS domui Cæſarum. Opinor corrigendum, Qui Tedij et Vedij.&, Grauis domui Cæſarum.

MOX celebratio annuum. Poſſes non abſurde emendare. Mox celebratio annuum ad prætorem.

INTVS operis. Quid ſi legas, inuictus operis? ut qui uinci a magnis laboribus neſciret. uel immitis operis. ſequitur enim atq; eo immitior. nam qui nimius eſſet in imponendis militi laboribus.

LATERA concædibus munitus. Non eſt corruptus locus. ſed non obuia omnibus loquutio. Sunt autem concædes ueluti ſepes firmiores e ſilua Cædua arboribus cæſis conſtructæ. Cæſar in commentarijs & Ammianus ea dictione utuntur. Et hodie quoq; tali caſtrorum munimento uti uidemus ductores exercitus prout ratio loci in caſtrametando ſuaſerit.

CLARIORE pene cœlo. Codex uetus habet clamore pena cœlo. ſi cui noſtra correctio diſplicet ipſe meliorem inueniat.

APVD principium ponti. Sine controuerſia legendum eſt. pontis.

Ex Libro Secundo.

IMPROMPTO iam ob continua pericula. adderem ego nomen Arminij & legerem Imprompto iam Arminio ob continua, etc.

IN HIONA corrigeres forte non inepte in Hiberna.

QVASI auretur poteſtas. ſi corriges augeretur planè bene conſiſtet ſenſus.

ET LEGE Pappia Poppea premiis inducti uiſi a priuilegiis. dictio illa, uiſi, toto ſenſui officit. quare eam excutiendam cæteris relinquimus. Sed ut hunc locum non facile correxerim ita Suetonii codicem in Claudio emendare auſim. Vbi enim mentio fit legis Pappiæ, ita codices habent Pappiæ Pompeiæ. emendarem ego Pappiæ Poppeæ.

Ex Libro Quinto.

Simul populus effigies. Hoc loco & paulo infra multa deſunt, & illa in primis, Agrippinæ & eius filiorum Neronis & Druſi relegatio. Seiani coniuratio & pœna, multorumq́; eius amicorum ſupplicia & Liuiæ uxoris Druſi, quæ Liuilla a Suetonio nuncupatur. Item initium conſulatus Tironis & Reguli.

Si quæ alia ſint loca præter hæc duriuſcula ea ſibi quiſq; pro captu ingenii interpretetur aut corrigat: mihi ſatis fuerit ex fide omnia retuliſſe.

Neq; uero quemq̃ mirari uolumus ſi quaſdam dictiones inueniet ab uſu cotidiano paulum remotiores ſed tamen antiquitatem redolentes quas inuertere & ſecus q̃ erant in uetuſto codice publicare non modo temerarii ſed plane indocti uiri fuiſſet. Vt Sulla pro Sylla. Donuſa pro Donyſa. Sibulla pro Sibylla. Inclutos pro inclytos. Inritum inridere inluxit, pro irridere irritum illuxit. An

tire pro anteire. ſatias pro ſacietas, qua dictione etiam Terentius uſus eſt. Apici pro adipiſci more Lucretia/no. tramiſſus pro tranſmiſſus. Epiſtula pro epiſtola.& Lucaris quod mercedem et præmium ſignificat.ut mul carum corpus pro percuſſo & quaſſato. Inueniet etiã reſtaurari duobus in locis, niſi ſit uitium in codice ue/tuſto, quamq̃ ſunt qui affirment Liuium & Iuſtinum & Iuris conſultos eo uerbo uſos. Inuenies etiam, in præ ſentiarum, qua locutione auctor rhetorices ad Hereni/um uſus eſt. Inuenies etiam numeros quoſdam uirgu/la ſuperpoſita deliniatos ut erant in codice uetuſto, quæ uirgula deſignat augmentum millenarij numeri.

FINIS

P. CORNELII TACITI AB AXCES SV DIVI AVGVSTI HISTO RIARVM LIB. XI

Am Valerium aſiaticum bis conſulem fuiſſe quondam adulterum eius credidit, pariterq; hortis inhians

1 quos ille a Lucullo cœptos inſigni magnificentia extollebat. Suillium accuſandis utriſq; immittit. Adiungitur Soſibius Britannici educator, qui per ſpeciem beniuolentiæ moneret Claudium, caueri uim atq; opes principibus infenſas, præcipuum auctorem Aſiaticum interficiendi Cæſaris non extimuiſſe in concione populi Romani fateri, gloriamq́; facinoris ultro petere, clarum ex eo in urbe, dedita per prouincias fama, parare iter ad Germanicos exercitus, quando genitus Viennæ multiſq́; & ualidis propinquitatibus ſubnixus, turbare gentiles nationes promptum haberet. At Claudius nihil ultra ſcrutatus, citis cum militibus tāq̃ opprimendo bello, Criſpinum prætorij præfectum miſit. a quo repertus eſt apud Baias, uincliſq́; inditis in urbem raptus, neq; data Senatus copia, intra cubiculum auditur, Meſſalina coram, & Suillio corruptionem militum quos pecunia & ſtupro in omni flagitio obſtrictos arguebat, exin adulteriū Poppeæ, ac poſtremū molliciā corporis obiectante. Ad qđ uicto ſilentio prorupit reus, et interroga inquit Suilli filios tuos, uiꝝ me eſſe fatebuntur

ingreſſusq; defenſionē, cōmoto maiorē in modū Claudio, Meſſalinæ quoq; lachrymas exciuit quibus abluendis cubiculo egrediens, monet Vitelliū ne elabi reū ſineret. Ipſa ad perniciē Poppeæ feſtinat ſubditis qui terrore carceris ad uoluntariā mortē propellerent. adeo ignaro Cæſare, ut paucos poſt dies epulantem apud ſe maritū eius Scipionē pcōtaretur, cur ſine uxore diſcubuiſſet? atq; ille functam fato reſponderet. Sed conſultanti ſuper abſolutione Aſiatici, flens Vitellius cōmemorata uetuſtate amicitiæ, utq; Antoniam principis matrem pariter obſeruaſſent, dein percuſſis Aſiatici in Remp. beneficijs, recentiq; aduerſus Britanniā militia, quæq; alia cōciliandæ miſericordiæ uidebātur, libeꝝ ei mortis arbitriū permiſit, et ſecuta ſunt Claudij uerba in eandē clementiā, hortātibus dehinc quibusdā inediā et lænem exitū, remittere beneficiū Aſiaticus ait, et uſurpatis quibus inſueuerat exercitationibus, lauto corpore, hilare epulatus cum ſe honeſtius calliditate Tiberij, uel impetu C. Cæſaris periturum dixiſſet, q̄ ꝙ fraude muliebri et impudico Vitellij ore caderet, uenas exoluit, uiſo tamen ante rogo, iuſſoq; transferri partē in aliā, ne opacitas arboꝝ uapore ignis minueretur, tm̄ illi ſecuritatis nouiſſime fuit. Vocātur poſt hæc patres, pergitq; Suillius addere reos equites Romanos illuſtres, quibus Petra cognomētū, At cauſa necis, ꝙ domū ſuā Valerij et Poppeæ congreſſibus ꝑbuiſſent. Veꝝ nocturnæ quietis ſpecies alteri obiecta, tāq̄ uidiſſet Claudiū ſpicea corona euinctū, ſpicis retro conuerſis, eaq; imagine grauitatē annonæ dixiſſet. Quidā pampineam coronam albentibus folijs uiſam, atq; ita interpretatū tradidere, uergēte autūno mortē principis

oſtendi. Illud haud ambigitur qualicumq; inſomnio ipſi fratriq; perniciem allatam. Seſtertium quindecies & inſignia præturæ Criſpino decreta. Adiecit Vitellius Seſtertium decies Soſibio, ꝙ Britannicum præceptis, Claudium conſilijs iuuaret. Rogatus ſententiam & Scipio, cum idem inquit de admiſſis Poppeæ ſentiam quod omnes putate me idem dicere quod omnes. eleganti temperamento inter coniugalem amorem & ſenatoriam neceſſitatem. Continuus inde & ſæuus accuſandis reis Suillius, multiq; audaciæ eius æmuli. Nam cuncta legum & magiſtratuum munia in ſe trabens princeps, materiam prædandi patefecerat, nec quicquā publicæ mercis tam uenale fuit, quā aduocatorum perfidia, adeo ut Samius inſignis eques Romanus quadringentis nummorum millibus Suillio datis, & cognita præuaricatione, ferro in domo eius incubuerit. Igitur incipiente C. Silio conſule deſignato, cuius de potentia et exitio in tempore memorabo, cenſurgunt patres, legemq; Titiam flagitant, qua cauetur antiquitus, ne quis ob cauſam orandam pecuniam donum ue accipiat. Deinde obſtrepentibus his quibus ea contumelia parabatur diſcors Suillio Silius acriter incubuit ueterum oratorum exempla referens qui famam in poſteros præmia eloquentiæ cogitauiſſent pulcherrima. alioquin & bonarum artium principem ſordidis miniſterijs fœdari, ne fidem quidem integram manere, ubi magnitudo quæſtuum ſpectetur. ꝙ ſi in nullius mercedem negotia tueantur, pauciora fore, nunc inimicitias, accuſationes, odia, & iniurias foueri, ut quomodo uis morborum pretia medentibus, ſic fori tabes pecuniam aduocatis ferat. meminiſſent. T. Gal

bæ.C.Aſinij &, Meſſalæ, ac recentiorum Arruntij & & Eſernini ad ſumma prouectorum, incorrupta uita, & facundia. Talia dicente conſule deſignato, conſentientibus alijs parabatur ſententia, qua lege repetundarum tenerentur, cum Suillius & Coſſutianus, & cæteri qui non iudicium, quippe in manifeſtos, ſed pœnam ſtatui uidebant, circunſiſtunt Cæſarem, ante acta deprecantes. Et poſtquã annuit tacens, incipiunt. Quem ullum tanta ſuperbia eſſe, ut æternitatem famæ ſpe præſumat? uſui & rebus ſubſidium præparari, ni quis inopia aduocatorum potentioribus obnoxius ſit, Neq; tamen eloquentiam gratuito contingere, omitti curas familiares, ut quis ſe alienis negotijs intendat, multos militia, quoſdã exercendo agros tolerare uitam. Nihil a quoquam expeti, niſi cuius fructus ante prauidetur. Facile Aſinium & Meſſalam inter Antonium & Auguſtum bellorum præmijs refertos, aut ditium familiarum hæredes Eſerninos & Arruntios magnum animum induiſſe. prompta ſibi exempla quantis mercedibus. P. Clodius aut C. Curio contionari ſoliti ſint, ſe modicos Senatores, qui a Rep. nulla niſi pacis emolumenta peterent. cogitaret plebem qua toga eniteſceret, ſublatis ſtudiorum pretijs, etiam ſtudia peritura, ut minus decora. Hæc ita haud fruſtra princeps ratus, capiendis pecunijs poſuit modũ, uſq; ad dena ſeſtertia, quæ egreſſi repetundarum tenerentur. Sub idem tempus Mithridates quem imperitaſſe Armenijſet ad præſentiam Cæſaris uectum memoraui, monente Claudio in regnum remeauit, fiſus Pharaſmanis opibus. Is rex hyberis idemq; Mithridatis frater, nunciabat diſcordare Parthos, ſummaq; Imperij, ambigua,

minora, ſine cura haberi. Nam inter Gotarzis pleraq; ſæua (qui necem fratri Artabano, coniugiq; ac filio eius præparauerat, unde metus eius in cæteros) acciuere Bardanem. Ille ut erat magnis auſis promptus, biduo tria millia ſtadiorum inuadit, Ignarumq; et exterritum Gotarzem perturbat, neq; cunctatur quin proximas præfecturas corripiat, ſolis Seleucenſibus dominationē eius abnuentibus. In quos ut patris ſui quoq; defectores ira magis q̄ ex uſu præſenti accenſus, implicatur obſidione urbis ualidæ & munimentis obiecti amnis, muroq; & commeatibus firmatæ. Interim Gotarzes Daharum Hyrcanorumq; opibus auctus bellū renouat. coactusq; Bardanes omittere Seleuciam, Bactrianos apud campos caſtra contulit. Tunc diſtractis orientis uiribus, et quonam inclinarent incertis, caſus Mithridati datus eſt occupandi Armeniam ui militis Romani ad excidenda caſtellorum ardua, ſimul hybero exercitu campos perſultante. Nec. n. reſtitere Armenij, fuſo qui prælium auſus erat Demonacte præfecto. Paululum cunctationis attulit rex minoris Armeniæ Cotys, uerſis illuc quibusdā procerum. deinde litteris Cæſaris coercitus, & cuncta in Mithridatem fluxere, atrociorem q̄ nouo regno conduceret. At Parthi Imperatores cum pugnam pararent fœdus repente iaciunt, cognitis popularium inſidijs, quas Gotarzes fratri patefecit, congreſſiq;, primo cunctanter, deinde complexi dextras apud altaria deum pepigere, fraudem inimicorum ulciſci, atq; ipſi inter ſe concedere, potiorq; Bardanes uiſus retinendo regno. at Gotarzes ne quid æmulationis exiſteret penitus in Hircaniā abijt. regreſſoq; Bardane deditur Seleucia ſepti/

mo poſt defectionē anno, nō ſine dedecore Parthorum, quos una ciuitas tandiu eluſerat. Exin ualidiſſimas præfecturas inuaſit. & recuperare Armeniam parabat, ni Vibio Marſo Syriæ legato bellum minitante cohibitus foret. Atq; interim Gotarzes pœnitentia conceſſi regni, & reuocante nobilitate, cui in pace durius ſeruitium eſt, contrahit copias. et huic contra itum ad amnem Erindem, in cuius tranſgreſſu multum certato, peruicit Bardanes. proſperisq; prælijs medias nationes ſubegit ad flumē Gynden, quod Dahas Arioſq; diſterminat. Ibi modus rebus ſecundis poſitus. Nam Parthi quāq̄ uictores, longinquam quanq; militiam aſpernabantur. Igitur extructis munimentis, quibus opes ſuas teſtabatur (nec enim cuiquā ante Arſacidarum tributa illis de gentibus parata) regreditur, ingens gloria, atq; eo ferocior, & ſubiectis intolerantior, qui dolo ante compoſito, incautum uenationiq; intentum interfecere primam intra iuuētam. ſed claritudine paucos inter ſenum regum, ſi perinde amorem inter populares, q̄ metum apud hoſtes quaſiuiſſet. Nec Bardanis turbatæ Parthorū res inter ābiguos quis in regno acciperetur. Multi ad Gotarzen inclinabant, quidam ad Meherdatem prolem Phrahatis obſidio nobis datum. Deinde præualuit Gotarzes, potitusq; regia, per ſæuitiam ac luxū, adegit Parthos mittere ad principem Romanū occultas preces, quis permitti Meherdatem patrium ad faſtigium orabant, Iisdem conſulibus ludi ſeculares octingenteſimo poſt Romam conditam, quarto et ſexageſimo q̄ Auguſtus ediderat ſpectati ſunt. Vtriuſq; principis rationes prætermitto, ſatis narratas libris quibus res Imperatoris Domitiani cōpoſui,

nam is quoq; edidit ludos ſeculares, iiſq; intentius affuit ſacerdotio Quindecimuirali præditus, ac tum Prætor, quod non iactantia refero, ſed quia collegio Quindecēmuirum antiquitus ea cura, & magiſtratus potiſſimum exequebantur officia cærimoniarum. Sedente Claudio circenſibus ludis, cum pueri nobiles equis ludicrum Troiæ inirent, interq; eos Britannicus Imperatore genitus, et L. Domitius adoptione mox in Imperium & cognomentum Neronis adſcitus, fauor plebis acrior in Domitium loco præſagij acceptus eſt, uulgabaturq; affuiſſe infantiæ eius dracones in modum cuſtodum, fabuloſa & externis miraculis aſſimulata. nam ipſe haud quaquam ſui detractor unam omnio anguem in cubiculo uiſam, narrare ſolitus eſt. Verū inclinatio populi ſupererat ex memoria Germanici, cuius illa reliqua, ſoboles uirilis. et matri Agrippinæ miſeratio augebatur ob ſæuitiam Meſſalinæ, quæ ſemper infeſta & tunc commotior, quo minus ſtrueret crimina & accuſatores, nouo et furori proximo amore diſtinebatur. Nam in C. Silium iuuentutis Romanæ pulcherrimum ita exarſerat, ut Iuliam Syllanam nobilem fœminam matrimonio eius exturbaret, uacuoq; adultero potiretur. Neq; Silius flagitij aut periculi neſcius erat. ſed certo ſi abnueret exitio, & nonnulla fallendi ſpe, ſimul magnis præmijs opperir futura, & præſentibus frui pro ſolatio habebat. Illa non furtim, ſed multo comitatu uentitare domum, egreſſibus adhæreſcere, largiri opes, honores. poſtremo uelut translata iam fortuna, ſerui, liberti, paratus principis apud adulterum uiſebantur. At Claudius matrimonij ſui ignarus, & munia cenſoria uſurpans, theatralem populi laſciuiam ſeueris

ueris edictis increpuit, q in. P. Pomponium conſularem Is carmina ſcenæ dabat inq; fœminas illuſtres probra iecerat. Et lege lata ſæuitiam creditorum cobercuit, ne in morte parentum pecunias filiis familiarum fœnori darent Fonteſq; aquarum ſub Imbruinis collibus deductos urbi intulit. Ac nouas literarum formas addidit uulgauitq;, comperto quoq; græcam litteraturam non ſimul cœptã abſolutamq;. Primi per figuras animaliũ Aegyptii ſenſus mentis effingebant, & antiquiſſima monimenta memoriæ humanæ impreſſa ſaxis cernuntur, & litterarum ſemet inuentores perhibent. Inde Phoenicas quia mare præpollebant intuliſſe græciæ, gloriamq; adeptos tanquam repererint quæ acceperant. Quippe fama eſt Cadmum claſſe Phœnicum uectum rudibus adhuc græcorum populis artis eius auctorem fuiſſe. Quidam Cecropem Athenienſem, uel Linum Thebanum, & temporibus Troianis Palamedem Argiuum memorant, ſexdecim litterarum formas, mox alios ac præcipuum Simonidem cæteras reperiſſe. At in Italia Etruſci ab Corinthio Demaratho, Aborigines, arcade ab Euandro didicerunt. Et formæ litteris latinis quæ ueterrimis Græcorum. Sed nobis quoq; paucæ primũ fuere, deinde additæ ſunt. Quo exẽplo Claudius tres litteras adiecit, quæ uſui, imperitante eo, poſt, obliteratæ, aſpiciuntur etiã nunc in ære publicandis plebiſcitis per fora ac templa fixo. Retulit deinde ad Senatum ſuper collegio aruſpicum, ne uetuſtiſſima Italiæ diſciplina per deſidiã exoleſceret, ſæpe aduerſis Reip. temporibus accitis, quorum monitu redintegratas cærimonias & in poſterum rectius habitas, primoreſq; ethruriæ ſponte aut patrum

Romanorum impulſu retinuiſſe ſcientiam,& in famílias propagaſſe, Quod nunc ſegnius fieri publica circa bonas artes ſocordia,& quia externæ ſuperſtitiones inualeſcant,Et læta quidem in præſens omnia,ſed benignitati deum gratiam referendam, ne ritus ſacrorum inter ambigua culti, per proſpera obliterarentur. Factum ex eo Senatus conſultum, Viderent pontifices, quæ retinenda firmandaq; aruſpicum. Eodem anno Cheruſcorum gens regem Romæ petiuit, amiſſis per interna bella nobilibus, & uno reliquo ſtirpis regiæ, qui apud urbem habebatur, nomine Italus. Paternum huic genus e Flauio fratre Arminij. Mater ex Catumero principe Cattorum erat, ipſe forma decorus & armis equisq; in patrium noſtrumq; morem exercitus. Igitur Cæſar, auctum pecunia, additis ſtipatoribus,hortatur gentile decus magno animo capeſſere. Illum primum Romæ ortum,nec obſidem,ſed ciuem, ire externum ad Imperium. Ac primo lætus Germanis aduentus, atq; eo magis, ꝙ nullis diſcordijs imbutus pari in omnes ſtudio ageret, celebrari, coli modo comitatem et temperantiam nulli inuiſam, ſæpius uinolentiam ac libidines grata barbaris uſurpãs. Iamq; apud proximos,iam longius clareſcere. cum potentiam eius ſuſpectantes qui factionibus floruerant diſcedunt ad conterminos populos, ac teſtificantur,adimi ueterem Grmaniæ libertatem, & romanas opes inſurgere. adeo neminem iiſdem in terris ortum qui principis locum impleat,niſi exploratoris Flauij progenies ſupra cunctos extollatur? Fruſtra Arminium præſcribi, cuius ſi filius hoſtili in loco adultus, in regnum ueniſſet, poſſet extimeſci, infectum alimonia, ſeruitio, cultu, omni-

bus externis. At ſi paterna Italo mens eſſet, non alium infenſius arma contra patriam ac deos penates, q̃ parentes eius exercuiſſe. His atq; talibus magnas copias coegere. Nec pauciores Italum ſequebantur, non enim irrupiſſe ad inuitos, ſed accitum memorabant. quando nobilitate cæteros anteiret, uirtutem experirentur, an dignũ ſe patruo Arminio, auo Catumero præberet, Nec patrẽ illi rubori eſſe, q̃ fidẽ aduerſus Romanos uolentibus Germanis ſumptam nunquam omiſiſſet. Falſo libertatis uocabulum obtendi ab ijs qui priuatim degeneres, in publicum exitioſi, nihil ſpei, niſi per diſcordias habeant. Adſtrepebat huic alacre uulgus, et magno inter barbaros prælio uictor rex. Dehinc ſecunda fortuna ad ſuperbiam prolapſus, pulſusq;. ac rurſus Langobardorũ opibus refectus, per læta per aduerſa res ethruſcas afflictabat. Per idẽ tẽpus Chauci nulla diſſenſione domi, & morte Sanquinij alacres, dũ Corbulo aduẽtat, inferiorẽ Germaniam incurſauere, duce Gãnaſco qui natione Caninefas auxiliaris et diu meritus, poſt trãsfuga, leuibus nauigijs prædabũdus, Gallorꝫ maxime oram uaſtabat, nõ ignarus dites et imbelles eſſẽ. At Corbulo prouinciam ingreſſus, magna cũ cura et mox gloria, cui principiũ illa militia fuit, triremes alueo Rheni, cæteras naues ut quæq; habiles per æſtuaria et foſſas adegit. lintribusq̃; hoſtiũ depreſſis, et exturbato Gãnaſco, ubi præſentia ſatis cõpoſita ſunt, legiones operꝫ et laboris ignaras, populationibus lætãtes ueterẽ ad morẽ reduxit, ne quis agmine decederet, nec pugnã niſi iuſſus iniret. ſtationes uigiliæ, diurna nocturnaq; munia in armis agitabantur Ferũtq; militẽ quia uallũ nõ accinctus, atq; aliũ q̃a pu

gione tm̃ accinctus foderet, morte punitos. quæ munia et incertũ an falſo iacta uel aucta, originem tamen eſſe ue ritate ducis traxere, Intentumq; & magnis delictis inexorabilẽ ſcias cui tm̃ aſperitatis etiã aduerſus leuia cre debatur. Cæterum is terror milites hoſteſq; in diuerſum affecit. Nos uirtutem auximus, Barbari ferociam infregere. Et natio Friſiorum per rebellionem clade. L. Apronij cæptam infenſa, aut male fida, datis obſidibus conſedit apud agros a Corbulone deſcriptos. Idem Senatũ, magiſtratus, leges impoſuit. Ac ne iuſſa exuerent, præſidium inde muniuit. miſſis qui maiores Chaucos ad deditionem pellicerent, ſimul Gannaſcum dolo aggrederentur. Nec irritæ aut degeneres inſidiæ fuere aduerſus transfugam & uiolatorem fidei. Sed cæde eius motæ Chaucorum mentes. & Corbulo ſemina rebellionis præbebat, ut læta apud pleroſq;, ita apud quoſdam ſiniſtra fama, cur hoſtem conciret? aduerſa in Remp. caſura, cũ proſpere egiſſet, formidoloſum paciuirum inſignem & ignaro principi prægrauem. Igitur Claudius adeo nouam in Germanias uim prohibuit, ut referri præſidia cis Rhenum iuberet. Iam caſtra in hoſtili ſolo molienti Corbuloni, hæ litteræ redduntur. Ille re ſubita quamq̃ multa ſimul offunderentur, metus ex Imperatore, contemptio ex barbaris, ludibrium apud ſocios, nihil aliud per locutus, quã beatos quoſdam duces Romanos, ſignum receptui dedit. Ne tamen miles otium exueret, inter Moſam Rhenumq; trium et uiginti millium ſpacio foſſam produxit qua incerta oceani uetarentur, inſignia tamen triumphi indulſit Cæſar, quanuis bellum negauiſſeit Nec multo poſt Curtius Rufus eundem honorem ad

piſcitur, qui in agro Machiaco recluſerat ſpecus quæren dis uenis argenti, unde tenuis fructus, nec in longum fuit, At legionibus cū dāno labor, et fodere riuos, quæq; in aperto grauia, humum infra moliri, Quis ſubactus miles & quia plures per prouincias ſimilia tolerabantur, componit occultas litteras nomine exercituum precantium Imperatorem ut quibus permiſſurus eſſet exercitus triumphalia ante tribueret. De origine Curtij Rufi quem gladiatore genitum quidam prodidere, neq; falſa prompſerim, & uera exequi pudet. Poſtquam adoleuit, ſectator quæſtoris cui Africa obtigerat, dum in oppido Adrumento uacuis per medium die porticibus ſecretus agitat, oblata ei ſpecies muliebris ultra modum humanum. & audita eſt uox. Tu es Rufe, qui in hanc prouinciam proconſule uenies, Tali omine in ſpem ſublatus, digreſſusq; in urbem, & largitione amicorum ſimul acri ingenio, quæſturam, & mox nobiles inter candidatos præturam principis ſuffragio aſſequitur, cum hiſce uerbis Tiberius dedecus natalium eius uelauiſſet, Curtius Rufus uidetur mihi ex Senatu. Longa poſt hæc ſenecta, & aduerſus ſuperiores triſti adulatione, arrogās minoribus, inter pares difficilis, conſulare Imperium, triumphi inſignia, ac poſtremo Africam obtinuit, atq; ibi defunctus fatale præſagium impleuit. Interea Romæ nullis palam neq; cognitis mox cauſis. GN. Nouius eques Romanus, ferro accinctus reperitur in cœtu ſalutantium principem, Nam poſtquam tormentis dilaniabatur, de ſe Nouius conſcios non edidit, incertum an occultans. Iisdem conſulibus. P. Dolabella cenſuit ſpectaculum gladiatorum per omnes celebrandum pecu-

nia eorum qui quæſturam adipiſcerentur. Apud maio res uirtutis id præmium fuerat, cunctisq; ciuium ſi bo/ nis artibus ſiderent, licitum petere magiſtratus. ac ne ætas quidem diſtinguebatur, quin prima iuuenta conſu latum ac dictaturas inirent. Sed quæſtores regibus etiã tum imperantibus inſtituti ſunt, quod lex curiata oſten/ dit ab.L. Bruto repetita. Manſitq; conſulibus poteſtas deligendi donec eum quoq; honorem populus manda ret. creatiq; primum Valerius Poſthumius Aemylius Mamercus.lxiij.anno poſt Tarquinios exactos, ut rem militarem comitarentur. Dein gliſcentibus negotijs, duo additi qui Romæ curarent. Mox duplicatus numerus ſtipendiaria iam Italia, & accedentibus prouinciarum uectigalibus. poſt lege Syllæ uiginti creati ſupplendo Se natui, cui iudicia tradiderat. et quãq; equites iudicia re cuperauiſſent, quæſtura tamen ex dignitate candidato/ rum, aut facilitate tribuentium gratuito concedebatur, donec ſententia Dolabellæ uelut uenundaretur. A. Vi/ tellio.L. Vipſano conſulibus, cum de ſupplendo Senatu agitaretur, primoresq; Galliæ quæ comata appellatur, fœdera & ciuitatem Romanam pridem aſſecuti ius adi piſcendorum in urbe honorum expeterent, multus ea ſu per re uariusq; rumor, & ſtudijs diuerſis apud princi/ pem certabatur, aſſeuerantium non adeo ægram Italiã, ut Senatum ſuppeditare urbi ſuæ nequiret. ſuffeciſſe olim indigenas conſanguineis populis nec pœnitere ueteris Reip. Quin adhuc memorari exempla, quæ priſcis mo ribus ad uirtutem & gloriam Romana indoles prodi/ derit. An parum ꝙ Veneti & Inſubres curiam irru/ perint, niſi cœtus alienigenarum uelut captiuitas inſe

ratur? Quem ultra honorem reſiduis nobilium? aut ſi quis pauper e Latio Senator foret? oppleturos omnia diuites illos, quorum aui proauiq; hoſtilium nationum duces exercitus noſtros ferro igniq; ceciderint, Diuum Iulium apud Alexiam obſederint. Recentia hæc quid ſi memoria eorum inoriretur, qui capitolio & ara Romana manibus eorundē proſtratis, fruerentur ſane uocabulo ciuitatis, Inſignia patrum, decora magiſtratuum ne uulgarent. His atq; talibus haud permotus princeps, etiam ſtatim contra diſſeruit. & uocato Senatu ita exorſus eſt. Maiores mei, quoꝝ antiquiſſimus Clauſus origine Sabina, ſimul in ciuitatem Romanam & in familias patricioꝝ adſcitus eſt, hortantur uti paribus conſilijs Remp. capeſſam, transferendo huc quod uſquam egregium fuerit. Neq; enim ignoro Iulios Alba, Coruncanos Camerio, Porcios Tuſculo, & ne uetera ſcrutemur, Etruria Lucaniaq; et omni Italia in Senatū accitos. Poſtremo ipſam ad alpes promotā, ut nō modo ſinguli uiritim, ſed terræ gentesq; in nomē noſtrū coaleſcerent. Tūc ſolida domi quies, et aduerſus externa floruimus, cū Tranſpadani in ciuitatē recepti, cū ſpecie deductaꝝ ꝑ orbem terræ legionum, additis prouincialiū ualidiſſimis, feſſo Imperio ſubuentum eſt. num pœnitet Balbos ex Hiſpania, nec minus inſignes uiros e Gallia Narbonenſi tranſiuiſſe? Manent poſteri eorū, nec amore in hanc patriam nobis concedunt. Quid aliud exitio Lacedæmonijs & Athenienſibus fuit, quanq̄ armis pollerent, niſi quod uictos pro alienigenis arcebant? At conditor noſtri Romulus tantum ſapientia ualuit, ut pleroſq; populos eodem die hoſtes, dein ciues habuerit.

Aduenæ in nos regnauerunt. Libertinorum filijs magi/ ſtratus mandati, non ut pleriq; falluntur, recens ſed pri ori populo factitatum eſt. At cum Senonibus pugnaui mus, ſcilicet Volſci et Equi nunquam aduerſam nobis aciem inſtruxere Capti a Gallis ſumus, Sed et Tuſcis ob ſides dedimus, et Samnitum iugum ſubiuimus. Attamen ſi cuncta bella recenſeas, nullum breuiore ſpacio quam aduerſus Gallos confectum continua inde ac fida pax. Iam moribus, artibus, affinitatibus noſtris mixti, aurum & opes ſuas inferant potius, quàm ſeparati habeant. Omnia. P. C. quæ nunc uetuſtiſſima creduntur, noua fue re. plebei magiſtratus, poſt patricios. latini poſt ple/ beios. cæterarum Italiæ gentium, poſt latinos. Inuetera/ ſcet hoc quoque, & quod hodie exemplis tuemur, inter exempla erit. Orationem principis ſecuto patrum con ſulto. Primi Edui Senatorum in urbe ius adepti ſunt, da. tum id fœderi antiquo, et quia ſoli Gallorum fraterni/ tatis nomen cum Po. Ro. uſurpát Iſden diebus in numerũ patriciorum aſciuit Cæſar uetuſtiſſimum quemque e Senatu, aut quibus clari parentes fuerant, paucis iam re liquis familiarum quas Romulus maiorum, & L. Bru tus minorum gentium appellauerant, exhauſtis etiam quas dictator Cæſar lege caſſia, & princeps Auguſtus lege ſenia ſublegere. Lætaq; hæc, in. R. P. munia multo gaudio Cæſaris inibantur. Famoſos probris quonam mo do Senatu depelleret anxius mitem & recens repertam quandam ex ſeueritate priſca rationem adhibuit, monen do, ſecum quisq; de ſe conſultaret, peteretq; ius exeun/ di ordinis, facilem eius rei ueniam, & motos Senatu, & excuſatos ſimul propoſiturum, ut iudicium cenſorũ

ac pudor ſpõte cedentium permixti, ignominiam molli rent. Ob ea Vipſanus *conſul rettulit, patrem* Senatus *appellandum eſſe* Claudium, *quippe promiſcuum patris patriæ cognomentum, noua in* Remp. *merita non uiſitatis uocabulis honoranda.* Sed *ipſe cohibuit conſulem ut nimium aſſentantem: condiditq; luſtrum, quo cenſa ſunt ciuium.lxviiij.centena & .cx.iiij. millia. Iſq; illi finis inſcitiæ erga domum ſuam fuit, haud multo poſt, flagitia uxoris noſcere ac punire adactus, ut deinde ardeſceret in nuptias inceſtas. Iam* Meſſalina *facilitate adulterorum in faſtidium uerſa ad incognitas libidines profluebat, cum abrumpi diſſimulationem etiã* Silius, *ſiue fatali uecordia, an imminentium periculorũ remedium ipſa pericula ratus urgebat, quippe non eo uentum ut ſenectam principis opperirentur,* Inſontibus *innoxia conſilia, flagitijs manifeſtis, ſubſidium ab audacia petendum, adeſſe conſcios paria metuentes, ſe cælibem, orbum, nuptijs, & adoptando* Britannico *paratum, manſuram eandem* Meſſalinæ *potentiam, addita ſecuritate, ſi præuenirent* Claudium *ut inſidijs incautum, ita iræ properum.* Segniter *hæ uoces acceptæ, nõ amore in maritum, ſed ne* Silius *ſumma adeptus ſperneret adulteram, ſcelusq; inter ancipitia probatum, ueris mox precijs æſtimaret, nomen tamen matrimonij concupiuit ob magnitudinem infamiæ, cuius apud prodigos nouiſſima uoluptas eſt.* Nec *ultra expectato quoad dum ſacrificij gratia* Claudius Hoſtiam *proficiſceretur, cuncta nuptiarum ſolemnia celebrat.* Haud *ſum ignarus fabuloſum uiſum iri, tantum ullis mortalium ſecuritatis fuiſſe in ciuitate omnium gnara & nihil reticen-*

te, nedum conſulem deſignatum cum uxore principis, prædicta die, adhibitis qui obſignarent uelut ſuſcipien/ dorum liberorum cauſa conueniſſe, atq; illam audiſſe auſpicum uerba, ſubiſſe, ſacrificaſſe apud deos, diſcubitũ inter conuiuias, oſcula, complexus, noctẽ deniq; actã licentia coniugali, ſed nihil compoſitum miraculi cauſa, uerum audita ſcriptaq; ſenioribus tradam. Igitur do/ mus principis inhorruerat, maximeq; quos penes poten tia, & ſi res uerterentur, formido, non iam ſecretis col/ loquijs, ſed aperte fremere, dum induſtria cubiculum principis occulit adulteros, dedecus quidem illatum, ſed excidium procul abfuiſſe. nunc iuuenem nobilem dignitate, forma iuuenta, propinquoq; conſulatu maio rem ad ſpem accingi. nec enim occultum quid poſt ta/ le matrimonium ſupereſſet. ſubibat ſine dubio metus, reputantes hebetem Claudium & uxori deuinctum, multasq; mortes iuſſu Meſſalinæ patratas. rurſus ipſa facilitas Imperatoris fiduciam dabat, ſi atrocitate crimi nis præualuiſſent, poſſe opprimi damnatam antequam ream. Sed in eo diſcrimen uerti, ſi defenſio audiretur, utq; clauſæ aures etiam confitenti forent. Ac primo Ca liſtus iam mihi circa mortem Cæſaris narratus, & Ap/ pianæ cædis molitor Narciſſus, flagrantiſſimaq; eo tem pore gratia Pallas agitauere, num Meſſalinam ſecre/ tis minis depellerent amore Silij, cuncta alia diſſimulan tes. deinde metu ne ad perniciem ultro traheretur, de ſiſtunt. Pallas per ignauiam, Caliſtus prioris quoq; re/ giæ peritus, & potentiam cautis q̃ acribus conſilijs tu/ tius haberi. perſtitit Narciſſus, et ſolum id immutans, ne quo ſermone præſciã criminis, et accuſatoris faceret. Ipſe

ad occaſiones intenius, longa apud Hoſtiam Cæſaris mora duas pellices, quarum is corpori maxime inſueuerat, largitione ac promiſſis, et uxore deiecta plus potentiæ oſtentando perpulit delationem ſubire. Exin Calphurnia (*id pellici nomen*) *ubi datum ſecretum, Cæſaris genibus prouoluta nupſiſſe* Meſſalinā Silio *exclamat, ſimul* Cleopatrā *quæ idem opperiens adſtabat, an comperiſſet, interrogat, atq; illa annuente, cieri* Narciſſum *poſtulat.* Is *ueniā in præteritum petens, q̄ ei cis* Vectiū Planciū *diſſimulauiſſet, nec nunc adulteria obiecturum ait, ne domū, ſeruitia et cæteros fortunæ apparatus reposceret, frueretur immo ijs, et redderet uxorē rumperetq; tabulas nuptiales. an diſſidiū inquit tuū noſtinā matrimoniū* Silij *uidit populus, et* Senatus *et miles ac ni propere agis, tenet urbē maritus.* Tū *potiſſimū amicorū uocat, primumq; rei frumentariæ præfectum* Turranum, *poſt* Luſcium Getam *prætorianis impoſitū, percunctatur.* Quibus *fatentibus, tum certatim cæteri circumſtrepunt,* Iret *in caſtra, firmaret prætorias cohortes, ſecuritati anteq̄ uindictæ conſuleret.* Satis *conſtat eo pauore offuſum* Claudium *ut identidem interrogaret, an ipſe* Imperij *potens? an* Silius *priuatus eſſet?* At Meſſalina *non alias ſolutior luxu, adulto autumno ſimulacrū uindemiæ per domū celebrat, urgeri prela, fluere lacus, & fœminæ pellibus accinctæ aſſultabant, ut ſacrificantes uel inſanientes* Bacchæ. Ipſa *crine fluxo thyrſum quatiens, iuxtaq;* Silius *hedera uinctus, gerere cothurnos, iacere caput, ſtrepente circum procaci choro.* Ferunt Vectium *ualentem laſciuia in præaltam arborem conniſum, interrogantibus quid aſpiceret, re-*

ſpondiſſe. tempeſtatem ab Hoſtia atrocem. ſiue cœperat ea ſpecies, ſeu forte lapſa uox in præſagium uertit. Non rumor interea, ſed undiq; nuncij incedunt, qui gnara Claudio cuncta, & uenire promptum ultioni afferrent. Igitur Meſſalina lucullianos in hortos Silius diſſimulãdo metu, ad munia fori digreditur. Cæteris paſſim dillabentibus, affuere centuriones, inditaq; ſunt uincula, ut quis reperiebatur in publico aut per latebras. Meſſalina tamen quamq̃ res aduerſæ conſilium adimerent, ire obuiam, & aſpici a marito, quod ſæpe ſubſidium habuerat, haud ſegniter intendit, Iuſſitq; ut Britannicus & Octauia in complexum patris pergerent. Et uibidiam uirginum Veſtalium uetuſtiſſimã orauit, Pontificis Maximi aures adire, clementiam expetere. Atq; interim tribus omnino comitantibus (id repente ſolitudinis erat) ſpacium urbis pedibus emenſa, uehiculo quo purgamenta hotorum eripiuntur, Hoſtienſem uiam intrat, nulla cuiusquam miſericordia, quia flagitiorum deformitas praualebat. Trepidabatur nihilominus a Cæſare qppe Getæ prætorij ꝑfecto haud ſatis fidebat, ad honeſta ſeu praua iuxta leui. Ergo Narciſſus aſſumptis qbus idem metus, non aliam ſpem incolumitatis Cæſaris affirmat, q̃ ſi ius militum uno illo die in aliquem libertorum transferret, ſeque offert ſuſcepturum. Ac ne dũ in urbem uehitur ad pœnitentiam a. L. Vitellio. P. Largo Cæcina mutaretur, in eodem geſtamine ſedem poſcit ſum tq;. Crebra poſt hæc fama fuit, inter diuerſas principis uoces. cum modo incuſaret flagitia uxoris, aliquãdo ad memoriam coniugij & infantiam liberorum reuolueretur, non aliud prolocutum Vitellium, quã o fa

cinus, o ſcelus. inſtabat quidem Narciſſus *aperire am/ bages, et ueri copiam facere, ſed non ideo peruicit, quin ſuſpenſa & quo ducerentur inclinatura reſponderet, exemploq; eius* Largus Cæcina *uteretur, & iam erat in aſpectu* Meſſalina, *clamitabatq; audiret* Octauiæ *et* Br tannici *matrem, cum obſtreperet accuſator,* Silium *& nuptias referens, ſimul codicillos libidinum indices tradidit, quibus uiſus* Cæſaris *auerteret.* Nec *multo poſt urbem ingredienti offerebantur communes liberi, niſi* Narciſſus *amoueri eos iuſſiſſet.* Vibidiam *depellere nequiuit, quæ multa cum inuidia flagitaret, ne in defen ſa coniunx exitio daretur.* Ergo *auditurum principem & fore diluendi criminis facultatem reſpondit.* Iret *in terim uirgo & ſacra capeſceret.* Mirum *inter hæc ſilen tium* Claudij, Vitellius *ignaro propior (omnia liberto obediebant) patefieri domum adulteri, atq; illuc deduci* Imperatorem *iubet.* Ac *primum in ueſtibulo effigiem patris* Silij *conſulto* Senatus *abolitam demonſtrat.* Tũ *quicquid habitum* Neronibus & Druſis *in preciũ pro/ bri ceſſiſſe. incenſumq́, & ad minas prorumpentem, ca ſtris infert parata concione militum. apud quos præ/ monente* Narciſſo *pauca uerba fecit.* Nam *& ſi iuſtum dolorem pudor impediebat, cohortium clamor dehinc continuus nomina reorum & pœnas flagitantium, ad/ metusq́;* Silius *tribunali non defenſionem, non moras temptauit, precatus ut mors acceleraretur, eadem con/ ſtantia & illuſtres equites* Romanos *cupidos maturæ necis fecit.* Titium Proculum *cuſtodem* Silio *ac* Meſſa/ linæ *dat, & indicium offerentem,* Vectium *ualentem & confeſſum, &* Pompeium Vrbicum, *ac* Saufellũ Tro

gum ex conſcijs tradi ad ſuppliciū iubet. Decius quoq; Calphurnianus Vigilum præfectus. Sulpicius Rufus ludi procurator. Iuncus Vergilianus Senator, eadem pœna affecti, ſolus Mneſter contationem attulit, dilaniata ueſte clamitans aſpiceret uerberum notas. reminiſceretur uocis qua ſe obnoxium iuſſis Meſſalinæ dediſſet. Alijs largitione aut ſpei magnitudine, ſibi ex neceſſitate culpam, Nec cuiq̃ ante pereundum fuiſſe, ſi Silius rerum potiretur. Commotum his & pronum ad miſericordiam Cæſarem perpulere liberti, ne tot illuſtribus uiris interfectis, hiſtrioni conſuleretur, Sponte an coactus tam magna peccauiſſet, nihil referre. ne Trauli quidem Montani equitis Ro. defenſio recæpta eſt. Is modeſta iuuenta, ſed corpore inſigni, accitus ultro, noctemq; intra unam a Meſſalina proturbatus erat, paribus laſciuijs ad cupidinem & faſtidia. Suilio Ceſonino & Plantio Laterano mors remittitur. Huic ob patrui egregium meritum, Ceſoninus uitijs protectus eſt, tanquã in illo fœdiſſimo cœtu paſſus muliebria. Interim Meſſalina luculianis in hortis prolatare uitam, componere preces, nonnulla ſpe, & aliquando ira tanta inter extrema, ſuperbia agebat. Ac ni cædem eius Narciſſus properauiſſet, uerterat perniciem in accuſatorem. Nam Claudius domum regreſſus & tempeſtiuis epulis delinitus, ubi uino incaluit, iri iubet nunciariq; miſeræ (hoc enim uerbo uſum ferunt) dicendam ad cauſam poſtera die adeſſet. Quod ubi auditum, & langueſcere ira, redire amor, ac ſi contarentur, propinqua nox, et uxori cubiculi memoria timebantur, prorupit Narciſſus, denunciatq; centurionibus & tribuno qui aderant exe

qui cædem, ita Imperatorem iubere, cuſtos exactor e libertis Euodus datus. Iſq; raptim in hortos prægreſſus, reperit fuſam humi, aſſidente matre Lepida, quæ florenti filiæ haud concors, ſupremis eius neceſſitatibus ad miſerationem euicta erat. Suadebatq; ne percuſſorem opperiretur, tranſiſſe uitam neq; aliud quàm morti decus quærendum. Sed animo per libidines corrupto nihil honeſtum inerat. lachrymæq; & queſtus irriti ducebantur. Tum impetu uenientium pulſæ fores, aſtitit Tribunus per ſilentium, ac libertus increpans multis ac ſeruilibus probris. Tunc primum fortunam ſuam introſpexit, ferrumq; accæpit, quod fruſtra iugulo aut pectori per trepidationem admouens ictu tribuni transfigitur. corpus matri conceſſum. Nunciatumq; Claudio epulanti periſſe Meſſalinam, non diſtincto ſua an aliena manu. nec ille quæſiuit, popoſcitq; poculum, & ſolita conuiuio celebrauit. Ne ſecutis quidē diebus odij, gaudij, iræ, triſtitiæ, ullius deniq; humani effectus ſigna dedit, non cum lætantes accuſatores aſpiceret, non cum filios mœrentes. Iuuitq; obliuionem eius Senatus, cenſendo nomen & effigies priuatis & publicis locis demouendas, Decreta Narciſſo quæſtoria inſignia, leuiſſimū faſtigij eius, cum ſecundum Pallantem et Caliſtum ageret honeſta quidem, ſed ex quibus deterrima orirentur, flagitijs multis.

P. CORNELII TACITI AB AXCESSV DIVI AVGVSTI HISTORIARVM LIB. XII.

Aede meſſalinæ conuulſa principis domus orto apud libertos certamine, quis deligeret uxorem Claudio cœlibi uitæ intonanti, & coniugum Imperijs obnoxio. Nec minore ambitu fœminæ exarſerant, ſuam quæq; nobilitatem, formam, opes contendere, ac dignam tanto matrimonio oſtentare, Sed maxime ambigebatur inter Loliam Paulinam. M. Lolij conſularis filiam, & Iuliam Agrippinam Germanico genitam. Huic Pallas, illi Caliſtus fautores aderant, Et Elia Petina e familia Tuberonum Narciſſo fouebatur. Ipſe modo huc, modo illuc, ut quemq; ſuadentium audierat promptus, diſcordantes in conſilium uocat, ac promere ſententiam, & adijcere rationes iubet. Narciſſus uetus matrimonium, familiam commune (nam Antonia ex Petina erat) nihil in penatibus eius nouum differebat, ſi ſueta coniunx rediret, haud quaquam nouercalibus odijs uſura in Britannicum & Octauiam, proxima ſuis pignora. Caliſtus improbatam longo diſſidio, ac ſi rurſus aſſumeretur, eo ipſo ſuperbam, longeq; rectius Loliam induci, quando nullos liberos genuiſſet, uacuam æmulatione, & priuignis parentis loco futuram. At Pallas id maxime in Agrippina laudare & Germanici nepotem ſecum traheret dignum prorſus Imperatoria fortuna, Stirpem nobilem & fa-

milia

milia Claudia, qua poſteros coniungeret, ne fœmina experta fœcunditatis integra iuuenta, claritudinem Cæſarum aliam in domum ferret. Præualuere hæc adiuta Agrippinæ illecebris, ad eum per ſpeciem neceſſitudinis crebro uentitando pellicit patruum, ut prælata cæteris, & nondum uxor, potentia uxoria iam uteretur. Nam ubi ſui matrimonij certa fuit, ſtruere maiora nuptiasq; Domitij quẽ ex. GN. Ænobarbo genuerat, & Octauiæ Cæſaris filiæ molliri. quod ſine ſcelere perpetrari non poterat, quia.L.Syllano deſponderat Octauiam Cæſar, iuuenẽq; & alias clarum inſigni triumphalium & gladiatorij muneris magnificentia protulerat ad ſtudia uulgi. Sed nihil arduum uidebatur in animo principis, cui non iudicium, non odium erat, niſi indita & iuſſa. Igitur Vitellius nomine cenſoris, ſeruiles fallacias obtegens, ingruentiumq; dominationũ prouiſor, quo gratiam Agrippinæ pararet, conſilijs eius implicari, ſerere crimina in Syllanum cui ſane decora & procax ſoror Iunia Caluina, haud multum ante Vitellij nurus fuerat. hinc initium accuſationis, fratriſq; non inceſtum, ſed incuſtoditum amorem ad infamiam traxit. et præbebat Cæſar aures accipiendis aduerſus generum ſuſpitionibus, caritate filiæ promptior. At Syllanus inſidiarum neſcius, ac forte eo anno prætor, repente per edictum Vitellij ordine Senatorio mouetur, quanq̃ lecto pridem Senatu, luſtroq; condito. ſimul affinitatem Claudius diremit, adactusq; Syllanus eiurare magiſtratum, & reliquus præturæ dies in Eprium Marcellum collatus eſt. C.Pompeio Q. Verannio conſulibus, pactum inter Claudium & Agrippinam

matrimoniũ. Iã ſama iã amore illicito firmabatur, nec dũ celebrare ſolennia nuptiarum audebant, nullo exem/plo deducta in domum patrui, fratris filia. Quin & inceſtum ac ſi ſperneretur, ne in malum publicum erũ/peret metuebatur. Nec ante omiſſa cunctatio, quã uitel lius ſuis artibus id perpetrandum ſumpſit. per cuncta/tusq; Cæſarem, an iuſſis populi an auctoritati Senatus cederet, ubi ille unum ſe ciuium et conſenſu imparem reſpondit, opperiri intra palatium iubet, Ipſe curiam ingreditur, ſummamq; Reip. agi obteſtans, ueniam di/cendi ante alios expoſcit. Orditurq; grauiſſimos prin/cipis labores, quis orbem terræ capeſſat, egere admini culis, ut domeſtica cura uacuus, in commune conſulat. quod porro honeſtius cenſoriæ mentis leuamen, q̃ aſſu/mere coniugem proſperis dubijsq; ſociam? cui cogitatio nes intimas, cui paruos liberos tradat, non luxui aut uoluptatibus aſſuefactus, ſed qui prima ab iuuenta le/gibus obtemperauiſſet. Poſtquam hæc fauorabili oratio/ne præmiſit, multaq; patrum aſſentatio ſequebatur, ca pto rurſus initio quando maritandum principẽ cuncti ſuaderent deligi oportere fœminam nobilitate, puerpe rijs, ſanctimonia inſignem. Nec diu inquirendum, quin Agrippina claritudine generis anteiret, datum ab ea fœcunditatis experimentum, & congruere artes ho/neſtas. Id uero egregium, ꝙ prouiſu deum uidua iun geretur principi, ſua tantum matrimonia experto, au/diuiſſe a parentibus, uidiſſe ipſos, arripi coniuges ad libi ta Cæſarum, procul id a præſenti modeſtia. ſtatueretur immo documentum quo uxorem Imperator acciperet. At.n. noua nobis in fratrum filias coniugia, ſed alijs

gentibus ſolennia, nec lege ulla prohibita. Et ſobrinarum diu ignorata, tempore addito percrebruiſſe morē accommodari pro ut conducat, & fore hoc quoq; in his quæ mox uſurpentur. Haud defuere qui certatim, ſi cunctaretur Cæſar, uim acturos teſtificantes erumperent curia. Conglobatur promiſcua multitudo, populumq; Romanum eadem orare clamitat. Nec Claudius ultra expectato, obuium apud forum præbet ſe gratantibus. Senatumq; ingreſſus, decretum poſtulat, quo iuſte inter patruos fratrumq; filias nuptiæ etiam in poſterum ſtatuerentur. Neq; tamen repertus eſt, niſi unus talis matrimonij cupitor Talledius Seuerus eques Romanus quē pleriq; Agrippinæ gratia impulſum ferebant. Verſa ex eo ciuitas & cuncta fœminæ obediebant, non per laſciuiam ut Meſſalinæ rebus Romanis illudenti. Adductum & quaſi uile ſeruitium palam ſeueritas, ac ſæpius ſuperbia, nihil domi impudicum, niſi dominationi expediret. cupido auri immenſa obtentum habebat, quaſi ſubſidium regno pararetur. Die nuptiarum Sylanus ſibi mortem conſciuit, ſiue eouſq; ſpem uitæ produxerat, ſeu delecto die augendam ad inuidiam. Caluina ſoror eius Italia pulſa eſt. Addidit Claudius ſacra ex legibus Tulli regis, piaculaq; apud Lucum Dianæ per Pontifices danda. irridentibus cunctis ꝙ pœnæ procurationesq; inceſti id temporis exquirerentur. At Agrippina ne malis tantum facinoribus noteſceret, ueniam exilij pro Anneo Seneca, ſimul præturā impetrat, lætum in publicum rata, ob claritudinem ſtudiorum eius, utq; Domitij pueritia tali magiſtro adoleſceret, et cōſilijs eiuſdē ad ſpē dominationis uteretur,

quia Seneca *fidus in* Agrippinam *memoria beneficij*, *et inſenſus* Claudio *dolore iniuriæ credebatur*. *Placitum dehinc non ultra cunctari*, Sed *deſignatum conſulē* Mē*mium* Pollionem, *ingentibus promiſſis inducunt*, *ſententiam expromere*, *qua hortaretur* Claudius *deſpondere* Octauiam Domitio, *quod ætati utriusq; non abſurdum*, & *maiora patefacturum erat*. Pollio *haud diſparibus uerbis ac nuper* Vitellius *cenſet*. *deſpondeturq́;* Octauia *ac ſecundum priorem neceſſitudinē*, *ſponſus iam et gener* Domitius *æquari* Britannico *ſtudijs matris*, *arte eorum quis ob accuſatam* Meſſalinam *ultio ex filio timebatur*. Per *idem tempus legati* Parthorum *ad expetendum ut rettuli* Meherdatem *miſſi*, Senatum *ingrediuntur*. *mandataq́; in hunc modum incipiunt* Non *ſe fœderis ignaros*, *nec defectione a familia* Arſacidarum *uenire*. Sed & *filium* Vononis *nepotem* Phrahatis *accerſere aduerſus dominationem* Gotarzis, *nobilitati plebiq́*, *iuxta intolerandam*. Iam *fratres*, *iam propinquos*, *iam longius ſitos*, *cædibus exhauſtos*, *abijci coniuges grauidas*, *liberos paruos*, *dum ſocors domi*, *bellis infauſtus*, *ignauiam ſæuitia tegat*, *ueterem ſibi ac publice cœptam nobiſcum amicitiam*, & *ſubueniendū ſocijs uirium æmulis*, *cedentibusq́; per reuerentiā*. Ideo *regum obſides liberos dari*, *ut ſi domeſtici* Imperij *tædeat*, *ſit regreſſus ad principem patresq́;*, *quorum moribus aſſuefactus rex melior adſciſceretur*. Vbi *hæc atq; talia diſſertauere*, *incipit orationē* Cæſar *de faſtigio* Romano, Parthorumq́; *obſequijs ſeq; diuo* Auguſto *adæquabat*, *petitum ab eo regem referens*, *omiſſa* Tiberij *memoria*, *quāq̄ is quoq; miſerat*. Addiditq́; *præcepta*

(& enim aderat Meherdates) ut non dominationem & ſeruos, ſed rectorem & ciues cogitaret, clementiáq; ac iuſtitiam quanto ignoratiora barbaris, tanto toleran tiora capeſſeret. Hinc uerſus ad legatos, extollit laudi/ bus alumnum urbis ſpectatæ ad id modeſtiæ, ac tamen ferenda regum ingenia, neq; uſui crebras mutationes. rem Romanam huc ſatietate gloriæ prouectam, ut ex/ ternis quoq; gentibus quietem uelit. Poſt hæc.C. Caſ/ ſio qui Syriæ præerat, deducere iuuenem ripam ad Eu/ phratis iubet. Ea tempeſtate Caſſius cæteros præemine bat peritia legum, nam militares artes per otium igno tæ, Induſtrioſq; ac ignauos pax in æquo tenet. Atta/ men quantum ſine bello dabatur, reuocare priſcum mo/ rem, exercere legiones, cura, prouiſu, perinde agere ac ſi hoſtis ingrueret. Ita dignum maioribus ſuis, & fa/ milia Caſſia ratus, per illas quoq; gentes celebrata. Igi tur excitis quorum de ſententia petitus rex, poſitiſq; ca/ ſtris apud Zeuma, unde maxime peruius amnis, poſt/ quam illuſtres Parthi, rexq; Arabum Abbarus aduene/ rat, monet Meherdatem, barbarorum impetus acres cõ tatione langueſcere, aut in perfidiam mutari. Itaq; ur/ geret cœpta. Quod ſpretum fraude Abbari qui iuuenẽ ignarum, & ſummam fortunam in luxu ratum, mul/ tos per dies attinuit apud oppidum Edeſſam. Et uocan/ te Carrhene, prõptaſq; res oſtentante ſi citi aduenissent. non cominus Meſopotamiam, ſed flexu Armeniam pe/ tiuit. Id temporis importunum, quia hyems occipiebat Exin niuibus & montibus feſſi, poſtquam campis pro pinquabant, copijs Carrhenis adiunguntur. Tranſmiſ ſoq; amne Tygri, permeant Adiabenos, quorum rex Hy

liates ſocietatem Meherdatis pal um induerat , in Go-tarzen per occultam & magis fidam inclinabat. Sed capta in tranſitu urbs Ninos uetuſtiſſima ſedes Aſſyriæ, caſtellum inſigne fama, quod poſtremo inter Darium atq; Alexandrum prælio Perſarum illic opes concide-rant. Interea Gotarzes apud montem cui nomen Sam-bulos, uota dijs loci ſuſcipiebat, præcipua religione Her culis. qui tempore ſtatuto, per quietem monet ſacerdo-tes, ut templum iuxta equos uenatui adornatos ſiſtant, equi ubi pharetras telis onuſtas accæpere per ſaltus uagi, nocte demum uacuis pharetris, multo cum anhe litu redeunt. Rurſus deus quas ſyluas pererrauerint, nocturno uiſu demonſtrat. reperiunturq; fuſæ paſſim feræ. Cæterum Gotarzes nondum ſatis aucto exercitu, flumine Corma pro munimento uti. Et quãq̃ per inſe-ctationes & nuncios ad prælium uocaretur, nectere mo ras, loco mutare, & miſſis corruptoribus exuendam ad fidem hoſtes emercari. Ex quis Ezates Adiabenus mox Abbarus Arabum cum exercitu abſcedunt, leuitate gentili, & quia experimentis cognitum eſt, Barbaros malle Roma petere reges q̃ habere. At Meherdates ua-lidis auxilijs nudatus, cæterorum proditione ſuſpecta, quod unum erat reliquum, rem in caſum dare. præ-lioq; experiri ſtatuit. Nec detrectauit pugnam Gotar-zes deminutis hoſtibus ferox. Concurſumq; magna cæ de, & ambiguo euentu. donec Carrhenem profliga-tis obuerſis, longius euectũ integer a tergo globus circũ ueniret. Tũ omni ſpe perdita, Meherdates promiſſa Par rhacis paterni clientis ſecutus, dolo eius uincitur, tra-diturq; uictori. Atq; ille non propinquum neq; Arſacis

de gente ſed alienigenam & Romanum increpans, auribus deciſis uiuere iubet, oſtentui clementiæ ſuæ & in nos dehoneſtamento. Dein Gotarzes morbo obijt, accitusq; in regnum Vonones, medis tum præſidens. Nulla huic proſpera aut aduerſa quis memoraretur, breui & inglorio Imperio perfunctus eſt. Resq; Parthorum in filium eius Vologeſen translatæ. At Mithridates Boſphoranus amiſſis opibus uagus poſteaquam Didium ducem Romanum, roburq; exercitus abijſſe cognouerat relictos in nouo regno Cotyn iuuenta rudem, et paucas cohortium cum Iulio Aquila equite Romano, ſpretis utriſq;, concire nationes, illicere perfugas, poſtremo exercitu coacto, regem Dandaridarum exturbat, Imperioq; eius potitur. Quæ ubi cognita, & iamiamq; Boſphorum inuaſurus habebatur, diffiſus proprijs uiribus Aquila & Cotys, quia Zorſines Syracuſarum rex Hoſtilia reſumpſerat, externas & ipſi gratias quæſiuere. Miſſis legatis ad Eunonem qui Adorſorum genti præcellebat. Nec fuit in arduo ſocietas, potentiam Romanam aduerſus rebellem Mithridatem oſtentantibus. Igitur pepigere equeſtribus prælijs Eunones certaret, obſidia urbium Romani capeſſerent. Tum compoſito agmine, incedunt cuius frontem & terga Adorſi, media cohortes & Boſphorani tutabantur noſtris in armis. Sic pulſus hoſtis. uentumq; Soza oppidum Dandaridæ quod deſertum à Mithridate, ob ambiguos popularium animos, obtineri relicto ibi præſidio uiſum. Exin Soracos pergunt & transgreſſi amnem Pandem circunueniunt urbem Viſpen, editam loco et mœnibus ac foſſis munitam, niſi quod mœnia non ſaxo,

ſed cratibus iunctis, ac media humo aduerſum irrumpẽtes inualida erant. eductaq; altius turres facibus atq; haſtis turbabant obſeſſos. Ac ni prælium nox diremiſſet cœpta patrataq́; expugnatio eundem intra diem foret. Poſtremo *miſere legatos ueniam liberis corporibus orãtes*. Seruitij *decem millia offerebant, quod aſpernati ſunt uictores, quia trucidare deditos ſæuum tantam multitudinem cuſtodia cingere arduum, ut belli potius iure caderent.* Datumq́; *militibus qui ſcalis euaſerant ſignũ cædis*. Excidio Viſpenſium *metus cæteris iniectus, nihil tutum ratis cum arma munimenta impediti uel eminentes loci, amnesq́; & urbes iuxta prorumperentur.* Igitur, Gorſines *diu penſitato* Mithridatis *ne rebus extremis, an patrio regno conſuleret, poſtquam præualuit gentilis utilitas, datis obſidibus, apud effigiem* Cæſaris *procubuit, magna gloria exercitus* Romani*. quem incruentum & uictorem, tridui itinere abfuiſſe ab amne* Tanai *conſtitit*. Sed *in regreſſu diſpar fortuna fuit. quia nauium quaſdam, quæ mari remeabant, in littora* Taurorum *delatas circumuenere barbari, præfecto cohortis & pleriſq; conſularium interfectis*. Interea Mithridates *nullo in armis ſubſidio, conſultat cuius miſericordiam experiretur*. Frater Cotys *proditor olim, deinde hoſtis metuebatur*. R*omanorum nemo eius auctoritatis aderat, ut promiſſa eius magni penderentur*. Ad Eunonem *conuertit proprijs odijs infenſum, & recens coniuncta nobiſcum amicitia, ualidum*. I*gitur cultu, uultuq́; quã maxime ad præſentem fortunam comparato, regiam ingreditur, genibusq́; eius prouolutus*, Mithridates *inquit terra mariq;* Romanis *per tot annos quæſi*

tus ſponte adſum. Vtere ut uoles prole magni Achemenis, quod mihi ſolum hoſtes non abſtulerunt. At Eunones claritudine uiri, mutatione rerum, et prece haud degenere promotus, alleuat ſupplicem, laudatq́;, quod gentem Adorſorum, quod ſuam dexteram petendæ ueniæ delegerit. Simul legatos litteraſq́; ad Cæſarem in hunc modum mittit. Po. Romani Imperatoribus magnarumq́; nationum regibus, primam ex ſimilitudine fortunæ amicitiam ſibi & Claudio, ex communione uictoriæ eſſe bellorum egregios fines, quotiens ignoſcendo tranſigantur. Sic Zorſini uicto nihil ereptum pro Mithridate quando grauius mereretur, non potentiam, neq; regnum precari, ſed ne triumpharetur, ne ue pœnas capite expenderet. Atq; Claudius quanq̃ nobilitatibus externis mitis, dubitauit tamen accipere captiuum pacto ſalutis, an repetere armis rectius foret. Hinc dolor iniuriarum & libido uindictæ adigebat. Sed diſſerebatur contra. Suſcipi bellum auio itinere, importuoſo mari. Ad hæc reges feroces, uagos populos, ſolum frugum egens, tum tædium ex mora, pericula ex properantia, modicam uictoribus laudem ac multum infamiæ ſi pellerentur. Quin arriperet oblata, & ſeruaret exulem cui inopi quanto longiorem uitam, tanto plus ſupplicij fore. His promotus, ſcripſit Eunoni. meritum quidem nouiſſima exempla Mithridatem, nec ſibi uim ad exequendum deeſſe. Verum ita maioribus placitum quantalibet peruicacia in hoc tenta, beneficentia aduerſus ſupplices utendum. Nam triumphos de populis regniſq; integris adquiri, Traditus poſt hæc Mithridates uectuſq; Romam per Iunium Colonem procuratorem Ponti, ferocius q̃ pro

fortuna diſſeruiſſe apud Cæſarem ferebatur. Elataq; *uox eius in uulgum hiſce uerbis.* Non ſum remiſſus ad te, *ſed reuerſus, uel ſi non credis, dimitte & quære, uultu quoq; interrito permanſit, cum roſtra iuxta cuſtodibus circundatus uiſui populo præberetur.* Conſularia inſi/gnia Coloni. *Aquilæ prætoria decernuntur.* Iisdem cõ*ſulibus atrox odij Agrippina ac Loliæ infenſa, ꝗ ſecum de matrimonio principis certauiſſet, molitur crimina, & accuſatorem qui obijceret Chaldæos, Magos, inter/rogatumq; Apollinis Clarij ſimulachrum ſuper nuptijs* Imperatoris. Exin *Claudius inaudita rea, multa de claritudine eius apud Senatum præfatus, ſorore.* L. Voluſii *genitam, maiorem ei patruum* Cottam Meſſalam *eſſe,* Mennio *quondam* Regulo *nuptam (nam de.* C. Cæſa/*ris nuptijs conſulto reticebat) addidit pnicioſa in* Rep. *conſilia, & materiam ſceleri detrahendam. Proin publicatis bonis cederet Italia. Ita quinquagies ſeſtertiũ ex opibus immenſis exuli relictum.* Et Calphurnia il/*luſtris fœmina peruertitur, quia formam eius laudaue/rat princeps, nulla libidine ſed fortuito ſermone, unde uis* Agrippinæ *citra ultima ſtetit.* In Loliam *mittitur tribunus a quo ad mortem adigeretur.* Damnatus & *lege repetundarum* Cadius Rufus *accuſantibus* Bithy/*nis.* Galliæ Narbonenſi *ob egregiam in patres reuerentiam datum, ut ſenatoribus eius prouinciæ, non exquiſi/ta principis ſententia, iure quo* Sicilia *haberetur res ſuas inuiſere liceret.* Itureiq; & Iudæi *defunctis regibus* Su*hennio atq;* Agrippa *prouinciæ* Syriæ *additi.* Salutis *augurium quinq; et uiginti annis omiſſum repeti ac deinde continuari placitum.* Et *pomerium urbis auxit* Cæ/

ſar more priſco, quo ijs qui protulere Imperium, etiam terminos urbis propagare datur. Nec tamen duces Romani qq̃ magnis nationibus ſubactis, uſurpauerant. niſi. L. Sylla, & diuus Auguſtus. Regum in eo ambitio uel gloria uarie uulgata. Sed initiũ condendi, & quod pomerium Romulus poſuerit noſcere haud abſurdum reor. Igitur a foro Boario ubi æreum Tauri ſimulachrũ aſpicimus, quia id genus animalium aratro ſubditur, ſulcus deſignandi oppidi cœptus, ut magnam Herculis aram amplecteretur. Inde certis ſpacijs interiecti lapides, per ima montis Palatini ad aram Conſi. mox ad curias ueteres, tum ad ſacellum Larium, forumq; Romanum, & Capitolium non à Romulo, ſed à. T. Tatio additum urbi credidere. Mox pro fortuna pomeriũ auctum. Et quos tum Claudius terminos, facile cognito, & publicis actis perſcriptum. C. Antiſtio. M. Suillio conſulibus adoptio in Domitium auctoritate Pallantis feſtinatur, qui obſtrictus Agrippinæ ut cõciliator nuptiarum & mox ſtupro eius illigatus, ſtimulabat Claudium, conſuleret Reip. Britannici pueritiam robore circundaret. Sic apud diuum Auguſtum quãq̃ nepotibus ſubnixum uiguiſſe priuignos. a Tiberio ſuper propriam ſtirpem Germanicũ aſſumptũ. Se quoq; accingeret iuuene, partem curarũ capeſſituro. His euictus bienio maiorem natu Domitium filio anteponit, habita apud Senatum oratione in eundem, quem a liberto acceperat modum. Adnotabant periti nullam antehac adoptionem inter patricios Claudios rep[illegible], eosq; ab Actio Clauſo continuos durauiſſe. Cæterũ actæ principi grates, exquiſitiore in Domitium adulatione. Rogataq;

lex qua in familiam Claudiam et nomen Neronis tranſiret. Augetur et Agrippina cognomento Auguſtæ, quibus patratis, nemo adeo expers miſericordiæ fuit, quem non Britannici fortunæ mœror afficeret, deſolatus paulatim etiam ſeruilibus miniſterijs per intempeſtiua nouercæ officia, in ludibria uertebat. intelligens falli ſe. Neq; enim ſegnem ei fuiſſe indolem ferunt, ſiue uerum ſeu periculis commendatus retinuit famam ſine experimento. Sed Agrippina quo uim ſuā ſocijs quo nationibus oſtentaret, in oppidum Vbiorum in quo genita erat, ueteranos coloniamq; deduci impetrat cui nomen inditum ex uocabulo ipſius. Ac forte acciderat, ut eam gentem Rheno transgreſſam auus Agrippa in fidem acciperet Iisdem temporibus in ſuperiore Germania trepidatum, aduentu Cattorum latrocinia agitantium. Deinde. L. Pomponius legatus auxiliares Vuangionas ac Nemetas addito equite alario monuit, ut anteirent populatores, uel dilapſis improuiſi circumfunderentur. Et ſecuta conſilium ducis induſtria militum. diuiſiq; in duo agmina qui læuum iter petiuerant, recens reuerſos, prædaq; per luxum uſos, & ſomno graues circunuenere. Aucta lætitia, ꝙ quoſdam e clade Variana quadrageſimum poſt annum ſeruitio exemerant. At qui dextris & propioribus cōpendijs ierant obuio, hoſti et in aciem auſo, plus cladis faciunt. Et præda famaq; onuſti, ad montē Taurum reuertuntur, ubi Pomponius cum legionibus opperiebatur, ſi Catti cupidine ulciſcendi caſum pugnæ præberent. Illi metu ne hinc Romanus, inde Cheruſci, cum quis æternum diſcordant, circungrederentur, legatos in urbem & obſides miſere, decretusq; Pomponio trium-

phalis honos, modica pars famæ eius apud poſteros, in quis carminum gloria præcellit. Per idem tempus Vannius Sueuis a Druſo *Cæſare impoſitus, pellitur regno, prima Imperij ætate clarus acceptusq́; popularibus.* Mox *diuturnitatem in ſuperbiam mutans, & odio accolarum, ſimul domeſticis diſcordijs circũuentus*. Au*ctores fuere* Iubillius Hermunduorum *rex*, *&*. Vando *ac* Sydo *ſorore* Vannij *geniti*. Nec Claudius *quã*q̃ *ſæpe oratus arma certantibus barbaris interpoſuit. tutum* Vannio *perfugium promittens ſi pelleretur, ſcripſitq́;*. P. Atillio *hyſtro, qui* Pannoniæ *præſidebat, legionem ipſaq́; e prouincia lecta auxilia, pro ripa componeret ſubſidio uictis, & terrori aduerſus uictores, ne fortuna elati, noſtram quoq; pacem turbarentur. nam uis innumera* Ligij *aliæq́; gentes aduentabant fama ditis regni quod* Vannius. xxx. *per annos prædationibus & uectigalibus auxerat.* Ipſi *manus propria pedites, èques e ſarmatis* Iazigibus *erat, impar multitudini hoſtium. eoq́; caſtellis ſeſe defenſare, bellumq́; ducere ſtatuerat.* Sed Iaziges *obſidionis impatientes, et proximos per cãpos uagi, neceſſitudinẽ pugnæ attulere, quia* Ligius Hermũ *durusq; illic ingruerant.* Igitur *digreſſus caſtellis* Vãnius, *funditur prælio. quã*q̃ *rebus aduerſis laudatus* ꝗ *pugnam manu capeſſiuit, & corpore aduerſo uulnera excæpit.* Cæterum *ad claſſem in* Danubio *opperientem perfugit.* Secuti *mox clientes, & acceptis agris, in* Pãnonia *locati ſunt.* Regnum Vangio *ac* Sydo *inter ſe partiti ſunt egregia apud nos fide. ſubiectis ſuo ne an ſeruitij ingenio, dum adipiſcerentur dominationes multa caritate & maiore odio poſtq̃ adepti ſunt.* At *in* Britan/

nia P. Oſtoriũ proprætorem turbidæ res excæpere, effuſis in agrum ſociorum hoſtibus, eo uiolentius ꝙ nouũ ducẽ. exercitu ignoto, et cæpta hyeme iturum obuiã nõ rebã/tur. Ille gnarus primis euentibus metum aut fiduciam gigni, citas cohortes rapit. & cæſis qui reſtiterunt, disie ctos conſectatus, ne rurſus conglobarentur, infenſaq; et infida pax non duci non militi requiem permitteret, de trahere arma ſuſpectis, cinctosq; Caſtris Antonam & Sabrinam fluuios cohibere parat. Quod primi Iceni abnuere, ualida gens, nec prælijs concuſſa quia ſocieta/tem noſtram uolentes, acceſſerant, Hisq; auctoribus cir cuniectæ nationes locum pugnæ delegere ſeptum agreſti aggere & aditu anguſto, ne peruius equiti foret. Ea munimenta dux romanus, q̃q̃ ſine robore legionum ſo/ciales copias ducebat, perrumpere aggreditur. & di/ſtributis cohortibus turmas quoq; peditũ ad munia ac/cingit. Tunc dato ſigno perfringunt aggerẽ. ſuisq; clau ſtris impediti turbant. Atq; illi conſcientia rebellionis et obſeptis effugijs, multa et clara facinora fecere. Qua pugna filius legati. M. Oſtorius ſeruati ciuis decus me/ruit. Cæterum clade Icenorum compoſiti qui bellum in/ter et pacem dubitabant, et ductus in Cangos exerci/tus. Vaſtati agri. prædæ paſſim actæ, non auſis aciẽ ho/ſtibus, uel ſi ex occulto carpere agmen tentarent, punito dolo. Iam uentum haud procul mari, quod Hyberniã inſulam aſpectat, cum ortæ apud Brigantes diſcordiæ, retraxere ducem, deſtinationis certum, ne noua molire/tur, niſi prioribus firmatis. Et Brigantes quidem pau/cis qui arma cæptabant interfectis, in reliquos da ta uenia, reſedere. Sylurarum gens non atrocitate, non

clementia mutabatur, quin bellum exerceret. caſtriſq;
legionum præmenda foret. Id *quo promptius ueniret,*
colonia Camulodunum *ualida ueteranorum manu, de*
ducitur in agros captiuos ſubſidium aduerſus rebelles,
& imbuendis ſocijs ad officia legum. Itum *inde in* Sy-
luras ſuper propriam ferociam Caractaci *uiribus confi*
ſos. quem multa ambigua, multa proſpera extulerant,
ut cæteros Britannorum *imperatores præmineret.* Sed
tum aſtu, tum locorum fraude prior, ui militum inferior
transfert bellum in Ordolucas, *additiſq; qui pacem*
noſtram metuebant, nouiſſimum caſum experitur, ſum-
pto ad prælium loco. ut aditus, abſceſſus, cuncta nobis
importuna, & ſuis in melius eſſent. Tunc *montibus*
arduis, & ſi qua clementer accedi poterant in modum
ualli, ſaxis præſtruit. & præfluebat amnis uado in-
certo, cateruaq; maiorum pro munimentis conſtiterāt.
Ad *hoc gentium ductores circumire, hortari, firmare ani*
mos, minuendo metu, accendenda ſpe, alijſq; belli inci-
tamētis. Enim *uero* Caractacus *huc illuc uolitans, il-*
lū diē, illā aciē teſtabatur, aut recuperādæ libertatis,
aut ſeruitutis æternæ initiū fore. uocabatq; nomina maio
rū qui dictatorē Cæſarē, *pepuliſſent quoꝝ uirtute uacui*
a ſecuribus et tributis, intemerata ꝯiugū et liberoꝝ cor-
pora retinerēt. Hæc *atq; talia dicenti adſtrepere uulgus,*
gentili quiſq; religioni obſtringi, nō telis, nō uulneribus
ceſſuros. Obſtupefecit *ea alacritas ducem romanū. ſi-*
mul obiectus amnis, additum uallū imminentia iuga,
nihil niſi atrox & propugnatoribus frequens terre-
bat. Sed *miles præliū poſcere. cuncta uirtute ex pugna*
bilia clamitare. p̄fectiq; ac tribuni paria diſſerētes, ardo

rem exercitus intendebant. Tum Oſtorius circumſpe-
ctis quæ impenetrabilia quæq; peruia, ducit infenſos.
amnemq; haud difficulter euadit. Vbi uentum ad ag-
gerem, dum miſſilibus certabatur, plus uulnerum in
nos, & pleraq; cædes oriebantur. Poſteaquã facta teſtu
dine, rudes & informes ſaxorum compages diſtractæ,
parq; cominus acies, decedere Barbari in iuga montiũ.
Sed eo quoq; irrupere ferentarius grauisq; miles. Illi te
lis aſſultantes, hi conferto gradu. turbatis contra Britã
niorum ordinibus, apud quos nulla loricarum galea-
rumue tegmina. & ſi auxiliaribus reſiſterent, gladijs
ac pilis legionariorum, ſi huc uerterent ſpatis & haſtis
auxiliarium ſternebantur. clara ea uictoria fuit. captaq;
uxore & filia Caractaci, fratres quoq; in deditionem
accæpti. Ipſe ut ferme intuta ſunt aduerſa cum fidẽ Car
timanduæ reginæ Brigantum petiuiſſet, uinctus ac ui-
ctoribus traditus eſt, nono poſt anno quã bellum in Bri
tannia cœptum. Vnde fama eius euecta inſulas, et pro-
ximas prouincias peruagata, per Italiam quoq; cele-
brabatur. auebantq; uiſere, quis ille tot per annos opes
noſtras ſpreuiſſet. Ne Romæ quidem ignobile Caracta
ci nomen erat. Et Cæſar dum ſuum decus extollit, ad-
didit gloriam uicto. Vocatus quippe ut ad inſigne ſpe
ctaculum popu'us. Stetere in armis prætoriæ cohortes
campo qui caſtra praiacet. Tunc incedentibus regijs
clientulis phaleræ torquesq;, quæq; externis bellis quæ
ſierat, traducta, mox fratres & coniunx & filia, po-
ſtremo ipſe oſtentatus. Cæterorum preces degeneres fue
re ex metu. At non Caractacus aut uultu demiſſo aut
uerbis miſericordiam requirens, ubi tribunali aſtitit, in

hunc modum locutus eſt. Si quanta nobilitas & for-tuna mihi fuit, tanta rerum proſperarū moderatio fuiſſet, amicus potius in hanc urbem, quā captus ueniſſem, Neq; dedignatus eſſem claris maioribus ortus. pluribus gentibus imperitans fœdere pacem accipere. Præſens ſors mea ut mihi informis, ſic tibi magnifica eſt, Habui equos, uiros, arma, opes, quid mirum ſi hæc inuitus amiſi? Nam ſi uos omnibus imperitare uultis ſequitur ut omnes ſeruitutem accipiant. Si ſtatim deditus traderer, neq; mea fortuna, neq; tua gloria inclaruiſſet. & ſupplicium mei obliuio ſequeretur. At ſi incolumem ſeruaueris, æternum exemplar clementiæ ero. Ad ea Cæſar ueniam ipſiq; & coniugi & fratribus tribuit. Atq; illi uinclis abſoluti. Agrippinam quoq; haud procul alio ſuggeſtu conſpicuam, iiſdem quibus principem laudibus gratiiſq; uenerati ſunt, Nouum ſane, & moribus ueterum inſolitum, fœminam ſignis Romanis præſidere. Ipſa ſemet parti a maioribus ſuis imperii ſociam ferebat. Vocati poſthac patres multa & magnifica ſuper captiuitate Caractaci diſſeruere. neq; minus id clarum quā cum Siphacem. P. Scipio, Perſem. L. Paulus, & ſi qui alii uictos reges po. Ro. oſtendere. Cenſentur Oſtorio triumphi inſignia, proſperis ad id rebus eius, mox ambiguis, ſiue ꝙ amoto Caractaco, quaſi debellatum foret, minus intenta apud nos militia fuit, ſiue hoſtes miſeratione tanti regis, acrius ad ultionem exarſere. Præfectum caſtrorum, & legionarias cohortes extruendis apud Syluras præſidiis relictas, circunfundunt. Ac ni cito uicis & caſtellis proximis ſubuentum foret, copiarum obſidione occubuiſſet. Præfectus tamen & octo

Centuriones, ac promptiſſimus quiſq; manipulus cecide dere. nec multo poſt pabulatos noſtros, miſſaſq; ad ſubſidium turmas profligant. Tum Oſtorius cohortes expeditas expoſuit, nec ideo fugã ſiſtebat, ni legiones prælium excæpiſſent. Earum robore æquata pugna, dein nobis pro meliore fuit. Effugere hoſtes tenui damno, quia inclinabat dies. crebra hinc prælia, & ſæpius in modum latrocinij, per ſaltus per paludes, ut cuiq; ſors, aut uirtus temere prouiſa ob iram ob prædam iuſſu, & aliquando ignaris ducibus, ac præcipua Sylurum peruicacia, quos accendebat uulgata Imperatoris Ro. uox ut quondam Sycambri exciſi, ut in gallias traiecti forẽt ita Sylurum nomen penitus extinguendum. Igitur duas auxiliares cohortes auaritia præfectorum incautius populantes intercepere. Spoliaq; & captiuos largiendo, cæteras quoq; nationes ad defectionem trahebant, cum tædio curarum feſſus Oſtorius conceſſit uita, lætis hoſtibus, tanquam ducem haud ſpernendum, & ſi non prælium, at certe bellum abſumpſiſſet. At Cæſar cognita morte legati, ne prouincia ſine rectore foret. A. Didium ſuffecit. Is propere uectus, non tamen integras res inuenit, aduerſa interim legionis pugna, cui Manlius Valens præerat, Auctaq; & apud hoſtes eius rei fama, quo uenientem ducem exterrerent. Atq; illo augente audita ut maior laus compoſiti, uel ſi durauiſſent, uenia iuſtior tribueretur. Sylures id quoq; damnum intulerant lateq; perſultabant. donec accurſu Didij pellerentur. Sed poſt captum Caractacum, præcipuus ſcientia rei militaris Venutius e Iugantum ciuitate, utſupra memoraui, fidusq; diu, & Romanis armis defenſus, cum Cartimandam

Reginam matrimonio teneret. mox orto diſſidio, & ſtatim bello etiam aduerſus nos hoſtilia induerat. Sed primo tantum inter ipſos certabatur, callidisq; Cartimanda artibus, fratrem ac propinquos Venutij intercæpit. Inde accenſi hoſtes, ſtimulante ignominia, ne fœminæ imperio ſubderentur, ualida & lecta armis iuuentus regnum eius inuadunt, quod nobis præuiſum. & miſſæ auxilio cohortes acre prælium fecere. cuius initio ambiguo, finis lætior fuit. neq; diſpari euentu pugnatum a legione cui Ceſius Naſica præerat. Nam Didius ſenectute grauis, & multa copia honorum, per miniſtros agere & arcere hoſtem ſatis habebat. Hæc quanq́ a duobus Oſtorio Didioq; proprætoribus plures res per annos geſta coniunxi, ne diuiſa haud perinde ad memoriam ſui ualerent. Nunc ad temporum ordinem redeo. T. L. Claudio quintum Ser. Cornelio Orfito conſulibus, uirilis toga Neroni maturata. quo capeſſendæ Reipub. habilis uideretur. Et Cæſar adulationibus Senatus, liberis ceſſit, ut uiceſimo ætatis anno, conſulatum Nero iniret. Atq; interim deſignatus proconſulare imperium extra urbem haberet, ac princeps iuuentutis appellaretur. Additum nomine eius donatiuum militi. congiarium plebi, Et ludicro circenſium quod acquirendis uulgi ſtudijs edebatur, Britannicus in prætexta, Nero triumphalium ueſte tranſuecti ſunt. Spectaret Populus hunc decore Imperatorio, illum puerili habitu ac perinde fortunam utriusq; præſumeret, Simulq; qui Centurionum tribunorumq; ſortem Britannici miſerabantur remoti fictis cauſis, & alij per ſpeciem honoris, etiā libertorum ſi quis incorrupta fide de

pellitur. Tali occaſione obuij inter ſe, Nero Britannicū nomine, ille Domitium ſalutauere, quod ut diſcordiæ initium, Agrippina multo queſtu, ad maritum defert. Sperni quippe adoptionē, quáq; cenſuerint patres, iuſſerit Populus, intra penates abrogari. Ac niſi prauitas tam infenſa docentium arceatur, eruptura in publicam perniciem. Commotus his quaſi criminibus Claudius, optimum quemq; educatorem filij exilio ac morte afficit, datosq; a nouerca, cuſtodiæ eius imponit. Nondum tamen ſumma moliri Agrippina audebat, ni prætoriarum cohortium cura exolueretur, Luſcius Geta, & Rufus Criſpinus quos Meſſalinæ memores & liberis eius deuinctos credebat. Igitur diſtrahi cohortes ambitu duorum, & ſi ab una regerentur in tentiorem fore diſciplinam aſſeuerante uxore, transfertur regimen cohortium ad Burrhum Afrannium egregiæ militaris famæ, gnarum tamen cuius ſponte præficeretur. Suum quoq; faſtigium Agrippina extollere altius, carpento Capitoliū ingredi, qui mos Sacerdotibus, & ſacris druidibus antiquitus conceſſus. Venerationem augebat fœminæ quā Imperatore genitam, ſororem eius qui rerum potitus ſit, & coniugem & matrem fuiſſe, unicum ad hunc diem exemplum eſt. Inter quæ præcipuus propugnator eius Vitellius, ualidiſſima gratia, ætate extrema (adeo incertæ ſunt potentium res) accuſatione corripitur, deferente Iunio Lupo Senatore. Is crimina maieſtatis & cupidinem Imperij obiectabat. Præbuiſſetq; aures Cæſar, niſi Agrripinæ minis magis q̃ precibus, mutatus eſſet, ut accuſatori aqua atq; igne interdiceretur. Hactenus Vitellius uoluerat. Multa eo anno prodigia euenere. In/

ſeſſum diris auibus Capitoliũ crebris terræmotibus pro rupte domus. ac dũ latius metuitur trepidatione uulgi, inualidus quiſq; obtritus. Frugũ quoq; egeſtas, et orta ex eo fames, in prodigium accipiebantur. Nec occulti tantum queſtus. ſed iure reddentem Claudium, circum uaſere clamoribus turbidis. pulſumq; in extremam fo ri partem urgebant. donec militum globo, infeſtos per rupit. quindecim dierum alimenta urbi non amplius ſuperfuiſſe conſtitit. magnaq; deum benignitate, & mo deſtia urbis rebus extremis ſubuentum. At Hercule olim Italiæ regionibus longinquas in prouincias com meatus portabant. nec nunc infœcunditate laboratur. ſed Africam potius et Ægyptum exercemus. nauibusq; & caſibus uita Populi Ro. permiſſa eſt. Eodem anno bellũ inter Armenios Hyberosq; exortũ. Parthis quoq; ac Romanis grauiſſimorum inter ſe motuum cauſa fuit. Genti Partorum Vologeſes imperitabat, materna origi expellice græca, conceſſu fratrũ regnum adeptus Hy beros Pharasm anes uetuſta poſſeſſione. Armenios fra ter eius Mithrydates optinebat opibus noſtris. Erat Pharasmani filius nomine Rhadamiſtus, decora pro ceritate, ui corporis inſignis, & patrias artes edoctus. claraq; inter accolas fama. Is modicum Hyberiæ regnũ ſenecta patris detineri ferocius crebriuſq; iactabat quã ut cupidinem occultaret. Igitur Pharasmanes iuuenem potentiæ promptæ, et ſtudio popularium accinctum uer gentibus iam annis ſuis metuens. aliam ad ſpem tra here. & Armeniam oſtentare, pulſis Parthis, datam Mithrydati a ſemet memorando. Sed uim differendam & potiorem dolum quo incautum opprimerent. Ita

Rhadamiſtus ſimulata aduerſus patrem diſcordia, tanꝗ̄ nouercæ odijs impar, pergit ad patruum multaq; ab eo comitate in ſpeciem liberum cultus, primores Armeniorum ad res nouas illicit, Ignaro & orante inſuper Mithrydate, reconciliationis ſpecie aſſumpta. Regreſſusq; ad patrem, qua fraude confici potuerit prompte nunciat. cætera armis exequenda. Interim Pharaſmanes belli cauſas confingit, prælianti ſibi aduerſus regem Albanorum, & Romanos auxilio uocanti fratrem aduerſatum. eamq; iniuriam excidio ipſius ultum iturū. Simul magnas copias filio tradidit. Ille irruptione ſubita territum exutumq; campis Mithrydatem compulit in Caſtellum Gorneas, tutum loco ac præſidio militum, quis Celius Pollio præfectus. Centurio Caſperius præerat. Nihil tam ignarum Barbaris quā machinamenta & aſtus oppugnationum. At nobis ea pars militiæ maxime gnara eſt. Ita Rhadamiſtus fruſtra uel cum damno tentatis munitionibus obſidium incipit. Et cū uis negligeretur, auaritiam præfecti emercatur, obteſtante Caſperio, ne ſocius Rex, ne Armenia donum Populi Romani ſcelere et pecunia uenderentur. Poſtremo quia multitudinem hoſtium Pollio, iuſſa patris Rhadamiſtus obtendebant, pactus inducias abſcedit. ut niſi Pharaſmanem bello abſterruiſſet. T. Vinidium Quadratum præſidem Syriæ doceret quo in ſtatu Armeniæ forent. Digreſſu centurionis uelut cuſtodia exolutus præfectus hortari Mithrydatem ad ſanciendum fœdus. Coniunctionem fratrum, ac priorem ætate Pharaſmanem & cætera neceſſitudinum nomina referens, ꝗ filiam eius in matrimonio haberet, ꝗ ipſe Rhadamiſto ſocer eſſet.

Non abnuere pacem hyberos quanq̃ in tempore ualidiores, & ſatis cognita Armeniorum *perfidia. nec aliud præſid ij quã Caſtellum commeatu egenum, ne dubitaret armis quã incruentas conditiones malle. Cũctante ad ea* Mithrydate *& ſuſpectis præfecti conſilijs ꝙ pellicem regiam polluerat, inq; omnem libidinem uenalis habebatur,* Caſperius *interim ad* Pharaſmanem *par uadit.* Vtq; *hyberi obſidio decedant expoſtulat.* Ille *propalam incerta, & ſæpius molliora reſpondens, ſecretis nuncijs monet* Rhadamiſtum, *oppugnationem quoquo modo celerare.* Augetur *flagitij merces. &* Pollio *occulta corruptione impellit milites, ut pacem flagitarent. ſeq; præſidio abituros minitarentur.* Qua *neceſſitate* Mithrydates *diem locumq; fœderi accapit.* Caſtelloq; *egreditur.* Ac *primo* Rhadamiſtus *in amplexus eius effuſus, ſimulare obſequium, ſocerum ac parentem appellare.* Adijcit *iuſiurandum non ferro, non ueneno uim allaturum, ſimul in lucum propinquum trahit. prouiſum illic ſacrificium imperatum dictitans, ut dijs teſtibus pax firmaretur.* Mos *eſt regibus quotiens in ſocietatem coheant, implicare dextras. pollicesq; inter ſe uincire, nodoq; perſtringere.* Mox *ubi ſanguis in artus extremos ſuffuderit, leui ictu cruorem eliciunt, atq; inuicem lambunt.* Id *fœdus archanum habetur, quaſi mutuo cruore ſacratum.* Sed *tunc, qui ea uincula admouebat, decidiſſe ſimulans, genua* Mithrydatis *inuadit,* Ipſumq; *proſternit,* Simul *concurſu plurium iniciuntur cathenæ ac compedes. ꝙ dedecorum* Barbaris *trahebatur.* Moxq; *uulgus duro imperio habitum, probra ac uerbera intentabat.* Et *erant*

contra qui tantam fortunæ commotionem miſerarentur. Secutaq; cum paruis liberis coniunx cuncta lamentatio ne complebat, diuerſis & contectis uehiculis abdun/tur cum Pharaſmanis iuſſa exquirerentur illi cupido re gni fratre & filia potior, animusq; ſceleribus paratus. uiſui tamen conſuluit ne coram interficerentur. Et Rhadamiſtus quaſi iuriſiurandi memor. non ferrū nō uenenū in ſororem & patruum expromit, ſed proiectos in hu/mum, et ueſte multa grauiq; opertos necat. Filij quoq; Mithrydatis ꝙ cædibus parentum illachrimauerant, trucidati ſunt. At Quadratus cognoſcens proditum Mithrydatem, & regnum ab interfectoribus obtineri, uocat conſilium, docet acta, et an ulciſceretur conſultat, Paucis decus publicum curæ, plures tuta diſſerunt, Omnes ſcelus externum cum lætitia habendum. Semina etiam odiorum iacienda, ut ſæpe principes Romani eā dem Armeniam ſpetie largitionis, turbandis Barbaro/rum animis præbuerint. Potiretur Rhadamiſtus male partis, dum inuiſus, infamis. quando id magis ex uſu ꝗ̃ ſi cum gloria adeptus foret. In hanc ſententiam itum. Ne tamen annuiſſe facinori uiderentur, & diuerſa Cæ/ſar præciperet, miſſi ad Pharasmanem nuncij, ut ab/ſcederet a finibus Armenijs filiumq; abſtraheret. Erat Cappadociæ procurator Iulius Pelignus ignaui animi, & deridiculo corporis iuxta conſpiciendus. Sed Clau dio perquam familiaris, cum priuatas olim conuerſatio nes curaret, iners otium oblectaret. Is pelignus auxilijs prouincialium contractis, tanquam recuperaturus Armeniam, dum ſocios magis quam hoſtes præda tur abſceſſu ſuorum, & incurſantibus Barbaris, præ

ſidij egens, ad Rhadamiſt*um uenit, donisq; eius eui-ctus, ultro* R*egium inſigne ſumere cohortatur.* Su*mentiq; adeſt auctor & ſatelles.* Q*uod ubi turpi fama diuulgatum ne cæteri quoq; ex peligno coniectarentur,* Heluidius priſcus Legatus *cum legione mittitur, rebus turbidis pro tempore, ut conſuleret.* Igitur *prope montem* Taurum *tranſgreſſus, moderatione plura quã ui, compoſuerat, cum redire in* Syriam *iubetur ne initium belli aduerſus* Parthos *exiſteret.* Nam Vologeſes *caſum inuadendæ* Armeniæ*, obueniſſe ratus, quam a maioribus ſuis poſſeſſam, externus rex flagitio obtineret, contrahit copias fratremq;* Tyridatem *deducere in regnum parat, ne qua pars domus ſine imperio ageret.* Inceſſu Parthorum *ſine acie pulſi hyberi.* Vrbesq; Armeniorum Artaxata & Tygranocerta *iugum accæpere.* Deinde *atrox hyems. ſeu parum prouiſi commeatus, & orta ex utroq; tabes, percellunt* Vologeſen *omittere præſentia uacuamq; rurſus* Armeniam Rhadamiſtus *inuaſit, truculentior quã antea, tanquam aduerſus defectores, & in tempore bellaturos.* Atq; *illi quanuis ſeruitio ſueti patientiam abrumpunt, armisq;* Regiam *circumeunt.* Nec *aliud* Rhadamiſto *ſubſidium fuit, quã pernicitas equorum, quis ſeq; & coniugem abſtulit.* Sed *coniunx grauida, primam utcunq; fugam ob metum hoſtilem & mariti caritatem tolerauit.* Poſt *feſtinatione continua, ubi quati uterus, & uiſcera uibrãtur, orare ut morte honeſta contumelijs captiuitatis eximeretur.* Ille *primo amplecti, alleuare, adhortari, modo uirtutem admirans, modo timore eger, ne quis relicta potiretur.* Poſtremo *uiolentia amoris, et facinorũ non*

rudis, diſtringit Acynacem. *uulneratamq́; ad ripam* Araxis *trahit, flumini tradit ne corpus etiam auferre/tur*. Ipſe *præceps hyberos ad patrium* Regnum *perua dit*. Interim Zenobiam *id mulieri nomen, placida illu/uie, ſpirantem ac uitæ manifeſtam aduertere paſtores, et dignitate formæ haud degenerem reputantes, obligant uulnus, agreſtia medicamina adhibent, cognitoq́; nomi ne & caſu, in urbem* Artaxata *ferunt. unde publi/ca cura deducta ad* Tyridatem, *comiterq́; excæpta, cultu regio habita eſt.* Fauſto Sylla. Siluio Othone *conſulibus* Furius Scribonianus *in exilium agitur, quaſi finē prin/cipis per* Chaldæos *ſcrutaretur. adnectebatur crimini* Iunia *mater eius. ut caſus prioris,* Nam *relegata erat impatiens*. Pater Scriboniani Camillus *arma per* Dal/matiā *mouerat*. Idq́; *ad clementiam trahebat* Cæſar, *qui ſtirpem hoſtilem iterum conſeruaret*. Neq; *tamen exuli longa poſt hac uita fuit; morte fortuita, an per uene/num extinctus eſſet ut quiſq; credidit uulgauere*. De *mathematicis* Italia *pellendis factum* Senatus *conſul/tum atrox & irritum*. Laudati *dehinc oratione* Prin/cipis, *qui ob anguſtias familiares ordine* Senatorio *ſpon te cederent*, Motiq́; *qui remanendo impudentiam pau/pertati adijcerent*. Interq́; *refertur ad patres de pœna fœ minarum, quæ ſeruis coniungerentur*. Statuitq́; *ut igna ro domino ad id prolapſa, in ſeruitutem ſui conſenſiſſet; & qui nati eſſent pro libertis haberentur*. Pallanti quē *repertorem eius relationis ediderat* Cæſar, *prætoria in/ſignia, & centies quinquagies ſeſtertium cenſuit conſul deſignatus* Barea Soranus. *additum a* Scipione Corne/lio *grates publice agendas qui regibus* Archadiæ *ortus,*

ueterrimam nobilitatem uſui publico poſtponeret, ſeq́; inter miniſtros principis haberi ſineret. Aſſeuerauit Claudius *contentum honore* Pallantem, *intra priorem paupertatem ſubſiſtere.* Et *fixum eſt ære publico* Sena- *tus cõſultum, quo libertinus* Seſtertij *ter millies poſſeſſor antiquæ parſimoniæ laudibus cumulabatur.* At *non frater eius cognomento* Fœlix *pari moderatione agebat, iam pridem* Iudææ *impoſitus, & cuncta malefacta ſibi impune ratus, tanta potentia ſubnixo.* Sane *præbue- rant* Iudæi *ſpeciem motus orta ſeditione.* Poſtquam *cognita cæde eius, haud obtemperatum eſſet.* ſed *ma nebat metus, nequis* Principum *eadem imperitaret.* Atq; *interim* Fœlix, *intempeſtiuis remedijs, delicta ac cendebat, æmulo ad deterrima* Ventidio Cumano, *cui pars prouinciæ habebatur, ita diuiſis, ut huic* Galilæo- *rum natio,* Fœlici Samaritæ *parerent. diſcordes olim & tum contemptu regentium minus cohercitis odijs.* Igitur *raptare inter ſe, immittere latronum globos. com ponere inſidias, & aliquando prælijs congredi, ſpo liaq́; & prædas ad procuratores referre.* Hiq; *pri- mo lætari, mox gliſcente pernicie, cum arma militum in teriecißent, cæſi milites.* Arſiſſetq; *bello prouincia, ni* Quadratus Syriæ *rector ſubueniſſet* Nec *diu aduerſus* Iudæos *qui in necem militum proruperant, dubitatũ, quin capite pœnas luerent,* Cumanus *et* Fœlix *cõctatio nẽ afferebant, quia* Claudius *cauſis rebellionis auditis ius ſtatuendi ẽt de procuratoribus dederat.* Sed Quadra *tus* Fœlicẽ *inter iudices oſtẽtauit receptũ ĩ tribunal quo ſtudia accuſãtiũ deterrerẽtur.* Dãnatusq; *flagitiorũ q̃ duo deliq̃rãt* Cumanus *et qes prouinciæ reddita.* Nec *nun*

to poſt agreſtium Cilicum nationes, quibus clitarum co gnomentum ſæpe et alias commotæ tunc Troſobore duce, montes aſperos caſtris cæpere. Atq; inde decurſu in littora aut urbes, uim cultoribus ac oppidanis ac plerumq; in mercatores & nauicularios audebant. Obſeſſaq; ciuitas Anemurienſis, & miſſi e Syria in ſubſidiũ equites, cum præfecto Curtio Seuero turbantur, quod duri circum loci, peditibusq; ad pugnam idonei equeſtre prælium haud patiebantur. Dein rex eius oræ Antiochus blandimentis aduerſus plebem, fraude in ducem cum Barbarorum copias diſſociaſſet Troſobore paucisq; primoribus interfectis. cæteros clementia compoſuit. Sub idem tempus inter lacum Fucinum amnemq; Lyrin perrupto monte, quo magnificentia operis a pluribus uiſeretur, lacu in ipſo nauale præliũ adornatur, ut quondam Auguſtus ſtructo cis Tiberim ſtagno, ſed leuibus nauigijs & minore copia ediderat. Claud ius triremes quadriremesq; & undeuiginti hominummillia armauit, cincto ratibus ambitu, ne uaga effugia forent. ac tamen ſpacium amplexus ad uim remigij, & gubernantium artes. impetus nauium, & prælio ſoliti in ratibus prætoriarum cohortium manipuli turmæq; adſtiterant, antepoſitis propugnaculis, ex quis captapultæ baliſtæq; tenderentur. Reliqua lacus claſſiarij rectis nauibus obtinebant. Ripas & colles, ac montium edita in modum Theatri, multitudo innumera compleuit proximis e municipijs, & alij urbe ex ipſa, uiſendi cupidine, aut officio in principem. Ipſe inſigni paludamento neq; pocul Agrippina chlamyde aurata præſidere. Pugnatum quanq̃ inter inſontes fortium uirorum ani

mo. Ac poſt multum uulnerum occidioni exempti ſunt. Sed perfecto ſpectaculo apertum aquarum iter, & incuria operis manifeſta fuit, haud ſatis depreſſi ad Lacus ima uel media. Eoq; tempore interiecto altius effoſſi ſpecus, & contrahendæ rurſus multitudini gladiatorum, ſpectaculum editur, inditis pontibus pedeſtrem ad pugnam. Quin & conuiuium effluuio lacus appoſitum magna formidine cunctos affecit, quia uis aquarũ prorumpens, proxima trahebat. conuulſis ulterioribus, aut fragore, ſonitu exterritis. Simul Agrippina trepidatione principis uſa, miniſtrum operis Narciſſum iincuſat, cupidinis, ac prædarum. Nec ille reticet impotentiam muliebrem nimiasq; ſpes eius arguens. D. Iunio. Q. Auterio conſulibus ſedecim annos natus Nero Octauiam Cæſaris filiam in matrimonium accæpit. Vtq; ſtudijs honeſtis, & eloquentiæ gloria niteſceret, cauſa Ilienſium ſuſcæpta, Romanum troia demiſſum, & Iuliæ ſtirpis auctorem Aeneam, aliaq; haud procul fabulis uera facunde executus impetrat ut Ilienſes omni publico munere ſoluerentur. Eodem oratore Bononienſi Coloniæ igni hauſtæ ſubuentum, centies ſeſtertij largitione. Redditur Rhodijs libertas, adempta ſæpe, aut firmata prout bellis externis meruerant, aut domi ſeditione deliquerant. Tributumq; Apamienſibus terræmotu conuulſis, in quinquennium remiſſum. At Claudius ſæuiſſima quæq; promere adigebatur eiuſdem Agrippinæ artibus. quæ ſtatilium Taurum opibus illuſtrem hortis eius inhians peruertit, accuſante Tarquinio priſco. Legatus is Tauri Africam imperio proconſulari regentis, poſtquã reuenerant pauca repetundarum crimina, cæteꝫ magi-

cas ſuperſtitiones obiectabat. Nec ille diutius falſum accuſatorem indigna ſorte perpeſſus, uim uitæ ſuæ attulit ante ſententiam Senatus. Tarquinius tamen curia exactus eſt, quod patres odio delatoris, contra ambitum Agrippinæ peruicere. eodem anno ſæpius audita uox principis, parem uim rerum habendam a procuratoribus ſuis iudicatorum, ac ſi ipſe ſtatuiſſet Ac ne fortuito prolapſus uideretur Senatus quoq; conſulto cautum, plenius quam antea & uberius. Nam diuus Auguſtus apud equeſtres qui Aegypto præſiderent lege agi, decretaq; eorum proinde haberi iuſſerat, ac ſi magiſtratus romani conſtituiſſent enim uox alias per prouincias, & in urbe pleraq; conceſſa ſunt, quæ olim a prætoribus noſcebãtur. Claudius omne ius tradidit, de quo totiens ſeditione, aut armis certantũ. Cũ Sẽpronij rogationibus, Equeſter ordo in poſſeſſione iudicioꝝ locaretur, aut rurſum Seruiliæ leges Senatui iudicia redderẽt. Mariusq; et Sylla olim de eo uel præcipue bellarent. Sed tunc ordinum diuerſa ſtudia & quæ uicerant publice ualebant. C. Oppius & Cornelius Balbus primi Cæſaris opibus, potuere conditiones pacis, & arbitria belli tractare, Matthios poſthac et Vedios, & cætera equitum Romanorum, præualida nomina, referre nihil attinuerit, cum Claudius libertos, quos rei familiari præfecerat ſibiq; & legibus adæquauerit. Rettulit deinde immunitate Chois reſtituenda. Multaq; ſuper antiquitate eorum memorauit. Argiuos uel cum Latonæ pa ente, uetuſtiſſimos inſulæ cultores, mox aduentu Aeſculapij artem medendi illatam maximeq; inter paſteros eius celebrem fuiſſe, nomina ſingulorum referens

& quibus quisq; ætatibus uiguiſſent. Quinetiam di- xit Xenophontem, cuius ſcientia ipſe uteretur, eadem familia ortum. Precibusq; eius dandum ut omni tri buto uacui in poſterum choi, ſacram & tanti dei miniſtram inſulam colerent, neq; dubium haberetur, multa eorundem in po. Ro. merita, ſociasq; uictori- as patuiſſe. Claudius facilitate ſo ita quod uni con- ceſſerat, nullis extrinſecus adiumentis uelauit. At Byzantij, data dicendi copia, cum magnitudinem onerum apud ſenatum deprecarentur, cuncta repe- tiuere, orſi a fœdere quod nobiſcum iecerant, qua tempeſtate bellauimus regem Macedonum. Cui ut degeneri, pſeudophilippi uocabulum impoſitum. Miſ ſas poſt hac copias in Antiochum, Perſem, Ariſtoni cum, & pyratico bello adiutum Antonium. Memo rabantq; quæ Syllæ aut Lucullo aut Pompeio obtu liſſent. Mox recentia in Cæſares merita, quando ea loca inſiderent, quæ tranſmeantibus terra mariq; du- cibus, exercitibusq; ſimul uehendo commeatu oppor tuna forent. Namq; arctiſſimo inter Europam Aſi- amq; diuortio Byzantium in extema Europæ poſuere græci quibus Pyrhinem conſulentibus ubi conderent ur- bem, redditum oraculum eſt, Quærerent ſedem græcorum terris aduerſam. Ea ābage chalcædonij mōſtrabantur, quod priores illuc aduecti, præuiſa locorum utilitate peiora legiſſent. Quippe Byzantium fertili ſolo fœcūdoq; mari, qa uis piſciū in Metapōtū erūpēs, et obliquis ſubter un das ſaxis exterrita, omiſſo alterius littoris flexu, hos ad portus defertur. Vnde primo quæſtuoſi et opulenti, poſt

*magnitudine onerum urgente, finem aut modum ora/
bant, annitente principe qui thracio boſphoranoq; bel/
lo recens feſſos iuuandoſq; retulit. Ita tributa in quin/
quennium remiſſa. M. Aſilino. M. Acilio conſulibus mu
tationem rerum in deterius portendi cognitum eſt, cre/
bris prodigijs. Signa enim ac tentoria militum igne cæ
leſti arſere. Faſtigio capitolij examen apum inſedit. Bi/
formes hominum partus, & ſuis fœtum editum, cui ac/
cipitrum ungues ineſſent. Numerabatur inter oſtenta di
minutus omnium magiſtratuum numerus, quæſtore, edi
li, tribuno, ac prætore, & conſule, paucos intra menſes
defunctis, Sed in præcipuo pauore Agrippina uocem
Claudij, quam temulentus iecerat, fatale ſibi, ut coniu/
gum flagitia ferret, dein puniret. metuens, agere, & ce
lerare ſtatuit, perdita prius Domitia leuibus, & mulie
bribus cauſis, quia Lepida minore Antonia genita, auū
culo Auguſto Agrippinæ ſobrina prior ac Gnei mariti
eius ſoror, parem ſibi claritudinem credebat. Nec for/
ma, ætas, opes multum diſtabant. & utraq; impudica,
infamis, uiolenta, haud minus uitijs æmulabantur quā
ſi qua ex fortuna proſpera accæperant. Enim uero certa
men acerrimum, amita potius an mater apud Neronem
præualeret. Nam Lepida blandimentis ac largitioni/
bus iuuenilem animum deuinciebat. truci contra ac mi
naci Agrippina. quæ filio dare Imperium, tolerare im/
peritantem nequibat. Cæterum obiecta ſunt ꝙ coniu/
gium principis deuotionibus petiuiſſet, ꝙq; parum coer
citis per Calabriam ſeruorum agminibus pacem Italiæ
turbaret. Ob hæc mors indita, multū aduerſante Narciſ
ſo qui Agrippinā magis ſuſpectans, prōpſiſſe inter pro/*

ximos

ximos ferebatur, certā ſibi pniciē ſeu Britannicus rex ſeu Nero potiretur. Verū ita de ſe meritū Cæſarē, ut uitā uſui eius impenderet. Cōuictā Meſſalinā et Siliū pares iterū accuſandi cauſas eſſe, ſi Nero imperitaret Britannico ſuc/ ceſſore. Nullū principi meritū ac nouercæ inſidijs domū omnē conuelli. maiore flagitio, quā ſi impudicitiā prio ris coniugis reticuiſſet. quanq̄ ne impudicitiā quidē nūc abeſſē, Pallante adultero nequis ambigat, decus, pudo/ rem, corpus, cuncta regno uiliora habere. Hæc atq; ta lia dictitans, amplecti Britannicum. robur ætatis quā maturrimum precari, modo ad deos, modo ad ipſum tendere manus, adoleſceret, patris inimicos depelleret. Matris etiam interfectores ulciſceretur. In tanta mole curarum Claudius ualitudine aduerſa corripitur. Re/ fouendisq; uiribus mollicie cœli et ſalubritate aquarum Sinueſſam pergit. Tum Agrippina ſceleris olim certa & oblatæ occaſionis propera nec miniſtrorum egens de genere ueneni conſultauit, ne repentino & præcipiti facinus proderetur. ſi lentum & tabidum delegiſſet, ne admotus ſupremis Claudius, & dolo intellecto, ad amorem filij rediret. Exquiſitum aliquid placebat quod turbaret mentem & mortem differret. Deligitur arti/ fex talium, uocabulo Locuſta nuper ueneficij damnata, & diu inter inſtrumenta regni habita. Eius mulieris ingenio paratum uirus. cuius miniſter è ſpadonibus fuit Halotus, inferre epulas, & explorare guſtū ſolitus, a/ deoq; cuncta mox pernotuere, ut temporum illorū ſcri/ ptores prodiderint, Infuſum delectabili cibo boletorum uenenum. nec uim medicaminis ſtatim intellectam, ſo cordia ne an Claudij uinolentia. ſimul ſoluta aluus ſub ueniſſe uidebatur. Igitur exterrita Agrippina & q̄do

ultimā timebantur, ſpreta p̄ſentiū inuidia, prouiſam iā ſibi Xenophontis medici cōſciētiā adhibet. Ille tanq̄ niſſus euomētis adiuuaret, pinnā rapido ueneno illitam faucibus eius demiſiſſe creditur, haud ignarus ſumma ſcelera incipi cū periculo, peragi cū præmio. Vocabatur interim Senatus, uotaq́; pro incolumitate principis, conſules & ſacerdotes nuncupabant, cū iā exanimis ueſtibus & fomentis obtegeretur, dū res firmādo Neronis Imperio cōponūtur. Iā primū Agrippina uelut dolore uicta et ſolatia cōquirens, tenere amplexu Britannicū, uerā paterni oris effigiē appellare, ac uarijs artibus demorari, ne cubiculo egrederetur. Antoniā quoq; et Octauiā ſorores eius attinuit, & cunctos aditus cuſtodijs clauſerat, crebroq́; uulgabat, ire in melius ualitudinem principis, quo miles bona in ſpe agreret. tempusq́; proſperum ex monitis Chaldæorū aduentaret. Tunc medio diei tertium ante Idus Octob. foribus palatij repente diductis, comitante Burro Nero egreditur, a cohorte quæ more militiæ, excubijs adeſt, ibi monente præfecto, feſtis uocibus exceptus, inditur lecticæ. Dubitauiſſe quoſdam ferunt reſpectantes, rogitantesq́; ubi Britannicus eſſet. mox nullo in diuerſum auctore quæ offerebantur ſecuti ſunt. Illatusq́; caſtris Nero, & congruentia tempori præfatus, promiſſo donatiuo, ad exemplum paternæ largitionis Imperator conſalutatur. Sententiam militum ſecuta patrum conſulta. Nec dubitatum eſt apud prouincias. Cœleſteſq́; honores Claudio decernuntur, & funeris ſolenne perinde ac diuo Auguſto celebratur æmulante Agrippina proauiæ Liuiæ magnificentiam. Teſtamentum tamen haud recitatum, ne ante poſitus filio priuignus, iniuria, & inuidia animos uulgi turbaret.

P. CORNELII TACITI AB AXCESSV DIVI AVGVSTI HISTORIARVM LIB. XIII.

P Rima nouo principatu mors Iunij Sillani proconſulis Aſiæ, ignaro Nerone, per dolum Agrippinæ paratur. non quia ingenij uiolentia exitum irritauerit. ſegnis & dominationibus alijs faſtiditus adeo ut. C. Cæſar pecudem auream eum appellare ſolitus ſit, Verum Agrippina fratri eius. L. Sillano necē molita, ultorem metuebat, crebra uulgi fama, anteponendum eſſe uix dum pueritiam egreſſo Neroni, et Imperium per ſcelus adepto. Virū ætate compoſita, inſontem, nobilem, et quod tunc ſpectaretur, e Cæſarum poſteris. Quippe et Syllanus diui Auguſti abnepos erat. hæc cauſa necis. miniſtri fuere. P. celerius eques Romanus & Elius libertus, rei familiari principis in Aſia impoſiti. Ab ijs proconſuli uenenum inter epulas datum eſt, apertius quàm ut fallerent. Nec minus properato Narciſſus Claudij libertus, de cuius iurgijs aduerſus Agrippinam rettuli, aſpera cuſtodia, & neceſſitate extrema, ad mortem agitur inuito principe. Cuius abditis adhuc uitijs per auaritiam ac prodigentiam mire congruebat. Ibaturq; in cædes niſi Affranius Burrus & Annæus Seneca obuiā iſſent. Hi rectores imperatoriæ iuuētæ, et pari in ſocietate potentiaq; ꝯcordes, diuerſa arte ex æquo pollebant. Burrus militaribus curis, & ſeueritate

morum. Seneca præceptis eloquentiæ & comitate ho/
neſta iuuantes inuicem quo facilius lubricam principis
ætatem ſi uirtutem aſpernaretur uoluptatibus conceſſis
retinerent. Certamen utriq; unum erat contra ferociã
Agrippinæ, quæ cunctis malæ dominationis cupidini/
bus flagrans, Habebat in partibus Pallantem quo au/
ctore Claudius nuptijs inceſtis & adoptione exitioſa ſe
met peruerterat. Sed neq; Neroni infra ſeruos ingeniũ.
& Pallas triſti arrogantia modum liberti egreſſus tæ/
dium ſui mouerat. Propalam tamen omnes in eam ho
nores cumulabantur. ſignumq; more militiæ petenti tri
buno dedit. optimæ matris. Decreti & à Senatu duo
lictores flaminium claudiale, ſimul Claudio cenſorium
funus, & mox conſecratio. Die funeris laudationem
eius princeps exorſus eſt. dum antiquitatem generis, cõ
ſulatus, ac triumphos maiorum enumerabat, intentus
ipſe & cæteri, liberalium quoq; artium commemoratio,
& nihil regente eo Reip. triſte ab externis accidiſſe, pro
nis animis audita. Poſtq̃ ad prouidentiam ſapientiamq;
flexit, nemo riſui temperare quanq̃ oratio a Seneca com
poſita multum cultus præferret. Vt fuit illi uiro ingeni
um amœnum & temporis illius auribus accommoda
tum. Adnotabant ſeniores quibus otium eſt, uetera et
præſentia contendere, primum ex ijs qui rerum potiti
eſſent Neronem alienæ facundiæ eguiſſe. Nam dictator
Cæſar ſummis oratoribus æmulus. & Auguſto prom/
pta ac profluens, quæ deceret principem eloquentia fuit.
Tiberius quoq; artem callebat, qua uerba expenderet,
tum ualidus ſenſibus, ac conſulto ambiguus. Etiam C.
Cæſaris turbata mens uim dicendi non corrupit. Nec in

Claudio quotiens meditata diſſereret, elegantiam requi reres. Nero puerilibus ſtatim annis uiuidum animum in alia detorſit. celare & pingere, cantus aut regimen equorum exercere, & aliquando carminibus pangendis, ineſſe ſibi elementa doctrinæ oſtendebat. Cæterum peractis triſticiæ imitamentis, curiam ingreſſus, & de auctoritate patrum, & conſenſu militum præfatus, conſilia ſibi & exempla capeſſendi egregij Imperij memorauit. nec iuuentam armis ciuilibus, aut domeſticis diſcordijs imbutam, nulla odia, nullas iniurias, nec cupidinem ultionis afferre. Tum formam futuri principatus præſcripſit, ea maxime declinans, quorum recens flagrabat inuidia. Non enim ſe negotiorum omnium iudicem fore, ut clauſis unam intra domum accuſatoribus & reis paucorum potentia graſſaretur. Nihil in penatibus ſuis uenale, aut ambitioni peruium. diſcretã domum & Remp. teneret antiqua munia Secutus. Cõſulum tribunalibus Italia & publicæ prouinciæ aſſiſterent. Illi patrum aditum præberent, ſe mandatis exercitibus conſulturum. Nec defuit fides. multaq; arbitrio Senatus conſtituta ſunt. ne quis ad cauſam orandam mercede aut donis emeretur. Ne deſignatis quidẽ quæſtoribus edendi gladiatores neceſſitas eſſet. Quod quidem aduerſante Agrippina, tanquam acta Claudij ſubuerterentur, obtinuere patres qui in palatium ob id uocabantur, ut aſtaret abditis a tergo foribus uelo diſcreta, quod uiſum arceret, aditus non adimeret. Quin & legatis Armeniorum cauſam gentis apud Neronem orãtibus, aſcendere ſuggeſtum Imperatoris, & præſidere ſimul parabat, niſi cæteris pauore defixis Seneca admo

nuiſſet, uenienti matri ocurreret. Ita ſpecie pietatis, obuiam itum dedecori. Fine anni turbidis rumoribus prorupiſſe rurſum Parthos, et rapi Armeniam allatum eſt. pulſo Rhadamiſto, qui ſæpe regni eius potitus, dein profugus, tum quoq; bellum deſeruerat. Igitur in urbe ſermonum auida, quem admodum princeps uix ſeptemdecim annos egreſſus ſuſcipere eam molem aut propulſare poſſet, quod ſubſidium in eo qui a fœmina regeretur? Num prælia quoq; et oppugnationes urbium, & cætera belli per magiſtros adminiſtrari poſſent, inquirebāt. Contra alij melius eueniſſe dixerunt q̄ ſi inualidus ſenecta & ignauia Claudius, militiæ ad labores uocaretur, ſeruilibus iuſſis obtemperaturus. Burrum tamen et Senecam multarum rerum experientia cognitos. et Imperatori quantum ad robur deeſſe? cū octauodecimo ætatis anno Gn. Pompeius, nonodecimo Cæſar Octauius ciuilia bella ſuſtinuerint. Pluraq; in ſumma fortuna auſpicijs & conſilijs q̄ telis & manibus geri. Daturum plane documentum honeſtis, an ſecus amicis uteretur, ſi ducem amota inuidia egregium, quam ſi pecunioſum & gratia ſubnixum per ambitum deligeret. Hæc atq; talia uulgantibus Nero & iuuentutem proximas per prouincias quæſitam ſupplendis Orientis legionibus admouere, legioneſq; ipſas propius Armeniam collocari iubet. Duoſq; ueteres reges Agrippam & Iocchum expedire copias, quis Parthorum fines ultro intrarent, Simul pontes per amnem Euphratem iungi. Et minorem Armeniam Ariſtobolo, regionem Sophenem Sohemo cum inſignibus regijs mandat. Exortuſq; in tempore æmulus Vologeſo filius Vardanis. Et abſceſſere Armenia Parthi, tan-

quàm differrent bellum. Sed apud Senatum omnia in maius celebrata ſunt, ſententijs eorum qui ſupplicationes & diebus ſupplicationum ueſtem principi triumphalem, utq; ouans urbem iniret, effigiesq; eius pari magnitudine, ac Martis ultoris eodem in templo cenſuere, præter ſuetam adulationem læti, quod Domitium Corbulonem retinendæ Armeniæ præpoſuerat. Videbaturq; locus uirtutibus patefactus. Copiæ orientis ita diuidūtur, ut pars auxiliarium cum duabus legionibus apud prouinciam Syriam, & legatum eius Quadratum Vinidiū remaneret. par ciuium ſociorumq; numerus Corbuloni eſſet, additis cohortibus, alijsq; quæ apud Cappadociā hyemabant. Socij reges prout bello conduceret, parere iuſſi. Sed ſtudia eorum in Corbulonē promptiora erant. qui ut famæ inſeruiret, quæ in nouis cœptis ualidiſſima eſt, itinere propere confecto, apud Egas ciuitatem Ciliciæ obuium Quadratum habuit, illuc progreſſum, ne, ſi ad accipiendas copias Syriam intrauiſſet Corbulo, omnium ora in ſe uerteret. Corpore ingens, uerbis magnificus, & ſuper experientiam ſapientiamq;, etiam ſpecie inanium ualidus, Cæterum uterq; Vologeſem regem nuncijs monebant, pacem quàm bellum mallet, datisq; obſidibus, ſolitam prioribus reuerentiam in Populum Romanum continuaret. Et uologeſes quo bellum ex æquo mō pararet, an ut æmulationis ſuſpectos p̄ nomen obſidum amoueret? tradit nobiliſſimos ex familia Arſacidarum. Accæpitq; eos Centurio hyſterius ab Vinidio miſſus, forte priore de cauſa adito rege. Quod poſtquam Corbuloni cognitum eſt ire præfectum Cohortis Anium Varrum, & recipere obſides iubet, hinc,

ortum inter Præfectum & Centurionem iurgiū, Quod ne diutius externis ſpectaculo eſſet, arbitrium rei obſidibus legatisq; qui eos ducebant, permiſſum . atq; illi ob recentem gloriam, & inclinationem quandam etiam hoſtium Corbulonem prætulere , Vnde diſcordia inter duces quærente Vinido prærepta quæ ſuis conſilijs pa/trauiſſet, teſtante contra Corbulone nō prius conuerſum regem ad offerendos obſides, q̃ ipſe dux bello delectus, ſpes eius ad metum mutaret . Nero quo componeret diuerſos, ſic euulgari iuſſit, ob res a Quadrato & Cor/bulone proſpere geſtas laurum faſcibus Imperatorijs addi, quæ in alios conſules egreſſa coniunxit . Eodem anno Cæſar effigiem.GN. Domitio patri , conſularia inſi/gnia Aſconio Labeoni,quo tutore uſus erat petiuit a Senatu, ſibiq; ſtatuas argento uel auro ſolidas, aduerſus offerentes prohibuit, Et quanq̃ cenſuiſſent patres ut principium anni inciperet menſe Decembri quo ortus erat Nero, ueterem religionem calendarum Ianu . inchoando anno retinuit, neq; recepti ſunt inter reos Carrinas celer Senator, ſeruo accuſante,aut Iulius denſus equeſter. cui fauor in Britannicum crimini dabatur. Claudio Nerone.L. Antiſtio conſulibus, cum in acta principis iurarent magiſtratus, inſua acta collegam Antiſtium iurare prohibuit, magnis patrum laudibus . ut iuuenilis animus leuium quoq; rerum gloria ſublatus , maiores continuaret. Secutaq; lenitas in Plantium Lateranum quem ob adulterium Meſſalinæ ordine remotum , red/didit Senatui , clementiam ſuam obſtringens crebris orationibus, quas Seneca teſtificando, quā honeſta præciperet; cauſa iactandi ingenij uoce principis uulgabat.

Cæterum infracta paulatim potentia matris, delapſo Nerone in amorem libertæ, cui uocabulum Actæ *fuit. Simul aſſumptis in conſcientiam* Othone *&* Claudio Senetione *adoleſcentulis decoris. quorum* Otho *familia conſulari,* Senetio *liberto* Cæſaris *patre genitus, ignara matre. dein fruſtra obſtinente. penitus irrepſerat per luxum & ambigua ſecreta, ne ſeuerioribus quidē principis amicis aduerſantibus, muliercula nulla cuiusquā iniuria cupidines principis explente, quando uxore ab* Octauia *nobili quidem, & probitatis ſpectatæ fato quodam, an quia præualent illicita, abhorrebat. metuebaturq́; ne in ſtupra fœminarum illuſtrium prorumperet, ſi illa libidine prohiberetur.* Sed Agrippina *libertam æmulam, nurum ancillam, aliaq́; eundem in modum muliebriter fremere.* Neq; *pœnitentiam filij, aut ſatietate opperiri,* Quantoq́; *fœdiora exprobrabat, acrius accēdere. donec ui amoris ſubactus, exueret obſequium in matrem,* Senecæq́; *permitteret.* Ex *cuius familiaribus* Anneus Serenus *ſimulatione amoris aduerſus eandem libertam primas adoleſcentis cupidines uelauerat, præbueratq́; nomen ut quæ princeps furtim mulierculæ tribuebat, ille palam largiretur.* Tum Agrippina *uerſis artibus, per blandimenta iuuenem aggredi, ſuum potius cubiculum ac ſinum offerre contegendis quæ prima ætas, & ſumma forma expeterent,* Quin *& fatebatur intempeſtiuam ſeueritatem, & ſuarum opum quæ haud procul* Imperatoris *aberāt, copias tradebat.* Vt *nimia nuper coercendo filio, ita rurſum intemperanter demiſſa.* Quæ *mutatio neq;* Neronem *fefellit, et proximi amicorum metuebant, orabantq́; caueri inſidias,*

mulieris ſemper atrocis, tum et falſæ. Forte illis diebus Cæſar inſpecto ornatu, quo principum coniuges ac parentes effulſerant, deligit ueſtem et gemmas, miſitq; donum matri, nulla parſimonia, cum præcipua & cupita alijs, prior deferret. Sed Agrippina non his inſtrui cultus ſuos, ſed cæteris arceri proclamat & diuidere filium, quæ cuncta ex ipſa haberet. Nec defuere qui in deterius referrent. Et Nero infenſus ijs quibus ſuperbia muliebris innitebatur, demouet Pallantem cura rerum, quis a Claudio impoſitus, uelut arbitrium regni agebat. Ferebaturq; digrediente eo, magna proſequentium multitudine, non abſurde dixiſſe, Ire Pallantem, ut eiuraret. Sane pepigerat Pallas, ne cuiusq; facti in præteritum interrogaretur, pareſq; rationes cum Rep. haberet. Præceps poſt hæc Agrippina, ruere ad terrorem et minas. neq; principis auribus abſtinere, quo minus teſtaretur, adultum iam eſſe Britannicum, ueram dignãq; ſtirpem ſuſcipiendo patris Imperio, quod inſitus et adoptiuus per iniurias matris exerceret. Non abnuere ſe, quin cuncta infelicis domus mala patefierent. ſuæ in primis nuptiæ, ſuum ueneficium. Id ſolum dijs & ſibi prouiſum, ꝙ uiueret priuignus. Iturã cum illo in caſtra. Audiretur hinc Germanici filia, inde uilis rurſus Burrus & exul Seneca, trunca ſcilicet manu, & profeſſoria lingua, generis humani regimen expoſtulantes. Simul intendere manus. aggerere probra, Conſecratum Claudium, infernos Sillanorum manes inuocare, & tot irrita facinora. Turbatus his Nero, & propinquo die, quo quartumdecimum ætatis annum Britannicus explebat, uolutare ſecum, modo matris uiolentiam, mo-

do ipſius indolem, ut quidem experimento nuper co-gnitam, quo tamen fauorem late quæſiuiſſet. Feſtis Sa-*turno diebus inter alia æqualium ludicra, regnum luſu ſortientium, euenerat ea ſors* Neroni. *Igitur cæteris di-uerſa, nec ruborem allatura, ubi* Britannico *iuſſit exur-geret, progreſſusq́; in medium cantum aliquem incipe-ret, irriſum ex eo ſperans, pueri ſobrios quoq; conuictus nedum temulentos ignorantis. ille conſtanter exorſus eſt carmen, quo euolutum eum ſede patria rebusq́; ſum-mis ſignificabatur.* Vnde *orta miſeratio manifeſtior, quia diſſimulationem nox & laſciuia exemerat.* Nero *intellecta inuidia, odium intendit.* Vrgentibusq́; Agrip*pinæ minis, quia nullum crimen, neq; iubere cædem fra-tris palam audebat, occulta molitur.* Parari *uenenum iubet, miniſtro* Pollione Iulio *prætoriæ cohortis tribuno cuius cura attinebatur damnata ueneficij nomine* Locu-*ſta, multa ſcelerum fama.* Nam *ut proximus quisq;* Britannico *neq; fas neq; fidem penſi haberet, olim pro-uiſum erat.* Primũ *uenenũ ab ipſis educatoribus accæ-pit, trãsmiſitq́; exoluta aluo parũ ualidũ, ſiue tẽperamẽ-tum inerat, ne ſtatim ſæuiret.* Sed Nero *lenti ſceleris im-patiens, minitari tribuno, iubere ſupplicium* Veneficæ, *quod rumorem reſpiciunt, dum parant defenſiones ſecu-ritatem morarentur.* Promittentibus *dein tam præcipi-tem necem quaſi ferro urgeretur, cubiculum* Cæſaris *iux-ta decoquitur uirus, cognitis antea uenenis rapidum. mos habebatur principum liberos cum cæteris idem ætatis nobilibus ſedentes ueſci in aſpectu propinquo-rum; propria & parciore menſa.* Illic *epulante* Bri-*tannico, quia cibus potusq́; eius delectus ex mi-*

niſtri guſtu explorabatur, ne omitteretur inſtitutum, aut utriusq; morte proderetur ſcelus, talis dolus repertus eſt. I*nnoxia adhuc ac præcalida, & libata guſtu po/tio traditur* Britannico. D*ein poſtquam feruore aſper/nabatur, frigida in aqua infunditur uenenum, quod ita cunctos eius artus peruaſit, ut uox pariter & ſpiritus eius raperentur.* Trepid*atur a circunſedentibus, diffu/giunt imprudentes.* At *quibus altior intellectus, reſi/ſtunt defixi, &* Neronem *intuentes.* Ille *ut erat recliuis & neſcio ſimilis, ſolitum ita ait, per comitialem mor/bum quo primum ab infantia afflictaretur* Britannicus *& redituros paulatim uiſus, ſenſusq;.* At Agrippinæ *is pauor, ea conſternatio mentis quanuis uultu premere/tur, emicuit, ut perinde ignaram fuiſſe ac* Octauiam *ſo rorem* Britannici *conſtiterit. quippe ſibi ſupremum au/xilium ereptum, & paricidij exemplum intelligebat.* Octauia *quoq; quanuis rudibus annis, dolorem, carita/tem omnis affectus abſcondere didicerat.* Ita *poſt bre/ue ſilentium repetita conuiuij lætitia.* Nox *eadem ne/cem* Britannici *& rogum coniunxit, prouiſo ante fune/bri apparatu qui modicus fuit.* In *campo tamen* Mar/*tio ſepultus eſt, adeo turbidis imbribus, ut uulgus iram* D*eum portendi crediderit aduerſus facinus, cui pleriq; etiam hominum ignoſcebant, antiquas fratrum diſcor/dias, & inſociabile regnum æſtimantes. tradunt ple/riq; eorum temporum ſcriptores, crebris ante exitium diebus illuſum eſſe pueritiæ* Britannici Neronem *ut iam non præmatura, neq; ſæua mors uideri queat quanuis in ter ſacra menſæ, ne tempore quidem ad complexum ſo/rori dato, ante oculos inimici properata ſit in illum ſu/*

premum Claudiorum ſanguinem, ſupro priuſquam ueneno pollutum. Feſtinationem exequiarum edicto Cæſar defendit, id a maioribus inſtitutum referens, ſub trahere oculis acerba funera. Neq; laudationibus, aut pompa detinere. Cæterum & ſibi amiſſo fratris auxilio, reliquas ſpes in Rep. ſitas. & tanto magis fouendum patribus, Populoq; principem, qui unus ſupereſſet e familia ſummum ad faſtigium genita. Exin largitione potiſſimos amicorum auxit. Nec defuerunt, qui arguerunt uiros grauitatem aſſeuerantes, quod domos uillasq; id temporis quaſi prædas diuiſiſſent. Alij neceſſitatem adhibitam credebãt a principe, ſceleris ſibi conſcio, et ueniam ſperante, ſi largitionibus ualidiſſimum queq; obſtrinxiſſet. At matris ira nulla munificentia leniri. Sed amplecti Octauiam. Crebra cum amicis ſecreta habere. Super ingenitam auaritiam, undiq; pecunias quaſi in ſubſidium corripiens. Tribunos et Centuriones comiter excipere. Nomina & uirtutes nobilium, qui etiam tum ſupererant, in honore habere, quaſi quæreret ducem & partes. Cognitum id Neroni, excubiasq; militares, quæ ut coniugi Imperatoris ſoli tũ & ut matri ſeruabantur, & germanos ſuper eundem honorem cuſtodes additos digredi iubet ac ne cœtu ſalutantium frequentaretur, ſeparat domum, Matremq; transfert in eam quæ Antoniæ fuerat. quotiens ipſe illuc uentitaret, ſeptus turba centurionum & poſt breue oſculum digrediens. Nihil rerum mortalium tam inſtabile ac fluxum eſt, quã fama potentiæ, non ſua ui nixa. Statim relictum Agrippinæ limen. Nemo ſolari, nemo adire, præter paucas fœminas, amore an odio incertum.

Ex quibus erat Iulia Syllana, quam matrimonio C. Silij a Meſſalina depulſam, ſupra rettuli, inſignis genere, forma, laſciuia, & Agrippinæ diu percara. Mox occultis inter eas offenſionibus, quia Sextium Africanum nobilem iuuenem a nuptijs Syllanæ deterruerat Agrippina, impudicam & uergentem annis dictitans, non ut Africanum ſibi ſeponeret, ſed ne opibus et orbitate Syllanæ maritus potiretur. Illa ſpe ultionis cauſa oblata, parat accuſatores ex clientibus ſuis Iturium & Caluiſium non uetera, & ſæpius iam audita deferens. quod Britannici mortem lugeret, aut Octauiæ iniurias euulgaret. Sed deſtinauiſſe eam Rubellium Plautum, per maternam originem pari ac Nero gradu a diuo Auguſto, ad res nouas extollere. Coniugioq́; eius etiam Imperio Remp. rurſus inuadere: hæc Iturius & Caluiſius Atimeto Domitiæ Neronis amitæ liberto aperiunt, qui lætus oblatis (quippe inter Agrippinam & Domitiam infenſa æmulatio exercebatur) Paridem hiſtrionem libertum & ipſum Domitiæ impulit ire propere, crimeq́; atrociter deferre. Prouecta nox erat, & Neroni per uinolentiam trahebatur. Cum ingreditur Paris, ſolitus alioquin id temporis luxus principis intendere. Sed tūc compoſitus ad mœſtitiam, expoſitoq́; indicij ordine, ita audientem exterret, ut non tantum matrē Plautumq́; interficere, ſed Burrum etiam dimouere præfectura deſtinaret. tanquam Agrippinæ gratia prouectum, & uicem reddentem. Fabius ruſticus auctor eſt, ſcriptos eſſe ad Cecinam thuſcum codicillos, mandata ei prætoriarum cohortium cura, ſed ope Senecæ dignationem Burro retentam. Plinius & Cliuius nihil dubitatum de fide præ-

ſecti referunt. ſane Fabius inclinat ad laudes Senecæ cuius amicitia floruit. Nos conſenſum auctorum ſecuturi quæ diuerſa prodiderint, ſub nominibus ipſorum trademus. Nero trepidus, & interficiendæ matris auidus, non prius differri potuit, quàm Burrus necem eius promitteret, ſi facinoris coargueretur. Sed cuicunq; nedum parenti defenſionem tribuendam, nec accuſatores adeſſe ſed uocem unius ex inimica domo afferri, refutare tenebras, & uigilatam conuiuio noctem, omniaq; temeritati & inſcitiæ propiora. Sic lenito principis metu & luce orta, itur ad Agrippinam ut noſceret obiecta, diſſolueretq;, uel pœnas lueret. Burrus ijs mandatis Seneca coram fungebatur. Aderant & ex libertis arbitri ſermonis. Deinde & a Burro poſtquam crimina & auctores expoſuit, minaciter actum. & Agrippina ferociæ memor. Non miror inquit Syllanam nunquam edito partu, matrũ affectus ignotos habere. Neq; enim perinde a parentibus liberi quã ab impudica adulteri mutuãtur. Nec ſi Iturius et Caluiſius adeſis omnibus fortunis, nouiſſimam ſuſcipiendæ accuſationis operam anui rependunt, ideo aut mihi infamia parricidij, aut Cæſari conſcientia ſubeunda eſt. Nam Domitiæ inimicitijs gratias agerem, ſi beniuolentia mecum in Neronem meum certaret. Nunc per concubinum Atimetum, & hiſtrionem paridem quaſi ſcenæ fabulas componit. Baiarum ſuarum piſcinas excolebat, cum meis conſilijs adoptio, & proconſulare ius, & deſignatio conſulatus, & cætera adipiſcendo imperio præpararentur. At exiſtat qui cohortes in urbe temptatas, qui prouinciarum fidem labefactatam, deniq; ſeruos uel libertos

ad ſcelus corruptos arguat. Viuere ego Britannico po-tiente rerum poterā, Ac ſi Plautus aut quis alius Rep. iudicaturus obtinuerit. deſunt ſcilicet mihi accuſatores qui non uerba impatientia caritatis aliquando incauta, ſed ea crimina obijciant, quibus niſi a filio mater abſolui non poſſim. Commotis qui aderant ultroq́; ſpiritus eius mitigantibus, colloquium filij expoſcit. Vbi nihil pro innocentia quaſi diffideret, nec beneficijs quaſi ex-probraret diſſeruit. Sed ultionem in delatores & præ-mia amicis obtinuit. Præfectura annonæ Senio Ruffo. cura ludorum qui a Cæſare parabantur Arruncio Stel-læ, Ægyptus C. Balbillo permittuntur. Syria Pantello deſtinata, & uarijs mox artibus eluſus, ad poſtremum in urbe retentus eſt. At Syllana in exilium acta. Cal-uiſius quoq; & Iturius releguntur. de Atimeto ſuppli-cium ſumptum. Validiore apud libidines principis Pa-ride, q̃ ut pœna afficeretur. Plautus ad præſens ſilentio tranſmiſſus eſt. Deferuntur dehinc conſenſiſſe Pallas, ac Burrus, ut Cornelius Sulla claritudine generis, & affi-nitate Claudij, qui per nuptias Antoniæ gener erat, ad Imperium uocaretur. Eius accuſationis auctor extitit Pætus quidam, exercendis apud ærarium ſectionibus famoſus, & tum uanitatibus manifeſtus. Nec tam gra-ta Pallantis innocentia, q̃ grauis ſuperbia fuit. quippe nominatis libertis eius, quos conſcios haberet, reſpondit nihil unquam ſe domi, niſi nutu aut manu ſignificaſſe, uel ſi plura demonſtranda eſſent, ſcripto uſum. ne uocem conſociaret. Burrus quamuis reus, inter iudices ſententiā dixit. Exiliumq́; accuſatori irrogatum, & tabulæ exu-ſtæ ſunt, quibus obliterata ærarij monimenta retrahe-bat.

bat. Fine anni ſtatio cohortis aſſidere ludis ſolita, demouetur. quo maior ſpecies libertatis eſſet, utq; miles theatrali licentiæ nõ permixtus, incorruptior ageret. et plebes daret experimentũ, an ãmotis cuſtodibus, modeſtiam retineret. urbem princeps luſtrauit e reſponſo aruſpicum, quod Iouis ac Mineruæ ædes de cœlo tactæ erãt Qu. Voluſio. P. Cepione conſulibus otium foris, fœda domi laſciuia qua Nero itinera urbis & lupanaria, & diuerticula, ueſte ſeruili in diſſimulationem ſui compoſitus pererrabat, comitantibus qui raperent ad uenditionem expoſita, et obuijs uulnera inferrent aduerſus ignaros, adeo ut ipſe quoq; exciperet ictus, et ore præferret. Deinde ubi Cæſarẽ eſſe qui graſſaretur pernotuit, augebanturq́; iniuriæ aduerſus uiros fœminasq́; inſignes et quidã ſimili licentia ſub nomine Neronis, multi proprijs cum globis eadem exercebant, & in modum captiuitatis nox agebatur. Iulius quidem Montanus Senatorij ordinis, ſed qui nondum honorem capeſſiſſet, congreſſus forte per tenebras cum principe quia uim tentantem acriter reppulerat, deinde agnitum orauerat, quaſi exprobraſſet, mori adactus eſt, Nero autem metuentior in poſterum, milites ſibi, & plerosq; gladiatorum circundedit, qui rixarum initia modica, & quaſi priuata ſinerent, ſi a læſis ualidius ageretur, arma inferrent. Ludicram quoq; licentiam, & fautores hiſtrionum uelut in prælia conuertit impunitate & præmijs. atq; ipſe occultus, & plerumq; coram proſpectans, donec diſcordi Populo & grauioris motus terrore, non aliud remedium repertum eſt, quàm ut hiſtriones Italia pellerentur, Mileſq́; theatro rurſum aſſideret. Per idem tempus

actum in Senatu de fraudibus libertorum. efflagitatumq; ut aduerſus male meritos, reuocandæ libertatis ius patronis daretur. Nec deerant qui cenſerent. Sed conſules relationem incipere non auſi ignaro principe, perſcripſere tamen conſenſum Senatus. Ille an auctor conſtitutionis fieret, ut inter paucos & ſententiæ aduerſos, qui busdam coalitam libertate irreuerentiam, eo prorupiſſe frementibus. ui ne an æquo cum patronis iure agerent. ſententiam eorum conſulerent, ac uerberibus manus ultro intenderent, impulere uel pœnam ſuam diſſuadentes. Quid enim aliud læſo patrono conceſſum, quàm ut uiceſimum ultra lapidem in oram campaniæ libertum relegetꝰ Cæteras actiones promiſcuas & pares eſſe. Tribuendum aliquod telum quod ſperni nequeat. Nec graue manumiſſis, per idem obſequium retinendi libertatẽ, per quod aſſecuti ſint. Ac criminum manifeſtos merito ad ſeruitutem retrahi ut metu coerceantur quos beneficia non commutauiſſent. Diſſerebatur contra, paucorum culpam ipſis exitioſam eſſe debere, nihil uniuerſorum iuri derogandum. quippe late fuſum id corpus. hinc plerumq; tribus, decurias, miniſteria magiſtratibus et ſacerdotibus, cohortes etiam in urbe conſcriptas, & plurimis equitum. pleriſq; Senatoribus. non aliunde originem trahi. Separarentur libertini, manifeſtã fore penuriã ingenuoꝝ. Non fruſtra maiores cũ dignitatẽ ordinũ diuiderent, libertatẽ in cõmuni poſuiſſe. Quin et manumittendi duas ſpecies inſtitutas. Vt relinqueretur pœnitentiæ aut nouo beneficio locus· quos uindicta patronus non liberauerit. uelut uinculo ſeruitutis attineri. Diſpiceret quiſq; merita tardeq; concederet, quod datũ nõ

adimeretur. Hæc ſententia ualuit. Scripſitq; Cæſar Se/
natui, priuatim expenderent cauſam libertorum, quotiẽs
a patronis arguerentur. In commune nihil derogent.
Nec multo poſt, ereptus amitæ libertus Paris, quaſi iure
ciuili, non ſine infamia principis, cuius iuſſu perpetratũ
ingenuitatis iudicium erat. Manebat nihilominus
quædam imago Reipublicæ. Nam inter Bibulium præ
torem et plebei tribunum Antiſtium, ortum certamen,
ꝙ immodeſtos fautores hiſtrionum et a prætore in uincu
la ductos, tribunus omitti iuſſiſſet. Comprobauere pa/
tres incuſata Antiſtij licentia. Simul prohibiti tribuni
ius prætorum et conſulum præripere, aut uocare ex Ita
lia cum quibus lege agi poſſet. Addidit. L. Piſo deſigna
tus conſul, ne quid intra domum pro poteſtate animad
uerterent, neue mulctam ab ijs dictam quæſtores æra/
rij in publicas tabulas ante quatuor menſes referrent,
medio tempore contradicere liceret. Deq; eo conſules
ſtatuerent. Cohibita arctius, & ædilium poteſtas.
ſtatutumq; quantum curules, quantum plebei pignoris
caperent. uel pœnæ irrogarent. Eo Heluidius Priſcus
tribunus plebis, aduerſus Obutronium Sabinum æra/
rij quæſtorem contentiones proprias exercuit. tanquam
ius haſtæ aduerſus inopes inclementer augeret. De/
in princeps curam tabularum publicarum a quæſto/
ribus ad præfectos tranſtulit. uarie habita, ac ſæpe im/
mutata eius rei forma. Nam Auguſtus permiſit Sena/
tui deligere præfectos. dein ambitu ſuffragiorum ſu/
ſpecto, ſorte ducebantur, ex numero prætorum qui præ
eſſent. Neq; id diu manſit, quia ſors deerrabat ad paꝝ ido
neos. tunc Claudius quæſtores rurſum impoſuit, iſq; ne

ſtratus, aut procurator in prouincia obtineret ſpectaculum gladiatorum, aut ferarum aut quid aliud ludicrum ederet. Nam ante non minus tali largitione, q̃ corripiendis pecunijs, ſubiectos affligebant, dū quæ libidine deliq̃rāt, ambitu propugnant. Factū et.S. conſultū ultionī iuxta et ſecuritati ut ſi quis a ſuis ſeruis interfectus eſſet, ij quoq; teſtamento manumiſſi ſub eodem tecto māſiſſent inter ſeruos ſupplicia penderent. Redditur ordini Lurius Varius conſularis, auaritiæ criminibus olim perculſus. Et Pomponia græcina inſignis fœmina Plantio, qui ouans ſe de Britannijs rettulit, nupta, ac ſuperſtitionis externæ rea, mariti iudicio permiſſa. Isq; priſco inſtituto propinquis coram, de capite famaq; coniugis cognouit. & inſontem nunciauit. Longa, huic Pomponiæ ætas, & continua triſtitia fuit. Nam poſt Iuliam Druſi filiam dolo Meſſalinæ interfectam, per quadraginta annos, non cultu niſi lugubri, non animo niſi mœſto egit. Idq; illi imperitante Claudio impune, mox ad gloriam uertit. Idem annus plures reos habuit, quorum P. Celerem accuſante Aſia, quia abſoluere nequibat Cæſar, traxit, ſenecta donec mortem obiret. Nam Celer interfecto ut memoraui Syllano proconſule, magnitudine ſceleris cætera flagitia obtegebat. Coſſutianum Capitonem Cilices detulerant, maculoſum fœdumq;, & idem ius audaciæ in prouincia ratum, quod in urbe exercuerat. Sed peruicaci accuſatione conflictatus, poſtremo defenſionem omiſit. ac lege repetundarum damnatus eſt, Pro Eprio Marcello a quo lycij res repetebant, eo uſq; ambitus præualuit, ut quidam accuſatorum eius exilio multarentur tanquam inſonti periculum feciſſent. Nerone tertium cō

ſule ſimul init conſulatum Valerius Meſſala. cuius proauum oratorē Coruinum, diuo Auguſto abauo Neronis, collegam in eo magiſtratu fuiſſe, pauci iam ſenum meminerant, Sed nobili familiæ honor auctus eſt, oblatis in ſingulos annos quingenis ſeſtertijs, quibus Meſſala paupertatem innoxiam ſuſtentaret. Aurelio quoq; Cottæ & Aterio Antonino annuam pecuniam ſtatuit princeps, quanuis per luxum habitas opes diſſipaſſent. Eius anni principio, mollibus adhuc initijs prolatum inter Parthos Romanosq; de obtinenda Armenia bellum acriter ſumitur, quia nec Vologeſes ſinebat fratrem Tyridatem dati a ſe regni expertem eſſe, aut alienæ id potentiæ donum habere, & Corbulo dignum magnitudine Populi Romani rebatur, parta olim a Lucullo Pompeioq; recipere. Ad hæc Armenij ambigua fide utraq; arma inuitabant, ſitu terrarum, ſimilitudine morum Parthis propiores, connubijsq; permixti, ac libertate ignota illuc magis ad ſeruitium inclinantes. Sed Corbuloni plus molis aduerſus ignauiam militum quā contra perfidiam hoſtium erat. Quippe Syria tranſmotæ legiones pace longa ſegnes, munia Romanorum ægerrime tolerabant. Satis conſtitit fuiſſe in eo exercitu ueteranos, qui non ſtationem, non uigilias iniſſent. Vallum foſſamq; quaſi noua & mira uiſerent. Sine galeis, ſine loricis, nitidi & quæſtuoſi, militia per oppida expleta. Igitur dimiſſis quibus ſenecta, aut ualitudo aduerſa erat, ſupplementum petiuit. Et habiti per Gallaciam ac Cappadociam delectus. Adiectaq; ex Germania legio cum equitibus alarijs, & peditatu cohortium. Retentusq; omnis exercitus ſub pellibus, quā

uis hyeme ſæua adeo ut obducta glacie, niſi effoſſa hu-mus, tentorijs locum non præberet, Ambuſti multorum artus ui frigoris, & quidam inter excubias exanima-ti ſunt. Annotatusq; miles, qui faſcem lignorum geſta-bat ita præriguiſſe manus, ut oneri adhærentes, truncis brachijs reciderent. Ipſe cultu leui, capite intecto, in ag mine in laboribus frequens adeſſe, laudem ſtrenuis, ſo-latium inualidis, exemplum omnibus oſtendere. De-hinc quia duritiam cœli militiæq; multi abnuebant, de ſerebantq;, remedium ſeueritate quæſitum eſt. Nec enim ut in alijs exercitibus primum alterumq; delictum ue-nia proſequebatur. ſed qui ſigna reliquerat, ſtatim capite pœnas luebat. Idq; uſu ſalubre, & miſericodia melius apparuit. Quippe pauciores illa caſtra deſeruere, q̃ ea in quibus ignoſcebatur. Interim Corbulo legionibus in tra caſtra habitis, donec uer adoleſceret, diſpoſitisq; per idoneos locos cohortibus auxiliarijs, ne pugnam priores adirent, prædicit. Curam præſidiorum Pactio Orphi-to primipili honore perfuncto mandat. Is quanq̃ incau tos barbaros, & bene gerendæ rei caſum offerri ſcripſe-rat, tenere ſe munimentis, & maiores copias opperiri iubetur. Sed rupto Imperio, poſtquam paucæ e proxi-mis caſtellis Turmæ aduenerant, pugnamq; imperitia poſcebant, congreſſus cum hoſte funditur. Et dãno eius exterriti qui ſubſidium ferre debuerant, ſua quiſq; in ca ſtra trepida fuga rediere. Quod grauiter Corbulo accæ pit, increpitũq; Pactium, & præfectos, militesq; tende re omnes extra uallum iuſſit. Inq; ea contumelia deten ti, nec niſi precibus uniuerſi exercitus exoluti ſunt. At Tyridates ſuper proprias clientelas, ope Vologeſi

fratris adiutus, non furtim iam, ſed palam bello infeſtare Armeniam, quosq; fidos nobis rebatur depopulari, & ſi copiæ contra ducerentur, eludere, huc quoq; & illuc uolitans, plura fama quã pugna exterrere. Igitur Corbulo *quæſito diu prælio, fruſtra habitus. & exemplo hoſtium circunferre bellum coactus, diſpartit uires, ut legati præfectiq; diuerſos locos pariter inuaderent.* Simul Regem Antiochum *monet, proximas ſibi præfecturas petere.* Nam Pharaſmanes *interfecto filio* Rhadamiſto, *quaſi proditore ſuo, quo fidem in nos teſtaretur, uetus aduerſus* Armenios *odium promptius exercebat,* Tunc *quoq; primum illecti* Iſichi, *gens ante alias ſocia* Romanis, *auia* Armeniæ *incurſauit.* Ita *conſilia* Tyridati *in contrarium uertebantur.* Mittebatq; *oratores, qui ſuo* Parthorumq; *nomine expoſtularent, cur datis nuper obſidibus, redintegrataq; amicitia, quæ nouis quoq; beneficijs locum aperiret, uetere* Armeniæ *poſſeſſione depelleretur.* Ideo *nondum ipſum* Vologeſem *commotum quia cauſa, quã ui agere mallet.* Sin *perſtaretur in bello, non defore* Arſacidis *uirtutem fortunamq; ſæpius clade* Romana *expertam.* Adeo Corbulo, *ſatis comperto.* Vologeſem *defectione* Hyrcaniæ *attineri, ſuadet* Tyridati *precibus* Cæſarem *aggredi.* Poſſe *illi regnum ſtabile, & res incruentas contingere, ſi omiſſa ſpe longinqua & ſera, præſentem potioremq; ſequeretur.* Placitum *dehinc, quia commeantibus inuicem nuncijs, nihil in ſumma pacis proficiebatur, colloquio ipſorum tempus locumq; deſtinari.* Mille *equitum præſidium* Tyridates *affore ſibi dicebat, quantum* Corbuloni *cuiusq; generis militum aſſiſteret, non ſtatuere, dum poſitis loricis &*

galeis, in faciem pacis ueniretur. Cuicunq; mortalium, nedum ueteri, & prouido duci barbaræ aſtutiæ patuiſſent. Ideo arctum inde numerum finiri, & hinc maiorem afferri, ut dolus patraretur. Nam equiti ſaggittarium uſu exercito, ſi detecta corpora obijcerentur, nihil profuturam multitudinem. Diſſimulato tamen intellectu, rectius dè ijs quæ in publicum conſulerentur, totis exercitibus coram diſſertaturos reſpondit. Locumq; delegit, cuius pars altera colles erant clementer aſſurgentes, accipiendis peditum ordinibus, pars in planiciem porrigebatur, ad explicandas equitum turmas, dieq; pacto, prior Corbulo ſocias cohortes & auxilia regum pro cornibus medio ſextam legionem conſtituit. Cui accita per noctem alijs ex caſtris, tria millia tertianorum permiſcuerat, una cum Aquila, quaſi eadem legio ſpectaretur. Tiridates uergente iam die procul aſtitit, unde uideri magis quã audiri poſſet. Ita ſine congreſſu dux Romanus abſcedere militem ſua quenq; in caſtra iubet. Rex ſiue fraudem ſuſpectans, quia plura ſimul in loca ibatur, ſiue ut commeatus noſtros Pontico mari, & Trapezunte oppido aduentantes interciperet, propere diſcedit. Sed neq; cõmeatibus uim facere potuit, quia per montes ducebantur præſidijs noſtris inſeſſos, & Corbulo, ne irritum bellum traheretur, utq; Armenios, ad ſua defendẽda cogeret excindere parat caſtella. ſibiq; quod ualidiſſimum in ea præfectura, cognomento uallandũ ſumit. Minora Cornelio Flacco legato & Iſteo Capitoni, caſtrorum præfecto mandat. Tum circunſpectis munimentis, & quæ expugnationi idonea, prouiſis, hortatur milites, ut hoſtem uagum, neq; paci aut præ-

lio paratum, ſed perfidiam & ignauiam fugæ confiten tem, exuerent ſedibus. gloriǽq; pariter & prædæ con/ ſulerent. Tum quadripartito exercitu, hos in teſtudinem conglobatos, ſubruendo uallo inducit. alios ſcalas mœnibus admouere, multos tormentis faces & haſtas incu tere iubet. Libratoribus funditoribusq; attributus locus unde eminus glandes torquerent, ne qua pars ſubſidium laborantibus ferret, pari undiq; motu. Tantus inde ar dor certantis exercitus fuit, ut intra tertiam diei par/ tem, nudati propugnatoribus muri, obijces portarum ſubuerſi, capta aſcenſu munimenta, omnesq; puberes tru cidati ſint, nullo milite amiſſo, paucis admodum uulne ratis. & imbelle uulgus ſub corona uenundatum. re/ liqua præda uictoribus ceſſit. Pari fortuna legatus, ac præfectus uſi ſunt. tribusq; una die caſtellis expugnatis cætera terrore, & alia ſponte incolarum, in deditionem ueniebāt. Vnde orta fiducia caput gentis Artaxata ag grediendi. Nec tamen proximo itinere ductæ legiones. quæ ſi amnem Araxem, qui mœnia alluit, ponte trans/ grederentur, ſub ictum dabantur. procul & latioribus uadis tranſiere. At Tyridates pudore & metu, ne ſi conceſſiſſet obſidioni, nihil opis in ipſo uideretur, ſi pro/ hiberet impeditis locis ſeq; & equeſtres copias illiga/ ret, ſtatuit poſtremo oſtendere aciem. Et dato die præ lium incipere, uel ſimulatione fugæ, locum fraudi pa/ rare. Igitur repente agmen Romanum circunfundit, non ignaro duce noſtro, qui uiæ pariter & pugnæ com poſuerat exercitum. Latere dextro tertia legio; ſiniſtro ſexta inſedebat, medijs decumanorum delectis, recepta inter ordines impedimenta. & tergum mille equites

tuebantur, quibus iuſſerat, ut inſtantibus cominus reſiſterent, refugos non ſequerentur. In cornibus pedes ſagittarius, & cætera manus equitum ibat. Productiore cornu in ſiniſtro per ima collium, ut ſi hoſtis intrauiſſet, fronte ſimul & ſinu exciperetur. Aſſultare ex diuerſo Tyridates, *non usq; ad iactum teli, ſed tum minitans, tum ſpecie trepidantis, ſi laxare ordines & diuerſos conſectari poſſet. ubi nihil temeritate ſolutum, nec amplius q̃ decurio equitum audentius progreſſus, & ſagittis confixus, cæteros ad obſequium exemplo firmauerat. propinquis iam tenebris abſceſſit.* Et Corbulo *caſtra in loco metatus, an expeditis legionibus, nocte* Artaxata *pergeret, obſidioneq; circundaret agitauit, conceſſis ſe illuc* Tyridatem *ratus.* Dein *poſtquam exploratores attulere longinquum regis iter, &* Medi *an* Albani *peterentur, incertum, lucem opperitur, præmiſſaq; leuis armatura, quæ muros interim ambiret, oppugnationẽq; eminus inciperet.* Sed *oppidani portis ſponte patefactis, ſe ſuaq;* Romanis *permiſere. quod ſalutem ipſis tulit.* Artaxatis *ignis immiſſus, deletaq; & ſolo æquata ſunt. quia nec teneri ſine ualido præſidio, ob magnitudinem mœnium, nec id nobis uirium erat, quod firmando præſidio, & capeſſendo bello diuideretur.* Vel *ſi integra & incuſtodita relinquerentur, nulla in eo utilitas aut gloria quod capta eſſent.* Adijcitur *miraculum uelut numine oblatum.* Nam *cuncta extra tecta hactenus ſole illuſtria fuere, quod repente mœnibus cingebatur, ita atra nube coopertum fulguribusq; diſcretum eſt ut quaſi infenſantibus deis exitio tradi crederetur.* Ob *hæc conſultatus* Imperator Nero. et Senatus *conſulto ſup*

plicationes habitæ. ſtatuæq; & arcus & continui con/ ſulatus principi. Vtq; inter feſtos referretur dies quo pa trata uictoria, quo nunciata, quo relatum de ea eſſet. Aliaq; in eandem formam decernuntur, adeo modum egreſſa ut. C. Caſſius de cæteris honoribus aſſenſus, ſi pro benignitate fortunæ dijs grates agerentur ne totum quidem annum ſupplicationibus ſufficere diſſeruerit, eoq; opportere diuidi ſacros & negotioſos dies. quis di/ uina colerent, & humana non impedirent. Varijs de inde caſibus iactatus, & multorum odia meritus reus, haud tamen ſine inuidia Senecæ damnatur. Is fuit. P. Suillius imperitante Claudio terribilis ac uenalis, & mutatione temporum, non quantum inimici cuperent demiſſus. quiq; ſe nocentem uideri, quàm ſuppliciem mallet. Eius opprimendi gratia repetitum credebatur Senatus conſultum pœnaq; Cinciæ legis, aduerſus eos qui pretio cauſas orauiſſent, Nec Suillius queſtu aut ex/ probratione abſtinebat, præter ferociam animi extrema ſenecta l ber, & Senecam increpans, infenſum amicis Claudij, ſub quo iuſtiſſimum exilium pertuliſſet, Simul ſtudijs inertibus, & iuuenem imperitiæ ſuetum, inuide/ re ijs qui uiuidam & incorruptam eloquentiam tuen/ dis ciuibus exercerent. Se Quæſtorem Germanici, Il/ lum domus eius adulterum fuiſſe. an grauius æſtiman dum ſponte litigatoris premium honeſtæ operæ aſſe/ qui, q̃ corrumpere cubicula principum fœminarum? qua ſapientia, quibus philoſophorum præceptis, intra quadriennium regiæ amicitiæ, ter millies ſeſtertium pa/ rauiſſet? Romæ teſtamenta & orbos, uelut indagine eius capi, Italiam & prouincias immenſo fœnore hau/

tiri. At ſibi labore quæſitam, & modicam pecuniam eſſe. crimen, periculum omnia potius toleraturum, q̃ ueterem ac olim partam dignationem ſubitæ fœlicitati ſubmittere. Nec deerant qui hæc iiſdem uerbis, aut uerſa in deterius Senecæ deferrent. Repertiq; accuſatores, direptos ſocios cum Suillius prouinciam Aſiam regeret, ac publicæ pecuniæ peculatum deferre. Mox quia inquiſitionem annuam impetrauerat, breuius uiſum, ſuburbana crimina incipi, quorum obuij teſtes erant. Ii acerbitate accuſationis Q. Pomponium ad neceſſitatem belli ciuilis detruſum, Iuliam Druſi filiam, Sabinamq; Poppæam ad mortem actas, & Valerium Aſiaticum. Luſium Saturninum, Cornelium Lupum circumuentos. Iam equitum Romanorum agmina damnata, omnemq; Claudij ſæuitiam Suillio obiectabant. Ille nihil ex his ſponte ſuſceptum, ſed principi paruiſſe defendebat. donec eam orationem Cæſar cohibuit, compertum ſibi referens ex commentarijs patris ſui, nullam cuiusquã accuſationem ab eo coactam. Tum iuſſa Meſſalinæ prætendi, & labare defenſio. Cur enim neminem alium electum qui ſæuienti impudicæ uocem præberet? puniendos rerum atrocium miniſtros, ubi precia ſcelerum adepti, ſcelera ipſa alijs delegent. Igitur adempta bonorum parte (nam filio & nepti pars concedebatur, eximebanturq; ẽt quæ teſtamento matris, aut aui acceperant) in inſulas Baleares pellitur, non ipſo diſcrimine, non poſt damnationem fractus animo, ferebaturq; copioſa et molli uita, ſecretum illud tolerauiſſe. filium eius Nerulinum aggreſſis accuſatoribus, per inuidiam patris, & crimina repetundarum, interceſſit princeps, tanquam ſatis ex

pleta ultione. Per idem tempus Octauius Sagitta plebei tribunus Pōtiæ mulieris nuptæ amore uecors, ingentibus donis adulteriū, et mox ut omitteret maritū emercatur, ſuum matrimonium promittens, ac nuptias eius pa/ctus. Sed ubi mulier uacua fuit, nectere mors, aduerſam patris uoluntatem cauſari, repertaq́; ſpe ditioris coniu/gis, promiſſa exuere. Octauius contra modo conqueri, modo minitari, famam perditam, pecuniam exhauſtam obteſtans, deniq́; ſalutem quæ ſola reliqua eſſet, arbitrio eius permittens. Ac poſtquam ſpernebatur, noctem unam ad ſolatium poſcit, qua delinitus, modum in po ſterum adhiberet. Statuitur nox. Et Pontia conſciæ an cillæ cuſtodiam cubiculi mandat. Ille uno cum liberto ferrum ueſte occultum infert. Tum ut aſſolet in amore & ira iurgia, preces, exprobratio, ſatisfactio, et pars te nebrarum, libidine ſepoſita & queſtu incenſus, nihil me tuentem ferro tranſuerberat. & accurrentem ancillam uulnere abſterret, cubiculoq́; prorumpit. Poſtera die ma nifeſta cædes, haud ambiguus percuſſor (quippe manſi taſſe una conuincebatur) Sed libertus ſuum illud faci/nus profiteri, ſe patroni iniurias ultum eſſe. Commoue ratq́; quosdā magnitudine exēpli. donec ancilla ex uul nere refecta, uerꝫ aperuit, poſtulatusq́; apud conſules a patre interfectæ, poſtq̄ tribunatu abierat, ſententia patrū et lege Cornelia de ſicarijs cōdēnatur. Non minus in ſignis eo anno impudicitia, maiorum Reip. malorum in i tium fecit. Erat in ciuitate Sabina Poppæa. T. Ollio pa tre genita, ſed nomen aui materni ſumpſerat, illuſtri me moria Poppæi Sabini conſulari et triumphali decore præfulgentis. Nam Ollium honoribus nōdū functū ami

citia Seiani peruenit. Huic mulieri cuncta alia fuere, præter honeſtum animum. Quippe mater eius ætatis ſuæ fœminas pulchritudine ſupergreſſa, gloriam pariter & formam dederat. Opes claritudini generis ſufficiebãt. Sermo comis, nec abſurdum ingenium modeſtiam præferre, & laſciuia uti, rarus in publicum egreſſus, Idq; uelata parte oris, ne ſatiaret aſpectum, uel quia ſic decebat. Famæ nunq̃ pepercit, maritos et adulteros nõ diſtinguens, neq; affectui ſuo aut alieno obnoxia, Vnde utilitas oſtenderetur, illuc libidinem transferebat. Igitur agẽtem eam in matrimonio Rufi Criſpi equitis Romani, ex quo filium genuerat, Otho pellexit iuuenta ac luxu. Et quia flagrantiſſimus in amicitia Neronis habebatur, nec mora quin adulterio matrimoniũ iungeretur. Otho ſiue amore incautus, laudare formam elegantiãq; uxoris apud principem, ſiue ut accenderet, ac ſi eadem fœmina potirentur, id quoq; uinculum potentiam ei adijceret. Sæpe auditus eſt conſurgens e conuiuio Cæſaris, ſe ire ad illam, ibi conceſſam dictitans nobilitatem, pulchritudinem, uota omnium, & gaudia fœlicium. His atq; talibus irritamentis, non longa contatio interponitur, ſed accepto aditu, Poppæa primum per blandimenta & artes ualeſcere, Imparem cupidini ſe, & forma Neronis captam ſimulans, mox acri iam principis amore, ad ſuperbiam uertens, ſi ultra unam alteramq; noctem attineretur, nuptam eſſe ſe dictitans, nec poſſe matrimonium amittere, deuinctam Othoni per genus uitæ, quod nemo adæquaret. Illum animo et cultu magnificũ Ibi ſe ſumma fortuna dignam uiſere. At Neronem pellice ancilla & aſſuetudine Actes deuinctũ, nil e cõtuber

nio ſeruili, niſi abiectum & ſordidum traxiſſe. Deij/citur familiaritate ſueta poſt congreſſu et comitatu Otho & poſtremo, ne in urbe æmulatus ageret, prouinciæ Luſitaniæ præficitur. Vbi uſq; ad ciuilia arma, non ex priore infamia, ſed integre ſanctéq; egit, procax otij, & poteſtatis temperantior. Hactenus Nero flagitijs & ſceleribus uelamenta quæſiuit. Suſpectabat maxime Cor/nelium Syllam. ſocors ingenium eius in contrarium trahens, callidumq; & ſimulatorem interpretando, quẽ metum Graptus ex libertis Cæſaris uſu & ſenecta a Tiberio uſq; domum principum edoctus, tali menda/cio intendit. Pons Miluius in eo tempore celebris no/cturnis illecebris erat. uentitabatq; illuc Nero, quo ſolutius urbem extra laſciuiret. Igitur regredienti per uiã Flaminiam compoſitas inſidias, fatoq; euitatas, quoni/am diuerſo itinere Sallugianos in hortos remeauerit, auctoremq; eius doli Syllam ementitur, quia forte reddentibus miniſtris principis, quidam per iuuenilem licenti/am quæ tunc paſſim exercebatur, inanem metum fece/rant. Neq; ſeruorum quiſquam, neq; clientium Syllæ agnitus. maxime deſpecta & nullius auſi capax natura eius a crimine abhorrebat, Perinde tamen quaſi conuictus eſſet, cedere patria, & Maſſilienſium mœnibus coerceri iubetur. Iiſdem conſulibus auditæ Puteolano/rum legationes, quas diuerſas Senatorius ordo plebſq; ad Senatum miſerant. Illi uim multitudinis, hi magi/ſtratuum & primi cuiuſq; auaritiam increpantes. Cũq; ſeditio ad ſaxa & minas ignium progreſſa necem & arma perliceret. C. Caſſius adhibendo remedio dele/ctus. quia ſeueritatem eius non tolerabant, precante

ipſo,

ipſo, ad Scribonios *fratres ea cura transfertur, data co horte prætoria, cuius terrore & paucorum ſupplicio, rediјt oppidanis concordia.* Non *referrem uulgatiſſimum* Senatus *conſultum, quo ciuitati* Syracuſanorum *egredi numerum edendis gladiatoribus finitum permittebatur, niſi* Pætus Thraſea *contradixiſſet, præbuiſſetq; materiam obtrectatoribus arguendæ ſententiæ.* Cur *enim ſi* Rempub. *egere libertate* Senatoria *crederet, tam leuia conſectaretur? quin de bello aut pace, de uectigalibus & legibus, quibusq; alijs* Romana *continentur, ſuadere diſſuadere licere patribus, quotiens ius dicendæ ſententiæ accæpiſſent, quæ uellent expromere, relationemq; in ea poſtulare.* An *ſolum emendatione dignum, ne* Syracuſis *ſpectacula largius ederentur?* Cætera *per omnes* Imperij *partes perinde egregia, quam ſi non* Nero, *ſed* Thraſea *regimen eorum teneret.* Quæ *ſi ſumma diſſimulatione tranſmitterentur, quanto magis inanibus abſtinendum?* Thraſea *contra, rationem poſcentibus amicis, non præſentium ignarum reſpondebat, eiusmodi cõſulta corrigere, ſed patrum honori dare, ut manifeſtum fieret, magnarum rerum curam non diſſimulaturos, qui animum etiam leuiſſimis aduerterent. eodem anno crebis populi flagitationibus, immodeſtiam publicanorũ arguentis dubitauit* Nero *an cuncta uectigalia omitti iuberet, idq; pulcherrimum donum generi mortalium daret.* Sed *impetum eius, multum prius laudata magnitudine animi, attinuere* Senatores, *diſſolutionẽ* Imperij *docendo, ſi fructus quibus* Reſp. *ſuſtineretur, diminuerentur.* Quippe *ſublatis portorijs, ſequens ut tributorum abolilo expoſtularetur.* Plerasq; *uectigaliũ*

ſocietatis, a conſulibus & tribunis plebis conſtitutas acri etiam Populi Romani libertate. Reliqua mox ita prouiſa, ut ratio quæſtuum & neceſſitas irrogationum inter ſe congruerent, Temperandas plane publicanorũ cupidines ne per tot annos ſine querela tolerata, nouis acerbitatibus ad inuidiam uerterent. Ergo edixit princeps ut leges cuiusq; publici occultæ ad id tempus, proſcriberentur, omiſſas petitiones non ultra annum reſumerẽt. Romæ prætor ꝑ prouincias qui proprætore aut conſule eſſent, iura aduerſus publicanos extra ordinem redderent. Militibus immunitas ſeruaretur, niſi in ys quæ ueno exercerent, aliaq; admodum æqua quæ breui ſeruata, dein fruſtra habita ſunt. Manet tamen abolitio quadrageſimæ quinquageſimæq;, & quæ alia ex auctionibus illicitis nomina publicani inuenerant. Temperata apud traſmarinas prouincias frumenti ſubuectio. Et ne cenſibus negotiatorum, naues aſcriberentur, tributũq; pro illis penderent conſtitutũ. Reos ex prouincia Africa qui proconſulare Imperium illic habuerunt Sulpicium Camerinum, & Pomponium Siluanum abſoluit Cæſar. Camerinum aduerſus priuatos & paucos, ſæuitiæ magis captarum pecuniarum crimina obijcientes, Siluanum magna uis accuſatorum circunſteterat, poſcebatq; tempus euocandorum teſtium, Reus illico defendi poſtulabat. Valuitq; pecunioſa orbitate & ſenecta, quã ultra eorum uitam produxit, quorum ambitum euaſerat. Quietæ ad id tempus res in Germania fuerant, ingenio ducum, qui peruulgatis triumphi inſignibus, maius ex eo decus ſperabant, ſi pacem continuauiſſent. Paulinus Pompeius. L. Vetus ea tempeſtate exercitui præe

rant. Ne tamen ſegnem militem attinerent, ille inchoa/tum ante tres & ſexaginta annos a Druſo aggerem co/hercendo Rheno, abſoluit, Vetus Moſſelamq; atq; Ararim facta inter utrumq; foſſa connectere parabat, ut copiæ per mare, dein Rhodano & Arare ſubuectæ, per eam foſſam, mox fluuio Moſſela, in Rhenum, exin oceanum decurrerent, ſublatisq; itinerum difficultatibus, nauigabilia inter ſe occidentis ſeptentrionisq; littora fierẽt. Inuidit operi Helius Gracilis Belgicæ Legatus, deter/rendo Vetere, ne legiones alienæ prouinciæ inferret, in ſtudiaq; Galliarum affectaret. formidoloſum id Impe/ratori dictitans, quo plerumq; prohibentur conatus ho/neſti. Cæterum continuo exercituum otio fama in/ceſſit, ereptum ius legatis ducendi in hoſtem. eoq; Fri/ſii iuuentutem ſaltibus aut paludibus, imbellem æta/tem per lacus admouere ripæ., agrosq; uacuos, & militum uſui ſepoſitos inſedere, auctore Verrito, & Malorige qui nationem eam regebãt, in qua tum Germanici regnabant. Iamq; fixerant domos, ſemi/na aruis intulerant, utq; patrium ſolum exercebant, cum dubius Auitus accepta a Paulino prouincia, minitando uim Romanam, niſi abſcederent Friſii ueteres in locos, aut nouam ſedem a Cæſare impetra/rent, perpulit Verritum & Malorigem preces ſuſci/pere. profectiq; Romam, dum aliis curis intentum Neronem opperiuntur inter ea quæ Barbaris oſtentantur, intrauere Pompeij Theatrum, quo magnitudinem populi uiſerent. Illic per otium (neq; enim ludicris ignari oblectabantur) dum conſeſſum caueæ, diſcrimina ordinum, quis eques, ubi Senatus percunctantur, aduer/

dantur. Et minæ quidem hoſtiles in ipſos uertebantur. Sed ciuitas Iubonum ſocia nobis malo improuiſo affli-cta eſt. Nam ignes terra editi, uillas, arua, uicos, paſſim corripiebant, ferebanturq; in ipſa conditæ nuper Colo-niæ mœnia, neq; extingui poterant, non ſi hymbres ca-derent, non ſi fluuialibus aquis aut quo alio humore ni-terentur donec inopia remedij, & ira cladis, agreſtes quidam eminus ſaxa iacere, dein reſidentibus flammis propius ſuggreſſi, ictu fuſtium, alijsq; uerberibus, ut fe-ras abſterrebant, Poſtremo tegmina corpori direpta inij-ciunt, quanto magis profana, & uſu uiliori polluta, tan-to magis oppreſſura ignes. Eodem anno Ruminalem ar-borem in comitio quæ ſuper octingentos & quadragin-ta ante annos Remi Romuliq; infantiam texerat, mor-tuis ramalibus & areſcente trunco deminutā prodigij loco habitum eſt, donec in nouos fœtus reuiuiſceret.

P. CORNELII TACITI AB AXCESSV DIVI AVGVSTI HISTORIARVM LIB. XIIII.

Aio Vipſano Fonteio Cõſulibus diu meditatum ſcelus, non ultra Nero diſtulit, uetuſtate Imperij coalita audacia, & flagrantior in dies amore Poppeæ, quæ ſibi matrimonium, et diſſidiũ Octauiæ incolumi Agrippina haud ſperans, crebris criminationibus, aliqdo per facetias incuſaret principẽ, et pupillum uocaret, qui iuſſis alienis obnoxius nõ modo Imperij, ſed libertatis etiã indigeret. Cur, enim differri nuptias ſuas? formam ſcilicet diſplicere, & triumphales auos, an fœcunditatem, & uerum animum timeri? ne uxor ſaltem iniurias patrum, iram populi aduerſus ſuperbiam auaritiamq; matris aperiat, Quod ſi nurum Agrippina non niſi filio infeſtam ferre poſſet, reddatur ipſa Othonis coniugio, ituram quoquo terrarum, ubi audiret potius contumelias Imperatoris quàm uiſeret periculis eius immixta. Hæc atq; talia lachrymis, & arte adulteræ penetrantia, nemo prohibebat cupientibus cunctis infringi matris potentiã, et credente nullo, usq; ad cædẽ eius duratura filij odia. Tradit Cliuius ardore retinendæ Agrippinam potentiæ eo usq; prouectam, ut medio diei, cum id temporis Nero per uinum & epulas incaleſceret, offerret ſe ſæpius temulento comptã, et inceſto paratã. Iamq; laſciua oſcula prænũcias flagi

tijs blanditias annotantibus proximis, Senecam *contra muliebres illecebras, ſubſidium a fœmina petiuiſſe,* Im*miſſamq́;* Acten *libertam, quæ ſimul ſuo periculo,* & *infamia* Neronis *anxia, deferret, peruulgatum eſſe inceſtum gloriante matre, nec toleraturos milites profani principis* Imperium. Fabius Ruſticus *non* Agrippinæ, *ſed* Neroni *cupitum id memorat, eiuſdemq́; libertate aſtu diſiectum.* Sed *quæ* Cliuius *eadem cæteri quoq; auctores prodidere,* & *fama huc inclinat, ſeu conceperit animo tantum immanitatis* Agrippina, *ſeu credibilior nouæ libidinis meditatio in ea uiſa eſt, quæ puellaribus annis ſtuprum cum* Lepido *ſpe dominationis admiſerat, pari cupidine uſq; ad libita* Pallantis *prouoluta,* & *exercita ad omne flagitium patrui nuptijs.* Igitur Nero *uitare ſecretos eius congreſſus abſcedentem in hortos aut tuſculanum, uel* Antiatem *in agrum, laudare* ꝙ *otium laceſſeret.* Poſtremo *ubicunq; haberetur, prægrauem ratus interficere conſtituit, hactenus conſultans, ueneno, an ferro, uel qua alia ui.* Placuitq́; *primo uenenum.* Sed *inter epulas principis ſi daretur, referri ad caſum non poterat, tali iam* Britannici *exitio.* Et *miniſtros tentare arduum uidebatur, mulieris uſu ſcelerum aduerſus inſidias intentæ, atq; ipſa præſumendo remedia munierat corpus.* Ferrum & *cædes quo nam modo occultaretur nemo reperiebat,* & *ne quis illi tanto facinori delectus, iuſſa ſperneret metuebat.* Obtulit *ingenium* Anicetus Libertus, *claſſis apud* Miſenum *præfectus,* & *pueritiæ* Neronis *educator, ac mutuis odijs* Agrippinæ *inuiſus.* Ergo *nauem poſſe componi docet, cuius pars ipſo in mari per artem ſoluta, effunderet ignaram.* Nihil

tam capax fortuitorum q̃ mare, & ſi naufragio inter-cepta ſit, quem adeo iniquum, ut ſceleri aſſignet, quod uenti & fluctus deliquerint? Aditurum principem defunctæ templum, & aras, & cætera oſtentandæ pietati. Placuit ſolertia, tempore etiam adiuta, quãdo quinquatruum feſtos dies apud Baias frequentabat. Illuc matrem elicit, ferendas parentum iracundias, & placandum animum dictitans, quo rumorem reconciliationis efficeret, acciperetq; Agrippinam, facili fœminarum credulitate ad gaudia uenientem. Dehinc obuius in littora (nam Antio aduentabat) excipit manu, et complexu, ducitq; Baulos (id uillæ nomen eſt quæ promontorium Miſenum inter et Baianum lacum flexo mari alluitur) Stabat inter alias, nauis ornatior, tanquam id quoq; honori matri daretur. Quippe ſueuerat triremi, & claſſiariorum remigio uehi. Ac tum inuitata ad epulas erat, ut occultando facinori nox adhiberetur. Satis conſtitit extitiſſe proditorem, & Agrippinam, auditis inſidijs an crederet ambiguam, geſtamine ſellæ Baias peruectã. Ibi blandimentum ſubleuauit metum, comiter excæpta, ſuperq; ipſum collocata. Nam pluribus ſermonibus modo familiaritate iuuenili Nero, & rurſus adductus quaſi ſeria conſociaret, tracto in longum conuictu, proſequitur abeuntem arctius oculis & pectori hærens, ſiue explenda ſimulatione, ſeu perituræ matris ſupremus aſpectus quanuis ferum animum retinebat. Noctem ſyderibus illuſtrem, & placido mari quietam, quaſi conuincendum ad ſcelus, dij præbuere. Nec multum erat progreſſa nauis, duobus e numero familiarium Agrippinã comitantibus. ex quibus Crepereius Gallus haud pro-

cui gubernaculis adſtabat. Aceronia ſuper pedes cubi/tantis recliuis, pœnitentiam filij, & recuperatam ma/tris gratiam per gaudium memorabat, cum dato ſigno, ruere tectum loci multo plumbo graue, præſſusq; Cre pereius, & ſtatim exanimatus eſt. Agrippina & Ace ronia eminentibus tecti parietibus forte ualidioribus quã uis oneri cederent, protectæ ſunt. nec diſſolutio nauigij ſequebatur turbatis omnibus, & quod pleriq; ignari etiam conſcios impediebant. Iuſſum dehinc remigibus ratem unum in latus inclinare. atq; ita nauem ſubmer gere. Sed neq; ipſius promptus in rem ſubitam conſenſus & alij contra nitentes dedere facultatem lenioris in mare iactus. Verum Aceronia imprudens, dum ſe Agrippinam eſſe, & ut ſubueniretur matri principis clamitat, contis & remis & quæ ſors obtulerat, nauali bus telis conficitur. Agrippina ſilens, eoq; minus agni ta, unum tamen uulnus humero excæpit. Nando de/inde occurſu lenunculorum Lucrinum in lacum uectã, uillæ ſuæ inferunt. Illic reputans ideo ſe fallacibus lit/teris accitam, & honore præcipuo habitam. qđq; littus iuxta non uentis acta, non ſaxis impulſa nauis, ſum/ma ſui parte, ueluti terreſtre machinamentum conci/diſſet, obſeruans etiam Aceroniæ necem, ſimul ſuum uulnus aſpiciens, ſolum inſidiarum remedium eſſe, ſi non intelligerentur. Miſitq; libertum Agerinum, qui nunciaret filio benignitate deum, & fortuna eius eua/ſiſſe grauem caſum. Orare ut quãuis periculo matris ex territus uiſendi curam differret. Sibi ad præſens quiete opus. Atq; interim ſecuritate ſimulata, medicamina uul neri & fomenta corpori adhibet. Teſtamentum Acero/

niæ requiri, bonaq́; obſignari iubet. Id *tantum non per ſimulationem*. At Neroni *nuncios patrati facinoris operienti affertur euaſiſſe ictu leui ſauciã*. Et *hactenus adito diſcrimine ne auctor dubitaretur, tum pauore exanimis, & iam iamq; affore obteſtans uindictæ properam, ſiue ſeruitia armaret, uel militem accenderet, ſiue ad* Senatum & *populum peruaderet, naufragium, & uulnus, & interfectos amicos obijciendo, quod contra ſubſidium ſibi? niſi quid* Burrus & Seneca *expergiſcerentur, quos ſtatim acciuerat, incertum an & ante ignaros*, Igitur *longum utriusq; ſilentium ne irriti diſſuaderent, & eo deſcenſum credebant, ut niſi præueniretur* Agrippina, *pereundum* Neroni *eſſet. poſt* Se*neca hactenus promptior reſpicere* Burrum, *ac ſcitaretur, an militi imperanda cædes eſſet?* Ille *prætorianos toti* C*æſarum domui obſtrictos, & memores Germanici, nihil aduerſus progeniem eius atrox auſuros reſpondit, perpetraret* A*nicetus promiſſa*. *Qui nihil cunctatus, poſcit ſummam ſceleris*. Ad *illam uocem* Nero, *illos in uidiæ dari* Imperium, *auctoremq́; tanti muneris libertum profitetur*. Iret *propere, duceretq́; promptiſſimos ad iuſſa*. Ipſe *audito, ueniſſe miſſu* Agrippinæ *nunciũ* A*gerinum. ſcenam ultro criminis parat, gladiumq́; dum mandata perfert, abijcit inter pedes eius, tum quaſi deprehenſo, uincla inijci iubet, ut exitium principis molitam matrem, & pudore deprehenſi ſceleris ſponte mortem ſumpſiſſe confingeret*, Interim *uulgato* A*grippinæ periculo, quaſi caſu eueniſſet, ut quisq; acceperat decurrere ad litus*. Hi *molium obiectus, hi proximas ſcaphas ſcandere*. Alij *quantum corpus ſinebat, uadere*

in mare. quidam manus protendere, queſtibus, uocis clamore diuerſa rogantium, aut incerta reſpondentium, omnis ora compleri. Affluere ingens multitudo cum luminibus. atq; ubi incolumen eſſe pernotuit, ut ad gratã dum ſeſe expedire, donec aſpectu armati & minitantis agminis diſiecti ſunt. Anicetus uillam ſtatione circumdat. refractaq; ianua, obuios ſeruorum arripit, donec ad fores cubiculi ueniret, cui pauci adſtabant, cæteris terrore irrumpentium exterritis. Cubiculo modicum lumen inerat, & ancillarum una, magis ac magis anxia Agrippina, quod nemo a filio, ac ne Agerinus quidem, aliam fere littore faciem, nunc ſolitudinem ac repentinos ſtrepitus, & extremi mali indicia. Abeunte dehinc ancilla, tu quoq; me deſeris. Prolocuta, reſpicit Anicetum Trierarcho, Herculeo, & Oloarito centurione claſſiario comitatum. Ac ſi ad uiſendum ueniſſet reſotam nunciaret, ſin facinus patraturus, nihil ſe de filio credere, non imperatum parricidium. Circunſiſtunt lectum percuſſores. et prior Trierarchus fuſte caput eius afflixit. Nam in mortem centurioni ferrum diſtringenti, protendens uterum, Ventrem feri, exclamauit, rogãs miniſtrum ut utero dirum enſem conderet, adijciens, hic eſt hic eſt fodiendus ferro, monſtrum qui tale tulit. Poſt hanc uocem, cum ſupremo mixtã gemitu animã tandẽ poſt fera triſtẽ uulnera reddidit. Ictibus enim multiſq; uulneribus confecta eſt. Hæc conſenſu traduntur. Aſpexerit ne matrem exanimem Nero, & formam corporis eius laudauerit, ſunt qui tradiderint. ſunt qui abnuãt. Cremata eſt nocte eadem, conuiuali lecto, & exequijs uilibus. Neq; dum Nero rerum potiebatur congeſta aut

clauſa humo, mox domeſticorum cura, leuem tumulum accepit. uiam Miſeni propter, & uillam Cæſaris dictatoris, quæ ſubiectos ſinus editiſſima proſpectat, accenſo regno libertus eius cognomento Mneſter ipſe ferro ſe tranſegit, Incertum caritate in patronam, an metu exitij. Hunc ſui finem multos ante annos crediderat Agrippina contempſeratq;. Nam conſulenti ſuper Nerone, reſponderunt Chaldæi, fore ut imperaret matremq; occideret, Atq; illa, occidat inquit, dum imperet. Sed a Cæſare perfecto demum ſcelere, magnitudo eius intellecta eſt, reliquum noctis, modo per ſilentium defixus, ſæpius pauore exurgens, & mentis inops lucem opperiebatur, tanquam exitium allaturam. Atq; eum auctore Burro prima centurionum tribunorumq; adulatio ad ſpem firmauit, prehenſantium manum, gratantiumq;, ꝙ diſcrimen improuiſum, & matris facinus euaſiſſet. Amici dehinc adire templa, et cœpto exemplo proxima campaniæ municipia, uictimis & legationibus lætitiam teſtari. Ipſe diuerſa ſimulatione mœſtus, & quaſi incolumitati ſuæ infenſus, ac morte parentis illachrymãs. Quia tamen non ut hominum uultus, ita locorum facies mutantur, obuerſabatur maris illius & littorum grauis aſpectus. Et erant qui crederent, ſonitum tubæ, collibus circum editis, planctusq; tumulo matris audiri. Neapolim conceſſit, litteraſq; ad Senatum miſit. quarum ſumma erat, repertum cum ferro percuſſorem Agerinum ex intimis Agrippinæ libertis, & luiſſe eam pœnam conſcientia, qua ſcelus parauiſſet. adijciebat crimina longius repetita ꝙ conſortium Imperij, iuraturaſq; in fœminæ uerba prætorias cohortes, idemq; dedecus Senatus &

populi ſperauiſſet. Ac poſtea quàm fruſtra oblata ſint, infenſa militibus patribusq; & plebi, diſſuaſiſſet donatiuum & congiarium, periculaq; uiris illuſtribus inſtruxiſſet, quanto ſuo labore perpetratum? ne irrumperet curiam, ne gentibus externis reſponſa daret. Temporum quoq; Claudianorum oblita inſectatione, cuncta eius dominationis flagitia in matrem tranſtulit, publica fortuna extinctam referens. Namq; & naufragium narrabat, quod fortuitum fuiſſet, quis adeo hebes inueniretur, ut crederet? aut a muliere naufraga miſſum cũ telo unum, qui cohortes, et claſſes Imperatoris perfringeret? Ergo non iam Nero, cuius immanitas omnium queſtus anteibat, ſed Seneca aduerſo rumore erat, ꝙ oratione tali confeſſionem ſcripſiſſet. Miro tamen certamine procerum decernuntur ſupplicationes apud omnia puluinaria, utq; quinquatria quibus apertæ eſſent inſidiæ, ludis annuis celebrarentur: Aureum Mineruæ ſimulachrum in curia, & iuxta principis imago ſtatueretur. Dies Natalis Agrippinæ inter nefaſtos eſſet, Thraſea Pætus ſilentio uel breui aſſenſu priores adulationes tranſmittere ſolitus, exitium Senatui, ac ſibi cauſam periculi fecit, Cæteris libertatis initium non præbuit. Prodigia quoq; crebra & irrita interceſſere. Anguem enixa mulier & alia in concubitu mariti fulmine exanimata, Iam Sol repente obſcuratus & tactæ de cœlo quattuordecim urbis regiones. quæ adeo ſine cura deum eueniebant, ut multos poſt annos Nero Imperium & ſcelera continuauerit. Cæterum quo grauaret inuidiam matris, eaq; demota, auctam lenitatem ſuam teſtificaretur, fœminas illuſtres Iuniam & Calphurniam; præ-

ſectura functos, Valerium Capitonem & Licinium Ga bolum ſedibus patrijs reddidit, ab Agrippina olim pul ſos. Etiam Loliæ Paulinæ cineres reportari, ſepulchrũq; extrui permiſit. quosq; ipſe nuper relegauerat, Tiuriũ & Caluiſium pœna exoluit. Nam Syllana fato functa erat, longinquo ab exilio Tarentum regreſſa labante iam Agrippina, cuius inimicitijs conciderat, uel tum mitigata. Cunctanti in oppidis campaniæ, quo nam modo urbem ingrederetur, an obſequium Senatus, an ſtu dia plebis reperiret anxio, contra deterrimus quisq; quo rum non alia regio fœcundior extitit, inuiſum Agrippi næ nomen, & morte eius accenſum populi fauorem di/ xerunt. Iret intrepidus et uenerationem ſui coram expe riretur. Simul progredi expoſcunt. & promptiora q̃ promiſerant inueniunt, obuias tribus, feſto cultu Sena tum, coniugum ac liberorum agmina, per ſexum et æta tem diſpoſita, extructos qua incederet ſpectaculorum gradus quo modo triumphi uiſuntur. Hinc ſuperbus ac publici ſeruitij uictor, Capitolium adijt, grates exoluit. ſeq; in omnes libidines effudit. quas male coercitas, qua liſcunq; matris reuerentia tardauerat. Vetus illi cura erat curriculo quadrigarum inſiſtere. nec minus fœdum ſtudium cithara ludicrum in modum canere, cum cœ/ naret. quod regibus & antiquis ducibus factitatum me morabat, Idq; uatum laudibus celebre & deorum ho/ nori datum. Enim uero cantus Apollini ſacros, taliq; ornatu aſtare, non modo Græcis in urbibus, ſed Roma/ na apud templa, nomen præcipuum, & præſcium. Nec iam ſiſti poterat, cum Senecæ ac Burro uiſum, ne utroq; peruinceret, alterum concedere. Clauſumq; ual/

le Vaticana, ſpacium in quo equos regeret, haud pro/miſcuo ſpectaculo, mox ultro uocari Populus Romanus laudibus extollere, ut eſt uulgus cupiens uoluptatum, et ſi eodem princeps trahat lætum, Cæterum uulgatus pudor, non ſatietatem, ut rebantur, ſed incitamentum attulit. Ratusq; dedecus amoliri, ſi plures fœdaſſet, nobi/lium familiarum poſteros, egeſtate uenales, in ſcenā deduxit, quos fato perfunctos, ne nominatim tradam, maioribus eorum tribuendum puto. Nam & eius flagitium eſt, qui pecuniam ob delicta potius dedit, q̃ ne delin/querent. Notos quoq; equites Romanos operas arenæ promittere ſubegit, donis ingentibus, niſi quod merces ab eo qui iubere poteſt uim neceſſitatis affert. Ne tamē adhuc publico Theatro dehoneſtaretur, inſtituit ludos Iuuenalium uocabulo. In quos paſſim nomina data. Nō nobilitas cuiquam, non ætas aut acti honores impedi/mento quo minus Græci Latiniue hyſtrionis artem exercerent, uſq; ad geſtus, modosq́; haud uiriles. Quin & fœminæ illuſtres deformia meditari. Extructaq́; apud Nemus quod nauali ſtagno circumpoſuit Auguſtus, conuenticula & cauponæ, et poſita ueno irritamenta luxus. dabanturq́; ſtipes, quas boni, neceſſitate intemperantes gloria conſumerent. Inde gliſcere flagitia & infamia. nec ulla moribus olim corruptis plus libidinum circum/dedit q̃ illa colluuies. Vix artibus honeſtis pudor reti/netur, nedum inter certamina uitiorum, pudicitia, aut modeſtia, aut quicquam probi moris reſeruaretur. Po/ſtremus ipſe ſcenas aſcendit, multa cura tentans citha/ram & præmeditans, aſſiſtentibus familiaribus abſce/ſerat cohors militum, centuriones tribuniq́;. Et mœrens

Burrus,

Burrus, ac laudans. Tuncq; primum conſcripti ſunt equites Romani, cognomento Auguſtanorum, ætate ac robore conſpicui. & pars ingenio procaces, alij in ſpe potentiæ. Hi dies ac noctes plauſibus perſonare. Formam principis uocemq; deum uocabulis appellantes, quaſi per uirtutem clari, honoratiq; agere. Ne tamen ludicræ tantum Imperatoris artes noteſcerent, carminum quoq; ſtudium affectauit, contractis quibus aliqua pangendi facultas. Nec dum inſignis ætatis nati, conſidere ſimul, & allatos uel ibidem repertos uerſus connectere, atq; ipſius uerba quoquo modo prolata ſupplere. quod ſpecies ipſa carminum docet, non impetu & inſtinctu, nec ore uno fluens. Etiam ſapientiæ doctoribus tempus impartiebat poſt epulas. utq; contraria aſſeuerantium diſcordiæ eruebantur, nec deerant qui uoce uultuq; triſti inter oblectamenta regia ſpectari cuperent. Sub idem tēpus leui contentione atrox cædes orta inter colonos Nucerinos, Pompeianosq; gladiatorio ſpectaculo, quod Liuidineius Regulus quem motum Senatu retuli edebat. quippe oppidana laſciuia inuicem inceſſente probra, de in ſaxa, poſtremo ferrum ſumpſere, ualidiore Pompeianorum plebe, apud quos ſpectaculum edebatur. Ergo deportati ſunt in urbem multi e Nucerinis, trunco per uulnera corpore, ac pleriq; liberorum ac parentum mortes deflebant. Cuius rei iudicium princeps Senatui, Senatus conſulibus permiſit. Et rurſus re ad patres delata, probibiti publice in decem annos eiuſmodi cœtu Pōpeiani. collegiaq; quæ contra leges inſtituerant, diſſoluta. Liuidineius & qui alij ſeditionem conciuerant, exilio mulctati ſunt. Motus Senatu & Pedius Blæſus, accu

ſantibus Cyrenenſibus, uiolatum ab eo theſaurum Aeſcu lapij delectumq; militarem pretio & ambitione corru/ ptum. Iidem Cyrenenſes reum agebant Attilium Stra bonem, prætoria poteſtate uſum, & miſſum diſceptato rem a Claudio agrorum, quos regis Appionis quondã habitos, & Po.Ro. cum regno relictos, proximus quiſq; poſſeſſor inuaſerant, diutinaq; licentia & iniuria, qua/ ſi iure & æquo nitebantur. Igitur abiudicatis agris, or/ ta aduerſus iudicem inuidia. & Senatus ignota ſibi eſſe mandata Claudij, & conſulendum principem reſpon/ dit. Princeps nec probata Strabonis ſententia, ſe nihilo minus ſubuenire ſocijs, & uſurpata concedere ſcripſit. Sequuntur uirorum illuſtrium mortes. Domitij Afri. & M. Seruilij qui ſummis honoribus, & multa elo/ quentia uiguerant. Ille orando cauſas. Seruilius diu fo ro. mox tradendis rebus Romanis celebris, & elegan/ tia uitæ. quam clariorem effecit, ut par ingenio, ita mo rum diuerſus. Nerone quartum Cornelio Coſſo conſuli bus, quinquennale ludicrum Romæ inſtitutum eſt, ad morem græci certaminis, uaria fama, ut cuncta ferme no ua. Quippe erant qui GN. quoq; Pompeium incuſatum a ſenioribus ferrent. ꝙ manſuram Theatri ſedem poſuiſ ſet. Nam antea ſubitarijs gradibus, & ſcena in tempus ſtructa, ludos edi ſolitos. Vel ſi uetuſtiora repetas, ſtan/ tem populum ſpectauiſſe. ſi conſideret, Theatro dies to/ tos ignauia continuaret. Ne ſpectaculorum quidem an tiquitas ſeruaretur, quotiens prætor ſederet, nulla cui/ quam ciuium neceſſitate certandi. Cæterum abolitos paulatim patrios mores, funditus euerti, per accitam laſciuiam, ut quod usquam corrumpi, & corrumpere

queat, in urbe uiſatur, degeneretq́; ſtudijs externis iuuentus, gymnaſia & otia, & turpes amores exercendo, principe & Senatu auctoribus. qui nõ modo licentiã uitijs permiſerint, ſed uim adhibeant. Proceres Romani ſpecie orationum & carminum, ſcena polluantur. quid ſupereſſe, niſi ut corpora quoq; nudent? & caſtus aſſumant, easq; pugnas pro militia & armis meditentur? An iuſtitiam augurij, & decurias equitum, egregium iudicandi munus expleturos, ſi fractos ſonos & dulcedinem uocum perite audiſſent? Noctes quoq; dedecori adiectas, ne quod tempus pudori relinquatur, ſed cœtu promiſcuo quod perditiſſimus quiſq; per diem concupiuerit, per tenebras audeat. Pluribus ipſa licentia placebat, ac tamen honeſta nomina prætendebant. Maiores quoq; non abhorruiſſe ſpectaculorum oblectamentis, pro fortuna quæ tum erat. eoq́; a Thuſcis accitos Hiſtriones a Thurijs, equorum certamina, & poſſeſſa Achaia, Aſiaq́; ludos accuratius editos. neq; quenquã Romæ honeſto loco ortum, ad theatrales artes degenerauiſſe, ducentis iam annis a L. Mumij triumpho qui primus id genus ſpectaculi in urbe præbuerit. Sed & conſultum parſimoniæ, quod perpetua ſedes Theatro locata ſit, potiusquam immenſo ſumptu, ſingulos per annos conſurgeret ac ſtrueretur. Nec perinde magiſtratus rem familiarem exhauſturos, aut populo efflagitanti græca certamina, magiſtratibus cauſam fore, cum eo ſumptu Reſpub. fungatur. Oratorum ac uatum uictorias incitamentum ingenijs allaturas, nec cuiquam iudici graue, aures ſtudijs honeſtis, & uoluptatibus conceſſis impartire, lætitiæ

magiſq̃ laſciuiæ dari. Paucas potius quinquennij no/ ctes, quibus tanta luce ignium nihil illicitum occultari queat. Sane nullo inſigni dehoneſtamento id ſpectacu/ lum tranſit. Ac ne modica quidem ſtudia plebis exarſe re, quia redditi quanq̃ ſcænæ Pantomimi, certaminibus ſacris prohibebatur. Eloquentiæ primas partes nemo tu lit, ſed uictorem eſſe Cæſarem pronunciatum. Græci ami ctus quos per eos dies pleriq; inceſſerant, tum ſexoleue/ rant. Inter quæ & ſydus cometes effulſit. de quo uul/ gi opinio eſt, tanquam mutationem regis portendat. Igitur quaſi iam depulſo Nerone, quis nam deligeretur inquirebant. & omnium ore Rubellius Plautus cele/ bratur. cui nobilitas per matrem ex Iulia familia. Ipſe placita maiorum colebat habitu ſeuero, caſtra & ſecre/ ta domo, quantoq; metu occultior tanto plus famæ ade/ ptus. Auxit rumorem pari uanitate orta interpretatio fulguris. Nam quia diſcumbentis Neronis apud Sym/ bruina ſtagna, cui Sublaqueum nomen eſt, ictæ dapes, menſaq; diſiecta erat, idq; finibus Tiburtum acciderat, unde paterna Plauto origo, hunc illum numine deum deſtinari credebant, fouebantq; multi, quibus noua & ancipitia præcolere auida & plerunq; fallax ambitio eſt. Ergo permotus ijs Nero, componit ad Plautum lit teras, conſuleret ſibi, et turbis, ſeq; praue diffamantibus ſubtraheret, eſſe illi per Aſiam auitos agros, in quibus tu ta & inturbida iuuenta frueretur. Ita illuc cum coniu/ ge Antiſtia & paucis familiarium conceſſit. Iisdem die bus nimia luxus cupido, infamiam & periculum Ne/ roni tulit, quia fontem aquæ Martiæ ad urbem deductæ nando inceſſerat. uidebaturq; potus ſacros & cerimo/

niam loci corpore toto polluiſſe. ſecutaq; anceps ualitu-do iram deum affirmauit. At Corbulo *poſt deleta Ar-taxata, utendum recenti terrore ratus, ad occupandum Tygranocerta, quibus exciſis, metum hoſtium intende-ret, uel ſi peperciſſet, clementiæ famam adipiſceretur, il-luc pergit non infenſo exercitu, ne ſpem ueniæ auferret, neq; tamen remiſſa cura, gnarus facilem mutatu gentem ut ſegnem ad pericula, ita infidam ad occaſiones.* Bar*bari pro ingenio quiſq;, alij preces offerre, quidam de-ſerere uicos, & in auia digredi, ac fruere qui ſe ſpeluncis ac cariſſima ſecum abderent.* Igitur dux Romanus *di-uerſis artibus, miſericordia aduerſus ſupplices, celeritate aduerſus profugos, immitis ijs qui latebras inſederant, ora & exitus ſpecuum ſarmentis uirgultisq; completos igni exurit.* Atq; *illum fines ſuos prætergredientem in-curſauere* Mardi, *latrocinijs exerciti, contraq; irrumpen-tem montibus defenſi quos* Corbulo *immiſſis hyberis ua-ſtauit, hoſtilemq; audaciam externo ſanguine ultus eſt.* Ipſe *exercitusq;, ut nullis ex prælio damnis, ita per ino-piam & labores fatiſcebant, carne pecudum propulſare famem adacti.* Ad *hæc penuria aquæ, feruida æſtas, lõ-ginqua itinera, ſola ducis patientia mitigabantur, eodem plura q̃ gregario milite tolerante.* Ventum *dehinc in locos cultos, demeſſaq; ſegetes, & ex duobus caſtellis in quæ confugerant* Armenij, *alterum impetu, qui primã uim depulerant, obſidione coguntur.* Vnde *in regionem* Tauraunt*ium tranſgreſſus improuiſum periculum uita-uit.* Nam *haud procul tentorio eius, non ignobilis bar-barus, cum telo repertus, ordinem inſidiarum, ſeq; au-ctorem & ſocios per tormenta edidit.* Conuictiq; *et* pu-

nitiſint, qui ſpecie amicitiæ dolum parabant. Nec mul to poſt legati Tigranocerta miſſi, patere mœnia afferũt intentos popularis ad iuſſa. Simul hoſpitale donum coronam auream tradebant, accæpitq́; cum honore, neć quicquam urbi detractum, quo promptius obſequium integri retinerent. At præſidium regium quod ferox iuuentus clauſerat, non ſine certamine expugnatum eſt, Nam & prælium pro muris auſi erant, & pulſi intra munimenta aggeris, demum & irrumpentium armis ceſſere, quæ facilius proueniebant, quia Parthi Hyrcano bello diſtinebantur. Miſerantq́; Hyrcani ad principem Romanum ſocietatem oratum. Attineri a ſe Vologeſen pro pignore amicitiæ oſtentantes, eos regredientes Corbulo ne Euphratem tranſgreſſi hoſtium cuſtodijs circun uenirẽtur, dato præſidio ad littora maris rubri deduxit. Vnde uitatis Parthorum finibus patrias in ſedes remea uere. quin & Tyridatem per Medos extrema Armeniæ intrantem, præmiſſo cum auxilijs Verulano legato, atq; ipſe legionibus citis abire procul, ac ſpem belli amittere ſubegit. quosq́; nobis ob regem auerſos animis cognoue rat, cædibus & incendijs perpopulatus, poſſeſſionem Armeniæ uſurpabat, cum aduenit Tygranes a Nerone ad capeſſendum Imperium delectus, Cappadocum ex nobilitate regis Archelai nepos, ſed ꝙ diu obſes apud urbem fuerat, usq; ad ſeruilem patientiam demiſſus, nec conſenſu accæptus, durante apud quosdam fauore Arſacidarum. At pleriq; ſuperbiam Parthorum peroſi, datum a Romanis regem mallebant, Additum etiam præſidium, mille legionarij, tres ſociorum cohortes, duæq; equitum alæ, & quo facilius nouum regnum tueretur

pars Armeniæ ut cuiq; finitima, pars Nipoliq; & Ari/ſtobolo atq; Antiocho parere iuſſæ ſunt. Corbulo in Sy/riā ac ceſſit, morte Vinidij legati uacuā ac ſibi pmiſſam. Eodem anno ex illuſtribus Aſiæ urbibus, Laodicea tre/more terræ prolapſa, nullo a nobis remedio, proprijs opi bus reualuit. At in Italia uetus oppidum Puteoli, ius Coloniæ, & cognomentum a Nerone adipiſcuntur. Ve terani Tarentum & Antium aſcripti, non tamen infre/quentiæ locorum ſubuenere, dilapſis pluribus in prouin cias, in quibus ſtipendia expleuerant, neq; coniugijs ſu ſcipiendis, neq; alendis liberis ſueti, orbas ſine poſteris domos relinquebant. Non enim ut olim uniuerſæ legio nes deducebantur cum tribunis & centurionibus, & ſui cuiusq; ordinis militibus, ut conſenſu & caritate Remp. efficerent, ſed ignoti inter ſe diuerſis manipulis ſi ne rectore, ſine affectibus mutuis, quaſi ex alio genere mortalium, repente in unum collecti, numerus magis/quam Colonia. Comitia prætorum arbitrio Senatus haberi ſolita, ꝙ acriore ambitu exarſerant, princeps com poſuit. tris qui ſupra numerum petebant. legioni præfi ciendo. Auxitq; patrum honorem ſtatuendo, ut qui a priuatis iudicibus ad Senatum prouocauiſſent, eiusdem pecuniæ periculum facerent, cuius ij qui Imperatorem appellauere. nam antea uacuum id ſolutumq; pœna fue rat. Fine anni Vibius Secundus eques Romanus, ac/cuſantibus Mauris repetundarum damnatur, atq; Ita/lia exigitur, ne grauiore pœna afficeretur. Vibij Criſpi fratris fauore enixus. Ceſonio Pæto, Petronio Turpi/liano conſulibus, grauis clades in Britannia accepta. In qua neq; Auitus legatus, ut memoraui niſi parta retinue

rat, & ſucceſſor Verannius, modicis excurſibus ſiluas populatus quin ultra bellum proferret, morte prohibitus eſt, magna dum uixit ſeueritatis fama, ſupremis teſtamenti uerbis ambitionis manifeſtus, quippe multa in Neronem adulatione addidit, ſubiecturum ei prouincias fuiſſe, ſi biennio proximo uixiſſet. Sed tum Paulinus Suetonius obtinebat Britannos ſcientia militiæ et rumore populi, qui neminem ſine æmulo ſinit. Corbulonis concertator, recæptæq; Armeniæ decus æquare domitis perduellibus cupiens. Igitur Monam inſulam incolis ualidam, et recæptaculum perfugarum aggredi parat. nauesq; fabricatur plano Alueo aduerſus breue littus & incertum. Sic pedites, equites uado ſecuti, aut altiores, inter undas ad noctes equis tranſmiſere. Stabat pro littore diuerſa acies, denſa armis, uiriſq;, inter curſantibus fœminis inmodū furiarū, ueſte ferali, crinibus deiectis, faces præferebant. Druidæq; circū, preces diras ſublatis ad cœlū manibus fundentes, nouitate aſpectus perculere militem, ut quaſi hærentibus membris immobile corpus uulneribus præberent. Dein cohortationibus ducis et ſe ipſi ſtimulantes, ne muliebre et fanaticū agmen paueſcerent, inferunt ſigna, ſternuntq; obuios, & igni ſuo īnuoluunt. Præſidium poſthac impoſitum uictis, exciſiq; luci, ſæuis ſuperſtitionibus ſacri. Nam cruore captiuo adolere aras, & hominum fibris conſulere deos fas habebant. Hæc agenti Suetonio repentina defectio prouinciæ nunciatur. Rex Igenorum Praſutagus, longa opulentia clarus, Cæſarem hæredem duasq; filias ſcripſerat, tali obſequio ratus, regnum & domum ſuam procul iniuria fore. quod contra uertit adeo ut regnum per

centuriones, domus per ſeruos, uelut capta uaſtarentur. Iam primum uxor Boodicia *uerberibus affecta, & filiæ ſtupro uiolatæ ſunt.* Præcipui *quiq;* I*genorum, quaſi cunctam regionem muneri accæpiſſent, auitis bonis exuuntur, & propinqui regis inter mancipia habebantur. qua contumelia & metu grauiorum (quãdo in formam prouinciæ ceſſerant) rapiunt arma, commotis ad rebellionem* Trinouantibus, *& qui alij nondum ſeruitio aſſuefacti, reſumere libertatem occultis coniurationibus pepigerant, acerrimo in ueteranos odio.* Quippe *in* Coloniam Camulodunum *recens deducti, pellebant domibus; exturbabant agris captiuos, ſeruos appellando, fouentibus impotentiam ueteranorum militibus, ſimilitudine uitæ & ſpe eiusdem licentiæ.* Ad *hæc templũ diuo* Claudio *conſtitutum, quaſi ara æternæ dominationis aſpiciebatur. delectiq; ſacerdotes ſpecie religionis, omnes fortunas effundebant.* Nec *arduum uidebatur excindere* Coloniam *nullis munimentis ſeptam. quod ducibus noſtris parum prouiſum erat, dum amœnitati prius q̃ uſui conſulitur.* Inter *quæ nulla palam cauſa delapſum* Camuloduni *ſimulachrum uictoriæ, ac retro cõuerſum, quaſi cederet hoſtibus.*Et *fœminæ in furore turbatæ, adeſſe exitium canebant, externosq; fremitus in curia eorum auditos.* Conſonuiſſe *ululatibus* Theatrum *uiſamq; ſpeciem in æſtuario, notam eſſe ſubuerſæ* Coloniæ. Iam *oceanus cruento aſpectu, ſic labente æſtu humanorum corporum effigies relictæ. ut* Britanni *ad ſpẽ ita ueterani ad metum trahebantur.*Sed *quia procul* Suetonius *aberat petiuere a* Cato Deciano *procuratore auxilium.* Ille *haud amplius q̃ ducentos ſine iuſtis armis*

belli commertium, ſed cædes, patibula, ignes, cruces, tã quã reddituri ſupplicium, ac prærepta interim ultione feſtinabant. Iam Suetonio *quartadecima legio cum ue/ xillarijs, uiceſimarijs, & e proximis auxiliares. decem ferme millia armatorum erant, cum omittere cunctatio nem, & congredi acie parat, deligitq; locum arctis fau cibus, et a tergo ſilua. clauſum, ſatis cognito, nihil ho ſtium niſi in fronte, & apertam planiciem eſſe ſine me tu inſidiarũ*, Igitur *legionarius frequens ordinibus, le/ ui circum armatura conglobatus, pro cornibus eques aſtitit.* At Britannorum *copiæ paſſim per cateruas & turmas exultabant, quanta non alias multitudo, & ani mo adeo fero ut coniuges quoq; teſtes uictoriæ ſecũ tra/ herent, plauſtriſq; imponerent, quæ ſuper extremum ambitum campi poſuerant.* Boudicea *curru filias præ ſe uehens ut quamq; nationem acceſſerat, ſolitum quidem* Britannis *fœminarum ductu bellare teſtabatur, ſed tunc non ut tantis maioribus orta regnum & opes, uerum ut una e uulgo, libertatem amiſſam, confectum uerberi bus corpus, contrectatam filiarum pudicitiam ulciſci. eo prouectas* Romanorum *cupidines, ut non corpora, nec ſenectam quidem, aut uirginitatem impollutam re linquant.* Adeſſe tamen Deos *iuſtæ uindictæ, cecidiſſe legionem, quæ prælium auſa ſit. cæteros caſtris occul/ tari, aut fugam circumſpicere, ne ſtrepitum quidem & clamorem tot militũ, nedũ impetus & manus per laturos, ſi copias armatorũ, ſi cauſas belli ſecũ expende/ rẽt, uincendũ illa acie, uel cadendũ eſſe.* Id *mulieri deſti natũ, uiuerẽt uiri, et ſeruirẽt.* Ne Suetonius *quidẽ in tãto diſcrimine ſilebat, qui quanquam cõfideret uirtuti, tñ exhortatio*

nes & præceps miſcebat. Vt ſpernerent ſonoras Barba/rorum & inanes minas. plus illic fœminarum q̃ iuuen/tutis aſpici, Imbelles, inermes ceſſuros ſtatim, ubi ferrũ uirtutemq; uincentium, totiens fuſi agnouiſſent. etiam in multis legionibus paucos eſſe qui prælia profligarent. gloriæq; eorum acceſſurum, ꝙ modica manu uniuerſi exercitus famam adipiſceretur. Conferti tantum, & pi lis emiſſis, poſt umbonibus & gladÿs ſtragem, cædẽq; continuarent, prædæ immemores, parta uictoria cuncta ipſis ceſſura. Is ardor uerba ducis ſequebatur, ita ſe ad intorquenda pila expedierat, uetus miles & multa præ liorum experientia, ut certus euentu Suetonius, daret pugnæ ſignum. Ac primum legio gradu immota, & anguſtias loci pro munimento retinens, poſtquam pro/pius ſuggreſſus hoſtis certo iactu tela exhauſerat, uelut cuneo erupit. Idem auxiliarium impetus, & eques pro tentis haſtis, perfringit quod obuium et ualidum erat. Cæteri terga præbuere difficili effugio, quia circumiecta uehicula ſepſerant abitus. Et miles ne mulierum quidẽ neci temperabat. Confixaq; telis etiam iumenta corpo rum cumulum auxerant, Clara et antiquis uictorÿs par ea die laus parta. quippe ſunt qui paulominus q̃ octo/ginta millia Britannorũ cecidiſſe tradant, militum qua/dringentis ferme interfectis, nec multo amplius uulne ratis. Boudicea uitam ueneno finiuit. & Pœnius Poſt/humus præfectus caſtrorum ſecundæ legionis, cognitis quartadecimanorum uiceſimanorumq; proſperis rebus, quia pari gloria legionem ſuã fraudauerat, abnueratq; contra ritum militiæ iuſſa ducis, ſe ipſum gladio tranſe/git. Contractus deinde omnis exercitus ſub pellibus ha

bitus eſt, ad reliqua belli perpetranda. Auxitq; *copias* Cæſar, *miſſis e* Germania *duobus legionariorum milli-bus. octo auxiliariorum cohortibus, ac mille equitibus,* Quorũ *aduentu, nonani legionario milite ſuppleti ſunt.* Cohortes *alæq; nouis hybernaculis locatæ, quodq; na-tionum ambiguum aut aduerſum fuerat, igni atq; ferro uaſtatur.* Sed *nihil æque quam fames affligebat ſeren-dis frugibus incurioſos, & omni ætate ad bellum uerſa, dum noſtros commeatus ſibi deſtinant, genteſq; præfe-roces tardius ad pacem inclinant. quia* Iulius Claſſicia*nus ſucceſſor* Cato *miſſus, &* Suetonio *diſcors, bonum publicũ priuatis ſimultatibus impediebat, diſperſeratq;, nouum legatum opperiendum eſſe, ſine hoſtili ira, & ſu-perbia uictoris, clementer deditis conſulturum.* Simul *in urbe mandabat. nullum prælio finem expectarent, ni ſi ſuccederetur* Suetonio *cuius aduerſa prauitati ipſius, proſpera ad fortunam* Reip*. referebat.* Igitur *ad ſpe-ctandum* Britanniæ *ſtatum miſſus eſt ex libertis* Polycle*tus magna* Neronis *ſpe, poſſe auctoritate eius, nonmodo inter legatum procuratoremq; concordiam gigni, ſed et rebelles* Barbarorum *animos pace componi.* Nec *defuit* Polycletus, *quo minus ingenti agmine* Italiæ Galliæq; *grauis, poſtquã oceanum tranſmiſerat, militibus quoq; noſtris terribilis, incederet.* Sed *hoſtibus irriſui fuit. apud quos flagrante etiam tum libertate, nondum cogni-ta libertorum potentia erat.* Mirabanturq; *ꝙ dux & exercitus tanti belli confector, ſeruitijs obedirent.Cuncta tamen ad* Imperatorem *in mollius relata. detentuſq; re-bus gerundis* Suetonius*. qui ꝙ poſt paucas naues in lit-tore, remigiumq; in ijs amiſerat, tanq̃ durante bello tra-*

dere exercitum Petronio Turpiliano, qui iam conſu/ latu abierat iubetur. Is non irritato hoſte, neq; laceſſi/ tus, honeſtum pacis nomen ſegni otio impoſuit. Eo/ dem anno Romæ inſignia ſcelera, alterum Senatoris, ſeruili alterum audacia admiſſa ſunt. Domitius Bal/ bus erat prætorius ſimul longa ſenecta, ſimul orbitate & pecunia inſidijs obnoxius. Eius propinquus Vale rius Fabianus capeſſendis honoribus deſtinatus, ſubdi/ dit teſtamentum, aſcitis Vicio Rufino, & Terentio Len tino equitibus Romanis. Illi Antonium primum & Aſinium Marcellum ſociauerant. Antonius audacia promptus. Marcellus Aſinio Pollione proauo clarus, neq; morum ſpernendus habebatur, niſi ꝙ paupertatem præcipuum malorum credebat. Igitur Fabianus Ta/ bularijs quos memoraui, & alijs minus illuſtribus ob/ ſignat, quod apud patres conuictum. Et Fabianus An/ toniusq; cum Rufino & Terentio lege Cornelia dam/ nantur. Marcellum memoria maiorum, & preces Cæ/ ſaris, pœnæ magisquam infamiæ exemere. perculit is dies Pompeium quoq; Helianum iuuenem quæſtorium, tanquam flagitiorum Fabiani gnarum. Eiq; Italia & Hiſpania in qua ortus erat, interdictum eſt. pari igno minia Valerius Ponticus afficitur. ꝙ reos ne apud præ/ fectum urbis arguerentur, ad prætorem detuliſſet. Inte rim ſpecie legum, mox præuaricando ultionem eluſu/ rus. additur ſenatuſconſultum, qui talem operam empti taſſet, uendidiſſetue, ut perinde pœna teneretur, ac ſi pu blico iudicio calumniæ condemnatus. haud multo poſt præfectum urbis Pedanium Secundum ſeruus ipſius in terfecit, ſeu negata libertate, cui pretium pepigerat, ſi/

ue amori exoleti inſenſus, & dominum anulum non tolerans. Cæterum cum uetere ex more familiam omnẽ quæ ſub eodẽ tecto manſitauerat ad ſuppliciũ agi oporteret, concurſu plebis, quæ tot innoxios protegebat, uſq; ad ſeditionem uentum eſt, Senatus in quo ipſo erant ſtudia, nimiam ſeueritatem aſpernantium, pluribus nihil mutandum cenſentibus. Ex quibus. C. Caſſius ſententiæ loco in hunc modum diſſeruit. Sæpe numero. P. C. in hoc ordine interfui, cum contra inſtituta & leges maiorum noua Senatus decreta poſtularentur. neq; ſum aduerſatus, non quia dubitarem ſuper omnibus negotijs melius atq; rectius olim prouiſum, & quæ conuerterentur, in deterius mutari, ſed ne nimio amore antiqui moris ſtudium meum extollere uiderer. Simul quicquid hoc in nobis auctoritatis eſt, crebris contradictionibus deſtruendum non exiſtimabam, ut maneret integrum, ſi quando Reſpub. conſilijs eguiſſet. quod hodie uenit, conſulari uiro domi ſuæ interfecto, per inſidias ſeruiles, quas nemo prohibuit, aut prodidit, quanuis nondum concuſſo Senatuſconſulto. quod ſupplicium toti familiæ minitabatur, decernite hercule impunitatem. At quem dignitas ſua defendet, cum præfectura urbis non profuerit? quem numerus ſeruorum tuebitur, cum Pedanium Secundum quadringenti non protexerint? Cui familia opem feret, quæ ne in metu quidem pericula noſtra auertit? An ut quidam fingere non erubeſcunt, iniurias ſuas ultus eſt interfector? quia de paterna pecunia tranſegerat. aut auitum mancipium detrahebatur? Pronunciemus ultro dominum iure cæſum uideri. Libet argumẽta conquirere in eo qđ

Damnatus iiſdem conſulibus Tarquinius Priſcus *repe/tundarum* Bithynis *interrogantibus, magno patrum gaudio, quia accuſatum ab eo* Statilium Taurum *pro/conſulem ipſius meminerant.* Cenſus *per* Gallias *a.* Q. Voluſio *et* Sex. Africano, Trebellioq; *maximo acti ſunt, æmulis inter ſe per nobilitatem* Voluſio *atq;* Africano, Trebellium *dum utera; dedignatur, ſupra tulere.* Eo *anno mortem obiit* Memmius Regulus, *auctoritate, conſtantia, fama (in quantum præumbrante* Imperatoris *faſtigio datur) clarus, adeo ut* Nero *æger ualitudine, & adulantibus circum qui finem* Imperio *adeſſe dicebant, ſi quid fato pateretur, reſponderit habere ſubſidiū* Rēp. Rogantibus *dehinc in quo potiſſimum, addiderit, in* Memmio Regulo. Vixit *tamen poſt hæc* Regulus, *quiete defenſus, & quia noua generis claritudine, neq; inuidioſis opibus erat.* Gymnaſium *eo anno dedicatum a* Nerone, *præbitumq; oleum equiti, ac* Senatui *græca facilitate.* P. Mario. L. Aſinio *conſulibus* Antiſtius *prætor quem in tribunatu plebis licenter egiſſe memoraui, pro/broſa aduerſus principem carmina factitauit,* Vulga/*uitq; celebri conuiuio, dum apud* Oſtorium Scapulam *epulatur.* Exin *a* Coſſuciano Capitone, *qui nuper* Se/*natorium ordinem precibus* Tigillini *ſoceri ſui recæpe/rat, maieſtatis delatus eſt.* Tum *primum reuocata ea lex credebatur, quæ haud perinde exitium* Antiſtio, *q̄* Imperatori *gloriam quæſiuit, ne condemnatus a* Senatu *interceſſione tribunitia morti eximeretur.* Et *cum* Oſto*rius nihil audiuiſſe pro teſtimonio dixiſſet, aduerſis teſtibus creditum.* Cenſuitq; Iunius Marullus Conſul *deſi/gnatus, adimendam reo præturam, necandumq; more*

maiorum. Cæteris inde aſſentientibus, Pætus Thraſea multo cum honore Cæſaris, & accerrime increpito Antiſtio, non quicquid nocens reus pati mereretur, Id egregio ſub principe & nulla neceſſitate obſtricto Senatui ſtatuendum diſſeruit, Carnificem & laqueum pridem abolita, & eſſe pœnas legibus conſtitutas, quibus ſine iudicum ſæuitia, & temporum infamia, ſupplicia decernerentur. quin in inſulam publicatis bonis, quo longius ſontem uitam traxiſſet, eo priuatim miſerior & publicæ clementiæ maximum exemplum futurum. Libertas Thraſeæ ſeruitium aliorum rupit. Et poſtq̃ diſceſſionem conſul permiſerat, pedibus in ſententiam eius iere, paucis exẽptis, in quibus adulatione prõptiſſimus fuit. A. Vitellius, optimũ quẽq; iurgio laceſſens, et reſpondẽti reticens, ut pauida ingenia ſolent. At conſules perficere Senatus decretũ non auſi, de conſenſu ſcripſere Cæſari, Ille inter pudorẽ et iram cunctatus, poſtremo reſcripſit, nulla iniuria prouocatum Antiſtiũ grauiſſimas in principem cõtumelias dixiſſe. earũ ultionem a partibus poſtulatam. et pro magnitudine delicti pœnam ſtatui par fuiſſe. Cæterum ſe qui ſeueritatem decernentium impediturus fuerit, moderationem non prohibere, ſtatuerent ut uellent, datam et abſoluendi licentiam. His atq; talibus recitatis, et offenſione manifeſta, non ideo aut conſules mutauere relationem, aut Thraſea deceſſit ſententia. Cæteri uero quæ probauerant deſeruere, pars ne principem obieciſſe inuidiæ uiderẽtur, plures numero tuti, Thraſea ſueta firmitudine animi, et ne gloria intercideret. haud diſpari crimine Fabricius Veiento conflictatus eſt, qui multa & probroſa in patres et ſacerdotes com-

poſuiſſet, ijs libris quibus nomen codicillorum dederat. Adijciebat Talius Geminus *accuſator, uenditata ab eo munera principis & adipiſcendorum honorum ius. quæ cauſa* Neroni *fuit ſuſcipiendi iudicij.* Conuictumq; Veientonem Italia *depulit & libros exuri iuſſit, conquiſitos, lectitatosq; donec cum periculo parabantur, mox licentia habendi obliuionem attulit.* Sed *graueſcentibus in dies publicis malis, ſubſidia minuebantur.* Conceſſitq; *uita* Burrus, *incertũ ualitudine aut ueneno.* Valitudo *ex eo coniectabatur, ꝙ in ſe tumeſcentibus paulatim faucibus, & impedito meatu, ſpiritum finiebat.* Plures *iuſſu* Neronis, *quaſi remedium adhiberetur, illitum palatum eius noxio medicamine aſſeuerabant, et* Burrũ *intellecto ſcelere, cum ad uiſendũ eũ princeps ueniſſet, aſpectũ eius auerſatũ, ſciſcitantiq;, hactenus reſpondiſſe:* Ego *me bene habeo.* Ciuitati *grande deſiderium eius manſit, per memoriam uirtutis, & ſucceſſorum alterius ſegnẽ innocentiã, alterius flagrãtiſſima flagitia et adulteria. quippe* Cæſar *duos prætorijs cohortibus impoſuerat,* Fenium Rufum *ex uulgi fauore, quia rem frumentariam ſine quæſtu tractabat,.* Ofonium Tigillinũ, *ueterem impudicitiam atq; infamiã in eo ſecutus, et quæ illi pro genitis moribus fuere.* Validior Tigillinus *in animo principis ex intimis libidinibus aſſumptus.* Proſpera *populi et militũ fama* Rufus, *qđ apud* Neronẽ *aduerſum experiebatur.* Mors Burri *infregit* Senecæ *potentiã quia nec bonis artibus idẽ uirꝫ erat, altero uelut duce amoto.* Et Nero *ad deteriores inclinabat.* Hi *uarijs criminationibus* Senecam *adoriuntur, tanq̃ ingẽtes et priuatim ſupra modum euectas opes adhuc augeret.* ꝙq;

ſtudia ciuium in ſe uerteret. hortorum quoq; amœnita te & uillarum magnificentia quaſi principem ſuper/ grederetur. Obijciebant *etiam eloquentiæ laudem uni ſibi adſciſcere, & carmina crebrius factitare, poſtquam* Neroni *amor eorum eueniſſet*. Nã *oblectamentis prin cipis palam iniquum, detractare uim eius equos regen tis*, Illudere *uoces quotiens caneret. quem ad finem? ni/ hil in* Rep.*clarum fore, quod non ab illo reperiri crea/ datur*, Certe *finitam* Neronis *pueritiam & robur iuuẽ tæ adeſſe*. Exueret *magiſtrum, ſatis amplis doctoribus inſtructus maioribus ſuis*. At Seneca *criminantiũ non ignarus, prodentibus ijs quibus aliqua honeſti cura, & familiaritatem eius magis aſpernante* Cæſare *tempus ſermoni orat, & accepto, ita incipit*. Quartusdecimus *annus eſt* Cæſar *ex quo ſpei tuæ admotus ſum, octauus ut* Imperium obtines. Medio *temporis tantum hono/ rum atq; opum in me cumulaſti ut nihil fœlicitati meæ deſit, niſi moderatio eius*. Vtar *magnis exemplis, nec meæ fortunæ, ſed tuæ*, Atauus *tuus* Auguſtus.M.Agrip pæ Mitylenenſe *ſecretũ*.C.Mecœnati *urbe in ipſa, uelut peregrinum otium permiſit. quorum alter bellorum ſocius, alter* Romæ *pluribus laboribus iactatus, ampla quidem, ſed pro ingentibus meritis præmia acceperãt*. Ego *quid aliud munificentiæ adhibere potui q̃ ſtudia (ut ſic dixerim) in umbra educata? e quibus claritudo ue/ nit, quod iuuentæ tuæ rudimentis affuiſſe uideor, grande huius rei pretium. at tu gratiam immenſam, innumerã pecuniam dediſti, adeo ut plerumq; intra me ipſe uo/ luam*, Ego *ne equeſtri & prouinciali loco ortus, proce ribus ciuitatis annumeror?* Inter *nobiles & longa deco*

ra præferentes, nouitas mea enituit? Vbi eſt animus il- le modicis contentus? Tales hortos inſtruit & per hæc ſuburbana incedit, & tantis agrorum ſpacijs, tam la- to fœnore exuberat? Vna defenſio occurrit, ꝙ muneri- bus tuis obniti non debui. Sed uterq; menſuram imple uimus, & tu quantum princeps tribuere amico poſſet, & ego quantum amicus a principe accipere. Cætera inuidiam augent, quæ quidem, ut omnia mortalia in- fra tuam magnitudinem iacent, ſed mihi incumbunt. Mihi ſubueniendum eſt, quo modo in militia aut uia feſſus adminiculum orarem, ita in hoc itinere uitæ, ſe nex, & leuiſſimis quoq; curis impar, cum opes meas ultra ſuſtinere non poſſim, præſidium peto. Iube eas per procuratores tuos adminiſtrari, in tuam fortunam recipi, nec me in paupertatem ipſe detrudam, ſed tradi tis quorum fulgore perſtringor, quod temporis horto- rum aut uillarum curæ ſeponitur, in animum reuoca- bo. Supereſt tibi robur, & tot per annos nixum faſti- gij reginun, poſſumus ſeniores amici, quiete reſpondere hoc quoq; in tuam gloriam cedet, eos ad ſumma uexis ſe, qui & modica tolerarunt. Ad quæ Nero ſic ferme re ſpondit. Et ꝙ meditatæ orationi tuæ ſtatim occurram, id primum tui muneris habeo, qui me non tantum præ uiſa, ſed ſubita expedire docuiſti. Auus meus Auguſtus Agrippæ & Mecœnati uſurpare otium poſt labores conceſſit, ſed in ea ipſa ætate, cuius auctoritas tueretur quicquid illud & qualecunq; tribuiſſet, attamen neu- trum datis a ſe premijs exuit. Bellis & periculis me- ruerant. In his enim iuuenta Auguſti uerſata eſt. Nec mihi tela et manus tuæ defuiſſent in armis agenti. Sed

quod præſens conditio poſcebat, ratioone, conſilio, præ-ceptis pueritiam, dein iuuentam meam fouiſti. Et tua quidem erga me munera, dum uita ſuppetet, æterna erunt. Quæ a me habes, hortũ, & fœnus, & uillæ caſibus obnoxia ſunt, Ac licet multa uideãtur, pleriq; haud quaquã artibus tuis pares, plura tenuerunt. Pudet referre libertinos, qui ditiores ſpectantur. Vnde etiam rubori mihi eſt, ꝙ præcipuus caritate, nondum omnes fortuna antecellis. Verum & tibi ualida ætas, rebusq; et fructui rerum ſufficiens, & nos prima Imperij ſpacia ingredimur. niſi forte aut te Vitellio ter Conſuli, aut me Claudio præponis. Sed quantum Voluſio longa parſimonia quæſiuit, tantum in te mea liberalitas explere nõ poteſt. Quin ſi qua in parte lubricum adoleſcentiæ noſtræ declinat, reuocas, inornatumq; robur ſubſidio impenſius regis, non tua moderatio, ſi reddideris pecuniã, nec quies ſi reliqueris principem, ſed mea auaritia, meæ crudelitatis metus in ore omnium uerſabitur. Quod ſi maxime continentia tua laudetur, non tamen ſapienti uiro decorum fuerit, unde amico infamiam parit, inde gloriam ſibi recipere, His adijcit complexum & oſcula factus natura, et conſuetudine exercitus uelare odiũ fallacibus blanditijs. Seneca (qui finis omnium cũ dominãte ſermonũ) grates agit, Sed inſtituta prioris potentiæ cõmutat, Probibet cœtus ſalutantiũ. Vitat comitantes. Rarus per urbẽ, quaſi ualitudine infenſa, aut ſapiẽtiæ ſtudijs domi attineretur. Perculſo Seneca, promptũ fuit Rufum Fenium imminuere Agrippinæ amicitiam in eo criminantibus. Validiorq; in dies Tigillinus, & malas artes, quibus ſolus pollebat, gratiores ratus, ſi

principem ſocietate ſcelerum obſtringeret, metus eius rimatur. compertoq́; Plautum & Syllam maxime timeri. Plautum in Aſiam, Syllam in Galliam Narbonēſem nuper amotos, Nobilitatem eorum et propinquos huic orientis, illi Germaniæ exercitus commemorat. Nō ſe, ut Burrum, diuerſas ſpes, ſed ſolam incolumitatem Neronis ſpectare, cui caueri utcūq; ab urbanis inſidijs præſentia. longinquos motus quonam modo comprimi poſſe? Erectas Gallias ad nomen dictatoriū; nec minus ſuſpectos Aſiæ populos, claritudine aui Druſi. Syllā inopem, unde præcipuam audaciam, & ſimulatorem ſegnitiæ, dū temeritati locum reperiret. Plautum magnis opibus, ne fingere quidem cupidinem otij, ſed ueterꝫ Romanorꝫ imitamenta præferre, aſſumpta etiam ſtoicorum arrogantia, ſectaq́;, quæ turbidos, & negotiorꝫ appetentes faciat. Nec ultra mora. Sylla ſexto die peruectis Maſſiliā percuſſoribus, ante metū et rumorē interficitur, cum epulandi cauſa diſcumberet. Relatum caput eius illuſit Nero tanq̄ præmatura canitie deforme. Plauto parari necem, non perinde occultum fuit, quia a pluribus ſalus eius curabatur, & ſpacium itineris ac maris tempusq́; interiectum mouerat famam, uulgoq́; fingebant, petitum ab eo Corbulonē, tum magnis exercitibus præſidentem, ne clari atq; inſontes interficerentur, præcipuū ad pericula. quin & Aſiam fauore iuuenis arma cæpiſſe, nec milites ad ſcelus miſſos aut numero ualidos aut animo promptos, poſtquā iuſſa efficere nequiuerint, ad ſpes nouas tranſiſſe una. hæc in ore famæ credētium otio agebantur. Ceterꝫ libertus Plauti celeritate uētorꝫ præuenit Centurionē, et mandata. L. Antiſtij ſoceri atq;

lit, effugeret ſegnem mortem, otium, ſuffugium, & magni nominis miſerationem, reperturum bonos, conſociaturum audaces, nullum interim ſubſidium aſpernandum, ſi ſexaginta milites (tot enim ueniebant) protuliſſet, dum refertur nuncius Neroni, *dum manus alia permeat, multa ſecutura, quæ ad usq; bellum eualeſcerent, deniq; aut ſalutem tali conſilio quæri, aut nihil grauius aduenti q̃ ignauo patiendum eſſe.* Sed Plautum *ea non mouere, ſiue nullã opem prouidebat inermis atq; exul. ſeu tædio ambiguæ ſpei, an amore coniugis, & liberorum quibus placabiliorem fore principem rebatur, nulla ſollicitudine turbatum.* Sunt qui *alios a ſocero nũcios ueniſſe ferant tanq̃ nihil atrox immineret, doctoresq; ſapientiæ,* Coetanum *græci,* Muſonium *thuſci generis. conſtantiam opperiendæ mortis, pro incerta & trepida uita ſuaſiſſe.* Repertus *eſt certe per mediũ diei nudus exercitando corpori.* Talem *eam* Centurio *trucidauit, coram* Pelagone *ſpadone, quem* Nero *centurioni & manipulo quaſi ſatellibus miniſtrum* Regium *præpoſuerat.* Caput *interfecti relatum. cuius aſpectu, ipſa principis uerba referam.* Cur *inquit* Nero *depoſito me tu nuptias* Poppeæ *ob eiuſmodi terrores dilatas maturare parat,* Octauiamq; *coniugem amoliri? quis modeſte ageret nomine patris, & ſtudijs* Populi *grauẽ.* Sed *ad* Senatũ *litteras miſit de cædibus* Syllæ Plautiq;, *haud confeſſus, uerum utriusq; ingenium turbidum eſſe, & ſibi incolumitatem* Reip. *magna cura haberi.* Decretæ *eo nomine ſupplicationes, utq;* Sylla & Plautus Senatu *mouerentur, grauioribus tamen ludibrijs q̃ malis.* Igitur *accepto patrum conſulto, poſtquam cuncta ſcele-*

rum, pro egregijs accipi uidet, exturbat Octauiam, *ſte rilem dictitans.* Exin Poppeæ *coniungitur.* Ea *diu pellex, & adulteri* Neronis, *mox mariti potens, quen dam ex miniſtris* Octauiæ *impulit, ſeruilem ei amo rem obijcere. deſtinaturq́; reus cognomento* Eucerus, *na tione* Alexandrina, *canere tibijs doctus.* Actæ *ob id de ancillis quæſtiones, & ui tormentorum uictis quibus dam, ut falſa annuerent, plures perſtitere ſanctitatem dominæ lueri.* Ex *quibus una inſtanti* Tigillino, *caſtio ra eſſe muliebria* Octauiæ *reſpondit, quam os eius.* Mo *uetur tamen primo ciuilis diſſidij ſpecie, domumq́;* Bur *ri, & prædia* Plauti *infauſta dona accipit.* Mox *in* Cã *paniam pulſa eſt, addita militari cuſtodia.* Inde *crebri queſtus, nec occulti per uulgum, cui minor ſapientia, et ex mediocritate fortunæ, pauciora pericula ſunt.* His *(haud quaquam* Nero *pœnitentia flagitij) coniugem re uocauit* Octauiam. Exin *læti* Capitolium *ſcandunt,* Deosq́; *tandem uenerantur. Effigies* Poppeæ *proruunt.* Octauiæ *imagines geſtant humeris. ſpargunt floribus, foroq́; ac templis ſtatuunt.* Itur *etiam in principis lau des. repetitum uenerantur.* Iamq́; *& palatium mul titudine & clamoribus complebant, cum emiſſi mili tum globi uerberibus & intento ferro turbatos deiece re.* Mutataq́; *quæ per ſeditionem uerterant.* Poppeæ *honos repoſitus eſt, quæ ſemper odio tumens, metu atrox ne aut uulgi acrior uis ingrueret, aut* Nero *inclinatio ne* Populi *mutaretur, prouoluta genibus eius,* Non *eo loci res ſuas agi, ut de matrimonio certet (quanq̃ id ſi bi uita potius) ſed uitam ipſam in extremum adductã a clientulis & ſeruitijs* Octauiæ, *quæ plebis ſibi nomen*

indiderint, ea in pace auſi, quæ uix bello euenirent, Arma illa aduerſus principem ſumpta ducem tantum defuiſſe, qui motis rebus facile reperiretur. Omitteret modo Campaniam *& in urbem ipſam pergeret ad cuius nutum abſentis tumultus cierentur. quod alioquin ſuũ delictũ? quã cuiusq̃ offenſionem? An quia ueram progeniem penatibus Cæſarum datura ſit, malle Populũ* Romanum *tibicinis ægyptij ſobolem* Imperatorio *faſtigio induci* · Deniq; *ſi id rebus conducat, libens q̃ coactus acciret dominam, uel conſuleret ſecuritati iuſta ultione, & modicis remedijs, primos motus conſecutos conſediſſe, at ſi deſperent uxorẽ* Neronis *fore* Octauiam, *illi maritum daturos.* Varius *ſermo, & ad metum atq; iram accommodatus, terruit ſimul audientem et accendit.* Sed *parum ualebat ſuſpitio in ſeruitio, & quæſtionibus ancillarum illuſerat.* Ergo *confeſſionem alicuius quæri placet, cui rerum quoq; nouarum crimẽ affingeretur.* Et *uiſus idoneus maternæ necis patrator* Anicetus, *claſſi apud* Miſenum *ut memoraui præfectus, leui, poſt admiſſum ſcelus, gratia, dein grauiore odio, quia grauiorũ facinorũ miniſtri quaſi exprobrantes aſpiciuntur.* Igitur *accitum eum* Cæſar *operæ prioris admonet.* Solum *incolumitati principis aduerſus inſidiãtem matrem ſubueniſſe, locum haud minoris gratiæ inſtare, ſi coniugẽ infenſam depelleret.* Nec *manu aut telo opus.* Fateretur Octauiæ *adulteriũ.* Occulta *quidem ad præſens, ſed magna ei præmia, et ſeceſſus amœnos promittit, uel ſi negauiſſet, necem intentat.* Ille *inſita uecordia, et facilitate priorum flagitiorum, plura etiam quã iuſſum erat, fingit.* Faceturq; *apud amicos, quos uelut*

conſilio adhibuerat princeps. Tum in Sardiniam *pel/litur, ubi non inops exilium tolerauit, & fato obijt*, At Nero *præfectum ſpe ſociandæ claſſis corruptum, & incuſatæ paulo ante ſterilitatis oblitus, abactos partus conſcientia libidinum, eaq; ſibi comperta dicto memorat*. *Inſulaq;* Pandateria Octauiam *claudit*. Non *alia exul uiſentium oculos maiore miſericordia affecit*. Meminerant *adhuc quidam* Agrippinæ *a* Tiberio, *recentior* Iuliæ *memoria obuerſabatur a* Claudio *pulſæ*. Sed *illis robur ætatis affuerat. læta aliqua uiderant & præſentem ſæuitiam melioris olim fortunæ recordatione alleuabant, huic primum nuptiarum dies loco funeris fuit, deductæ in domum, in qua nihil niſi luctuoſum haberet, erepto per uenenum patre, & ſtatim fratre*. Tum *ancilla domina ualidior*. Et Poppea *non niſi in perniciem uxoris nupta*. Poſtremo *crimen omni exitio grauius*. At *puella uiceſimo ætatis anno inter centuriones & milites præſagio malorum iam a uita exempta, nōdum tamen morte acquieſcebat*. Paucis *debinc interiectis diebus, mori iubetur cum iam uiduam ſe & tantū ſororem teſtaretur*. Communeſq; Germanicos *& poſtremo* Agrippinæ *nomen cieret, qua incolumi infœlix quidem matrimonium, ſed ſine exitio pertuliſſet. reſtringitur uinculis, uenæq; eius p omnes artus exoluūtur*. Et *quia preſſus pauore ſanguis tardius labebatur, præferuidi balnei uapore enecatur*. *Additurq; atrocior ſæuicia, q caput āputatū latūq; in urbem* Poppea *uidit*, Dona *ob hæc templis decreta. quod ad eum finem memorauimus, ut quicumq; caſus temporum illorū nobis uel alijs auctoribus noſcent, præſumptum habeant, quotiens fu/*

gas & cædes iuſſit princeps, totiens grates deis actas, quæq; rerum ſecundarum olim, tum publicæ cladis inſignia fuiſſe. Neq; tamen ſilebimus, ſi quod Senatus conſultum, adulatione nouum, aut patientia poſtremum fuit. Eodem anno libertorum potiſſimos ueneno interfeciſſe creditum eſt Doriphorum quaſi aduerſatum nuptijs Poppeæ, Pallantem quod immenſam pecuniam longa ſenecta detineret. Romanus ſecretis criminationibus incuſauerat Senecam ut C. Piſonis ſocium, ſed ualidius a Seneca eodem crimine perculſus eſt. Vnde Piſoni timor & orta inſidiarum in Neronem magna moles, ſed improſpera.

P. CORNELII TACITI AB EXCESSV DIVI AVGVSTI HISTORIARVM LIB. XV.

Nterea rex parthorum Vologeſes, cognitis Corbulonis rebus regemq́; alienigenam Tygranem Armeniæ impoſitū, ſimul fratre Tyridate pulſo, ſpretum arſacidarum faſtigium ire ultum uolens, magnitudine rurſum Romana & continui fœderis reuerentia, diuerſas ad curas trahebatur, cunctator ingenio, & defectione hyrcanorum gentis ualidæ multiſq; ex eo bellis illigatus. atq; illum ambiguum nouus inſuper nuncius contumeliæ extimulat. Quippe egreſſus Armenia Tygranes Adiabenos conterminam nationem latius ac diutius q̃ per latrocinia uaſtauerat. Idq́; primores gentium ægre tolerabant. eo contemptionis deſcenſum, ut ne duce quidem Romano incurſarentur, ſed temeritate obſidis, tot per annos inter mancipia habiti. Accendebat dolorem eorum Monobacus quem penes Adiabenum regimen, quod præſidium, aut unde peteret rogitans. Iam de Armenia conceſſum, proxima trahi, & niſi defendant Parthi, leuius ſeruitium apud Romanos deditis, q̃ captis eſſe. Tyridates quoq; regni profugus, per ſilentium aut modice querendo, grauior erat. Non enim ignauia, magna Imperia contineri, Virorum armorumq; faciendum certamen. Id in ſumma fortuna æquius, quod ualidius. & ſua retinere, priuatæ

domus. de alienis certare, regiam laudem eſſe. Igitur commotus his Vologeſes concilium uocat, & proxi/mum ſibi Tyridatem conſtituit, atq; ita orditur. Hunc ego eodem mecum patre genitum, cum mihi per ætatem ſummo nomine conceſſiſſet, in poſſeſſionem Armeniæ deduxi, qui tertius potentiæ gradus habetur. Nam Me/dos Pacorus ante cæperat, uidebarq; contra uetera fra/trum odia, & certamen familiæ noſtræ penates rite com poſuiſſe. prohibent Romani, & pacem ipſis nunquam proſpere laceſſitam, nunc quoq; in exitium ſuum abrũ/punt. Non ibo inficias æquitatẽ q̃ ſanguine, cauſa quã armis retinere parta maioribus malueram. ſi conctatio ne deliqui, uirtute corrigam. Veſtra quidem uis et glo ria in integro eſt, addita modeſtiæ fama, quæ neq; ſum mis mortalium ſpernenda eſt, et a dijs æſtimatur. Simul diademate caput Tyridatis euinxit, promptam equitũ manum quæ regẽ ex more ſectabatur Moneſi nobili uiro tradidit, adiectis Adiabenorum auxilijs mandauitq; Ty/granẽ Armenia exturbari, dũ ipſe poſitis aduerſus hyr/canos diſcordijs, uires intimas, molẽq; belli ciet, prouin/cijs Romanis minitans. Quæ ubi Corbuloni certis nũ/cijs audita ſunt, legiones duas cum Verulano Seueroq;, Vectio Bolano, ſubſidium Tygrani mittit, occulto præ/cæpto, cõpoſitius cuncta, q̃ feſtinatius agerẽt. quippe bel lũ habere q̃ gerere malebat, Scripſeratq; Cæſari proprio duce opus eſſe, qui Armeniã defenderet. Syriam ingruẽ te Vologeſe acriore in diſcrimine eſſe. Atq; interim re/liquas legiones pro ripa Euphratis locat. Tumultua/riam prouincialium manum armat. hoſtiles ingreſſus præſidijs intercipit. Et quia egena aquarum regio eſt,

caſtella fontibus impoſita. quosdam riuos congeſtu arenæ obdidit. Ea dũ a Corbulone tuendæ Syriæ parantur, acto raptim agmine Moneſes ut famam ſui præiret non ideo neſcium aut incautum Tygranem offendit qui occupauerat Tygranocerta, urbem copia defenſorũ & magnitudine mœniũ ualidam. Ad hæc Nycephorius amnis haud ſpernenda latitudine partem murorum ambit. & ducta ingens foſſa qua fluuio diffidebatur. Inerantq; milites, & prouiſi ante commeatus quorum ſubuectu, pauci auidius progreſſi, et repentinis hoſtibus circũuenti, ira magis q̃ metu cæteros accenderant. Sed Partho ad exequẽdas obſidiones nulla cõminus audacia, raris ſagittis, neq; clauſos exterret, et ſemet fruſtratur. Adiabeni cũ promouere ſcalas et machinamenta inciperent, facile detruſi, mox erũpentibus noſtris, facile cæduntur. Corbulo tamen q̃uis ſecundis rebus ſuis, moderandũ fortunæ ratus, miſit ad Vologeſem qui expoſtularent uim prouinciæ illatã, ſociũ amicũq; regẽ cohortes Romanas circũſedere. omitteret potius obſidionẽ. aut ſe quoq; in agro hoſtili caſtra poſiturum. Caſperius centurio in eam legationem delectus, apud oppidũ Nyſibim ſeptẽ et triginta millibus paſſuum a Tygranocerta diſtantem adit regem & mandata ferociter edidit. Vologeſi uetus et penitus infixũ erat, arma Romana uitãdi, nec præſentia proſpere fluebant. irritum obſidium, tutus manu & copijs Tygranes, fugati qui expugnationem ſumpſerant. miſſæ in Armeniam legiones, & aliæ pro Syria paratæ ultro irrumpere. Sibi imbecillum equitem, pabuli inopiam. Nã exorta uis locuſtarũ abederat quicquid herbidum aut frondoſum, Igitur metu abſtru-

ſo mitiora obtendens, miſſurum ad Imperatorem Roma num legatos ſuper petenda Armenia & firmanda pa/ ce reſpondet, Moneſem omittere Tygranocerta iubet. ip ſe retro concedit. Hæc plures ut formidine regis & Corbulonis minis patrata. magnifice extollebant. Alij occulte pepigiſſe interpretabantur, ut omiſſo utrinq; bel lo, & abeunte Vologeſe, Tygranes quoq; Armenia ab/ ſcederet. Cur enim exercitum Romanum a Tygrano/ certis deductum? cur deſerta per otium, quæ bello defen derant? An melius hybernauiſſe in extrema Cappado cia, raptim erectis tugurijs, ꝙ in ſede regni modo reten/ ti? Dilata prorſus arma, ut Vologeſes cum alio quã cum Corbulone certaret, Corbulo meritæ tot per annos glo/ riæ, nõ ultra periculum faceret, Nam ut rettuli propriũ ducem tuendæ Armeniæ popoſcerat. & aduentare Ce ſennius Pætus audiebatur, Iamq; aderat. copijs ita diui ſis, ut quarta et duodecima legiones addita quinta quæ recens e Mœſis excita erat, ſimul pontica et galatarum, Cappadocumq; auxilia Pæto obedirent, tertia & ſexta & decima legiones, priorq; Syriæ miles apud Corbulo nem manerent. Cætera ex rerum uſu ſociarent, partiren tur'ue. Sed neq; Corbulo æmuli patiens, & Pætus cui ſatis ad gloriã erat ſi proximus haberetur, deſpiciebat geſta. nihil cædis aut prædæ, uſurpatas nomine tenus urbium expugnationes dictitans. Se tributa ac leges, et pro umbra regis, Romanum ius uictis impoſiturũ. Sub idem tempus legati Vologeſis, quos ad principem mis ſos memoraui, reuertere irriti, Bellumq; propalam ſum/ ptum a Parthis, Nec Pætus detrectauit. Sed duabus le gionibus, quarum quartam Famiſulanus Vectoniarius

eo in

eo in tempore duodecimam Calauius Sabinus *regebat*, Armeniam *intrat*, *triſti omine*. Nam *in tranſgreſſu* Euphratis, *quem ponte tranſmittebant*, *nulla palam cauſa*, *turbatus equus qui conſularia inſignia geſtabat*, *retro euaſit*. Hoſtiaq; *quæ muniebantur*, *hybernaculis*, *aſſiſtens*, *ſemifacta opera*, *fuga perrupit*, *ſeq; uallo extulit*. & *pila militum arſere*, *magis inſignitur prodigio*, *quia* Parthus *hoſtilis miſſilibus telis decertat*. Cæterū Pætus *ſpretis ominibus*, *nec dum ſatis firmatis hybernaculis*, *nullo rei frumentariæ prouiſu*, *rapit exercitum trans montem* Taurum, *recipiendis ut ferebat* Tygrano *certis*, *uaſtandisq; regionibus*, *quas* Corbulo *integras omiſiſſet*. Et *capta quædam caſtella*, *gloriæq; et prædæ non nihil partum*, *ſi aut gloriam cum modo*, *aut prædā cum cura habuiſſet*. Longinquis *itineribus percurſando quæ obtineri nequibant*, *corrupto qui captus erat commeatu*, *ut inſtante iam hyeme*, *reduxit exercitum*. *compoſuitq; ad* Cæſarem *litteras*, *quaſi confecto bello*, *uerbis magnificis*, *rerum uacuas*. Interim Corbulo *nunq̄ neglectam* Euphratis *ripam crebrioribus præſidijs inſedit* & *ne ponti inijciendo*, *impedimentum hoſtiles turmæ afferrent* (*iam enim ſubiectis campis magna ſpecie uolitabant*) Naues *magnitudine præſtantes*, & *connexas trabibus*, *ac turribus auctas*, *agit per amnem*. *catapultisq;* & *baliſtis proturbat barbaros*, *in quos ſaxa et haſtæ longius permeabant*, *q̄ ut contrario ſagittarū iactu adæquarentur*. Dein *pons continuatus*, *collesq; aduerſi per ſocias cohortes*, *poſt legionum caſtris occupantur*, *tanta celeritate et oſtentatione uirium*, *ut* Parthi *omiſſo paratu inuadendæ* Syriæ, *ſpem omnem in* Armeniam

uerterent. Ibi Pætus imminentium neſcius, quintam legionem procul in Ponto habebat. Reliquas promiſcuis militum commeatibus infirmauerat, donec aduentare Vologeſem magno & infenſo agmine auditum. accitur legio duodecima. & unde famam aucti exercitus ſperauerat, prodita infrequentia, qua tamen retineri caſtra, & eludi Parthus tractu belli poterat, ſi Pæto aut in ſuis, aut in alienis conſilijs conſtantia fuiſſet. Verum ubi a uiris militaribus aduerſus urgentes caſus firmatus erat, rurſus ne alienæ ſententiæ indigens uideretur, in diuerſa ac deteriora tranſibat. Et tunc relictis hybernis, nō foſſam neq; uallū ſibi, ſed corpora et arma in hoſtem data clamitans, duxit legiones quaſi prælio certaturus. Deinde amiſſo centurione & paucis militibus, quos ui ſendis hoſtium copijs præmiſerat, trepidus remeauit. Et quia minus acriter Vologeſes inſtiterat, uana rurſus fiducia, tria millia delectorem proximo Tauri iugo impoſuit, quo tranſitum regis arcerent. Alares quoq; Pannonios robur equitatus in parte campi locat. Coniunx ac filius caſtello cui Aſamoſata nomen eſt, abditi, data in præſidium cohorte ac diſperſo milite. qui in unum habitus, uagum hoſtem promptius ſuſtentauiſſet. & ægre compulſum ferunt, ut inſtantem Corbuloni fateretur. Nec a Corbulone properatum, quo gliſcentibus periculis etiam ſubſidij laus augeretur. Expediri tamen itineri ſingula millia ex tribus legionibus, & alarios octingentos, parem numerum e cohortibus iuſſit. At Vologeſes quamuis obſeſſa a Pæto itinera hinc peditatu, inde equite accæpiſſet, nihil mutato conſilio, ſed ui ac minis alares exterruit, legionarios obtriuit, uno tantum Cen/

turione Tarquitio Creſcente turrim in quā præſidium agitabat, defendere auſo, Facta ſæpius eruptione, et cæſis qui Barbarorum propius ſuggrediebantur donec igniū iactu circunueniretur. peditum ſi quis integer, per longinqua & auia uulnerati, caſtra repetiuere, Virtutem regis, ſæuiciam, & copias gentium, cuncta metu extollentes, facili credulitate eorum qui eadem pauebant. Nec dux quidē obniti aduerſis, ſed cuncta militiæ munia deſeruerat, miſſis item ad Corbulonem precibus, ueniret propere, ſigna & Aquilas, & nomen reliquum infelicis exercitus tueretur, Se fidem interim donec uita ſuppeditet, retēturos. Ille interritus et parte copiarum apud Syriā relicta, ut munimenta Euphrati impoſita retinerentur, qua proximū et cōmeatibus non egenū, regionē Cōmagenā, exin Cappadociam, inde Armenios petiuit. Camitabantur exercitum præter alia aſſueta bello, magna uis camelorum onuſta frumenti, ut ſimul hoſtem fameniq; depelleret. Primum e perculſis Pactium primipili centurionem obuium habuit: dein pleroſq; militū, quos diuerſas fugæ cauſas obtendentes, redire ad ſigna, & clementiam Pæti experiri monebat. Se niſi uictoribus immitem eſſe. Simul ſuas legiones adire, hortari, priorum admonere, nouam gloriā oſtendere. Non uicos aut oppida Armenio℞, ſed caſtra Romana, duaſq; in iis legiones pretium laboris peti. Si ſingulis manipularibus præcipua ſeruati ciuis corona Imperatoria manu tribueretur, quod illud & quantum decus, ubi par eorum numerus adipiſceretur qui attuliſſent ſalutem, & qui accepiſſent? His atq; talibus in cōmune alacres, et erant quos pericula fratrū, aut propinquo℞ propriis ſti

mulis incenderent, continuum die noctu'q; iter properabant. eoq; intentius Vologeſes premere obſeſſos, modo uallum legionum, modo caſtellum quo imbellis ætas defendebatur, oppugnare, propius incedens q̃ mos Parthis, ſi ea temeritate hoſtem in prælium eliceret. At illi uix contubernijs extracti, ne aliud q̃ munimenta propugnabant, pars iuſſu ducis, & alij propria ignauia, aut metu, Corbulonem opperientes, ac ſi uis ingrueret, pro uiſis exemplis Caudinæ ac Numantinæ cladis. Neq; eãdem uim Samnitibus Italico populo, aut Pœnis Romani Imperij æmulis, ualidam quoq; & laudatam antiquitatem, quotiens fortuna contra daret, ſaluti conſuluiſſe. Qua deſperatione exercitus, dux ſubactus, primas tamen litteras ad Vologeſen, non ſupplices, ſed in modum querentis compoſuit, ꝙ pro Armenijs ſemper Romanæ ditionis aut ſubiectis Regi, quem Imperator delegiſſet, hoſtilia faceret. Pacem ex æquo utilem. nec præſentia tantum ſpectaret, ipſum aduerſus duas legiones totis regni uiribus aduenïſſe. At Romanis orbem terrarum reliquum, quo bellum iuuarent. Ad ea Vologeſes, nihil pro cauſa, ſed opperiendos ſibi fratres Pacorẽ ac Tyridatem reſcripſit. Illum locum tempusq; conſilio deſtinatum quid de Armenia cernerent. Adieciſſe deos dignum Arſacidarum ſimul, & de legionibus Romanis ſtatuerent. Miſſi poſt a Pæto nuncij, & regis colloquium petitum. qui Vaſatem præfectum equitatus ire iuſſit. Tum Pætus Lucullos, Pompeios, & ſi qui duces obtinendæ donandæ'ue Armeniæ egerant, Vaſates imaginem retinendi donandi'ue penes nos, Vim penes Parthos memorat. Et multum inuicem diſceptato,

Monobanzus adiabenus in diem poſterũ teſtis ijs quæ pepigiſſent, adhibetur. Placuitq́; liberari obſidio legiones, & decedere omnem militem finibus Armeniorum, caſtellaq́; & commeatus Parthis tradi. Quibus perpetratis copia Vologeſi fieret mittendi ad Neronem legatos. Interim fluuio Arſaneti (is caſtra perfluebat) pontem impoſuit, ſpecie ſibi illud iter experientis. Sed Parthi quaſi documentum uictoriæ iuſſerant, Namq; ijs uſui fuit. noſtri per diuerſum iere. Addidit rumor, ſub iugũ miſſas legiones & alia ex rebus infauſtis, quorum ſimulacrum ab Armenijs uſurpatum eſt. Namq; & munimenta ingreſſi ſunt, antequam agmen Romanum excederet, & circunſtetere uias, captiua olim mancipia, aut iumenta agnoſcentes, abſtrahenteſq́;. Raptæ etiã ueſtes retenta arma, pauido milite & concedente, ne qua prælij cauſa exiſteret. Vologeſes armis, & corporibus cæſorum aggregatis, quo cladem noſtram teſtaretur, uiſu fugientium legionum abſtinuit. Fama moderationis quærebatur, poſtquam ſuperbiam expleuerat. Flumen Arſametem elephanto inſidens, & proximus quiſq; regi uim equorum perrupere, quia rumor inceſſerat, pontem ceſſurum oneri, dolo fabricantiũ. Sed qui ingredi auſi ſunt, ualidum & firmum intellexere. Cæterum obſeſſis adeo ſuppeditauiſſe rem frumentariã conſtitit, ut horreis ignem inijcerent. Contraq́; prodiderit Corbulo Parthos inopes copiarum, & pabulo attrito, relicturos oppugnationem, neq; ſe plus tridui itineri abfuiſſe. Adiecit iureiurando Pæti, cautum apud ſigna, adſtantibus ijs quos teſtificando rex miſiſſet, neminem Romanum Armeniam ingreſſurum, donec referrentur lit-

teræ Neronis, an paci annueret. Quæ ut augendæ infamiæ compoſita, ſic reliqua non in obſcuro habētur, una die quadraginta millium ſpacium emenſum eſſe Pætū, deſertis paſſim ſaucijs, neq; minus deformem illam fugientiū trepidationem, q̄ſi terga in acie uertiſſent. Corbulo cū ſuis copijs apud ripam Euphratis obuius, non eā ſpeciē inſigniū et armorum prætulit, ut diuerſitatem exprobraret, Mœſti manipuli, ac uicem commilitonum miſerantes, ne lachrymis quidem temperatæ. Vix præ fletu uſurpata conſalutatio. Deceſſerat certamen uirtutis & ambitio gloriæ, fœlicium hominum affectus, ſola miſericordia ualebat, & apud minores magis. ducum inter ſe breuis ſermo ſecutus eſt, hoc conquerentium irritum laborem, potuiſſe bellum fuga Parthorum finiri. Ille integra utriq; cuncta reſpondit. conuerterent Aquilas, & iuncti inuaderent Armeniam, abſceſſu Vologeſis infirmatam. Non ea Imperatoris habere mandata Corbulo, periculo legionum commotum, e prouincia egreſſum. Quando in incerto habebantur Parthorum conatus, Syriam repetiturum. Sic quoq; optimam fortunam orandam, ut pedes confectus ſpacijs itinerum, alacrem et facilitate camporum præuenientem equitem aſſequeretur. Exin Pætus per Cappadociam hybernauit. At Vologeſis ad Corbulonem miſſi nuncij, detraheret caſtella trans Euphratem, amnemq; ut olim medium faceret. Ille Armeniam quoq; diuerſis præſidijs uacuam fieri expoſtulabat. Et poſtremo conceſſit rex. Dirutaq; quæ Euphratem ultra communierat Corbulo. & Armenij ſuo arbitrio relicti ſunt. At Romæ trophea de Parthis, arcusq; medio capitolini montis ſiſtebantur,

decreta ab Senatu, integro adhuc bello, neq; tum omiſſa, dũ aſpectui conſulitur, ſpreta conſcientia. Quin & diſſimulandis rerum externarum curis Nero frumentum plebis uetuſtate corruptum, in Tyberim iecit, quo ſecuritatem annonæ ſuſtentaret, cuius precio nihil additum eſt, q̃uis ducentas fermè naues portu in ipſo, uiolentia tempeſtatis & centum alias Tyberi ſubuectas, fortuitus ignis aſſumpſiſſet. Tris dein conſulares. L. Piſonem, Ducennium geminium, Pompeium Paulinum Vectigalibus publicis præpoſuit, cum inſectatione priorum principum, qui grauitate ſumptuum iuſtos redditus anteiſſent, Se annuum ſexcenties ſeſtertium Reip. largiri. Percrebruerat ea tempeſtate prauiſſimus mos, cum propinquis comitijs, aut ſorte prouinciarũ, pleriq; orbi fictis adoptionibus adſciſcerent filios, præturasq; et prouincias inter patres ſortiti, ſtatim emitterent manu quos adoptauerant. Qui magna cũ inuidia Senatum adeũt, ibi naturæ munus, labores educandi aduerſus fraudẽ & artes et breuitatẽ adoptionis enumerãt. Satis precij eſſe orbis quod multa ſecuritate nullis oneribus, gratiam honores, cuncta prõpta et obuia haberent. Sibi promiſſa legũ diu expectata, in ludibriũ uerti, q̃do quis ſine ſollicitudine parens, ſine luctu orbus, longa patrũ uota repẽte adæquaret. Factũ ex eo Senatus conſultum, ne ſimulata adoptio in ulla parte muneris publici iuuaret, ac ne uſurpandis quidẽ hæreditatibus prodeſſet, Exin Claudius Timarchus Cretenſis reus agitur, cæteris criminibus, ut ſolent præualidi prouincialiũ, et opibus nimijs ad iniurias minorũ elati, una uox eius uſq; ad cõtumeliã Senatus penetrauerat, q̃ dictitaſſet, in ſua poteſtate ſitũ

an proconſulibus qui Cretam *obtinuiſſent, grates agerẽtur. quam occaſionem* Pætus Thraſea *ad bonum publicum uertens, poſtq̃ de reo cenſuerat, prouincia* Creta *depellendum, hæc addidit*. V*ſu probatum eſt.*P.C.*leges egregias, exempla honeſta, apud bonos ex delictis aliorum gigni*. Sic *oratorum licentia,* Cinciam *rogationẽ, candidatorum ambitus,* Iulias *leges, magiſtratuũ auaritia* Calphurnia *ſcita pepererunt*. Nam *culpa q̃ pœna tempore prior, emendari q̃ peccare poſterius eſt*. Ergo *aduerſus nouam prouinciarum ſuperbiam dignum fide conſtantiaq;* Romana *capiamus conſilium, quo tutelæ ſociorum nihi derogetur, nobis opinio decedat. qualis quiſq; habeatur alibi q̃ in ciuium iudicio eſſe*. Olim *quidem non modo prætor aut conſul, ſed priuati etiam mittebantur, qui prouincias uiſerent, et quid de cuiusq; obſequio uideretur, referrent,* Trepid*abantq́; gentes de æſtimatione ſingulorum*. At *nunc colimus externos, et adulamur, & quomodo ad nutum alicuius grates, ita promptius accuſatio decernitur, decernaturq́;, et maneat prouincialibus, potentiam ſuam tali modo oſtentandi*. Sed *laus falſa & precibus expreſſa, perinde cohibeantur, q̃ malitia, q̃ crudelitas*: Plur*a ſæpe peccantur, dum demeremur, q̃ dum offendimus, quædam immo uirtutes odio ſunt ſeueritas obſtinata, inuictus aduerſus gratiam animus*. Inde *initia magiſtratuum noſtrorũ meliora ferme, & finis inclinat, dum in modum candidatorum ſuffragia conquirimus. quæ ſi arceantur, æqualius atq; conſtantius prouinciæ regentur*, Nam *ut metu repetundarum infracta auaritia eſt, ita uetita gratiarum actione ambitio cohibetur*. Magno *aſſenſu celebrata ſen*

tentia. Non tamen ſenatuſconſultum perfici potuit ab/ nuentibus conſulibus ea de re relatũ, Mox auctore prin cipe ſanxere, ne quis ad concilium ſociorum referret, agendas apud Senatum pro prætoribus pro'ue conſuli/ bus grates, neu quis ea legatione fungeretur. Iisdem cõ ſulibus gymnaſium ictu fulminis conflagrauit effigiesq; in eo Neronis ad informe æs liquefacta. Et motu terræ celebre Campaniæ oppidum Pompei magna ex parte proruit. Defunctaq; uirgo ueſtalis Lælia, in cuius locũ Cornelia ex familia Coſſorum capta eſt. Memmio Re gulo & Virginio Rufo conſulibus, natam ſibi ex Pop/ pea filiam Nero ultra mortale gaudium accæpit, ap/ pellauitq; Auguſtam, dato & Poppeæ eodem cognomẽ to. Locus puerperio colonia Antium fuit, ubi ipſe gene ratus erat. Iam Senatus interim uterum Poppeæ com/ mendauerat dijs, uotaq; publice ſuſceperat, quæ multi plicata exolutaq;. & additæ ſupplicationes, templũq; Fœcunditati, & certamen ad exemplar Atticæ religio/ nis decretum. Vtq; fortunarum effigies aureæ in ſolio Capitolini Iouis collocarentur, Ludicrum circenſe ut Iu liæ genti apud Bouillas, ita Claudiæ Domitiæq; apud Antium ederetur. quæ fluxa fuere, quartum intra men ſem defuncta infante. Rurſusq; exortæ adulationes, cen ſentium honorem diuæ & puluinar ædemq; & ſacer/ dotem. Atq; ipſe ut lætitiæ, ita mœroris immodicus egit. Adnotandum eſt, omni Senatu Antium ſub recentem partum effuſo, Thraſeam prohibitum, immoto animo prænunciam imminentis cædis contumeliam excæpiſſe. Secutam dehinc uocem Cæſaris ferunt, qua reconciliatũ ſe Thraſeæ apud Senecam iactauerit, ac Senecam Cæſa

ri gratulantum. Vnde gloria egregijs uiris & pericula gliſcebant. Interim ueris principio legati Parthorum mandata regis Vologeſis, litteraſq; in eandem formã attulere. Se priora & totiens iactata ſuper obtinenda Armenia, nunc omittere, quoniam dij quãuis potentium populorum arbitri, poſſeſſionem Parthis non ſine ignominia Romana tradidiſſent. Nuper clauſum Tygranẽ, poſt Pætum legioneſq; cum opprimere poſſet, incolumes dimiſiſſe. Satis approbatam uim, datum & lænitatis experimentum. Nec recuſaturum Tyridatem accipiendo diademati in urbem uenire, niſi ſacerdotij religione attineretur. Iturum ad ſigna & effigies principis, ubi legionibus coram, regnum auſpicaretur. Talibus Vologeſes litteris, quia Pætus diuerſa tanquam rebus integris ſcribebat, interrogatus Centurio qui cum legatis aduenerat, quo in ſtatu Armenia eſſet, omnes inde Romanos exceſſiſſe reſpondit. Tum intellecto Barbarorũ irriſu, qui peterent quod eripuerant, conſuluit inter primores ciuitatis Nero, bellum anceps, an pax in hoſte placeret. Nec dubitatum de bello. & Corbulo tot per annos militum atq; hoſtium gnarus, gerendæ rei præficitur, ne cuius alterius inſcitia rurſum peccaretur, quia Pæti piguerat. Igitur irriti remittuntur, cum donis tamen, unde ſpes fieret, non fruſtra eadem oraturum Tyridatem, ſi preces ipſe attuliſſet. Syriæq; executio Cintio, copiæ militares Corbuloni permiſſæ, et quintadecima legio ducente Mario Celſo, e Pannonia adiecta eſt. Scribitur tetrarchis ac regibus præfectiſq; et procuratoribus & qui prætorum finitimas prouincias regebant iuſſis Corbulonis obſequi, in tantum ferme modũ aucta pote

ſtate, quã Populus Romanus Gn. Pompeio bellũ pyrati-
cum geſturo dederat. Regreſſum Pætum cum grauiora
metueret, facetijs inſectari ſatis habuit Cæſar his ferme
uerbis, Ignoſcere ſe ſtatim, ne tam promptus in pauo-
rẽ, longiore ſollicitudine ægreſceret. At Corbulo quar
ta et duodecima legionibus, quæ fortiſſimo quoq; amiſſo
et cæteris exterritis, parum habiles prælio uidebantur,
in Syriam tranſlatis, ſextam inde ac tertiam legiones,
integrũ militem et crebris ac proſperis laboribus exerci
tum in Armeniam ducit. Additq; legionem quintã,
quæ per pontũ agens, expers cladis fuerat. Simul quin
tadecimanos recens adductos, et uexilla delectorum ex
illyrico & ægypto, quodq; alarum cohortiumq; & au
xilia regum in unum conducta, apud Melitenem qua
tranſmittere Euphratem parabat. Tum luſtratum rite
exercitũ ad concionem uocat, orditurq; magnifica de au
ſpicijs Imperatorijs, rebuſq; a ſe geſtis, aduerſam inſci-
tiam Pæti declinans, multa auctoritate, quæ uiro mili-
tari pro facundia erat. Mox iter. L. Lucullo quondam
penetratum. apertis quæ uetuſtas obſepſerat, pergit. Et
uenientes Tyridatis Vologeſiſq; de pace legatos haud
aſpernatus adiungit ijs centuriones cum mandatis non
immitibus. Non. n. adhuc eo uentum, ut certamine ex-
tremo opus eſſet. Multa Romanis ſecunda, quædã Par-
this eueniſſe, documento aduerſus ſuperbiam. proinde
& Tyridati conducere intactum uaſtationibus regnũ
dono accipere. & Vologeſen melius ſocietate Romana
quàm damnis mutuis genti Parthorum conſulturum.
Scire q̃tum intus diſcordiarum, q̃q; indomitas et præfe
roces nationes regeret. Contra Imperatori ſuo immota

rū gratulatim . Vnde *gloria egregijs uiris & pericula gliſcebant* . Interim *ueris principio legati* Parthorum *mandata regis* Vologeſis, *litteraſq; in eandem formā attulere* . Se *priora & totiens iactata ſuper obtinenda* Armenia, *nunc omittere, quoniam dij q̈uis potentium populorum arbitri, poſſeſſionem* Parthis *non ſine igno/minia* Romana *tradidiſſent* . Nuper *clauſum* Tygranē, *poſt* Pætum *legioneſq; cum opprimere poſſet, incolumes dimiſiſſe* . Satis *approbatam uim, datum & lenitatis experimentum* . Nec *recuſaturum* Tyridatem *accipien/do diademati in urbem uenire, niſi ſacerdotij religione attineretur* . Iturum *ad ſigna & effigies principis, ubi legionibus coram, regnum auſpicaretur* . Talibus Vo/logeſes *litteris, quia* Pætus *diuerſa tanquam rebus in/tegris ſcribebat, interrogatus* Centurio *qui cum legatis aduenerat, quo in ſtatu* Armenia *eſſet, omnes inde* Ro/manos *exceſſiſſe reſpondit* . Tum *intellecto* Barbarorū *irriſu, qui peterent quod eripuerant, conſuluit inter pri/mores ciuitatis* Nero, *bellum anceps, an pax in hoſte placeret* . Nec *dubitatum de bello*. & Corbulo *tot per annos militum atq; hoſtium gnarus, gerendæ rei præfi/citur, ne cuius alterius inſcitia rurſum peccaretur, quia* Pæti *piguerat* . Igitur *irriti remittuntur, cum donis ta/men, unde ſpes fieret, non fruſtra eadem oraturum* Tyrī*datem, ſi preces ipſe attuliſſet* . Syriæq; *executio* Cintio, *copiæ militares* Corbuloni *permiſſæ, et quintadecima legio ducente* Mario Celſo, *e* Pannonia *adiecta eſt* . Scri/*bitur tetrarchis ac regibus præfectiſq; et procuratoribus & qui prætorum finitimas prouincias regebant iuſſis* Corbulonis *obſequi, in tantum ferme modū aucta pote*

ſtate, quā Populus Romanus Gn. Pompeio bellū pyrati-
cum geſturo dederat. Regreſſum Pætum cum grauiora
metueret, facetijs inſectari ſatis habuit Cæſar his ferme
uerbis, Ignoſcere ſe ſtatim, ne tam promptus in pauo-
rē, longiore ſollicitudine ægreſceret. At Corbulo quar
ta et duodecima legionibus, quæ fortiſſimo quoq; amiſſo
et cæteris exterritis, parum habiles prælio uidebantur,
in Syriam tranſlatis, ſextam inde ac tertiam legiones,
integrū militem et crebris ac proſperis laboribus exercĭ
tum in Armeniam ducit. Addiditq; legionem quintā,
quæ per pontū agens, expers cladis fuerat. Simul quin
tadecimanos recens adductos, et uexilla delectorum ex
illyrico & ægypto, quodq; alarum cohortiumq; & au
xilia regum in unum conducta, apud Melitenem qua
tranſmittere Euphratem parabat. Tum luſtratum rite
exercitū ad concionem uocat, orditurq; magnifica de au
ſpicijs Imperatorijs, rebusq; a ſe geſtis, aduerſam inſci-
tiam Pæti declinans, multa auctoritate, quæ uiro mili-
tari pro facundia erat. Mox iter. L. Lucullo quondam
penetratum. apertis quæ uetuſtas obſepſerat, pergit. Et
uenientes Tyridatis Vologeſisq; de pace legatos haud
aſpernatus adiungit ijs centuriones cum mandatis non
immitibus. Non.n.adhuc eo uentum, ut certamine ex-
tremo opus eſſet. Multa Romanis ſecunda, quædā Par-
this eueniſſe, documento aduerſus ſuperbiam. proinde
& Tyridati conducere, intactum uaſtationibus regnū
dono accipere. & Vologeſen melius ſocietate Romana
quàm damnis mutuis genti Parthorum conſulturum.
Scire q̃tum intus diſcordiarum, q̃q; indomitas et præfe
roces nationes regeret. Contra Imperatori ſuo immotā

ubiq; pacem, & unum id bellum eſſe. Simul conſilio terrorem adijcere. & Megiſtanas Armenios qui primi a nobis defecerant, pellit ſedibus, caſtella eorum excin/dit, plana, edita, ualidos, inualidosq; pari metu cōplet. Non infenſum, nec cum hoſtili odio Corbulonis nomen etiam Barbaris habebatur, eoq; conſilium eius fidum credebant. Ergo, Vologeſes neq; atrox in ſummam, & quibusdam Præfecturis inducias petit. Tyridates locū diemq, colloquio poſcit. Tempus propinquum, Locus in quo nuper obſeſſæ cum Pæto legiones erant cū a Barbaris delectus eſſet, ob memoriam lætioris ſibi rei, non eſt a Corbulone uitatus, ut diſſimilitudo fortunæ glo/riam augeret. Neq; infamia Pæti augebatur, quod eo maxime patuit, quia filio eius tribuno ducere manipu/los, atq; operire reliquias malæ pugnæ imperauit. Die pacta Tiberius Alexander illuſtris eques Romanus mi/niſter bello datus, & Viuianus Annius gener Corbu/lonis, nondum Senatoria ætate, ſed pro legato quintæ legioni impoſitus, in caſtra Tyridatis uenere honore eius, ac ne metueret inſidias tali pignore, Viceni dehinc equites aſſumpti. Et uiſo Corbulone, Rex prior equo de ſiluit, nec cunctatus Corbulo. Sed pedes uterq; dextras miſcuere. exin Romanus laudat iuuenem, omiſſis præci pitibus tuta & ſalutaria capeſſentem. Ille de nobilitate generis multum præfatus, cætera temperanter adiūgit. Iturum quippe Romam, laturumq; nouum Cæſari de cus, nō aduerſis Parthorum rebus ſupplicem Arſacidē. Tum placuit Tyridatem ponere apud effigiem Cæſaris inſigne regium, nec niſi manu Neronis reſumere, & colloquium oſculo finitum. Dein paucis diebus inter/

iectis, magna utrinq; ſpecie, inde eques compoſitus per turmas, & inſignibus patrijs, hinc agmina legionum ſtetere fulgentibus aquilis, ſignisq; & ſimulachris Deum in modum templi. Medio tribunal ſedem curulē, & ſedes effigiem Neronis ſuſtinebat. Ad quam progreſſus Tyridates, cæſis ex more uictimis, ſublatum capiti diadema imagini ſubiecit, magnis apud cūctos animorum motibus, quos augebat inſita adhuc oculis exercituum Romanorum cædes, aut obſidio. At nunc uerſos caſus. Iterum Tyridatem oſtentui gentibus, quāto minus q̄ captiuum? Addidit gloriæ Corbulo comitatem, epulasq; & rogitante rege cauſas, quotiens nouum aliquid aduerterat. Vt initia uigiliarum per centurionē enunciari, conuiuium buccina dimitti, & ſtructam ante auguralem aram ſubdita face accendi, cuncta in maius attollens admiratione priſci moris affecit. poſtero die ſpatium orauit, quo tantum itineris aditurus, fratres ante, matremq; uiſeret, obſidē. interea filiam tradit, litterasq; ſupplices ad Neronē. Et digreſſus Pacorum apud Medos, Vologeſen Ecbatanis repperit, non incurioſum fratris. quippe etiam proprijs nuncijs a Corbulone petierat, ne quā imaginem ſeruitij Tyridates perferret, neu ferrum traderet, aut complexu prouincias obtinentium arceretur, foribus'ue eorum aſſiſteret. tantusq; Romæ, q̄tus conſulibus honor eſſet. ſcilicet externæ ſuperbiæ ſueto, non erat notitia noſtri, apud quos ius Imperij ualet, inania tranſmittuntur. Eodem anno Cæſar nationes alpium maritimarum in ius latij tranſtulit. Equitum Romanorum locos ſedibus plebis antepoſuit apud circum. Namq; ad eam diem indiſcreti ibant, quia lex

Roſcia nihil niſi de quatuordecim ordinibus ſanxit. Spectacula gladiatoꝝ idem annus habuit, pari magnificentia ac priori. Sed fœminaꝝ illuſtrium Senatorūq; plures per arenam fœdati ſunt. C. Lexanio. M. Licinio conſulibus acriore in dies cupidine adigebatur Nero promiſcuas ſcenas frequentandi. Nam adhuc per domū aut hortos cecinerat Iuuenalibus ludis quos ut parū celebres et tantæ uoci anguſtos ſpernebat. Nō tamē Romæ incipere ſcenas auſus, Neapolim quaſi græcā urbē delegit. Inde initiū fore, ut trāſgreſſus in achaiā inſignesq;, et antiquitus ſacras coronas adeptus, maiore fama, ſtudia ciuiū eliceret. Ergo contractū oppidanoꝝ uulgus, & quos e proximis colonijs & municipijs eius rei fama ciuerat, quiq; Cæſarem per honorem, aut uarios uſus ſectantur, etiam militū manipuli theatrū Neapolitanoꝝ cōplent. Illic pleriq; ut arbitrātur, triſte, ut ipſe, prouidū potius et ſecundis numinibus euenit. Nā egreſſo qui affuerat populo. uacuū et ſine ullius noxa theatrū collapſum eſt. Ergo per cōpoſitos cantus grates dijs, atq; ipſam recentis caſus fortunā celebrans, petiturusq; maris hadriæ traiectus, apud Beneuentū interim conſedit. Vbi gladiatoꝝ munus a Vatinio celebre edebatur. Vatinius inter fœdiſſima eius aulæ oſtenta fuit, ſutrinæ tabernæ alūnus, corpore detorto, facetijs ſcurrilibus, primo in cōtumelias aſſumptus, deinde optimi cuiusq; criminatione eousq; ualuit, ut gratia, pecunia, ui nocendi etiā alijs præmineret. Eius munus frequentanti Neroni, ne inter uoluptates quidem a ſceleribus ceſſabatur. Iiſdē quippe illis diebus Torquatus Syllanus mori adigitur. quia ſuper Iuniæ familiæ claritudi

nē diuū Auguſtū átauū ferebat. Iuſſi id accuſatores obi cere, prodigū largitionibus, neq; aliā ſpē q̄ in nouis re bus eſſe, qui ne ignobiles haberet quos ab epiſtolis et li/ bellis et rationibus appellaret nomina ſummæ curæ & meditamēta. Tum intimus quiſq; libertoꝝ uincti abre ptiq; Et cū dánatio inſtaret brachioꝝ uenas Torquatus interſcidit, Secutaq; Neronis oratio ex more q̈uis ſontē et defenſioni merito diffiſum, uicturꝫ tamen fuiſſe ſi clæ mētiā iudicis expectaſſet. Nec multo poſt omiſſa in præ ſens Achaia (cauſæ in incerto fuere) urbem reuiſit, pro/ uincias orientis maxime ægyptum, ſecretis imaginatio nibus agitans. dehinc dicto teſtificatus, non longā ſui abſentiam, & cuncta in Rep. exinde immota ac pro/ ſpera fore. Super ea profectione adijt Capitolium, illic ueneraturus deos cum Veſtæ quoq; templum iniſſet, re pente cunctos per artus tremens, ſeu numine exterren/ te, ſeu facinorum recordatione, nunquā timore uacuus, deſeruit incœptum, cunctas ſibi curas amore patriæ le uiores dictitans. Vidiſſe mœſtos ciuium uultus, audire ſecretas querimonias, ꝙ tantum iter aditurus eſſe, cuius ne modicos quidem egreſſus tolerarent, ſueti aduer/ ſum fortuita aſpectu principis refoueri. Ergo ut in pri uatis neceſſitudinibus proxima pignora præualerent, ita Populū Romanū uim plurimā habere: Parendum retinenti. Hæc atq; talia plebi ualentia fuere, uolupta/ tum cupidine, & quæ præcipua cura eſt, rei frumenta/ riæ anguſtias ſi abeſſet metuenti. Senatus & primores in incerto erant, procul an coram atrocior haberetur. dehinc (quæ natura magnis timoribus) deterius crede/ bant quod euenerat. Ipſe quo fidē acquireret, nihil usq̄

perinde lætum ſibi publicis locis, ſtruere conuiuia, totaq; urbe quaſi domo uti. Et celeberrimæ luxu famaq; epulæ fuere, quaſi Tigillino paratæ, ut exempla referam, ne ſæpius eadem prodigentia narranda ſit. Igitur in ſtagno Agrippæ fabricatus eſt ratem, cui ſuperpoſitum conuiuiū aliarum tractu moueretur. Naues auro & ebore diſtinctæ. Remigesq́, exoleti, per ætates & ſcientiam libidinum componebantur. Volucres & feras diuerſis e terris, & animalia maris, oceano abusq; petiuerat. Crepidinibus ſtagni lupanaria aſtabant, illuſtribus fœminis completa. Et contra ſcorta uiſebantur nudis corporibus. Iam geſtus motusq; obſcœni, Et poſtq̃ tenebræ incedebant, quãtum iuxta nemoris, & circumiecta tecta conſonare cantu et luminibus clareſcere. Ipſe per licita atq; illicita fœdatus, nihil flagitij reliquerat, quo corruptior ageret, niſi paucos poſt dies uni ex illo contaminatorũ grege, cui nomẽ Pythagoræ fuit, in modum ſollemniũ coniugiorum denupſiſſet. Inditum Imperatori flammeum. Miſit auſpices duos, & genialis thorus, & faces nuptiales, cuncta deniq; ſpectata, quæ etiam in fœmina nox operit. Sequitur clades, forte, an dolo principis incertum (nam utrumq; auctores prodidere) omnibus quæ huic urbi per uiolentiam ignium acciderunt, grauior atq; atrocior. Initium in ea parte circi ortum, quæ Palatino, Cælioq; montibus contigua eſt. Vbi per tabernas quibus id mercimonium inerat, quo flamma alitur, ſimul cœptus ignis, & ſtatim ualidus, ac uento citus longitudinem circi corripuit. Neq; enim domus munimentis ſeptæ, uel templa muris cincta, aut quid aliud moræ interiacebat. Impetu peruagatum incendiũ,

plana

plana primum, deinde in edita aſſurgens, & rurſus inferiora populando anteijt remedia uelocitate mali, & obnoxia urbe arctis itineribus, hucq; et illuc flexis, atq; enormibus uicis, qualis uetus Roma fuit. Ad hæc lamenta pauentium fœminarum feſſa ætate, aut rudis pueritiæ ætas, quiq; ſibi, quiq; alijs conſulebant, dum trahunt inualidos, aut opperiuntur, pars morans, pars feſtinans cuncta impediebant, & ſæpe dum in tergum reſpectant, lateribus aut fronte circunueniebantur. uel ſi in proxima euaſerant, illis quoq; igni correptis, etiam quæ longinqua crediderant, in eodem caſu reperiebantur. Poſtremo quid uitarent, quid peterent ambigui, complere uias, ſterni per agros. quidam amiſſis omnibus fortunis, diurni quoq; uictus, alij caritate ſuorum quos eripere nequiuerant, quanuis patente effugio interiere. Nec quiſquam defendere audebat, crebris multorum minis reſtinguere probibentium, & quia alij palam faces iaciebant, atq; eſſe ſibi auctorem uociferabantur, ſiue ut raptus licentius exercerent, ſeu iuſſu. Eo in tempore Nero Antij agens, non ante in urbem regreſſus eſt quã domui eius, qua palatium & Mæcenatis hortos continuauerat, ignis propinquaret. Neq; tamen ſiſti potuit, quin & palatium & domus & cuncta circum haurirentur. Sed ſolatium populo exturbato ac profugo, Campum Martis ac monumenta Agrippæ, hortos quin etiam ſuos patefecit. & ſubitaria ædificia extruxit quæ multitudinem inopem acciperent. Subuectaq; utenſilia ab Hoſtia, & propinquis municipijs, pretiumq; frumenti minutum, uſq; ad ternos nummos. Quæ quãq̃ popularia, in irritum cadebant, quia peruaſerat rumor

ipſo tempore flagrantis urbis, iniſſe eum domeſticam ſce nam, & cecinisse Troianum *excidium, præſentia mala uetuſtis cladibus aſſimulantem.* Sexto *demũ die apud imas* Eſquilias *finis incendio factus, proruptis per im/ menſum ædificijs, ut continuæ uiolentiæ campus, & ue lut uacuum cœlum occurreret.* Necdum *poſito metu ſatis credebatur, cũ leuis rurſum graſſatus ignis, patulis magis urbis locis, eoq; ſtrages hominũ minor, delubra deum, & porticus amœnitati dicatæ latius procidere. plusq; infamiæ id incendium habuit, quia prædijs* Ti/ gillini Aemylianis *proruperat.* Videbaturq; Nero *con/ dendæ urbis nouæ, & cognomento ſuo appellandæ glo riam quærere.* Quippe *in regiones quatuordecim* Ro ma *diuiditur. quarum quatuor integræ manebant, tres ſolo tenus deiectæ.* Septem *reliquis pauca tectorum ue/ ſtigia ſupererant, lacera & ſemiuſta.* Domuum *& in ſularum & templorum quæ amiſſa ſunt, numerum inire haud promptum fuerit,* Sed *uetuſtiſſima religio/ ne, quod* Seruius Tullius Lunæ, & Magna *ara, fanũq; quæ præſenti* Herculi Arcas Euãder *ſacrauerat,* Aedesq; Statoris Iouis *uota* Romulo, *Numæq; regia, et delubrũ* Veſtæ *cum penatibus* Populi Romani *exuſta.* Iam *opes tot uictorijs quæſitæ & græcarum artium decora, exin monumenta ingeniorum antiqua & incorrupta, quan uis in tanta reſurgentis urbis pulchritudine multa ſe/ niores meminerint, quæ reparari nequibant.* Fuere *qui annotarent.xiiij.*Kal. Sextiles *principium incendij hu/ ius ortum, & quo* Senones *captam urbem inflammaue rant.* Alij *eo usq; cura progreſſi ſunt, ut totidem an/ nos menſesq; & dies inter utraq; incendia numerent.*

Cæterum Nero uſus eſt patriæ ruinis. extruxitq; do-
mum, in qua haud perinde gemmæ & aurum mira-
culo eſſent, ſolita pridem, & luxu uulgata quã, arua et
ſtagna, & in modum ſolitudinũ, hinc ſiluæ, inde aper
ta ſpatia, & proſpectus, magiſtris & machinatoribus
Seuero & Celere, quibus ingenium, & audacia erat,
etiam quæ natura denegauiſſet, per artem temptare, &
uiribus principis illudere. Namq; ab lacu Auerno naui
gabilem foſſam uſq; ad Hoſtia Tyberina depreſſuros
promiſerant, ſqualenti littore, aut per montes aduerſos.
Neq; enim aliud humidum gignendis aquis occurrit, q̃
pomptinæ paludes. cætera abrupta aut arentia. ac ſi per
rumpi poſſent, intolerandus labor, nec ſatis cauſæ. Ne
ro tamen ut erat incredibilium cupitor, effodere proxi-
ma Auerno iuga connixus eſt. Manentq; ueſtigia irritæ
ſpei. Cæterum urbis quæ domus ſupererant, nõ ut poſt
Gallica incendia, nulla diſtinctione, nec paſſim erectæ,
ſed dimenſis uicorum ordinibus, & latis uiarum ſpa-
cijs, cohibita ædificiorum altitudine, ac patefactis areis
additiſq; porticibus, quæ frontem inſularum protege-
rent. Eas porticus Nero ſua pecunia extructurum, pur
gataſq; areas dominis traditurum pollicitus eſt. ad-
didit præmia pro cuiuſq; ordine, & rei familiaris co
pijs, finiuitq; tempus intra quod effectis domibus aut
inſulis adipiſcerentur. Ruderi accipiendo Hoſtienſes pa
ludes deſtinabat. utiq; naues quæ frumentum Tyberi ſub
uectæ eſſent, onuſtæ rudere decurrerent. Aedificiaq; ipſa
certa ſui parte, ſine trabibus ſaxo Gabino, Albano ue
ſolidarentur. q; is lapis ignibus imperuius eſt. Iam
aqua priuatorũ licentia intercæpta, quo largior, & plu-

ribus locis in publicum flueret, cuſtodes & ſubſidia re/primendis ignibus, in propatulo quiſq; haberet, nec cõmunione parietum, ſed proprijs quæq; muris ambirentur. Ea ex utilitate accæpta decorem quoq; nouæ urbi attulere. Erant tamen qui crederent ueterem illam for/mam ſalubritati magis conduxiſſe, quoniam anguſtiæ itinerum, & altitudo tectorum non perinde ſolis uapore perrumperentur. At nunc patulam latitudinem, et nulla umbra defenſam grauiore æſtu ardeſcere. Et hæc quidem humanis conſilijs prouidebatur. Mox petita a dijs piacula, aditiq; Sibyllæ libri, ex quibus ſupplicatum Vulcano & Cereri Proſerpinæq;, ac propiciata Iuno per matronas, primum in capitolio, deinde apud pro/ximum mare. Vnde hauſta aqua, templum & ſimu/lachrum deæ proſperſum eſt. & lectiſternia ac peruigi lia celebrauere fœminæ quibus mariti erant. Sed non ope humana, non largitionibus principis aut deum pla camentis, decedebat infamia, quin iuſſum iincendium crederetur. Ergo abolendo rumori Nero ſubdidit reos, et exquiſitiſſimis pœnis affecit, quos per flagitia inuiſos, uul gus Chriſtianos appellabat. Auctor nominis eius Chri ſtus, qui Tiberio imperitante, per procuratorem Pontiũ Pilatum ſupplicio affectus erat. Repreſſaq; in præſens exitiabilis ſuperſtitio rurſus erumpebat, non modo per Iudæam originem eius mali, ſed per urbem etiam quo cuncta undiq; atrocia aut pudenda confluunt, celebran turq;. Igitur primo correpti qui fatebantur, deinde indi cio eorum, multitudo ingens, haud proinde in crimine incendij, quam odio humani generis conuicti ſunt. Et pereuntibus addita ludibria, ut ferarum tergis contecti

laniatu canum interirent, aut crucibus affixi, aut flam mandi, atq; ubi defeciſſet dies, in uſum nocturni luminis urerentur. Hortos ſuos ei ſpectaculo Nero obtulerat, & *circenſe ludicrum edebat, habitu aurigæ permixtus plebi, uel circulo inſiſtens*, Vnde *quanquam aduerſus ſontes & nouiſſima exempla meritos, miſeratio oriebatur, tanquam non utilitate publica, ſed in ſæuitiam unius abſumerentur*. Interea *conferendis pecunijs peruaſtata* Italia, *prouinciæ euerſæ, ſocijq; populi*, & *quæ ciuitatum liberæ uocantur*. Inq; *eam prædam etiam dij ceſſere, ſpoliatis in urbe templis, egeſtoq; auro, quod triũphis, quod uotis, omnis* Populi Romani *ætas proſpere aut in metu ſacrauerat*. Enimuero *per Aſiã atq;* Achaiam *nõ dona tantum, ſed ſimulachra numinum abripiebantur, miſſis in eas prouincias* Acrato, & Secundo Carinate. Ille *libertus cuicunq; flagitio promptus. hic græca doctrina ore tenus exercitus, animum bonis artibus non induerat*. Ferebant Senecam *quo inuidiam ſacrilegij a ſemet auerteret longinqui ruris ſeceſſum orauiſſe*. Et *poſtquã non concedebatur, ficta ualitudine quaſi æger neruis, cubiculum non egreſſus*. Tradidere *quidam uenenum ei per libertum ipſius cui nomen* Cleonicus, *paratum iuſſu* Neronis, Vitatumq; *a* Seneca *proditione liberti, ſeu propria formidine, dum pro ſimplici uictu, & agreſtibus pomis. ac ſi ſitis admoneret, profluente aqua uitam tolerat*. Per *idem tempus gladiatores apud oppidum* Præneſte, *temptata eruptione, præſidio militis qui cuſtos adeſſet coerciti ſunt*. Iam Spartacum & *uetera mala rumoribus ferente populo, ut eſt nouarum rerum cupiens pauiduſq;*, Nec *multo poſt clades rei naua*

lis accipitur, non bello (quippe haud alias tam immo-ta pax) ſed certum ad diem in Campaniam *redire claſſem* Nero *iuſſerat, non exceptis maris caſibus.* Ergo *gubernatores quanuis ſæuiente pelago a* Formijs *mouere, et graui* Africo, *dum promontorium* Miſeni *ſuperare contendunt,* Cumanis *littoribus impacti, triremium pleraſq;, & minora nauigia paſſim amiſerunt.* Fine *anni uulgantur prodigia imminentium malorum nuncia.* Vis *fulgurum non alias crebrior. et ſydus cometes, ſanguine illuſtri ſemper* Neroni *expiatum.* Bicipites *hominum aliorum ue animalium partus abiecti in publicum, aut in ſacrificijs quibus grauidas hoſtias immolare mos eſt reperti, et in agro placentino uiam propter natus* Vitulus, *cui caput in crure eſſet.* Secutaq; *haruſpicum interpretatio parari rerum humanarum aliud caput, ſed non fore ualidum, neq; occultum. quia in utero repreſſum, aut iter iuxta editum ſit.* Ineunt *deinde conſulatum* Silius Nerua, & Atticus Veſtinus, *cœpta ſimul & aucta coniuratione, in quam certatim nomina dederant* Senatores, *eques, miles, fœminæ etiam, cum odio* Neronis, *tum fauore in.*C.Piſonem. Is Galphurnio *genere ortus, ac multas inſignesq; familias paterna nobilitate complexus, claro apud uulgum rumore erat, per uirtutem aut ſpecies uirtutibus ſimiles.* Namq; *facundiã tuendis ciuibus exercebat, largitionem aduerſus amicos, & ignotis quoq; comi ſermone & congreſſu.* Aderant *etiam fortuita, corpus procerum, decora facies.* Sed *procul grauitas morum, aut uoluptatum parſimonia.* Læ-*nitati ac magnificentiæ & aliquando luxui indulgebat.* Idq; *pluribus probabatur qui in tanta uitiorum*

dulcedine ſummũ Imperium non reſtrictum, nec perſe uerũ uolunt. Initium coniurationi non a cupiditate ipſius fuit, nec tamen facile memorauerim, quis primus auctor, cuius inſtinctu coeptum ſit, quod tam multi ſum pſerunt. Promptiſſimos Subrium Flauium tribunum prætoriæ cohortis, & Sulpicium Aſprum centurionẽ extitiſſe conſtantia exitus docuit. Et Lucanus Anneus Plautiusq; Lateranus conſul deſignatus, uiuida odia in-tulere. Lucanum propriæ cauſæ accendebant, quod famam carminum eius premebat Nero, prohibueratq; oſtenta-re, uanus aſſimulatione. Lateranum conſulem deſignatum, nulla iniuria, ſed amor Reip. ſociauit. At Flauius Sceuinus & Afranius Quintianus, uterq; Senatorij ordinis, contra famam ſui, principium tanti facinoris ca-peſſiuere. Nam Sceuino diſſoluta luxu mens, & proin de uita ſomno languida. Quintianus molli corpore in-famis, & a Nerone probroſo carmine diffamatus, con-tumelias ultum ibat. Ergo dum ſcelera principis, & finem adeſſe Imperij, deligendumq; qui feſſis rebus ſuc-curreret inter ſe aut inter amicos iaciunt, aggregauere Tullium Senecionem, Ceruarium Proculum, Vulgaciũ Traricium, Iulium Aurinum, Numatium Gratum, An-tonium Natalem, Martium Feſtum, equites Romanos, Ex quibus Senecio e præcipua familiaritate Neronis ſpeciem amicitiæ etiam tum retinens, eo proprijs pe-riculis conflictabatur. Natalis particeps ad omne ſecre-tum Piſoni erat. Cæteris ſpes ex nouis rebus pete-batur. Aſcitæ ſunt ſuper Subrium & Sulpitium, de qui bus retuli militares manus. C. Syllanus et Statius Pro ximus tribuni cohortiũ prætoriaꝝ, Maximus Scaurus et

Venetus Paulus centuriones. Sed ſummum robur in Fenio Ruſo præfecto uidebatur, quem uita famaq; laudatum, per ſæuitiam impudicitiamq; Tigillinus in animo principis anteibat, fatigabatq; criminationibus, ac ſæpe in metum adduxerat. quaſi adulterum Agrippinæ & deſiderio eius ultioni intentum. Igitur ubi coniuratis præfectum quoq; prætorij in partes deſcendiſſe, crebro ipſius ſermone facta fides, promptius iam de tempore ac loco cædis agitabant, Et cœpiſſe impetum Subrius Flauius ferebatur, in ſcæna canentem Neronem aggrediendi, aut cum ardente domo per noctem huc illuc curſaret incuſtoditus. Hic occaſio ſolitudinis. Ibi ipſa frequentia tanti decoris teſtis, pulcherrimum animum extimulauerant, niſi impunitatis cupido retinuiſſet, magnis ſemper conatibus aduerſa. Interim cunctantibus prolatantibusq; ſpem ac metum, Epicharis quædam, incertum quo nam modo ſciſcitata, neq; illi ante ulla rerum honeſtarum cura fuerat, accendere, et arguere coniuratos ac poſtremo lentitudinis eorum pertæſa, & in Campania agens, primores claſſiariorum Miſenenſium labefacere, & conſcientia illigare connixa eſt tali initio. Erat nauarchus in ea claſſe Voluſius Proculus, occidendæ matris Neronis inter miniſtros non ex magnitudine ſceleris prouectus ut rebatur. Is mulieri olim cognitus, ſeu recens orta amicitia, dum merita erga Neronem ſua & q in irritum cecidiſſent, aperit, adijcitq; queſtus & deſtinationem uindictæ, ſi facultas orIretur, ſpem dedit poſſe impelli & plures conciliare. Nec leue auxilium in claſſe, crebras occaſiones, quia Nero multo apud Puteolos & Miſenum maris uſu lætabatur. Ergo Epicha

tis plura, & omnia ſcelera principis orditur. Neq; Se*natui quod inane eſſet, ſed prouiſum quo nam modo pœnas euerſæ* Reip. *daret: accingeretur modo, nauaret operam, & multum acerrimos duceret in partes, ac digna precia expectaret*. Nomina *tamen coniuratorum reticuit*. Vnde Proculi *indicium irritum fuit, quamuis ea quæ audierat ad* Neronem *detuliſſet*. Accita *quippe* Epicharis, *& cum indice compoſita, nullis teſtibus inuiſum facile confutauit*. Sed *ipſa in cuſtodia retenta eſt, ſuſpectante* Nerone, *haud falſa eſſe etiam quæ uera non probabantur*. Coniuratis *tamen metu proditionis permotis, placitum maturare cædem apud* Baias *in uilla* Piſonis, *cuius amœnitate captus* Cæſar *crebro uentitabat, balneasq; & epulas inibat omiſſis excubijs, & fortunæ ſuæ mole*. Sed *abnuit* Piſo, *inuidiam prætendens ſi ſacra menſæ, dijq; hoſpitales, cæde qualiſcunq; principis cruentarentur*. Melius *apud urbem, in illa inuiſa & ſpolijs ciuium extructa domo, uel in publico patraturos, quod pro* Rep. *ſuſcepiſſent*. Hæc *in commune*. Cæterum *timore occulto, ne* L. Syllanus *eximia nobilitate diſciplinaq;* C. Caſſii *apud quem educatus erat, ad omnem claritudinem ſublatus*, Imperium *inuaderet, prompte daturis operam qui a coniuratione integri eſſent, quibus miſerarentur* Neronem *tanquam per ſcelus interfectum*. Pleriq; Veſtini *quoq; conſulis acre ingenium uitauiſſe* Piſonem *crediderunt, ne a libertate moueretur, uel delecto* Imperatore *alio, ſui muneris* Rēp. *faceret*. Et *enim expers coniurationis erat, quamuis ſuper eo crimine* Nero *uetus aduerſus inſontem odium explenerit*. Tandem *ſtatuere circenſium ludorum die, qui*

Cereri celebratur, exequi deſtinata. quia Cæſar rarus egreſſu, domo aut hortis clauſus, ad ludicra circi uenti tabat, promptioresq; aditus erant lætitia ſpectaculi. Or dinem inſidijs compoſuerant, ut Lateranus quaſi ſubſi/ dium rei familiari oraret, deprecabundus & genibus principis accedens proſterneret incautum premeretq;, animi ualidus, & corpore uigens. Tum iacentem et im peditum, Tribuni & centuriones, & cæterorū ut quiq; audaciæ plus habuiſſet, accurrerent, trucidarentq;, pri/ mas ſibi partes expoſtulante Sceuino, qui pugionē tem/ plo Salutis in Hetruria, ſiue ut alij tradidere, fortunæ Fe rentato in oppido detraxerat, geſtabatq;, uelut magni operis ſacrum. Interim Piſo apud ædem Cereris opperi retur. unde eum præfectus Fenius & cæteri accitum fer rent in caſtra comitante Antonia Claudij Cæſaris filia, ad eliciendum uulgi fauorem. quod. C. Plinius memorat nobis quoquo modo traditum non occultare in animo fuit, q̃uis abſurdum uideretur & inane, aut ipſi Anto/ niam nomen & periculum commodauiſſe, aut Piſonem notum amore uxoris, alij matrimonio ſe obſtrinxiſſe, ni ſi ſi cupido dominandi cunctis affectibus flagrantior eſt. Sed mirum q̃ inter diuerſi generis, ordinis, ætatis, ſexus diuites, pauperes, taciturnitate omnia cohibita ſint, do/ nec proditio cœpit e domo Sceuini, qui pridie inſidiarum multo ſermone cum Antonio Natale, dein regreſſus do/ mum, teſtamentum obſignauit, promptum uagina pugio nem de quo ſupra rettuli, uetuſtate obtuſum increpans, aſperari ſaxo, & mucronem ardeſcere iuſſit. Eamq; cu/ ram liberto Milicho mandauit. Simul affluentius ſoli/ to conuiuium initum Seruorum cariſſimi libertate, et alij

pecunia donati. Atq; ipſe mœſtus, & magnæ cogitationis manifeſtus erat quanuis lætitiam uagis ſermonibus ſimularet. Poſtremo uulneribus ligamenta, quibusq; ſiſtitur ſanguis parare eundem Milichum monet, ſiue gnarum coniurationis, & illucusq; fidum, ſeu neſciũ, & tunc primum arreptis ſuſpitionibus, ut pleriq; tradidere de conſequentibus. Nam cum ſecum ſeruilis animus præmia perfidiæ reputauit, ſimulq; immenſa pecunia & potentia obuerſabantur, ceſſit fas, & ſalus patroni, & acceptæ libertatis memoria. Et enim uxoris quoq; conſilium aſſumpſerat, muliebre ac deterius, quippe ultro metum intentabat, multosq; aſtitiſſe libertos ac ſeruos, qui eadem uiderint, nihil profuturum unius ſilentium. at præmia penes unum fore, qui inditio præueniſſet. igitur cœpta luce Milichus in hortos Seruilianos pergit. & cum foribus arceretur, magna & atrocia afferre dictitans, deductusq; ab ianitoribus ad libertum Neronis Epaphroditum, mox ab eo ad Neronem, urgens periculum, graues coniurationes, & cætera quæ audierat, coniectaueratq;, docet. Telum quoq; in necem eius paratum oſtendit. Accirique reum iuſſit. Is raptus per milites, & defenſionem orſus. ferrum cuius argueretur, olim religione patria cultum, et in cubiculo habitũ, ac fraude liberti ſubreptũ reſpondit. Tabulas teſtamenti ſæpius a ſe, et incuſtodita dierũ obſeruatione, ſignatas, pecunias et libertates ſeruis & ante dono datas, Sed ideo tunc largius, quia tenui iam re familiari, et inſtantibus creditoribus, teſtamento diffideret. Enim uero liberales ſemper epulas ſtruxiſſe, & uitam amœnam, & duris indicibus parũ probatam. Fomenta uulneribus nulla

iuſſu ſuo, ſed quia cætera palam uana obieciſſet, adiun/ gere crimen uiſum, ſe pariter indicem & teſtem facere. A*dijcit dictis conſtantiam*. I*ncuſat ultro inteſtabilem, & conſceleratum, tanta uocis ac uultus ſecuritate, ut labaret indicium, niſi* Milichum *uxor admonuiſſet,* An*tonium* Natalem *multa cum* Sceuino, *ac ſecreto collocu tum, et eſſe utroſq;* C.Piſonis *intimos*. Ergo *accitur* Na*talis, & diuerſi interrogantur, quis nam is ſermo, qua de re fuiſſet*. T*um exorta ſuſpitio, quia non congruentia reſponderant*. I*nditaq; uincla*. Et *tormentorum aſpe/ ctum ac minas non tulere*. P*rior tamen* N*atalis totius conſpirationis magis gnarus, ſimul arguendi peritior. de* P*iſone primum fatetur*. D*einde adijcit* Anneum Se*necam, ſiue internuncius inter eum* P*iſonemq; fuit, ſiue ut* Neronis *gratiam pararet, qui infenſus* Senecæ, *om/ nes ad eum opprimendum artes conquirebat*. T*um co gnito* Natalis *indicio* Sceuinus *quoq; pari imbecillitate ante cuncta iã patefacta credens, nec ullum ſilentij emo/ lumentum, edidit cæteros*. Ex *quibus* Lucanus Q*uin/ tilianuſq;, &* Senecio *diu abnuere*. P*oſt promiſſa im/ punitate corrupti, quo tarditatem excuſarent*. L*ucanus* A*ciliam matrem ſuam*. Q*uintilianus* Glicium Gallũ, Senecio Annium Pollionem *amicorum præcipuos nomi nauere*. A*tq; interim* Nero *recordatus* Voluſii Proculi *indicio* Epicharim *attineri, ratuſq; muliebre corpus impar dolori, tormentis dilacerari iubet*. A*t illam non uerbera, non ignes, non ira eo acrius torquentium ne a fœmina ſpernerentur, peruicere quin obiecta denegaret*. Sic *primus quæſtionis dies contemptus, poſtero cum ad eoſdem cruciatus retraheretur geſtamine ſellæ (nam dis*

ſolutis membris inſiſtere nequibat) uinclo faſciæ quam pectori detraxerat in modum laquei ad arcum ſellæ re ſtricto, indidit ceruicem, & corporis pondere conniſſa tenuem iam ſpiritum expreſſit. clariore exemplo liber/tina mulier in tanta neceſſitate alienos ac prope ignotos, protegendo, cum ingenui & uiri & equites Romani, Senatoresq; in tantis tormentis cariſſima ſuorum quisq; pignorum proderent. Non enim omittebant Lucanus quoq; & Senecio & Quintilianus paſſim conſcios ede re, magis magisq; pauido Nerone, quanq̃ multiplicatis excubijs ſemet ſepſiſſet. Quin & urbem per manipu/los occupatis mœnibus, inſeſſo etiam mari & amne, uelut in cuſtodiam dedit. Volitabantq; per fora, per do mos, rura quoq; & proxima municipiorum pedites equitesq; permixti Germanis, quibus fidebat princeps quaſi externis. Continua hinc & iuncta agmina tra/hi, ac foribus hortorum adiacere. Atq; ubi dicendam ad cauſam introiſſent, lata tum erga coniuratos. Si for/tuitus ſermo, & ſubiti occurſus, ſi conuiuium, ſi ſpecta/culum ſimul iniſſent pro crimine accipi. Cum ſuper Neronis ac Tigillini ſæuas percũctationes, Fenius quoq; Rufus uiolenter urgeret, nondum ab indicibus nomina tus, ſed quo fidem inſcitiæ pararet, atrox aduerſus ſocios. Idem Subrio Flauo aſſiſtenti annuentiq; an inter ipſam cognitionem diſtringeret gladium, cædemq; patraret, retinuit, infregitq; impetum iam manum ad capulum referentis. Fuere qui prodita coniuratione, dum audi/tur Milichus, dum dubitat Sceuinus, hortarentur Piſo/nem pergere in caſtra, aut roſtra conſcendere, ſtudiaq; militum & populi tentare, ſi conatibus eius conſcij ag/

gregarentur, ſecuturos etiam integros, magnamq; motæ rei famam, quæ plurimum in nouis conſilijs ualeret. Nihil aduerſum hoc Neroni prouiſum, Etiam fortes uiros ſubitis terreri, nedum ille ſcenicus, Tigillino ſcilicet cum pellicibus ſuis comitante, arma contra cieret. Multa experiendo fieri, quæ ſegnibus ardua uideantur. Fruſtra ſilentium & fidem in tot conſciorum animis et corporibus ſperari. Cruciatu aut præmio cuncta peruia eſſe, uenturos qui ipſum quoq; uincirent, poſtremo indigna nece afficerent. Quanto laudabilius periturum, dum amplectitur Remp. dum auxilia libertati inuocat, dum miles potius deeſſet & plebes deſereret, dum ipſe maioribus dum poſteris, ſi uita prariperetur mortē approbaret. Immotus ijs, & paululum in publico uerſatus, poſt domi ſecretus, animum aduerſum ſuprema firmabat, donec manus militum adueniret, quos Nero tirones aut ſtipendijs recentes delegerat. Nam uetus miles timebatur, quanq̃ ſtuore imbutus. Obijt abruptis brachiorum uenis. Teſtamentum fœdis aduerſus Neronem adulationibus, amori uxoris dedit, quàm degenerem et ſola corporis forma commendatam, amici matrimonio abſtulerat. Nomen mulieris Arria Galla, priori marito, Domitius filius. hic patientia, illa impudicitia, Piſonis infamiam propagauere. Proximam necem Plautij Laterani conſulis deſignati Nero adiungit, adeo propere, ut non complecti liberos, non illud breue mortis arbitrium permitteret. Raptus in locum ſeruilibus pœnis ſepoſitum, manu Tatij tribuni trucidatur, plenus conſtantis ſilentij, nec tribuno obijciens eandem conſcientiam. Sequitur cædes Annæi Senecæ lætiſſima principi,

non quia coniurationis manifeſtum compererat, ſed ut ferro graſſaretur, quando uenenum non proceſſerat. So*lus quippe* Natalis, *& habtenus promſit, miſſum ſe ad aegrotum* Senecam *ut uiſeret conquereretur'q́;, cur* Pi*ſonem aditu arceret,* Melius *fore ſi amicitiam familiari congreſſu exercuiſſent.* Et *reſpondiſſe* Senecam, *ſermones mutuos & crebra colloquia neutri conducere,* Cae*terum ſalutem ſuam incolumitate* Piſonis *inniti.* Haec *ferre* Grauius Siluanus *tribunus praetoriae cohortis, & an dicta* Natalis, *ſuaq́; reſponſa noſceret, percunctari* Se*necam iubetur.* Is *forte, an prudens ad eum diem ex* Campania *remeauerat, quartumq́; apud lapidem ſuburbano rure ſubſtiterat.* Illo *propinqua ueſpera tribunus uenit, & uillam globus militum ſepſit.* Tum *ipſi cum* Pompeia Paulina *uxore, & amicis duobus epulanti mandata* Imperatoris *edidit.* Seneca *miſſum ad ſe* Natalem, *conqueſtumq́; nomine* Piſonis *ꝙ a uiſendo eo prohiberetur, ſe ratione ualitudinis &, amore quietis, excuſauiſſe reſpondit.* Cur *ſalutem priuati hominis incolumitati ſuae anteferret, cauſam non habuiſſe. nec ſibi promptum in adulationes ingenium.* Idq́; *nulli magis gnarum quàm* Neroni, *qui ſaepius libertatem* Senecae, *quàm ſeruitium expertus eſſet.* Vbi *haec a tribuno relata ſunt,* Poppaea *&* Tigillino *coram, quod erat ſaeuienti principi intimum conſiliorum interrogat an* Seneca *uoluntariam mortem pararet,* Tum *tribunus nulla pauoris ſigna, nihil triſte in uerbis eius, aut uultu deprehenſum confirmauit.* Ergo *regredi & indicere mortem iubetur.* Tradit Fabius Ruſticus, *non eo quo uenerat itinere reditum.* Sed *flexiſſe ad* Fenium *praefectum, et ex*

poſitis Cæſaris iuſſis, an obtemperaret interrogauiſſe, monitumq; ab eo, ut exequeretur, fatali omnium igna/uia. Nam & *Siluanus inter coniuratos erat, augebatq; ſcelera in quorum ultionem conſenſerat.* Voci *tamen et aſpectui pepercit.* Intromiſitq; *ad* Senecam *unum ex centurionibus, qui neceſſitatem ultimam denunciaret. Ille interritus poſcit teſtamenti tabulas, ac denegante cen turione, conuerſus ad amicos,* Quando *meritis eorum referre gratiam prohiberetur, quod unum iam, & ta/men pulcherrimum habebat, imaginem uitæ ſuæ relin quere teſtatur. cuius ſi memores eſſent, bonarum artium famam tam conſtantis amicitiæ laturos.* Simul *lachry/mas eorum modo ſermone, modo intentior in modum coercentis, ad firmitudinem reuocat, rogitans ubi præce/pta ſapientiæ?* Vbi *tot per annos meditata ratio aduer/ſum imminentia?* Cui *enim ignaram fuiſſe ſæuitiam* Ne *ronis?* Neq; *aliud ſupereſſe poſt matrem fratremq; inter fectos, quàm ut educatoris præceptoriſq; necem adijce/ret.* Vbi *hæc atq; talia uelut in commune diſſeruit, com plectitur uxorem paululum aduerſus præſentem formi/dinem mollitus, rogat oratq; temperaret dolori, ne æter num ſuſciperet, ſed in contemplatione uitæ per uirtutem actæ, deſiderium mariti ſolatijs honeſtis toleraret.* Illa *contra, ſibi quoq; deſtinatã mortem adſeuerat, manũq; percuſſoris expoſcit.* Tum Seneca *gloriæ eius non ad/uerſus, ſimul amore, ne ſibi unicè dilectam ad iniurias relinqueret,* Vitæ *inquit delinimenta monſtraueram ti/bi, tu mortis decus mauis, non inuidebo exemplo,* Sit *huius tam fortis exitus conſtantia penes utroſq; par, cla ritudinis plus in tuo fine.* Poſt *quæ, eodem ictu bra/*

chia

chia ferro exoluunt. Seneca, *quoniam ſenile corpus et paruo uictu tenuatum lenta effugia ſanguini præbebat, crurum quoq; & poplitum uenas abrumpit.* Sæuisq; *cruciatibus defeſſus, ne dolore ſuo animum uxoris infringeret, atq; ipſe uiſendo eius tormenta, ad impatientiam delaberetur, ſuadet in aliud cubiculum abſcedere.* Et *nouiſſimo quoq; momento ſuppeditante eloquentia aduocatis ſcriptoribus, pleraq; tradidit, quæ in uulgus edita eius uerbis inuertere ſuperſedeo.* At Nero *nullo in* Paulinam *proprio odio, ac ne gliſceret inuidia crudelitatis, inhiberi mortem imperat.* Hortantibus *militibus, ſerui libertiq; obligant brachia. premunt ſanguinem, incertum an ignaræ.* Nam *ut eſt uulgus ad deteriora promptum, non defuere qui crederent, donec implacabilem* Neronem *timuerit, famam ſociatæ cum marito mortis, petiuiſſe, deinde oblata mitiore ſpe, blandimentis uitæ euictam, cui addidit paucos poſtea annos laudabili in maritum memoria, & ore ac membris in eum pallorem albentibus, ut oſtentui eſſet, multum uitalis ſpiritus egeſtum.* Seneca *interim durante tractu, & lenitudine mortis,* Statium Anneum *diu ſibi amicitiæ fide & arte medicinæ probatum, orat prouiſum pridem uenenum, quo damnati publico* Athenienſium *iudicio extinguerentur, promeret, allatumq; hauſit fruſtra frigidis iam artubus & clauſo corpore aduerſum uim ueneni, poſtremo ſtagnum calidæ aquæ introijt, reſpergens proximos ſeruorum, addita uoce, libare ſe liquorem illum* Ioui *liberatori.* Exin *balneo illatus, & uapore eius exanimatus, ſine ullo funeris ſollenni crema-*

tur. Ita codicillis perſcripſerat, cum etiam tum prædi ues & præpotens, ſupremis ſuis conſuleret. Fama fuit Subrium Flauium cum centurionibus occulto conſilio, neq; tamen ignorante Seneca, deſtinauiſſe, ut poſt occi/ ſum ope Piſonis Neronem, Piſo quoq; interficeretur, tra/ dereturq; Imperium Senecæ, quaſi inſonti, claritudine uirtutum ad ſummum faſtigium delecto. Quin et uer/ ba Flauij uulgabantur, non referre dedecori, ſi citharœ/ dus dimoueretur et ſuccederet, quia ut Nero cithara, ita Piſo Tragico ornatu canebat. Cæterű militaris quoq; cō ſpiratio nō ultra fefellit, accenſis quoq; indicibus ad pro dēdū Feniū Rufum, quem eundē conſciū & inquiſito rem non tolerabant. Ergo inſtanti, minitantiq; renidens Sceuinus neminem ait plura ſcire quàm ipſum. Horta/ turq; ultro redderet tam bono principi uicem. Nō uox aduerſum ea Fenio, non ſilentium, ſed uerba ſua præpe/ diens, et pauoris manifeſtus, cæteriſq; ac maxime Ger uario Proculo equite ad conuincendum eum conniſſis, iuſſu Imperatoris a Caſſio milite qui ob inſigne corpo/ ris robur adſtabat, corripitur, uinciturq;. Mox eorum indicio Subrius Flauius Tribunus peruertitur. pri/ mo diſſimilitudinem morum ad defenſionem trahens neq; ſe armatum cum inermibus effœminatis tantum fa cinus conſociaturum. Dein poſtquam urgebatur, con/ feſſionis gloriam amplexus, Interrogatusque a Nero/ ne, quibus cauſis ad obliuionem ſacramenti proceſſiſſet, Oderā te inquit, nec quiſquā tibi fidelior militum fuit, dum amari meruiſti, Odiſſe cœpi poſtquam parricida matris & uxoris, auriga, & hyſtrio, & incendiarius

extitiſſi. Ipſa rettuli uerba, quia non ut Senecæ, uulgata erant. Nec minus noſci decebat militaris uiri ſenſus et incomptos et ualidos. Nihil in illa coniuratione grauius auribus Neronis accidiſſe conſtitit, qui ut faciendis ſceleribus promptus, ita audiendi quæ faceret, inſolens erat. Pœna Flauij Veianio Nigro tribuno mandatur. Is proximo in agro ſcrobem effodi iuſſit, quanuis Flauius ut humilem & anguſtam increpans, circunſtantibus militibus, ne hæc quidem inquit ex diſciplina. Admonitus fortiter protendere ceruicem, Vtinam ait tu tam fortiter ferias. Et ille multum tremens, cum uix duobus ictibus caput āputauiſſet, ſæuitiā apud Neronē iactauit, ſeſquiplaga interfectum a ſe dicendo. Proximum conſtantiæ exemplum, Sulpitius Aſper cēturio præbuit. percunctanti Neroni cur in cædem ſuam conſpirauiſſet, breuiter reſpondens, Non aliter tot flagitijs eius ſubueniri potuiſſe. Tum iuſſam pœnam ſubijt. Nec cæteri centuriones in perpetiendis ſupplicijs deneg auere. At non Fenio Ruſo par animus, ſed lamentationes ſuas etiam in teſtamentum contulit. Opperiebatur Nero ut Veſtinus quoq; conſul in crimen traheretur, uiolentum, & infenſum ratus, Sed coniurati conſilia cum Veſtino non miſcuerant, quidam ueteſtis in eum ſimultatibus, plures quia præcipitem, & inſociabilem credebant. Cæterum Neronis odium aduerſus Veſtinum ex intima ſodalitate cœperat, dum hic ignauiam principis penitus cognitam deſpicit, ille ferociam amici metuit, ſæpe aſperis facetijs illuſus, quæ ubi multum ex uero traxere, acrē

ſui memoriam relinquunt. Acceſſerat *repens cauſa*, *quod* *Veſtinus* Statiliam Meſſalinam *matrimonio ſibi iunxerat, haud neſcius inter adulteros eius ad* C*æſarem eſſe*. I*gitur non crimine, non accuſatore exiſtente, quia ſpeciem iudicis induere non poterat, ad uim dominationis conuerſus*, Gerelanum *tribunum cum coborte militum immittit. iubetq; præuenire conatus conſulis, occupare uelut arcem eius, opprimere delectam iuuentutem quia* V*eſtinus imminentes foro ædes, decoraq; ſeruitia, & pari ætate habebat*. C*uncta eo die munia conſulis impleuerat, conuiuium celebrarat, nihil metuens aut diſſimulando metu, cum ingreſſi milites uocari eum a tribuno dixere*. Ille *nihil demoratus exurgit, & omnia ſimul properantur. clauditur cubiculo. præſto eſt medicus. abſcinduntur uenæ. uigens adhuc balneo infertur. calida aqua merſatur, nulla edita uoce, qua ſemet miſeraretur*. C*ircundati interim cuſtodia qui ſimul diſcubuerant, nec niſi prouecta nocte emiſſi ſunt, poſtquam pauorem eorum & menſæ exitium opperientium et imaginatus et irridens* Nero, *ſatis ſupplicij luiſſe ait pro epulis conſularibus*. Exin Mannio & Lucani *cædem imperat*. I*s profluente ſanguine, ubi frigeſcere pedes manusq;, & paulatim ab extremis cedere ſpiritum, feruido adhuc & compote mentis pectore intelligit, recordatus carmen a ſe compoſitum quo uulneratum militem per eiusmodi mortis imaginem obijſſe tradiderat*, V*er ſus ipſos rettulit, eaq; illi ſuprema uox fuit*. Senecio *poſt hac &* Q*uintilianus, &* Sceuinus, *non ex priore uitæ mollitia, mox reliqui coniuratorum periere, nullo facto*

dicto'ue memorando. Sed compleri interim urbs funeribus, Capitolium uictimis. alius filio, fratre alius, aut propinquo, aut amico interfectis, agere grates deis, ornare lauru domum, genua ipſius aduolui. & dextram oſculis fatigare. Atq; ille gaudium id credens, Antonij Natalis & Ceruarij Proculi feſtinata inditia impunitate remuneratur. Milichus premijs ditatus, conſeruatoris ſibi nomen græco eius rei uocabulo aſſumpſit. E tribunis Grauius Siluanus quanuis abſolutus, ſua manu cecidit. Statius Proximus ueniam quam ab Imperatore accæperat, uanitate exitus corrupit. Exuti dehinc tribunatu Pompeius, Cornelius, Martialis, Flauius Nepos. Statius Domitius, quaſi principem non quidem odiſſent, ſed tamen extimarentur. Nouio Priſco per amicitiam Senecæ, & Glitio Gallo atq; Annio Pollioni infamatis magisquàm conuictis, data exilia. Priſcum Antonia Flâcilla coniunx comitata eſt. Gallum Egnatia Maximilla, magnis primum & integris opibus, poſt ademptis, quæ utraq; gloriam eius auxere. Pellitur & Rufrius Criſpinus occaſione coniurationis, ſed Neroni inuiſus, ꝙ Poppæam quondam matrimonio tenuerat. Verginium Rufum claritudo nominis expulit. Nam Virginius ſtudia iuuenum eloquentia, Muſonius præceptis ſapientiæ fouebat. Cluuidieno Quieto, Iulio Agrippæ, Blitio Catullino, Pratonio Priſco, Iulio Altino, uelut in agmen & numerum, Aegæi maris inſulæ permittuntur. At Cadicia uxor Sceuini, & Ceſenius maximus Italia prohibentur, reos fuiſſe ſe, tantum pœna experti. Atilia mater Annei Lucani ſine abſolutione in ſupplicio

diſſimulata · Quibus perpetratis Nero, *& contione militum habita, bina nummum millia uiritim manipularibus diuiſit. addiditq; ſine pretio frumentum, quo ante ex modo annonæ utebantur. Tum quaſi geſta bello expoſiturus uocat* Senatum. *& triumphale decus* Petronio Turpiano *conſulari.* Cocceio Neruæ *prætori deſignato.* Tigillino *præfecto prætorij tribuit.* Tigillinum *&* Neruam *ita extollens, ut ſuper triumphales in foro imagines, apud palatium quoq; effigies eorum ſiſteret, dedit etiam conſularia inſignia* Nymphidio, *de quo quia nunc primum oblatus eſt, pauca repetam.* Nam *& ipſe pars* Romanarum *cladium erit.* Igitur *matre libertina ortus, quæ corpus decorum inter ſeruos libertosq; principum uulgauerat, ex* C. Cæſare *ſe genitum ferebat, quoniam forte quadam habitu procerus et toruo uultu erat, ſiue* C. Cæſar *ſcortorum quoq; cupiens, etiam matri eius illuſit.* Sed Nero *uocato* Senatu, *oratione inter patres habita, edictum apud populum, & collata in libros indicia, confeſſionesq; damnatorum adiunxit.* Et *enim crebro uulgi rumore lacerabatur, tanquam uiros & inſontes ob inuidiam aut metum extinxiſſet.* Cæterum *cœptam, adultamq; & reuictam coniurationem neq; tunc dubitauere, quibus uerum noſcendi cura erat, & fatentur qui poſt interitum* Neronis *in urbem regreſſi ſunt.* At *in* Senatu *cunctis ut cuiq; plurimum mœroris, in adulationem demiſſis,* Iunium Gallionem Senecæ *fratris morte pauidum, & pro ſua incolumitate ſupplicem increpuit* Salienus Clemens, *hoſtē & parricidam uocans, donec conſenſu patrum deterri-*

tus eſt, ne publicis malis abuti ad occaſionem priuati odij uideretur. neu compoſitam, & obliteratam manſuetudinem principis nouam ad ſæuitiam retraheret. Tū decreta dona & grates deis decernuntur. propriusq; honos Soli, cui eſt uetus ædes apud circum, in quo facinus parabatur, qui occulta coniurationis numine retexiſſet. Vt circenſium Cerealium ludicrum pluribus equorum curſibus celebraretur. Menſisq; Aprilis Neronis cognomentum acciperet Templum Saluti extrueretur, eo loci ex quo Sceuinus ferrum prompſerat. Ipſe eum pugionem apud Capitolium ſacrauit inſcripſitq; Ioui Vindici. In præſens haud animaduerſum, poſt arma Iulij Vindicis ad auſpicium & præſagium futuræ ultionis trahebatur. Reperio in commentarijs Senatus Cerialem Anicium conſulem deſignatum, pro ſententia dixiſſe, ut templum diuo Neroni quā maturrime publica pecunia poneretur. quod quidem ille decernebat, tanquam mortale faſtigium egreſſo, & uenerationem item hominum merito. quod ad omnia olim ſui exitus uerteretur. Nam deum honor principi non ante habetur, q̄ agere inter homines deſierit.

P. CORNELII TACITI AB EXCES SV DIVI AVGVSTI HISTO RIARVM LIB. XVI.

LLuſit dehinc Neroni fortuna per uanitatem ipſius, ex promiſſo Ceſellii Baſſi, qui origine pœnus, mente turbida, nocturnæ quietis imaginē ad ſpem haud dubiā retraxit. Vectusq; Romam principis aditum emercatus, expromit repertum in agro ſuo ſpecum altitudine immenſa, quo magna uis auri contineretur, non in formam pecuniæ, ſed rudi & antiquo pondere. Lateres quippe prægraues iacere, aſtantibus parte alia columnis, quæ per tantum æui occulta, augendis præſentibus bonis latuerint. Cæterum ut coniectura demonſtrat, Didonem Phœniſſam Tyro profugā, condita Carthagine, illas opes abdidiſſe, ne nouus populus nimia pecunia laſciuiret, aut reges Numidarum & alias infenſi, cupidine auri ad bellum accenderentur. Igitur Nerono auctoris, nō ipſius negotij fide ſatis ſpectata, nec miſſis uiſoribus per quos noſceret, an uera afferrētur, auget ultro rumorē, mittitq; qui uelut partā prædam aduеherent. Dantur triremes & delectum nauigium iuuandæ feſtinationi. nec aliud per illos dies populus plus credulitate prodentis diuerſa fama tulerat. Ac forte quinquennale Ludicrum ſecundo luſtro celebrabatur ab aratoribus. oratoribusq; præcipua ma-

teria in laudem principis aſſumpta eſt. Non enim *ſoli/ tas tantum fruges, nec confuſum metallis aurum gigni, ſed noua ubertate prouenire terræ & obuias opes defer/ re deos*. Quæq; *alia ſumma facundia, nec minore adu/ latione ſeruilia fingebant, ſecuri de facilitate credentis*. Gliſcebat *interim luxuria ſpe inani, conſumebanturq; ueteres opes, quaſi oblatis quas multos per annos prodi geret*. Quin & *inde iam largiebatur, & diuitiarum expectatio inter cauſas paupertatis publicæ erat*. Nam Baſſus *effoſſo agro ſuo, latisq; circum aruis, dum hunc uel illum locum promiſſi ſpecus adſeuerat, ſequunturq; non modo milites, ſed populus agreſtium efficiẽdo ope ri aſſumptus, tandem poſita uecordia, nõ falſa ante ſom nia ſua, ſeq; tunc primum eluſum admirans, pudorem & metum morte uoluntaria effugit*. Quidam *uinctum ac mox dimiſſum tradidere ademptis bonis in locum regiæ gazæ*. Interea Senatus *propinquo iam luſtrali certamine, ut dedecus auerteret, offert* Imperatori *uicto riam cantus. adijcit facundiæ coronam, qua ludicra de formitas uelaretur*. Sed Nero *nihil ambitu nec poteſta/ te* Senatus *opus eſſe dictitans, ſe æquum aduerſus æmu/ los, & religione iudicum meritam laudem aſſecuturum*, Primo *carmen in ſcena recitat. mox flagitante uulgo, ut omnia ſtudia ſua publicaret (hæc enim uerba dixere) in greditur* Theatrum, *cunctis citharæ legibus obtempe/ rans, ne feſſus reſideret, ne ſudorem, niſi ea quam indu/ tui gerebat, ueſte detergeret*, Vt *nulla oris aut narium excrementa uiſerentur*. *Poſtremo flexus genu, & cœtũ illum manu ueneratus ſententias iudicum opperiebatur*.

ficto pauore. Et plebis quidē uerbis hiſtrionum quoq; geſtus iuuare ſolita perſonabat certis modis, plauſuſq; compoſito. Crederes lætari, ac fortaſſe lætabantur per iniuriam publicā flagitij. Sed qui remotis e municipijs ſeueramq; adhuc, & antiqui moris retinentes Italiā, quiq; per longas prouincias laſciuiæ inexperti officio legationum aut priuata utilitate aduenerant. neq; aſpectum illum tolerare neq; labore inhoneſto ſufficere cum manibus neſcijs fatiſcerent turbarent gnaros, ac ſæpe a militibus uerberarentur, qui per cuneos ſtabant, ne quod temporis momentum impari clamore, aut ſilentio ſegni præteriret. Conſtitit pleroſq; equitum dum per anguſtias aditus, & ingruentem multitudinem enituntur, obtritos & alios dum diem noctemq; ſedilibus continuant, morbo exitiabili correptos. quippe grauior inerat metus, ſi ſpectaculo defuiſſent, multis palam & pluribus occultis, ut nomina ac uultus, alacritatem, triſtitiamq; coeuntium ſcrutarentur. Vnde tenuioribus ſtatim irrogata ſupplicia, aduerſus illuſtres diſſimulatum ad præſens, et mox redditum odium. Ferebantq; Veſpaſianum tanquam ſomno conniueret, a Phœbo liberto increpitum, ægreq; meliorum precibus obtectum, Mox imminentem perniciem maiore fato effugiſſe. Poſt finem ludicri Poppæa mortem obijt, fortuita mariti iracundia, a quo grauida ictu calcis afflicta eſt. Neq;.n. uenenū crediderim, quamuis quidam ſcriptores tradant, odio magisquàm ex fide. Quippe liberorum cupiens & amori uxoris obnoxius erat. Corpus non igni abolitum, ut Romanus mos, ſed regum externorum conſuetudine, differtum odoribus

conditur, tumuloq́; Iuliorum infertur. Ductæ tamen publice exequiæ. laudauitq́; ipſe apud roſtra formam eius, & q diuinæ infantis parens fuiſſet. aliaq́; fortunæ munera pro uirtutibus. Mortem Poppeæ *ut palam triſtem, ita recordantibus lætam ob impudicitiam eius ſæuitiamq́;, noua inſuper inuidia* Nero *compleuit, prohibendo.*C.*Caſſium officio exequiarum, quod primum indicium mali, neq; in longum dilatum eſt.* Sed Syllanus *additur nullo crimine niſi q* Caſſius *opibus ue tuſtis, & grauitate morum,* Syllanus *claritudine generis, & modeſta iuuenta præcellebant.* Igitur *miſſa ad* Senatum *oratione, remouendos a* Repub. *utrosq; diſſeruit.* Obiectauitq́; Caſſio *q inter imagines maiorum etiam.* C. *Caſſii effigiem coluiſſet, ita inſcriptam* Duci *partium.* Quippe *ſemina belli ciuilis, & defectionem a domo* Cæſarum *quæſitam.* Ac *ut memoria tantum infenſi nominis ad diſcordias uteretur, aſſumpſiſſe.*L.Syll*anum iuuenem genere nobilem animo promptum quem nouis rebus oſtentaret.* Ipſum *dehinc* Syllanum *increpuit iiſdem quibus patruum eius* Torquatum, *tanquam diſponeret iam* Imperij *curas, præficeretq́; rationibus & libellis & epiſtolis libertos.* Inania *ſimul et falſa.* Nam Syllanus *intentior metu et exitio patrui, ad præcauendum exterritus erat.* Inducit *poſthac uocabulo indicum. qui in* Lepidam *.Caſſii uxorem* Syllani *amitam, inceſtum cum fratris filio & diros ſacrorum ritus confingerent.* Trahebantur *ut conſcij* Vulcatius Tullinus, *ac* Marcellus Cornelius Senatores, *et* Calphurnius Fabatus *eques* Romanus

qui appellato principe inſtantem damnationem fruſtrati, mox Neronem circa ſumma ſcelera diſtentum, quaſi minores euaſere. Tunc Senatus conſulto Caſſio & Syllano exilia decernuntur. de Lepida Cæſar ſtatueret. Deportatusq; in inſulam Sardiniam Caſſius. & Senatus ius expectabatur. Syllanus tanquam Naxum deueheretur Hoſtia amotus, poſt municipio Apuliæ cui nomen Barium eſt, clauditur. Illic indigniſſimum caſum ſapienter tolerans, a centurione ad cædem miſſo corripitur. Suadentiq; uenas abrumpere, animum quidē mortis deſtinatum ait, ſed non permittere percuſſori gloriam miniſterij. At centurio quamuis inermem præualidum tamen & iræ quàm timori propiorem cernens, premi a militibus iubet. Nec omiſit Syllanus obniti, & intendere ictus quantum manibus nudis ualebat, donec a centurione uulneribus aduerſis tanquam in pugna caderet. Haud minus prompte. L. Vetus, ſocrusq; eius Sextia et Pollutia filia necem ſubiere, Inuiſi principi tanquam uiuendo exprobrarent interfectum eſſe Rubellium Plautū generum Lucij Veteris. Sed initium detegendæ ſæuitiæ præbuit interuerſis patroni rebus ad accuſandum tranſgrediens Fortunatus libertus, aſcito Claudio Demiano, quem ob flagitia uinctum a Vetere Aſiæ proconſule exoluit Nero, in præmium accuſationis. Quod ubi cognitum reo, ſeq; & libertum pari ſorte componi, Formianos in agros digreditur. Illic eum milites occulta cuſtodia circundant. Aderat filia ſuper ingruens periculum longo dolore atrox, ex quo percuſſores Plauti mariti ſui uiderat. Cruentamq; ceruicem eius ample-

xa ſeruabat ſanguinem, & ueſtes reſperſas. uidua im-plexa luctu continuo, nec ullis alimentis, niſi quæ mortem arcerent. Tum hortante patre Neapolim pergit. Et quia aditu Neronis prohibebatur, egreſſus obſidens, audiret inſontem, neue conſulatus ſui quondam collegam dederet liberto, modo muliebri eiulatu, aliquando ſexum egreſſa, uoce infenſa clamitabat, donec princeps immobilem ſe precibus & inuidiæ iuxta oſtendit. Ergo nunciat patri abijcere ſpem, & uti neceſſitate. Simul affertur parari cognitionem Senatus, & trucem ſententiam. Nec defuerunt qui monerent magna ex parte hæredem Cæſarem nuncupare, atq; ita nepotibus de reliquo conſulere. quod aſpernatus, ne uitam proxime libertate actam nouiſſimo ſeruitio fœdaret, Largitur in ſeruos quantum aderat pecuniæ, & ſi qua aſportari poſſent, ſibiquemq; deducere, tris modo lectulos ad ſuprema retineri iubet. Tunc eodem in cubiculo, eodem ferro abſcindunt uenas. properiq; & ſingulis ueſtibus ad uerecundiam uelati, balneis inferuntur. pater filiam, Auia neptem, illa utroſq; intuens, & certatim precantes labenti animæ celerem exitum, ut relinquerent ſuos ſuperſtites & morituros. Seruauitq; ordinem fortuna, Ac ſenior prius, tum cui prima ætas extinguntur. Accuſati poſt ſepulturã. decretumq; ut more maiorũ punirentur. Et Nero interceſſit, mortem ſine arbitrio permittens. ea cædibus peractis ludibria adijciebantur. P. Gallus eques Romanus. ꝙ Fenio Rufo intimus, & Veteri non alienus fuerat, aqua atq; igni prohibitus eſt. liberto & accuſatori præmium operæ, locus in Theatro inter

uiatores tribunitios datur. Et menſis qui Aprilem eun-
demq; Neronem ſequebatur, Maius Claudij, Iunius Ger
manici uocabulis mutantur, teſtificante Cornelio Orfito
qui id cenſuerat, ideo Iunium menſem tranſmiſſum,
quia duo iam Torquati ob ſcelera interfecti, infauſtum
nomē Iunij tum feciſſent. Tot facinoribus fœdum an-
num etiam dij tempeſtatibus et morbis inſigniuere, Va-
ſtata Campania turbine uentorum, qui uillas, arbuſta,
fruges paſſim diſiecit. pertulitq; uiolentiam ad mœnia
urbis, in qua omne mortalium genus uis peſtilentiæ de
populabatur, nulla cœli intemperie quæ occurreret ocu
lis. Sed domus corporibus exanimis, itinera funeribus
complebantur. Non ſexus, non ætas periculo uacua.
Seruitia perinde ac ingenua plebes raptim extingui, in
ter coniugum & liberorum lamenta, qui dum aſſident
dum deflent, ſæpe eodem rogo cremabantur. Equitum
Senatorumq; interitus quanuis promiſcui, minus flebi
les erant, tanquam communi mortalitate ſæuitiam prin
cipis præuenirent. Eodem anno delectus per Galliam
Narbonenſem Africamq; & Aſiam habiti ſunt. ſupplen
dis Illyrici legionibus, ex quibus ætate aut ualitudine
feſſi, ſacramento ſoluebantur. Cladem Lugdunenſem
Quadragies Seſtertio ſolatus eſt princeps, ut amiſſa ur
bi reponerent, quam pecuniam Lugdunenſes ante ob-
tulerant turbidis caſibus. C. Suetonio. L. Teleſino con-
ſulibus Antiſtius Soſianus factitatis in Neronem carmi-
nibus probroſis. exilio, ut dixi, mulctatus, poſtquā id
honoris indicibus tanquam promptum ad cædes prin-
cipem accepit, inquietus animo, & occaſionum haud

ſegnis, Parmenem eiusdem loci exulem, & Chaldæorum arte famoſum, eoq; multorum amicitijs innixum ſimilitudine fortunæ ſibi conciliat. Ventitare ad eum nūcios & conſolationes non fruſtra ratus, Simulq; annuā pecuniam a. P. Anteio miniſtrari cognoſcit, neq; neſciū habebat Anteium caritate Agrippinæ inuiſum Neroni, opesq; eius præcipuas ad eliciendam cupidinem, eāq; cauſam multis exitio eſſe. Igitur intecæptis Antei litteris, furatus etiam libellos quibus dies genitalis eius & euentura ſecretis Parmenis occultabantur, ſimul repertis quæ de ortu uitaq; Oſtorij Scapulæ cōpoſita erāt. Scribit ad principem, magna ſe & quæ incolumitati eius conducerent allaturum ſi breuem exilij ueniam impetrauiſſet, quippe Anteium & Oſtorium imminere rebus, ſua Cæſariſq; fata ſcrutari. Exin miſſa Lyburnica. aduehiturq; propere Soſianus. Ac uulgato eius indicio, inter dānatos magisq̄ inter reos Anteius Oſtoriuſq; habebantur, adeo ut teſtamentū Antei nemo obſignaret, niſi Tigillinus auctor extitiſſet, monitus prius Anteius ne ſupremas tabulas moraretur. Atq; ille hauſto ueneno, tarditatem eius peroſus, interciſis uenis, mortem approperauit. Oſtorius longinquis in agris apud finem Ligurum id temporis erat, eo miſſus centurio, qui cædem eius maturaret. Cauſa feſtinandi ex eo oriebatur, ꝙ Oſtorius multa militari fama, & ciuicam coronā apud Britāniam meritus, ingenti corporis robore armorūq; ſcientia, metum Neroni fecerat, ne inuaderet pauidum ſemper, & reperta nuper coniuratione magis exterritum. Igitur centurio ubi effugia uillæ clauſit, iuſſa

Imperatoris Oſtorio aperit. Is fortitudinem ſæpe aduer ſum hoſtes ſpectatam in ſe uertit. Et quia uenæ quanq̃ interruptæ parum ſanguinis effundebant, hactenus ma nu ſerui uſus, ut immotum pugionem extolleret, adpreſ ſit drxtram eius iuguloq; occurrit. Etiam ſi bella exter/ na, & obitas pro Rep. mortes tanta caſuum ſimilitudi ne memorarem, meq; ipſum ſatietas cæpiſſet, aliorumq; tædium expectarem, quanuis honeſtos ciuium exitus, tri ſtes tamen & continuos aſpernantium. At nunc pa/ tientia ſeruilis, tantumq; ſanguinis domi perditum, fati gant animum & mœſtitia reſtringunt. Neq; aliam de fenſionem ab ijs quibus iſta noſcentur exegerim, quã ne oderim tam ſegniter pereuntes. Irá illa numinum in res Romanas fuit. quã non ut in cladibus exercituum, aut captiuitate urbium ſemel editam tranſire licet. Detur hoc illuſtrium uirorum poſteritati ut quo modo exequijs ac promiſcua ſepulchra ſeparantur, ita in traditione ſu premorum accipiant habeantq; propriam memoriam. Paucos quippe intra dies eodem agmine Anneius Mel/ la, Cerialis Anitius, Rufus Criſpinus, ac Petronius ce/ cidere Mella & Criſpinus equites Romani dignitate Senatoria. Nam hic quondam præfectus prætorij, & conſularibus inſignibus donatus, ac nuper crimine con/ iurationis in Sardiniam exactus, accæpto iuſſæ mortis nuncio ſemet interfecit. Mella quibus Gallio & Seneca parentibus natus. petitione honorum abſtinuerat, per ambitionem præpoſteram, ut eques Romanus, conſula ribus potentia æquaretur. Simul acquirendæ pecuniæ breuius iter credebat, per procurationes adminiſtrandis

principis

principis negocijs. Idē Anneū Lucanū *genuerat grāde adiumentum claritudinis, quo interfecto, dum rem familiarem eius acriter requirit, accuſatorem conciuit* Fabium Romanum, *ex intimis Lucani amicis*. Mixta inter *patrem filiumq; coniurationis ſcientia fingitur aſſimulatis* Lucani *litteris, quas inſpectas* Nero, *ferri ad eum iuſſit, opibus eius inhians*. At Mella (*quæ tum promptiſſima mortis uia*) *exoluit uenas, ſcriptis codicillis, quibus grandem pecuniam in* Tigillinum, *generumq; eius* Coſſutianum Capitonem *erogabat, quo cætera manerent*. Additur *codicillis tanq̃ de iniquitate exitij querens, ita ſcripſiſſe, ſe quidem mori nullis ſupplicij cauſis*, Rufium *autem* Criſpinum *&* Anitium Cerialem *uita frui, inſenſos principi, quæ compoſita credebantur de* Criſpino *quia interfectus erat, de* Ceriale *ut interficeretur*. Neq; *enim multo poſt uim ſibi attulit, minore q̃ cæteri miſeratione, quia proditam*.C.Cæſari *coniurationem ab eo meminerant*.De.C.Petronio *pauca ſupra repetenda ſunt*. Nam *illi dies per ſomnum, nox officijs & oblectamentis uitæ tranſigebatur*. Vtq; *alios induſtria, ita hunc ignauia ad famam protulerat, habebaturq; non ganeo & profligator, ut pleriq; ſua haurientium, ſed erudito luxu*. Ac *dicta factaq; eius quanto ſolutiora, & quandam ſui negligentiam præferentia, tanto gratius in ſpeciem ſimplicitatis accipiebantur*. Pro*conſul tamen* Bithyniæ *& mox conſul ingentem ſe ac parem negotijs oſtendit. dein reuolutus ad uitia ſeu uitiorum imitationem, inter paucos familiarium* Neroni *aſſumptus eſt, elegantiæ arbiter, dum nihil amœnum, & molle affluentia putat, niſi quod ei* Petronius *approba*

uiſſet. Vnde inuidia Tigillini, quaſi aduerſus æmulum & ſcientia uoluptatum potiorem. Ergo crudelitatem principis cui cæteræ libidines cedebant, aggreditur. Amicitiam Sceuini Petronio obiectans, corrupto ad indicium ſeruo, ademptaq́; defenſione, & maiore parte familiæ in uincla rapta. Forte illis diebus Campaniam petiuerat Cæſar & Cumas uſq; progreſſus Petronius illic attinebatur. Nec tulit ultra timoris aut ſpei moras, neq; tamen præceps uitam expulit, Sed inciſas uenas ut libitum obligatas, aperire rurſum, et alloqui amicos, non per ſeria, aut quibus conſtantiam gloriæ peteret. Audiebatq́; referentes, nihil de immortalitate animæ, & ſapientium placitis, ſed leuia carmina & faciles uerſus. Seruorum alios largitione, quoſdam uerberibus affecit. Inijt & uias, ſomno indulſit, ut quaſi coacta mors, fortuitæ ſimilis eſſet. Ne codicillis quidem (quod pleriq; pereuntium) Neronem aut Tigllinum, aut quem alium potentiũ, adulatus eſt, Sed flagitia principis ſub nominibus exoletorum, fœminarumq́, et nouitate cuiusq; ſtupri perſcripſit, atq; obſignata miſit Neroni, fregitq́; annulũ, ne mox uſui eſſet ad facienda pericula. Ambigenti Neroni quonã modo noctium ſuarum ingenia noteſcerent, offertur Silia matrimonio Senatoris, haud ignota, et ipſi ad omnẽ libidinem adſcita, ac Petronio perq̃ familiaris, agitur in exiliũ tanq̃ non ſiluiſſet quæ uiderat, pertuleratq́; proprio odio. At Numicium Termum prætura functum Tigillini ſimultatibus dedidit, quia libertus Termi quędã de Tigillino crimioſe detulerat, quæ cruciatibus tormentorum, ipſe patronus eius nece immeritæ lueret. Trucidatis tot inſignibus uiris ad poſtremũ

Nero uirtutem ipſam excindere concupiuit. Interfecto Barea Sorano et Thraſea Pæto, olim utriſq; infenſus et accedentibus cauſis in Thraſeam ꝙ Senatu egreſſus eſt, cũ de Agrippina referetur, ut memoraui. ꝙq; Iuuenaliũ ludicro parũ expectabilem operam præbuerat. eaq; offenſio altius penetrabat, quia idem Thraſea Patauij unde ortus erat, ludis ceſticis a Troiano Antenore inſtitutis, habitu tragico cecinerat. Die quoq; quo prætor Antiſtius ob probra in Neronem compoſita ad mortem damnabatur, mitiora cenſuit, obtinuitq;, & cum diuini honores Poppeæ decernuntur, ſponte abſens, funeri non interfuit quæ obliterari non ſinebat Capito Coſſutianus, præter animum ad flagitia præcipitem, inimicus Thraſeæ, ꝙ auctoritate eius concidiſſet iuuantis Cilicum legatos, dum Capitonẽ repetundarum interrogant. quin et illa obiectabat. principio anni uitare Thraſeam ſollene iuſiurandũ. Nũcupationibus uotorum non adeſſe, quamuis Quindecimuirali ſacerdotio præditum, Nunq̃ pro ſalute principis, aut cœleſti uoce immolauiſſe aſſiduũ olim et indefeſſum, qui uulgaribus quoq; patrum conſultis ſemet fautorem aut aduerſarium oſtenderet triennio non introiiſſe curiam, Nuperrimeq; cum ad coercendos Syllanum & Veterem certatim concurreretur, priuatis potius clientium negotijs uacauiſſe, ſeceſſionem iã id et partes, et, ſi idem multi audeant, bellum eſſe. Vt quondam. C. Cæſarem inquit & M. Catonem, ita nunc te Nero & Thraſeam auida diſcordiarum ciuitas loquitur, & habet ſectatores uel potius ſatellites, qui nondum contumaciam ſententiarum, ſed habitum uultumq; eius ſectantur, rigidi & triſtes, qui tibi laſciuiam expro/

brēt. Huic uni incolumitas tua ſine arte, ſine honore proſperas principis res ſpernit. ēt ne luctibus et doloribus non ſatiatur? Eiuſdem animi eſt, Poppæam diuam non credere, cuius in acta diui Auguſti et diui Iulij non iurare. Spernit religiones, abrogat leges, diurna populi Romani per prouincias, per exercitus accuratius leguntur ut noſcatur quid Thraſea non fecerit. Aut tranſeamus ad illa inſtituta ſi potiora ſunt, aut noua cupientibus auferatur dux et auctor. Iſta ſecta Tuberones & Fauonios ueteri quoq; Reip. ingrata nomina genuit. Vt Imperiū euertant, libertatem præferunt, ſi peruerterint, ipſam aggredię̄tur. Fruſtra Caſſium amouiſti, ſi gliſcere et uigere Brutorum æmulos paſſurus es. Deniq; nihil ipſe de Thraſea ſcripſeris, diſceptatorem Senatum nobis relinquere. Extollit ira promptum Coſſutiani animum Nero, Adijcitq́; Marcellū Eprium acri eloquentia. At Bareā Soranum iā ſibi Torius Sabinus eques Romanus popoſcerat reū ex proconſulatu Aſiæ, In qua offenſiones principis auxit iuſtitia atq; induſtria. Et quia portui Epheſiorum aperiendo curam inſumpſerat. Vimq́; ciuitatis pergamenæ prohibentis Atratū Cæſaris libertū ſtatuas et picturas auehere, multā omiſerat. Sed crimini dabatur amicitia Plauti et ambitio conciliandæ prouinciæ ad ſpes nouas, Tempus dānationi delectū quo Tyridates accipiendo Armeniæ regno aduentabat. Vt ad externa rumoribus inteſtinū ſcelus obſcuraretur. An ut magnitudinē Imperatoriā cæde illuſtriū uirorum quaſi regio facinore oſtentaret? Igitur omni ciuitate ad excipiendū principem, ſpectandūq; Regem effuſa, Thraſea occurſu prohibitus, non dimiſit animū, Sed codicillos ad Neronem cōpoſuit, requirens obie

ēta, et expurgatuꝝ aſſeuerans, ſi notitiam criminū et copiam diluendi habuiſſet. Eos codicillos Nero properāter accæpit. Sæpe exterritum Thraſeam ſenſiſſe per quæ clarituđinē principis extolleret, ſuamq́; famā dehoneſtaret quo dubie nō ouenit. Vultūq; et ſpiritus et libertatē inſontis ultro extimuit. Vocari patres iuſſit. Tū Thraſea inter proximos conſultauit, tentaret ne defenſionē, an ſperneret. Diuerſa conſilia afferebantur. quibus intrari curiā placebat, ſecuros eſſe de cōſtantia eius dixerunt, nihil dictuꝝ, niſi quo gloriām augeret. Segnes & pauidos ſupremis ſuis ſecretum otium dare. Aſpiceret populus uiꝝ morti obuium. audiret Senatus uoces quaſi ex quodam numine ſupra humanas. Poſſē ipſo miraculo etiā Neronem permoueri. Sin crudelitati inſiſteret, diſtingui certe apud poſteros memoriā honeſti exitus ab ignauia per ſilentium pereuntiū. Contra qui opperiendū domi cenſebant, de ipſo Thraſea eadē, ſed ludibria et cōtumelias imminere, ſubtraheret aures conuitijs et probris. Nō ſolū Coſſutianū aut Eprium ad ſcelus promptos, ſupereſſe qui forſitan manus ictusq́; per immanitatem Auguſti ēt bonos metu ſequi. Detraheret potius Senatui quem perornauiſſet infamiā tanti flagitij et relinqueret incertum, Quid uiſo Thraſea reo decreturi patres fuerint, ut Neronē flagitioꝝ pudor caperet? Irrita ſpe agitari, multoq́; magis timendū, ne in coniugem, in familiā, in cætera pignora eius ſæuiret. Proinde intemeratus, impollutus, quoꝝ ueſtigijs et ſtudijs uitā duxerit, eoꝝ gloria peteret finem. Aderat conſilio Ruſticus Arulenus flagrans iuuenis, et cupidine laudis offerebat ſe interceſſuꝝ Senatus conſulto. Nā plebis tr. erat. Cohibuit ſpiritus eius Thra

ſea, ne uana et reo nō profutura, intercessori exitioſa in ciperet. Sibi *actam ætatē, et tot per annos cōtinuū uitæ ordinē non deſerendū.* Illi *initiū magiſtratuū et integra quæ ſuperſint, multū ante ſecū expenderet, quod tali tē pore capeſſendæ* Reip. *iter ingrederetur* Cæterū *ipſe an uenire in* Senatū *deceret, meditationi ſuæ reliquit.* At *po ſtera luce duæ prætoriæ cohortes armatæ tēplū genitri cis* Veneris *inſedere.* Aditū Senatus *globus togatorum obſederat non occultis gladijs. diſperſiq; per fora ac ba ſilicas cunei militares inter quorū aſpectus et minas in greſſi curiā* Senatores. Et *oratio principis per quæſtorem eius audita eſt. nemine nominatim cōpellato patres ar guebat, q publica munia deſererent, eorūq; exēplo equi tes* Ro. *ad ſegnitiā uerterentur.* Et. n. *quid mirū e longin quis prouincijs aduenire, cū plerique adepti conſulatū et ſacerdotia, hortorū potius amœnitati inſeruirent? quod uelut telū arripuere accuſatores.* Et *initiū faciente* Coſſu *tiano, maiore ui* Marcellus *ſummam* Reip. *agi clamita bat, contumacia inferiorū, lenitatē imperitantis dimi nui.* Nimiū *mites ad eam diem patres qui* Thraſeā *de ſciſcentē, qui generū eius* Heluidiū Priſcū *in iſdem furo ribus ſimul* Ragoniū Agrippinū *paterni in principes odij hæredē, &* Curtiū Montanū *deteſtanda carmina fa ctitantē, eludere impune ſinerent.* Requirere *ſe in* Sena *tu cōſularē, in uotis ſacerdotē, in iureiurādo ciuē, ni ſi cōtra inſtituta et cerimonias maiorū proditorē palam et hoſtem* Thraſea *induiſſet,* Deniq; *agere* Senatorem, & *principis obtrectatores protegere ſolitus, ueniret. cenſē ret quid corrigi, aut mutari uellet. facilius perlaturos ſingula increpantē q̄ nūc ſilentiū perferrent omnia dam*

nātis. Pacem illi per orbem terræ, an uictorias ſine dam no exercituū diſpliceret? ne hominem bonis publicis mœ ſtum, et qui fora, Theatra, templa pro ſolitudine habe ret, qui minitaretur exilium ſuum, ambitionis prauæ cōpotem facerent. Non illi conſulta hæc, nō magiſtratus aut Romanam urbem uideri. Abrumperet uitam ab ea ciuitate cuius caritatem olim, nunc et aſpectum exuiſſet. Cum per hæc atq; talia Marcellus inueheretur toruus & minax uoce, uultu, oculis ardeſceret, non illa nota & celebritate periculorum ſueta iam Senatus mœſtitia, ſed nouus et altior pauor, manus et tela militum cernen tibus, ſimul ipſius Thraſeæ uenerabilis ſpecies obuerſa batur. et erant qui Heluidium quoq; miſerarentur, inno xiæ affinitatis pœnas daturum. Quid Agrippino obie ctum, niſi triſtem patris fortunam? quando et ille perin de innocens Tiberij ſæuitia concidiſſet. Enim uero Mō tanum probe uiuentem, neq; famoſi carminis quia pro tulerit ingenium extorrem agi. Atq; interim Torius Sabinus Sorani accuſator ingreditur, orditurq; de ami citia Rubelij Plauti, q́ꝗ; proconſul Aſiæ Soranus pro claritate ſibi potius accommodatum, quàm ex utilitate communi egiſſet, alendo ſeditiones ciuitatum. Vetera hæc, Sed recens diſcrimini patris filiam connectebat, ꝙ pecuniam Magis dilargita eſſet. Acciderat ſane pie tate Seruiliæ (id enim nomen puellæ fuit) quæ caritate er ga parentē, ſimul imprudentia ætatis, non tamen aliud conſultauerat, quàm de incolumitate domus, & an pla cabilis Nero, an cognitio Senatus nihil atrox afferret. Igitur accita eſt in Senatum. ſteteruntq; diuerſi an te tribunal conſulū, grandis æuo parens, cōtra filia intra

uiceſimū ætatis annum nuper marito Annio Pollione in exilium pulſo, uiduata deſolataq́; , ac ne patrē quidē intuens, cuius oneraſſe pericula uidebatur. Tū interrogāte accuſatore, an cultus dotales, an detractū ceruici monile uenūdediſſet, quo pecuniā faciendis magicis ſacris cōtraheret, primū ſtrata humi, longoq́; fletu et ſilentio, poſt altaria et aram cōplexa, Nullos inquit impios deos nullas deuotiones, nec aliud infelicibus precibus inuocaui, q̄ ut hunc optimū patrē tu Cæſar et uos patres ſeruaretis incolumem. Sic gēmas et ueſtes et dignitatis inſignia dedi, quomodo ſi ſanguinē & uitā popoſciſſent. Viderint iſti antehac mihi ignoti quo nomine ſint, quas artes exerceant, Nulla mihi principis mentio, niſi inter numina fuit. Neſcit tamen miſerrimus pater, et ſi crimē eſt ſola deliqui. Loquentis adhuc uerba axcipit Soranus proclamatq́; non illam in prouinciā ſecū profectā, non Plauto per ætatē noſci potuiſſe, non criminibus mariti connexā, nimiæ tantum pietatis reā, ſepararent a ſe quācunq; ſortem ſubiret. Simul in amplexus occurrentis filiæ ruebat, niſi interiecti lictores utriſq; obſtitiſſent. Mox datus teſtibus locus. et q̄tum nunc ſæuicia accuſationis permouerat, tantū iræ. P. Egnatius teſtis cōciuit. Cliens hic Sorani, et tūc emptus ad opprimendū amicū auctoritatē ſtoicæ ſectæ præferebat, habitu et ore ad exprimendā imaginē honeſti et exerciti, cæterū animo perfidioſus, et ſubdolus auaritiā ac libidinē occultans. Quæ poſtq̄ pecunia recluſa ſunt, dedit exemplū præcauendi, quomodo fraudibus inuolutos, aut flagitijs commaculatos, ſic ſpecie bonarum artium falſos et amicitiæ fallaces. Idem tamē dies et honeſtum exemplū tulit Caſſii Aſcle

piodocũ,qui magnitudine opũ præcipuus inter Bithynos *quo obſequio florentẽ* Soranũ *celebrauerat, labentẽ non deſeruit*. Exutusq; *omnibus fortunis, et in exiliũ actus, æquitate deũ erga bona malaq; documenta*. Thraſeæ Soranoq; *et* Seruiliæ *datur mortis arbitriũ*. Heluidius & Paconius Italia *depelluntur*. *Montanus patri cõceſſus eſt prædicto ne in* Rep.*haberetur* Accuſatoribus Eprio *et* Coſſutiano *quinquagies ſeſtertiũ ſingulis*, Oſtorio *duo decies et* q̃ſtoria *inſignia tribuũtur*. *Tũ ad* Thraſeã *in hortis agentẽ quæſtor conſulis miſſus,ueſperaſcente iam die,* Illuſtriũ *uiroꝝ fœminarũq; cœtus frequẽtes egerat, maxime intentus* Demetrio *cynicæ inſtitutionis doctori. cũ quo ut coniectare erat, intentione uultus et auditus, ſi qua clarius proloquebantur de natura animæ et diſſo ciatiõe ſpiritus,corporiſq; inquirebat,donec aduenit* Domitius Cæcilianus *ex intimis amicis.et ei quid* Senatus *cẽſuiſſet expoſuit.*Igitur *flẽtes queritãteſq; qui aderant, facceſſere propere* Thraſea,*neu picula ſua miſcere cũ ſorte dãnati hortatur*. Arriãq; *tentantẽ mariti ſuprema,et exẽplũ* Arriæ *matris ſequi,monet retinere uitã, filiæq; communi ſubſidiũ unicũ nõ adimere*.*Tũ progreſſus in porticũ, illic a quæſtore reperitur, letitiæ propior ,quia* Heluidiũ *geneꝝ ſuũ* Italia *tantum arceri cognouerat*. Accæpto *dehinc ſenatuſcõſulto,*Heluidiũ *et* Demetriũ *in cubiculũ inducit.*Porrectis *utriusq; brachijs uenis poſtq̃ cruorẽ effudit,humũ ſuper ſpargens.propius uocato q̃ſtore,libemus inqt* Ioui *liberatori.*Specta *iuuenis,et omẽ qđ dij porhibeant,cæteꝝ in ea tẽpora natus ex quibus firmare animũ expediat cõſtantibus exẽplis*. Poſt *lẽtitudine exitus graues cruciatus afferẽte,obuerſis in* Demetriũ.

P. CORNELII TACITI AB EXCESSV DIVI AVGVSTI HISTORIARVM LIB. XVII.

Initium mihi operis Ser. Galba iterum. T. Iunius Conſules erunt. Nam poſt conditam urbem. DCC.*et*.XX. *prioris æui annos multi auctores retulerunt, dum res Populi* Ro. *memorabantur, pari eloquentia ac libertate. Poſtq̃ bellatũ apud Actium atq; omnem poteſtatem ad unum conferri pacis interfuit, magna illa ingenia ceſſere. Simul ueritas pluribus modis infracta, primum inſcitia Reip. ut alienæ, mox libidine aſſentandi, aut rurſus odio aduerſus dominantes. Ita neutris cura poſteritatis inter infenſos uel obnoxios. Sed ambitioni ſcriptoris facile aduerſeris. obtrectatio et liuor pronis auribus accipiuntur. quippe adulationi fœdum crimen ſeruitutis, malignitati falſa ſpecies libertatis ineſt. Mihi Galba Otho Vitellius nec beneficio nec iniuria cogniti. Dignitatem noſtram a Veſpaſiano inchoatam, a Tito auctam, a Domitiano longius prouectam non abnuerim. Sed incorruptam fidem profeſſis nec amore quiſq̃, & ſine odio dicendus eſt. q ſi uita ſuppediret, principatum diui Neruæ & Imperium Traiani, uberiorem ſecurioremq; materiam ſenectuti ſepoſui rara temporum felicitate ubi ſentire quæ uelis, & quæ ſentias dicere licet. Opus aggredior plenum uarijs caſibus, atrox prælijs, diſcors ſeditionibus, in ipſa etiã*

pace ſæuum. Quatuor principes ferro interēpti, tria bella ciuilia, plura externa, ac plerumq; permixta. proſperæ in Oriente, *aduerſæ in* Occidente *res*. Turbatum *Illyricum,*Galliæ *nutantes, perdomita* Britannia, *& ſta tim miſſa cohorte in* Roxolanos Sarmatarum *ac* Sueuo *rum gentes. nobilitatus cladibus mutuis* Dacus. *Mota etiam prope* Parthorum *arma falſi* Neronis *ludibrio.* I*am uero* Italia *nouis cladibus, uel poſt longam ſæculorum ſeriem repetitis, afflicta, hauſtæ aut obrutæ urbes*. Fœcundiſſima Campaniæ *ora, & urbs incendijs uaſtata. conſumptis antiquiſſimis delubris, ipſo* Capito*lio ciuium manibus incenſo, pollutæ cerimoniæ. magna adulteria, plenum exilijs mare.* I*nfecti cædibus ſcopuli*. A*trocius in urbe ſæuitum, nobilitas, opes, omiſſi geſtiq; honores pro crimine, et ob uirtutes certiſſimum exitiū*. Nec *minus præmia delatorum inuiſa quàm ſcelera, cū alij ſacerdotia et conſulatus ut ſpolia adepti procuratio nes alij et interiorem potentiā agerent,* V*erterent cuncta odio & terrore, corrupti in dominos ſerui, in patronos liberti, & quibus deerat inimicus per amicos oppreſſi.* Non *tamen adeo uirtutum ſterile ſæculum, ut non & bona exempla prodiderit*. C*omitatæ profugos liberos matres, ſecutæ maritos in exilia coniuges, propinqui audientes, conſtantes generi.* C*ontumax etiam aduerſus tormenta ſeruorum fides ſupremæ clarorum uirorum neceſſitates.* I*pſa neceſſitas fortiter tolerata, et laudatis antiquorum mortibus pares exitus.* P*ræter multiplices rerum humanarum caſus, cœlo terraq; prodigia, et fulmi num monitus, & futurorum præſagia læta, triſtia ambigua, manifeſta.* N*ec. n. unq̄ atrocioribus* Populi Ro. *cla*

dibus, magis uetuſtis indicijs approbatum eſt, non eſſe curæ deis ſecuritatem noſtram, eſſe ultionem. Cæterum antequã deſtinata componam, repetendum uidetur, qualis ſtatus urbis, quæ mens exercituum, quis habitus prouinciarum. quid in toto terrarum orbe ualidum, quid ægrum fuerit. ut non modo caſus euentusq; rerum, qui plerumq; fortuiti ſunt, ſed ratio etiã cauſæq; noſcantur. Finis Neronis ut lætus primo gaudentium impetu fuerat, ita uarios motus animorũ, non modo in urbe apud patres, aut populum aut urbanum militem, ſed omnes legiones ducesq; conciuerat, euulgato Imperij arcano, poſſe principem alibi quã Romæ fieri. Sed patres læti uſurpata ſtatim libertate, licentius ut erga principẽ nouum et abſentẽ, Primores equitũ proximi gaudio patrũ. pars Populi integra & magnis domibus annexa, clientes libertiq; damnatorum et exulũ in ſpẽ erecti. Plebs ſordida et circo ac theatris ſueta, ſimul deterrimi ſeruorum aut qui adeſis bonis, per dedecus Neronis alebãtur, Mœſti & rumorum auidi. Miles urbanus longo Cæſarum ſacramento imbutus, & ad deſtituendum Neronem arte magis et impulſu, q̃ ſuo ingenio traductus poſtq̃ neq; dari donatiuũ ſub nomine Galbæ promiſſum neq; magis meritis ac præmijs eundem in pace qui bello locũ. præuentamq; gratiam intelligit apud principem a legionibus factum, pronus ad nouas res, ſcelere inſuper Nymphidij Sabini præfecti Imperium ſibi molientis agitatur, & Nymphidius quidem in ipſo conatu oppreſſus, & q̃uis capite defectionis ablato, manebat pleriſq; militum conſcientia. Neq; deerant ſermones, ſenium atq; auaritiam Galbæ increpantium. laudata olim & militari fa

ma celebrata ſeueritas eius angebat coaſpernantes uete/rem diſciplinam. Atq; ita.xiiij.annis a Nerone aſſuefa/ctos, ut haud minus uitia principum amarent, q̃ olim uirtutes uerebatur. Acceſſit Galbæ uox pro Rep. hone/ſta, Ipſi anceps, legi a ſe principem non emi. Nec enim ad hanc formam cætera erant. Inualidum ſenem.T.Iu nius & Cornelius laco, alter deterrimus mortalium al ter ignauiſſimus, odio flagitiorum oneratum contemptu inertiæ deſtruebant, Tardum Galbæ iter & cruentum, interfectis Ciconio Varrone conſule deſignato, & Pe/tronio Turpiliano conſulari, Ille ut Nymphidij ſocius. hic ut dux Neronis, inauditi atq; indefenſi tanq̃ innocen tes perierant. Introitus in urbem trucidatis tot millibus inermium militum, infauſtus omine, atq; ipſis etiã qui occiderant formidoloſus. Inducta legione Hiſpana, re/manente ea quã e claſſe Nero conſcripſerat, plena urbs exercitu inſolito multi ad hæc innumeri e Germania ac Britannia et illyrico, quos idẽ Nero electos præmiſſosq; ad clauſtra Caſpiarum, & bellum quod in Albanos parabat, opprimendis Vindicis cœptis reuocauerat, in gens nouis rebus materia, ut non in unum aliquem pro no fauore ita audenti parata. Forte congruerat ut Clo/dij Macri et Fontei Capitonis cædes nunciarentur. Ma crum in Africa res haud dubie turbantem, Trebonius Garucianus procurator, iuſſu galbæ, Capitonem in Ger mania, cum ſimilia cæptaret Cornelius Aquinus & Fa bius Valens legati legionum interfecerant anteq̃ iuberẽ tur. Fuere qui crederent Capitonem ut auaritia & libi dine fœdum ac maculoſum ita cogitatione rerum noua rum abſtinuiſſe, ſed a legatis bellum ſuadentibus, poſtq̃

impellere nequiuerint, crimen ac dolum ultro compoſitum, & Galbam mobilitate ingenij. an ne altius ſcrutaretur, quoquo modo acta quia mutari non poterant comprobraſſe? Cetera utraq; cædes ſiniſtre accæpta, et inuiſo ſemel principe, ſeu bene ſeu malefacta premunt. Iam afferebant uenalia cuncta, præpotentes liberti. Seruorum manus ſubitis auidæ, & tanq̃ apud ſenem feſtinantes. Eademq; nouæ aulæ mala æq; grauia, non æq; excuſata. Ipſa ætas Galbæ & irriſui et faſtidio erat, aſſuetis iuuentæ Neronis, et Imperatores forma ac decore corporis (ut eſt mos uulgi) comparantibus. Et hic quidem Romæ tanq̃ in tanta multitudine habitus animorum fuit. E prouincijs, Hiſpaniæ præerat Cluuius Rufus, uir facundus, & pacis artibus bellis inexpertus. Galliæ ſuper memoriam Vindicis obligatæ recenti dono Romanæ ciuitatis, & in poſterum tributi leuamento. Proximæ tamen Romanis exercitibus Galliarum ciuitates, non eodem honore habitæ. Quædam etiam finibus ademptis, pari dolore commoda aliena ac ſuas iniurias metiebantur. Germani exercitus quod periculoſiſſimũ in tantis uiribus ſolliciti et irati ſuperbia recentis uictoriæ & metu, tanq̃ alias partes fouiſſent, tarde a Nerone deſciuerant. Nec ſtatim pro Galba, Verginius an imperare uoluiſſet dubium, delatum ei a milite Imperium conueniebat. Fonteium capitonem occiſum etiam qui queri non poterant, tamen indignabantur. Dux deerat abducto Verginio per ſimulationem amicitiæ, quem non remitti, atq; etiam reum eſſe, tanq̃ ſuũ crimen accipiebant. Superior exercitus legatũ Hordeoniũ Flaccũ ſpernebat. ſenecta ac debilitate pedũ inualidũ, ſine conſtãtia, ſine au-

ctoritatē, ne quieto quidem milite regimen, adeo ſruen/ tes infirmitate retinentis ultro etiam accendebantur. In ferioris Germaniæ legiones diutius ſine conſulari fuere, donec miſſu Galbæ Vitellius aderat, Cenſoris Vitellij ac ter conſulis filius. Id ſatis uidebatur. In Britannico exer/ citu nihil irarum. Non ſane aliæ legiones per omnes ci/ uilium bellorum motus innocentius egerunt ſeu quia procul, et Oceano diuiſæ, ſeu crebris expeditionibus do ctæ hoſtem potius odiſſe. Quies et Illirico, q̄q̄ exercitæ a Nerone legiones, dum in Italia cunctantur, Verginiū legationibus adiſſent. Sed longis ſpacijs diſcreti exerci/ tus, quod ſaluberrimum eſt ad continendam militarem fidem, nec uitijs nec uiribus miſcebantur. Oriens adhuc immotus, Syriam & quatuor legiones obtinebat Li/ cinius Mutianus uir ſecundis aduerſisq; iuxta famoſus. inſignes amicitias iuuenis ambitioſe coluerat. Mox at/ tritis opibus, lubrico ſtatu, ſuſpecta etiam Claudij ira/ cundia in ſecretum Aſiæ repoſitus, tam prope ab exu/ le fuit, quam poſtea a principe. Luxuria, induſtria, co mitate, arrogantia, malis boniſq; artibus mixtus, ni/ miæ uoluptates, cum uacaret, quotiens expedierat, ma gnæ uirtutes. Palā laudares. ſecreta male audiebant. Sed apud ſubiectos, apud proximos, apud collegas, ua/ rijs illecebris potens. & cui expeditius fuerat tradere Imperium quàm obtinere. Bellum Iudaicum Flauius Veſpaſianus (ducem eum Nero delegerat) tribus legio/ nibus adminiſtrabat. Nec Veſpaſiano aduerſus Galbā uotum aut animus. Quippe T. filium ad uenerationē cultumq; eius miſerat, ut ſuo loco memorabimus, occulta lege, fati et oſtentis ac reſponſis deſtinatū Veſpaſiano li/

beriſq; eius Imperiũ poſt fortunã credidimus. Aegyptũ copiaſq; quibus coerceretur, iam inde a diuo Auguſto equites Romani obtinent loco regum. Ita uiſum expedire prouinciam aditu difficilem, annonæ fœcundam ſuperſtitione ac laſciuia diſcordem & mobilem, inſciam legum, ignaram magiſtratuum domi retinere. Regebat tum Tiberius Alexander eiuſdem nationis. Africa ac legiones in ea interfecto Clodio Macro, contenta qualicunq; principe, poſt experientiũ domini minoris. Duæ mauritaniæ, Rhetia, Noricũ, Thracia & quæ aliæ procuratoribus cohibentur, ut cuiq; exercitui uicinæ, ita in fauorem aut odium contactu ualentiorum agebãtur. Inermes prouinciæ atq; ipſa in primis Italia cuicumq; ſeruitio expoſita, in pracium belli ceſſuræ erant. Hic fuit rerum Romanarum ſtatus, cum Ser. Galba iterum. Titus Iunius conſules inchoauere annum ſibi ultimum, Reip. prope ſupremum. Paucis poſt Kal. Ian. diebus Pompeij propinqui procuratoris a Belgica litteræ afferuntur, ſuperioris Germaniæ legiones rupta ſacramenti reuerentia, Imperatorem alium flagitare, & Senatui ac Po. Ro. arbitrium eligendi permittere quo ſeditio mollius acciperetur. Maturauit ea res conſilium Galbæ iã pridem de adoptione ſecum et cum proximis agitantis. Non ſane crebrior tota ciuitate ſermo per illos menſes fuerat, primum licentia ac libidine talia loquendi, dein feſſa iam ætate Galbæ. Paucis iudiciũ aut Reip. amor. multi occulta ſpe, prout quis amicus uel cliens, hunc uel illum ambitionis rumoribus deſtinabant. Etiam in. T. Iunij odium diuerterant. qui in dies quanto potentior eodem actu inuiſior erat. Quippe biantes in magna fortuna

tuna amicorum cupiditates ipſa Galbæ facilitas intende bat, cum apud infirmum & credulum, minore metu & maiore premio peccaretur. Potentia principatus di *uiſa in.*T.*Iunium conſulem, &* Cornelium Laconem *prætorij præfectum.* Nec *minor gratia* Hycello Galbæ *liberto, quem annulis donatum equeſtri nomine* Martia *num uocitabant.* Hi *diſcordes & rebus minoribus ſibi quiſq; tendentes circa conſilium eligendi ſucceſſoris, in duas factiones ſcindebantur.* Iunius pro.M.Othone, La *co atq;* Hycellus *conſenſu non tam unum aliquem fouebant, q̃ alium.* Neq; *erat* Galbæ *ignota* Othonis, *ac.* T. Iunij *amicitia ex rumoribus nihil ſilentio tranſmittentium. quia* Iunio *uidua filia, cælebs* Otho, *gener ac ſocer deſtinabantur.* Credo & Reip. *curam ſubiſſe, fruſtra a* Nerone *tranſlatæ. ſi apud* Othonem *relinqueretur* Namq; Otho *pueritiam incurioſe, adoleſcentiam petu lanter egerat, gratus* Neroni *æmulatione luxus.* Eoq̃; *iam* Poppeam Sabinam *principale ſcortum, ut apud conſcium libidinum depoſuerat, donec* Octauiam *uxorem amoliretur.* Mox *ſuſpectum in eadem* Poppea *in prouinciam* Luſitaniã *ſpecie legationis ſepoſuit.* Otho *comiter adminiſtrata prouincia primus in partes trans greſſus, nec ſegnis, & donec bellum fuit, inter præſentes ſplendidiſſimus, ſpem adoptionis ſtatim conceptam acrius in dies rapiebat, fauentibus pleriſq; militum, prona in eum aula* Neronis *ut ſimilem.* Sed Galba *poſt nũ cios* Germanicæ *ſeditionis quãq̃ nihil adhuc de* Vitellio *certum, anxius quonam exercituum uis erumperet, ne urbano quidem militi confiſus, quod remedium unicum rebatur. comitia* Imperij *tranſigit.* Adhibitoq; *ſuper* Iu

nium ac Laconē Mario Celſo conſule deſignato, ac Du cenio gemino præfecto urbis, pauca præfatus de ſua ſe/ nectute. Piſonem Licinianum accerſiri iubet, ſeu pro/ pria electione, ſiue ut quidam crediderunt, Lacone in/ ſtante. cui apud Rubellium Plautum exercita cum Piſo ne amicitia, ſed callide ut ignotum fouebat. & proſpe/ ra de Piſone fama conſilio eius fidem addiderat. Piſo. M. Craſſo ex Scribonia genitus, nobilis utrinq;. uultu ha/ bituq; moris antiqui, & æſtimatione recta ſeuerus, dete/ rius interpretantibus triſtior habebatur. Ea pars moꝝ eius quo ſuſpectior ſollicitis, adoptanti placebat. Igitur Galba apprehenſa Piſonis manu, in hunc modum lo/ cutus fertur. Si te priuatus lege curiata apud Pontifices ut moris eſt, adoptarem, & mihi egregium erat tunc Pompeij & M. Craſſi ſobolem in penates meos aſciſce/ re, & tibi inſigne Sulpitiæ & Luctatiæ decora, nobilita ti tuæ adiecisse. Nunc me deorum hominumq; conſenſu ad Imperium uocatum, præclara indoles tua, & amor patriæ impulit, ut principatum de quo maiores noſtri armis certabant, bello adeptus, quieſcenti offeram, exē plo diui Auguſti, qui ſororis filium Marcellum, dein ge nerum Agrippam, mox nepotes ſuos, poſtremo Tibe/ rium Neronem priuignum, in proximo ſibi faſtigio col/ locauit. Sed Auguſtus in domo ſucceſſorem quæſiuit, ego in Rep. non quia propinquos aut ſocios belli non habeam, ſed neq; ipſe Imperium ambitione accæpi, & iudicij mei documentum ſit, non meæ tantum neceſſitu/ dines, quas tibi poſtpoſui, ſed tuæ. Eſt tibi frater pari nobilitate, natu maior, dignus hac fortuna, niſi tu potior eſſes. Ea ætas tua quæ cupiditates adoleſcentiæ iam effu

gerit. Ea uita in qua nihil prœteritum excuſandum habeas. Fortunam adhuc tantum aduerſam tuliſti. Secũdæ res acrioribus ſtimulis animum explorant, quia miſeriæ tolerantur, fœlicitate corrumpimur. Fidem, libertatem, amicitiam, præcipua humani animi bona, tu quidem eadem conſtantia retinebis, ſed alij per obſequium imminuent. Irrumpent adulatio blanditiæ peſſimum ueri affectus uenenum, ſua cuiq; utilitas. Etiam ego ac tu ſimpliciſſime inter nos hodie loquimur. cæteri libentius cũ fortuna noſtra q̃ nobiſcũ. Nam ſuadere principi quod oporteat multi laboris. Aſſentatio erga principẽ quemcunq;, ſine affectu peragitur. Si immenſum Imperij corpus ſtare ac librari ſine rectore poſſet, dignus eram a quo Reſpub. inciperet. Nunc eo neceſſitatis iam pridẽ uentũ eſt, ut nec mea ſenectus conferre plus Po. Ro. poſſet q̃ bonum ſucceſſorem, nec tua plus iuuenta q̃ bonum principem, Sub Tiberio, et Caio, et Claudio unius familiæ quaſi hæreditas fuimus. loco libertatis erit, ꝙ eligi cœpimus. Et finita Iuliorum Claudiorumq; domo, optimum quemq; adoptio inueniet. Nam generari & naſci a principibus, fortuitum, nec ultra æſtimatur. Adoptandi iudicium integrum. & ſi uelis eligere, conſenſu monſtratur. Sit ante oculos Nero, quẽ longa Cæſarũ ſerie tumentem nõ Vindex cũ inermi prouincia, aut ego cũ una legione, ſed ſua immanitas, ſua luxuria ceruicibus publicis depulere. Neq; erat adhuc dãnati principis exemplum. Nos bello & ab æſtimantibus aſciti cum inuidia quanuis egregij erimus. Nec tamen territus fueris, ſi duæ legiones in hoc concuſſi orbis motu nondum quieſcunt. Ne ipſe quidem ad ſecuras res acceſſi, Et audi

ta adoptione, deſinam uideri ſenex. quod nunc mihi unum obijcitur. Nero a peſſimo quoq; ſemper deſiderabitur. Mihi ac tibi prouidendum eſt, ne etiam a bonis deſideretur. Monere diutius neq; temporis huius, et impletum eſt omne conſilium, ſi te bene elegi, utiliſſimus quidem ac breuiſſimus bonarum malarumq; rerum delectus, Cogitare quid aut nolueris ſub alio principe, aut uolueris. Neq; enim hic ut in cæteris gentibus quæ regnantur, certa dominorum domus, & cæteri ſerui, Sed imperaturus es hominibus, qui nec totam ſeruitutem pati poſſunt, nec totam libertatem. Et Galba quidem hæc ac talia tanq̃ principem faceret, cæteri tanq̃ cum facto loquebantur. Piſonem ferunt ſtatim intuentibus, & mox conіectis in eum omnium oculis, nullum turbati, aut exultantis animi motum prodidiſſe. Sermo erga patrē Imperatoremq; reuerens, de ſe moderatus, nihil in uultu habituq; mutatũ, quaſi imperare poſſet magis q̃ uellet. Conſultatum inde pro roſtris, an in ſenatu. an in caſtris adoptio nuncuparetur. Iri in caſtra placuit, honorificũ id militibus fore, quorum fauorem ut largitione & ambitu male acquiri, ita per bonas artes haud ſpernendum Circũſteterat interim palatiũ publica expectatio magni ſecreti impatiens, & male coercitam famam ſupprimentes augebant. iiij. idus Ianu. fœdum imbribus diem, tonitrua & fulgura & cœleſtes minæ ultra ſolitum turbauerant. Obſeruatum id antiquitus comitijs dirimendis, non terruit Galbam quo minus in caſtra pergeret, contemptorem talium ut fortuitorum, ſeu quæ fato manent q̃uis ſignificata non uitentur. Apud frequentem militũ concionem Imperatoria breuitate, adoptari a ſe Piſonem

more diui Auguſti, & exemplo militari, quo uir uirum legeret, pronunciat, ac ne diſſimulata ſeditio in maius crederetur, ultro aſſeuerat, quartam & duodeuiceſimã legiones paucis ſeditionis auctoribus non ultra uerba ac uoces erraſſe, & breui in officio fore. Nec ullum orationi aut lenocinium additum, aut precium. Tribuni tamen centurionesq; & proximi militum grata auditu reſpondent, per cæteros mœſtitia ac ſilentium, tanquam uſurpatam etiam in pace donatiui neceſſitatem, bello perdidiſſent. Conſtat potuiſſe conciliari animos quantulacumq; parci Senis liberalitate. Nocuit antiquus rigor & nimia ſeueritas, cui iã pares non ſumus. Inde apud Senatum non comptior Galbæ, non longior q̃ apud milites ſermo, Piſonis comis oratio. Et patrum fauor aderat. multi uoluntate effuſius. qui noluerant medie, ac plurimi obuio obſequio priuatas ſpes agitantes, ſine publica cura. Nec aliud ſequenti quatriduo (quod medium inter adoptionem & cædem fuit) dictum a Piſone in publicum, factum ue, crebrioribus indies germanicæ defectionis nuncijs, & facili ciuitate ad accipienda credendaq; omnia noua, cum triſtia ſunt. Cenſuerant patres mittendos ad germanicum exercitum legatos. agitatum ſecreto, num & Piſo proficiſceretur maiore prætextu. Illi auctoritatem Senatus, hic dignationem Cæſaris laturus. Placebat & Laconem prætorij præfectum ſimul mitti. Is conſilio interceſſit. legati quoq; (nã ſenatus electionem Galbæ permiſerat) fœda inconſtantia nominati, excuſati, ſubſtituti, ambitu remanendi aut eundi, ut quemq; metus uel ſpes impulerat. proxima pecuniæ cura. Et cuncta ſcrutantibus iuſtiſſimũ uiſum

eſt, inde repeti, ubi inopiæ cauſa erat. B*is & uicies mil le ſeſtertium donationibus* Nero *effuderat.* A*ppellari ſin gulos iuſſit, decuma parte liberalitatis apud quemq; eo rum relicta.* At *illis uix decumæ ſuper portiones erat.* I*isdem erga aliena ſumptibus quibus ſua prodegerant. cum rapaciſſimo cuiq; ac perditiſſimo, non agri, aut fœnus, ſed ſola inſtrumenta uitiorum manerent.* E*xa/ ctioni.xxx.equites* Romani *præpoſiti, nouum officij ge nus & ambitu ac numero oneroſum, ubiq; haſta, & ſe ctor, & inquieta urbs actionibus.* A*ttamen grande gaudium, q; tam pauperes forent quibus donaſſet* Nero, *quàm quibus abſtuliſſet.* E*xautorati per eos dies tribu/ ni, è prætorio* Antonius T*aurus, &* A*ntonius* N*aſo.* E*x urbanis cohortibus* A*emilius pacenſis,* E*'uigilijs* I*ulius* F*ronto.* N*ec remedium in cæteros fuit, ſed metus initiũ, tanquam per artem & formidinem ſinguli pellerentur, omnibus ſuſpectis.* I*nterea* O*thonem cui compoſitis re bus nulla ſpes, omne in turbido conſilium, multa ſi/ mul extimulabant.* L*uxuria etiam principi oneroſa.* I*nopia uix priuato toleranda.* I*n* G*albam ira, in* P*iſo/ nem inuidia.* F*ingebat & metum quo magis concupi ſceret prægrauem ſe* N*eroni fuiſſe.* N*ec* L*uſitaniam rur ſus & alterius exilij honorem expectandum.* S*uſpe/ ctum ſemper inuiſumq; dominantibus, qui proximus de/ ſtinaretur.* N*ocuiſſe id ſibi apud ſenem principem.* M*a/ gis nociturum apud iuuenem ingenio trucem, & lon/ go exilio efferatum.* O*ccidi* O*thonem poſſe. proin agen dum audendumq; dum* G*albæ auctoritas fluxa,* P*iſonis nundum coaluiſſet.* O*pportunos magnis conatibus tranſitus rerũ, nec cunctatione opus, ubi perniacioſior*

ſit quies, quàm temeritas. *Mortem omnibus ex natura æqualem, obliuione apud poſteros, uel gloria diſtingui. Ac ſi nocentem innocentemq́; idem exitus maneat, acrioris uiri eſſe, merito perire*. Non erat Othonis *mollis & corpori ſimilis animus*. *Et intimi libertorum ſeruorumq́; corruptius quàm in priuata domo habiti, aulam* Neronis, *& luxus adulteria, matrimonia cæteraſq́; regnorũ libidines auido talium ſi auderet, ut ſua oſtentantes, quieſcenti, ut aliena exprobrabant*, *Vrgentibus etiam mathematicis, dum nouos motus, & clarum* Othoni *annum obſeruatione ſyderum affirmant, genus hominũ potentibus infidum, ſperantibus fallax. quod in ciuitate noſtra & uetabitur ſemper & retinebitur*. Multos *ſecreta* Poppeæ *mathematicos, peſſimum principalis matrimonij inſtrumentum, habuerant, e quibus* Ptolemæus Othoni *in* Hiſpania *cõmes, cum ſuperfuturum eum* Neroni *promiſiſſet, poſtquam ex euentu fides, coniectura iam & rumore, ſenium* Galbæ, *& iuuentam* Othonis *computantium, perſuaſerat fore, ut in* Imperium *aſciſceretur* Sed Otho *tanq̃ peritia, et monitu fatorum prædicta accipiebat, cupidine ingenij humani libentius obſcura credi*. Nec *deerat* Ptolemæus *iam & ſceleris inſtinctor, ad quod facillime ab eiuſmodi uoto tranſitur*. Sed *ſceleris cogitatio incertũ, an repens, ſtudia militum iã pridem ſpe ſucceſſionis, aut paratu facinoris affectauerat*. *In itinere, in agmine, in ſtationibus uetuſtiſſimum quemq́; militum, nomine uocans, ac memoria* Neroniani *comitatus, contubernales appellando, alios agnoſcere, quoſdam requirere, & pecunia aut gratia iuuare*. *Inſerendo ſæpius querelas,*

& ambiguos de Galba ſermones, quæq; alia turbamenta uulgi, labores itinerum, inopia commeatuum, duricia Imperij atrocius accipiebantur, cum Campaniæ lacus et Achaiæ urbes claſſibus adire ſoliti, pyreneum et alpes, & immenſa uiarum ſpacia, egre ſub armis eniterentur. Flagrantibus iam militum animis, uelut faces addiderat Meuius. Pudens e proximis Tigillini, Is nobiliſſimum quemq; ingenio aut pecuniæ indigum, & in nouas cupiditates præcipitem alliciendo, eo paulatim progreſſus eſt, ut per ſpeciē conuiuij quotiens Galba apud Othonē epularetur, cohorti excubias agenti, uiritim centenos nummos diuideret. q̄ uelut publicā largitionem Otho ſecretioribus apud ſingulos præmijs intendebat. adeo animoſus corruptor, ut Cocceio Proculo ſpiculatori de parte finium cum uicino ambigenti, uniuerſum uicini agrum ſua pecunia emptum dono dederit per ſocordiam præfecti quem nota pariter & occulta fallebant. Sed tum e libertis Onomaſtum futuro ſceleri præfecit, a quo Barbium Proculum Teſſeranum ſpiculatorem & Veturium Othonem eodem perductos, poſtquam uario ſermone callidos, audacesq; cognouit, precio & promiſſis onerat, data pecunia ad pertentandos plurium animos. Suſcepere duo manipulares Imperiū Po. Ro. transferendum, & tranſtulerunt. In conſcientiam facinoris pauci aſciti ſuſpenſos cæterorum animos, diuerſis artibus ſtimulant. primores militum per beneficia Nymphidij ut ſuſpectos, Vulgus & cæteros ira & deſperatione dilati totiens donatiui. Erant quos memoria Neronis ac deſiderium prioris licentiæ accenderet. In comuni omnes metu mutandæ militiæ terrebantur. In

fecit ea tabes legionum quoq; & auxiliorum motas iā mentes, poſtquam uulgatum erat labare Germanici *exercitus fidem*. Adeoq; *parata apud malos ſeditio, et apud integros diſſimulatio fuit. ut poſtero* Iduū *die, redeuntem a cœna* Othonem *rapturi fuerint, niſi incerta noctis, & tota urbe ſparſa militum caſtra, nec facilem inter temulentos conſenſum timuiſſent, non* Reip. *cura q̄ fœdare principis ſui ſanguine ſobrij parabant, ſed ne per tenebras ut quiſq;* Pannocini *uel* Germanici *exercitus militibus oblatus eſſet, ignorantibus plerisq; pro* Othone *deſtinaretur*. *Multa erumpentis ſeditionis indicia per conſcios oppreſſa quadam apud* Galbæ *aures præfectus* Laco *eluſit. ignarus militarium animorum, conſilijq; quãuis egregij, quod non ipſe afferret inimicus, & aduerſus peritos peruicax*. xyiij. Kal. Feb. *ſacrificanti pro æde* Apollinis Galbæ *baruſpex* Vmbricius *triſtia exta et inſtantes inſidias, ac domeſticum hoſtem prædicit, audiente* Othone. *Nam proximus adſtiterat. idq; ut lætum e contrario & ſuis cogitationibus proſperū interpretante*. Nec *multo poſt libertus* Onomaſtus *nunciat expectari eum ab architecto & redemptoribus. quæ ſignificatio coeuntium iam militum et paratæ coniurationis conuenerat*. Otho *cauſam digreſſus requirentibus cū emi ſibi prædia uetuſtate ſuſpecta, eoq; prius exploranda finxiſſet, innixus liberto, per* Tiberianam *domum in* Velabrum, *inde ad milliarium aureū ſub ædem* Saturni *pergit*. Ibi *tres & uiginti ſpiculatores conſalutatum* Imperatorem, *ac paucitate ſalutantiū trepidum, & ſellæ feſtinanter impoſitum, ſtrictis mucronibus rapiunt*. Totidem *ferme milites in itinere ag*

greg antur, alij conſcientia, plerię; miraculo, pars cla/ more & gladijs, pars ſilentio animos ex euentu ſumptu ri. Stationem *in caſtris agebat* Iulius Martialis *tribu/ nus.* Is *magnitudine ſubiti ſceleris, an corrupta latius caſtra, ac ſi contra tenderet, exitium metuens, præbuit plerisq; ſuſpitionem conſcientiæ.* Antepoſuere *cæteri quoq; tribuni centurionesq; præſentia dubijs et honeſtis* Isq; *habitus animorum fuit, ut peſſimum facinus aude/ rent pauci, plures uellent, omnes paterentur.* Ignarus *interim* Galba *& ſacris intentus fatigabat alieni iam* Im*perij deos, cum affertur rumor rapi in caſtra incertũ quẽ ſenatorẽ. mox* Othonem *eſſe qui raperetur.* Simul *ex tota urbe ut quisq; obuius fuerat, alij formidinem au/ gentes, quidam minora uero, ne tum quidem obliti adu lationis.* Igitur *conſultantibus placuit pertentari ani/ mum cohortis, quæ in palatio ſtationem agebat, nec per ipſum* Galbam, *cuius integra auctoritas maioribus re/ medijs ſeruabatur.* Piſo *pro gradibus domus uocatos in hunc modum allocutus eſt.* Sextus *dies agitur commili tones ex quo ignarus futuri, & ſiue optandum hoc no/ men ſiue timendum erat,* Cæſar *aſcitus ſim, quo domus noſtræ aut* Reip. *fatum in ueſtra manu poſitum eſt, non quia meo nomine triſtiorem caſum paueam, ut qui ad/ uerſas expertus, tum maxime dicam ne ſecundas quidẽ minus diſcriminis habere.* Patris & Senatus & *ipſius* Imperij *uicem doleo, ſi nobis aut perire hodie neceſſe eſt aut, quod æque apud bonos miſerum eſt, occidere.* So/ *latium proximi motus habebamus incruentam urbem, & res ſine diſcordia translatas.* Prouiſum *adoptione uidebatur, ut ne poſt* Galbam *quidem bello locus eſſet.*

Nihil arrogabo mihi nobilitatis aut modeſtiæ. neq; n. relatu uirtutum in comparatione Othonis opus eſt. Vitia quibus ſolis gloriatur euertere Imperium, etiam cum amicum Imperatoris ageret. habitu ne & inceſſu an illo muliebri ornatu mereretur Imperium? Falluntur quibus luxuria ſpeciem liberalitatis imponit, Perdere iſte ſciet, donare neſciet. Stupra nunc & comeſſationes & fœminarum cœtus uoluit animo. hæc principatus præmia putat, quorum libido ac uoluptas penes ipſum ſit, rubor ac dedecus penes omnes. Nemo enim unquam Imperium flagitio quæſitum bonis artibus exercuit. Galbam conſenſus generis humani, me Galba conſentientibus uobis Cæſarem dixit. Si Reſpublica et Senatus et Populus uana nomina ſunt, ueſtra commilitones intereſt, ne Imperatorem peſſimi faciant. Legionum ſeditio aduerſum duces ſuos audita eſt aliquando. Veſtra fides fama q; illæſa ad hunc diem manſit. et Nero quoq; uos deſtituit, non uos Neronem. Minus.xxx. transfugæ & deſertores, quos centurionem aut tribunum ſibi eligentes nemo ferret, Imperium aſſignabunt? Admittitis exemplum & quieſcendo commune crimen facitis, Tranſcendet hæc licentia in prouincias, & ad nos ſcelerum exitus, bellorum ad uos pertinebunt, Nec eſt plus quod pro cæde principis quàm quod innocentibus datur. Sed proinde a nobis donatiuo plus ob fidem q̃ ab alijs pro facinore accipietis. Dilapſis ſpiculatoribus, cætera cohors non aſpernata contionantem, ut turbidis rebus euenit, timore magis, & non nullo adhuc conſilio, parat ſigna, quod poſtea creditum eſt inſidijs & ſimulatione. Miſſus & Celſus Marius ad electos Illirici

exercitus, Viſpani in porticum tendentes. Præceptum Annulio Sereno & Domitio Sabino primipilaribus, ut Germanicos milites e Libertatis atrio accerſerent. Legioni claſſicæ diffidebat, infeſtæ ob cædem commilitonū quos primo ſtatim introitu trucidauerat Galba. Pergunt etiam in caſtra prætorianorum tribuni Cerius Seuerus, Subrius dexter, Pompeius longinus, ſi incipiēs adhuc & nondum adulta ſeditio melioribus conſilijs flecteretur. Tribunorum, Subrium & Cerium milites adorti minis, Longinū manibus coercent, exarmantq́;, quia non ordine militiæ, ſed e Galbæ amicis fidus principi ſuo, & deſciſcentibus ſuſpectior erat. Legio Claſſica nihil cunctata prætorianis adiungitur. Illyrici exercitus electi Celſum infeſtis pilis proturbant. Germanica uexilla diu nutauere inualidis adhuc corporibus, & placatis animis quod eos a Nerone Alexandriam præmiſſos, atq; inde rurſus longa nauigatione ægros, impenſiore cura Galba refouebat. Vniuerſa iam plebs palatium implebat, mixtis ſeruitijs, & diſſono clamore cædem Othonis, & coniuratorum exilium poſcentium, ut ſi in circo ac theatro ludicrum aliquod poſtularent. neq; illis iudicium aut ueritas, Quippe eodem die diuerſa pari certamine poſtulaturis, ſed tradito more quemcunq; principem adulandi, licentia acclamationum, & ſtudijs inanibus. Interim Galbam duæ ſententiæ diſtinebant. Titus Iunius manendum intra domum, opponenda ſeruitia, firmandos aditus, non eundum ad iratos cenſebat. Daret malorum pœnitentiæ, daret bonorum conſenſui ſpacium. Scelera impetu, bona conſilia mora ualeſcere. Deniq; eundi ultro ſi ratio ſit, eandem

mox facultatem, regreſſus ſi pœniteat, in aliena poteſta te. Feſtinandum *cæteris uidebatur antequam creſceret inualida adhuc coniuratio paucorum*. Trepidaturum *etiam* Othonem, *qui furtim digreſſus, ad ignaros illatus cunctatione nunc & ſegnitia terentium tempus, imitari principem diſcat, non expectandum ut compoſitis ca/ ſtris forum inuadat, & proſpectante* Galba Capitoliũ *adeat, dum egregius* Imperator *cum fortibus amicis ia nua, ac limine tenus domum claudit, obſidionem nimi rum toleraturus, & præclarum in ſeruis auxilium, ſi conſenſus tantæ multitudinis, & quæ plurimum ualet prima indignatio langueſcat*. Proinde *intuta quæ in/ decora*. Vel *ſi cadere neceſſe ſit, occurrendum diſcrimi/ ni*. Id Othoni *inuidioſius et ipſis honeſtum*. Repugnan *tem huic ſententiæ* Iunium, Laco *minaciter inuaſit, ſti/ mulante* Hycello *priuati odij pertinacia in publicum exi tium*. Nec *diutius* Galba *cunctatus, ſpecioſiora ſuaden tibus acceſſit*. Præmiſſus *tamen in caſtra* Piſo, *ut iuue/ nis magno nomine, recenti fauore, & infenſus* T. Iunio *ſeu quia erat, ſeu quia irati ita uolebant*. Et *facilius de odio creditur*. Vixdum *egreſſo* Piſone, *occiſum in ca/ ſtris* Othonem, *uagus primum & incertus rumor, mox ut in magnis mendacijs, interfuiſſe ſe quidam, et uidiſſe affirmabant, credula fama inter gaudentes & incurio ſos*. Multi *arbitrabantur compoſitum auctumq; rumorē mixtis iam* Othonianis, *qui ad euocandum* Galbam, *læta falſo uulgauerant*. Tum *uero non* Populus *tantum & imperita plebs in plauſus & in modica ſtudia. ſed equitum pleriq; ac* Senatorum *poſito metu incauti, refra ctis palatij foribus, ruere intus, ac ſe* Galbæ *oſtentare*

præteptã ſibi ultionem querentes. I*gnauiſſimus quiſq; & ut res docuit, in periculo non auſurus nimij uerbis, linguæ ferocis, nemo ſcire, & omnes affirmare, donec inopia ueri, & conſenſu errantium uictus, ſumpto thorace* G*alba irruenti turbæ, neq; ætate neq; corpore ſiſtens ſella leuaretur*. O*buius in palatio* I*ulius* A*tticus ſpiculator, cruentum gladiũ oſtentans, occiſum a ſe* O*thonẽ clamauit*. E*t* G*alba commilito inquit, quis iuſſit? inſigni animo ad coercendam militarem licentiam, minantibus intrepidus, aduerſus blandientes incorruptus*. H*aud dubie iam in caſtris omnium mentes, tantusq; ardor, ut non contenti agmine & corporibus in ſuggeſtu in quo paulo ante aurea* G*albæ ſtatua fuerat, mediũ inter ſigna* O*thonem uexillis circundarent*: N*ec tribunis aut centurionibus adeundi locus, gregarius miles caueri inſuper præpoſitos iubebat*. S*trepere cuncta clamoribus, & tumultu, & exhortatione mutua, non tanquam in* P*opulo ac plebe uarijs ſegni adulatione uocibus, ſed ut quemq; affluentium militum aſpexerant, prehenſare manibus, complecti armis, collocare iuxta, præire ſacramentum, modo* I*mperatorem militibus, modo* I*mperatori milites commendare*. N*ec deerat* O*tho protendens manus, adorare uulgum, iacere oſcula, & omnia ſeruiliter pro dominatione*. P*oſtquam uniuerſa claſſiariorum legio ſacramentum eius accæpit fidens uiribus, & quos adhuc ſingulos extimulauerat, accendẽdos in commune ratus, pro uallo caſtrorum ita cœpit*. Q*uis ad uos proceſſerim commilitones dicere non poſſum, quia nec priuatum me uocare ſuſtineo, princeps a uobis nominatus, nec principem, alio imperante*. V*e*

ſtrum quoq; nomen in incerto erit, donec dubitabitur. Imperatorem Populi Ro. in caſtris, an hoſtem habeatis. Auditis ne ut pœna mea & ſupplicium ueſtrum ſimul poſtulentur? adeo manifeſtum eſt, neq; perire nos, neq; ſaluos eſſe, niſi una poſſe, & cuius leuitatis eſt Galba, iam fortaſſe promiſit, ut qui nullo expoſcente, tot millia innocentiſſimorum ciuium trucidauerit. horror animum ſubit, quotiens recordor feralem introitum, & hanc ſolam Galbæ uictoriam, cum in oculis urbis decumari deditos iuberet, quos deprecantes in fidem acceperat. His auſpicijs urbem ingreſſus, quam gloriam ad principatum attulit, niſi occiſi Obultroni Albini & Marcelli in Hiſpania, Beruichilonis in Gallia, Fontei capitonis in Germania, Clodij Macri in Africa, Cyconij in uia, Turpiliani in Vrbe, Nymphidij in Caſtris. quæ usquam prouinciæ? quæ caſtra ſunt niſi cruenta & maculata? aut (ut ipſe prædicat) emendata & correcta? Nam quæ alij ſcelera, hic remedia uocat, dum falſis nominibus ſeueritatem pro ſæuicia, parſimoniam pro auaritia, ſupplicia & contumelias ueſtras diſciplinam appellat. Septem a Neronis fine menſes ſunt, & iam plus rapuit Hycellus, quàm quod Polycleti & Vatini & Egij & alij parauerunt. Minore auaritia aut licentia graſſatus eſſet. T. Iunius, ſi ipſe imperaſſet, Nunc & ſubiectos nos habuit tanquam ſuos, et uiles ut alienos. Vna illa domus ſufficit donatiuo quod uobis nũquã datur. & quotidie exprobratur Ac ne qua ſaltem in ſucceſſore Galbæ ſpes eſſet, accerſit ab exilio, quem triſtitia & auaritia ſui ſimillimũ indicabat. Vidiſtis cõmilitones notabil tẽpeſtate etiã deos infauſtam adoptio

nem aduerſantes. Idem Senatus, idem Populi Ro. animus eſt. Veſtra uirtus expectatur, apud quos omne honeſtis conſilijs robur, & ſine quibus quanuis egregia inualida ſunt. Non ad bellum uos, nec ad periculum uoco, omnium militum arma nobiſcum ſunt. Nec una cohors togata defendit nunc Galbam, ſed detinet. Cum uos aſpexerit, cum ſignum meum acceperit, hoc ſolum erit certamen, quis mihi plurimum imputet. Nullus cunctationi locus eſt in eo conſilio, quod non poteſt laudari niſi peractum. Aperire deinde armamentariũ iuſſit. rapta ſtatim arma, ſine more & ordine militiæ, ut prætorianus, aut legionarius inſignibus ſuis diſtingueretur. Miſcentur auxiliaribus galeis ſcutisq; nullo tribunorũ centurionum ue adhortante. Sibi quisq; dux & inſtigator, & præcipuum peſſimorum incitamentum, ꝙ boni mœrebant. Iam exterritus Piſo fremitu crebreſcentis ſeditionis, & uocibus in urbem usq; reſonantibus. Egreſſum interim Galbam & foro appropinquantem aſſecutus erat. Iam Marius Celſus haud læta retulerat, cum alij in palatium redire. alij Capitolium petere, pleriq; roſtra occupanda cenſerent, plures tantum ſententijs aliorum contradicerent. Vtq; euenit in conſilijs infelicibus, optima uiderentur quorum tempus effugerat. Agitaſſe Laco ignaro Galba de occidendo. T. Iunio dicitur, ſiue ut pœna eius animos militum mulceret, ſeu conſcium Othonis credebat. ad poſtrerum uel odio hæſitationem attulit tempus ac locus, quia initio cædis orto difficilis modus. & turbauere conſilium trepidi nuncij, ac proximorum diffugia, languentibus omnium ſtudijs, qui primo alacres fidem atq; animum oſtentauerant. Agebatur

huc

huc illuc Galba, uario turbæ fluctuantis impulſu, completis undiq; Baſilicis ac templis lugubri proſpectu. neq; Populi aut plebis ulla uox, ſed attoniti uultus, & conuerſæ ad omnia aures, non tumultus, non quies, quale magni metus & magnæ iræ ſilentium eſt. Othoni tamen armari plebem nunciabatur. Ire præcipites, & occupare pericula iubet. Igitur milites Romani quaſi Vologeſen, aut Pacorum auito Arſacidarum ſolio depulſuri, ac non Imperatorem ſuum inermem & ſenem trucidare pergerent, diſiecta plebe, proculcato Senatu, truces armis, rapidis equis forum irrumpunt. Nec illos Capitolij aſpectus, & imminentium templorum religio, & priores & futuri principes terruere quo minus facerent ſcelus, cuius ultor eſt quisquis ſucceſſit. Viſo cominus armatorum agmine uexillarius comitatus Galbæ cohortis (Atilium Vergilionem fuiſſe tradunt) direptam Galbæ imaginem ſolo afflixit. Eo ſigno manifeſta in Othonem omnium militum ſtudia, deſertum fuga Populi forum, diſtricta aduerſus dubitantes tela. Iuxta curtium lacũ, trepidatione ferentiũ, Galba proiectus e ſella ac prouolutus eſt. Extremã eius uocẽ ut cuiq; odiũ aut admiratio fuit, uarie prodidere. Alij ſuppliciter interrogaſſe, quid mali meruiſſet? paucos dies exoluendo donatiuo deprecatum. plures obtuliſſe ultro percuſſoribus iugulum, agerent ac ferirent, ſi ita e Rep. uideretur, Non interfuit occidentium quid diceret. de percuſſore non ſatis conſtat. quidam Terentium euocatum, alij Lecanium. crebrior fama tradidit Camurium .xy. legionis militem impreſſo gladio iugulum eius hauſiſſe. Cæteri crura brachiaq; (nam pectus tegebatur) fœde lania

uere. pleraq; uulnera feritate & ſæuitia trunco iam cor
pori adiecta. Titum inde Iunium inuaſere, de quo &
ipſo ambigitur. conſumpſerit ne uocem eius inſtans
metus, an proclamauerit, non eſſe ab Othone manda/
tum ut occideretur. Quod ſeu finxit formidine, ſeu con/
ſcientia coniurationis, confeſſus eſt. huc potius eius uita
famaq; inclinat, ut ꝯſcius ſceleris fuerit, cuius cauſa erat
Ante ædem diui Iulij iacuit primo ictu in poplitem, mox
ab Iulio Cario legionario milite in utrumq; latus tran
ſuerberatus. Inſignem illa die uirum & ſenem trucida/
re pergunt diſiecta plebe Sempronium Denſum, quem
ætas noſtra uidit. Centurio is prætoriæ cohortis ad Gal
bæ cuſtodiam a Piſone additus, ſtricto pugione occurrēs
armatus, & ſcelus exprobrans, ac modo manu, modo
uoce uertendo in ſe percuſſores, quāq; uulnerato, Piſoni
effugium dedit. Piſo in ædem Veſtæ ꝑuaſit. exceptusq;
miſericordia publici ſerui & contubernio eius abditus,
non religione, nec cerimonijs, ſed latebra imminens exi
tiū differebat. Tū aduenere miſſu Othonis nominatim
in cædem eius ardentes. Sulpitius Florus e Britannicis
cohortibus, nuper a Galba ciuitate donatus. & Statius
Murcus ſpiculator, a quibus protractus Piſo, in foribus
templi trucidatur. Nullam cædem Otho maiore lætitia
excepiſſe, nullum caput tam inſatiabilibus oculis per/
luſtraſſe dicitur, Seu tum primum leuata omni ſolicitu/
dine mens, uacare gaudio cœperat, ſeu recordatio maie/
ſtatis in Galba, amicitiæ in T. Iunio, quāuis immitem
animum imagine triſti confuderat. Piſonis ut inimici
& æmuli cæde lætari, ius faſq; credebat. Præfixa contis
capita geſtabantur inter ſigna cohortium iuxta Aquilam

legionis, certatim oſtentantibus cruentas manus qui occi derant, qui interfuerant, quiue uere, qui falſo, ut pulchrum & memorabile facinus iactabant. Plures quã. CXX. libellos præmia expoſcentium, ob aliquam notabilem illa die operam Vitellius poſtea inuenit. omnesq; conquiri & interfici iuſſit, non honore Galbæ, ſed tradito principibus more munimentum ad præſens in poſterum ultionẽ. Alium crederes Senatum, alium populũ. Ruere cuncti in caſtra, anteire proximos, certare cum præcurrentibus, increpare Galbam, laudare militum iudicium, et oſculari Othonis manum. quãtoq; magis falſa erant quæ fiebant, tanto plura facere. Nec aſpernabatur ſingulos Otho, auidum et minacẽ militum animum uoce uultuq; temperans. Marium Celſum cõſulem deſignatum, et Galbæ uſq; in extremas res amicũ fidumq; ad ſuppliciũ expoſtulabant. Induſtriæ eius innocenterq; quaſi malis artibus infenſi. Cædis et prædaꝝ initiũ & optimo cuiq; perniciẽ quæri apparebat. Sed Othoni nõdũ auctoritas inerat ad prohibendũ ſcelus iubere iã poterat. Ita ſimulatione iræ, uinciri iuſſum, et maiores pœnas daturꝝ affirmans, præſenti exitio ſubtraxit. Omnia deinde arbitrio militum acta. Prætorij præfectos ſibi ipſi legere, Plotium firmum e manipularibus quondam, tũ uigilibus præpoſitum, et incolumi adhuc Galba partes Othonis ſecutum. Adiungitur Licinius proculus intima familiaritate Othonis, ſuſpectus conſilia eius fouiſſe, Vrbi Flauiũ Sabinum præfecere, iudicium Neronis ſecuti, ſub quo eandem curam obtinuerat, plerisq; Veſpaſianum fratrem in eo reſpicientibus. flagitatum ut uacationes præſtari centurionibus ſolitæ remitterentur.

Namq; gregarius miles ut tributum annuum pendebat pars manipulis, pars per commeatus, aut in ipſis caſtris uaga, dum mercedem centurioni exolueret, neq; modũ oneris quisquã, neq; genus quæſtus penſi habebat. Per *latrocinia & raptus, aut ſeruilibus miniſterijs militare otium redimebant.* Tum *locupletiſſimus quisq; miles labore ac ſæuitia fatigari, donec uacationem emeret.* Vbi *ſumptibus exhauſtus, ſocordia miſer elanguerat, inops pro locuplete & iners pro ſtrenuo in manipulum redibat. ac rurſus alius atq; alius eadem egeſtate ac licentia corrupti, ad ſeditionem & diſcordias & ad extremum bella ciuilia ruebant.* Sed Otho *ne uulgi largitione centurionum animos auerteret, ex fiſco ſuo uacationes annuas exoluturum promiſit,* Rem *haud dubie utilem, & a bonis poſtea principibus perpetuitate diſciplinæ firmatam.* Laco *præfectus, tanquam in inſulam ſeponeretur, ab euocato quem ad cædem eius* Otho *præmiſerat, confoſſus.* In Martianum Icellum, *ut in libertum palã animaduerſum.* Exacto *per ſcelera die nouiſſimum malorum fuit lætitia.* Vocat Senatum *prætor* Vrbanus, *certant adulationibus cæteri magiſtratus.* Accurrunt *patres, decernitur* Othoni *tribunitia poteſtas, & nomen* Auguſti, *& omnes principum honores, annitentibus cunctis abolere conuitia ac probra, quæ promiſcue iactaſſe animo eius nemo ſenſit.* Omiſiſſet *offenſas an diſtuliſſet, breuitate* Imperij *in incerto fuit.* Otho *cruento adhuc foro. per ſtrages iacentium in capitolium, atq; inde in palatiũ uectus, concedi corpora ſepulturæ, cremariq; permiſit.* Piſonem Verania *uxor ac frater* Scribonianus. T. Iunium Criſpina *filia compoſuere, quæſitis redem/*

ptisq; capitibus, quæ uenalia interfectores ſeruauerant. Piſo unum & triceſimum ætatis annum explebat, fama meliore q̄ fortuna. Fratres eius Magnum Claudius Craſſum Nero interfecerant. Ipſe diu exul, quatriduo Cæſar properata adoptione. Ad hæc tantum maiori fratri prælatus eſt, ut prior occideretur. T. Iunius. xlvij. annos uarijs moribus egit. Pater ille prætoria familia, maternus auus e proſcriptis. Prima militia infamis. Legatum Caluiſium Sabinum habuerat, cuius uxor mala cupidine uiſendi ſitum caſtrorum per noctem militari habitu ingreſſa, cum uigilias & cætera militiæ munia eadem laſciuia temptaſſet, in ipſis principijs ſtuprum auſa & criminis huius reus. T. Iunius arguebatur. Igitur iuſſu. C. Cæſaris oneratus cathenis, mox mutatione temporum dimiſſus, curſu honorum inoffenſo, legioni poſt præturam præpoſitus, probatusq;. ſeruili deinceps probro reſperſus eſt, tanquam ſcyphum aureum in conuiuio Claudij furatus. Et Claudius poſtera die ſoli omniū Iunio fictilibus miniſtrari iuſſit. Sed Iunius proconſulatu Galliā Narbonenſem ſeuere integreq; rexit. Mox Galbæ amicitia in abruptum tractus, audax, callidus, prōptus, & prout animum intendiſſet, prauus aut induſtrius. Eadem ui teſtamentum. T. Iunij magnitudine opum irritum. Piſonis ſupremam uoluntatem paupertas firmauit. Galbæ corpus diu neglectum, & licentia tenebrarum plurimis ludibrijs uexatum, diſpenſator Argius e prioribus ſeruis humili ſepultura in priuatis eius hortis contexit. Caput per lixas calonesq; ſuffixū, laceratumq; ante Patrobij tumulum. libertus is Neronis punitus a Galba fuerat. Poſtera demum die repertum,

& cremato iam corpori admixtum eſt. Hunc exitum habuit Ser. *Galba tribus & ſeptuaginta annis, quinq; principes proſpera fortuna emenſus, & alieno* Imperio *fœlicior quàm ſuo.* Vetus *in familia nobilitas, magnæ opes, ipſi medium ingenium, magis extra uitia quàm cum uirtutibus.* Famæ *nec incurioſus, nec uendicator.* Pecuniæ *alienæ non appetens, ſuæ parcus, publicæ auarus.* Amicorum *libertorumq; ubi in bonos incidiſſet, ſine reprehenſione patiens, ſi mali forent, uſq; ad culpam ignarus.* Sed *claritas natalium & metus temporum obtinuit, ut quod ſegnitia erat, ſapientia uocaretur.* Dum *uigebat ætas, militari laude apud Germanias floruit. proconſul* Africam *moderate, iam ſenior citeriorem* Hiſpaniam *pari iuſtitia continuit. maior priuato uiſus, dum priuatus fuit, & omnium cenſenſu capax* Imperij, *niſi imperaſſet,* Trepidam *urbem ac ſimul atrocitatem recentis ſceleris, ſimul ueteres* Othonis *mores pauentem, nouus inſuper de* Vitellio *nuncius exterruit ante cædem* Galbæ *ſuppreſſus, ut tantum ſuperioris* Germaniæ *exercitum deſciuiſſe crederetur.* Tum *duos omnium mortalium impudicitia, ignauia, luxuria deterrimos, uelut ad perdendum* Imperium *fataliter electos, non* Senatus *modo & eques, quis aliqua pars & cura* Reipub. *ſed uulgus quoq; palam mœrere.* Nec *iam recentia ſæuæ pacis exempla, ſed repetita bellorum ciuilium memoria, captam totiens ſuis exercitibus urbẽ, uaſtitatem* Italiæ, *direptiones prouinciarum,* Pharſaliam, Philippos, *&* Peruſiam, *ac* Mutinam *nota publicarum cladium nomina loquebantur* Prope *euerſum orbem etiam cum de principatu inter bonos certaretur.*

Sed manſiſſe. C. Iulio, manſiſſe Cæſare Auguſto uictore Imperium. Manſuram fuiſſe ſub Pompeio Brutoq; Rēp. Nunc pro Othone an pro Vitellio in templa ituros? Vtrasq; impias preces, utraq; deteſtanda uota inter duos. quorum bello ſolum id ſcires, deteriorem fore qui uiciſſet. Erant qui Veſpaſianum & arma Orientis, augurarentur. & ut potior utroq; Veſpaſianus, ita bellum aliud atq; alias clades horrebant. Et ambigua de Veſpaſiano fama. Soluſq; omnium ante ſe principum, in melius mutatus eſt. Nunc initia cauſasq; motus Vitelliani expediam. Cæſo cum omnibus copijs Iulio uindice, ferox præda gloriaq; exercitus, ut cui ſine labore ac periculo, ditiſſimi belli uictoria eueniſſet, expeditionem & aciem, præmia quàm ſtipendia mallebat. diuq; infructuoſam & aſperam militiam tolerauerat, Ingenio loci cœliq; & ſeueritate diſciplinæ, quam in pace inexorabilē diſcordiæ ciuium reſoluunt, paratis utrinq; corruptoribus & perfidia impunita. uiri. arma, equi ad uſum, & ad decus ſupererant. Sed ante bellum centurias tantum ſuas turmasq; nouerant. exercitus finibus prouinciarum diſcernebantur. Tum aduerſus Vindicem confractæ legiones ſeq; & gallias expertæ, quære rurſus arma, nouasq; diſcordias. nec ſocios ut olim, ſed hoſtes et uictos uocabant. Nec deerat pars Galliaꝝ quæ Rhenū accolit, easdē partes ſecuta, actū acerrima inſtigatrix aduerſus Galbianos, hoc. n. nomen faſtidito Vindice indiderant. Igitur Sequanis Heduisq; ac deinde, prout opulentia ciuitatibus erat, infenſi, expugnationes urbium, populationes agrorum, raptus penatiū hauſerunt animo, ſecundum auaritiam & arrogantiā præci

pua ualidiorum uitia, contumacia Gallorum irritati, qui remiſſam ſibi a Galba quartam tributorum partem, & publice donatos in ignominiam exercitus iactabant. Ac *ceſſit callide uulgatum, temere creditum, decumari legiones, & promptiſſimum quemq; centurionum dimitti. undiq; atroces nuncij, ſiniſtra ex urbe fama, infenſa* Lugdunenſis Colonia, *& pertinaci pro* Nerone *fide fœcunda rumoribus* . Sed *plurima ad fingendum credendumq; materies in ipſis caſtris, odio, metu, &, ubi uires ſuas reſpexerant, ſecuritate* . Sub *ipſas ſuperioris anni* Kal. Decemb. A*ulus* Vi*tellius inferiorem Germaniã ingreſſus, hyberna legionũ cũ cura adierat. redditi pleriſq; ordines remiſſa ignominia, alleuatæ notæ, plura ambitione, quædam iudicio, in quibus ſordem & auaritiam* Fontei *capitonis, adimendis aſſignandis ue ſuæ militiæ ordinibus integre mutauerat* . Nec *conſularis legati mẽſura, ſed in maius omnia accipiebantur* . Et Vi*tellius apud ſeueros humilis* . I*ta comitatem bonitatemq; fauẽtes uocabant, q̃ ſine modo, ſine iudicio donaret ſua, largiretur aliena.* Simul *auiditate imperandi ipſa uitia pro uirtutibus interpretabantur* . Multi *in utroq; exercitu ſicut modeſti quietiq;, ita mali & ſtrenui.* Sed *profuſa cupidine, & inſigni temeritate legati legionum.* A. C*æcina &* Fabius V*alens, e quibus* V*alens infenſus* Galb*æ, tanquam detectam a ſe* Virginij *conflationem, oppreſſa* Capitonis *conſilia ingrate tuliſſet, inſtigare* Vi*tellium, ardorem militum oſtentans.* I*pſum celebri ubiq; fama,* Nul*lam in* Flacco *ordeonio moram* . A*ſſore* Brit*aniam.* Se*cutura* Germanorũ *auxilia, male fidas prouincias, precarium ſeni* Imperium, *& breui tranſiturum* . Pande-

*ret modo ſinum, & uenienti fortunæ occurreret. Meri-
to dubitaſſe* Virginium *equeſtri familia, ignoto patre,*
Imparem, *ſi recepiſſet* Imperium, *tutum, ſi recuſaſſet.* Vi-
tellio tres patris conſulatus, Cenſuram, *collegium* Cæſa-
ris imponere iampridem Imperatoris *dignationem, &
auferre priuati ſecuritatem.* Quatiebatur *his ſegne inge-
nium, ut concupiſceret magis q̃ ut ſperaret.* At *in ſu-
periore* Germania Cæcina *decora iuuenta, corpore in-
gens, animi immodicus, cito ſermone, erecto inceſſu, ſtu-
dia militum illexerat.* Hunc *iuuenem* Galba *quæſtorem
in* Betica *impigre in partes ſuas transgreſſum legio-
ni præpoſuit.* Mox *compertum publicam pecuniam
auertiſſe ut peculatorem flagitari iuſſit.* Cæcina *ægre
paſſus, miſcere cuncta, & priuata uulnera,* Reip. *malis
operire ſtatuit.* Nec *deerant in exercitu ſemina diſcordiæ
q̃ & bello aduerſus* Vindecem *uniuerſus affuerat, neç
niſi occiſo* Nerone *tranſlatus in* Galbam, *atq; in eo ipſo
ſacramento uexillis inferioris* Germaniæ *præuentus, erat*
Et Treuiri *ac* Lingones *quaſq; alias ciuitates atrocibus
edictis, aut damno finium* Galba *perculerat, hybernis
legionum propius miſcentur.* Vnde *ſeditioſa colloquia,
& inter paganos corruptior miles, & in* Verginiũ *fa-
uor cuicunq; alij prolaturus.* Miſerat *ciuitas* Lingonũ
uetere inſtituto dona legionibus dextras hoſpitij inſigne
Legati *eorum in ſqualorem mœſtitiamq; compoſiti per
principia, per contubernia, modo ſuas iniurias, modo
ciuitatum uicinarum premia, et ubi pronis militum ani-
mis accipiebantur ipſius exercitus pericula & contume-
lias conquerentes, accendebant animos.* Nec *procul
ſeditione aberant, cum* Hordeonius Flaccus *abire lega-*

tos, utq; occultior digreſſus eſſet, nocte caſtris excede/ re iubet. Inde *atrox rumor, affirmantibus pleriſq; in/ terfectos, ac niſi ipſi conſulerent, fore ut accerrimi mili/ tum & præſentia conqueſti, per tenebras & inſcitiam cæterorum occiderentur.* Obſtring*untur inter ſe tacito fœdere legiones.* A*ſciſcitur auxiliorum miles primo ſu ſpectus, tanquam circundatis cohortibus, aliſq; impe/ tus in legiones pararetur.* Mox *eadem acrius uoluens faciliore inter malos conſenſu ad bellum, q̃ in pace, ad concordiam,* I*nferioris inde Germaniæ legiones ſoléni* K*al.*I*anu. ſacramento pro Galba adactæ, multa con/ ctationẽ, & raris primorum ordinum uocibus, cæteri ſilentio proximi, cuiusq; audaciam expectantes,* I*nſita mortalibus natura propere ſequi, quæ piget inchoare.* S*ed ipſis legionibus inerat diuerſitas animoꝝ. primani quintaniq; turbidi, adeo ut quidã ſaxa in Galbæ ima/ gines iecerint. quintadecima ac ſextadecima legiones ni hil ultra fremitum et minas. auſæ, initium erumpendi circumſpectabant.* A*t in ſuperiori exercitu, quarta ac duodeuiceſima legiones iiſdem* H*ybernis tendentes, ipſo* K*al.*I*anu. die dirrũpũt imagines Galbæ. quarta legio promptius. duodeuiceſima conctanter.* M*ox conſenſu.* A*c ne reuerentiam* I*mperij exuere uiderẽtur.* S.P.Q.R. *oblitterata iam nomina, ſacramenta aduocabant, nullo legatorum tribunorum ue pro Galba nitente. quibuſdã, ut in tumultu, notabilius turbantibus.* N*on tamen quis quam in modum contionis, aut ſuggeſtu locutus, neq; enim erat adhuc cui imputaretur.* S*pectator flagitij* H*ordeonius* F*laccus conſularis legatus aderat, non cõ peſcere ruentes, non retinere dubios, non cohortari bo/*

nos auſus, ſed ſegnis, pauidus, & ſocordia innocens. Quatuor Centuriones duodeuiceſimæ legionis Nonius Receptus. Donatius Valens, Romilius Marcellus, Calphurnius Repentinus, cum protegerent Galbæ imagines, impetu militum abrepti uinctiq;, nec cuiquam ultra fides, aut memoria prioris ſacramenti. Sed (quod in ſeditionibus accidit) unde plures erant, omnes fuere. Nocte quæ Kal. Ianu. ſecuta eſt, coloniam Agrippinenſem Aquilifer quartæ legionis epulanti Vitellio nunciat, quartam, & duodeuiceſimam legiones proiectis Galbæ imaginibus, in Senatus & Po. Ro. uerba iuraſſe. Id ſacramentum inane uiſum, occupari nutantem fortunam, & offerri principem placuit. Miſſi a Vitellio ad legiones legatosq;, qui deſciuiſſe a Galba ſuperiorem exercitum nunciarent proinde aut bellandum aduerſus deſciſcentes, aut ſi concordia et pax placeat, faciendum Imperatorem, & minore diſcrimine ſumi principem quàm quæri. Proxima legionis primæ hyberna erant. & promptiſſimus e legatis Fabius Valens. Is die poſtero Coloniam Agrippinenſem cum equitibus legionis, auxiliariorumq; ingreſſus. Imperatorem Vitellium conſalutauit. Secutæ ingenti certamine eiusdem prouinciæ legiones & ſuperior exercitus, ſpecioſis Senatus populiq; Romani nominibus relictis. iij. Non. Ianu. Vitellio acceſſit. Scires illum priore biduo non penes Rēp. fuiſſe ardorem exercituum. Agrippinenſes, Treuiri Lingones æquabant auxil a, equos, arma. pecunias offerentes, ut quisq; corpore, opibus, ingenio ualidus. Nec principes modo Coloniarum aut caſtrorum quibus præſentes ex affluenti, & parta uictoria, magna.

ſpes, ſed manipuli quoq; & gregarius miles uiatica ſua & balteos, phaleraſq; inſignia armorum argento decora, loco pecuniæ tradebant, inſtinctu, et impetu, et auaritia. Igitur *laudata militum alacritate* Vitellius *miniſteria principatus per libertos agi ſolita, in equites* Romanos *diſponit.* Vacationes Centurionibus *ex fiſco numerat.* Sæuitiam *militum pleroſq; ad pœnam expoſcentium ſæpius approbat, parum ſimulatione uinculorum fruſtratur.* Pompeius *propinquus procurator* Belgicæ *ſtatim interfectus.* Iulium Burdunem Germanicæ *claſſis præfectum aſtu ſubtraxit.* Exarſerat *in eum iracundia exercitus, tanquam crimen ac mox inſidias* Fonteio Capitoni *ſtruxiſſet,* Grata *erat memoria* Capitonis, & *apud ſæuientes occidere palam, ignoſcere non niſi fallendo licebat.* Ita *in cuſtodia habitus.* Et *poſt uictoriã demum, ſtratis iam militum odijs, dimiſſus eſt.* Interim *ut piaculum obijcitur* Centurio Criſpinus, *qui ſe ſangui ne* Capitonis *cruentauerat,* Eoq; & *poſtulantibus manifeſtior, & punienti uilior fuit.* Iulius *deinde* Ciuilis *periculo exemptus, præpotens inter* Batauos, *ne ſupplicio eius ferox gens alienaretur.* Et *erant in ciuitate* Lingonum. *viij.* Batauorum *cohortes. quartædecimæ legionis auxilia, tum diſcordia temporum a legione digreſſæ, prout inclinaſſent, grande momentum ſociæ aut aduerſæ* Nonium donatum, Romulium Calphurnium *centuriones de quibus ſupra rettulimus, occidi iuſſit, damnatos fidei crimine, grauiſſimo inter deſciſcentes.* Acceſſere *partibus* Valerius *aſiaticus* Belgicæ *prouinciæ legatus, quem mox* Vitellius *generum aſciuit, &* Iunius Blæſus Lugdunenſis Galliæ *rector, cum* Italica *legione, & ala*

tauriana Lugdunū tendentibus. Nec in Rheticis copijs mora quo minus ſtatim adiungerentur. Ne in Britannia quidem dubitatum. Praerat Trebellius Maximus per auaritiam, ac ſordes contemptus exercitui inuiſusq́;. Accendebat odium eius Roſcius Cælius legatus uiceſimæ legionis olim diſcors, ſed occaſione ciuilium armorum atrocius proruperant. Trebellius ſeditionem & confuſum ordinem diſciplinæ Cælio, ſpoliatas & inopes legiones Cælius Trebellio obiectabat. Cum interim fœdis legatorū certaminibus modeſtia exercitus corrupta, Eoq́; diſcordiæ uentum, ut auxiliarium quoq; militum conuitijs proturbatus, & aggregantibus ſe Cælio cohortibus aliisq́; deſertus Trebellius ad Vitellium perfugerit. quies prouinciæ, q̄q̄ remoto conſulari, manſit. Rexere legati legionum pares iure, Cælius audendo potentior. Adiūcto Britannico exercitu, ingens uiribus opibusq́; Vitellius duos duces duo itinera bello deſtinauit. Fabius Valens allicere, uel ſi abnuerint uaſtare Gallias, & Cottianis alpibus Italiam irrūpere Cæcina propiore tranſitu apeninis iugis digredi iuſſus. Valenti inferioris exercitus electi cum Aquila quintæ legionis, & cohortibus aliisq́; ad.xl.millia armatorum data.xxx. millia Cæcina e ſuperiore Germania ducebat. quorum robur legio una prima & uiceſima fuit. addita utriq; Germanorum auxilia. e quibus Vitellius ſuas quoq; copias ſuppleuit, tota mole belli ſecuturus. Mira inter exercitum Imperatoreḿq; diuerſitas. Inſtare miles, arma poſcere dum Galliæ trepident, dum Hiſpaniæ cunctentur. Non obſtare hyemē, neq; ignauæ pacis moras, Inuadendā Italiā, occupandam urbem. Nihil in diſcordijs ciuilibus feſtinatione tu

tius, ubi facto magisquam conſulto opus eſſet. Torpebat Vitellius, *& fortunam principatus inerti luxu, ac pro-digis epulis præſumebat, medio diei temulentus, & ſa-gina grauis, cum tamen ardor & uis militum ultro du-cis munia implebat, ut ſi adeſſet* Imperator, *& ignauis ſtrenuis ſpē metumq́; adderet, inſtructi interritiq́; ſignū profectionis expoſcunt.* Nomen Germanici Vitellio *ſta-tim additū,* Cæſarē *ſe appellari ēt uictor prohibuit.* Læ*tum* Augurium Fabio Valenti *exercituiq́;, quem in bel-lum cogebat, ipſo profectionis die,* Aquila *leui meatu prout agmen incederet, uelut dux uiæ præuolauit, lon-gumq́; per ſpacium. is gaudentium militum clamor, ea quies interrita alitis fuit, ut haud dubium magnæ & proſperæ rei omen acciperetur.* Et Treuiros *quidem ut ſocios ſecuri adiere* Dinodurium(Mediomatricorum *id oppidū eſt) q̃q̃ omni comitate exceptos, ſubitus pauor exterruit, raptis repente armis ad cædem innoxiæ ciui-tatis, non ob prædam, aut ſpoliandi cupidinem, ſed fu-rore & rabie, & cauſis incertis, eoq́; difficilioribus re-medijs, donec precibus ducis mitigati ab excidio ciuita-tis temperauere.* Cæſa *tamen ad quatuor millia homi-num.* Isq́; *terror* Gallias *inuaſit, ut uenienti mox agmi-ni uniuerſæ ciuitates cum magiſtratibus & precibus oc-currerent, ſtratis per uias pueris fœminisq́;, quæq́; alia placamenta hoſtilis iræ non quidem in bello, ſed pro pa-ce tendebātur.* Nunciū *de cæde* Galbæ *et* Imperio Otho*nis* Fabius Valens *in ciuitate* Leucorum *accepit.* Nec *militum animus in gaudium, aut formidinem permo-tus, bellum uoluebat.* Gallis *conflatio exempta, & in* Othonem *ac* Vitellium *odium par, ex* Vitellio *& me-*

tus Proxima Lingonum ciuitas erat, fida partibus, be
nigne excepti, modeſtia certauere. Sed breuis lætitia fuit
cohortium intemperie. quas a legione Quartadecima
ut ſupra memorauimus, digreſſas exercitui ſuo Fabius
Valens adiunxerat. Iurgia primum, mox rixa inter
Batauos & legionarios, dum his aut illis ſtudia mili/
tum aggregantur, prope in prælium exarſere, ni Va/
lens animaduerſione paucorum, oblitos iã Batauos Im/
perij admonuiſſet. Fruſtra aduerſus Heduos quæſita bel
li cauſa. Iuſſi pecuniam atq; arma deferre, gratuitos in,
ſuper commeatus præbuere, quod Hedui formidine
Lugdunenſes gaudio fecere. Sed legio Italica & ala
Taurina abductæ cohortes. xyiij. Lugduni ſolitis ſibi hy
bernis relinqui placuit. Manlius Valens legatus Itali
cæ legionis, quanq̃ bene de partibus meritus, nullo apud
Vitellium honore fuit. Secretis eum criminationibus
infamauerat Fabius ignarum, & quo incautior deci/
peretur, palam laudatum. Veterem inter Lugdunenſes
Viennenſesq; diſcordiam proximum bellum accende/
rat, Multæ inuicem clades, crebrius infeſtiusq;, quàm
ut tantum propter Neronem Galbamq; pugnaretur. Et
Galba reditus Lugdunenſium occaſione iræ in fiſcum
uerterat. Multus contra in Viennenſes honor. Vnde
æmulatio & inuidia, & uno amne diſcretis connexũ
odium. Igitur Lugdunenſes extimulare ſingulos mili/
tum, et in euerſionem Viennenſium impellere, obſeſſam
ab illis coloniam ſuam, adiutos Vindicis conatus, con/
ſcriptas nuper legiones in præſidium Galbæ referendo.
Et ubi cauſas odiorum prætenderant, magnitudinem
predæ oſtendebant. Nec iam ſecreta exhortatio, ſed pu/

blicæ preces, irent ultores, excinderent ſedem Galliã belli, cuncta illic externa & hoſtilia, ſe Coloniam Romanam & partem exercitus, et proſperarum aduerſarũq; rerum ſocios, ſi fortuna contra daret, iratis ne relinquerentur. His & pluribus in eundem modum perpulerant, ut nec legati quidem ac duces partium reſtingui poſſe iracundiam exercitus arbitrarentur, Cũ haud ignari diſcriminis ſui Viennenſes uelamenta & infulas præferentes, ubi agmen inceſſerat, arma, genua, ueſtigia prehenſando flexere militum animos. Addidit Valens tricenos ſingulis militibus Seſtertios. Tum uetuſtas dignitasq; coloniæ ualuit. Et uerba Fabij ſalutem incolumitatemq; Viennenſium commendantis æquis auribus accepta. Publice tamen armis mulctati, priuatis & promiſcuis copijs iuuere militem. Sed fama conſtans fuit, ipſum Valentem magna pecunia emptum. Is diu ſordidus repente diues, mutationem fortunæ male tegebat. Accenſis egeſtate longa cupidinibus, immoderatus, & inopi iuuenta ſenex prodigus. Lento deinde agmine per fines Allobrogum & Vocontiorum ductus exercitus, ipſa itinerum ſpacia, et ſtatiuorum mutationes uenditante duce fœdis pactionibus, aduerſus poſſeſſores agrorum, & magiſtratus ciuitatum, adeo minaciter, ut Luco (municipium id Vocontiorum eſt) faces admouerit, donec pecunia mitigaretur. quotiens pecuniæ materia deeſſet, & ſtupris & adulterijs exorabatur. Sic ad alpes peruentum. plus prædæ ac ſanguinis Cæcina hauſit. Irritauerant turbidum ingenium Heluetij Gallica gens, ſoli in armis, uiriſq; mox memoria nominis clara, de cæde Galbæ ignari, & Vitellij Imperium abnuentes. Initium bello fuit

lo fuit auaritia ac feſtinatio Vndeuiceſimæ legionis. Rapuerant pecuniam miſſam in ſtipendium caſtelli, quod olim Heluetij ſuis militibus ac ſtipendijs tuebãtur, ægre id paſſi Heluetij interceptis epiſtolis, quæ nomine Germanici exercitus ad Pannonicas legiones ferebantur, centurionem et quoſdam militum in cuſtodia retinebãt. Cæcina belli auidus, proximam quanq; culpam anteq̃ pœniteret ultum ibat. Mota propere caſtra. Vaſtati agri. Direptus longa pace in modum municipij extructus locus, amœno ſalubrium aquarum uſu frequẽs. Miſſi ad Rhætica auxilia nuncij; ut uerſos in legionem Heluetios a tergo aggrederentur. Illi ante diſcrimen feroces, in periculo pauidi, quanq̃ primo tumultu Claudium Seuerum ducem legerant, non arma noſcere, non ordines ſequi, non in unum conſulere, exitioſum aduerſus ueteranos prælium, intuta obſidio dilapſis uetuſtate mœnibus. Hinc Cæcina cũ ualido exercitu, inde Rhæticæ alæ cohorteſq;, & ipſorum Rhætorum iuuentus ſueta armis, & more militiæ exercita, undiq; populatio et cædes. Ipſi in medio uagi abiectis armis, magna pars ſaucij aut pallantes in montem Vocecium perfugere. Ac ſtatim immiſſa cohorte Thracum depulſi, & conſectantibus Germanis Rhætiſq;, per ſiluas atq; in ipſis latebris trucidati. Multa hominum millia cæſa, multa ſub corona uenundata, Cumq; diruptis omnibus Auenticum gentis caput iuſto agmine peteretur, miſſi qui dederent ciuitatem, & deditione accæpta in Iulium Alpinum e principibus ut concitorem belli Cæcina animaduertit. Cæteros ueniæ uel ſæuitiæ Vitellij reliquit, haud facile dictu eſt, legati Heluetiorum minus placabilem

Imperatorem, an militem inuenerint. Ciuitatis excidiũ poſcunt, tela ac manus in ora legatorum intentant. Ne Vitellius quidem minis ac uerbis temperabat, Cum Claudius Coſſus unus ex legatis, notæ facundiæ, ſed dicendi artē apta trepidatione occultans, atq; eo ualidior militis animum mitigauit (ut eſt mos uulgo) mutabilem ſubitis, & tam pronum in miſericordiam, q̃ immodicum ſæuitia fuerat. Effuſis lachrymis, & meliora conſtantius poſtulando, impunitatem ſalutemq; ciuitati impetrauere. Cæcina paucos in Heluetijs moratus dies, dum ſententiæ Vitellij certior fieret, ſimul tranſitum Alpium parans, lætum ex Italia nuncium accipit. Alam Syllanam circa Padum agentem ſacramento Vitellij acceſſiſſe. Proconſulem Vitellium Syllani in Africa habuerant, mox a Nerone ut in Aegyptum præmitterentur exciti, & ob bellum Vindicis reuocati, ac tum in Italia manentes inſtinctu decurionum, qui Othonis ignari, Vitellio obſtricti robur aduentantium legionum & famam Germanici exercitus attollebant, tranſiere in partes, et ut donum aliquod nouo principi, firmiſſima Trāſpadanæ regionis municipia Mediolanum ac Nouariā & Eporediam, et Vercellas adiunxere. Id Cæcinæ per ipſos compertum, & quia præſidio alæ unius latiſſima pars Italiæ defendi nequibat, præmiſſis Gallorum Luſitanorum Britannorumq; cohortibus, & Germanorum uexillis, in alpe Graia ipſe paululum conflatus, num Rhæticis iugis in Noricum flecteret, aduerſus Petroniũ urbis procuratorem, qui concitis auxilijs, & interruptis fluminum pontibus, fidus Othoni putabatur. Sed metu ne amitteret præmiſſas iam cohortes, alasq;, ſimul

lac reputans plus gloriæ retenta Italia, *& ubicunq; certatum foret*. Noricos *in cætera uictoriæ præmia ceſſuros*, Penino *itinere* Subſignanum *militem et graue legionum agmen* Hybernis *adhuc niuibus traduxit*. Otho *interim contra ſpem omnium non delicijs, neq; deſidia torpeſcere, dilatæ uoluptates, diſſimulata luxuria, & cuncta ad decorem* Imperij *compoſita*. Eoq; *plus formidinis afferebant falſæ uirtutes & uitia reditura*. Marium Celſum *conſulem deſignatum per ſpeciem uinculorum, ſæuitiæ militum ſubtractum, acciri in Capitoliū iubet*. Clementiæ *titulus e uiro claro & partibus inuiſo petebatur*. Celſus *conſtanter ſeruatæ erga* Galbam *fidei crimen confeſſus, exemplū ultro imputauit*. Nec Otho *quaſi ignoſceret, ſed ne hoſtis metum reconciliationis adhiberet, ſtatim intra intimos amicos habuit, & mox bello inter duces delegit*. Manſitq; Celſo *uelut fataliter etiam pro* Othone *fides integra & infœlix*. Læta *pro moribus ciuitatis, celebrata in uulgus* Celſi *laus, ne militibus quidem ingrata fuit eandem uirtutem admirantibus cui iraſcebantur*. Par *inde exultatio, diſparibus cauſis conſecuta, impetrato* Tigllini *exitio*. Ophonius Tigillinus *obſcuris parentibus, fœda pueritia, impudica ſenecta præfecturam uigilum & prætorij, & alia præmia uirtutum quia uelocius erat uitijs adeptus, crudelitatem mox deinde auaritiam, et uirilia ſcelera exercuit, corrupto ad omne facinus* Nerone, *quædā ignaro auſus, ac poſtremo eiuſdem deſertor ac proditor*. Vnde *non alium pertinacius ad pœnam flagitauere, diuerſo affectu, quibus odium* Neronis *inerat, & quibus deſiderium*. Apud Galbam. T. Iunij *potentia defenſus præte*

xentis ſeruatam ab eo filiam, & haud dubie ſeruaue/rat, non clementia (quippe tot interfectis) ſed effugio in futurum, quia peſſimus quisq; , diffidentia præſentium mutationem pauens, aduerſus publicum odium, priua/tam gratiam præparat. Vnde nulla innocentiæ cura, ſed uices impunitatis. eo infenſior populus addita ad ue tus Tigillini odium recenti. T. Iunij inuidia, concurrere e tota urbe in palatium ac fora, & ubi plurima uulgi licentia, in circum ac Theatra effuſi, ſeditioſis uocibus ob ſtrepere, donec Tigillinus accepto apud Sueſſanas a/quas ſupremæ neceſſitatis nuncio, inter ſtupra concubi/narum, & oſcula, & deformes moras, ſectis nouacula faucibus infamem uitam fœdauit, etiam exitu ſero & inhoneſto. Per idem tempus expoſtulata ad ſupplicium Caluia Criſpilina uarijs fruſtrationibus, et aduerſa dis ſimulantis principis fama, periculo exempta eſt, magi/ſtra libidinum Neronis, tranſgreſſa in Africam ad in/ſtigandum in arma Clodium Macrum, famem Populi Romani haud obſcure molita, totius poſtea ciuitatis gra tiam obtinuit conſulari matrimonio innixa, & apud Galbam, Othonem, Vitellium illæſa. Mox potens pecu nia, & orbitate, quæ bonis malisq; temporibus iuxta ualent. Crebræ interim & muliebribus blanditijs in/fectæ ab Othone ad Vitellium epiſtolæ offerebantur, pe cuniam & gratiam, & quemcunq; quietis locum pro digæ uitæ legiſſet. Paria Vitellius oſtendebat, primo mollius, ſtulta utrinq; & indecora, ſimulatione. Mox quaſi rixantes, ſtupra & flagitia inuicem obiectauere, neuter falſo. Otho reuocatis quos Galba miſerat lega/tis, rurſus alios ad utrumq; Germanicum exercitum, et

ad legionem Italicam, eaſq; quæ Lugduni agebant copias, ſpecie Senatus miſit. Legati apud Vitellium remãſere, promptius q̃ ut retenti uiderentur. Prætoriani quos per ſimulationem officij legatis Otho adiunxerat, remiſſi antequam legionibus miſcerentur. Addit epiſtolas Fabius Valens nomine Germanici exercitus, ad prætorias & urbanas cohortes, de uiribus partium magnificas, & concordiam offerentes. Increpabant ultro ꝙ tanto ante traditum Vitellio Imperium, ad Othonem uertiſſent. Ita promiſſis ſimul ac minis tentabantur, ut bello impares, in pace nihil amiſſuri. Neq; ideo Prætorianorum fides mutata, ſed inſidiatores ab Othone in Germaniam, a Vitellio in urbem miſſi. Vtriſq; fruſtra fuit Vitellianis impune per tantam hominum multitudinem mutua ignorantia fallentibus. Othoniani nouitate uultus, omnibus inuicem ignaris prodebantur. Vitellius litteras ad Tucianum fratrem Othonis compoſuit, exitium ipſi filioq; eius minitans, ni incolumes ſibi mater ac liberi ſeruarentur. Et ſtetit domus utraq; ſub Othone, incertum an metu. Vitellius uictor clementiæ gloriam tulit. Primus Othoni fiduciam addidit ex Illyrico nuncius iuraſſe in eum Dalmatiæ ac Pannoniæ et Mœſiæ legiones. Idem ex Hiſpania allatum. laudatuſq; per edictum Cluuius Rufus, & ſtatim cognitum eſt, conuerſam ad Vitellium Hiſpaniam. Nec Aquitania quidem quanq̃ a Iulio Cordo in uerba Othonis obſtricta diu manſit. Nuſquam fides aut amor, metu ac neceſſitate huc illuc mutabantur. Eadem formido prouinciam Narbonenſem ad Vitellium uertit, facili tranſitu ad proximos & ualidiores, Longinquæ prouinciæ, &

quicquid armorum mari dirimitur, penes Othonem manebant, non partium ſtudio, ſed erat grande momentū in nomine Vrbis, ac prætextu Senatus. Et occupauerat animos prior auditus. Iudaicum exercitum Veſpaſianus, Syriæ legiones Mutianus ſacramento Othonis adegere. Simul Aegyptus, omnesq; uerſæ in Orientem prouinciæ nomine eius tenebantur. Idem Africæ obſequiū, initio a Carthagine orto neq; expectata Vipſani Aproniani proconſulis auctoritate. Creſcens Neronis libertus (nam in malis temporibus partem ſe Reip. fecerat) epulum plebi ob lætitiam recentis Imperij obtulerat. et populus pleraq; ſine modo feſtinauit. Carthaginem cæteræ ciuitates ſecutæ. Sic diſtractis exercitibus ac prouincijs Vitellio quidem ad capeſſendam principatus fortunam bello opus erat. Otho ut in multa pace munia Imperij obibat. quædam ex dignitate Reip. pleraq; contra decus & præſenti uſu properando. Conſul cum Titiano fratre in Kal. Martias. Ipſe proximos menſes Verginio deſtinat, ut aliquod exercitui Germanico delinimentum. Iungitur Verginio Pompeius Vopiſcus, prætextu ueteris amicitiæ. Pleriq; Viennenſium honori datum interpretabantur. Cæteri conſulatus ex deſtinatione Neronis aut Galbæ manſere. Cælio ac Flauio Sabinis in Iulias, Arrio Antonio et Mario Celſo in Septēbres quorum honori ne Vitellius quidem uictor interceſſit. Sed Otho Pontificatus auguratusq; honoratis iam ſenibus cumulum dignitatis addidit, & recens ab exilio reuerſos nobiles adoleſcentulos auitis ac paternis ſacerdotijs in ſolacium recoluit. Redditus Cadio Ruſo, Pedio Blæſo, Seuino Pontio Senatorius locus, qui repe-

tundarum criminibus ſub Claudio ac Nerone ceciderāt. Placuit ignoſcentibus uerſo nomine quod auaritia fuerat uideri maieſtatem cuius tum odio etiam bonæ leges peribant. Eademq; largitione ciuitatum quoq; ac prouinciarum animos aggreſſus, Hiſpanienſibus & Emeritenſibus familiarum adiectiones, Lingonibus uniuerſis ciuitatem Romanam, prouinciæ Bethicæ Maurorum ciuitates dono dedit. Noua iura Cappadociæ, noua Africæ oſtenta, magisquam manſura. Interq; neceſſitate præſentium rerum & inſtantibus curis excuſata, ne tum quidem immemor amorum, ſtatuas Poppeæ per Senatus conſultum repoſuit. Creditus eſt etiam de celebranda Neronis memoria agitauiſſe, ſpe uulgum alliciendi. Et fuere qui imagines Neronis præponerent, atq; etiam Othoni quibusdam diebus populus & miles tanquam nobilitatem, ac decus aſtruerent, Neroni Othoni acclamauit. Ipſe in ſuſpenſo tenuit uetandi metum, uel cognoſcendi pudorem. Conuerſis ad ciuile bellum animis externa ſine cura habebantur. Eo audentius Rhoxolani Sarmatica gens priore hyeme cæſis duabus cohortibus, magna ſpe ad Mœſiam irruperant, Nouem millia equitum, & ferocia, & ſucceſſu prædæ magisquam pugnæ intenta. Igitur uagos & incurioſos tertia legio adiunctis auxilijs repente inuaſit. Apud Romanos omnia prælio apta. Sarmatæ diſperſi aut cupidine prædæ graues onere ſarcinarum, & lubrico itinerum adempta equorum pernicitate, uelut uincti cædebantur. Namq; mirum dictu ut ſit omnis Sarmatarum uirtus, uelut extra ipſos, nihil ad pedeſtrem pugnam tam ignauū. Vbi p turmas aduenere, uix ulla acies obſtiterit. Sed

tum humido die, & ſoluto gelu, neq; conti, neq; gladij quos prælongos utraq; manu regunt uſui, lapſantibus equis, & cataſractarum pondere. Id principibus & nobiliſſimo cuiq; tegmen, ferreis laminis, aut præduro corio conſertum, ut aduerſus ictus impenetrabile, ita impetu hoſtium prouolutis inhabile ad reſurgendum. Simul altitudine & mollitia niuis hauriebantur. Romanus miles facili lorica, & miſſili pilo, aut lanceis aſſultans, ubi res poſceret leui gladio inermem Sarmatam, neq; enim defendi ſcuto mos eſt, cominus fodiebat, donec pauci qui prælio ſuperfuerant, paludibus abderentur. Ibi ſæuitia, hic miſericordia uulnerum abſumpti. Poſtquam id Romæ compertum. M. Aponius Mœſiam obtinens, triumphali ſtatua, Fuluius Aurelius & Iulianus Titius ac Numiſius Lupus legati legionum conſularibus ornamentis donantur, læto Othone & gloriam in ſe trahente, tanquam & ipſe fœlix bello, & ſuis ducibus, ſuiſq; exercitibus Remp. auxiſſet. Paruo interim initio, unde nihil timebatur, orta ſeditio, prope urbi excidio fuit. Septimamdecimam cohortem e colonia Hoſtienſi in urbem acciri Otho iuſſerat. Armandæ eius cura Vario Criſpino tribuno e prætorianis data. Is quo magis uacuus quietis caſtris iuſſa exequeretur, uehicula cohortis incipiente nocte onerari aperto armamentario iubet. Tempus in ſuſpitionem, cauſa in crimen, affectatio quietis in tumultum eualuit. Et uiſa inter temulentos arma, cupidinem ſui mouere. Fremit miles, & tribunos centurioneſq; proditionis arguit, tanquam familiæ Senatorum ad perniciem Othonis armarentur. Pars ignaui & uino graues, peſſimus quiſq; in occaſio.

nem prædarum. Vulgus, *ut mos eſt, cuiuscunq; motus noui cupidum, & obſequia meliorum nox abſtulerat*. Reſiſtentem *ſeditioni tribunum, & ſeuerissimos centurionum obtruncant, rapta arma, nudati gladij*. Inſidentes *equis urbem ac palatium petunt*. Erat Othoni *celebre conuiuium primoribus fœminis uirisq; qui trepidi fortuitus ne militum furor, an dolus* Imperatoris, *manere ac deprehendi, an fugere & diſpergi, periculoſius foret, modo conſtantiam ſimulare, modo formidine detegi ſimul* Othonis *uultum intueri*. Vtq; *euenit inclinatis ad ſuſpitionem mentibus, cum timeret* Otho, *timebatur*. Sed *haud ſecus diſcrimine* Senatus *q̃ ſuo territus, et prefectos pratorij ad mitigandas militum iras ſtatim miſerat, & abire propere omnes e conuiuio iuſſit*. Tum *uero paſſim magiſtratus proiectis inſignibus, uitata comitum & ſeruorum frequentia, ſenes fœminæq; per tenebras, diuerſa urbis itinera, rari domos, plurimi amicorum tecta, & ut cuiq; humillimus cliens incertas latebras petiuere*. Militum *impetus ne foribus quidem palatij coercitus, quo minus conuiuium irrumperent, oſtēdi ſibi* Othonem *expoſtulantes, uulnerato* Iulio Martiale *tribuno, &* Vitellio Saturnino *præfecto legionis dū ruentibus obſiſtunt*. Vndiq; *arma et minæ, modo in centuriones tribunosq;, modo in* Senatum *uniuerſum*. Lymphatis *cæco pauore animis, & quia neminem unum deſtinare iræ poterant, licentiam in omnes poſcentibus, donec* Otho *contra decus* Imperij Thoro *inſiſtens, precibus & lachrymis ægre cohibuit*. Redieruntq; *in caſtra inuiti, neq; innocentes*. Poſtera *die uelut capta urbe, clauſæ domus, rarus per uias populus, mœſta plebs*.

deiecti in terram militum uultus. ac plus triſtitiæ quã pœnitentiæ. Manipulatim allocuti ſunt Licinius *&* Proculus et Plotius Firmus *præfecti, ex ſuo quisq; ingenio mitius aut horridius.* Finis *ſermonis in eo ut quina millia nũmum ſingulis militibus numerarentur.* Tũ Otho *ingredi caſtra auſus. Atq; illum tribuni centurionesq; circunſiſtunt, abiectis militiæ inſignibus, otium & ſalutem flagitantes.* Senſit *inuidiam miles, & compoſitus in obſequium, auctores ſeditionis ad ſupplicium ultro poſtulabat.* Otho *quanq̃ turbidis rebus, & diuerſis militum animis, cum optimus quisq; remedium præſentis licentiæ poſceret.* Vulgus *& plures ſeditionibus et ambitioſo* Imperio *læti, per turbas & raptus facilius ad ciuile bellum impellerentur, ſimul reputans nõ poſſe principatum ſcelere quæſitum, ſubita modeſtia & priſca grauitate retineri, ſed diſcrimine urbis & periculo* Senatus *anxius, poſtremo ita diſſeruit.* Neq; *ut affectus ueſtros in amorem mei accenderem commilitones, neq; ut animum ad uirtutem cohortarer (utraq; enim egregie ſuper ſunt) ſed ueni poſtulaturus a uobis temperamentum ueſtræ fortitudinis, & erga me modum caritatis.* Tumultus *proximi initium non cupidine uel odio, quæ multos exercitus in diſcordiam egere, ac ne detrectatione quidem aut formidine periculorum, nimia pietas ueſtra acrius quã conſideratius excitauit.* Nam *ſæpe honeſtas rerum cauſas, ni iudicium adhibeas, pernicioſi exitus conſecuntur.* Imus *ad bellum. non omnes nuncios palam audiri, omnia conſilia cunctis præſentibus tractari ratio rerum, aut occaſionum uelocitas patitur.* Tam *neſcire quædam milites quàm ſcire oportet.* Ita *ſe ducum*

auctoritas, ſic rigor diſciplinæ habet, ut multa etiam per centuriones tribunoſq; tantum iuberi expediat. Si ubi iubeantur quærere ſingulis liceat, pereunte obſequio etiam Imperium intercidit. An & illic nocte intempeſta rapientur arma? Vnus alter ue perditus ac temulentus (neq; enim plures conſternatione proxima inſaniſſe crediderim) centurionis ac tribuni ſanguine manus imbuet? Imperatoris ſui tentorium irrumpet? Vos quidem iſtud pro me. Sed in diſcurſu ac tenebris, & rerum omnium confuſione patefieri occaſio etiam aduerſus me poteſt. Si Vitellio & ſatellitibus eius eligendi facultas detur, quem nobis animum? quas mentes imprecentur? quid aliud quàm ſeditionem & diſcordiam optabunt? ne miles centurioni, ne centurio tribuno obſequatur. Hinc confuſi pedites equiteſq; in exitium ruamus. Parendo potius commilitones quàm Imperia ducum ſciſcitando res militares continentur! Et fortiſſimus in ipſo diſcrimine exercitus eſt, qui ante diſcrimen quietiſſimus. Vobis arma & animus ſit, mihi conſilium & uirtutis ueſtræ regimen relinquite. Paucorum culpa fuit. duorum pœna erit. Cæteri abolete memoriam fœdiſſimæ noctis, ne illas aduerſus Senatum uoces ullus unquam exercitus audiat. Caput Imperij & decora omnium prouinciarum ad pœnam uocare, non hercle illi, quos nunc maxime Vitellius in nos ciet Germani audeant. Vlli ne Italiæ alumni, & Romana uere iuuentus, ad ſanguinem & cædem repoſcerent ordinem, cuius ſplendore & gloria ſordes & obſcuritatem Vitellianarum partium perſtringimus? Nationes aliquas occupauit Vitellius, Imaginem quandam exer-

tius, ubi facto magiſquam conſulto opus eſſet. Torpebat Vitellius, & fortunam principatus inerti luxu, ac prodigis epulis præſumebat, medio diei temulentus, & ſagina grauis, cum tamen ardor & uis militum ultro ducis munia implebat, ut ſi adeſſet Imperator, & ignauis ſtrenuis ſpē metumq; adderet, inſtructi interritiq; ſignū profectionis expoſcunt. Nomen Germanici Vitellio ſtatim additū, Cæſarē ſe appellari ēt uictor prohibuit. Lætum Augurium Fabio Valenti exercituiq;, quem in bellum cogebat, ipſo profectionis die, Aquila leui meatu prout agmen incederet, uelut dux uiæ præuolauit, longumq; per ſpacium. is gaudentium militum clamor, ea quies interrita alitis fuit, ut haud dubium magnæ & proſperæ rei omen acciperetur. Et Treuiros quidem ut ſocios ſecuri adiere Dinodurium (Mediomatricorum id oppidū eſt) q̄q̄ omni comitate exceptos, ſubitus pauor exterruit, raptis repente armis ad cædem innoxiæ ciuitatis, non ob prædam, aut ſpoliandi cupidinem, ſed furore & rabie, & cauſis incertis, eoq; difficilioribus remedijs, donec precibus ducis mitigati ab excidio ciuitatis temperauere. Cæſa tamen ad quatuor millia hominum. Iſq; terror Gallias inuaſit, ut uenienti mox agmini uniuerſæ ciuitates cum magiſtratibus & precibus occurrerent, ſtratis per uias pueris fœminiſq;, quæq; alia placamenta hoſtilis iræ non quidem in bello, ſed pro pace tendebātur. Nunciū de cæde Galbæ et Imperio Othonis Fabius Valens in ciuitate Leucorum accepit. Nec militum animus in gaudium, aut formidinem permotus, bellum uoluebat. Gallis conſtatio exempta, & in Othonem ac Vitellium odium par, ex Vitellio & me-

tus Proxima Lingonum ciuitas erat, fida partibus, be nigne excepti, modeſtia certauere. Sed breuis lætitia fuit cohortium intemperie. quas a legione Quartadecima ut ſupra memorauimus, digreſſas exercitui ſuo Fabius Valens adiunxerat. Iurgia primum, mox rixa inter Batauos & legionarios, dum his aut illis ſtudia mili/ tum aggregantur, prope in prælium exarſere, ni Va/ lens animaduerſione paucorum, oblitos iã Batauos Im/ perij admonuiſſet. Fruſtra aduerſus Heduos quæſita bel li cauſa. Iuſſi pecuniam atq; arma deferre, gratuitos in, ſuper commeatus præbuere, quod Hedui formidine Lugdunenſes gaudio fecere. Sed legio Italica & ala Taurina abductæ cohortes. xviij. Lugduni ſolitis ſibi hy bernis relinqui placuit. Manlius Valens legatus Itali cæ legionis, quanq̃ bene de partibus meritus, nullo apud Vitellium honore fuit. Secretis eum criminationibus infamauerat Fabius ignarum, & quo incautior deci/ peretur, palam laudatum. Veterem inter Lugdunenſes Viennenſesq; diſcordiam proximum bellum accende/ rat, Multæ inuicem clades, crebrius infeſtiusq;, quàm ut tantum propter Neronem Galbamq; pugnaretur. Et Galba reditus Lugdunenſium occaſione iræ in fiſcum uerterat. Multus contra in Viennenſes honor. Vnde æmulatio & inuidia, & uno amne diſcretis connexũ odium. Igitur Lugdunenſes extimulare ſingulos mili/ tum, et in euerſionem Viennenſium impellere, obſeſſam ab illis coloniam ſuam, adiutos Vindicis conatus, con/ ſcriptas nuper legiones in præſidium Galbæ referendo. Et ubi cauſas odiorum prætenderant, magnitudinem prædæ oſtendebant. Nec iam ſecreta exhortatio, ſed pu/

blicæ preces, Irent ultores, excinderent ſedem Galliã bel li, cuncta illic externa & hoſtilia, ſe Coloniam Romanam & partem exercitus, et proſperarum aduerſarũq; rerum ſocios, ſi fortuna contra daret, iratis ne relinquerentur. His & pluribus in eundem modum perpulerant, ut nec legati quidem ac duces partium reſtingui poſſe iracundiam exercitus arbitrarentur, Cũ haud ignari diſcriminis ſui Viennenſes uelamenta & infulas præferentes, ubi agmen inceſſerat, arma, genua, ueſtigia prehenſando flexere militum animos. Addidit Valens tricenos ſingulis militibus Seſtertios. Tum uetuſtas dignitasq; coloniæ ualuit. Et uerba Fabij ſalutem incolumitatemq; Viennenſium commendantis æquis auribus accepta. Publice tamen armis mulctati, priuatis & promiſcuis copijs iuuere militem. Sed fama conſtans fuit, ipſum Valentem magna pecunia emptum. Is diu ſordidus repente diues, mutationem fortunæ male tegebat. Accenſis egeſtate longa cupidinibus, immoderatus, & inopi iuuenta ſenex prodigus. Lento deinde agmine per fines Allobrogum & Vocontiorum ductus exercitus, ipſa itinerum ſpacia, et ſtatiuorum mutationes uenditante duce fœdis pactionibus, aduerſus poſſeſſores agrorum, & magiſtratus ciuitatum, adeo minaciter, ut Luco (municipium id Vocontiorum eſt) faces admouerit, donec pecunia mitigaretur. quotiens pecuniæ materia deeſſet, & ſtupris & adulterijs exorabatur. Sic ad alpes peruentum. plus prædæ ac ſanguinis Cæcina hauſit. Irritauerant turbidum ingenium Heluetij Gallica gens, ſoli in armis, uiriſq; mox memoria nominis clara, de cæde Galbæ ignari, & Vitellij Imperium abnuentes. Initium bel

lo fuit

lo fuit auaritia ac feſtinatio Vndeuiceſimæ legionis. Ra puerant pecuniam miſſam in ſtipendium caſtelli, quod olim Heluetij ſuis militibus ac ſtipendijs tuebãtur, ægre id paſſi Heluetij interceptis epiſtolis, quæ nomine Germanici exercitus ad Pannonicas legiones ferebantur, centurionem et quoſdam militum in cuſtodia retinebãt. Cæcina belli auidus, proximam quanq; culpam anteq̃ pœniteret ultum ibat. Mota propere caſtra. Vaſtati agri.. Direptus longa pace in modum municipij extructus locus, amœno ſalubrium aquarum uſu freques. Miſſi ad Rhætica auxilia nuncij; ut uerſos in legionem Heluetios a tergo aggrederentur. Illi ante diſcrimen feroces, in periculo pauidi, quanq̃ primo tumultu Claudium Seuerum ducem legerant, non arma noſcere, non ordines ſequi, non in unum conſulere, exitioſum aduerſus ueteranos prælium, intuta obſidio dilapſis uetuſtate mœnibus. Hinc Cæcina cũ ualido exercitu, inde Rhæticæ alæ cohorteſq;, & ipſorum Rhætorum iuuentus ſueta armis, & more militiæ exercita, undiq; populatio et cædes. Ipſi in medio uagi abiectis armis, magna pars ſaucij aut pallantes in montem Vocecium perfugere. Ac ſtatim immiſſa cohorte Thracum depulſi, & conſectantibus Germanis Rhætiſq;, per ſiluas atq; in ipſis latebris trucidati. Multa hominum millia cæſa, multa ſub corona uenundata, Cumq; diruptis omnibus Auenticum gentis caput'iuſto agmine peteretur, miſſi qui dederent ciuitatem, & deditione accepta in Iulium Alpinum e principibus ut concitorem belli Cæcina animaduertit. Cæteros ueniæ uel ſæuitiæ Vitellij reliquit, haud facile dictu eſt, legati Heluetiorum minus placabilem

Imperatorem, an militem inuenerint. Ciuitatis excidiũ poſcunt, tela ac manus in ora legatorum intentant. Ne Vitellius quidem minis ac uerbis temperabat, Cum Claudius Coſſus unus ex legatis, notæ facundiæ, ſed dicendi artē apta trepidatione occultans, atq; eo ualidior militis animum mitigauit (ut eſt mos uulgo) mutabilem ſubitis, & tam pronum in miſericordiam, q̃ immodicum ſæuitia fuerat. Effuſis lachrymis, & meliora conſtantius poſtulando, impunitatem ſalutemq; ciuitati impetrauere. Cæcina paucos in Heluetijs moratus dies, dum ſententiæ Vitellij certior fieret, ſimul tranſitum Alpium parans, lætum ex Italia nuncium accipit. Alam Syllanam circa Padum agentem ſacramento Vitellij ac ceſſiſſe. Proconſulem Vitellium Syllani in Africa habuerant, mox a Nerone ut in Aegyptum præmitterentur exciti, & ob bellum Vindicis reuocati, ac tum in Italia manentes inſtinctu decurionum, qui Othonis ignari, Vitellio obſtricti robur aduentantium legionum & famam Germanici exercitus attollebant, tranſiere in partes, et ut donum aliquod nouo principi, firmiſſima Trãſpadanæ regionis municipia Mediolanum ac Nouariã & Eporediam, et Vercellas adiunxere. Id Cæcinæ per ipſos compertum, & quia præſidio alæ unius latiſſima pars Italiæ defendi nequibat, præmiſſis Gallorum Luſitanorum Britannorumq; cohortibus, & Germanorum uexillis, in alpe Graia ipſe paululum conflatus, num Rhæticis iugis in Noricum flecteret, aduerſus Petroniũ urbis procuratorem, qui concitis auxilijs, & interruptis fluminum pontibus, fidus Othoni putabatur. Sed metu ne amitteret præmiſſas iam cohortes, alaſq;, ſinus

lac reputans plus gloriæ retenta Italia , *& ubicunq; cer tatum foret* . Noricos *in cætera uictoriæ præmia ceſſu/ ros*, Penino *itinere* Subſignanum *militem et graue legio num agmen* Hybernis *adhuc niuibus traduxit* . Otho *interim contra ſpem omnium non delicijs , neq; deſidia torpeſcere, dilatæ uoluptates , diſſimulata luxuria , & cuncta ad decorem* Imperij *compoſita* . Eoq; *plus formi/ dinis afferebant falſæ uirtutes & uitia reditura* . Ma/ *rium* Celſum *conſulem deſignatum per ſpeciem uincu/ lorum, ſæuitiæ militum ſubtractum, accıri in* Capitoliū *iubet* . Clementiæ *titulus e uiro claro & partibus inuiſo petebatur* . Celſus *conſtanter ſeruatæ erga* Galbam *fidei crimen confeſſus, exemplū ultro imputauit* . Nec Otho *quaſi ignoſceret , ſed ne hoſtis metum reconciliationis adhiberet, ſtatim intra intimos amicos habuit , & mox bello inter duces delegit* . Manſitq; Celſo *uelut fataliter etiam pro* Othone *fides integra & infœlix* . Læta *pro moribus ciuitatis, celebrata in uulgus* Celſi *laus, ne mi litibus quidem ingrata fuit eandem uirtutem admiranti bus cui iraſcebantur* . Par *inde exultatio, diſparibus cau ſis conſecuta, impetrato* Tigllini *exitio* . Ophonius Ti/ *gillinus obſcuris parentibus , fœda pueritia , impudica ſenecta præfecturam uigilum & prætorij , & alia præ mia uirtutum quia uelocius erat uitijs adeptus, crudeli/ tatem mox deinde auaritiam, et uirilia ſcelera exercuit, corrupto ad omne facinus* Nerone, *quædā ignaro auſus, ac poſtremo eiusdem deſertor ac proditor* . Vnde *non alium pertinacius ad pœnam flagitauere , diuerſo affe/ ctu, quibus odium* Neronis *inerat , & quibus deſide/ rium* . Apud Galbam .T. Iunij *potentia defenſus præte/*

xentis ſeruatam ab eo filiam, & haud dubie ſeruaue-rat, non clementia (quippe tot interfectis) ſed effugio in futurum, quia peſſimus quiſq; , diffidentia præſentium mutationem pauens, aduerſus publicum odium, priua-tam gratiam præparat. Vnde nulla innocentiæ cura, ſed uices impunitatis. eo infenſior populus addita ad ue tus Tigillini *odium recenti.* T. I*unij inuidia, concurrere e tota urbe in palatium ac fora, & ubi plurima uulgi licentia, in circum ac* Theatra *effuſi, ſeditioſis uocibus ob ſtrepere, donec* Tigillinus *accepto apud* Sueſſanas *a-quas ſupremæ neceſſitatis nuncio, inter ſtupra concubi-narum, & oſcula, & deformes moras, ſectis nouacula faucibus infamem uitam fœdauit, etiam exitu ſero & inboneſto.* Per *idem tempus expoſtulata ad ſupplicium* Caluia Criſpilina *uarijs fruſtrationibus, et aduerſa diſ ſimulantis principis fama, periculo exempta eſt, magi-ſtra libidinum* Neronis, *tranſgreſſa in* Africam *ad in-ſtigandum in arma* Clodium Macrum, *famem* Populi Romani *haud obſcure molita, totius poſtea ciuitatis gra tiam obtinuit conſulari matrimonio innixa, & apud* Galbam, Othonem, Vitellium *illæſa.* Mox, *potens pecu nia, & orbitate, quæ bonis maliſq; temporibus iuxta ualent.* Crebræ *interim & muliebribus blanditijs in-fectæ ab* Othone *ad* Vitellium *epiſtolæ offerebantur, pe cuniam & gratiam, & quemcunq; quietis locum pro digæ uitæ legiſſet.* Paria Vitellius *oſtendebat, primo mollius, ſtulta utrinq; & indecora, ſimulatione.* Mox *quaſi rixantes, ſtupra & flagitia inuicem obiectauere, neuter falſo.* Otho *reuocatis quos* Galba *miſerat lega-tis, rurſus alios ad utrumq;* Germanicum *exercitum, et*

ad legionem Italicam, *eaſq; quæ* Lugduni *agebant copias, ſpecie* Senatus *miſit*. *Legati apud* Vitellium *remãſere, promptius q̃ ut retenti uiderentur*. Prætoriani *quos per ſimulationem officij legatis* Otho *adiunxerat, remiſſi antequam legionibus miſcerentur*. Addit *epiſtolas* Fabius Valens *nomine* Germanici *exercitus, ad prætorias & urbanas cohortes, de uiribus partium magnificas, & concordiam offerentes*. Increpabant *ultro* q̃ *tanto ante traditum* Vitellio *Imperium, ad* Othonem *uertiſſent*. Ita *promiſſis ſimul ac minis tentabantur, ut bello impares, in pace nihil amiſſuri*. Neq; *ideo* Prætorianorum *fides mutata. ſed inſidiatores ab* Othone *in* Germaniam, *a* Vitellio *in urbem miſſi*. Vtriſq; *fruſtra fuit* Vitellianis *impune per tantam hominum multitudinem mutua ignorantia fallentibus*. Othoniani *nouitate uultus, omnibus inuicem ignaris prodebantur*. Vitellius *litteras ad* Tucianum *fratrem* Othonis *compoſuit, exitium ipſi filioq; eius minitans, ni incolumes ſibi mater ac liberi ſeruarentur*. Et *ſtetit domus utraq; ſub* Othone, *incertum an metu*. Vitellius *uictor clementiæ gloriam tulit*. Primus Othoni *fiduciam addidit ex* Illyrico *nuncius iuraſſe in eum* Dalmatiæ *ac* Pannoniæ *et* Mœſiæ *legiones*. Idem *ex* Hiſpania *allatum. laudatusq; per edictum* Cluuius Rufus, & *ſtatim cognitum eſt, conuerſam ad* Vitellium Hiſpaniam. Nec Aquitania *quidem quanq̃ a* Iulio Cordo *in uerba* Othonis *obſtricta diu manſit*. Nuſquam *fides aut amor, metu ac neceſſitate huc illuc mutabantur*. Eadem *formido prouinciam* Narbonenſem *ad* Vitellium *uertit, facili tranſitu ad proximos & ualidiores*, Longinquæ *prouinciæ*, &

quicquid armorum mari dirimitur, penes Othonem manebant, non partium ſtudio, ſed erat grande momentū in nomine Vrbis, ac prætextu Senatus. Et occupauerat animos prior auditus. Iudaicum exercitum Veſpaſianus, Syriæ legiones Mutianus ſacramento Othonis adegere. Simul Aegyptus, omnesq; uerſæ in Orientem prouinciæ nomine eius tenebantur. Idem Africæ obſequiū, initio a Carthagine orto neq; expectata Vipſani Aproniani proconſulis auctoritate. Creſcens Neronis libertus (nam in malis temporibus partem ſe Reip. fecerat) epulum plebi ob lætitiam recentis Imperij obtulerat. et populus pleraq; ſine modo feſtinauit. Carthaginem cæteræ ciuitates ſecutæ. Sic diſtractis exercitibus ac prouincijs Vitellio quidem ad capeſſendam principatus fortunam bello opus erat. Otho ut in multa pace munia Imperij obibat. quædam ex dignitate Reip. pleraq; contra decus & præſenti uſu properando. Conſul cum Titiano fratre in Kal. Martias. Ipſe proximos menſes Verginio deſtinat, ut aliquod exercitui Germanico delinimentum. Iungitur Verginio Pompeius Vopiſcus, prætextu ueteris amicitiæ. Pleriq; Viennenſium honori datum interpretabantur. Cæteri conſulatus ex deſtinatione Neronis aut Galbæ manſere. Cælio ac Flauio Sabinis in Iulias, Arrio Antonio et Mario Celſo in Septēbres quorum honori ne Vitellius quidem uictor interceſſit. Sed Otho Pontificatus auguratusq; honoratis iam ſenibus cumulum dignitatis addidit, & recens ab exilio reuerſos nobiles adoleſcentulos auitis ac paternis ſacerdotijs in ſolacium recoluit. Redditus Cadio Rufo, Pedio Blæſo, Seuino Pontio Senatorius locus, qui repe-

tundarum criminibus ſub Claudio ac Nerone ceciderãt. Placuit ignoſcentibus uerſo nomine quod auaritia fuerat uideri maieſtatem cuius tum odio etiam bonæ leges peribant. Eademq; largitione ciuitatum quoq; ac prouinciarum animos aggreſſus, Hiſpanienſibus & Emeritenſibus familiarum adiectiones, Lingonibus uniuerſis ciuitatem Romanam, prouinciæ Bethicæ Maurorum ciuitates dono dedit. Noua iura Cappadociæ, noua Africæ oſtenta, magisquam manſura. Interq; neceſſitate præſentium rerum & inſtantibus curis excuſata, ne tum quidem immemor amorum, ſtatuas Poppeæ per Senatus conſultum repoſuit. Creditus eſt etiam de celebranda Neronis memoria agitauiſſe, ſpe uulgum alliciendi. Et fuere qui imagines Neronis præponerent; atq; etiam Othoni quibusdam diebus populus & miles tanquam nobilitatem, ac decus aſtruerent, Neroni Othoni acclamauit. Ipſe in ſuſpenſo tenuit uetandi metum, uel cognoſcendi pudorem. Conuerſis ad ciuile bellum animis externa ſine cura habebantur. Eo audentius Rhoxolani Sarmatica gens priore hyeme cæſis duabus cohortibus, magna ſpe ad Mœſiam irruperant, Nouem millia equitum, & ferocia, & ſucceſſu prædæ magisquam pugnæ intenta. Igitur uagos & incurioſos tertia legio adiunctis auxilijs repente inuaſit. Apud Romanos omnia prælio apta. Sarmatæ diſperſi aut cupidine prædæ graues onere ſarcinarum, & lubrico itinerum adempta equorum pernicitate, uelut uincti cædebantur. Namq; mirum dictu ut ſit omnis Sarmatarum uirtus, uelut extra ipſos, nihil ad pedeſtrem pugnam tam ignauũ. Vbi ꝑ turmas aduenere, uix ulla acies obſtiterit. Sed

tum humido die, & ſoluto gelu, neq; conti, neq; gladij quos prælongos utraq; manu regunt uſui, lapſantibus equis, & cataphractarum pondere. Id *principibus & nobiliſſimo cuiq; tegmen, ferreis laminis, aut præduro corio conſertum, ut aduerſus ictus impenetrabile, ita impetu hoſtium prouolutis inhabile ad reſurgendum.* Si*mul altitudine & mollitia niuis hauriebantur.* Roma*nus miles facili lorica, & miſſili pilo, aut lanceis aſſultans, ubi res poſceret leui gladio inermem* Sarmatam, *neq; enim defendi ſcuto mos eſt, cominus fodiebat, donec pauci qui prælio ſuperfuerant, paludibus abderentur.* Ibi *ſæuitia, hic miſericordia uulnerum abſumpti.* Poſt*quam id* Romæ *compertum.*M.Aponius Mœſiam *obtinens, triumphali ſtatua,* Fuluius Aurelius & Iulia*nus* Titius *ac* Numiſius Lupus *legati legionum conſularibus ornamentis donantur, læto* Othone & *gloriam in ſe trahente, tanquam & ipſe fœlix bello, & ſuis ducibus, ſuiſq; exercitibus* Remp. *auxiſſet.* Paruo *interim initio, unde nihil timebatur, orta ſeditio, prope urbi excidio fuit.* Septimamdecimam *cohortem e colonia* Ho*ſtienſi in urbem acciri* Otho *iuſſerat.* Armandæ *eius cura* Vario Criſpino *tribuno e prætorianis data.* Is *quo magis uacuus quietis caſtris iuſſa exequeretur, uehicula cohortis incipiente nocte onerari aperto armamentario iubet.* Tempus *in ſuſpitionem, cauſa in crimen, affectatio quietis in tumultum eualuit.* Et *uiſa inter temulentos arma, cupidinem ſui mouere.* Fremit *miles, & tribunos centurioneſq; proditionis arguit, tanquam familiæ* Senatorum *ad perniciem* Othonis *armarentur.* Pars *ignaui & uino graues, peſſimus quisq; in occaſio-*

nem prædarum. Vulgus, ut mos eſt, cuiuscunq; motus noui cupidum, & obſequia meliorum nox abſtulerat. Reſiſtentem ſeditioni tribunum, & ſeueriſſimos centu/rionum obtruncant, rapta arma, nudati gladij. Inſiden tes equis urbem ac palatium petunt. Erat Othoni cele bre conuiuium primoribus fœminis uirisq; qui trepidi fortuitus ne militum furor, an dolus Imperatoris, mane re ac deprehendi, an fugere & diſpergi, periculoſius fo ret, modo conſtantiam ſimulare, modo formidine detegi ſimul Othonis uultum intueri. Vtq; euenit inclinatis ad ſuſpitionem mentibus, cum timeret Otho, timebatur. Sed haud ſecus diſcrimine Senatus q̃ ſuo territus, et pre fectos prætorij ad mitigandas militum iras ſtatim miſe/rat, & abire propere omnes e conuiuio iuſſit. Tum ue/ro paſſim magiſtratus proiectis inſignibus, uitata co/mitum & ſeruorum frequentia, ſenes fœminæq; per te/nebras, diuerſa urbis itinera, rari domos, plurimi amico rum tecta, & ut cuiq; humillimus cliens incertas late/bras petiuere. Militum impetus ne foribus quidem pa/latij coercitus, quo minus conuiuium irrumperent, oſtẽ di ſibi Othonem expoſtulantes, uulnerato Iulio Martia le tribuno, & Vitellio Saturnino præfecto legionis dũ ruentibus obſiſtunt. Vndiq; arma et minæ, modo in cen turiones tribunosq;, modo in Senatum uniuerſum. Lym phatis cæco pauore animis, & quia neminem unum deſtinare iræ poterant, licentiam in omnes poſcentibus, donec Otho contra decus Imperij Thoro inſiſtens, pre/cibus & lachrymis ægre cohibuit. Redieruntq; in ca/ſtra inuiti, neq; innocentes. Poſtera die uelut capta ur/be, clauſæ domus, rarus per uias populus, mœſta plebs.

deiecti in terram militum uultus. ac plus triſtitiæ quã pœnitentiæ. Manipulatim allocuti ſunt Licinius & Proculus et Plotius Firmus præfecti, ex ſuo quisq; ingenio mitius aut horridius. Finis ſermonis in eo ut quina millia nũmum ſingulis militibus numerarentur. Tũ Otho ingredi caſtra auſus. Atq; illum tribuni centurionesq; circunſiſtunt, abiectis militiæ inſignibus, otium & ſalutem flagitantes. Senſit inuidiam miles, & compoſitus in obſequium, auctores ſeditionis ad ſupplicium ultro poſtulabat. Otho quanq̃ turbidis rebus, & diuerſis militum animis, cum optimus quisq; remedium præſentis licentiæ poſceret. Vulgus & plures ſeditionibus et ambitioſo Imperio læti, per turbas & raptus facilius ad ciuile bellum impellerentur, ſimul reputans nõ poſſe principatum ſcelere quæſitum, ſubita modeſtia & priſca grauitate retineri, ſed diſcrimine urbis & periculo Senatus anxius, poſtremo ita diſſeruit. Neq; ut affectus ueſtros in amorem mei accenderem commilitones, neq; ut animum ad uirtutem cohortarer (utraq; enim egregie ſuperſunt) ſed ueni poſtulaturus a uobis temperamentum ueſtræ fortitudinis, & erga me modum caritatis. Tumultus proximi initium non cupidine uel odio, quæ multos exercitus in diſcordiam egere, ac ne detrectatione quidem aut formidine periculorum, nimia pietas ueſtra acrius quã conſideratius excitauit. Nam ſæpe honeſtas rerum cauſas, ni iudicium adhibeas, pernicioſi exitus conſecuntur. Imus ad bellum. non omnes nuncios palam audiri, omnia conſilia cunctis præſentibus tractari ratio rerum, aut occaſionum uelocitas patitur. Tam neſcire quædam milites quàm ſcire oportet. Ita ſe ducum

auctoritas, ſic rigor diſciplinæ habet, ut multa etiam per centuriones tribunosq; tantum iuberi expediat. Si *ubi iubeantur quærere ſingulis liceat, pereunte obſequio etiam* Imperium *intercidit.* An *& illic nocte intempeſta rapientur arma?* Vnus *alter ue perditus ac temulentus (neq; enim plures conſternatione proxima inſaniſſe crediderim) centurionis ac tribuni ſanguine manus imbuet?* Imperatoris *ſui tentorium irrumpet?* Vos *quidem iſtud pro me.* Sed *in diſcurſu ac tenebris, & rerum omnium confuſione patefieri occaſio etiam aduerſus me poteſt.* Si Vitellio *& ſatellitibus eius eligendi facultas detur, quem nobis animum? quas mentes imprecentur? quid aliud quàm ſeditionem & diſcordiam optabunt? ne miles centurioni, ne centurio tribuno obſequatur.* Hinc *confuſi pedites equitesq; in exitium ruamus.* Parendo *potius commilitones quàm* Imperia *ducum ſciſcitando res militares continentur!* Et *fortiſſimus in ipſo diſcrimine exercitus eſt, qui ante diſcrimen quietiſſimus.* Vobis *arma & animus ſit, mihi conſilium & uirtutis ueſtræ regimen relinquite.* Paucorum *culpa fuit. duorum pœna erit.* Cæteri *abolete memoriam fœdiſſimæ noctis, ne illas aduerſus* Senatum *uoces ullus unquam exercitus audiat.* Caput Imperij *& decora omnium prouinciarum ad pœnam uocare, non hercle illi, quos nunc maxime* Vitellius *in nos ciet* Germani *audeant.* Vlli *ne* Italiæ *alumni, &* Romana *uere iuuentus, ad ſanguinem & cædem repoſcerent ordinem, cuius ſplendore & gloria ſordes & obſcuritatem* Vitellianarum *partium perſtringimus?* Nationes *aliquas occupauit* Vitellius, Imaginem *quandam exer-*

citus habet. Senatus nobiſcum eſt. Sic ſit, ut hinc Reſp. inde hoſtes Reipub. conſtiterint. Quid uos pulcherrimam hanc urbem domibus & tectis, & congeſtu lapidum ſtare creditis? Muta iſta & inania intercidere ac reparari promiſcue poſſunt. Eternitas rerum & pars gentium, & mea cum ueſtra ſalus, incolumitate Senatus firmatur. Hunc auſpicato a parente & conditore urbis noſtræ inſtitutum & a regibus usq; ad principes continuum & immortalem, ſicut a maioribus accæpimus, ſic poſteris tradamus. Nam ut ex uobis Senatores, ita ex Senatoribus principes naſcuntur. Ea oratio ad perſtringendos mulcendosq; militum animos, & ſeueritatis modus (neq; enim in plures q̃ in duos animaduerti iuſſerat) grate accæpta. Compoſitiq; ad præſens, qui coerceri non poterant. Non tamen quies urbis redierat. Strepitus telorum, & facies belli erat militibus, ut nihil in commune turbantibus, ita ſparſis per domos occulto habitu & maligna cura in omnes, quos nobilitas aut opes, aut aliqua inſignis claritudo rumoribus obiecerat. Vitellianos quoq; milites ueniſſe in urbem ad ſtudia partium noſcenda, pleriq; credebant. Vnde plena omnia ſuſpitionum, & uix ſecreta domuum ſine formidine. Sed plurimum trepidationis in publico ut quemq; nuncium fama attuliſſet, animo uultuq; conuerſis, ne diffidere dubijs, ac parum gaudere proſperis uiderentur. Coacto uero in curiam Senatu, arduus rerũ omnium modus, ne contumax ſilentium, ne ſuſpecta libertas, & priuato Othoni nuper atq; eadem dicendi adulatio. Igitur uerſare ſententias, & huc atq; illuc torquere, hoſtem & parricidam Vitellium uocantes. Pro-

uidentiſſimus quiſq; uulgaribus conuitijs, quidam uera probra iacere, in clamore tamen, & ubi plurimæ uoces, aut tumultu uerborum ſibi ipſi obſtrepentes. Prodigia inſuper terrebant diuerſis auctoribus uulgata. In ueſtibulo Capitolij omiſſas habenas bigæ cui uictoria inſtiterat. Erupiſſe cella Iunonis maiorem humana ſpecie, ſtatuam Diui Iulij, in inſula Tyberini amnis ſereno et immoto die ab Occidente in Orientem conuerſam. prolocutum in Etruria bouem, Inſolitos animalium partus, & plura alia rudibus ſæculis etiam in pace obſeruata, quæ nunc tantum in metu audiuntur. Sed præcipuus & cum præſenti exitio etiam futuri pauor, ſubita inundatione Tiberis qui immenſo auctu, prorupto ponte ſublicio, ac ſtrage obſtantis molis refuſus, non modo iacentia, & plana urbis loca, ſed ſecura huiuſmodi caſuum impleuit. Rapti e publico pleriq;, plures in tabernis ex cubilibus intercæpti. Fames in uulgus, inopia quæſtus, & penuria alimentorum, corrupta ſtagnantibus aquis inſularum fundamenta, dein remeante flumine dilapſa. Vtq; primum uacuus a periculo animus fuit, id ipſum quod paranti expeditionem Othoni Campus Martius & uia Flaminia iter belli eſſet obſtructum a fortuitis uel naturalibus cauſis, in prodigium et omen imminentium cladium uertebatur. Otho luſtrata urbe, & expenſis bello conſilijs quando Pœninæ Cottiæq; alpes, & cæteri Galliarum aditus Vitellianis exercitibus claudebantur Narbonenſem Galliam aggredi ſtatuit, claſſe ualida & partibus fida, quod reliquos cæſorum ad pontem Miluium, & ſæuitia Galbæ in cuſtodiam habitos, in numero legionis compoſuerat, Facta

& reliquis ſpes honoratioris in poſterum militiæ. Ad/*didit claſſi urbanas cohortes, & pleroſq; è* Prætorian*is uiris, ut robur exercitus, atq; ipſis ducibus conſilium et cuſtodes*. *Summa expeditionis* Antonio Nouellio, Sue/dio Clementi *primipilaribus*, Aemylio Pacenſi, *cui adẽptum a* Galba *tribunatum reddiderat, permiſſa*. *Curam nauium* Oſcus *libertus retinebat, ad obſeruandam honeſtiorum fidem inuitatus. peditum equitumq; copijs* Suetonius Paulinus, Marius Celſus, Annius Gal/lus *rectores deſtinati*. *Sed plurima fides* Licinio Procu/lo *prætorij præfecto*. *Is urbanæ militiæ impiger, bellorum inſolens, auctoritatem* Paulini *uigorem* Celſi, *maturitatem* Galli, *ut cuiq; erat criminando (quod facillimum factu eſt) prauus & callidus, bonos & modeſtos anteibat*. *Sepoſitus per eos dies* Cornelius Dola/bella *in coloniam* Aquinatem, *neq; arcta cuſtodia, neq; obſcura, nullum ob crimen, ſed uetuſto nomine & propinquitate* Galbæ *monſtratus*. Multos *e magiſtratibus magnam conſularium partem* Otho *non participes aut miniſtros bello, ſed comitum ſpecie, ſecum expedire iubet*. In *quis &*.L.Vitellium *eodem quo cæteros cultu, nec ut* Imperatoris *fratrem, nec ut hoſtis*. *Igitur mota urbis cura, nullus ordo metu aut periculo uacuus*. *Primores* Senatus *ætate inualidi, & longa pace deſides; ſegnis & oblita bellorum nobilitas, ignarus militiæ eques, quanto magis occultare & abdere pauorem nitebantur, manifeſtius pauidi*. Nec *deerant e contrario qui ambitione ſtolida, conſpicua arma, inſignes equos, quidam luxurioſos apparatus conuiuiorum & irritamenta libidinum, ut inſtrumenta belli mercarentur*. Sa

pientibus quietis a Reipub. cura, leuiſſimus quiſq;, & futuri improuidus ſpe uana tumens. Multi afflicta fide in pace, ac turbatis rebus alacres, & per incerta tutiſſimi. Sed uulgus & magnitudine nimia communium curarum expers, populus ſentire paulatim belli mala, conuerſa in militum uſum omni pecunia, intentis alimentorum precijs, quæ motu Vindicis haud perinde plebem attriuerant, ſecura tum urbe a prouinciali bello, quod inter legiones Galliasq; uelut externum fuit, Nam ex quo diuus Auguſtus res Cæſarum compoſuit, procul & in unius ſollicitudinem aut decus Populus Romanus bellauerat, Sub Tiberio & Caio tantum pacis aduerſa Reipub. pertimuere. Scriboniani contra Claudium incœpta, ſimul audita & coercita. Nero nuncijs magis & rumoribus, quàm armis depulſus. Tum legiones claſſesq;, & quod raro alias, Prætorianus Vrbanusq; miles in aciem deducti. Oriens occidensq; & quicquid utrinq; uirium eſt a tergo, ſub ducibus alijs ſi bellatum foret, longo bello materia. Fuere qui proficiſcenti Othoni moras religionemq; nondum conditorum Ancilium afferrent. Aſpernatus omnem conctationem, ut Neroni quoq; exitioſam. Et Cæcina iam alpes tranſgreſſus extimulabat. Pridie Idus Mar. commendata patribus Rep. reliquias Neronianarum ſectionum nondum in fiſcum conuerſas reuocatis ab exilio conceſſit. Iuſtiſſimum donum, & in ſpeciem magnificum ſed feſtinata iam pridē exactione uſu ſterili. Mox uocata concione, maieſtatem urbis, & conſenſum populi ac Senatus, pro ſe attollens aduerſum Vitellianas partes modeſte diſſeruit. Inſcitiam po/

& reliquis ſpes honoratioris in poſterum militiæ. Addidit claſſi urbanas cohortes, & pleroſq; è Prætorianis uiris, ut robur exercitus, atq; ipſis ducibus conſilium et cuſtodes. Summa expeditionis Antonio Nouellio, Suedio Clementi primipilaribus, Aemylio Pacenſi, cui adēptum a Galba tribunatum reddiderat, permiſſa. Curam nauium Oſcus libertus retinebat, ad obſeruandam honeſtiorum fidem inuitatus. peditum equitumq; copijs Suetonius Paulinus, Marius Celſus, Annius Gallus rectores deſtinati. Sed plurima fides Licinio Proculo prætorij præfecto. Is urbanæ militiæ impiger, bellorum inſolens, auctoritatem Paulini uigorem Celſi, maturitatem Galli, ut cuiq; erat criminando (quod facillimum factu eſt) prauus & callidus, bonos & modeſtos anteibat. Sepoſitus per eos dies Cornelius Dolabella in coloniam Aquinatem, neq; arcta cuſtodia, neq; obſcura, nullum ob crimen, ſed uetuſto nomine & propinquitate Galbæ monſtratus. Multos e magiſtratibus magnam conſularium partem Otho non participes aut miniſtros bello, ſed comitum ſpecie, ſecum expedire iubet. In quis & L. Vitellium eodem quo cæteros cultu, nec ut Imperatoris fratrem, nec ut hoſtis. Igitur mota urbis cura, nullus ordo metu aut periculo uacuus. Primores Senatus ætate inualidi, & longa pace deſides; ſegnis & oblita bellorum nobilitas, ignarus militiæ eques, quanto magis occultare & abdere pauorem nitebantur, manifeſtius pauidi. Nec deerant e contrario qui ambitione ſtolida, conſpicua arma, inſignes equos, quidam luxurioſos apparatus conuiuiorum & irritamenta libidinum, ut inſtrumenta belli mercarentur. Sa

pientibus quietis a Reipub. *cura, leuiſſimus quiſq; ,* & *futuri improuidus ſpe uana tumens .* Multi *afflicta fi/ de in pace, ac turbatis rebus alacres,* & *per incerta tu tiſſimi .* Sed *uulgus* & *magnitudine nimia commu/ nium curarum expers, populus ſentire paulatim belli mala, conuerſa in militum uſum omni pecunia, inten/ tis alimentorum precijs, quæ motu* Vindicis *haud pe/ rinde plebem attriuerant, ſecura tum urbe a prouincia/ li bello, quod inter legiones* Galliaſq; *uelut externum fuit ,* N*am ex quo diuus* Auguſtus *res* Cæſarum *com/ poſuit, procul* & *in unius ſollicitudinem aut decus* Po*/ pulus* Romanus *bellauerat,* Sub Tiberio & Caio *tan/ tum pacis aduerſa* Reipub . *pertimuere .* Scriboniani *contra* Claudium *incœpta, ſimul audita* & *coercita.* Nero *nuncijs magis* & *rumoribus, quàm armis depul ſus .* T*um legiones claſſeſq; ,* & *quod raro alias,* Prætorianus Vrbanusq; *miles in aciem deducti.*Oriens *occidenſq;* & *quicquid utrinq; uirium eſt a tergo, ſub ducibus alijs ſi bellatum foret, longo bello mate/ ria .* Fuere *qui proficiſcenti* Othoni *moras religionem q; nondum conditorum* Ancilium *afferrent .* A*ſper/ natus omnem cunctationem , ut* Neroni *quoq; exitio ſam .* Et Cæcina *iam alpes tranſgreſſus extimulabat.* Pridie Idus Mar. *commendata patribus* Rep. *reliquias* Nerontanarum *ſectionum nondum in fiſcum conuerſas reuocatis ab exilio conceſſit .* I*uſtiſſimum donum ,* & *in ſpeciem magnificum ſed feſtinata iam pridē exactio/ ne uſu ſterili .* Mox *uocata concione, maieſtatem urbis,* & *conſenſum populi ac* Senatus, *pro ſe attollens aduer ſum* Vitellianas *partes modeſte diſſeruit* I*nſcitiam po/*

tius legionum q̃ audaciam increpans nulla Vitellij mẽ tione, ſiue ipſius ea moderatio, ſeu ſcriptor orationis ſibi metuens, contumelijs in Vitellium abſtinuit, quando ut in conſilijs nilitiæ Suetonio Paulino & Mario Celſo, ita in rebus urbanis Galeri Trachali ingenio Othonẽ uti credebatur, & erant qui genus ipſum orandi, noſcerent crebro fori uſu celebre, & ad implendas populi aures, latum & ſonans. Clamor uoceſq; uulgi ex more adu/ landi nimiæ & falſæ, quaſi dictatorem Cæſarem, aut Imperatorem Auguſtum proſequerentur, Ita ſtudijs uo/ tiſq; certabant, nec metu aut amore, ſed ex libidine ſer uitij, ut in familijs priuata cuiq; ſtimulatio & uile iam decus publicum. Profectus Otho quietem urbis curaſq; Imperij Saluio Titiano fratri permiſit.

Struebat iam fortuna in diuerſa parte terrarum initia cauſaſq; Imperio. quod uarie ortum, lætum Reipub. aut atrox. Ipſis principibus proſperũ aut exitio fuit. Titus Veſpaſianus e Iudæa incolumi adhuc Galba miſſus a patre, cauſam profectionis officium erga principem, & maturam petendis honoribus iuuentam ferebat. Sed uul gus fingendi auidum diſperſerat, accitum in adoptionẽ materia ſermonibus, Senium & orbitas principis, & intemperantia ciuitatis, donec unus eligatur, multos de ſtinandi. Augebat famam ipſius Titi ingenium quantæ cunq; fortunæ capax, decoris cum quadam maieſtate. Proſperæ Veſpaſiani res, præſaga reſponſa, & inclina tis ad credendum animis loco omnium etiam fortuna. Vbi Corinthi Achaiæ urbe certos nuncios accæpit de in teritu Galbæ (& aderant qui arma Vitellij bellũq; affir

marent)

marent) anxius animo, paucis amicorum adhibitis, cun ćta utrinq; perluſtrat. Si pergeret in urbem, *nullam of ficij gratiam in alterius honorem ſuſcepti, ac ſe* Vitellio, *ſiue* Othoni *obſidem fore*. Sin rediret, *offenſam haud dubiã uictoris, et incerta adhuc uictoria, & concedente in partes patre, filium excuſatum*. Sin Veſpaſianus Remp. *ſuſciperet obliuiſcendũ inſenſarum de bello agi tantibus*. His *ac talibus inter ſpem metumq; iactatum, ſpes uicit*. Fuere *qui accenſum deſiderio* Beronices *regi næ, uertiſſe iter crederent*. Neq; *abhorrebat a* Beronice *iuuenilis animus*. Sed *gerendis rebus nullum ex eo im pedimentum, lætam uoluptatibus adoleſcentiam egit, ſuo quàm patris* Imperio *modeſtior*. Igitur *oram* Acha*iæ &* Aſiæ *ac læua maris prætervectus*, Rhodum & Cyprum *inſulas, inde ſpacijs aduentioribus* Syriam *pe tebat*. Atq; *illum cupido inceſſit, adeundi uiſendiq; tẽ plum* Paphiæ Veneris *inclytum per indigenas adue naſq;*. Haud *fuerit longum initia religionis, templi ſi tum, formem deæ (neq; enim alibi ſic habetur) paucis diſſerere*. Conditorem *templi regem* Venerianum *uetus memoria. quidam ipſius deæ nomen id perhibent*. Fama *recentior tradit a* Cinara *ſacratum templum. deamq; ipſam conceptam mari, huc appulſam*. Sed *ſcientiam ar temq; haruſpicum accitum e* Cilicia Myrrham *intuliſſe*. Atq; *ita pactum ut familiæ utriuſq; poſteri cerimonijs præſiderent*. Mox *ne honore nullo regium genus pere grinam ſtirpem antecelleret, ipſa quam intulerant ſcien tia hoſpites ceſſere*. Tantum Cinarades *ſacerdos conſu litur. hoſtiæ ut quiſq; nouiſſet, mares deliguntur*. Cer*tiſſima fides hedorum fibris*. Sanguinem *aræ obfunde*

re uetitum. precibus et igne puro altaria adolentur. nec ullis hymbribus quãq̃ in aperto madeſcunt. Simula/ chrum deæ non effigie humana. Continuus orbis la/ tiore initio tenuem in ambitum metæ modo exurgens. Et ratio in obſcuro. Titus ſpectata opulentia donisq; regum, quæq; alia lætum antiquitatibus græcorum ge/ nus incertæ uetuſtati affingit, de nauigatione primum conſuluit. Poſtquam pandi uiam, & mare proſperum accæpit. de ſe per ambages interrogat, cæſis pluribus hoſtijs. Soſtratus (ſacerdotis id nomen erat) ubi læta et congruentia exta magnisq; conſultis annuere deam ui/ dit, pauca in præſens & ſolita reſpondens, petito ſecre/ to futura aperit. Titus aucto animo ad patrem proue/ ctus ſuſpenſis prouinciarum & exercituũ mentibus, in gens rerum fiducia acceſſit. Profligauerat bellum Iu/ daicum Veſpaſianus oppugnatione Hieroſololymarũ. Reliqua duro magis et arduo opere ob ingenium gen tis & peruicaciam ſuperſtitionis, q̃ quo ſatis uirium ob ſeſſis ad tolerandas neceſſitates ſupereſſet. Tres, ut ſupra memorauimus, ipſi Veſpaſiano legiones erant exercitæ bello. quatuor Mutianus obtinebat in pace. Sed æmu/ latio & proximi exercitus gloria repulerat ſegnitiam. Quantumq; illis roboris diſcrimina & labor, tantum his uigoris addiderat integra quies, & inexperti belli labor, Auxilia utriq; cohortium alarumq; & claſſes re gesq;, ac nomen diſpari fama celebre. Veſpaſianus acer militiæ anteire agmen, locum caſtris capere, noctu diuq; conſilio, ac ſi res poſceret, manu hoſtibus obniti, cibo for tuito, ueſte habituq; uix a gregario milite diſcrepans, prorſus, ſi auaritia abeſſet, antiquis ducibus par. Mutia

nium e contrario magnificentia & opes, & cuncta priuatum modum ſupergreſſa extollebant. aptior ſermone, diſpoſitu, prouiſuq́; ciuilium rerum peritus egregium principatus temperamentum, ſi demptis utriusq; uitijs, ſolæ uirtutes miſcerentur. Cæterũ hic Syriæ, ille Iudææ præpoſitus, uicinis prouinciarum adminiſtrationibus inuidia diſcordes Exitu demum Neronis, poſitis odijs in medium conſulere, primum per amicos, dein præcipua concordiæ fides Titus praua certamina communi utilitate aboleuerat, natura atq; arte compoſitus alliciendis etiam Mutiani moribus. Tribuni Centurionesq́; & Vulgus militum, induſtria, licentia, per uirtutes, per uoluptates, ut cuiq; ingenium adſciſcebantur. Antequã Titus aduentaret, ſacramentũ Othonis accæperat uterq; exercitus præcipitibus ut aſſolet nuncijs, & tarda mole ciuilis belli, quod longa concordia quietus oriens, tunc primum parabat. Namq; olim ualidiſſima inter ſe ciuium arma in Italia, Gallia ue, uiribus occidẽtis cœpta. Et Pompeio, Caſſio, Bruto, Antonio, quos omnes trans mare ſecutum eſt ciuile bellum, haud proſperi exitus fuerant. Auditiq́; ſæpius in Syria Iudæaq; Cæſares quàm inſpecti. Nulla ſeditio legionum, tantum aduerſus Parthos minæ uario euentu. Et proximo ciuili bello turbatis alijs inconcuſſa ibi pax, dein fides erga Galbã. Mox ut Othonem ac Vitellium ſceleſtis armis res Romanas raptum ire, uulgatum eſt, ne penes cæteros Imperij præmia, penes ipſos tantum ſeruitij neceſſitas eſſet, fremere miles, & uires ſuas circumſpicere. Septem legiones ſtatim, et cum ingentibus auxilijs Syria Iudæaq́;, Inde continua ægyptus duæq́; legiones, hinc Cappadocia

Pontuſq́;, & quicquid caſtrorum Armenijs prætendi/tur. Aſia & cæteræ prouinciæ, nec uirorum inopes, et pecuniæ opulentæ, quantum inſularum mari cingitur & parando interim bello ſecluſum tutumq; ipſum ma/re. Non fallebat duces impetus militum. Sed bellanti/bus alijs placuit expectari bellum, cum in uictores ui/ctosq; nunquam ſolida fides coaleſceret. Nec referre Vi tellium an Othonem ſuperſtitem fortuna faceret. Rebus ſecundis etiam egregios duces inſoleſcere, diſcordiam his ignauiam luxuriem, et ſuiſmet uitijs alterum bello, alterum uictoria periturum. Igitur arma in occaſio/nem diſtulere Veſpaſianus Mutianusq; nuper. Cæterum olim mixtis conſilijs, optimus quiſq; amore Reip. Mul tos dulcedo prædarum ſtimulabat, alios ambiguæ do/mi res. Ita boni maliq; cauſis diuerſis, ſtudio pari, bel/lum omnes cupiebant. Sub idem tempus Achaia atq; Aſia falſo exterritæ uelut Nero aduentaret, uario ſuper exitu eius rumore, eoq; pluribus uiuere eum fingentibus credentibusq;. Cæterorum caſus conatusq; in contextu operis dicemus. Tunc ſeruus e Ponto, ſiue ut alij tradi/dere, libertinus ex Italia cithara & cantus peritus (un de illi ſuper ſimilitudinem oris propior ad fallendum fi des) adiunctis deſertoribus, quos inopia uagos in genti/bus promiſſis corruperat, mare ingreditur, ac ui tempe/ſtatum Scythinum inſulam detruſus, & militum quoſ/dam ex oriente commeantium aſciuit, & abnuentes interfici iuſſit, et ſpoliatis negotiatoribus, mancipiorum ualentiſſimum quemq; armauit. Centurionemq; Syſen/nam dextras concordiæ ſigna Syriaci exercitus nomine ad prætorianos ferentem, uarijs artibus aggreſſus eſt.

donec Syſenna clam relicta inſula, trepidus & uim me tuens aufugeret, Inde late terror multus ad celebritatem nominis erectis rerum nouarum cupidine et odio præ ſentium. Gliſcentem in dies famam fors diſcuſſit. Ga/ latiam ac Pamphiliam prouincias Calphurnio Aſpre nati regendas Galba permiſerat. Datæ e claſſe miſenen ſi duæ triremes ad proſequendum eum, quibus Scythi/ num inſulam tenuit. Nec defuere qui trierarchos nomi ne Neronis acciret. Is in mœſtitiam compoſitus, & fi dem ſuorũ quondã militum inuocans, ut eũ in Syria, aut Aegypto ſiſterent orabat. Trierarchi nutantes ſeu do lo alloquẽdos ſibi milites, et paratis omnium animis re uerſuros firmauerunt. Sed Aſprenati cuncta ex fide nũ ciata, cuius cohortatione expugnata nauis, & interfe/ ctus quisquis ille erat. Corpus inſigne oculis comaq; & toruitate uultus in Aſiam, atq; inde Romam perue ctũ eſt. In ciuitate diſcordi et ob crebras principum mu tationes inter libertatem ac licentiam incerta, paruæ quoq; res magnis motibus agebantur. Vibius Criſpus, pecunia, potentia, ingenio inter claros magisquam in ter bonos. Annium Fauſtum equeſtris ordinis, qui tem poribus Neronis delationes factitauerat, ad cognitionem ſenatus uocabat. Nam recens Galbæ principatu cen/ ſuerãt patres, ut accuſatorum cauſæ noſcerentur. Id Se natus conſultũ uarie iactatum, et prout potens uel inpos reus inciderat, infirmum aut ualidum retinebatur. Ad hæc terrore & propria ui Criſpus incubuerat, delatorẽ fratris ſui peruertere, Traxeratq; magnam ſenatus par/ tem, ut indefenſum, & inauditum dedi ad exitium po/ ſtularet. Contra apud alios nihil æque reo proderat q̃

nimia potentia accuſatoris, dari tempus, edi crimina, quanuis infirmum & nocentem, more tamen audiendum cenſebant. Et ualuere primo, dilataq; in paucos dies cognitio. mox damnatus eſt Fauſtus, nequaquam eo aſſenſu ciuitatis, quem peſſimis moribus meruerat. quippe ipſum Criſpum easdem accuſationes cum premio exercuiſſe meminerant. Nec pœna criminis ſed ultor diſplicebat. Læta interim Othoni principia belli, motis ad imperium eius è Dalmatia Pannoniaq; exercitibus. Fuere quatuor legiones è quibus bina millia præmiſſa. Ipſæ modicis interuallis ſequebantur. Septima a Galba conſcripta. Veteranæ undecima ac tertiadecima & præcipua fama quartadecumana rebellione Britanniæ compreſſa. Addiderat gloriam Nero eligendo ut potiſſimos. Vnde longa illis erga Neronem fides & erecta in Othonem ſtudia. Sed quo plus uirium ac roboris, e fiducia tarditas inerat, eo agmen legionum alæ cohorteſq; præueniebant, & ex ipſa urbe haud ſpernenda manus quinq; prætoriæ cohortes & equitum uexilla cum legione prima. Ac deforme inſuper auxilium duo millia gladiatorum, ſed per ciuilia arma etiam ſeueris ducibus uſurpatum. His copijs rector additus Annius Gallus, cum Veſtricio Spurina ad occupandas Padi ripas præmiſſus, quoniam prima conſiliorum fruſtra ceciderant, tranſgreſſo iam alpes Cæcina, quem ſiſti intra Gallias poſſe ſperauerat. Ipſum Othonem comitabantur ſpiculatorum lecta corpora, cum cæteris prætorijs cohortibus, Veterani e prætorio, claſſicorum ingens numerus. Nec illi ſegne aut corruptum luxu iter: Sed lorica ferrea uſus eſt, & ante ſigna pedeſter, horridus,

incomptus, famaq; diſſimilis. Blandiebatur cœptis for tuna, poſſeſſa per mare & naues, & maiore Italiæ par te, penitus usq; ad initium maritimarum alpium, qui bus tentādis aggrediendisq;, prouinciæ Narbonenſi Suedium Clementem, Antonium Nouellum Aemylium Pacenſem duces dederat. Sed Pacenſis per licentiā mi litum uictus. Antonio nouello nulla auctoritas. Sue dius Clemens ambitioſo Imperio regebat, ut aduerſus modeſtiam diſciplinæ corruptus, ita præliorum auidus, Non Italia adiri, nec loca ſedesq; patriæ uidebantur. Tanquam externa littora & urbes hoſtium urere, ua ſtare, rapere, eo atrocius q nihil usquam prouiſum ad uerſum metus; pleni agri, apertæ domus, occurſantes domini iuxta coniuges & liberos, ſecuritate pacis, & belli malo circumueniebantur. Maritimas tum alpes te nebat procurator Marius Maturus. Is concita gente, nec deeſt iuuentus, arcere prouinciæ finibus Othonianos intendit. Sed primo impetu caſi diſiectiq; montani, ut quibus temere collectis, non caſtra non ducem noſcitan tibus. neq; in uictoria decus eſſet, neq; in fuga flagitium. Irritatus eo prælio Othonis miles, uertit iras in muni cipium Albintimilium. quippe in acie nihil prædæ, inopes agreſtes, & uilia arma, nec capi poterant per nix genus, et gnari locorum. Sed calamitatibus inſon tium expleta auaritia. Auxit inuidiam præclaro exem plo fœmina lygus, quæ filio abdito, cum ſimul pecuniā occultari milites credidiſſent, eoq; per cruciatus interro garent, ubi filium occuleret uterum oſtendens latere re ſpondit. Nec ullis deinde tortoribus, aut morte, cōſtātiā uocis egregiæ mutauit. Imminere prouinciæ Narbonēſi

in uerba Vitellij adactæ, claſſem Othonis Fabio Valenti trepidi nuncij attulere. Aderant legati coloniarum auxilium orantes. Duas Turingorum cohortes, quattuor equitum turmas. Vniuerſam Treuirorum alam cum Iulio Claſſico præfecto miſit. è quibus pars in Colonia Foroiulenſi retenta, ne omnibus copijs in terreſtre iter uerſis uacuo mari claſſis acceleraret. Duodecim equitum turmæ et lecti e cohortibus aduerſus hoſtem iere. quibus adiuncta lygurum cohors uetus loci auxilium, & quingenti Pannonij nondum ſub ſignis. Nec mora prælio, ſed acie ita inſtructa, ut pars claſſicorum mixtis paganis in colles mari propinquos exurgeret. quantum inter colles ac litus æqui loci prætorianus miles expleret. In ipſo mari ut annexa claſſis & pugnæ parata, conuerſa, & minaci fronte prætenderetur. Vitelliani quibus minor peditum uis in equite robur, alpinos proximis iugis, cohortes denſis ordinibus poſt equitem locãt. Treuirorum turmæ obtulere ſe hoſti incautæ, cum exciperet contra ueteranus miles, ſimul a latere ſaxis urgeret, apta ad iaciendum paganorum manus, qui ſparſi inter milites ſtrenui ignauiq; in uictoria idem audebãt. Additus perculſis terror, inuecta in terga pugnantium claſſe. Ita undiq; clauſi. Deletæq; omnes copiæ forent, ni uictorem exercitum attinuiſſet obſcurum noctis obiectũ obtentui fugiẽtibus. Nec Vitelliani quãq̃ uicti quieuere, accitis auxilijs, ſecurum hoſtem, ac ſucceſſu rerum ſocordius agentem inuadunt, Cæſi uigiles, perrupta caſtra, trepidatum apud nauis, donec ſidente paulatim metu, occupato iuxta colle defenſi. mox irrupere. Atrox ibi cædes, & Turingarum cohortium præfecti, ſuſtenta

ta quidem diu acie, telis obruuntur. Ne Othonianis quidem incruenta uictoria fuit, quorum improuide ſecutos conuerſi equites circumuenerunt. Ac uelut pactis inducijs, ne hinc claſſis, inde eques ſubitam formidinẽ inferrent, Vitelliani retro Antipolim Narbonẽſis Galliæ municipium. Othoniani Albingaunum interioris Lyguriæ reuertere. Corſicam ac Sardiniam cæteraſq; proximi maris inſulas, fama uictricis claſſis in partibus Othonis tenuit. Sed Corſicam prope afflixit Decumi Pacarij procuratoris temeritas, tanta mole belli nihil in ſumma profutura, ipſi exitioſa. Namq; Othonis odio iuuare Vitellium Corſorum uiribus ſtatuit, inani auxilio etiam ſi proueniſſet. Vocatis princibus inſulæ, conſilium aperit. Et contradicere auſos Claudium Phirrhicum trierarchum lyburnicarum ibi nauium. Quintiũ Certum equitem Romanum interfici iubet. quorum morte exterriti qui aderant, ſimul ignara & alieni metus ſocia imperitorum turba, in uerba Vitellij iurauere. Sed ubi delectum agere Pacarius, & inconditos homines fatigare militiæ muneribus occœpit, laborem inſolitum peroſi, infirmitatem ſuam reputabant. Inſulam eſſe quam incolerent. & longe Germaniam uireſq; legionum. Direptos uaſtatoſq; claſſe etiam quos cohortes alæq; protegerent. Et auerſi repente animi, nec tamen aperta ui. Aptum tempus inſidijs legere. Digreſſis qui Pacarium frequentabant, nudus & auxilij inops balneis interficitur. Trucidati & comites. Capita, ut hoſtium, ipſi interfectores ad Othonem tulere. Neq; eos aut Otho præmio affecit, aut puniuit Vitellius in multa colluuie rerum maioribus flagitijs permixtos. Ape-

fuerat iam Italia, bellumq́; tranſmiſerat, ut ſupra memo rauimus, ala Syllana, nullo apud quemq́ Othonis fauo re, nec quia Vitellium mallent, ſed longa pax ad omne ſeruitium fregerat faciles occupantibus, & melioribus incurioſos. Florentiſſimum Italiæ latus, quantum inter Padum alpesq́; camporum & urbium eſt, armis Vi tellij (namq; & præmiſſæ a Cæcina cohortes aduene rant) tenebatur. Capta pannoniorum cohors apud Cre monam. Intercæpti centum equites, ac mille claſſici in ter Placentiam Ticinumq́; quo ſucceſſu Vitellianus mi les non iã flumine aut ripis arcebatur. Irritabat quin etiam Batauos tranſrhenanosq; Padus ipſe, quem repen te contra Placentiam tranſgreſſi, raptis quibusdam ex ploratoribus, ita cæteros terruere, ut adeſſe omnem Cæci næ exercitum trepidi ac falſi nunciarent. Certum erat Spurinæ (is enim Placentiam obtinebat) necdum uenis ſe Cæcinam, & ſi propinquaret, coercere intra muni menta militem, nec tris prætorias cohortes & mille ue xillarios cum paucis equitibus ueterano exercitui obijce re. Sed indomitus miles, & belli ignarus, correptis ſi gnis uexillisq́; ruere, et retinenti duci tela intentare, ſpre tis centurionibus tribunisq́; prouidentiam ducis laudã tibus, qui pro Othone & accitum Cæcinam clamita bant. Fit temeritatis alienæ comes Spurina, primo coa ctus, mox uelle ſimulans, quo plus auctoritatis ineſſet conſilijs, ſi ſeditio miteſceret. Poſtquã in conſpectu Pa dus & nox appetebat, uallari caſtra placuit. Is labor urbano militi inſolitus contudit animos. Tum mœſtiſſi mus quisq; caſtigare credulitatem ſuam, metum ac diſcri men oſtendere ſi cum exercitu Cæcina patentibus campis

tam paucas cohortes circumfudiſſet . Iamq; *totis caſtris modeſti ſermones*. & *inſerentibus ſe* Centurionibus *tribuniſq;, laudari prouidentiam ducis* , ꝙ Coloniam *uiriū* & *opum ualidam robur ac ſedem bello legiſſet* . Ipſe *poſtremo* Spurina *non tam culpam exprobrans* , q̃ *ratione oſtendens relictis exploratoribus* , *cæteros* Placentiã *reduxit, minus turbidos*, & Imperia *accipientes* . Solidati *muri, propugnacula addita, auctæ turres* , *prouiſaparataq; non arma modo* , *ſed obſequium* & *parendi amor, quod ſolum illis partibus defuit cum uirtutis haud pœniteret*, Ac Cæcina *uelut relicta poſt alpes ſæuitia* , *ac licentia* , *modeſto agmine per* Italiam *inceſſit* . Ornatum *ipſius municipia* & Coloniæ *in ſuperbiam trahebant*, ꝙ *uerſicolore ſagulo* , *brachas tegmen barbarum indutus, togatos alloqueretur, uxorem quoq; eius* Saloninam *quanq̃ in nullius iniuriam, inſigni equo oſtroq; ueheretur, tanquam læſi grauabantur*, Inſita *mortalibus natura, recentem aliorum fœlicitatem ægris oculis introſpicere, modumq; fortunæ a nullis magis exigere* , q̃ *quos in æquo uiderunt*. Cæcina Padū *tranſgreſſus* , *tentata* Othonianorum *fide per colloquium* & *promiſſa*, *iiſdem petitus* , *poſtquam pax* & *concordia ſpecioſis* & *irritis nominibus iacta ſunt, conſilia curaſq; in oppugnationem* Placentiæ *magno terrore uertit* , *gnarus ut initia belli prouenissent famam in cætera fore* . Sed *primus dies impetu magisquam ueterani exercitus artibus tranſactus* . Aperti *incautiq; muros ſubiere* , *cibo uinoq; prægraues* . In *eo certamine pulcherrimum amphitheatri opus ſitum extra muros conflagrauit* , *ſiue ab oppugnatoribus incenſum, dū faces et glãdes et miſſilē*

ignem in obſeſſos iaculantur, ſiue ab obſeſſis dum regeſ-runt. Municipale uulgus pronum ad ſuſpitiones, fraude, illata ignis alimenta credidit a quibusdam è uicinis colonijs, inuidiæ æmulatione, quod nulla in Italia moles tam capax foret. quocumque caſu accidit, dum atrociora metuebantur, in leui habitum, reddita ſecuritate, tanquam nihil grauius pati potuiſſent, mærebant. Cæterum multo ſuorum cruore pulſus Cæcina, & nox parandis operibus aſſumpta. Vitelliani pluteos crateſque & uineas ſuffodiendis muris protegendiſque oppugnatoribus, Othoniani ſudes et immenſas lapidum ac plumbi æriſque moles, perfringendis operibus, obruendiſque hoſtibus expediunt. Vtrinque pudor, utrinque gloria, & diuerſæ exhortationes. hinc legionum & Germanici exercitus robur, Inde Vrbanæ militiæ & prætoriarum cohortium decus attollentium. Illi ut ſegnem ac deſidem, & circo ac theatris corruptum militem, hi peregrinum & externum increpabant, ſimul Othonem ac Vitellium celebrantes culpantes ue, uberioribus inter ſe probris, quam laudibus ſtimulabantur. Vix dum orto die, plena propugnatoribus mœnia, fulgentes armis uiriſque campi, denſum legionum agmen, ſparſa auxiliorum manus altiora murorum ſagittis aut ſaxis inceſſere. Neglecta aut æuo fluxa cominus aggredi. Ingerunt deſuper Othoniani pila librato magis & certo ictu, aduerſus temere ſubeuntes. Chortes Germanorum cantu truci, & more patrio nudis corporibus ſuper humeros ſcuta quatientium, Legionarius pluteis & cratibus tectus ſubruit muros, inſtruit aggerē, molitur portas. Contra prætoriani diſpoſitos ad id ipſum molares ingenti pondere ac

fragore prouoluunt; pars ſubeuntium obruti, pars con/fixi, & exangues ac laceri, cum augeret ſtragem trepidatio, eoq́; acrius è mœnibus uulnerarentur, rediere infracta partium fama. Et Cæcina fama et pudore cœptæ temere oppugnationis, ne irriſus ac uanus iiſdem caſtris aſſideret, traiecto rurſus Pado Cremonam petere intendit. Tradidere ſe abeunti Turullius cerialis, cum com pluribus claſſicis, & Iulius Breganticus cum paucis equitum. hic præfectus alæ in Batauis genitus. Ille primipilaris & Cæcinæ haud alienus, ꝙ ordines in Germania duxerat. Spurina comperto itinere hoſtium, defenſam Placentiam, quæq́; acta, & quid Cæcina pararet, Annium Gallum per litteras docet. Gallus legionem primam in auxilium Placentiæ ducebat, diffiſus paucitate cohortium, ne longius obſidium & uim Germanici exercitus parum tolerarent. Vbi pulſum Cæcinam pergere Cremonam accæpit, ægre coercitam legionem et pugnandi ardore uſq; ad ſeditionem progreſſam Brebriaci ſiſtit. Inter Veronam Cremonamq; ſitus eſt uicus, duabus iam Romanis cladibus notus, infauſtusq́;. Iisdem diebus a Martio Macro haud procul Cremona proſpere pugnatum. Namq; promptus animi Martius tranſſuectos nauibus gladiatores in aduerſam Padi ripā repente effudit. Turbata ibi Vitellianorum auxilia. & cæteris Cremonam fugientibus, cæſi qui reſtiterant. Sed repreſſus uincentium impetus, ne nouis præſidiis firmati hoſtes fortunam prælij mutarent. Suſpectum id Othonianis fuit, omnia quæcunq; facta praue æſtimantibus. Certatim ut quisq; animo ignauus, procax ore, Anniū Gallum & Suetonium Paulinum & Marium Celſum

(nam eos quoq; Otho præfecerat) uarijs criminibus inte ceſſerant. Acerrima ſeditionum ac diſcordiæ incitamenta interfectores Galbæ, ſcelere & metu uecordes, miſcere cuncta, modo palam turbidis uocibus, modo occultis ad Othonem litteris, qui humillimo cuiq; credulus, bonos metuens trepidabat, rebus proſperis incertus, & inter aduerſa melior. Igitur Titianum fratrem accitum bello præpoſuit, Interea Paulini & Celſi ductu res egregie geſtæ angebant Cæcinam nequicquam omnia cœpta. Et ſeneſcens exercitus ſui fama, pulſus Placentia, cæſis nuper auxilijs, etiam per concurſum exploratorũ crebra magisquam digna memoratu prælia. Inferior propinquante Fabio Valente, ne omne belli decus illuc concederet, recuperare gloriam auidius quàm conſultius properabat. Ad duodecimum a Cremona, locus caſtrorũ uocatur, ferociſſimos auxiliarium imminentibus uiæ lucis occultos imponit. equites procedere longius iuſſit, & irritato prælio ſponte refugere, feſtinationem ſequentium elicere, donec inſidiæ coercerentur. Proditum id Othonianis ducibus. et curam peditum Paulinus, equitum Celſus ſumpſere. Tertiædecimæ legionis uexillum quatuor auxiliorum cohortes & quingenti equites in ſiniſtro locantur. Aggerem uiæ tres prætoriæ cohortes arctis ordinibus obtinuere. Dextra fronte prima legio inceſſit, cum duabus uexillaribus cohortibus, & quingentis equitibus. Super hos e prætorio auxilijsq́, mille equites cumulus proſperis aut ſubſidium laborantibus ducebantur. Antequam miſcerentur acies, terga uertentibus Vitellianis, Celſus doli prudens, repreſſit ſuos, Vitelliani temere exurgentes cedente ſenſim Celſo longius

ſecuti, ultro in inſidias præcipitantur. Nam a lateribus cohortes legionum, aduerſa fronte & ſubito diſcurſu terga cinxerant equites. Signum pugnæ non ſtatim a Suetonio Paulnio pediti datum. Conctator natura, & cui cauta potius conſilia cum ratione, quàm proſpera ex caſu placerent, Compleri foſſas, aperiri campum, pandi aciem iubebat. ſatis cito incipi uictoriam ratus, ubi prouiſum foret ne uincerentur. Ea conctatione ſpacium Vitellianis datum in uineas nexu traducum impeditas refugiendi. Et modica ſilua adhærebat, unde rurſus auſi, promptiſſimos prætorianorum equitum interfecere. uulneratur rex Epiphanes impigre pro Othone pugnã ciens. Tum Othonianus pedes erupit, protrita hoſtiũ acie. Verſi in fugam etiam qui ſubueniebant. Nam Cæcina non ſimul cohortes, ſed ſingulas acciuerat. quæ res in prælio trepidationem auxit, cum diſperſos nec uſquã ualidos pauor fugientium abriperet. Orta et in caſtris ſeditio, q̃ nõ uniuerſi ducerentur. Vinctus præfectus caſtrorum Iulius Gratus tanq̃ fratri apud Othonem militanti proditionẽ ageret, cum fratrem eius Iulium Frontem tribunũ Othoniani ſub eodem crimine uinxiſſent. Cæterum ea ubiq; formido fuit, apud fugientes occurſantesq; in acie pro uallo, ut deleri cum uniuerſo exercitu Cæcinã potuiſſe, ne Suetonius Paulinus receptui ceciniſſet, utriſq; in partibus percrebruerit. Timuiſſe ſe Paulinus ferebat, tantũ inſuper laboris atq; itineris, ne Vitellianus miles recens caſtris, feſſos aggrederetur, et perculſis nullũ retro ſubſidium foret. apud paucos ea ducis ratio probata, in uulgus aduerſo rumore fuit. haud perinde id dãnũ Vitellianos in metũ cõpulit q̃ ad modeſtiam

compoſuit. *Nec ſolum apud* Cæcinam *qui culpam in militem conferebat, ſeditioni magisquam prælio para/ tum, ſed* Fabij *quoq;* Valentis *copiæ*, Iam *enim* Ticinum *uenerat, poſito hoſtium contemptu & recuperandi de/ coris cupidine, reuerentius & æqualis duci parebant.* Grauis *alioquin ſeditio exarſerat, quam altiore initio (neq; enim rerum a* Cæcina *geſtarum ordinem interrũ/ pi oportuerat) repetam.* Cohortes Batauorum *quas bel lo* Neronis *à quartadecima legione digreſſas, cum* Britã *niam peterent, audito* Vitellij *motu in ciuitate* Lingo/ num Fabio Valenti *adiunctas retulimus ſuperbe age/ bant. ut cuiusq; legionis tentoria acceſſiſſent, coercitos à ſe quartadecimanos ablatam* Neroni Italiam, *atq; om nem belli fortunam in ipſorum manu ſitam iactantes.* Contumelioſum *id militibus, acerbum duci, corrupta iur gijs aut rixis diſciplina.* Ad *poſtremum* Valens *e petu lantia etiam perfidiam ſuſpectabat.* Igitur *nuncio alla/ to pulſam* Treuirorum *alam* Turingosq; *a claſſe* Otho/ nis *&* Narbonenſem Galliam *circumiri, ſimul cura ſo/ cios tuendi, et militari aſtu, cohortes turbidas, ac ſi una forent præualidas, diſpergendi, partem* Batauorum *ire in ſubſidium iubet.* Quod *ubi auditum, uulgatumq;, mœrere ſocij, fremere legiones, orbari ſe fortiſſimorum uirorum auxilio, ueteres illos & tot bellorum uictores, poſtquam in conſpectu ſit, hoſtis, uelut ex acie abduci, ſi prouincia urbe & ſalute* Imperij *potior ſit, omnes il/ luc ſequerentur,* Sin *uictoria, ſanitas, ſuſtentaculum, co/ lumen in* Italia *uerteretur, non abrumpendos ut corpori ualidiſſimos artus.* Hæc *ferociter iactando, poſtquam immiſſis lictoribus* Valens *coercere ſeditionẽ cœptabat,*

ipſum

ipſum inuadunt, ſaxa iaciunt, fugientem ſecuntur. Spolia Galliarum & Vienneſium aurum & pretia laborũ ſuorum occultare clamitantes, dirreptis ſarcinis, tabernacula ducis, ipſamq́; humum pilis & lanceis rimabantur. Nam Valens ſeruili ueſte apud decurionẽ equitum tegebatur. Tum Alphenius Varus præfectus caſtrorum, deflagrante paulatim ſeditione addit. conſiliũ, uetitis obire uigilias centurionibus, omiſſo turbæ ſono, quo miles ad belli munia cietur. Igitur torpere cuncti, circũſpectare inter ſe attoniti, et id ipſum ꝙ nemo regeret pauentes, ſilentio, patientia, poſtremo precibus et lachrymis ueniam quærebant. Vt uero deformis & flens, et præter ſpem incolumis Valens proceſſit, gaudium, miſeratio, fauor, uerſi in lætitiam (ut eſt uulgus utroq; immodicum) laudantes gratantesq; circundatum aquilis ſignisq́; in tribunal ferunt. Ille utili moderatione nõ ſupplicium cuiusquam popoſcit, ac ne diſſimulans ſuſpectior foret, paucos incuſauit, gnarus ciuilibus bellis plus militibus quã ducibus licere. Munientibus caſtra apud Ticinum de aduerſa Cæcinæ pugna allatum. & prope renouata ſeditio, tanquam fraude & cunctationibus Valentis prælio defuiſſent. Nolle requiem, non expectare ducem, ante ire ſigna, urgere ſigniferos, rapido agmine Cæcinæ iungitur. Improſpera Valentis fama apud exercitum Cæcinæ erat, Expoſitos ſe tanto pauciores integris hoſtium uiribus querebantur. Simul in ſuam excuſationem & aduentantium robur per adulationem attollentes, ne ut uicti & ignaui deſpectarentur. Et quã-q̃ plus uirium ac prope duplicatus legionum auxiliorũq; numerus erat Valenti, ſtudia tamen militum in Cæci-

nam inclinabant, ſuper benignitatem animi qua prom ptior habebatur, etiam uigore ætatis, proceritate corpo/ ris, & quodam inani fauore. Hinc æmulatio ducibus. Cæcina ut Fœdum & maculoſum, Ille ut uanum ac tu/ midum irridebant. Sed condito odio, eandem utilita/ tem fouere, crebris epiſtolis ſine reſpectu ueniæ probra Othoni obiectantes, cum duces partium Othonis quã/ uis uberrima conuitiorum in Vitellium materia abſtine rent. Sane ante utriusq; exitum, quo egregiam Otho fa mam, Vitellius flagitioſiſſimam meruere, minus Vitellij ignauæ uoluptates q̃ Othonis flagrantiſſimæ libidines timebantur. Addiderat huic terrorem atq; odium cæ/ des Galbæ. Contra illi initium belli nemo imputabat. Vitellius uentre & gula ſibi ipſi hoſtis. Otho luxu, ſæ/ uitia, audacia, Reip. exitioſior ducebatur. Coniunctis Cæcinæ ac Valentis copijs, nulla ultra penes Vitellia/ nos mora, quin totis uiribus certarent. Otho conſulta/ uit trahi bellum, an fortunam experiri placeret. Tum Suetonius Paulinus dignum fama ſua ratus, qua ne/ mo illa tempeſtate militaris rei callidior habebatur, de to to genere belli cenſere, feſtinationem hoſtibus, moram ip ſis utilem diſſeruit. Exercitum Vitellij uniuerſum adue/ niſſe nec multum uirium a tergo, quoniam Galliæ tu meant, deſerere Rheni ripam irrupturis tam infeſtis na tionibus non conducat. Britanicum militem hoſte & mari diſtineri, Hiſpanias armis non ita redundare, pro uinciam Narbonenſem incurſu claſſis, & aduerſo præ/ lio contremuiſſe, Clauſam alpibus & nullo maris ſub/ ſidio tranſpadanam Italiam, atq; ipſo tranſitu exercitus uaſtatam. Non frumentum usquam exercitui, nec exer

citum ſine copijs retineri poſſe. Iam germanos, quod genus militum apud hoſtes atrociſſimũ ſit, tracto in æſtatem bello, fluxis corporibus mutationẽ ſoli cœliq; haud toleraturos. Multa bella impetu ualida per tædia et moras euanuiſſe. Contra ipſis omnia opulenta & fida, Pannoniam, Mœſiam Dalmatiam, Orientem cum integris exercitibus, Italiam & caput rerum Vrbem, Senatumq; & Populum nunquam obſcura nomina & ſi aliquando obumbrentur. Publicas priuataſq; opes, & immenſam pecuniam inter ciuiles diſcordias ferro ualidiorẽ. Corpora militũ aut Italiæ ſueta, aut æſtibus. Obiacere flumen Padum, tutas uiris muriſq; urbes, e quibus nullã hoſti ceſſurã, Placentiæ defenſione exploratũ, Proinde duceret bellũ paucis diebus. Quartãdecimã legionẽ magnam ipſa fama Mœſiacis copijs affore. Tũ rurſus deliberatum, et ſi præliũ placuiſſet, auctis uiribus certaturos, Accedebat ſententiæ Paulini Marius celſus. Idem placere Annio Gallo paucos ante dies lapſu equi afflicto, miſſi qui cõſiliũ eius ſciſcitarẽtur, retulerãt. Otho pronus ad decertãdũ. Frater eius Titianus, et præfectus prætorij Proculus imperitia properãtes, fortunã et deos et numẽ Othonis adeſſe cõſilijs, affore conatibus teſtabãtur. Neu quis obuiã ire ſententiæ auderet, in adulationẽ cõceſſerãt. Poſtq̃ pugnari placitũ, intereſſe pugnæ Imperatorẽ, an ſeponi melius foret, dubitauere. Paulino & Celſo iã non aduerſantibus ne principẽ obiectare periculis uiderentur. Iidẽ illi deterioris cõſilij auctores perpulere, ut Brixellũ concederet, ac dubijs præliorum exẽptus ſummæ rerũ & Imperij ſe ipſum reſeruaret. Is primus dies Othonianas partes afflixit. Nãq; et cũ ipſo prætoriarum co-

bortium, & ſpiculatorum equitumq́; ualida manus di ſceſſit, & remanentium fractus animus, quando ſuſpe cti duces, & Otho cui uni apud militem fides, dum et ipſe non niſi militibus credit. Imperia ducum in incerto reliquerat. Nihil eorum Vitellianos fallebat, crebris ut in ciuili bello transfugis, & exploratores cura diuerſa ſciſcitandi, ſua non occultabant. Quieti intentiq; Cæci/ na ac Valens, quando hoſtis imprudentia rueret (quod loco ſapientiæ eſt) alienam ſtultitiam opperiebantur. In choato ponte tranſitum Padi ſimulantes, aduerſus oppo ſitam gladiatorum manum. ac ne ipſorum miles ſegne otium tereret naues pari inter ſe ſpacio ualidis utrinq; trabibus connexæ aduerſum in flumen dirigebantur, ia/ ctis inſuper anchoris quæ firmitatem pontis continerēt. Sed anchorarum funes non extenti fluitabant, ut auge/ ſcente flumine, inoffenſus ordo nauiū attolleretur. Clau/ debat pontem impoſita turris, & in extremam nauem educta, Vnde tormentis ac machinis hoſtes propulſarē tur. Othoniani in ripa turrim ſtruxerant, ſaxaq; & fa ces iaculabantur. Et erat inſula amne medio, in quam gladiatores nauibus molientes, Germani nando præla/ bebātur. Ac forte plures tranſgreſſos, completis lyburni cis per promptiſſimos gladiatorum Macer aggreditur. Sed neq; ea conſtantia gladiatoribus ad prælia quæ mi litibus, nec perinde nutantes e nauibus, q̄ ſtabili gradu e ripa uulnera dirigebant. Et cum uarijs trepidantium inclinationibus immixti remiges propugnatoresq́; tur barentur, deſilire in uada ultro Germani, retentare pup pes, ſcandere foros, aut cominus mergere, quæ cuncta in oculis utriusq; exercitus, quanto lætiora Vitellianis, tan

to acrius Othoniani *cauſam auctoremq́; cladis deteſta/ bantur* . Et *prælium quidem abruptis quæ ſuperfuerant nauibus, fuga diremptum* . Macer *ad exitium poſceba/ tur* . Iamq; *uulneratum eminus lancea, ſtrictis gladijs inuaſerant, cum incurſu tribunorum centurionũq; pro/ tegitur* . Nec *multo poſt* Veſtricius Spurina *iuſſu* Otho *nis, relicto* Placentiæ *modico præſidio, cum cohortibus ſubuenit* . Dein Flauium Sabinum *conſulem deſignatũ* Otho *rectorem copijs miſit, quibus* Macer *præfuerat, læ to milite ad mutationem ducum, & ducibus ob crebras ſeditiones, tam infeſtam militiã aſpernantibus* . Inuenio *apud quoſdã auctores pauore belli, ſeu faſtidio utriusq; principis. quorum flagitia ac dedecus apertiore in dies fama noſcebantur, dubitaſſe exercitus, num poſito certa mine, uel ipſi in medium conſultarent, uel* Senatui *per/ mitterent legere* Imperatorem . Atq; *eo duces* Othonia *nos ſpacium ac moras ſuaſiſſe, præcipue* Paulinum, *ꝙ uetuſtiſſimus conſiliarium & militia clarus gloriam nomenq́;* Britannicis *expeditionibus meruiſſet* . Ego *ut conceſſerim apud paucos tacito uoto quietem pro diſcor/ dia, bonum & innocentem principem pro peſſimis ac flagitioſiſſimis expetitum* . Ita *neq;* Paulinũ, *qua pru/ dentia fuit, ſperaſſe corruptiſſimo ſæculo tantam uulgi moderationem reor, ut qui pacem belli amore turbaue/ rant, bellum pacis caritate deponerent, neq; aut exerci/ tus linguis moribusq́; diſſonos, in hunc conſenſum po/ tuiſſe coaleſcere*, Aut *legatos ac duces magna ex parte luxus, egeſtatis, ſcelerum ſibi conſcios niſi pollutum ob ſtrictumq; moribus ſuis principem paſſuros* . Vetus *ac iam pridem inſita mortalibus potentiæ cupido cum* Im/

perij magnitudine adoleuit, erupitq; . Nam rebus mo/dicis æqualitas facile habebatur, ſed ubi ſub acto Orbe, & æmulis urbibus, regibus ue exciſis ſecuras opes concupiſcere uacuum fuit, prima inter patres plebemq; certamina exarſere. Modo turbulenti Tribuni, modo Conſules præualidi, & in urbe ac foro tentamenta ciuilium bellorum. Mox e plebe infima C. Marius, & nobiliũ ſæuiſſimus L. Sylla, uictam armis libertatem in domi/nationem uerterunt. Poſt quos Cn. Pompeius occultior non melior. Et nunquam poſtea niſi de principatu quæſitum. Non diſceſſere ab armis in Pharſalia ac Philip/pis ciuium legiones, nedum Othonis ac Vitellij exerci/tus ſponte poſituri bellum fuerint. Eadem illos deum ira, eadem hominum rabies, eædem ſcelerum cauſæ in diſcordiam egere. Quod ſingulis uelut ictibus tranſa/cta ſunt bella, ignauia principum factum eſt. Sed me ueterum nouorumq; morum reputatio longius tulit. Nũc ad rerum ordinem uenio. Profecto Brixellum Othone honor Imperij penes Titianum fratrem, ius ac poteſtas penes Proculum præfectum. Celſus & Paulinus, cum prudentia eorum nemo uteretur, inani nomine ducum, alienæ culpæ prætendebantur. Tribuni centurionesq; ambigui, q̃ ſpretis melioribus, deterrimi ualebant. Miles alacer, qui tamen iuſſa ducum interpretari q̃ exe/qui mallet. Promoueri ad quartum a Bebriaco caſtra placuit, adeo imperite ut quãq̃ uerno tempore anni, & tot circum amnibus, penuria aquæ fatigarentur. Ibi de prælio dubitatum, Othone per litteras flagitante, ut maturarent, militibus, ut Imperator pugnæ adeſſet poſcen/tibus, pleriq; copias trans Padum agentes acciri poſtu/

labant. Nec perinde diiudicari poteſt quod optimum factu fuerit, quã peſſimum fuiſſe quod factum eſt, non ut ad pugnam, ſed ad bellandum profecti. Confluentes Padi & Abduæ fluminum.xvi.inde millium ſpacio diſtantes petebant. Celſo & Paulino abnuentibus, militem itinere feſſum, ſarcinis grauem, obijcere hoſti, non amiſuro, quo minus expeditus et uix quattuor millia paſſuũ progreſſus, aut incompoſitos in agmine, aut diſperſos, & uallum molientes aggrederetur. Titianus & Proculus, ubi conſilijs uincerentur, ad ius Imperij tranſibãt. Aderat ſane citus equo Numida cum atrocibus mandatis, quibus Otho increpita ducum ſegnitia rem in diſcrimen mitti iubebat, æger mora & ſpei impatiens. Eodẽ die ad Cæcinam operi pontis intentum, duo prætoriarum cohortium tribuni colloquium eius poſtulantes uenerunt. Audire conditiones, ac reddere parabat, cum præcipites exploratores adeſſe hoſtem nunciauere. Interruptus tribunorum ſermo eoq; incertum fuit, inſidias an proditionem, uel aliquod honeſtum conſilium cæptauerint. Cæcina dimiſſis tribunis, reuectus in caſtra. Datum iuſſu Fabij Valentis pugnæ ſignum, et militem in armis inuenit. Dum legiones de ordine agminis ſortiũtur, equites prorupere, et mirũ dictu, a paucioribus Othonianis quo minus in uallum impingerentur, Italicæ legionis uirtute deterriti ſunt, quæ aſtrictis mucronibus redire pulſos, et pugnam reſumere coegit. Diſpoſita Vitellianarũ legionum acie ſine trepidatione, et enim (q̃q̃ uicino hoſte) aſpectus armorũ dẽſis arbuſtis prohibebatur. Apud Othonianos pauidi duces, miles ducibus infenſus, mixta uehicula & lixæ, & præruptis utrinq; foſſis

accurſu quartadecimani. Et *ducibus* Othonis *iam pridem profugis*, *Cæcina ac* Valens *ſubſidijs ſuos firmabant*. Acceſſit *recens auxilium* Varenus Alphenus *cũ* Batauis *fuſa gladiatorum manu*, *quem nauibus tranſuectam oppoſitæ cohortes in ipſo flumine trucidauerãt*. Ita *uictores latus hoſtium inuecti*, & *media acie perrupta fugere paſſim* Othoniani Bebriacum *petentes*. Im*menſum id ſpacium*, *obſtructæ ſtrage corporũ uiæ*, *quo plus cædis fuit*. Neq; *enim ciuilibus prælijs capti in prædam uertuntur*. Suetonius Paulinus & Licinius Pro*culus diuerſis itineribus caſtra uitauere*. Vedium Aqui*lam tertiædecimæ legionis legatum ira militum inconſultus pauor obtulit*. Multo *adhuc die uallum ingreſſus*, *clamore ſeditioſorum* & *fugacium circumſtrepitur*. Non *probris non manibus abſtinent*, *deſertorem prodito remq; increpant*, *nullo proprio crimine eius ſed more uulgi ſuum quisq; flagitium alijs obiectantes*. Titianũ & Celſum *nox iuuit diſpoſitis iã excubijs*, *cõpreſſusq; militibus*, *quos* Annius Gallus *precibus*, *conſilio*, *auctoritate flexerat*, *ne ſuper cladem aduerſæ pugnæ ſuismet ipſi cædibus ſæuirent*. Siue *finis bello ueniſſet*, *ſeu reſumere arma mallent*, *unicum uictis in conſenſu leuamentum*. Cæteris *fractus animus*. Prætorianus *miles*, *non uirtute ſe*, *ſed proditione uictum fremebat*. Ne Vitellia*nis quidem incruentam fuiſſe uictoriam*, *pulſo equite*, *rapta legionis* Aquila. Supereſſe *cum ipſo* Othone *militum quod trans* Padum *fuerit*. Venire Mœſicas *legiones*, *magnam exercitus partem* Bebriaci *remanſiſſe*, *hos certe nondum uictos*, & *ſi ita ferret*, *honeſtius in acie perituros*. His *cogitationibus truces aut pauidi extrema*

deſperatione ad iram ſæpius quã in formidinem ſtimu/labantur. At Vitellianus exercitus ad quintum a Be/briaco lapidem conſedit, non auſis ducibus eodem die oppugnationem caſtrorum. Simul uoluntaria deditio ſperabatur. Sed expeditis & tantum ad præliũ egreſſis munimentum fuere arma & uictoria. Poſtera die haud ambigua Othoniani exercitus uoluntate, & qui fero/ciores fuerant ad pœnitentiam inclinantibus, miſſa le/gatione, apud duces Vitellianos dubitatum quo minus pacem concederent legati paulisper retenti, ea res hæſita/tionem attulit, ignaris adhuc an impetraſſent. Mox re/miſſa legatione patuit uallum. Tum uicti uictoresq́; in lachrymas effuſi, ſortem ciuilium armorum miſera læti/tia deteſtantes. Iisdem tentorijs alij fratrum, alij propin quorum uulnera fouebant. Spes & præmia in ambi/guo, Certa funera & luctus. Nec quisquam adeo ma/li expers, ut non aliquam mortem mœreret. Requiſitũ Orphidij legati corpus honore ſolito crematur. Paucos neceſſarij ipſorum ſepeliuere. Cæterum uulgus ſuper hu/mum relictum. Opperiebatur Otho nuncium pugnæ nequaquam trepidus, & conſilij certus. Mœſta primũ fama, dein profugi e prælio perditas res patefaciunt. Non expectauit militum ardor uocem Imperatoris, bo/num habere animum iubebant. ſupereſſe adhuc nouas uires, & ipſos extrema paſſuros, auſurosq́;, neq; erat adulatio. Ire in aciem, excitare partium fortunam furo re quodam & inſtinctu flagrabant, qui procul aſtite/rant, tendere manus, & proximi prehenſare genua, promptiſſimo Plotio Firmo (is prætorij præfectus erat) identidem orabat, ne fidiſſimum exercitum, ne optime

meritos milites deſereret, maiore animo tolerari āduerſa q̄ relinqui, Fortes *& ſtrenuos etiam contra fortunam inſiſtere ſpei,* Timidos *& ignauos ad deſperationem for midine properare . Quas inter uoces ut flexerat uul tum, aut indurauerat* Otho, *clamor & gemitus .* Nec *prætoriani tantum proprius* Othonis *miles , ſed præmiſ ſi e* Mœſia *eandem obſtinationem aduentantis exercitus,* Legiones Aquileiam *ingreſſas nunciabant .* Vt *nemo dubitet potuiſſe renouari bellum atrox, lugubre, incer tum uictis & uictoribus .* Ipſe *auerſus a conſilijs belli.* Hunc *inquit animum, hanc uirtutem ueſtram ultro pe riculis obijcere nimis grande uitæ meæ precium puto.* Quanto *plus ſpei oſtenditis, ſi uiuere placeret; tanto pul chrior mors erit .* Experti *inuicem ſumus ego ac fortuna,* Nec *tempus computaueritis, difficilius eſt temperare fœ licitati, qua te non putes diu uſurum .* Ciuile *bellum a* Vitellio *cœpit, & ut de principatu certaremus armis, initium illic fuit,* Ne *plusquam ſemel certemus penes me exemplum erit .* Hinc Othonem *poſteritas æſtimet.* Fruetur Vitellius *fratre, coniuge, liberis, mihi non ultio ne neq; ſolatijs opus eſt .* Alij *diutius* Imperium *tenue runt, nemo tam fortiter reliquerit .* An *ego tantum* Ro*manæ pubis,tot egregios exercitus ſterni rurſus,et* Reip. *eripi patiar ?* Eat *hic mecum animus tanq̄ perituri pro me fueritis .* Sed *eſte ſuperſtites, nec diu moremur, ego in columitatem ueſtram, uos conſtantiam meam .* Plura *de extremis loqui , pars ignauiæ eſt . præcipuum deſtina tionis meæ documentum habete , ꝙ de nemine queror.* Nam *incuſare deos uel homines, eius eſt , qui uiuere uelit .* Talia *locutus, ut cuiq; ætas aut dignitas, comiter*

appellatos, irent propere, neu remanendo iram uictoris aſperarent, Iuuenes auctoritate, ſenes precibus monebat placidus ore, intrepidus uerbis intempeſtiuas ſuorum lachrymas cohercens. Dari naues ac uehicula abeunti/bus iubet, libellos epiſtolasq; ſtudio erga ſe, aut in Vitel/lium contumelijs inſignes abolet. Pecunias diſtribuit parce, nec ut periturus. Mox Saluium Cocceanum fra tris filium prima iuuenta trepidum & mœrentem, ul/tro ſolatus eſt, laudando pietatem eius, caſtigando for/midinem. An Vitelliũ tam immitis animi fore, ut pro incolumi tota domo, ne hanc quidem ſibi gratiam red/deret? Mereri ſe feſtinato exitu clementiam uictoris. Non enim ultima deſperatione, ſed poſcente prælium exerci/tu, remiſiſſe Reipub. nouiſſimum caſum. Satis ſibi no/minis, ſatis poſteris ſuis nobilitatis quæſitum. Poſt Iu lios, Claudios, Sergios ſe primum, in familiam nouam Imperium intuliſſe. Proinde erecto animo capeſſeret ui tam, neu patruum ſibi Othonem fuiſſe, aut obliuiſceretur unquam, aut nimium meminiſſet. Poſtquam dimotis omnibus, paulum requieuit, atq; illum ſupremas iam curas animo uolutantem repens tumultus auertit, nun ciata conſternatione ac licentia militum. Namq; abeun tibus exitum minitabantur, atrociſſima in Verginium ui, quem clauſa domo obſidebant. Increpitis ſeditionis auctoribus regreſſus, uacauit abeuntium alloquijs, do/nec omnes inuiolati digrederentur. Veſperaſcente die, ſitim hauſtu gelidæ aquæ ſedauit. Tum allatis pugio/nibus duobus, cum utrunq; pertentaſſet, alterum capiti ſubdidit. Et explorato iam profectos amicos, noctem quietam, utq; affirmatur, non inſomnem egit. Luce pri

ma in ferrum pectore incubuit. Ad *gemitum morientis ingreſſi liberti, ſeruiq;*, & Plotius Firmus *prætorij præfectus, unum uulnus inuenere*. F*unus maturatum, ambitioſis id precibus petierat, ne amputaretur caput ludibrio futurum*. T*ulere corpus prætoriæ cohortes, cum laudibus & lachrymis, uulnus manusq; eius exoſculantes*. Q*uidam militum iuxta rogum interfecere ſe, nõ noxa neq; ob metum, ſed æmulatione decoris, & caritate principis*. Ac *poſtea promiſcue* Bebriaci Placentiæ, *alijsq; in caſtris celebratum id genus mortis*. Othoni *ſepulchrum extructum eſt modicum et manſurum*. H*ũc uitæ finem habuit ſeptimo & triceſimo ætatis anno*. Origo *illi e municipio* Ferentino. P*ater conſularis, auus prætorius, maternum genus impar, nec tamen indecorum, pueritia ac iuuenta qualem monſtrauimus, duobus facinoribus altero flagitioſiſſimo, altero egregio, tantundem apud poſteros meruit bonæ famæ quantum malæ*. Vt *conquirere fabuloſa & fictis oblectare legentium animos procul grauitate cœpti operis crediderim, ita uulgatis traditisq; demere fidem non auſim*. D*ie quo* Bebriaci *certabatur, auem inuſitata ſpecie, apud* Regiũ Lepidum *celebri uico conſediſſe, incolæ memorant, nec deinde cœtu hominum, aut circum uolitantium alitum territã pulſam ue, donec* Otho *ſe ipſe interficeret*. T*ũ ablatam ex oculis, et tempora reputantibus initium fineq; miraculi cum* Othonis *exitu competiſſe*. I*n funere eius nouata luctu ac dolore militum ſeditio, nec erat qui coerceret*. Ad Verginium *uerſi, modo ut reciperet* Imperium, *nunc ut legatione apud* Cæcinam *ac* Valentem *fungeretur, minitantes orabant*. Verginius *per auer.*

ſam domus portam furtim digreſſus, irrumpentes fruſtratus eſt. Earum quæ Bixelli egerant, cohortium preces Rubrius Gallus tulit. Et uenia ſtatim impetrata, concedentibus ad uictorem, per Flauium Sabinum ijs copijs quibus præfuerat. Poſito ubiq; bello, magna pars Senatus extremum diſcrimen adijt, profecta cum Othone ab urbe, dein Mutinæ relicta. Illuc aduerſo de prælio allatum. Sed milites ut falſum rumorem aſpernantes, q: infenſum Othoni Senatum arbitrabantur cuſtodire ſermones, uultum habitumq; trahere in deterius. Conuitijs poſtremum ac probris cauſam & initiū cædis quærebant, cum alius inſuper metus Senatoribus inſtaret, ne præualidis iā Vitellij partibus cunctanter excæpiſſe uictoriam crederentur. Ita trepidi & utrinq; anxij coeunt, nemo priuatim expedito conſilio, inter multos ſocietate culpæ tutior. Onerabat pauentiū curas ordo Mutinēſis, arma et pecuniam offerendo appellabatq; patres conſultos intempeſtiuo honore. Notabile inde iurgium fuit, quo Licinius Cæcina Marcellum Eprium ut ambigua diſſerentem inuaſit. Nec cæteri ſententias aperiebant. Sed inuiſum memoria delationum expoſitumq; ad inuidiam Marcelli nomen irritauerat Cæcinam, ut nouus adhuc, & in Senatum nuper adſcitus magnis inimicitijs clareſceret. moderatione meliorum dirempti. Et rediere omnes Bononiam, rurſus conſiliaturi. Simul medio tempore plures nuncij ſperabantur, Bononiæ diuiſis per itinera qui recentiſſimum quemq; percontarentur. Interrogatus Othonis libertus cauſam digreſſus. habere ſe ſuprema eius mandata reſpondit. Ipſum uiuentem quidem relictum, ſed ſola poſteritatis cura, & abruptis

nitæ blandimentis. Hinc admiratio & plura interro/ gandi pudor. Atq; omnium animi in Vitelliũ inclina/ uere. Intereat conſilijs frater eius. L. Vitellius, ſeq; iam adulantibus offerebat cum repente Cenus libertus Nero/ nis, atroci mendacio uniuerſos perculit, affirmans ſuper/ uentu. xiiij. legionis, iunctis a Brixello uiribus, caſos ui/ ctores, Verſam partium fortunam. Cauſa fingendi fuit ut diplomata Othonis quæ nagligebantur, lætiore nun/ cio reualeſcerent. Et Cenus quidem rapidus in urbem uectus, paucos poſt dies iuſſu Vitellij pœnas luit. Sena/ torum periculum auctum, credentibus Othonianis mi/ litibus uera eſſe quæ afferebantur. Intendebat formidi/ nem ꝙ ſupplici conſilij facie, diſceſſum Mutina, deſertæq; partes forent. Nec ultra in commune congreſſi, ſibi quiſq; conſuluere, donec miſſæ a Fabio Valente epi/ ſtolæ demerent metum. Et mors Othonis quo lau/ dabilior, eo uelocius audita. At Romæ nihil trepida/ tionis. Cereales ludi ex more ſpectabantur. ut ceſſiſſe uita Othonem, & a Flauio Sabino præfecto urbis, quod erat in urbe militum in ſacramento Vitellij adactum, cer/ ti auctores in Theatrum attulerunt. Vitellio plauſere, Populus cum lauru ac floribus Galbæ imagines cir/ cum templa tulit, congeſtis in modum tumuli coronis iuxta lacum Curtij, quem locum Galba moriens ſangui/ ne infecerat. In Senatu cuncta longis aliorum prin/ cipatibus compoſita ſtatim decernuntur. Additæ er/ ga Germanicos exercitus laudes grateſq;, & miſ/ ſa legatio, quæ gaudio fungeretur. Recitatæ Fa/ bij Valentis epiſtolæ ad conſules ſcriptæ, haud immo/ derate. Gratior Cæcinæ modeſtia fuit, ꝙ non ſcripſiſſet.

Cæterum Italia grauius atq; atrocius q̃ bello afflictaba tur. Diſperſi per municipia, & Colonias Vitelliani, ſpoliare, rapere, ui & ſtupris polluere, in omne fas ne/ fasq; auidi, aut uenales. non ſacro, non profano abſtine/ bant. Et fuere qui inimicos ſuos ſpecie militum interfice rent. Ipſiq; milites regionum gnari, refertos agros, dites dominos in prædam, aut ſi repugnatum foret. ad exci/ dium deſtinabant, obnoxijs ducibus, & prohibere non auſis. Minus auaritiæ in Cæcina, plus ambitionis. Va lens ob lucra & quæſtus infamis, eoq; alienæ etiam cul pæ diſſimulator. Iam pridem attritis Italiæ rebus, tan tum peditum equitumq; uis, damnaq; & iniuriæ ægre tolerabantur. Interim Vitellius uictoriæ ſuæ neſcius, ut ad integrum bellum, reliquas Germanici exercitus uires trahebat. Pauci ueterum militum in hybernis reli/ cti, feſtinatis per Gallias delectibus ut remanen/ tium legionum nomina ſupplerentur. Cura belli Hordeonio Flacco permiſſa, Ipſe e Britannico delectu octo millia ſibi adiunxit. Et paucorum dierum iter pro greſſus proſperas apud Bebriacum res, ac morte Otho/ nis concidiſſe bellum accepit. Vocata concione uirtutem militum laudibus cumulat. Poſtulante exercitu, ut li/ bertum ſuum Aſiaticum equeſtri dignitate donaret, in/ honeſtam adulationem compeſcit. Dein mobilitate in/ genij, quod palam abnuerat, inter ſecreta conuiuij lar/ gitur. honorauitq; Aſiaticum anulis, fœdum mancipiũ, & malis artibus ambitioſum. Iisdem diebus acceſſiſſe partibus utranq; Mauritaniam interfecto procuratore Albino, nuncij uenere. Luceius Albinus a Nerone Mau ritaniæ Cæſarienſi præpoſitus, addita per Galbam Tin

gitanæ

gitanæ prouinciæ administratione, haud ſpernendis ui ribus agebat. xyiij. cohortes, quinq; alæ, ingens Mauro *rum numerus aderat*. per *latrocinia & raptus apta bello manus,* Cæſo Galba *in* Othone *pronus, nec* Afri*ca contentus,* Hiſpaniæ *anguſto freto diremptæ immi nebat*. Inde Cliuio Ruſo *metus, & decimam legionem propinquare littori, ut tranſmiſſurus iuſſit*. Præmiſſi *centuriones qui* Maurorum *animos* Vitellio *conciliarēt.* Neq; *arduū fuit magna per prouincias* Germanici *exer citus fama*. Spargebatur *inſuper ſpreto procuratoris uo cabulo,* Albinum *inſigne regis, &* Iubæ *nomen uſur pare*. Ita *mutatis animis,* Aſinius Pollio *alæ præfectus e fidiſſimis* Albino & Feſtus *ac* Scipio *cohortium præ fecti opprimuntur*. Ipſe Albinus *dum e* Tingitana *pro uincia* Cæſarienſem Mauritaniam *petit, appulſus litto ri trucidatur*. Vxor *eius cum ſe percuſſoribus obtuliſſēt, ſimul interfecta eſt*. Nihil *eorum quæ fierent* Vitellio *in quirente, breui auditu, quanuis magna tranſibat, impar curis grauioribus*. Exercitum *itinere terreſtri pergere iubet*. Ipſe Arare *flumine deuehitur, nullo principali ap paratu, ſed uetere egeſtate conſpicuus, donec* Iunius Blæſus Lugdunenſis Galliæ *rector, genere illuſtri, largus ani mo & par opibus, circundaret principis miniſteria, co mitaretur liberaliter eo ipſo ingratus, quanuis odium* Vitellius *humilibus blanditijs uelaret*, Praſto *fuere* Lugduni *uictricium uictarumq; partium duces*. Va lentem & Cæcinam *pro concione laudatos, curuli ſuæ circumpoſuit*. Mox *uniuerſum exercitum occurrere in fanti filio iubet*. Perlatum & *paludamento opertum ſi nu retinens,* Germanicum *appellauit, cinxitq; cunctis*

fortunæ principalis inſignibus. Nimius honos inter ſe/cunda rebus aduerſis in ſolacium ceſſit. Tum interfe/cti centuriones promptiſſimi Othonianorum, unde præcipua in Vitellium alienatio per Illyricos exercitus. Si/mul cæteræ legiones contactu, & aduerſus Germanicos milites, inuidia, bellum meditabantur. Suetoniũ Pau/linum ac Licinium Proculum triſti mora ſqualidos te/nuit, donec auditi, neceſſarijs magis defenſionibus quã honeſtis uterentur. Proditionem ultro imputabant, Spacium longi ante prælium itineris, fatigationem Otho/nianorum, permixtum uehiculis agmen, ac pleraq; fortuita fraudi ſuæ aſſignantes. Et Vitellius credidit de perfidia, & fidem abſoluit. Saluius Titianus Othonis frater nullum diſcrimen adijt, pietate & ignauia excuſatus. Mario Celſo conſulatus ſeruatur. Sed creditum fama, obiectumq; mox in Senatu Cæcilio Simplici quod eũ honorem pecunia mercari, nec ſine exitio Celſi uoluiſſet. Reſtitit Vitellius, deditq; poſtea conſulatum Simplici innoxium & inemptum. Thracalum aduerſus crimi/nantes Galleria uxor Vitellij protexit. Inter magnorũ uirorum diſcrimina (pudendum dictu) Mariccus qui/dam e plebe Boiorum inſerere ſeſe fortunæ, & prouocare arma Romana, ſimulatione numinum auſus eſt. Iáq; aſſertor Galliarum & deus (nomen id ſibi indiderat) concitis octo millibus hominum, proximos Heduorum pagos trahebat, cum grauiſſima ciuitas electa iuuentute adiectis a Vitellio cohortibus, fanaticam multitudinem diſiecit. Captus in eo prælio Mariccus, ac mox feris obiectus, quia non laniabatur, ſtolidum uulgus inuio/labilem credebat, donec ſpectante Vitellio interfectus

eſt. Nec ultra in defectores aut bona cuiuſquam ſaeui/tum. Rata fuere eorum qui acie Othoniana ceciderant teſtamenta, aut lex inteſtatis, Prorſus ſi luxuriae temperares, auaritiam non timeres. Epularum fœda & inexplebilis libido. Ex urbe atq; Italia irritamenta gulae geſtabantur, ſtrepentibus ab utroq; mari itineribus, exhauſti conuiuiorum apparatibus principes ciuitatum. uaſtabantur ipſae ciuitates, degenerabat a labore ac uirtute miles, aſſuetudine uoluptatum, & contemptu ducis. Praemiſit in urbem edictum, quo uocabulum Auguſti differret, Caeſaris non reciperet, cum de poteſtate nihil detraheret. Pulſi Italia mathematici. Cautum ſenere, ne equites Ro. ludo & arena pollueruntur. Priores id principes pecunia & ſaepius ui perpulerant. Ac pleraq; municipia & coloniae aemulabantur corruptis ſinum quemq; adoleſcentium pretio illicere. Sed Vitellius aduentu fratris, & irrepentibus dominationis magiſtris, ſuperbior & atrocior occidi Dolabellam iuſſit, quem in Coloniam Aquinatem ſepoſitum ab Othone rettulimus. Dolabella audita morte Othonis urbem introierat. Id ei Plautius Varus praetura functus, ex intimis Dolabellae amicis apud Flauium Sabinum praefectum urbis obiecit, tanquam rupta cuſtodia, ducē ſe uictis partibus oſtentaſſet. Addidit temptatam cohortem, quae Hoſtiae ageret. nec ullis tantorum criminum probationibus in poenitentiam uerſus ſeram ueniam poſt ſcelus quaerebat. Cunctantem ſuper tanta re Flauium Sabinum Triara. L. Vitellij uxor, ultra fœminam ferox terruit, e periculo prnicipis famā clementiae affectare. Sabinus ſuopte ingenio mitis, ubi formido inceſſis/

ſet, facilis mutatu, & in alieno diſcrimine ſibi pauens ne alleuaſſe uideretur, impulit ruentem. Igitur Vitellius metu & odio ꝗ Petroniam uxorem eius, mox Dolabella in matrimonium accæpiſſet, uocatum per epiſtolas, uitata Flaminiæ uiæ celebritate, diuertere Interannam, atq; ibi interfici iuſſit. Longum interfectori uiſum, in itinere ac taberna proiectum humi iugulauit. magna cū inuidia noui principatus, cuius hoc primum ſpecimen noſcebatur. Et Triariæ licentiam modeſtum e proximo exemplum onerabat Galeria Imperatoris uxor, non minax triſtibus. Et pari probitate mater Vitelliorum Sextilia antiqui moris, dixiſſe quin etiam ad primas filij ſui epiſtolas ferebatur, non Germanicum a ſe, ſed Vitellium genitum. Nec ullis poſtea fortunæ illecebris, aut ambitu ciuitatis in gaudium euecta, domus ſuæ tantum aduerſa ſenſit. Digreſſum a Lugduno Vitellium. M. Cliuius Rufus aſſequitur, omiſſa Hiſpania, lætitiam & gratulationem uultu ferens, animo anxius, & petitum ſe criminationibus gnarus. Hilarius Cæſaris libertus detulerat, tanquam audito Vitellij & Othonis principatu, propriam ipſe potentiam, & poſſeſſionem Hiſpaniarum tentaſſet. Eoq; diplomatibus nullum principē præſcripſiſſet, Interpretabatur quædam exhortationibus eius contumelioſa in Vitellium, et pro ſe ipſo popularia. Auctoritas Cliuij præualuit, ut puniri ultro libertum ſuum Vitellius iuberet. Cliuius comitatu principis adiectus, non adempta Hiſpania quam rexit abſens, exemplo. L. Arruncij, quem Tiberius Cæſar ob metum, Vitellius Cliuium nulla formidine retinebat. Non idem Trebellio maximo honos. profugerat Britannia ob iracun-

diam militum. Miſſus eſt in locum eius Vectius Bola/*nus e præſentibus angebat* Vitellium *uictarum legio/num haud quaquam fractus animus.* Sparſæ per Ita/*liam & uictoribus permixtæ hoſtilia loquebantur, præ/cipua quartadecimanorum ferocia, qui ſe uictos abnue bant.* Quippe Bebriacenſi *acie uexillarijs tantum pulſis uires legionis non affuiſſe.* Remitti eos *in* Britanniam, *unde a* Nerone *exciti erant, placuit. atq; interim* Bata/*uorum cohortes una tendere, ob ueterem aduerſus quar tadecimanos diſcordiam.* Nec *diu in tantis armatorũ odijs quies fuit.* Auguſtæ Taurinorum *dum opificem quendam* Batauis *ut fraudatorem inſectatur, legiona/rius ut hoſpitem tuetur, ſui cuiq; commilitones aggrega/ti, a conuicijs ad cædem tranſiere, et prælium atrox ar ſiſſet, ni duæ prætoriæ cohortes cauſam quartadecimano rum ſecutæ, his fiduciam, & metum* Batauis *feciſſent, quos* Vitellius *agmini ſuo iungi ut fidos,* Legionem Grais *alpibus traductam eo flexu itineris ire iubet, quo* Viennam *uitarent.* Namq; & Viennenſes *timebantur.* Nocte *qua proficiſcebatur legio, relictis paſſim ignibus pars* Taurinæ *coloniæ ambuſta.* Quod *damnum ut pleraq; belli mala, maioribus aliarum urbium cladi/bus obliteratum eſt.* Quartadecimani *poſtquã alpibus digreſſi ſunt, ſeditioſiſſimus quiſq; ſigna* Viennam *fere/bant, conſenſu meliorum compreſſi,* Et *legio in* Britan/*niam tranſuecta.* Proximus Vitellio *e prætorijs cohorti bus metus erat.* Separatæ *primum, deinde addito ho/neſtæ miſſionis lenimento arma ad tribunos ſuos fere/bant, donec motum a* Veſpaſiano *bellum crebreſceret.* Tum *reſumpta militia, robur* Flauianarum *partium fue*

re. prima claſſicorum legio in Hiſpania miſſa ut pace & otio miteſceret. Vndecima ac ſeptima ſuis Hybernis reddita. Tertiā decimam ſtruere amphitheatra iuſſit. Nam Cæcina Cremonæ, Valens Bononiæ ſpectaculum gladiatorum edere parabant, nunquam ita ad curas intento Vitellio, ut uoluptates obliuiſceretur. Et quidē partes modeſte diſtinxerat. apud uictores orta ſeditio ludicrorum initio, numerus cæſorum inuidiam bello au/xit. Diſcubuerat Vitellius Ticini adhibito ad epulas Verginio. Lagati tribuniq; ex moribus Imperatoꝝ ſeueritatē æmulantur, uel tempeſtiuis conuiuijs gaudent. perinde miles intentus aut licentioſus. Apud Vitellium omnia indiſpoſita, temulenta, peruigilijs ac bacchanalibus q̄ diſciplinæ et caſtris propiora. Igitur duobus militibus altero legionis quintæ, altero e Gallis auxiliaribus, per laſciuiam ad certamen luctandi accenſis. Poſtquam le/gionarius prociderat, inſultante Gallo, & ijs qui ad ſpectandum conuenerant, in ſtudia deductis, erupere legionarij in perniciem auxiliorum, ac duæ cohortes interfe/ctæ. Remedium tumultus fuit alius tumultus. Puluis procul & arma aſpiciebantur. Conclamatum repente. xiiij. legionem uerſo itinere ad prælium uenire, ſed erant agminis coactores. Agniti dempſere ſollicitu//dinem. Interim Verginij ſeruus forte obuius, ut percuſſor Vitellij inſimulatur, & ruebat ad conuiuium miles mortem Verginij expoſcens. Ne Vitellius quidem quanq̄ ad omnes ſuſpitiones pauidus, de innocentia eius dubitauit. ægre tamen cohibiti qui exitium uiri conſularis, & quondam ducis ſui flagitabant. Nec quemquam ſæpius quàm Verginium omnis ſeditio in

feſtauit. Manebat admiratio uiri & fama, ſed oderant ut faſtiditi. Poſtera die Vitellius Senatus legatione quã ubi opperiri iuſſerat audita, transgreſſus in caſtra, ultro pietatem militum collaudauit, frementibus auxilijs, tantum impunitatis atq; arrogantiæ legionarijs acceſſiſſe. Cohortes Batauorum, ne quid truculentius auderent, in Germaniam remiſſæ, principium interno ſimul externoq; bello parantibus fatis. Reddita ciuitatibus Gallorum auxilia, ingens numerus, & prima ſtatim defectione inter inania belli aſſumptus. Cæterum ut largitionibus affectæ, tamen Imperij opes ſufficerent, amputari legionum auxiliorumq; numeros iubet, uetitis ſupplementis. Et promiſcuæ miſſiones offerebantur. Exitiale id Reip. ingratum militi, cui eadem munia inter paucos, periculaq; ac labor crebrius redibant, & uires luxu corrumpebantur, contra ueterem diſciplinam, & inſtituta maiorum. apud quos uirtute quã pecunia res Romana melius ſtetit. Inde Vitellius Cremonam flexit. et ſpectato munere Cæcinæ, inſiſtere Bebriacenſibus campis, ac ueſtigia recentis uictoriæ luſtrare oculis concupiuit. Fœdum atq; atrox ſpectaculum intra. xl. pugnæ diem lacera corpora, trunci artus, putres uirorum equorumq; formæ infecta tabo humus, protritis arboribus atq; frugibus dira uaſtitas. nec minus inhumana pars uiæ, quã Cremonenſes Lauru roſisq; conſtrauerant, extructis altaribus, cæſisq; uictimis, regium in morem. quæ læta in præſens, mox perniciem ipſis fecere. Aderant Valens et Cæcina, monſtrabãtq; pugnæ locos. hinc erupiſſe legionum agmen, hinc equites coortos. Inde circumfuſas auxiliorum manus. Iam tribuni præfectiq; ſua

quiſq; facta extollentes, falſo uera aut maiora uero mi/ſcebant. Vulgus quoq; militum clamore & gaudio, de flectere uia, ſpacia certaminum recognoſcere, aggerem armorum, ſtrues corporum intueri, mirariq́;. Et erant quos uaria ſors rerum, lachrymaeq; & miſericordia ſu/biret. At non Vitellius flexit oculos, nec tot millia inſe/pultorum ciuium exhorruit. Laetus ultro, & tam pro pinquae ſortis ignaris inſtaurabat ſacrum dijs loci. Exin Bononiae a Fabio Valente gladiatorũ ſpectaculũ editur aduecto ex uerbe cultu. quantoq; magis propinquabat tanto corruptius iter immixtis hyſtrionibus & ſpado/num gregibus, & caetero Neronianae aulae ingenio. Namq; & Neronem ipſum Vitellius admiratione cele/brabat, ſectari cantantem ſolitus, non neceſſitate qua ho neſtiſſimus quiſq;, ſed luxu et ſaginae mancipatus em/ptusq́;. Vt Valenti & Cecinae uacuos honoris menſes aperiret, coartati aliorum conſulatus, diſſimulatus. M. Macri, tanquam Othonianarum partium ducis, Et Valerium Marinum deſtinatum a Galba conſulem di/ſtulit, nulla offenſa, ſed mitem, & iniuriam ſegniter la/turum. Pedanius Coſta omittitur ingratus principi, ut aduerſus Neronem auſus, & Verginij extimulator. Sed alias protulit cauſas, actaeq; inſuper Vitellio gratiae con ſuetudine ſeruitij. Non ultra paucos dies quãq̃ acribus initijs coeptum mendacium ualuit. Extiterat quidam Scribonianum ſe camerinum ferens, neronianorum tem porum metu in hiſtria occultatum ꝙ illic clientelae et agriueterũ craſſorũ ac nominis fauor manebat. Igitur deterrimo quoq; in argumentũ fabulae aſſumpto, uulgus credulum, & quidam militum errore ueri ſeu turbarũ

ſtudio, certatim aggregabantur. Cum pertractus ad Vitellium, interrogatus quis nam mortalium eſſet, poſtquam nulla dictis fides & a domino noſcebatur, conditione fugitiuus nomine Geta, ſumptum de eo ſuppliciũ in ſeruilem modum. Vix credibile memoratu eſt, quãtum ſuperbiæ ſocordiæq; Vitellio adoleuerit, poſtquam ſpeculatores e Syria Iudæaq; adactum in uerba eius oriẽtem nunciauere. Nam & ſi uagis adhuc & incertis auctoribus, erat tamen in ore famaq; Veſpaſianus, ac plerumq; ad nomen eius Vitellius excitabatur. Tum ipſe exercitusq; ut nullo æmulo, ſæuitia, libidine, raptu, in externos mores proruperant. At Veſpaſianus bellum armaq; & procul uel iuxta ſitas uires circunſpectabat. Miles ipſi adeo paratus, ut præeuntem ſacramentum, et fauſta Vitellio omnia precantem, per ſilentiũ audierint. Mutiani animus nec Veſpaſiano alienus, & in Titum pronior præfectus Aegypti Alexander conſilia ſociauerat. Tertiam legionem, ꝙ de Syria in Mœſiam tranſiſſet, ſuam numerabat, cæteræ Illyrici legiones ſecuturæ ſperabantur. Namq; omnes exercitus flammauerat arrogantia uenientium a Vitellio militum, ꝙ truces corpore, horridi ſermone cæteros ut impares irridebant. Sed inerat a mole belli plerunq; conctatio, & Veſpaſianus modo in ſpem erectus, aliquando aduerſa reputabat. Quis ille dies foret, quo .lx. ætatis annos, & duos filios iuuenes bello permitteret. Eſſe priuatis cogitationibus progreſſum, & pro ut uelint plus minus ue ſumi ex fortuna. Imperium cupientibus, nihil medium inter ſumma aut præcipitia. Verſabatur ante oculos Germanici exercitus robur, notum uiro militari. Suas legiones ci-

uili bello inexpertas, Vitellij uictrices, et apud uictos plus querimoniarum q̃ uirium. Fluxam per diſcordias militum fidem, et periculũ ex ſingulis. Quid. n. profuturas cohortes alasq́; ſi unus alterq́; præſenti facinori paratum ex diuerſo præmium petat? Sic Scribonianum ſub Claudio interfectum, Sic percuſſorem eius Volaginium e gregario ad ſumma malitiæ prouectum. Facilius uniuerſos impelli, quàm ſingulos uitari. His pauoribus nutantem, & alij legati amiciq́; firmabant. Et Mutianus poſt multos ſecretosq́; ſermones, iam & coram ita locutus. Omnes qui magnarum rerum conſilia ſuſcipiunt, æſtimare debent, an quod incohatur, Reipu. utile, ipſis glorioſum, aut promptum effectu, aut certe non arduum ſit. Simul ipſe qui ſuadet conſiderandus eſt, adijciat ne conſilio periculum ſuum, & ſi fortuna cœptis affuerit, cui ſummum decus acquiratur. Ego te Veſpaſiane ad Imperium uoco, tam ſalutare Reip. q̃ tibi magnificum. Iuxta deos in tua manu poſitum eſt. Nec ſpeciem adulantis expaueris, a contumelia q̃ a laude propius fuerit, poſt Vitellium eligi. Non aduerſus diui Augusti acerrimam mentem, nec aduerſus cautiſſimam Tiberij ſenectutem, nec contra C. quidem aut Claudij uel Neronis fundatam longo Imperio domum exurgimus, Ceſſiſti etiã Galbæ imaginibus. Torpere ultra, & polluendam perdendamq́; Remp. relinquere, ſopor & ignauia uideretur, etiamſi tibi, q̃ inhoneſta, tam tuta ſeruitus eſſet. Abijt iam & tranſuectum eſt tempus, quo poſſes uideri concupiſſe. Confugiendum eſt ad Imperium. An excidit trucidatus Corbulo ſplendidior origine q̃ nos ſumus? fateor. Sed & Nero nobilitate natalium Vitellium antei-

bat. Satis clarus eſt apud timentem quiſquis timetur. Et poſſe ab exercitu principem fieri, ſibi ipſe Vitellius documento eſt, nullis ſtipendijs, nulla militari fama, Galbæ odio prouectus. Ne Othonem quidem ducis arte, aut exercitus ſui, ſed præpropera ipſius deſperatione uictum, iam deſiderabilem & magnum principem fecit. Cum interim ſpargit legiones, exarmat cohortes, noua cottidie bello ſemina miniſtrat, ſiquid ardoris ac feroci æ miles habuit, popinis et comeſſationibus & principis imitatione deteritur. Tibi e Iudæa & Syria et ægypto nouem legiones integræ, nulla acie exhauſtæ, nō diſcordia corruptæ, Sed firmatus uſu miles et belli domitor externi. Claſſium, alarum, cohortium robora, et fidiſſimi reges, et tua ante omnes experientia. Nobis nihil ultra arrogabo q̃ ne poſt Valentem et Cæcinam numeremur. Ne tamen Mutianum ſocium ſpreueris, quia æmulum non experiris, me Vitellio antepono, te mihi. Tuæ domui triũphale nomen, duo iuuenes, capax iã Imperij alter et primis militiæ annis apud Germanicos quoq; exercitus clarus. Abſurdum fuerit, non cedere Imperio ei, cuius filium adoptaturus eſſem, ſi ipſe imperarem. Cæterum inter nos non idem proſperarum aduerſarumq; rerum ordo erit. Nam ſi uincimus, honorem quẽ dederis habebo, diſcrimẽ ac periculũ ex æquo partiemur, Immo ut melius eſt, tu hos exercitus rege. mihi bellum, et præliorum incerta trade. Acriore hodie diſciplina uicti q̃ uictores agunt, hos ira, odium, ultionis cupiditas ad uirtutem accendit. Illi per faſtidium, & contumaciam hebeſcunt. Aperiet & recludet contecta uictricium partiũ et tumeſcentia uulnera bellũ ipſum. Nec mihi

maior in tua uigilantia, parſimonia, ſapientia, fiducia eſt, quàm in Vitellij torpore, inſcitia, ſæuitia. Sed & meliorem in bello cauſam, ꝙ in pace habemus. Nã qui deliberant, deſciuerunt. Poſt Mutiani orationem cæteri audentius circunſiſtere, hortari, reſponſa uatum, & ſyderum motus referre. Nec erat intactus tali ſuperſtitione, ut qui mox rerum dominus Seleucum quendam mathematicum rectorem & præſcium palam habuerit. Recurſabant animo uetera omnia. Cupreſſus arbor in agris eius conſpicua altitudine repente prociderat, ac poſtera die, eodem ueſtigio reſurgens, procera & latior uirebat, Grande id, proſperumq; conſenſu haruſpicum, & ſumma claritudo iuueni admodum Veſpaſiano promiſſa. Sed primo triumphalia, & conſulatus, & Iudaicæ uictoriæ decus impleſſe fidem ominis uidebantur Vt hæc adeptus eſt, portendi ſibi Imperium credebat. Eſt Iudæam inter Syriamq; Carmelus, Ita uocant montem, deumq;, nec ſimulachrum deo, aut templum, ſic tradidere maiores aram tantum & reuerentiam. Illic ſacrificanti Veſpaſiano, cum ſpes occultas ueſſaret animo Baſilides ſacerdos inſpectis identidem extis, quicquid eſt inquit Veſpaſiane quod paras, ſeu domum extruere, ſeu prolatare agros, ſiue ampliare ſeruitia, datur tibi magna ſedes, ingentes termini, multum hominum. Has ambages et ſtatim exceperat fama, et tũc aperiebat, nec quicꝙ magis in ore uulgi, crebriores apud ipſum ſermones ꝙto ſperantibus plura dicuntur. Haud dubia deſtinatione diſceſſere Mutianus Antiochiam, Veſpeſianus Cæſaream. Illa Syriæ, hæc Iudææ caput eſt. Initium ferendi ad Veſpaſianum Imperij Alexandriæ cœptum,

feſtinante Tiberio Alexandro, *qui* Kal. Iul. *ſacramento eius legiones adegit*. *Isq; primus principatus dies in poſterum celebratus, quanuis* Iudaicus *exercitus*. v. *nonas* Iul. *apud ipſum iuraſſet, eo ardore, ut ne* Titus *quidem filius expectaretur*, Syria *remeans, & conſiliorum inter* Mutianum *ac patrem nuncius*. *Cuncta impetu militũ acta, non parata cognitione, non coniunctis legionibus dum quæritur tempus locusq;, quodq; in re tali difficillimum eſt prima uox, dum animo ſpes, timor, ratio, caſus obuerſantur*. *Egreſſum cubiculo* Veſpaſianum *pauci milites ſolito aſſiſtunt ordine, ut legatum ſalutaturi*, Imperatorem *ſalutauerunt*. *Tum cæteri accurrere*, Cæſarem, & Auguſtum, & *omnia principatus uocabula cumulare*. *Mens a metu ad fortunam tranſierat*. *In ipſo nihil tumidum, arrogans, aut in rebus nouis nouum fuit*. Vt *primum tantæ multitudinis offuſam oculis caliginẽ diſiecit, militariter locutus, læta omnia*, & *affluentia excæpit*. *Nam ipſum opperiens* Mutianus *alacrem militem in uerba* Veſpaſiani *adegit*. *Tum* Antiochenſium *theatrum ingreſſus, ubi illis conſultare mos eſt, concurrentes & in adulationem effuſos alloquitur, ſatis decorus etiã græca facundia omniumq; quæ diceret atq; ageret, arte quadam oſtentator*. *Nihil æque prouinciam exercitumq; accendit, q̃ q̄ aſſeuerabat* Mutianus, *ſtatuiſſe* Vitellium *ut* Germanicas *legiones in* Syriam *ad militiam opulentam quietamq; transferret*. *Contra*, Syriacis *legionibus* Germanica *hyberno cœlo ac laboribus dura mutaretur*. *Quippe et prouinciales ſueto militum contubernio gaudebant, pleriq; neceſſitudinibus et propinquitatibus mixti*, & *militibus uetuſtate ſtipendiorũ*

nota & familiaria caſtra in modum penatium diligeban tur, Ante Idus Iul. Syria omnis in eodē ſacramento fuit. Acceſſere cum regno Sohemus haud ſpernendis cum ui ribus, Antiochus uetuſtis opibus ingens, et inſeruientiū regum ditiſſimus. Mox per occultos ſuorum nuncios ex citus ab urbe Agrippa. ignaro ad hoc uitellio, celeri naui gatione properauerat. Nec minore animo Regina Bere, nicæ partes iuuabat, florens ætate formaq́;, et ſeni quoq; Veſpaſiano magnificentia munerꝫ grata. Quicquid pro, uinciarum alluitur mari. Aſia atq; Achaia tenus, quan tumq́; introrſus in Pontum & Armenios pateſcit, iura/ uere. Sed inermes legati regebant; nundum additis Cappadociæ legionibus. Conſilium de ſumma rerum Berriti habitum. Illuc Mutianus cum legatis tribuniſq́; et ſplendidiſſimo quoq; centurionum ac militum uenit. Et e Iudaico exercitu lecta decora. Tantū ſimul peditū equitumq́;, et æmulantium inter ſe regum paratus, ſpe/ ciem fortunæ principalis effecerant. Prima belli cura, agere delectus, reuocare ueteranos. deſtinantur ualidæ ciuitates exercendis armorꝫ officinis. Apud Antiochen/ ſes aurum argentumq́; ſignatur. eaq; cuncta per idoneos miniſtros ſuis quæq; locis feſtinabantur. Ipſe Veſpaſia/ nus adire, hortari, bonos laude, ſegnes exemplo incita/ re ſæpiusq̄ cohorcere, uitia magis amicorum q̄ uirtutes diſſimulans. Multos præfecturis et procurationibus, ple roſq; Senatorij ordinis honore percoluit. egregios uiros, et mox ſumma adeptos, Quibuſdam fortuna pro uirtuti bus fuit. Donatiua militi neq; Mutianus prima concione, niſi modice oſtenderat, nec Veſpaſianus quidem plus ci/ uili bello obtulit, q̄ alij in pace, egregie firmus aduerſus

militarem largitionē, eoq; exercitu meliore. Miſſi ad Parthum Armeniumq; legati, prouiſumq; ne uerſis ad ciuile bellum legionibus terga nudarentur. Titum inſtare Iudaeæ, Veſpaſianum obtinere clauſtra Aegypti placuit. Sufficere uidebantur aduerſus Vitellium pars copiarum & dux Mutianus, & Veſpaſiani nomen, ac nihil arduū fatis. Ad omnes exercitus legatosq; ſcriptæ epiſtolæ, præceptumq; ut prætorianos Vitellio infenſos, recuperandæ militiæ præmio inuitarent. Mutianus cum expedita manu, ſocium magis Imperij quā miniſtrum agens, non lento itinere, ne cunctari uideretur, neq; tamen properans, gliſcere famam ipſo ſpacio ſinebat, gnarus modicas uires eſſe ſibi, & maiora credi de abſentibus. Sed legio ſexta &.xiij.uexillariorum millia ingenti agmine ſequebantur, Claſſem e ponto Byzantium adigi iuſſerat, ambiguus conſilij, num omiſſa Mœſia Dyrrhachium pedite atq; equite peteret. Simul longis nauibus uerſum in Italiam mare clauderet. Tuta pone tergum Achaia Aſiaq;, quaſi inermes exponi Vitellio, ni præſidijs firmarentur, atq; ipſum Vitellium in incerto fore, q̄ partem Italiæ protegeret, ſi ſibi Brunduſiū Tarentumq; et Lucaniæ Calabriæq; littora infeſtis claſſibus peterentur. Igitur nauium, militum, armorum paratu ſtrepere prouinciæ. Sed nihil æque fatigabat, q̄ pecuniarū conquiſitio, Eos eſſe belli ciuilis neruos dictitans Mutianus, non ius, aut uerum in cognitionibus, ſed ſolam magnitudinem opum ſpectabat, paſſim delationes & locupletiſſimus quisq; in prædam correpti, quæ grauia atq; intoleranda, ſed neceſſitate armorum excuſata, etiam in pace manſere. Ipſo Veſpaſiano inter initia

Imperij ad obtinendas iniquitates haud perinde obſti/ nato. donec indulgentia fortunæ & prauis magiſtris didicit, auſusq; eſt. Proprijs quoq; opibus Mutianus bellum iuuit, largus priuatim, quod auidius de Rep. ſumeret. Cæteri conferendarum pecuniarum exemplū ſecuti, cariſſimus quisq; eandem in recuperando licen/ tiam habuerunt. Accelerata interim Veſpaſiani cœpta Illyrici exercitus ſtudio tranſgreſſi in partes. Tertia le/ gio exemplum cæteris Mœſiæ legionibus præbuit. Octa ua erat ac ſeptima claudiana imbutæ fauore Othonis, q̈ uis prælio non interfuiſſent, Aquileiam iam progreſſæ, proturbatis quide Othone nunciabant, laceratisq; ue/ xillis nomen Vitellij præferentibus, rapta poſtremo pe/ cunia, & inter ſe diuiſa, hoſtiliter egerant. Vnde metus & ex metu conſilium, poſſe imputari Veſpaſiano, quæ apud Vitellium excuſanda erant. Ita tres Mœſicæ legio nes per epiſtolas alliciebant pannonicum exercitum, aut abnuenti uim parabant. In eo metu Aponius Satur/ nius Mœſiæ rector, peſſimum facinus audet, miſſo centu rione ad interficiendum Tectium Iulianum ſeptimæ le/ gionis legatum ob ſimultates, quibus cauſam partium prætendebat, Iulianus comperto diſcrimine, & gnaris locorum adſcitis, per auia Mœſiæ ultra montem Hemū profugit. nec deinde ciuili bello interfuit, per uarias mo ras ſuſceptum ad Veſpaſianum iter trahens, & ex nun cijs conctabundus, aut properans. At in Pannonia. xiij. legio ac, vij. galbiana, dolorem iramq; bebriacenſis pu/ gnæ etinentes, haud conctanter Veſpaſiano acceſſere ui præcipua Primi Antonij. Is legibus nocens, & tempo re Neronis falſi damnatus, inter alia belli mala, Sena/

torium

torium ordinem recuperauerat, præpoſitus a Galba ſe ptimæ legioni, ſcriptitaſſe Othoni credebatur, ducem ſe partibus offerens, a quo neglectus in nullo Othoniani belli uſu fuit. labantibus Vitellij rebus Veſpaſianum ſecutus, grande momentum addidit, ſtrenuus manu, ſermone promptus, ſerendæ in alios inuidiæ artifex, diſcordijs & ſeditionibus potens, raptor, largitor, pace peſſimus, bello non ſpernendus. Iuncti inde Mœſici ac Pannonici exercitus, dalmaticum militem traxere, q̃q̃ conſularibus legatis nihil turbantibus. Titus Fabianus Pãnoniam, Pompeius Syllanus Dalmatiam tenebant, diuites ſenes. Sed procurator aderat Cornelius Fuſcus uigens ætate, claris natalibus, prima iuuenta quietis cupidine Senatorium ordinem exuerat. Idemq; pro Galba dux coloniæ ſuæ, eaq; opera procurationem adeptus, ſuſceptis Veſpaſiani partibus, acerrimam bello facem prætulit, non tam præmijs periculorum, q̃ ipſis periculis lætus, pro certis & olim partis, noua, ambigua, & ancipitia malebat. Igitur mouere & quatere quicquid uſquam ægrum foret, aggreditur. Scriptæ in Britanniã ad quartadecimanos, In Hiſpaniam ad Primanos epiſtolæ, ꝙ utraq; legio pro Othone aduerſa Vitellio fuerat. Sparguntur per Gallias litteræ, momentoq; temporis flagrabat ingens bellum, Illyricis exercitibus palam deſciſcentibus, Cæteris fortunam ſecuturis. Dum hæc per prouincias a Veſpaſiano ducibusq; partium geruntur, Vitellius contemptior in dies ſegniorq;, ad omnis municipiorum uillarumq; amœnitates reſiſtens, graui urbem agmine petebat. lx. millia armatorum ſequebantur, licentia corrupta. Calonum numerus amplior, procaciſſi-

mis etiam inter ſeruos lixarum ingenijs. tot legatorum amicorumq; comitatus inhabilis ad parendum, etiam ſi ſumma modeſtia regeretur. Onerabant multitudinem obuij ex urbe Senatores, equitesq;, quidam metu, multi per adulationem, Cæteri ac paulatim omnes, ne alijs proficiſcentibus, ipſi remanerent. Aggregabantur e plebe flagitioſa per obſequia Vitellio cogniti, ſcurræ, hiſtriones, aurigæ, quibus ille amicitiarum dehoneſtamentis mire gaudebat. Nec coloniæ modo aut municipia congeſtu copiarum, ſed ipſi cultores aruaq; maturis iã frugibus ut hoſtile ſolum uaſtabantur. Multæ & atroces inter ſe militum cædes, poſt ſeditionem Ticini cœptam, manente legionum auxiliorumq; diſcordia, ubi aduerſus paganos certandum foret, conſenſu, Sed plurima ſtrages ad ſeptimum ab urbe lapidem. Singulis ibi militibus Vitellius paratos cibos ut gladiatoriam ſaginam diuidebat. Et effuſa plebs totis ſe caſtris miſcuerat. In curioſos milites uernacula utebantur urbanitate, quidam ſpoliauere abſciſſis furtim balteis, an accincti forent rogitantes? Non tulit ludibrium inſolens contumeliæ animus. Inermem populum gladijs inuaſere. Cæſus inter alios pater militis cum filium comitaretur; deinde agnitus, & uulgata cæde, temperatum ab innoxijs. In urbe tamen trepidatũ præcurrentibus paſſim militibus. Forum maxime petebant, cupidine uiſendi locum in quo Galba iacuiſſet. Nec minus ſæuum ſpectaculum erant ipſi, tergis ferarum, & ingentibus telis horrentes, cum turbam Populi per inſcitiam parum uitarent, aut ubi lubrico uiæ uel occurſu alicuius procidiſſent, ad iurgium, mox ad manus & ferrum tranſirent. Quin

& tribuni præfectiq; cum terrore & armatorum cæter uis uolitabant. Ipſe Vitellius a pōte Miluio, inſigni equo paludatus accinctusq; Senatum & Populum ante ſe a/gens, quo minus ut captam urbem ingrederetur, amico rum conſilio deterritus, ſumpta prætexta, & compoſito agmine inceſſit. Quatuor legionum aquilæ per fron/tem, totidemq; circa e legionibus alijs uexilla mox .xij. alarum ſigna, & poſt peditum ordines, eques dein quatuor & .xxx. cohortes, ut nomina gentium aut ſpe cies armorum forent diſcretæ. Ante aquilam præfecti caſtro rū tribuniq;, et primi centurionum candida ueſte, cæteri iuxta ſuā quisq; centuriā armis donisq; fulgentes. Et mi litum phaleræ, torquesq; ſplendebant. decora facies, & nō Vitellio principe dignus exercitus. Sic Capitoliū in greſſus, atq; ibi matrē complexus, Auguſtæ nomine deco rauit. poſtera die tanq̄ apud alterius ciuitatis Senatum Populūq; magnificā orationē de ſemetipſo prompſit, in/duſtriā temperantiāq; ſuam laudibus attollens, conſcijs flagitiorum ipſis qui aderant, omniq; Italia, perquā ſomno et luxu pudēdus inceſſerat. Vulgus tamen uacuū curis, et ſine falſi ueriq; diſcrimine, ſolitas adulationes edoctū, clamore et uocibus adſtrepebat abnuentiq;, nomen Au/guſti expreſſere ut aſſumeret, tam fruſtra q̄ recuſauerat. Apud ciuitatē cuncta interpretantē, funeſti ominis loco acceptum eſt quod maximū Pontificatū, adeptus Vitel lius, de cerimonijs publicis .xv. kal. Augu. edixiſſet, anti/quitus infauſto die Cremerenſi Allienſiq; cladibus, adeo omnis humani diuiniq; iuris expers, pari libertorum ami/corūq; ſocordia, uelut inter temulentos agebat. Sed comi tia conſulū cū candidatis ciuiliter celebrans, oēm infimæ

plebis rumorem, in theatro ut ſpectator, in circo ut fautor affectauit. quæ grata ſane & popularia, ſi a uirtutibus proficiſcerentur, memoria uitæ prioris, indecora, et uilia accipiebantur. Ventitabat in Senatum, etiam cum paruis de rebus patres conſulerentur. Ac forte Priſcus Heluidius prætor deſignatus, contra ſtudium eius cenſuerat. Commotus primo Vitellius, non tamen ultra q̃ tribunos plebis in auxilium ſpretæ poteſtatis aduocauit. Mox mitigantibus amicis, qui altiorem iracundiã eius uerebantur, nihil noui accidiſſe reſpondit, quod duo Senatores in Republica diſſentirent, ſolitum ſe etiã Traſeæ contradicere. Irriſere pleriq; impudentiam æmulationis. alijs id ipſum placebat, quod non ex præpotentibus, ſed Thraſeã ad exemplar ueræ gloriæ legiſſet. præpoſuerat prætorianis. P. Sabinum, ad præfecturam cohortis Iulium Priſcum, dum centurio eſſet. Priſcus Valentis, Sabinus Cæcinæ gratia pollebant. Inter diſcordes Vitellio nihil auctoritatis, munia Imperij Cæcina ac Valens obibant, olim anxij odijs, quæ bello & caſtris male diſſimulata, prauitas amicorum, & fœcunda gignendis inimicitijs ciuitas auxerat, dum ambitu, comitatu, & immenſis ſalutantium agminibus contendunt, comparanturq; uarijs in hunc aut illum Vitellij inclinationibus, nec unquam ſatis fida potentia, ubi nimia eſt. Simul ipſum Vitellium ſubitis offenſis, aut intempeſtiuis blanditijs mutabilem contemnebant, metuebantq;. Nec eo ſegnius inuaſerant domos, hortos, opesq; Imperij, cum flebilis & egens nobilium turba, quos ipſos liberosq; patriæ Galba reddiderat, nulla principis miſericordia iuuarentur. Gratum primoribus ciuitatis,

etiam plebs approbauit, ꝙ reuerſis ab exilio iura liberto rum conceſſiſſet. quãq̃ id omnino ſeruilia ingenia corrũ pebant, abditis pecunijs per occultos aut ambitioſos ſi nus. Et quidam in domum Cæſaris tranſgreſſi atq; ip ſis dominis potentiores. Sed miles plenis caſtris & re dundante multitudine, in porticibus aut delubris, & urbe tota uagus, non principia noſcere, non ſeruare ui gilias, neq; labore firmari per illecebras urbis, & inho neſta dictu, corpus ocio, animum libidinibus imminue bat. Poſtremo ne ſalutis quidem cura, infamibus Vati cani locis magna pars tetendit. Vnde crebræ in uulgus mortes, & adiacentia Tiberi Germanorum Gallorumq́; obnoxia morbis corpora, fluminis auiditas, & æſtus impatientia labefecit. Inſuper confuſus prauitate uel am bitu, ordo militiæ. Sedecim prætoriæ, quattuor urbanæ cohortes ſcribebantur, quis ſingula millia ineſſent. Plus in eo delectu Valens audebat, tanquam ipſum Cæcinã periculo exemiſſet. Sane aduentu eius partes conualue rant, & ſiniſtrum lenti itineris rumorem proſpero præ lio uerterat. Omniſq; inferioris Germaniæ miles Va lentem aſſectabatur. Vnde primum creditur Cæcinæ fi des fluitaſſe. Cæterum non ita ducibus indulſit Vitellius ut non plus militi liceret. Sibi quiſq; militiam ſumpſe re, quanuis indignus, ſi ita maluerat, urbanæ militiæ aſcribebatur. Rurſus bonis remanere inter legionarios, aut alares uolentibus permiſſum. Nec deerant qui uel lent feſſi morbis, & intemperiem cœli incuſantes, robo ra tamen legionibus alijſq; ſubtracta. Conuulſum ca ſtrorũ decus. xx. millibus e toto exercitu permixtis ma giſquam electis. Concionante Vitellio poſtulantur ad

ſupplicium Aſiaticus & Flauius et Rufinus duces Galliarum pro Vindice bellaſſent. Nec cohercebat eiuſmodi uoces Vitellius ſuper inſitam animo ignauiam, conſcius ſibi inſtāre donatiuum & deeſſe pecuniam. Omnia alia militi largiebatur. Liberti principum conferre pro numero mancipiorum ut tributum iuſſi. Ipſe ſola perdendi cura, ſtabula aurigis extruere. Circum gladiatorum ferarumq; ſpectaculis opplere, tanquam in ſumma abundantia pecuniæ illudere. Quin & natalem Vitellij diem Cæcina & Valens editis tota urbe uicatim gladiatoribus, celebrauere ingenti paratu, et ante illum diem inſolito. Lætum fœdiſſimo cuiq;, apud bonos inuidiæ fuit, extructis in campo Martio aris, inferias Neroni iecissent. Cæſæ publice uictimæ crematæq́; faces Auguſtales ſubditæ. quod ſacerdotium ut Romulus Tatio regi, ita Cæſar Tiberius Iuliæ genti ſacrauit. Non dum quartus a uictoria menſis, & libertus Vitellij Aſiaticus Polyclitos Patrobios & uetera odiorum nomina æquabat. Nemo in illa aula probitate aut induſtria certauit. Vnum ad potentiam iter, prodigis epulis, & ſumptum Caianæ aquæ ſatiare inexplebiles Vitellij libidines. Ipſe abunde ratus, ſi præſentibus frueretur, nec in longius conſultans, nouies millies ſeſtertium pauciſſimis menſibus interuertiſſe creditur. Magna & miſera ciuitas eodem anno Othonem Vitelliumq; paſſa inter Iunios Fabios, Icellos, Aſiaticos, uaria & pudenda ſorte agebat, donec ſucceſſere Mutianus & Marcellus, & magis alij homines, quā alij mores. Prima Vitellio tertiæ legionis defectio nunciatur, miſſis ab Aponio Saturnino epiſtolis, antequam is quoq; Veſpaſiani

partibus aggregaretur. Sed neq; Aponius cuncta ut trepidans re ſubita perſcripſerat, & amici adulantes, nullius interpretabantur unius legionis eam ſeditionem, Cæteris exercitibus conſtare fidem. In hunc modum etiã Vitellius apud milites diſſeruit, prætorianos nuper exauctoratos inſectatus: a quibus falſos rumores diſpergi, nec ullum ciuilis belli metum aſſeuerabat, ſuppreſſo Veſpaſiani nomine, & uagis per urbem militibus, qui ſermones Populi coercerent. Id præcipuum alimentum famæ erat. Auxilia tamen e Germania Britanniaq; & Hiſpanijs exciuit ſegniter, & neceſſitatem diſſimulans. Perinde legati prouinciæq; cunctabãtur. Hordeonius Flaccus ſuſpectis iam Batauis anxius proprio bello, Vectius Bolanus nunquam ſatis quieta Britannia & uterq; ambigui, neq; ex Hiſpanijs properabatur, nullo tum ibi conſulari. Trium legionum legati pares iure, & proſperis Vitellij rebus certaturi ad obſequium, aduerſam eius fortunã ex æquo detrectabant. In Africa legio cohorteſq; delectæ a Clodio Macro, mox a Galba dimiſſæ, rurſus iuſſu Vitellij militiam cœpere. ſimul cætera iuuentus dabat impigre nomina. Quippe integrum illic ac fauorabilem proconſulatum Vitellius, famoſum inuiſumq; Veſpaſianus egerat. Proinde ſocij de Imperio utriuſq; coniectabant. Sed experimentum contra fuit. Ac primo Valerius Feſtus legatus ſtudia prouincialium cum fide iuuit, mox nutabat, palam epiſtolis edictiſq; Vitelliũ, occultis nuncijs Veſpaſianũ fouens. et hæc illã ue defenſurus, prout inualuiſſent. Deprehenſi cũ litteris edictiſq; Veſpaſiani per Rhætiã et Galliãs, militũ et cẽturionũ quidã ad Vitelliũ miſſi necãtur. plures fefellere fide amicorũ

aut ſuomet ſtatu occultati. Ita Vitellij paratus noſcebãtur. Veſpaſiani conſiliorum pleraq; ignota, primum ſocordia Vitellij, deinde Pannonicæ alpes præſidijs inſeſſæ nuncios retinebant. Mare quoq; ethesiæ flabant. harum flatus in orientem nauigantibus ſecundus, inde aduerſus erat. Tandem irruptione hoſtium, atrocibus undiq; nuncijs exterritus. Cæcinam ac Valentem expediri ad bellum iubet. Præmiſſus Cæcina. Valentem e graui corporis morbo tum primum aſſurgentem infirmitas tardabat. Longe alia proficiſcentis ex urbe Germanici exercitus ſpecies. Non uigor corporibus, non ardor animis, lentum & rarum agmen, fluxa arma, ſegnes equi, impatiens ſolis, pulueris, tempeſtatum, quantumq; hebes ad ſuſtinendum laborem miles, tanto ad diſcordias promptior. Accedebat huc Cæcinæ ambitio uetus, torpor recens, nimia fortunæ indulgentia, ſoluti in luxum, ſeu perfidiam meditatio, infringere exercitus uirtutem inter artes erat. Credidere pleriq; Flauij Sabini conſilijs concuſſam Cæcinæ mentem, miniſtro ſermonum Rabirio Gallo, rata apud Veſpaſianum fore pacta tranſitionis, Simul odiorum inuidiaq; erga Fabium Valentem admonebatur, ut impar apud Vitellium, gratiã uiresq; apud nouum principem pararet. Cæcina complexu Vitellij, multo cum honore digreſſus, partem equitum ad occupandam Cremonam præmiſit. Mox uexillarij quartædecimæ et ſextædecimæ legionum, dein quinta & duodeuiceſima ſecutæ, poſtremo agmine una & uiceſima Rapax, & prima Italica inceſſere cum uexillarijs hyſtris Britannicarum legionum & electis auxilijs Profecto Cæcina, ſcripſit Fabius Valens exercitui quem

ipſe duxerat, ut in itinere opperiretur, Sic ſibi cum Cæcina conueniſſe. Qui præſens, eoq; ualidior, immutatum id conſilium finxit, ut ingruenti bello tota mole occurreretur. Ita accelerare legiones Cremonam pars Hoſtiliam petere iuſſæ. Ipſe Rauennam diuertit, prætextu claſſem alloquendi. Mox Patauij ſecretum componendæ proditionis quæſitum. Namq; Lucilius Blæſus poſt præfecturã alæ, Rauennati ſimul ac Miſenenſi claſſibus a Vitellio præpoſitus, quod non ſtatim præfecturam prætorij adeptus foret, iniquam iracundiam flagitioſa perfidia ulciſcebatur. Nec ſciri poteſt traxerit ne Cæcinam, an (quod euenit inter malos, ut & ſimiles ſint) eadem illos prauitas impulerit. Scriptores temporum, qui potiente rerum Flauia domo, monumenta belli huiſce compoſuerunt, curam pacis & amorem rei publicæ corrupti in adulationem cauſas tradidere. Nobis ſuper inſitã leuitatem, & prodito Galba, uilem mox fidem, æmulatione etiam inuidiaq;, ne ab alijs apud Vitellium anteirentur peruertiſſe ipſum Vitellium uidentur. Cæcina legiones aſſecutus, centurionum militumq; animos obſtinatos pro Vitellio, uarijs artibus ſubruebat. Baſſo eadẽ molienti minor difficultas erat, lubrica ad mutandã fidẽ claſſe, ob memoriam recentis pro Othone militiæ.

Septimusdecimus & Octauusdecimus confuſi ſimul explicunt.

P. CORNELII TACITI AB EXCESSV DIVI AVGVSTI HISTORIARVM LIB. XIX.

m Eliore fato fideq; Partium Flauianarum duces conſilia belli tractabant. Pœtonionem in hyberna. xiij. legionis conuenerant. Illic agitauere placeret ne obſtrui Pannoniæ alpes, donec a tergo uires uniuerſæ cōſurgerent, an ire cominus, & certare pro Italia conſtantius foret. Quibus opperiri auxilia, & trahere bellum uidebatur, Germanicarum legionū uim famamq; extollebant, & adueniſſe mox cum Vitellio Britannici exercitus robora. Ipſis nec numerum parem pulſarum nuper legionum, Et quāq̄ atrociter loquerentur, minorem eſſe apud uictos animum. Sed inſeſſis interim alpibus, uenturum cum copijs orientis Mutianū. Supereſſe Veſpaſiano mare, claſſes, ſtudia prouinciarum per quas uelut alterius belli molem cieret. Ita ſalubri mora, nouas uires affore, & præſentibus nihil periturum. Ad ea Antonius Primus, (is acerrimus belli concitator) feſtinationem ipſis utilem, Vitellio exitioſam diſſeruit. plus ſocordiæ quàm fiduciæ acceſſiſſe uictoribus. Neq; enim in procinctu & caſtris habitos, per omnia Italiæ municipia deſides, tantum hoſpitibus metuendos quanto ferocius ante ſe egerint, tanto cupidius inſolitas uoluptates hauſiſſe. Circo quoq; ac theatris & amœnitate urbis emollitos, aut ualetudinibus feſſos. Sed addi

to ſpacio, rediturum & his robur meditatione belli. Nec procul Germaniam unde uires, Britanniam freto dirimi, iuxta Gallias Hiſpaniasq;, utrinq; uiros, equos, tributa, ipſamq; Italiam & opes urbis. Ac ſi inferre arma ultro uelint, duas claſſes uacuumq; Illiricum mare. Quid tum clauſtra montium profutura? quid tractum in aeſtatem aliam bellum? unde interim pecuniam & commeatus? Quin potius eo ipſo uterentur, quod Pannonicae legiones deceptae, magisquam uictae, reſurgere in ultionem properent, Maeſici exercitus integras uires attulerint. Si numerus militum potius quam legionum putetur, plus hinc roboris, nihil libidinum, & profuiſſe diſciplinae ipſum pudorem. Equites uero ne tum quidem uictos, ſed quanquã rebus aduerſis, diſiectam Vitellij aciem. Duae tunc Pannonicae ac Maeſicae alae perrupere hoſtem. Nunc. xvi. alarum coniuncta ſigna, pulſu ſonituq;, & nube ipſa operient ac ſuperfundent oblitos praeliorum equites equosq;. Niſi quis retinet, idem ſuaſor, auctorq; conſilij ero. Vos quibus fortuna in integro eſt, legiones continete, mihi expeditae cohortes ſufficient. Iam reſerata militia impulſas Vitellij res audietis, Iuuabit ſequi, & ueſtigijs uincentis inſiſtere. Haec & talia flagrans oculis, truci uoce, quo latius audiretur (& enim ſe centuriones & quidam militum conſilio miſcuerant) ita effudit, ut cautos quoq; ac prouidos permoueret. Vulgus & caeteri unum uirum ducemq; ſpreta aliorum ſegnitia laudibus ferrent. Hanc ſui famã ea ſtatim contione commouerat, quã recitatis Veſpaſiani epiſtolis, non, ut pleriq;, incerta diſſeruit, huc illuc tracturus interpretationem prout conduxiſſet. Aperte deſcen-

diſſe in cauſam uidebatur, eoq; gratior militibus erat, cul pæ uel gloriæ ſocius. Proxima Cornelij Fuſci procura*toris auctoritas*. Is quoq; *inclementer in* Vitellium *inuehi ſolitus, nihil ſpei ſibi inter aduerſa reliquerat*. Titus Appius Flauianus *natura ac ſenecta cunctatior, ſuſpitiones militum irritabat, tanquam affinitatis cum* Vitellio *meminiſſet*. Idemq; ꝙ *cœptante legionũ motu profugus, dein ſponte remeauerat, perfidiæ locum quæſiſſe credebatur*. Nam Flauianum *omiſſa* Pannonia *ingreſſum* Italiam, *& diſcrimini exemptum, rerum nouarum cupido legati nomen reſumere, & miſceri ciuilibus armis impulerat, ſuadente* Cornelio Fuſco, *nõ quia induſtria* Flauiani *egebat, ſed ut conſulare nomen ſurgentibus tum maxime partibus, honeſta ſpecie prætenderetur*. Cæterum *ut tranſmitteret in* Italiam *impune, et eo uſui foret, ſcriptum* Aponio *ſocium reuireſcere crederet*. Quæſitum *inde quæ ſedes bello legeretur*. Verona *potior uiſa, patentibus circum campis ad pugnam equeſtrem, qua prævalebant, ſimul* Coloniam *copijs ualidam auferre* Vitellio, *in rem famamq; uidebatur*. Poſſeſſa *ipſo tranſitu* Vicentia. *quod per ſe parum (etenim modicæ municipio uires) magni momenti locũ obtinuit, reputantibus illic* Cæcinam *genitum, & patriam hoſtium duci ereptam*. In Veronenſibus *pretium fuit, exemplo opibusq; partes iuuere*. Et *interceptus exercitus per* Rhætiam Iuliasq; *alpes, ac ne peruium illa* Germanicis *exercitibus foret, obſepſerat*. Quæ *ignara* Veſpaſiano *aut uetita. quippe* Aquileiæ *ſiſti bellum, expectariq;* Mutianum *iubebat*. Adijciebatq; Imperio *conſilium. quando* Aegyptus *clauſtra* Annonæ, *uectigalia*

opulentiſſimarum prouinciarum obtinerentur, poſſe Vitellij exercitum egeſtate ſtipendij frumentiq; ad deditionē ſubigi. Eadem Mutianus crebris epiſtolis monebat, incruentam & ſine luctu uictoriam, & alia huiuscemodi prætexendo, ſed gloriæ auidus, atq; omne belli decus ſibi retinens. Cæterum ex diſtantibus terrarum ſpacijs conſilia poſt res afferebantur. Igitur repentino incurſu Antonius ſtationes hoſtium irrumpit. temptatisq; leui prælio animis, ex æquo diſceſſum. Mox Cæcina inter Hoſtiliam uicum Veronenſium, & paludes Tartari fluminis, caſtra permunijt, tutus loco, cum terga flumine, latera obiectu paludis tegerentur. ꝙ ſi affuiſſet fides, aut opprimi uniuerſis Vitellianorum uiribus duæ legiones nondum coniuncto Mœſico exercitu potuere, aut retro actæ, deſerta Italia turpem fugam conſciuiſſent. Sed Cæcina per uarias moras prima hoſtibus prodidit tempora belli, dum quos armis pellere promptum erat, epiſtolis increpat, donec per nuncios pacta perfidiæ firmaret. Interim Aponius Saturninus cum legione ſeptima Claudiana aduenit. Legioni tribunus Vipſanus Meſſala præerat, claris maioribus, egregius ipſe, et qui ſolus ad id bellum artes bonas attuliſſet. Has ad copias nequaquam Vitellianis pares (quippe tres adhuc legiones erant) miſit epiſtolas Cæcina, temeritatem uicta arma tractantium incuſans. Simul uirtus Germanici exercitus laudibus attollebatur, Vitellij modica & uulgari mentione, nulla in Veſpaſianum contumelia. Nihil prorſus quod aut corrumperet hoſtem, aut terreret. Flauianarum partium duces, omiſſa prioris fortunæ defenſione, pro Veſpaſiano magnifice, pro cauſa fidenter, de ex-

erciue ſecuri. Vitellium ut inimici, ut innocuum exercitum Mœſicum celebrare. Ac ne inermes prouinciæ barbaris nationibus exponerentur, principes Sarmatarum Iazygum, pènes quos ciuitatis regimen in commilitum adſciti, plebem quoq; & uim equitum, qua ſola ualent offerebant. omiſſum id munus ne inter diſcordias externa molirentur. Ac maiore ex diuerſo mercede, ius faſq; exuerent. Trahuntur in partes Sydo atq; Italicus reges Sueuorum. quibus uetus obſequium erga Romanos, et gens fidei commiſſæ patientior, poſita in latus auxilia. Infeſta Rhætia, cui Porcius Septiminus procurator erat, incorruptæ erga Vitellium fidei. Igitur Sextilius Fœlix cum ala Auriana & .viij. cohortibus, ac Noricorũ iuuentute, ad occupandam ripam Rheni fluminis, quod Rhætos Noricosq; interfluit miſſus. Nec his aut illis prælium tentantibus, fortuna partium alibi tranſacta. Antonio uexillarios e cohortibus, & partem equitum ad inuadendam Italiam rapienti, comes fuit. Arrius Varus ſtrenuus bello, quam gloriam & dux Corbulo, & proſperæ in Armenia res addiderant. Idem ſecretis apud Neronem ſermonibus ferebatur Corbulonis uirtutes criminatus. Vnde infami gratia primum pilum adepto, læta ad præſens male parta mox in perniciem uertere. Sed Primus ac Varus occupantes Aquileiæ proxima quæq;, & Opitergij & Altini lætis animis accipiuntur. Relictum Altini præſidium aduerſus claſſem Rauennatem, nondum defectione eius audita. Inde Patauium & Ateſte partibus adiunxere. Illic cognitum tris Vitellianas cohortes, & alam cui Scriboniane nomen ad forum Alieni ponte iuncto conſediſſe.

Placuit occaſio inuadendi incurioſos. Nam id quoq; nunciabatur, Luce prima inermes pleroſq; oppreſſere. Prædictum ut paucis interfectis, cæteros pauore ad mutandam fidem cogerent. Et fuere qui ſe ſtatim dederent. Plures abrupto ponte, inſtanti hoſti uiam abſtulerunt. Vulgata uictoria poſt principia belli ſecundum Flauianos duæ legiones ſeptima Galbiana. xiij. gemina cum Vidio Aquila legato Patauium alacres ueniunt. Ibi pauci dies ad requiem ſumpti & Minutius Iuſtus præfectus caſtrorum legionis ſeptimæ, quia audacius quã ciuili bello imperitabat, ſubtractus militum iræ, ad Veſpaſianum miſſus eſt. Deſiderata diu res interpretatione gloriæ in maius accipitur, poſtq̃ Galbæ imagines diſcordia temporum ſubuerſas in omnibus municipijs recoli iuſſit Antonius, decorum pro cauſa ratus, ſi placere Galbæ principatus. Et partes præſumpſere. facta a tribunis et centurionibus retinendi quæ Vitellius indulſiſſet ſpe, atq; ipſum Cæcinam non obſcure ad tranſitionem hortabantur. Recitatæ pro contione epiſtolæ addidere fiduciam, q; ſubmiſſe Cæcina uelut offendere Veſpaſianum timens, ipſorum duces contemptim, tanq̃ inſultantes Vitellio ſcripſiſſent. Aduentu deinde duarum legionum, e quibus tertiam Dillius Apontanus, octauam Numiſius Lupus ducebant, oſtentare uires, & militari uallo Veronam circundare placuit. Forte Galbiæ legioni in aduerſa fronte ualli opus ceſſerat. & uiſi procul ſociorum equites, uanam formidinem ut hoſtes fecere. Rapiuntur arma, & ut proditionis ira militum in Titum Appium Flauianum incubuit, nullo criminis argumento. Sed iam pridem inuiſus turbine quodã ad

exitium poſcebatur, propinquum Vitellij, proditorem Othonis intercæptorem donatiui clamitabant. Nec de/fenſioni locus, quãq; ſupplices manus tenderet, humi plerumq; ſtratus, lacera ueſte, pectus atq; ora ſingultu quatiens. Idipſum infenſos incitamentum erat, tanquã nimius pauor conſcientiam argueret. Obturbabatur militum uocibus Aponius cum loqui cœptaret. fremitu & clamore cæteros aſpernantur, uni Antonio apertæ militum aures. Namq; & facundia aderat mulcendiq; uulgum artes & auctoritas. Vbi crudeſceret ſeditio, & a conuitijs ac probris, ad tela & manus tranſibant, inijci cathenas Flauiano iubet. Senſit ludibrium miles, diſiectisq; qui tribunal tuebantur, extrema uis paraba/tur. Oppoſuit ſinum Antonius ſtricto ferro, aut militũ ſe manibus, aut ſuis moriturum obteſtans. Vt quemq; notum, & aliquo militari decore inſignem aſpexerat, ad ferendam opem nomine ciens. Mox conuerſus ad ſi/gna & bellorum deos, hoſtium potius exercitibus illũ furorem, illam diſcordiam inijcerent, orabat, donec fa/tiſceret ſeditio, et extremo iam die ſua quisq; in tento/ria dilaberetur. Profectus eadem nocte Flauianus ob/uijs Veſpaſiani litteris diſcrimini exemptus eſt. Legio/nes ueluti tabe infectæ Aponiũ Saturninũ Mœſici exer citus legatum, eo atrocius aggrediuntur, ꝙ non ut prius labore & opere feſſæ, ſed medio diei exarſerant, uulga tis epiſtolis, quas Saturninus ad Vitellium ſcripſiſſe cre debatur, ut olim uirtutis modeſtiæq;, tunc procacitatis & petulantiæ certamen erat, ne minus uiolenter Apo/nium q̃ Flauianum ad ſupplicium depoſcerent. Quippe Mœſicæ legiones adiutam a ſe Pannoniorum ultionem

referentes,

referentes, & Pannonicā uelut abſoluerentur, aliorum ſeditione iterare culpam gaudebant. In hortos in quibus diuertebatur Saturninus pergunt. Nec tam Primus & Aponianus & Meſſala (quanquam omni modo nixi) eripuere Saturninum, q̃ obſcuritas latebrarum, quibus occulebatur uacantium forte balnearum fornicibus abditus. Mox omiſſis lictoribus Patauium conceſſit. Digreſſu conſularium uni Antonio uis ac poteſtas in utrunque exercitum fuit, cedentibus collegis, & obuerſis militum ſtudijs. Nec deerant qui crederent utranq; ſeditionem fraude Antonij cœptam, ut ſolus bello frueretur. Ne in Vitellij quidem partibus quietæ mentes. exitioſiore diſcordia, non ſuſpitionibus uulgi, ſed perfidia ducum turbabantur. Lucilius Baſſus claſſis Rauennatis præfectus, ambiguos militum animos, q̃ magna pars Dalmatæ Pannonijq; erant, quæ prouinciæ Veſpaſiano tenebantur, partibus eius aggregauerat. Nox proditioni electa, ut cæteris ignaris, ſoli in principia defectores coirent. Baſſus pudore ſeu metu quiſnā exitus foret, intra domum opperiebatur. Trierarchi magno tumultu Vitellij imagines inuadunt, & paucis reſiſtentium obtruncatis, cæterum uulgus rerum nouarum ſtudio, in Veſpaſianum inclinabat. Tū progreſſus Lucillius auctorem ſe palam præbet claſſis. Cornelium Thuſcum præfectum ſibi deſtinat, qui prope accurrit. Baſſus honorata cuſtodia lyburnicis nauibus, Hadriam peruectus, a præfecto alæ Mennio Ruſino præſidium illic agitante uincitur. Sed exoluta ſtatim uincula interuentu Hormi Cæſaris liberti. Is quoq; inter duces habebatur. At Cæcina defectione claſſis uul

gata primores centurionum, & paucos militum, cæte/ris per militiæ munera diſperſis, ſecreta caſtrorum affe ctans, in principia uocat. Ibi Veſpaſiani uirtutem ui/reſq; partium extollit. Transfugiſſe claſſem, in arcto commeatum, aduerſas Gallias Hiſpaniaſq;, nihil in urbe fidum, atque omnia de Vtellio in deterius. Mox incipientibus qui conſcij aderant, cæteros re noua atto/nitos, in uerba Veſpaſiani adigit. Simul Vitellij ima/gines direptæ, & miſſi qui Antonio nunciarent. Sed ubi totis caſtris in fama proditio, recurrens in princi/pia miles præſcriptum Veſpaſiani nomen, proiectas Vi tellij effigies aſpexit, uaſtum primo ſilentium, mox cun cta ſimul erumpunt; huc cecidiſſe Germani exercitus gloriam, ut ſine prœlio, ſine uulnere, iunctas manus & capta traderent arma? Quas enim ex diuerſo legio/nes? Nempe uictas, & abeſſe unicum Othoniani exer citus robur Primanos Quartadecimanoſq;, quos tamen iiſdē illis campis fuderint ſtrauerintq;. Vt tot armatorū milia uelut grex uenalium exuli Antonio donū daren tur. Octo nimirum legiones unius claſſis acceſſionem fo re. Id Baſſo, id Cæcinæ uiſum poſtquam domos, hor/tos, opes principi abſtulerint, etiam militibus princi/pē auferre, licet integros, incruentoſq;, Flauianis quo/que partibus uiles, quid dicturos repoſcentibus aut pro ſpera aut aduerſa? Hæc ſinguli, hæc uniuerſi, ut quēq; dolor impulerat, uociferantes, initio à quinta legione orto, repoſitis Vitellij imaginibus, uincla Cæcinæ inij ciunt. Fabium Fabulum quintæ legionis legatum, & Caſſium longum præfectum caſtrorum duces deligūt. Forte oblatos trium lyburnicarum milites ignaros et in/

ſontes trucidant. Relictis caſtris, abrupto ponte Hoſtili/am rurſus, inde Cremonam pergunt, ut legionibus primæ Italicæ et undeuiceſimæ Rapaci iungerentur, quas Cæcina ad obtinendam Cremonam cum parte equitum præmiſerat. Vbi hæc comperta Antonio diſcordes animis, diſcretos uiribus hoſtium exercitus aggredi ſtatuit, antequam ducibus auctoritas, militi obſequium & iunctis legionibus fiducia rediret. Namque Fabium Valentem profectum ab urbe, acceleraturumq; cognita Cæcinæ proditione coniectabat. Et fidus Vitellio Fabius, nec militiæ ignarus. Simul ingens Germanorum uis, per Rhætiam timebatur & ex Britannia Galliaq; & Hiſpania auxilia Vitellius acciuerat, immenſam belli luem, ni Antonius id ipſum metuens feſtinato prœlio uictoriam præcepiſſet. Vniuerſo cum exercitu ſecundis à Verona caſtris Bebriacum uenit. Poſtero die legionibus ad muniendum retentis, auxiliares cohortes in Cremonenſem agrum miſſæ, ut ſpecie parandarum copiarū, ciuili præda miles imbueretur. Ipſe cum quattuor millibus equitum ad octauum a Bebriaco progreſſus, quo licentius popularentur, exploratores (ut mos eſt) longius curabant. Quinta ferme hora diei erat, cum citus eques aduentare hoſtes prægredi paucos; motum fremitumq; late audiri nunciauit. Dum Antonius quid nā agendum conſultat, auiditate nauandæ operæ Arrius Varus cum promptiſſimis equitum prorupit. Impulitq; Vitellianos modica cæde. Nam plurium accurſu uerſa fortuna, & acerrimus quiſque ſequentium fugæ ultimus erat, nec ſponte Antonij properatum, & fore quæ acciderant rebatur. Hortatus ſuos ut magno aīo ca

peſſerent pugnam, diductis in latera turmis, uacuo medio relinquit iter, quo Varum equitesq; eius recipe ret. Iuſſæ *armari legiones, datum per agros ſignum, ut qua cuiq; proximum, omiſſa præda, prœlio occurrerent.* Pauidus *interim* Varus, *turbæ ſuorum miſcetur, intulitq; formidinem.* Pulſi *cum ſaucijs, integri, ſuomet ipſi metu, & anguſtijs uiarum conflictabantur.* Nullũ *in illa trepidatione* Antonius *conſtantis ducis aut fortiſſimi militis officium omiſit.* Occurſare *pauentibus, retinere cædentes.* Vbi *plurimus labor, unde aliqua ſpes, conſilio, manu, uoce inſignis hoſti, conſpicuus ſuis.* Eo *poſtremo ardoris prouectus eſt, ut* Vexillarium *fugientem haſta tranſuerberaret. mox raptum uexillum in hoſtem uertit. quo pudore haud plures q̃ centum equites reſtitere.* Iuuit *locus arctiore illic uia, & fracto interfluentis riui ponte, qui incerto* Alueo, *& præcipitibus ripis fugam impediebat.* Ea *neceſſitas ſeu fortuna lapſas iam partes reſtituit.* Firmati *inter ſe denſis ordinibus, excipiunt* Vitellianos *temere effuſos, atque illic cõſternuntur.* Antonius *inſtare periculis, ſternere obuios.* Simul *cæteri ut cuiq; ingenium, ſpoliare, capere arma, equosq; abripere.* Exciti *proſpero clamore qui modo ꝑ agros fuga pallabantur, uictoriæ ſe miſcebant.* Ad *quartum a* Cremona *lapidem fulſere legionum ſigna,* Rapacis *atque* Italicæ, *læto inter initia equitum ſuorum prœlio illuc uſque prouecta.* Sed *ubi fortuna contra fuit, non laxare ordines, non recipere turbatos, non obuiam ire, ultroq; aggredi hoſtem, tantum per ſpacium curſu & pugnando feſſum, forte uicti haud perinde rebus proſperis ducem deſiderauerant, atque in ad-*

uerſis deeſſe intelligebant. Nutantem *aciem uictor equi tatus incurſat.*Et Vipſanus Meſſala *tribunus cum* Mœ*ſicis auxiliaribus aſſequitur. quos militiæ gloria legionarijs quãquam raptim ductos, æquabat.* Ita *mixtus pedes equesq; rupere legionum agmen.* Et *propinqua* Cremonenſium *mœnia quanto plus ſpei ad effugium, tanto minorem ad reſiſtendũ aĩum dabant.*Nec Antonius *ultra inſtitit, memor laboris ac uulnerum, quibus tã anceps belli fortuna quamuis proſpero fine, equites equosq; afflictauerat.* Inumbrante *ueſpera uniuerſum* Flauiani *exercitus robur aduenit.* Vtq; *cumulos ſuper* & *recentia cæde ueſtigia inceſſere, quaſi debellatum foret, pergere* Cremonam, & *uictos in deditionem accipere, aut expugnare depoſcunt.* Hæc *in medio pulchra dictu.* Illa *ſibi quiſque, poſſe* Coloniam *in plano ſitam impetu capi.*Idem *audaciæ per tenebras irrumpentibus,* & *maiorem rapiendi licentiam.* Quod *ſi lucem opperiantur, iam pacem, iam preces,* & *pro labore ac uulneribus, clementiam* & *gloriam inania laturos.*Sed *opes* Cremonenſium *in ſinu præfectorum legatorumq; fore.* Expugnatæ *urbis prædam ad militẽ, deditæ ad duces pertinere.* Spernuntur *centuriones tribuniq;.ac ne uox cuiuſq; audiatur, quatiunt arma, rapturi* Imperium *ni ducantur.*Tum Antonius *inſerens ſe manipulis, ubi aſpectu* & *auctoritate ſilentium fecerat, non ſe decus neq; pretium eripere tam bene meritis affirmabat.* Sed *diuiſa inter exercitum ducesq; munia.* Militibus *pugnandi cupidinem conuenire, duces prouidendo, conſultando, cunctatione ſæpius q̃ temeritate prodeſſe.* Vt *pro uirili portione armis ac manu uictoriam*

iuuerit, ratione & conſilio proprijs ducis artibus profu turum. Neq; enim ambigua eſſe quæ occurrāt, noctem, & ignotæ ſitum urbis, intus hoſtes, & cuncta inſi dijs opportuna, non ſi pateant portæ, niſi explorato, niſi die intrandum. An oppugnatiōem inchoaturos ad empto omni proſpectu? quis æquus locus, quanta alti tudo mœnium, tormentis ne & telis, an operibus & uineis aggredienda urbs foret? Mox conuerſus ad ſingu los, num ſecures dolabrasq́;, & cætera expugnandis urbibus ſecum attuliſſent, rogitabat? Et cum abnuerēt, gladijs ne inquit & pilis perfringere ac ſubruere mu ros ullæ manus poſſunt? Si aggerem ſtruere, ſi pluteis cratibus ue protegi neceſſe fuerit, ut uulgus improui dum irriti ſtabimus, altitudinem turrium & aliena munimenta mirantes? Quin potius mora noctis unius aduectis tormentis machinisq́;, uim uictoriamq́; nobi ſcum ferimus. Simul lixas calonesq́; cum recentiſſimis equitum Bebriacum mittit, copias, cæteraq́; quæ uſui fo rent allaturos. Id uero ægre tolerante milite prope ſedi tionem uentum, cum progreſſi equites ſub ipſa mœnia, uagos è Cremonenſibus corripiunt, quorum indicio no ſcitur, ſex Vitellianas legiones, oēmq; exercitum q̄ Hoſti liæ egerat, eo ipſo die triginta millia paſſum emenſum, comperta ſuorum clade, in prœlium accingi, ac iam affore. Is terror obſtructas mentes conſilijs ducis aperu it. Siſtere tertiamdecimam legionem in ipſo uiæ Poſthu miæ aggere iubet, cui iuncta à læuo ſeptima Galbia na patenti campo ſtetit. Dein ſeptima Claudiana agreſti foſſa (ita locus erat) præmunita, dextro oc taua per apertum limitem, mox tertiadecima denſis

arbuſtis interſepta. Hic Aquilarum ſignorumq; ordo, Milites mixti per tenebras (ut fors tulerat) prætorianum uexillum proximum Tertianis. Cohortes auxiliorum in cornibus, latera ac terga equite circundata. Sydo atque Italicus Sueui cum delectis popularium primori in acie uerſabantur. At Vitellianus exercitus cui acquieſcere Cremonæ, & recuperatis cibo ſomnoq; uiribus, confectum algore atq; inedia hoſtem poſtera die profligare ac proruere ratio fuit, indigus rectoris, uacuus conſilij, tertia ferme noctis hora, paratis iam diſpoſitisq; Flauianis, impingitur. Ordinem agminis diſiecti per iram ac tenebras aſſeuerare non auſim, quanquã alij tradiderint quartam Macedonicam dextro ſuorum cornu, quintam & quintamdecimam cum uexillis nonæ ſecundæq;, & uiceſimæ Britannicarum legionum mediam aciem, Sextadecimanos Duodeuiceſimanosq; & primanos læuum cornu compleſſe. Rapaces atque Italici omnibus ſe manipulis miſcuerant. Eques auxiliaq; ſibi ipſi locum legere. Prælium tota nocte uarium, anceps, atrox his rurſuſque illis exitiabile. Nihil animus, aut manus, ne oculi quidem prouiſu iuuabant. Eademq; utraq; acie arma crebris interrogationibus, notum pugnæ ſignum, permixta uexilla, ut quiſque globus capta ex hoſtibus huc uel illuc raptabat. Vrgebatur maxime ſeptima legio, nup a Galba conſcripta. Occiſi ſex primoꝝ ordinum centuriones, abrepta quædã ſigna. Ipſam Aqlam Atilius Verus primipili centurio multa cũ hoſtium ſtrage, et ad extremum moriens ſeruauerat. Suſtinuit labantẽ aciẽ Anto. accitis ꝑtorianis, qui ubi excepere pugnam, pellunt hoſtẽ, dein

pellũtur. Nãq; Vitelliani tormenta in aggerem uiæ contulerant, ut tela uacuo atq; aperto excuterentur, diſperſa primo & arbuſtis ſine hoſtium noxa illiſa. Magnitudine eximia quartædecimæ legionis baliſta, ingentibus ſaxis hoſtilem aciem proruebat, lateq; cladem intuliſſet, ni duo milites præclarum facinus auſi, arreptis è ſtrage ſcutis ignorati uincula ac libramenta tormentorum abſcidiſſent. Statim confoſſi ſunt, eoq; intercidere nomina, de facto haud ambigitur. Neutro inclinata fortuna, donec adulta nocte, luna ſurgens oſtenderet acies, falleretq;. Sed Flauianis æquior a tergo. hinc maiores equorum uirorumq; umbræ, & falſo ut in corpore ictu tela hoſtium citra cadebant. Vitelliani aduerſo lumine collucentes, uelut ex occulto iaculantibus incauti efferebantur. Igitur Antonius ubi noſcere ſuos, noſciq; poterat, alios pudore & probris, multos laude & hortatu, omnes ſpe promiſſisq; accendens, cur rari ſumpſiſſent arma Pannonicas legiões interrogabat. Illos eſſe campos in quibus abolere labem prioris ignominiæ, ubi recuperare gloriam poſſent. Tum ad Mœſicos conuerſus principes auctoresq; belli ciebat. Fruſtra minis & uerbis prouocatos Vitellianos, ſi manus eorum oculosq; non tolerent. Hæc ut quouſq; acceſſerat. Plura ad Tertianos, ueterum recentiumq; admonens, ut ſub M. Antonio Parthos, ſub Corbulone Armenios, nuper Sarmatas pepuliſſent. Mox inſenſus prætorianis, Vos inquit niſi uincitis pagani, quis alius Imperator, quæ caſtra alia excipient? Illic ſigna armaq; ueſtra ſunt, & mors uictis. Nam ignominiam conſumpſiſtis. Vndiq; clamor, & orientem ſolem (ita in Syria mos eſt) Tertiani ſa/

lutauere. Vagus inde conſilio ducis ſubditus rumor, aduenisſe Mutianum, exercitus inuicem ſalutaſſe. Gradum inferunt, quaſi recentibus auxilijs aucti, rariore iam Vitellianorũ acie, ut quos nullo rectore, ſuus quẽq; impetus uel pauor contraheret duceret ue. Poſtquã pulſos ſenſit Antonius, denſo agmine obturbat. laxati ordines abrumpuntur. nec reſtitui quiuere impedientibus uehiculis tormentisq;. Per limitem uiæ ſparguntur conſectandi feſtinatione uictores, eo notabilior cædes fuit, quia filius patrem interfecit. Rem nominaq; auctore Vipſano Meſſala tradam. Iulius Manſuetus ex Hiſpania Rapaci legioni additus, impuberem filium domi liquerat. Is mox adultus inter ſeptimanos a Galba conſcriptus oblatum forte patrem & uulnere ſtratum, dum ſe mianimem ſcrutatur, agnitus, agnoſcensq;, & exanguem amplexus, uoce flebili precabatur placatos patris manes, neue ſe ut parricidam aduerſarentur, publicum id facinus, & unum militem quotam ciuilium armorum partem. Simul attollere corpus, aperire humũ, ſupmo erga parentem officio fungi. Aduertere proximi, deinde plures. hinc per omnem aciem miraculum, & queſtus, & ſæuiſſimi belli execratio. Nec eo ſegnius propinquos, affines, fratres trucidatos ſpoliant.. Factum eſſe ſcelus loquuntur, faciuntq;. Vt Cremonam uenere, nouum immenſumq; opus occurrit. Othoniano bello Germanicus miles mœnibus Cremonenſium caſtra ſua, caſtris uallum circũiecerat. Eaq; munimenta rurſus auxerat, quorum aſpectu hæſere uictores incertis ducibus qui iuberent. Incipere oppugnationem feſſo per diem noctemq; exercitu, arduũ, & nullo iuxta ſubſidio anceps.

Sin Bebriacum redirent, intolerandus tam longi itine-ris labor, & uictoria ad irritum reuoluebatur. Munire caſtra, id quoque propinquis hoſtibus formidoloſum ne diſperſos & opus molientes ſubita eruptione turbarent. Quæ ſuper cuncta terrebat ipſorum miles periculi q̃ moræ patientior. Quippe ingrata quæ tuta, & temeritate ſpes, omniſq; cædes, et uulnera & ſanguis auiditate prædæ penſabantur. Huc inclinauit Antonius. Cingiq; uallum corona iuſſit. Primo ſagittis ſaxiſq; eminus certabant, maiore Flauianorũ pernicie, in quos tela deſup̃ librabantur. Mox uallũ portaſq; legionibus attribuit, ut diſcretus labor fortes ignauoſq; diſtingueret, atq; ipſa contentione decoris accenderentur. Proxima Bebriacenſi uiæ tertiani ſeptimaniq; ſumpſere, dexteriora ualli, octaua ac ſeptima Claudiana, Tertiadecimanos ad Brixianam portam impetus tulit. Paulum inde moræ, dum è proximis agris ligones, dolabras, & alij falces ſcalaſq; conuectant. Tum elatis ſuper capita ſcutis denſa teſtudine ſuccedunt. Romanæ utrinq; artes, pondera ſaxorũ Vitelliani prouoluunt, diſiectam fluitantemq; teſtudinem lanceis contiſq; ſcrutantur, donec ſoluta compage ſcutorum, exangues aut laceros proſternerent. Multa cum ſtrage inceſſerat cunctatio, ni duces feſſo militi, & uelut irritas exhortationes abnuenti, Cremonam monſtraſſent. Hormi ne id ingenium, ut Meſſala tradit, an potior auctor ſit. C. Plinius, qui Antonium incuſat, haud facile diſcreuerim, niſi q̃ neq; Antonius neque Hormus a fama uitaq; ſua, quamuis peſſimo flagitio degenerauere. Non iam ſanguis neque uulnera morabantur, quin ſubruerent uallum, quate-

rentq; portas, innixi humeris, & ſuper iteratam teſtu/dinem ſcandentes, prænhenſarent hoſtium tela bra/chiaq;, integri cum ſaucijs, ſeminecces cum expirātibus uoluuntur, uaria pereuntium forma, & omni ima/gine mortium. Acerrimum ſeptimæ tertiæq; legionum certamen. Et dux Antonius cum delectis auxiliaribus eodem incubuerat. Obſtinatos inter ſe, cum ſuſtinere Vitelliani nequirent, & ſuperiecta tela teſtudine labe rentur, ipſam poſtremo baliſtam in ſubeuntes propule/re, quæ ut ad præſens diſiecit obruitque quos inciderat, ita pinnas ac ſumma ualli ruina ſua traxit. Simul iuncta turris ictibus ſaxorum ceſſit, qua ſeptimani dum ni/tuntur cuneis, tertianus ſecuribus gladijsq; portam p/fregit. Primum irrupiſſe. C. Voluſium tertiæ legionis militem inter oẽs auctores conſtat. Is in uallū egreſſus deturbatis qui reſtiterant, conſpicuus manu ac uoce ca/pta caſtra conclamauit. Cæteriq; trepidis iam Vitellia nis, ſeq; è uallo p̄cipitantibus perrupere, completur cæ/de q̄tum inter caſtra murosq; uacui fuit. Ac rurſus no ua laboꝝ facies, ardua urbis mœnia, ſaxeæ turres, fer rari portarum obijcies. Vibrans tela miles, frequens ob ſtrictusq; Vitellianis partibus Cremonenſis populus, ma gna pars Italiæ ſtato in eoſdē dies mercatu congregata, q̄d defenſoribus auxilium ob multitudinē, oppugnan/tibus incitamentum ob prædam erat. Rapi ignes An/tonius, inferriq; amœniſſimis extra urbem ædificijs iu bet, ſi damno rerum ſuarum Cremonenſes ad mutan/dam fidem traherentur, propinqua muris tecta, & al titudinem mœnium egreſſa, fortiſſimo quoq; militum complet. Illi trabibus tegulisq; & facibus propugnato/

res deturbant. Iam legiones in teſtitudinem glomeran/ tur, & alij tela ſaxaq; incutiebant, cum languere pau latim Vitellianorum animi, & ut quiſq; ordine antei/ bat, cadere fortunæ, ne Cremona quoq; exciſa, nulla ultra uenia, omniſq; ira uictoris non in uulgus inops, ſed in tribunos centurioneſq;, ubi pretium cædis erat, re uerteretur. Gregarius miles futuri ſocors, & ignobilita te tutior perſtabat. Vagi per uias in domibus abditi, pa cem ne tum quidem orabant cum bellum poſuiſſent. Pri/ mores caſtrorum nomen atq; imagines Vitellij amoli/ untur. Cathenas Cæcinæ (nam etiã tum uinctus erat) exoluunt, orantq; ut cauſæ ſuæ deprecator aſſiſtat. Aſp nantem tumentemq; lachrymis fatigant extremum ma lorum. Tot fortiſſimi uiri, proditoris opem inuocantes. mox uelamenta & infulas pro muris oſtentant. Cum Antonius inhiberi tela iuſſiſſet, ſigna Aquilaſq; extulere. Mœſtum inermium agmen deiectis in terrã oculis ſequebatur. Circumſtiterant uictores, & primo ĩngerebant probra, intentabant ictus. Mox ut præberi ora contumelijs, & poſita omni fiducia cuncta uicti pa tiebantur, ſubit recordatio illos eſſe, qui nuper Bebriaci uictoriæ temperaſſent. Sed ubi Cæcina prætexta licto/ ribuſq; inſignis dimota turba conſul inceſſit, exarſere ui ctores. Superbiam ſæuitiamq; (adeo inuiſa ſcelera ſunt) etiam perfidiam obiectabant. Obſtitit Antonius, datiſq; defenſoribus, ad Veſpaſianum dimiſit. Plebs interim Cre monenſium inter armatos conflictabatur. nec procul cæde aberant, cum precibus ducum mitigatus eſt miles. Et uocatos ad contionem Antonius alloquitur, magni/ fice uictores, uictos clementer. de Cremona in neutrũ.

Exercitus præter inſitam prædandi cupidinem ueteri odio ad excidium Cremonenſium incubuit. Iuuiſſe partes Vitellianas Othonis quoq; bello credebantur. Mox tertiadecimanos ad extruendum amphitheatrum relictos, ut ſunt procacia urbanæ plebis ingenia, petulantibus iurgijs illuſerant. Auxit inuidiam editum illic a Cæcina gladiatorum ſpectaculum, eademq; rurſus belli ſedes & præbiti in acie Vitellianis cibi. Cæſæ quædam fœminæ, ſtudio partium ad prælium progreſſæ. Tempus quoq; mercatus, ditem alioquin Coloniam, maiore opum ſpecie complebat. Cæteri duces in obſcuro, Antonium fortuna famaq; omnium oculis expoſuerat. Is balneas abluendo cruore propere petit. Excepta uox eſt, cum teporem incuſaret, ſtatim futurum ut incaleſcerent. Vernile dictum omnem inuidiam in eum uertit, tanquã ſignum incendendæ Cremonæ dediſſet, quæ iam flagrabat. Quadraginta armatorum millia irrupere. Calonum lixarumq; amplior numerus, & in libidinem ac ſæuitiam corruptior. Non dignitas, non ætas protegebat, quo minus ſtupra cædibus, cædes ſtupris miſcerentur. Grandæuos ſenes exacta ætate, fœminas uiles ad prædam in ludibrium trahebãt. Vbi adulta uirgo, aut quis forma conſpicuus incidiſſet, ui manibusq; rapientium diuulſus. Ipſos poſtremo direptores, in mutuam perniciem agebat, dum pecuniam uel grauia auro templorum dona ſibi quiſq; trahunt, maiore aliorum ui truncabantur. Quidam obuia aſpernati uerberibus tormentiſq; dominorum abdita ſcrutari, de foſſa eruere, faces in manibus, quas ubi prædam egeſſerãt, in uacuas domos, & inania templa per laſciuiam ia-

culabantur, utiq; exercitui uario linguis, moribus, cui ciues, ſocij, externi intereſſent, diuerſæ cupidines, & aliud cuique fas, nec quicquam illicitum. Per quatriduum Cremona ſuffecit, cum omnia ſacra profanaq; in igne conſiderent. Solum Mephitis templum ſtetit ante mœnia, loco ſeu numine defenſum. Hic exitus Cremonam habuit anno.cclxxxvi.a primordio ſui. Condita erat T. Sempronio & Cornelio conſulibus, ingruente in Italiam Hannibale, propugnaculum aduerſus Gallos trans Padum agentes, & ſi qua alia uis per alpes irrueret. Igitur numero colonorum, opportunitate fluminum, ubere agri annexu connubijsq; gentium adoleuit floruitq;, bellis externis intacta, ciuilibus infœlix. Antonius poſt rem, flagitij creſcente inuidia, edixit, nequis cremonenſes captiuos detineret. Irritamq; prædam militibus effecerat, conſenſus Italiæ emptionem talium mancipiorum aſpernãtis. Cædi cœpere, quod ubi enotuit, a propinquis affinibusq; occulte redimebantur. Mox redijt Cremonam reliquus Populus, repoſita fora, templaq;, magnificentia municipum, & Veſpaſianus hortabatur. Cæterum aſſidere ſepultæ urbis ruinis, noxia tabo humus, haud diu permiſit. Ad tertium lapidem progreſſi, uagos pauentesq; Vitellianos ſua quemq; apud ſigna componunt. Et uictæ legiones ne manente adhuc ciuili bello ambigue agerent per Illyricum diſperſæ. In Britanniam inde & Hiſpanias nuncios famamq;, in Galliam Iulium Calenum tribunum, in Germaniam Alpinum Montanum præfectum cohortis, ꝙ hic Treuir, Calenus Heduus, uterq; Vitelliani fuerant, oſtentui mi-

ſere. Simul tranſitus alpium præſidijs occupati, Suſpecta Germania, tanquam in auxilium Vitellij accingeretur. At Vitellius profecto Cæcina, cum Fabium Valentem paucis poſt diebus ad bellum impuliſſet, curis luxum obtendebat, non parare arma, non alloquio exercitioq; militem firmare, non more uulgi agere, ſed umbraculis hortorum abditus, ut ignaua animalia, quibus ſi cibũ ſuggeras, iacent torpentq;, præterita, inſtantia, futura, pari obliuione dimiſerat. Atq; illum in Nemore Aricino deſidem & marcentem proditio Lucillij Baſſi, ac defectio claſſis Rauennatis perculit. Nec multo poſt de Cæcina affertur mixtus gaudio dolor, & deſciuiſſe, & ab exercitu uinctum, plus apud ſocordẽ animum lætitia quã cura ualuit, multa cum exultatione in urbem reuectus, frequenti contione pietatem militum laudibus cumulat. P. Sabinum prætorij præfectum ob amicitiam Cæcinæ uinciri iubet, ſubſtituto in locũ eius Alpheno Varo. Mox Senatum cõpoſita in magnificentiam oratione allocutus, exquiſitis patrum adulationibus attollitur. Initium atrocis in Cæcinam ſententiæ a L. Vitellio factum. Dein cæteri compoſita indignatione, ꝙ conſul Rempub. dux Impatorem, tantis opibus tot honoribus cumulatus, amicum prodidiſſet, uelut pro Vitellio conquerentes, ſuum dolorem proferebant. Nulla in oratione cuiuſquam erga Flauianos duces obtrectatio, errorẽ imprudentiamq; exercituum culpantes, Veſpaſiani nomen ſuſpenſi & uitabundi circũibant. Nec defuit q unũ conſulatus diem (is enim in locũ Cæcinæ ſuperat) magno cum irriſu tribuentis accipientiſq; blandiretur. Pridie Kal. Nouembris, Roſſius Regulus init, eiurauitq;.

Annotabant periti, nunquam antea non abrogato ma/ giſtratu, neq; lege lata, alium ſuffectum. Nam conſul uno die & ante fuerat Caninius rebilus. C. Cæſare di/ ctatore, cum belli ciuilis præmia feſtinarentur. Nota p eos dies Iunij Blæſi mors & famoſa fuit, de qua ſic ac/ cœpimus. Graui corporis morbo æger Vitellius ſeruilia nis hortis turrim uicino ſitam, collucere per noctem cre bris luminibus animaduertit. Sciſcitanti cauſam, apud Cæcinam thuſcum epulari multos, præcipuum hono/ re Iunium Blæſum nunciatur. Cætera in maius de appa ratu, & ſolutis in laſciuiam animis. Nec defuere, qui ipſum Thuſcum & alios, ſed criminoſius Blæſum incu ſarent, q̃ ægro principe lætos dies ageret. Vbi aſperna/ tum Vitellium, & poſſe Blæſum peruerti ſatis patuit ijs qui principum offenſas acriter ſpeculantur, datæ. L. Vi/ tellio dilationis partes. Illic infenſus Blæſo æmulatione praua, q̃ eum omni dedecore maculoſum, egregia fa/ ma anteibat, Cubiculum Imperatoris reſerat, filium eius ſinu complexus, & genibus accidens, cauſam cõ fuſionis quærenti, non ſe proprio metu, nec ſui anxiũ, ſed pro fratre pro liberis fratris, preces lachrymasq; attuliſſe. Fruſtra Veſpaſianum timeri, quem tot Germa nicæ legiones tot prouinciæ uirtute ac fide, tantum de/ niq; terrarum ac maris immenſis ſpacijs arceat. In ur/ be, ac ſinu cauendum hoſtem, Iunios Antoniosq; auo/ iactantem, qui ſe ſtirpe Imperatoria comem ac magni/ ficum militibus oſtentet. Verſas illuc omnium mentes, dum Vitellius amicorum inimicorumq; negligens, fo/ uet æmulum principis labores, è conuiuio proſpectantẽ. Reddẽdam pro intempeſtiua lætitia mœſtam & fune/ brem

brem noctem, qua ſciat & ſentiat uiuere Vitellium, & *imperare, & ſi quid fato accidat, filium habere,* Tre*pidanti inter ſcelus metumq́; ne dilata* Blæſi *mors maturam pœnitentiam, palam iuſſa atrocem inuidiam ferret, placuit ueneno graſſari.* Addidit *facinori fidem, nobili gaudio* Blæſum *uiſendo, quin & audita eſt ſæuiſſima* Vitellij *uox, qua (ipſa enim uerba referam) ſe pauiſſe oculos ſpectata inimici morte iactauit.* Blæſo *ſuper claritatem natalium & elegantiam morum, fidei obſtinatio fuit.* Integris *quoq; rebus a* Cæcina *& primoribus partium iam* Vitellium *aſpernantibus, ambitus abnuere perſeuerauit,* Sanctus, *inturbidus, nullius repentini honoris, adeo non principatus appetens, ut parum abfuerit, ne dignus crederetur.* Fabius *interim* Valens *multo ac molli concubinarum ſpadonumq́; agmine, ſegnius q̃ ad bellum incedens, proditam à* Lucillio Baſſo Rauennatem *claſſem, pernicibus nuncijs accepit.* Et *ſi cœptum iter properaſſet, nutantem* Cæcinã *præuenire, aut ante diſcrimen pugnæ aſſequi legiones potuiſſet.* Nec *deerant qui monerent, ut cum fidiſſimis per occultos tramites uitata* Rauenna *Hoſtiliam* Cremonamue *pergeret.* Alijs *placebat acciris ex urbe prætorijs cohortibus, ualida manu perrumpere.* Ipſe *inutili cunctatione, agendi tempora conſultando conſumpſit.* Mox *utrunq; conſilium aſpernatus, quod inter ancipitia deterrimum eſt, dum media ſequitur, nec auſus eſt ſatis, nec prouidit.* Miſſis *ad* Vitellium *litteris auxilium poſtulat.* Venere *tres cohortes, cum ala* Britannica, *neq; ad fallendum aptus numerus neq; ad penetrandum.* Sed Valẽs *ne in tanto quidem diſcrimine, infamia*

caruit, quominus rapere illicitas uoluptates, adulterijsq; ac ſtupris polluere hoſpitum domus crederetur. Aderāt uis, & pecunia, & ruentis fortunæ nouiſſima libido. Aduentu demum peditum equitumq; prauitas conſilij patuit, quia nec uadere per hoſtes tam parua manu poterat, etiam ſi fidiſſima foret, nec integram fidem attulerant. Pudor tamen & præſentis ducis reuerētia morabatur, haud diuturna uincula apud auidos periculorum, & dedecoris ſecuros. Eo metu, paucis quos aduerſa non mutauerant, comitantibus, cohortes Ariminum præmittit. Alam tueri terga iubet. Ipſe flexit in Vmbriam, atque inde Etruriam, ubi cognito pugnæ Cremonenſis euentu, non ignauum, & ſi proueniſſet atrox conſilium inijt, ut arreptis nauibus in quācunq; partem Narbonenſis prouinciæ egreſſus Gallias et exercitus, & Germaniæ gentes, nouumq; bellum cieret. Digreſſo Valente, trepidos qui Ariminum tenebant Cornelius Fuſcus admoto exercitu & miſſis per proxima littorum lyburnicis, terra mariq; circūuenit. Occupantur plana Vmbriæ, et qua Picenus ager Hadria alluitur, omniſq; Italia inter Veſpaſianum ac Vitelliū Apœnini iugis diuidebatur. Fabius Valēs è ſinu Piſano ſæuitia maris, aut aduerſante uento portū Herculis Monœci depellitur, haud procul inde agebat Marius Maturus alpium maritimarum procurator, fidus Vitellio, cuius ſacramentum cunctis circa hoſtilibus nō exuerat. Is Valentem comiter exceptum, ne Galliam Narbonenſem temere ingrederetur monendo terruit, ſimul cæterorum fides metu intacta. Nam circūiectas ciuitates procurator Valerius Paulinus ſtrenuus militiæ, & Veſpa-

ſiano ante fortunam amicus in uerba eius adegerat. Cõ citisq; omnibus qui exautorati a Vitellio bellum ſponte ſumebant, Foroiulienſem Coloniã clauſtraq; maris præſi dio tuebantur. Eo grauior auctor, ꝙ Paulino patria forũ Iulij, & honos apud prætorianos, quorũ quondam tri bunus fuerat. Ipſiq; pagani fauore municipali, & futu ræ potentiæ ſpe, iuuare partes annitebantur, quæ ubi paratu firma, & aucta rumore apud uarios Vitelliano rum animos increbuere. Fabius Valens cum quattuor ſpiculatoribus, & tribus amicis, totidemq; centurioni bus ad naues regreditur mature, cæteriſq; remanere, et in uerba Veſpaſiani adigi uolentibus liberũ fuit. Cæte rum ut mare tutius Valenti q̃ littora aut urbes, ita futu ri ambiguus, & magis quid uitaret q̃ cui fideret certus, aduerſa tempeſtate Stœchadas Maſſilienſium inſulas af fertur. Ibi eum miſſæ a Paulino lyburnicæ oppreſſere. Capto Valente cũcta ad uictoris opes conuerſa, initio ꝑ Hiſpaniam a prima Adiutrice legione orto, quæ memo ria Othonis infenſa Vitellio, decimam quoque ac ſex tam traxit. Nec Galliæ cũctabantur. Et Britanniã incli tus erga Veſpaſianum fauor, ꝙ illic ſecundæ legioni a Claudio præpoſitus, & bello clarus egerat, nõ ſine mo tu adiunxit cæterarũ in quibus plæriq; centuriones ac milites a Vitellio prouecti, expꝉtum iam principẽ anxij mutabant. Ea diſcordia & crebris belli ciuilis rumori bus Britanni ſuſtulere aĩos, auctore Venuſio qui ſuꝑ in ſitam ferociam et Romani nominis odium, proprijs in Carthimanduam Reginã ſtimulis accẽdebatur. Carthi mandua Brigantibus imꝑitabat, pollens nobilitate, & auxerat potentiam poſtq̃ capto per dolũ rege Carata

co, inſtruxiſſe triumphum Claudij Cæſaris uidebatur. Inde opes, & rerum ſecundarum luxus, ſpreto Venuſio. Is fuit maritus, armigerum eius Vellocatum, in matrimonium regnumq; accepit, concuſſa ſtatim flagitio domus. Pro marito ſtudia ciuitatis, pro adultero libido Reginæ & ſæuitia. Igitur Venuſius accitis auxilijs, ſimul ipſorum Brigantum defectione, in extremũ diſcrimen Carthimanduam adduxit. Tum petita à Romanis præſidia & cohortes, alæq; noſtræ uarijs prælijs exemere tamen periculo Reginam. Regnum Venuſio, bellum nobis relictum. Turbata per eoſdem dies Germania, & ſocordia ducum & ſeditione legionum. Externa ui & perfidia ſociali prope afflicta Romana res. Id bellum cum cauſis & euentibus (& enim longius prouectum eſt) mox memorabimus. Mota & Dacorũ gens, nunq̃ fida, tunc ſine metu, abducto è Mœſia exercitu, ſed prima rerum quieti ſpeculabantur, ubi flagrare Italiam bello, cuncta inuicem hoſtilia accepere, expugnatis cohortium alarumq; hybernis, utraq; Danubij ripa potiebantur. Iamq; caſtra legionum excindere parabant, ni Mutianus ſextam legionem oppoſuiſſet, Cremonenſis uictoriæ gnarus, ac ne externa moles utrinq; ingrueret, ſi Dacus Germanusq; diuerſi irrupiſſent. Affuit ut ſæpe alias fortuna Populi Ro. quæ Mutianum uireſq; orientis illuc tulit & quod Cremonæ interim tranſegimus. Fonteius Agrippa ex Aſia proconſul, eam prouinciam annuo Imperio tenuerat. Mœſiæ p̃poſitus eſt, additis copijs è Vitelliano exercitu, quem ſpargi per prouincias, & externo bello illigari, pars cõſilij pacisq; erat. Nec cæteræ nationes ſilebant. Subita p̃ Pontũ

arma Barbarum mancipium regiæ quondam claſſis pfectus mouerat. Is fuit Anicetus Polemonis libertus præpotens olim, & poſtq̃ Regnum in formam prouinciæ uerterat, mutationis impatiens. Igitur Vitellij nomine adſcitis gentibus, quæ Pontum accolunt, corrupto in ſpē rapinarum egentiſſimo quoq;, haud tenendæ manus auctor, Trapezuntem uetuſtam admodum ciuitatē a græcis in extremo ponticæ oræ conditam ſubitus irrupit. Cæſa ibi cohors, regium auxilium olim, mox donati ciuitate Romana, ſigna armaq́; in noſtrum modū deſidiam licentiamq́; græcorū retinebant. Claſſis quoq; faces intulit, uacuo mari eludens, quia lectiſſimas lyburnicarum, omnemq́; militem Mutianus Byzantium adegerat. Quin & Barbari contemptim uagabantur, fabricatis repente nauibus quas cameras uocant arctis lateribus latam aluum ſine uinculo æris aut ferri connexam & tumido mari prout fluctus attollitur, ſumma nauium tabulis augent, donec in modum tecti claudantur. Sic inter undas uoluuntur, pari utrinq; prora & mutabili remigio, quando hinc uel illinc appellere indiſcretum & innoxium eſt. Aduertit ea res Veſpaſiani animum, ut uexillarios è legionibus, ducemq; Virdium Geminum ſpectatæ militiæ deligeret. Ille incompoſitum & prædæ cupidine uagum hoſtem adortus, cogit in naues, effectiſq́; raptim lyburnicis, aſſequtur Anicetum in hoſtio fluminis Cobibi, tutū ſub Sedochezorū regis auxilio, quem pecunia doniſq́; ad ſocietatem ppulerat. Ac primo rex minis armiſq́; ſupplicem tueri. Poſt quā merces proditionis aut bellum oſtendebatur, fluxa ut eſt Barbaris fide, pactus Aniceti exitium pfugas tra

didit, Belloq; ſeruili finis impoſitus. Lætum ea uictoria Veſpaſianum, cunctis ſuper uota fluentibus Cremonenſis prælij nuncius in ægypto aſſequitur. Eo properantius Alexandriam pergit, ut fracto Vitellij exercitu, urbem quoq; externæ opis indigam fame urgeret. Namq; & Africam eodem latere ſitam, terra mariq; inuadere parabat, clauſis annonæ ſubſidijs, inopiam ac diſcordiam hoſti facturus. Dum hac totius orbis mutatione fortuna Imperij tranſit, Primus Antonius nequaquam pari innocentia poſt Cremonam agebat, ſatisfactū bello ratus et cætera ex facili ceu fœlicitas in tali ingenio, auaritiam, ſuperbiam, cæteraq; occulta mala patefecit, ut captam Italiam perſultare, ut ſuas legiones colere, omnibus dictis factisq; uim ſibi ad potentiā ſtruere, utq; licentia militem imbueret, interfectorum centurionū ordines legionibus offerebat, eo ſuffragio turbidiſſimus quiſq; delecti, nec miles in arbitrio ducum, ſed duces militari uiolentia trahebantur, quæ ſeditioſa et corrumpendæ diſciplinæ mox in prædam uertebat, nihil aduentantem Mutianum ueritus, quod exitioſius erat q̄ Veſpaſianum ſpreuiſſe. Cæterum propinqua hyeme, & humentibus Pado campis, expeditum agmen incedere. Signa aquilæq; uictricium legionum, milites uulneribus aut ætate graues, plæriq; etiam integri Veronæ relicti, ſufficere cohortes alæq;, & è legionibus lecti, profligato iam bello uidebantur. Vndecima legio ſeſe adiūxerat initio cunctata, ſed proſperis rebus anxia ꝙ defuiſſet. Sex millia dalmatarum recens delectus comitabantur. Ducebat Pompeius Siluanus cōſularis, uis ꝯſilioꝝ penes Anniū Baſſum legionis legatum. Is Silua

num ſocordem bello, & dies rerum uerbis terentem, ſpecie obſequij regebat. Ad omniaq; quæ agenda forēt, quieta cum induſtria aderat. Ad has copias è claſſicis Rauennatibus legionariam militiam poſcentibus, optimus quiſq; adſciti. Claſſem Dalmatæ ſuppleuere. Exercitus duceſq; ad Fanum fortunæ iter ſiſtunt, de ſumma rerum cunctantes, q motas ex urbe prætorias cohortes audierant, & teneri præſidijs Apœninum rebantur, et ipſos in legione, bello attrita inopia & ſeditioſæ militum uoces terrebant, Clauarium (donatiui nomen ē) flagitantium, nec pecuniam aut frumentum prouiderant. Et feſtinatio atque auiditas præpediebant, dū quæ accipi poterant, rapiuntur. Celeberrimos auctores habeo, tantam uictoribus aduerſus fas nefasq; irreuerentiā fuiſſe, ut gregarius eques occiſum a ſe proxima acie fratrem profeſſus, premium à ducibus petierit. Nec illis aut honorare eam cædem ius hoīum, aut ulciſci rō belli permittebat. Diſtulerant tanq̄ maiora meritum q̄ quæ ſtatim exoluerent, nec quicq̄ ultra traditur. Cæterum & prioribus ciuium bellis par ſcelus inciderat. Nam prælio quo apud Ianiculum aduerſus Cinnam pugnatum eſt, Pompeianus miles fratrem ſuum, dein, cognito facinore, ſeipſum interfecit, ut Siſenna memorat, tanto acrior apud maiores, quod ſicut uirtutibus gloria, ita flagitijs pœnitentia fuit. Sed hæc aliaq; ex ueteri numoria petita, quotiens res locuſque exempla recti, aut ſolatia mali poſcent, haud abſurde memorabimus. Antonio ac ducibus partium præmitti equites, omnemq; Vmbriam explorari placuit, ſi qua Apœnini iuga clementius adirentur, acciri Aquilas ſignaq;, et qcquid Veronæ

militum foret. Paduumq; & mare commeatibus cōple/ri. Erant inter duces qui neƈterent moras, quippe nimius iā Antonius, et certiora ex Mutiano ſperabantur. Nāq; Mutianus tam celeri uictoria anxius, & ni præſens ur be potiretur, expertem ſe belli gloriæq; ratus, ad Pri/mum et Varum media ſcriptitabat. Inſtandum cœptis aut rurſus cunctandi utilitates edifferens. Atq; ita com/poſitus, ut ex euentu rerum aduerſa abnueret, uel pro/ſpera agnoſceret. Plotium Griphum nuper ab Veſpa/ſiano in Senatorum ordinem additum, ac legioni præ poſitum, cæteroſq; ſibi fidos apertius monuit. Iiq; omnes de feſtinatione Primi ac uari ſiniſtre, & Mutiano uo/lentia reſcripſere. Quibus epiſtolis Veſpaſiano miſſis, ef fecerat, ut non pro ſpe Antonij conſilia factaq; eius æſti marentur, ægre id pati Antonius, & culpam in Mu/tianum conferre, cuius criminationibus coaluiſſent peri cula ſua, nec ſermonibus tempabat. Immodicus lingua, & obſequij inſolens, litteras ad Veſpaſianum compo/ſuit iactantius q̄ ad principem, nec ſine occulta in Mu tianum inſectatione. Se pannonicas legiones in arma egiſſe, ſuis ſtimulis excitos Mœſiæ duces, ſua conſtantia perruptas alpes, occupatam Italiam. Interſepta Germa/norum Rhætorumq; auxilia, quod diſcordes diſperſaſq; Vitellij legiones equeſtri procella, mox peditum ui, per diem noctemq; fudiſſet, id pulcherrimum & ſui opis, Caſum Cremonæ bello imputandum, Maiore damno plurium urbium excidijs ueteres ciuiū diſcordias Reip. ſtetiſſe. Non ſe nuncijs neq; epiſtolis, ſed manu et armis Imperatori ſuo militare, neq; officere gloriæ eorum, qui Aſiam interim compoſuerint. Illis Mœſiæ pacem, ſibi ſa/

lutem ſecuritatemq; Italiæ cordi fuiſſe. Suis exhortatio/
nibus Gallias Hiſpaniasq; ualidiſſimam terrarum par
tem ad Veſpaſianum conuerſas. Sed cecidiſſe in irritum
labores, ſi præmia periculorum ſoli aſſequantur, qui pe
riculis non affuerint. Nec fefellere ea Mutianum. Inde
graues ſimultates, quas Antonius ſimplicius, Mutianus
callide, eoq; implacabilius nutriebat. At Vitellius fra/
ctis apud Cremonam rebus, nuncios cladis occultans
ſtulta diſſimulatione, remedia potius malorum q̃ ma/
la differebat. Quippe confitenti conſultantiq; ſupererant
ſpes uiresq;. Cum è contrario læta omnia fingeret, falſis
ingraueſcebat. Mirum apud ipſum de bello ſilentium,
prohibiti per ciuitatem ſermones, eoq; plures, ac ſi lice/
ret, uera narraturi, quia uetabantur, atrocia uulgaue/
rant. Nec duces hoſtium augēdæ famæ deerant. Captos
Vitellij exploratores, circunductosq; ut robora uictoris
exercitus noſcerent, remittendo, quos omnis Vitellius
ſecreto percontatus, interfici iuſſit. Notabili conſtantia
centurio Iulius Agreſtis, poſt multos ſermones quibus
Vitellium ad uirtutem fruſtra accendebat, perpulit, ut
ad uires hoſtium ſpectandas, quæq; apud Cremonam
acta forent, ipſe mitteretur. Nec exploratione occulta
fallere Antonium tentauit, ſed mandata Imperatoris ſu
umque animum profeſſus ut cuncta uiſeret poſtulat.
Miſſi qui locum prœlij, Cremonæ ueſtigia, captas le/
giones oſtenderent. Agreſtis ad Vitellium remeauit, ab
nuentiq; uera eſſe quæ afferret, atque ultro corruptum
arguenti, quandoquidem inquit magno documento
opus, nec alius iam tibi aut uitæ aut mortis meæ uſus,
dabo cui credas. Atque ita digreſſus, uolun〈t〉aria morte

dicta firmauit. Quidam iuſſu Vitellij interfectum, de fide conſtantiaq́; eadem tradidere. Vitellius ut è ſomno excitus Iulium priſcum, & Alphenum uarum cum xiiij. pratorijs cohortibus, & omnibus equitum alis obſidere Apeninum iubet. Secuta è claſſicis legio, tot millia armatorum lecta equis uiriſq́;, ſi dux alius foret, inferendo quoque bello ſatis pollebant. Cæteræ cohortes ad tuendam urbem. L. Vitellio fratri datæ. Ipſe nihil è ſolito luxu remittens, & diffidentia properus, feſtinare comitia, quibus conſules in multos annos deſtinabat. Fœdera ſocijs, Latium externis dilargiri, his tributa dimittere, alios immunitatibus iuuare, denique nulla in poſterum cura lacerare Imperium. Sed uulgus ad magnitudinem beneficiorum aderat. Stultiſſimus quiſque pecunijs mercabatur. Apud ſapiẽtes caſſa habebantur quæ neque dari, neque accipi ſalua Rep. poterãt. Tandem flagitante exercitu qui Meuaniam inſederat, magno Senatorum agmine, quorum multos ambitione, plures formidine trahebat, in caſtra uenit, incertus animi, & infidis conſilijs obnoxius. Concionanti (prodigioſum dictu) tantum fœdarum auium ſuperuolitauit, ut nube atra diem obtenderent. Acceſſit dirũ omẽ, profugus altaribus taurus, diſiecto ſacrificij apparatu, longe q̃ ubi feriri hoſtias mos eſt, confoſſus. Sed præcipuum ipſe Vitellius oſtentum erat. Ignarus militiæ, improuidus conſilij, quis ordo agminis, quæ cura explorandi, q̃tus urgendo trahendo ue bello modus alios rogitans, & ad omnes nuncios uultu quoque & inceſſu trepidus, dein temulentus, poſtremo tedio caſtrorum, & audita defectione Miſſenenſis claſſis, Romam reuertit,

recentiſſimum quodque uulnus pauens, ſummi diſcri/minis incurioſus. Nam cum tranſgredi Apeninum inte gro exercitus ſui robore, & feſſos hyeme atque inopia hoſtes aggredi in aperto foret, dũ diſpergit uires, acer/rimum militem, & uſque in extrema obſtinatum, tru/cidandũ, capiendumq; tradidit, peritiſſimis centurio/num diſſentientibus, & ſi conſulerentur, uera dicturis. Arguere eos intimi amicorum Vitellij ita formatis prin cipis auribus, ut aſpera quæ utilia, nec quicquam niſi iocundum & leſurum acciperet. Sed claſſem Miſſenen/ſem (tantum ciuilibus diſcordijs etiam ſingulorum au dacia ualet) Claudius Fauentinus centurio per igno/miniam a Galba dimiſſus, ad defectionem traxit, fictis Veſpaſiani epiſtolis, p̃cium proditionis oſtentans, p̃erat claſſi Claudius Apollinaris neque fidei conſtans neque ſtrenuus in pfidia, et Apinius tiro p̃tura functus, actum forte Minturnis agens ducem ſe defectoribus obtulit, a quibus municipia Coloniæq; impulſæ, p̃cipuo Puteola nor in Veſpaſianum ſtudio. Contra Capua Vitellio fi da, municipalem æmulationem bellis ciuilibus miſce/bant. Vitellius Claudium Iulianum (is nup Claſſem Miſenenſem molli Imperio rexerat) permulcendis mili tum animis delegit, data in auxiliũ urbana cohors, & gladiatores quibus Iulianus præerat. Et collata utrinq; caſtra, haud magna conſtatione Iuliano in partes Ve/ſpaſiani tranſgreſſo, Tarracinã occupauere, mœnibus ſi tuque magisq̃ ipſorũ ingenio tutam. Quæ ubi uitellio co gnita, parte copiarum Narniæ cum p̃fectis p̃torij reli/cta. L. Vitellium fratrem cum ſex cohortibus et qngen/tis equitibus, ingruenti per Campaniam bello oppoſuit.

Ipſe æger animi, ſtudijs militum & clamoribus populi arma poſcentis, refouebatur, dum uulgus ignauum & nihil ultra uerba auſurum, falſa ſpecie, exercitus et legiones appellat. Hortantibus libertis (nam amicorũ eius q̃to quis clarior minus fidus) uocari tribus iubet. dantes nomina ſacramento adigit. Superfluente multitudine, curam delectus in conſules partitur. Seruorum numerum, & pondus argenti Senatoribus inducit, equites Romani obtulere operam pecuniasq́;, etiam libertinis idem munus ultro flagitantibus. Ea ſimulatio officia metu profecta uerterat in fauorem. Et plæriq; haud perinde Vitellium q̃ caſum locumq; principatus miſerabãtur, nec deerat ipſe uultu, uoce, lachrymis miſericordiam elicere, largus promiſſis, & quæ natura trepidantium eſt, immodicus. Quin & Cæſarem ſe dici uoluit, aſpernatus antea. Sed tunc ſuperſtitione nominis, & q̃a in metu conſilia prudentium, & uulgi rumor iuxta audiuntur. Cæterum ut omnia inconſulti impetus cœpta, initijs ualida, ſpacio langueſcunt, dilabi Paulatim Senatores, equitesq́;, primo cunctanter, & ubi ipſe non aderat, mox conterriti, mœſti ue diſcrimine, donec Vitellius pudore irriti conatus, quæ non dabantur, remiſit. Vt terrorem Italiæ poſſeſſa Meuania, ac uelut renatũ ex integro bellum intulerat. Ita haud dubium erga flauianas partes ſtudiũ, tam pauidus Vitellij diſceſſus addidit. Ereptus Sãnis pelignusq; et Marſi æmulatiõe, ꝙ cãpania præueniſſet, ut in nouo obſequio ad cũcta belli munia acres erant. Sed fœda hyeme ꝑ tranſitũ Apenini cõflictatus exercitus et uix quieto agmine niue ſe eluctãtibus, patuit q̃tum diſcriminis adeũdũ foret, ni Vitelliũ

retro fortuna uertiſſet,quæ flauianis ducibus non minus ſæpe q̃ ratio affuit obuiũ illic Petilium Cerialẽ habuere, agreſti cultu, & notitia locorum, cuſtodias uitellij ela pſum. Propinqua affinitas Ceriali cum Veſpaſiano,nec ipſe inglorius militiæ, eoq; inter duces aſſumptus eſt. Flauio quoq; Sabino, & Domitiano patuiſſe effugium, multi tradidere. Et miſſi ab Antonio nuncij, per uarias fallendi artes penetrabant locũ ac præſidium monſtrantes. Sabinus inhabilem labori et audaciæ ualetudinem cauſabatur. Domitiano aderat animus,ſed cuſtodes a Vitellio additi,q̃q̃ ſe ſocios fugæ promitterent, tanq̃ inſidiantes timebantur. Atque ipſe Vitellius reſpectu ſuarum neceſſitudinum, nihil in Domitianum atrox parabat. Duces partium ut Carſulas uenere, paucos ad requiem dies ſumunt, donec aquilæ ſignaq; legionum aſſequerẽtur. Et locus ipſe caſtrorum placebat,late proſpectãs, tuto copiarum aggeſtu, florentiſſimis pone, tergũ municipijs. Simul colloquia cum Vitellianis decem milium ſpacio diſtantibus, & proditio ſperabatur, ægre id pati miles & uictoriam malle q̃ pacem, ne ſuas quidem legiones opperiebãtur, ut prædæ q̃ periculorum ſocias. Vocatos ad contionem Antonius docuit eſſe adhuc Vitellio uires, ambiguas ſi deliberarent, acres ſi deſperaſſent. Initia bellorum ciuilium fortunæ permittenda, victoriam a conſilijs & ratione proficiſci. Iam Miſenẽſem claſſem & pulcherrimam Campaniæ oram deſciuiſſe, nec plus è toto terrarum orbe reliquum Vitellio, quàm quod inter Tarracinam Narniamq; iaceat. Satis gloriæ prœlio Cremonenſi partum, & exitio Cremonæ nimium inuidiæ, ne concupiſcerent Romam capere potius

quàm ſeruare. Maiora illis præmia & multo maximũ decus, ſi incolumitatem Senatui populoq; Romano ſine ſanguine quæſiſſent. His ac talibus mitigati animi. Nec multo poſt legiones uenere, & terrore famaq; au cti exercitus. Vitellianæ cohortes nutabant, nullo in bellum adhortante, multis ad tranſitionem, qui ſuas cẽturias turmasq; tradere donum uictori, & ſibi in poſterum gratiam certabant. Per eos cognitum eſt interã nam proximis campis præſidio quadringentorum equitum teneri. Miſſus extẽplo Varus cum expedita manu, paucos repugnantium interfecit, plures abiectis armis ueniam petiuere, quidam in caſtra refugi; cuncta formidine implebant, augendo rumoribus uirtutem copi asq; hoſtium, quo amiſſi præſidij dedecus lenirent. Nec ulla apud Vitellianos flagitij pœna & præmijs defectorum uera fides, ac reliquum perfidiæ certamen crebra transfugia tribunorum centurionumq;. Nã gregarius miles induruerat pro Vitellio, donec Priſcus & Alphenus deſertis caſtris ad Vitellium regreſſi, pudore proditionis cunctos exoluerent. Iiſdem diebus Fabius Valens Vrbini in cuſtodia interficitur. Caput eius Vitellianis cohortibus oſtentatum, ne quam ultra ſpẽ fouerent. Nam peruaſiſſe in Germanias Valentem, & ueteres illic nouosq; exercitus ciere credebant. Viſa cæde, in deſperationem uerſi, & flauianus exercitus immane qnantum animo, exitium Valentis, ut finẽ belli accepit. Natus erat Valens Anagniæ equeſtri familia, procax moribus, neque abſurdus ingenio. Famam urbanitatis per laſciuiam petere ludicro iuuenum ſub Nerone, uelut ex neceſſitate, mox ſponte mimos actita-

uit, ſcite magiſquam probe. Legatus legionis & fouit Verginium, & infamauit, Fonteiũ Capitonem in proditionem corruptum, ſeu quia corrumpere nequiuerat, interfecit, Galbæ proditor Vitellio fidus, & alioꝶ perfidiæ illuſtratus. Abrupta undiq; ſpe Vitellianus miles trã ſiturus in partes. Id quoq; nõ ſine decore, ſed ſub ſignis uexilliſq; in ſubiectos Narniæ campos deſcendere. Flauianus exercitus ut ad prœlium intentus armatusq;, dẽſis circa uiam ordinibus adſtiterat. Accepti in medium Vitelliani, & circundatos Primus Antonius clementer alloquitur, pars Narniæ, pars Interãnæ ſubſiſtere iuſſi, relictæ ſimul è uictricibus legiones, neq; quieſcentibus graues, & aduerſus contumaciam ualidæ. Non omiſere per eos dies Primus ac Varus crebris nũcijs ſalutẽ & pecuniam & ſecreta Campaniæ offerre Vitellio, ſi poſitis armis, ſeq; ac liberos ſuos Veſpaſiano pmiſiſſet. In eundẽ modum & Mutianus cõpoſuit epiſtolas quibus plærũq; fidere Vitellius, ac de numero ſeruoꝶ, electione lictoꝶ loqui. Tanta torpedo inuaſerat animũ ut ſi principem eum fuiſſe cæteri non meminiſſent, ipſe obliniſceretur. At primores ciuitatis Flauium Sabinũ præfectum urbis, ſecretis ſermonibus incitabant, uictoriæ famæq; partem capeſſeret. Eſſe illi proprium militem cohortium urbanarum, nec defuturas uigilum cohortes, ſeruicia ipſoꝶ fortunam partium, & omnia prona uictoribus, ne Antonio Varoq; de gloria concederet. Paucas Vitellio cohortes, & mœſtis undiq; nuncijs trepidas populi mobilem animum, & ſi ſe ducem præbuiſſẽt, eaſdem illas adulationes pro Veſpaſiano fore. Ipſum Vitellium ne proſperis quidem parem, adeo ruenti-

bus debilitatum, gratiam patrati belli penes eum qui urbem occupaſſet. Id ſabino conuenire, ut Imperiũ fra/tri reſeruaret, Id Veſpaſiano, ut cæteri poſt Sabinum haberentur. Haud quaq̃ erecto animo eas uoces accipie bat inualidus ſenecta. Erant qui occultis ſuſpitiõibus in ceſſerent, tanquam inuidia & æmulatione fortunam fratris moraretur. Namq; Flauius Sabinus ætate prior, priuatis utriuſq; rebus, auctoritate pecuniaq; Veſpaſia/num anteibat. Et credebatur affectam eius fidem præiu uiſſe, domo agriſq; pignori acceptis. Vnde q̃q̃ manente in ſpeciem concordia, offenſarum opera metuebantur. Melior interpretatio, mitem uirum abhorrere a ſangui ne & cædibus, eoq; crebris cum Vitellio ſermonibus de pace, ponendiſq; per conditionem armis agitare. Sæ pe domi congreſſi, poſtremo in æde Apollinis, ut fama fuit, pepigere. Verba uoceſq; duos teſtes habebant Cli/uium Rufum & Silium Italicum. Vultus procul uiſen tibus notabãtur. Vitellij proiectus & degener. Sabinus non inſultans, & miſeranti propior. Quod ſi tam faci/le ſuorum mentes flexiſſet Vitellius, q̃ ipſe ceſſerat, in/cruentam urbem Veſpaſiani exercitus intraſſet. Cæterũ ut quiſque Vitellio fidus, ita pacem & conditiones ab/nuebant, diſcrimen ac dedecus oſtentantes, & fidem in libidine uictoris. Nec tantam Veſpaſiano ſuperbiam, ut priuatum Vitellium pateretur ne uictos quidem la/turos. Ita periculum ex miſericordia. Ipſum ſane ſenem, & proſperis aduerſiſq; ſatiatum. Sed quod nomen, quẽ ſtatum filio eius Germanico fore? Nunc pecuniam, & fa miliam, & beatos campaniæ ſinus promitti. Sed ubi im perium Veſpaſianus inuaſerit, non ipſi, nõ amicis eius,

non deniq;

non deniq; exercitibus ſecuritatem, niſi extincto æmula tore redituram. Fabium *illis* Valentem *captiuum et ca ſibus dubijs reſeruatum, prægrauem fuiſſe, ne dū* Pri*mus &* Fuſcus, *& ſpecimen partium* Mutianus *ullā in* Vitellium *niſi occidendi licentiam habeant.* Non *a* Cæſare Pompeium, *non ab* Auguſto Antonium *incolumes relictos.* Niſi *forte* Veſpaſianus *altiores ſpiritus gerat,* Vitellij *cliens, cum* Vitellius *collega* Claudio *foret.* Quin *ut cenſuram patris, ut tres conſulatus, ut tot egregiæ domus honores deceret, deſperatione ſaltem in audaciam accingeretur, perſtare militem, ſupereſſe ſtudia* Populi, *deniq; nihil atrocius euenturum, q̄ in quod ſponte ruant, moriendum uictis, moriendū deditis.* Id *ſolum referre, nouiſſimum ſpiritum per ludibrium & contumelias effundant, an per uirtutem.* Surdæ *ad fortia conſilia* Vitellio *aures.* Obruebatur *animus miſeratione curaq;, ne pertinacibus armis, minus placabilem uictorem relinqueret coniugi & liberis.* Erat *illi & feſſa ætate parens, quæ tamen paucis ante diebus opportuna morte excidium domus præuenit, nihil principatu filij aſſecuta, niſi luctum et bonam famam.* XV. Kal. Ianu. *audita defectione legionis cohortiumq́;, quæ ſe* Narniæ *dediderant, pullo amictu palatio digreditur, mœſta circum familia.* Simul *ferebatur lecticula paruulus filius uelut in funebrem pompam.* Voces *populi blandæ & intempeſtiuæ, miles minacı̄ ſilentio.* Nec *quiſquam adeo rerum humanarū immemor, quē non commoueret illa facies.* Romanum *principem et generis humani paulo ante dominum, relicta fortunæ ſuæ ſede, per populum, ꝑ urbem, exire de* Imperio. Nihil

tale uiderant, nihil audierant. Repentina uis dictatorē Cæſarem oppreſſerat. Occultæ Caium inſidiæ. Nox et ignotum rus fugam Neronis abſconderant. Piſo & Galba tanquam in acie cecidere. In ſua contione Vitellius, inter ſuos milites, proſpectantibus etiam fœminis, pauca & præſenti mœſtitiæ congruentia locutus. Cedere ſe pacis & Reipu. cauſa, retinerent tantum memoriam ſui. Fratremq; & coniugem & innoxiam liberorum ætatem miſerarentur. Simul filium protendens, modo ſingulis, modo uniuerſis cōmendans. Poſtremo fletu præpediente, aſſiſtenti conſuli (Cæcilius Simplex erat) exolutum à latere pugionem uelut ius necis uitæq; ciuium reddebat. Aſpernante conſule, reclamantibus qui in cōtione adſtiterant, ut in æde Concordiæ poſiturus inſignia Imperij, domumq; fratris petiturus diſceſſit. Maior hic clamor obſiſtentium penatibus priuatis, in palatium uocantium, intercluſum aliud iter. Idq; ſolū quod in Sacra uia pergeret patebat. Tum conſilij inops in palatium redit. Præuenerat rumor eiurari ab eo Imperium. Scripſeratq; Flauius Sabinus cohortium tribunis, ut militem cohiberent. Igitur tanq̃ omnis Reſpub. in Veſpaſiani ſinum ceſſiſſet, primores Senatus, & pleriq; equeſtris ordinis omniſq; miles urbanus & uigiles, domum Flauij Sabini compleuere. Illuc de ſtudijs uulgi et minis Germanicarum cohortium affertur. Longius iam progreſſus erat, q̃ ut regredi poſſet, & ſuo quiſq; metu ne diſiectos eoq; minus ualidos Vitelliani conſectarētur, conſtantem in arma impellebant. Sed quod in eiuſmodi rebus accidit, conſilium ab omnibus datum eſt, periculum pauci ſumpſere. Circa lacum Fundani de-

ſcendentibus qui Sabinum *comitabantur armatis, occur runt promptiſſimi* Vitellianorum. Modicum ibi *prœliũ improuiſo tumultu, ſed proſperum Vitellianis fuit.* Sabinus *re trepida, quod tutiſſimum è præſentibus, arcẽ* Capitolij *inſedit, mixto milite, & quibuſdam* Senatorum *equitumq́;, quorum nomina tradere haud promptum eſt, quoniam uictore Veſpaſiano multi id meritũ erga partes ſimulauere.* Subierunt *obſidium etiam fœminæ, inter quas maxime inſignis* Verulana Gracilia, *neq; liberos, neq; propinquos, ſed bellum ſecuta.* Vitellianus *miles cuſtodia ſocordi clauſos circũdedit, eoq; concubia nocte ſuos liberos* Sabinus & Domitianum *fratris filium in* Capitolium *acciuit.* At Sabinus *miſſo ꝑ neglecta ad* Flauianos *duces nuncio, qui circũſideri ipſos, niſi ſubueniretur, arctas res nũciaret, noctem adeo quietam egit, ut digredi ſine noxa potuerit.* Quippe *miles* Vitellij *aduerſus pericula ferox, laboribus & uigiliis parum intentus erat.* Et *hybernus hymber repente fuſus, oculos aureſq́; impediebat.* Luce *prima* Sabinus *antequam inuicem hoſtilia cœptarent,* Cornelium Martialem *è primipilaribus ad* Vitellium *miſit, cum mandatis & queſtu, q̃ pacta turbarentur.* Simulationẽ *prorſus & imaginem deponendi* Imperii *fuiſſe ad decipiendos tot illuſtres uiros.* Cur *enim è roſtris, fratris domum iminentem foro, & irritandis hominum oculis, q̃* Auentinum & *penates uxoris petiſſet?* Ita *priuato et omnem principatus ſpeciem uitanti conueniſſe.* Cõtra Vitellium *in palatium, in ipſam* Imperii *arcem regreſſum.* Inde *armatum agmen imiſſum, ſtratam inno*

rentium cædibus celeberrimam urbis partem, ne Capitolio quidem abſtineri. Togatum nempe ſe, & unum è Senatoribus, dum inter Veſpaſianum ac Vitellium prœlijs legionum, captiuitatibus urbium, deditionibus cohortium iudicatur. Iam Hiſpanijs Germanijsq; & Britannia deſciſcentibus, fratrem Veſpaſiani manſiſſe in fide, donec ultro ad conditiones uocaretur. Pacem et concordiam uictis utilia, uictoribus tantum pulchra eſſe. Si conuentionis pœniteat, non ſe, quem perfidia deceperit ferro peteret, non filium Veſpaſiani uix puberem, quantum occiſis uno ſene & uno iuuene profici? Iret obuiam legionibus, de ſumma rerum illic certaret, Cætera ſecundum euentum prœlij ceſſura. Trepidus ad hæc Vitellius, pauca purgandi ſui cauſa reſpondit, culpam in militem conferens, cuius nimio ardori imparē eſſe modeſtiam ſuam. Et monuit Martialem, ut per ſecretam ædium partem occulte abiret, ne à militibus internuncius inuiſæ pacis interficeretur. Ipſe neq; iubēdi neq; uetandi potens, non iam Imperator, ſed tantum belli cauſa erat. Vix dum regreſſo in Capitolium Martiale, furens miles aderat, nullo duce, ſibi quiſque auctor, cito agmine forum & imminentia foro templa p̄teruecti. Erigunt aciem per aduerſum collem, uſq; ad primas Capitolinæ arcis fores. Erant antiquitus porticus in latere cliui dextræ ſubeūtibus. In quarum tectum egreſſi, ſaxis tegulisq; Vitellianos deturbabant, neq; illis manus niſi gladijs armatæ, & arceſſere tormenta, aut miſſilia tela, longum uidebatur. Faces in prominentē porticum iecere, & ſequebantur ignem, ambuſtasq; Capitolij fores penetraſſent, ni Sabinus reuulſas undiq; ſtatuas

decora maiorum in ipſo aditu uice muri obieciſſet. Tum diuerſos Capitolij aditus inuadunt iuxta lucum Aſyli, & qua Tarpeia rupes centum gradibus aditur. Impro/uiſa utraq; uis, propior atq; acrior per Aſylum ingruebat. Nec ſiſti poterant ſcandentes per cōiuncta ædificia, quæ ut in multa pace in altum edita ſolum Capitolij æquabant. Hic ambigitur, ignem tectis oppugnatores iniecerint, an obſeſſi, quæ crebrior fama eſt, quo nitētes ac progreſſos depellerent. Inde lapſus ignis in porticus appoſitas ædibus, mox ſuſtinentes faſtigium Aquilæ uetere ligno traxere flammam, alueruntq;. Sic capitolium clauſis foribus indefenſum, & indireptum cōflagrauit. Id facinus poſt conditam urbem luctuoſiſſimum fœdiſſimumq; Reipublicæ Popoloq; Ro. accidit, nul/lo externo hoſte, propitijs ſi per mores noſtros liceret deis. Sedem Iouis optimi maximi auſpicato a maiori/bus pignus Imperij conditam, quam non Porſena dedi/ta urbe, neque Galli capta temerare potuiſſent, furore principum excindi. Arſerat & ante Capitolium ciuili bello, ſed fraude priuata. Nunc palàm obſeſſum, palàm incenſum, quibus armorum cauſis? quo tantæ cladis pretio ſtetit? pro patria bellauimus. Vouerat Tarquinius Priſcus rex bello Sabino, ieceratq; fundamenta, ſpe magis futuræ magnitudinis, q̈ quo modicæ adhuc Po. Ro. res ſufficerēt. Mox Seruius Tullius ſociorum ſtudio, deinde Tarquinius ſuperbus capta Sueſſa Pometia, ho/ſtium ſpolijs extruxere. Sed gloria operis libertati reſeruata. Pulſis regibus, Horatius Puluillus iterum conſul dedicauit ea magnificentia, quam immenſæ poſtea Po. Ro. opes ornarent potiusq̈ augerent. Iiſdem rurſus ueſti/

giјs ſitum eſt, poſtq̃ interiecto.ccccxy.annorum ſpacio. L.Scipione.C.Norbano conſulibus flagrauerat. Curam uictor Sylla ſuſcepit, neq; tamen dedicauit, hoc ſolum fœlicitati eius negatum. Luctatij Catuli nomen inter tanta Cæſarum opera, uſq; ad Vitellium manſit. Ea tunc ædes cremabatur. Sed plus pauoris obſeſſis quàm obſeſſoribus intulit. Quippe Vitellianus miles, neque aſtu, neque conſtantia inter dubia indigebat. Ex diuerſo trepidus miles dux ſegnis, & ueluti captus animi, non lingua, non auribus competere, neq; alienis conſilijs regi, neq; ſua expedire, huc illuc clamoribus hoſtium circũagi, quæ iuſſerat uetare, quæ uetuerat iubere. Mox quod in perditis rebus accidit, omnes præcipere, nemo exequi, poſtremo abiectis armis, fugam & fallendi artes circũſpectabant. Irrumpunt Vitelliani, & cuncta ſanguine, ferro, flãmisq; miſcent. Pauci militarium uirorum, inter quos maxime inſignes Cornelius Martialis, Aemylius Pacenſis, Caſperius Niger, Didius Sceua, pugnam auſi obtruncantur. Flauium Sabinũ inermem, neque fugam cœptantem, circũſiſtunt, & Quintum Atticum conſulẽ, umbra honoris & ſuamet uanitate monſtratum, q̃ edicta in populum pro Veſpaſiano magnifica, probroſa aduerſus Vitellium iecerat. Cæteri p uarios caſus elapſi, quidam ſeruili habitu, alij fide clientium contecti, & inter ſarcinas abditi. Fuere qui excepto Vitellianorũ ſigno, quo inter ſe noſcebantur, ultro rogitantes reſpondentes ue audaciam pro latebra haberent. Domitianus prima irruptione, apud æditumum occultatus ſollertia liberti lineo amictu, turbæ ſacricolarũ immixtus, ignoratusq;, apud Corneliũ Primũ

paternum clientem, iuxta Velabrum delituit. Ac poti/
ente rerum patre, diſiecto æditui conturbenio, modicũ
ſacellum Ioui conſeruatori aramq; poſuit, caſusq; ſuos in
marmore expreſſit. Mox Imperiũ adeptus, Ioui cuſtodi
templum ingens, ſeq; in ſinu dei ſacrauit. Sabinus &
Atticus onerati cathenis, & ad Vitellium ducti, nequa/
quam infeſto ſermone uultuq; excipiuntur, frementibus
qui ius cædis, & præmia nauatæ operæ petebant. Cla
more a proximis orto, ſordida pars plebis ſupplicium
Sabini expoſcit, minas adulationesq; miſcet. Stantem
pro gradibus palatij Vitellium, & preces parantem,
ꝑuicere ut abſiſteret. Tũ confoſſum conlaceratumq;, et ab
ſciſſo capite truncũ corpus Sabini in gemonias trahũt.
Hic exitus uiri haud ſanè ſpernendi. Quinq; & . xxx.
ſtipendia in Rep. fecerat, domi militiæq; clarus. Inno/
centiam iuſtitiamq; eius non argueres. Sermonis nimius
erat. Id unũ ſeptẽ annis quibus Mœſiam, duodecim qui
bus præfecturam urbis obtinuit, calũniatus eſt rumor.
In fine uitæ alij ſegnem, multi moderatum, & ciuium
ſanguinis parcum credidere. Quod inter omnes conſtite
rit, ante principatum Veſpaſiani decus domus penes
Sabinum erat. Cædẽ eius lætam fuiſſe Mutiano accepi
mus. Ferebant plæriq; ẽt paci conſultũ, direpta æmula/
tione inter duos, quoꝝ alter ſe fratrem Imꝑatoris, alter
conſortem Imꝑij cogitaret. Sed Vitellius conſulis ſuppli
cium poſcenti populo reſtitit. placatus ac uelut uicẽ red
dens, ꝙ interrogantibus qs Capitoliũ incendiſſet, ſe reũ
Atticus obtulerat. Eaq; confeſſione, ſiue aptum tempori
mendaciũ fuit, inuidiã crimenq; agnouiſſe, et a partibus
Vitellij amolitus uidebatur. Iiſdem diebus. L. Vitellius

poſitis apud Feroni um caſtris, excidio Terracinæ im-minebat, clauſis illic gladiatoribus remigibusq; qui nõ egredi mœnia, neq; periculum in aperto audebant. Præerat ut ſupra memorauimus Iulianus gladiatori-bus. Apollinaris remigibus, laſciuia ſocordiaq; gladia-torum magis q̃ ducum ſimiles. Non uigilias agere, non intuta mœnium firmare, noctu dieq; fluxi, & amœna littorum perſonantes, in miniſterium luxus diſperſis militibus, de bello tantum inter conuiuia loquebantur. Paucos ante dies diſceſſerat Apinius Tyro, doniſq; ac pecuniis acerbe per municipia conquirendis, plus inui diæ q̃ uirium partibus addebat. Interim ad. L. Vitelliũ ſeruus Verginii Capitonis perfugit, pollicitusq; ſi præſi dium acciperet, uacuam arcem furtim traditurũ, mul-ta nocte cohortes expeditas ſummis montium iugis ſup caput hoſtium ſiſtit. Inde miles ad cædem magisq̃ ad pu gnam decurrit, ſternunt inermes, aut arma capientes, & quoſdam ſomno excitos, cum tenebris, pauore, ſo nitu tubarum, clamore hoſtili turbarentur, pauci gla-diatorum reſiſtentes, neq; multi cecidere. Cæteri ad na ues ruebant, ubi cuncta pari formidine implicabantur, permixtis paganis, quos nullo diſcrimine Vitelliani tru cidabant. Sex liburnicæ inter primum tumultum euaſe re. In quis præfectus claſſis Apollinarii, reliquas in litto re captas, aut nimio ruentium onere preſſas, mare hau ſit. Iulianus ad. L. Vitellium perductus, & uerberibus fœdatus, in ore eius iugulatur. Fuere qui uxorem. L. V tellii Triariam inceſſerint, tanquam gladio militari cinc-cta, inter luctum cladesq; expugnatæ Terracinæ, ſup-be ſæueq; egiſſet. Ipſe laureã geſtæ proſperæ rei ad fra-

trem miſit, percontatus ſtatim regredi ſe, an pdomandæ Campaniæ inſiſtere iuberet. Quod ſalutare non modo partibus Veſpaſiani, ſed Reip. fuit. Nam ſi recens uictoria miles & ſuper inſitam peruicaciem ſecundis ferox, Romam contendiſſet, haud parua mole certatum, nec ſine exitio urbis foret. Quippe. L. Vitellio quamuis infami inerat induſtria, nec uirtutibus ut boni, ſed quomodo peſſimus quiſq;, uitijs ualebat. Dum hæc in partibus Vitellij gerũtur, digreſſus Narnia Veſpaſiani exercitus, feſtos Saturni dies Otriculi per otium agitabat. Cauſa tam prauæ moræ, ut Mutianum opperirentur. Nec defuere qui Antonium ſuſpitionibus arguerẽt, tanquam dolo cunctantem, poſt ſecretas Vitellij epiſtolas, quibus conſulatum & nubilem filiam & dotales opes pretium proditionis offerebat. Alij ficta hæc, & in gratiam Mutiani compoſita. Quidam omnium id ducum conſilium fuiſſe, oſtentare potius urbi bellum ꝙ inferre, quando ualidiſſimæ cohortes a Vitellio deſciuiſſent, & abſciſſis omnibus præſidijs ceſſurus Impio uidebatur. Sed cuncta feſtinatione, deinde ignauia Sabini corrupta, qui ſumptis temere armis, munitiſſimã Capitolij arcem, & ne magnis qdem exercitibus expugnabilem, aduerſus tris cohortes tueri nequiſſet. Haud facile quis uni aſſignauerit culpam, quæ omnium fuit. Nam et Mutianus ambiguis epiſtolis uictores morabatur, & Antonius præpoſtero obſequio, uel dum tegeret inuidiam crimen meruit. Cæteriq; duces dum pꝛ͞ractum bellum putant, finem eius inſigniuere. Ne Petilius quidem Cerialis cum mille equitibus præmiſſus, ut tranſuerſis itineribus per agrum Sabinum Salaria uia

urbem introiret, ſatis maturauerat, donec obſeſſi Capitolij fama cunctos ſimul exciret. Antonius per Flaminiam ad ſaxa rubra, multo iam noctis, ſerum auxilium uenit. Illic interfectum Sabinum, conflagraſſe Capitolium, tremere urbem, mœſta omnia accepit, plebem quoq; & ſeruitia pro Vitellio armari nunciabatur. Et Petilio Ceriali equeſtre prœliũ aduerſum fuerat. Nãq; incautum & tanquam ad uictos ruentem, Vitelliani interiectus equitũ pedes excepere. Pugnatum haud procul urbe inter ædificia hortosq; & anfractus uiarum, quæ gnara Vitellianis, incomperta hoſtibus metum fecerant. Neque omnis eques concors, adiunctis quibuſdam qui nuper apud Narniam dediti, fortunam partium ſpeculabantur. Capitur præfectus alæ Tullius Flauianus. Cæteri fœda fuga conſternuntur, non ultra Fidenas ſecutis uictoribus. Eo ſucceſſu ſtudia populi aucta. Vulgus urbanum arma cœpit. Paucis ſcuta militaria, plures raptis quod cuiq; obuium telis, ſignum pugnæ expoſcunt. Agit grates Vitellius, & ad tuendam urbem prorumpere iubet. Mox uocato Senatu, deliguntur legati ad exercitus, ut prætextu Reipub. concordiã pacemq; ſuaderent. Varia legatorum ſors fuit. Qui Petilio Ceriali occurrerunt extremum diſcrimen adiere, aſpernante milite conditiones pacis. Vulneratur prætor Arulenus Ruſticus, auxit inuidiam ſuper uiolatum legati prætorisq; nomen, propria dignatio uiri. Pallantur comites, occiditur proximus lictor dimouere turbam auſus, & ni dato a duce præſidio defenſi forent, ſacrum etiam inter exteras gentes legatorum ius, ante ipſa patriæ mœnia, ciuilis rabies uſque in exitium temeraſſet

æquioribus animis accæpti ſunt, qui ad Antonium ue nerant non quia modeſtior miles, ſed duci plus aucto/ritatis. Miſcuerat ſe legatis Muſonius Rufus equeſtris or dinis, ſtudium philoſophiæ, & placita ſtoicorũ æmu/latus. Ceptabatq; permixtus manipulis bona pacis ac belli diſcrimina diſſerens armatos monere. Id pleriſque ludibrio, pluribus tedio, nec deerant qui propellerent proculcarentq; ni admonitu modeſtiſſimi cuiuſq;, & alijs minitantibus, omiſiſſet intempeſtiuam ſapientiam. Obuiæ fuere & uirgines Veſtales cum epiſtolis Vitellij ad Antonium ſcriptis. Eximi ſupremo certamine unum diem poſtulabant, ſi moram interieciſſent, facilius om nia conuentura. Virgines cum honore dimiſſæ. Vitel/lio reſcriptum, Sabini cæde, & incendio Capitolij di rempta belli commertia. Tentauit tamen Antonius uo/catas ad contionem legiones mitigare, ut caſtris iuxta pontem Miluium poſitis, poſtera die urbem ingrede/rentur. Ratio cunctandi, ne aſperatus prœlio miles, non populo, non Senatui, ne templis quidem ac de/lubris deorum conſuleret. Sed omnem prolatationem ut inimicam uictoriæ ſuſpectabant. Simul fulgentia per colles uexilla, quaquam imbellis populus ſeque/retur, ſpeciem hoſtilis exercitus fecerant. Triparti/to agmine pars ut aſtiterat Flaminia uia, pars iuxta ripam Tyberis inceſſit. Tertium agmen per Salariam collinæ portæ propinquabat, Plebs inuectis equitibus fuſa. Miles Vitellianus trinis & ipſe præſidijs occur/rit. Prœlia ante urbem multa & uaria, ſed Flauia/nis conſilio ducum præſtantibus, ſæpius proſpera. Ii tantum conflictati ſunt, qui in partem ſiniſtrã urbis ad

tot prœlijs laboris ac periculi hauſiſſent, opere illo conſumari clamitantes. Vrbem ſenatui ac po. Romano, templa dijs reddita, proprium eſſe militis decus in caſtris, Illam patriam, illos penates, ni ſtatim recipiantur noctem in armis agendam. Contra Vitelliani quamq̃ numero factoq; diſpares, inquietare uictoriam, morari pacem, domos arasq; cruore fœdare. Suprema uictis ſolatia complectebantur. Multi ſemianimes ſuper turres & propugnacula mœnium expirauere. Conuulſis portis reliquus globus obtulit ſe uictoribus, & cecidere omnes contrarijs uulneribus uerſi in hoſtem. Ea cura etiam morientibus decori exitus fuit. Vitellius capta urbe, p auerſam palatij partem Auentinum in domum uxoris ſellula defertur, ut ſi diem latebra uitauiſſet, Terracinam ad cohortes frat. emq; perfugeret. Dein nobilitate ingenii, & quæ natura pauoris eſt, cum omnia metuenti præſentia maxime diſplicerent, in palatium regredietur, uaſtum deſertumq;, dilapſis etiam infimis ſeruitiorum, aut occurſum eius declinantibus. Terret ſolitudo, & tacentes loci, temptat clauſa, inhorreſcit uacuis, feſſusq; miſero errore, & pudenda latebra ſemet occultans ab Iulio Placito tribuno cohortis protrahitur. Vinctæ pone tergum manus, laniata ueſte, fœdum ſpectaculũ ducebatur, multis increpantibus, nullo illachrymante, deformitas exitus miſericordiam abſtulerat. Obuius è Germanicis militibus Vitellium infeſto ictu per iram, uel quo maturius ludibrio eximeret, an tribunum appetierit in incerto fuit, aurem tribuni amputauit, ac ſtatim confoſſus eſt. Vitellium infeſtis mucronibus coactum modo erigere os & offerre contumeliis, nunc ca-

dentes ſtatuas ſuas, plærũq; roſtra, aut Galbæ occiſi lo cum contueri, poſtremo ad gemonias ubi corpus Fla uij Sabini iacuerat, propulere. Vna uox non degene ris animi excæpta, cum tribuno inſultanti, ſe tamen Imperatorem eius fuiſſe reſpondit. Ac deinde in geſtis uulneribus concidit. Et uulgus eadem prauitate inſecta batur interfectum, qua fouerat uiuentem. Pater illi. L. Vitellius (nam ſeptimum & quinquageſimum ætatis annum explebat) conſulatum, ſacerdotia, nomen lo cumq; inter primores, nulla ſua induſtria, ſed cuncta patris claritudine adeptus. Principatum eidem tulere qui ipſum non nouerant. Studia exercitus raro cuiquam bonis artibus quæſita perinde affuere, q̃ huic per igna uiam. Inerat tamen ſimplicitas ac liberalitas, quæ ni adſit modus, in exitium uertuntur. Amicitias dum ma gnitudine munerum, non conſtantia morum continere putat, meruit magiſq̃ habuit. Reipublicæ haud dubie intererat Vitellium uinci. Sed imputare perfidiam non poſſunt qui Vitellium Veſpaſiano prodidere, cũ a Gal ba deſciuiſſent. Præcipiti in occaſum die, ob pauorem magiſtratuum Senatorumq;, qui dilapſi ex urbe aut p domos clientium ſemet occultabant, uocari Senatus nõ potuit. Domitianum, poſtquam nihil hoſtile metuebatur, ad duces partium progreſſum, & Cæſarem con ſalutatum, miles frequens, utq; erat in armis, in pater nos penates deduxit.

P. CORNELII TACITI AB EXCESSU DIVI AUGUSTI HISTORIARUM. LIB. XX.

Nterfecto Vitellio *bellum magis deſierat, q̃ pax cœperat.* Armati per *urbem uictores, implacabili odio uictos conſectabantur, plenæ cædibus uiæ, cruenta fora templaq;, paſſim trucidatis, ut quemq; ſors obtulerat.* Ac *mox augeſcente licentia, ſcrutari, ac protrahere abditos, ſi quem procerum habitu & iuuenta proſpexerant, obtruncare, nullo militum aut populi diſcrimine, quæ ſæuitia recentibus odijs ſanguine explebatur, dein uerterat in auaritiam.* Nihil *uſquam ſecretum aut clauſum ſinebant,* Vitellianos *occultari ſimulantes.* Ini*tium id perfringendarum domuum, uel ſi reſiſteretur cauſa cædis.* Nec *deerat egentiſſimus quiſque ex plebe, & peſſimi ſeruitiorum prodere ultro dites dominos, alij ab amicis monſtrabantur.* Vbiq; *lamenta, conclamationes, & fortuna captæ urbis, adeo ut* Othoniani Vi*tellianiq; militis inuidioſa antea petulantia deſideraretur.* Duces *partium accendendo ciuili bello acres, temperandæ uictoriæ impares.* Quippe *in turbas & diſcordias peſſimo cuiq; plurima uis, pax & quies bonis artibus indigent.* Nomen *ſedemq; Cæſaris* Domitianus *acceperat, nondum ad curas intentus, ſed ſtupris et adulterijs filium principis agebat.* Præfectura *pretorij penes* Arrium Varum. *Summa potentiæ in* Primo Antonio.

Is pecuniam familiamq; è principis domo, quaſi Cre-monenſem prædam rapere. Cæteri modeſtia uel ignobi-litate, ut in bello obſcuri, ita præmiorum expertes. Ci-uitas pauida & ſeruitio parata occupari redeũtem Tar-racina. L. Vitellium cum cohortibus, extinguiq; reliqua belli poſtulabat. Præmiſſi Ariciam equites, Agmen le-gionum intra Bouillas ſtetit. Nec conctatus eſt Vitelli-us, ſeq; & cohortes arbitrio uictoris permittere. Et mi-les infœlicia arma haud minus ira, q̃ metu abiecit. Lõ-gus deditorum ordo ſeptus armatis per urbem inceſſit. Nemo ſupplici uultu, ſed triſtes & truces, & aduer-ſum plauſus ac laſciuiam inſultantis uulgi immobiles, paucos erumpere auſos circũiecti preſſere. Cæteri in cu-ſtodiam conditi. Nihil quiſquam locutus indignum, & quáq̃ inter aduerſa, ſalua uirtutis fama. Dein. L. Vitel-lius interficitur, par uitiis fratris. in principatu eius uigi-lãtior, nec pinde proſperis ſocius, q̃ aduerſis abſtractus. Iiſdem diebus. L. Baſſus cum expedito equite, ad com-ponendam campaniam mittitur, diſcordibus munici-piorum animis, magis inter ſemet, quàm contumacia aduerſus principem. Viſo milite, quies & minoribus co-loniis impunitas. Capuæ legio tertia hyemandi cauſa lo-catur, & domus illuſtres afflictæ, cum contra Terraci-nenſes nulla ope iuuarentur. Tanto procliuius eſt iniu-riæ q̃ beneficio uicem exoluere, quia gratia oneri, ultio in quæſtu habetur. Solatio fuit ſeruus Verginii Capito-nis, quem proditorem Tarracinentium diximus, pati-bulo affixus, in iiſdem annulis quos acceptos a Vitellio geſtabat. At Romæ Senatus cuncta principibus ſolita Veſpaſiano decernit, lætus & ſpei certus, q̃ppe ſumpta

per

per Gallias Hiſpaniasq; ciuilia arma, motis ad bellum Germanis, mox Illyricos poſtq̃ Aegyptum Iudæam Syriamq; & omnis prouincias, exercitusq; luſtrauerant uelut expiato terrarum orbe, cœpiſſe finem uidebantur. Addidere alacritatem Veſpaſiani litteræ, tanq̃ manente bello ſcriptæ, ea prima ſpecie, forma, cæterum ut princeps loquebatur. Ciuilia de ſe & Repub. egregia, nec Senatus obſequium deerat. Ipſi conſulatus cum Tito filio, pretura Domitiano & conſulare Imperium decernuntur. Miſerat & Mutianus epiſtolas ad Senatum, quæ materiam ſermonibus prebuere. Si priuatus eſſet, cur publice loqueretur? potuiſſe eadem paucos poſt dies loco ſententiæ dici. Ipſa quoq; inſectatio in Vitellianos ſera & ſine libertate. Id uero erga Remp. ſuperbũ erga principem contumelioſum, ꝙ in manu ſua fuiſſe Imperium, donatumq; Veſpaſiano iactabat. Cæterum inuidia in occulto, adulatio in aperto erant. Multo cum honore uerborum Mutiano triumphalia de bello ciuili data. Sed in Sarmatas expeditio fingebatur. Adduntur Primo Antonio conſularia. Cornelio Fuſco, & Arrio Varo pretoria inſignia. Mox deos reſpicere reſtituiq; Capitolium placuit. Eaq; omnia Valerius Aſiaticus conſul deſignatus cenſuit, cæteri uultu manuq;, pauci quibus conſpicua dignitas, aut ingenium adulatione exercitum, compoſitis orationibus aſſentiebantur. Vbi ad Heluidium Priſcum pretorem deſignatum, uentum, prõpſit ſententiam, ut honorificam in bonum principem. Falſa aberant, & ſtudijs Senatus attollebantur. Iſq; præcipuus illi dies magnæ offenſæ initium, & magnæ gloriæ fuit. Res poſcere uidetur, quia iterum in mentio-

nem incidimus uiri ſæpius memorandi, ut uitam ſtu/ diaq; eius & quali fortuna ſit uſus paucis repetam. Hel*uidius* Priſcus *regiõe* Italiæ, Tarracinæ *municipio.* Clu*nio patre qui ordinem primipili duxiſſet, ingenium il luſtre altioribus ſtudijs iuuenis admodum dedit, non ut pleriq;, ut nomine magnifico ſegne otium uelaret, ſed quo firmior aduerſus fortuita,* R*empub.capeſſeret, do/ ctores ſapientiæ ſecutus eſt; qui ſola bona quæ honeſta, mala tantum quæ turpia, potentiam, nobilitatem, cæ teraq; extra animum, neq; bonis neq; malis annume/ rãt.Quæſtorius adhuc à* Pæto Thraſea *gener delectus, è moribus ſoceri nihil æq; ac libertatem hauſit, ciuis,* Se*nator, maritus, gener, amicus, cunctis uitæ officijs æquabilis, opum contemptor, recti peruicax, conſtãs aduerſus metus.*Erant *quibus appetentior famæ uidere/ tur, quando etiam ſapientibus cupido gloriæ nouiſſima exuitur.*R*uina ſoceri, in exilium pulſus.* Vt Galbæ *prin cipatu redijt,* Marcellum Eprium *delatorem* Thraſeæ *accuſare aggreditur. Ea ultio (incertum maior an iu/ ſtior)* Senatum *in ſtudia diduxerat.Nã ſi caderet* Mar*cellus, agmen reorum ſternebatur.*Primo *minax certa/ men, & egregijs utriuſq; orationibus teſtatum.* Mox *dubia uoluntate* Galbæ *multis* Senatorum *deprecanti/ bus omiſit* Priſcus, *uarijs (ut ſunt hominum ingenia) ſermonibus moderationem laudantium, aut conſtantiã requirentium.*Cæterum *eo* Senatus *die quo de* Imperio Veſpaſiani *cenſebant, placuerat mitti ad principem le gatos.*Hinc *inter* Heluidium & Eprium *acre iurgiũ.* Priſcus *eligi nominatim à magiſtratibus iuratis,* Mar*cellus urnam poſtulabat, quæ conſulis deſignati ſententia*

fuerat. Sed Marcelli *ſtudium proprius rubor excitabat, ne alijs electis poſthabitus crederetur.* Paulatimq; *per altercationem ad continuas & infeſtas orationes proue cti ſunt, quærente* Heluidio, *quid ita* Marcellus *iudicium magiſtratuum paueſceret? eſſe illi pecuniam et eloquentiam, quis multos anteiret, ni memoria flagitiorum urgeretur.* Sorte *& urna mores non diſcerni, ſuffragia & exiſtimationem* Senatus *reperta, ut uniuſcuiusq; uitam famam penetrarent, pertinere ad utilitatem* Reipub. *pertinere ad* Veſpaſiani *honorem, occurrere illi quos innocentiſſimos* Senatus *habeat, qui honeſtis ſermonibus aures* Imperatoris *imbuant.* Fuiſſe Veſpaſiano *amicitiam cum* Thraſea, Sorano, Senetione. *quorum accuſatores etiam ſi puniri non oporteat, oſtentari non debere. hoc* Senatus *iudicio uelut admoneri principem; quos probet quos reformidet, nullum maius boni* Imperij *inſtrumentum, q̃ bonos amicos eſſe.* Satis Marcello *q* Neronem *in exitium tot innocentium impulerit.* Frueretur *præmijs & impunitate.* Veſpaſianum *melioribus relinqueret.* Marcellus *non ſuam ſententiam impugnari, ſed conſulem deſignatum cenſuiſſe dicebat.* Sed *ſecundum uetera exempla, quæ ſortem legationibus po ſuiſſent ne ambitiōi aut inimicitijs locus foret.* Nihil *eueniſſe cur antiquitus inſtituta exoleſcerent, aut principis honor in cuiuſquā contumeliam uerteretur, ſufficere omnes obſequio, id magis uitandum ne peruicacia cuiusq̃ irritaretur animus nouo principatu ſuſpenſus, & uultus quoq; ac ſermones omnium circūſpectans.* Se *meminiſſe temporū quibus natus ſit, quam ciuitatis formā patres auiq; inſtituerint, ulteriora mirari, præſentia ſequi,*

bonos Imperatores uoto expetere, qualeſcunq; tolerâ/
re. Non magis ſua oratione Thraſeam q̃ iudicio Sena/
tus afflictum. Sæuitiam Neronis per huiuſmodi imagi/
nes illuxiſſe, nec minus ſibi anxiam talem amicitiam q̃
alijs exilium. Deniq; conſtantia, fortitudine Catoni/
bus & Brutis æquaretur Heluidius, ſe unum eſſe ex il/
lo Senatu qui ſimul ſeruierit, ſuadere etiam Priſco, ne ſu/
pra principem ſcanderet. ne Veſpaſianum ſenem triũ/
phalem, iuuenum liberorum patrem præceptis coerce/
ret. Quo modo peſſimis Imperatoribus ſine fine domi/
nationem, ita quamuis egregijs modum libertatis pla/
cere. Hæc magnis utrinq; contentionibus iactata, diuer
ſis ſtudijs accipiebantur. Vicit pars quæ ſortiri legatos
malebat, etiam medijs patrum annitentibus retinere mo
rem. Et ſplendidiſſimus quiſq; eodem inclinabat, me/
tu inuidiæ ſi ipſi eligerentur. Secutum aliud certamen.
Prætores ærarij (nam tum à prætoribus tractabatur æra
rium) publicam paupertatem queſti, modum impenſis
poſtulauerant. Eam curam conſul deſignatus ob magni
tudinem oneris, & remedij difficultatem, principi reſer/
uabat. Heluidius arbitrio Senatus agendum cenſuit.
Cum prorogarent ſententias conſules. Vulcatius Tertu/
linus tribunus plebis interceſſit, ne quid ſuper tanta re
principe abſente ſtatueretur. Cenſuerat Heluidius, ut Ca
pitolium publice reſtitueretur, adiuuaret Veſpaſianus.
Eam ſententiam modeſtiſſimus quiſq; ſilentio, deinde ob
liuio tranſmiſit. Fuere qui & meminiſſent. Tum inue/
uectus eſt Muſonius Rufus in Publium Celerem à quo
Baream Soranum falſo teſtimonio circũuentum argue/
bat. Ea cognitione renouari odia accuſationum uidebant/

tur. ſed uilis & nocens reus protegi non poterat. Quippe Sorani *ſancta memoria, celer profeſſus ſapientiam, dein teſtis in* Baream *proditor corruptorq́; amicitiæ, cuius ſe magiſtrum ferebat.* Proximus dies *cauſæ deſtinatur.* Nec tam *Muſonius* aut Publius, q̃ Priſcus & *Marcellus cæteriq́; motis adulationibus animis expectabantur, tali rerum ſtatu, cum diſcordia inter partes, ira apud uictos, nulla in uictoribus auctoritas, non leges, nō principes in ciuitate eſſent.* Mutianus urbem *ingreſſus cuncta ſimul in ſe traxit, fracta* primi Antonij Variq́; *Arii potentia, male diſſimulata in eos Mutiani iracundia, q̃uis uultu tegeretur.* Sed *ciuitas rimandis offenſis ſagax, uerterat ſe, tranſtuleratq́;*. *Ille unus ambiri, coli, nec deerat ipſe ſtipatus armatis, domos hortosq́; permutans, apparatu, inceſſu, excubiis uim* principis *complecti nomen remittere.* Plurimum *terroris intulit cædes* Calphurnii Galeriani. Is *fuit filius.* C. Piſonis *nihil auſus, ſed nomen inſigne, & decora ipſi iuuenta, rumore uulgi celebrabantur.* Erantq́; *in ciuitate adhuc turbida, & nouis ſermonibus læta, qui principatus inanem ei famam circundarent.* Iuſſu Mutiani *cuſtodia militari cinctus, ne in ipſa urbe conſpector mors foret, ad* quadrageſimum *ab urbe lapidem uia* Appia *fuſo per uenas ſanguine extinguitur.* Iulius *priſcus prætoriarum ſub* Vitellio *cohortium præfectus, ſeipſum interfecit pudore magiſq́; neceſſitate:* Alphenus Varus *ignauiæ infamiæq́; ſuæ ſuperfuit.* Aſiaticus *enim.* (Is *libertus*) *malam potentiam ſeruili ſupplicio expiauit.* Iiſdem *diebus* crebreſcentem *cladis Germanicæ famam nequaquam mœſta ciuitas excipiebat, cæſos exercitus, capta legionum hy-*

berna, deſciuiſſe Gallias, non ut mala loquebãtur. Id bel lum quibus cauſis ortum, quanto externarum ſociarũq; gentium motu flagrauerit, altius expediam. Bataui do nec trans Rhenum agebant, pars Cattorũ ſeditione do meſtica pulſi, extrema Gallicæ oræ uacua cultoribus. ſi mulq; inſulam inter uada ſitam occupauere, quã ma re Oceanum à fronte, Rhenus amnis tergum ac latera circumluit, nec opibus Romanis ſocietate ualidiorũ at triti, uiros tantum armaq; Imperio miniſtrant. diu Ger manicis bellis exerciti, mox per Britanniã gloria tranſ miſſis illuc cohortibus quas uetere inſtituto nobiliſſimi popularum regebant. Erat & domi delectus eques præ cipuo nandi ſtudio arma equosq; retinens, integris tur mis rhenum Perrumpere. Iulius Paulus & Claudius Ciuilis, regia ſtirpe, multo cæteros anteibant. Paulum Fonteius capito falſo rebellionis crimine interfecit. Inie ctæ Ciuili cathenæ miſſusq; ad Neronem, & à Galba abſolutus, ſub Vitellio rurſus diſcrimen adit, flagitante ſuppliciũ eius exercitu. Inde cauſæ iraꝶ, ſpesq; ex malis noſtris. Sed Ciuilis ultra q̃ barbaris ſolitum, ingenio ſo lers, & Sertorium ſe aut Hannibalem ferens, ſimili oris dehoneſtamento, ne ut hoſti obuiã iretur, ſi à Po. Ro. pa làm deſciuiſſet Veſpaſiani amicitiam ſtudiũq; partium prætendit, miſſis ſanè ad eum Primi Antonij litteris, qui bus auertere accita à Vitellio auxilia, & tumultus Ger manici ſpecie retentare legiones iubebatur. Eadẽ Ordeo nibus Flaccus præſens monuerat, inclinato in Veſpaſia num animo & Reipublicæ cura, cui excidium aduen tabat, ſi redintegrandum bellum, & tot armatorum millia Italiam irrupiſſent. Igitur Ciuilis deſciſcendi cer

tus occultato interim altiore conſilio, cætera ex euentu iudicaturus, nouare res hoc modo cœpit. Iuſſu Vitellij Batauorum iuuentus ad delectum uocabatur, quem ſua pte natura grauem onerabant miniſtri auaritia ac luxu, ſenes aut inualidos conquirendo, quos precio dimitterent, rurſus impuberes ſed forma conſpicui (& eſt plerisq; procera pueritia) ad ſtuprum trahebantur. Hinc inuidia, & compoſiti ſeditionis auctores, perpulere ut delectum abnuerent. Ciuilis primores gentis, & promptiſſimos uulgi ſpecie epularum, ſacrum in nemus uocatos ubi nocte ac lætitia incaluiſſe uidet, à laude gloriaq; gentis orſus, iniurias & raptus, & cætera ſeruitij mala enumerat. Neq; enim ſocietatem ut olim, ſed tanquam mancipia haberi, quando legatum graui quidem comitatu, & ſuperbo cum Imperio uenire, tradi ſe præfectis centurionibusq;, quos ubi ſpolijs, & ſanguine expleuerint, mutari, exquiriq; nouos ſinus, & uaria prædandi uocabula. Inſtare delectum, quo liberi à parẽtibus, fratres à fratribus uelut ſupremum diuidantur. Nunquam magis afflictam rem Romanam, nec aliud in Hybernis q̃ prædam & ſenes, attolerent tantum oculos et inania legionum nomina ne paueſcerent. Eſſe ſibi robur peditum equitumq;. Conſanguineos Germanos, gallias idẽ cupientes, ne Romanis quidem ingratum id bellum, cuius ambiguam fortunã Veſpaſiano imputaturos uictoriæ rationem non reddi. Magno cum aſſenſu auditus, barbaro ritu & patrijs execrationibus uniuerſos adigit. Miſſi ad Caninefates qui conſilia ſociarent. Ea gens partem Inſulæ colit, origine, lingua, uirtute par Batauis, numero ſuperantur. Mox occultis nuncijs pellexit

Britannica auxilia. Batauorum cohortes miſſas in Germaniam, ut ſupra retulimus, ac tum Magontiaci agentes. Erat in Caninefatibus ſtolidæ audaciæ brenno claritate natalium inſigni. pater eius multa hoſtilia auſus. Caianarum expeditionum ludibriũ impunes preuerat. Igitur ipſo rebellis familiæ omine placuit. Impoſitusq; ſcuto, more gentis, & ſuſtinentium humeris uibratus, dux deligitur. Statimq; accitis Friſiis (trãſrhenana gens eſt) duarũ cohortium hyberna proximo occupato Oceano irrumpit. Nec præuiderant impetum hoſtium milites nec ſi præuidiſſent, ſatis uirium ad arcendum erat. Capta igitur & direpta caſtra, dein uagos & pacis modo effuſos lixas negotiatoresq; Romanos inuadunt. Simul excidiis caſtellorum imminebant, quæ à præfectis cohortiũ incenſa ſunt, quia defendi nequibant. Signa uexillaq;, & quod militum in ſuperiore inſulæ parte congregantur, duce Aquilio primipilari. nomen magis exercitus ꝙ robur. quippe uiribus cohortis adductis Vitellius è proximis Neruiorum Germanorumq; pagis, ſegnem numerum armis onerauerat. Ciuilis dolo graſſandum ratus incuſauit ultro præfectos, quod caſtella deſeruiſſent. Se cum cohorte cui præerat. Caninefatem tumultum oppreſſurum. Illi ſua quiſq; hyberna repeterẽt. Subeſſe fraudem conſilio, & diſperſas cohortes facilius opprimi, nec Brenonem ducem eius belli, ſed Ciuilem eſſe patuit, erumpentibus paulatim indiciis, quæ Germani læta bello gens, nõ diu occultauerant. Vbi inſidiæ parum ceſſere, ad uim tranſgreſſus. Caninefates, Frixios, Batauos propriis cuneis cõponit, directa ex diuerſo acies haud procul à flumine Rheno, & obuerſis in hoſtem na

uibus, quas incenſis caſtellis illuc appulerant, nec diu certato Tũgrorum cohors ſigna ad Ciuilem tranſtulit, p/ culſiq; milites improuiſa proditione à ſocijs hoſtibusq; cedebantur. Eadem etiam nauibus perfidia. Pars remigũ è Batauis tanquam imperitia, officia nautarum propu/ gnatorumq; impediebant. Mox contra tendere, & pu/ pes hoſtilij ripæ obijcere, ad poſtremum gubernatores cen turionesq; niſi eadem uolentis trucidant, donec uniuerſa quatuor & uiginti nauium claſſis transfugeret, aut ca/ peretur. Clara ea uictoria in præſens, in poſterum uſui, ar maq; & naues quibus indigebant adepti. Magna per Germanias Galliasq; fama, libertatis auctores celebra/ bantur. Germaniæ ſtatim miſere legatos auxilia offeren/ tes. Galliarum ſocietatem Ciuilis arte donisq; affectabat, captos cohortium præfectos ſuas in ciuitates remittendo. Cohortibus abire an manere mallent data poteſtate, ma/ nentibus honorata militia digredientibus ſpolia Roma/ norum offerebantur. Simul ſecretis ſermonibus admone/ bat malorum quæ tot annis perpeſſi, miſeram ſeruitutem falſo pacem uocarent. Batauos q̃q̃ tributorum expertes, arma contra communes dominos cœpiſſe. Prima acie fu ſum uictumq; Romanum. quid ſi Galliæ iugum exuant? q̃tum in Italia reliquum? prouinciarum ſanguine pro/ uincias uinci, ne Vindicis aciẽ cogitarent. Batauo equi/ te protritos Aeduos, Aruernoſq;. fuiſſe inter Verginij au xilia Belgas. Vereq; reputantibus galliam ſuiſmet uiri/ bus cõcidiſſe nũc eaſdem omnium partes, addito ſi quid militari diſciplinæ in caſtris Romanorum uiguerit. Eſſe ſecum ueteranas cohortes, quibus nuper Othones legio/ nes procubuerint. Seruirent Syria Aſiaq; & ſuetus regi/

*bus oriens. multos adhuc in Gallia uiuere ante tributa-
genitos. Nuper certe cæſo Quintilio Varo pulſam è Ger-
mania ſeruitutem. Nec Vitellium principem ſed Cæſarē,
Auguſtum bello prouocatum. Libertatem natura etiam
mutis animalibus datam. Virtutem proprium homi-
nis bonum. Deos fortioribus adeſſe. Proinde arriperent
uacui occupatos, integri feſſos, dum alii Veſpaſianum,
alii Vitellium foueant. patere locum aduerſus utrūq;. Sic
in Gallias Germaniasq; intentus ſi deſtinata proueniſ-
ſent, ualidiſſimarum ditiſſimarūq; nationum regno im-
minebat. At Flaccus Ordeonius primos Ciuilis cona-
tus per diſſimulationem aluit. Vbi expugnata caſtra, de-
letas cohortes, pulſum Batauorū inſula Romanum no-
men trepidi nuncii afferebant, Mumiū Lupercum lega-
tū (is duarum legionum hybernis præerat) egredi ad-
uerſus hoſtem iubet. Lupercus legionarios, è præſentibus
Vbios, è proximis Treuirorum equites, haud lōge agen-
tis, raptim tranſmiſit, addit à Batauorum ala, quæ iam
pridem corrupta fidem ſimulabat, ut proditis in ipſa
acie Romanis, maiore pretio fugeret. Ciuilis captarum
cohortium ſignis circundatus ut ſuo militi recens glo-
ria ante oculos, & hoſtes memoria cladis terrerentur,
matrem ſuam ſororesq;, ſimul omnium coniuges par-
uosq; liberos conſiſtere à tergo iubet, hortamēta uictoriæ,
uel pulſis pudorem. Vt uirorum cantu, fœminarū ulula-
tu ſonuit acies, nequaquā par à legionibus cohortibusq;
redditur clamor. Nudauerat ſiniſtrum cornu Batauo-
rum ala transfugiens, ſtatimq; in nos uerſa. Sed legiona-
rius miles, quamquā rebus trepidis, arma ordinesq; reti-
nebat. Vbiorum Treuirorūq; auxilia, fœda fuga diſper-*

ſa,totis campis pallantur. Illuc incubuere Germani. Et fuit interim effugium legionibus in caſtra, quibus Veterum nomen eſt. Præfectus alæ Batauorum Claudius Labeo oppidano certamine æmulus Ciuili, ne interfectus inuidiam apud populares, uel ſi retineretur, ſæmina diſcordiæ præberet, in Friſios aduehitur. Iiſdem diebus Batauorum & Caninefatium cohortes, cum iuſſu Vitellij in urbem pergerent, miſſus à Ciuile nuncius aſſequitur. Intumuere ſtatim ſuperbia ferociaq́;, & precium itineris donatiuum, duplex ſtipendium, augeri equitum numerum, promiſſa ſanè à Vitellio poſtulabant, non ut aſſequerentur, ſed cauſam ſeditioni. Et Flaccus multa concedendo, nihil aliud effecerat, quàm ut acrius expoſcerent, quæ ſciebant negaturum. Spreto Flacco inferiorem Germaniam petiuere, ut Ciuili iungerentur. Ordeonius adhibitis tribunis centurionibusq́; conſultauit, num obſequium abnuentes ui coerceret. Mox inſita ignauia, & trepidis miniſtris, quos ambiguus auxiliorum animus, & ſubito delectu ſupplete legiones angebât, ſtatuit continere intra caſtra militẽ. Dein pœnitẽtia et arguentibus ipſis qui ſuaſerant tanquam ſecuturus, ſcripſit Herẽnio Gallo legionis primæ legato, qui Bonnã obtinebat, ut arceret tranſitu Batauos, ſe cũ exercitu tergis eorum hæſurum. Et opprimi poterant, ſi hinc Ordeonius inde Gallus motis utrinq; copiis, medios clauſiſſent. Flaccus omiſit incœptum, aliiſq́; litteris Gallum monuit, ne terreret abeuntes. Vnde ſuſpitio ſponte legatorum excitari bellum. Cunctaq; quæ acciderant aut tuebantur non inertia militis neq; hoſtium ui, ſed fraude ducum euenire. Bataui cum caſtris Bonnenſibus

propinquarent, præmiſere qui Herennio Gallo *mandata cohortium exponerent.* Nullum *ſibi bellum aduerſus* Romanos*, pro quibus totiens bellaſſent.* Longa *atq; irrita militia feſſis, patriæ atq; otij cupidinem eſſe.* Si *nemo obſiſteret, innoxium iter fore.* Sin *arma occurrant, ferro uiam inuenturos.* Conctantem*, legatum milites perpulerant fortunam prœlij experiretur.* Tria *millia legionariorum, & tumultuariæ* Belgarum *cohortes, ſimul paganorum lixarumq; ignauia, ſed procax ante periculum manus, omnibus portis erumpunt, ut* Batauos *numero impares circunfundant.* Illi *ueteris militiæ memores in cuneis congregantur, denſi undiq;, & frontem tergaq; ac latus tuti.* Sic *tenuem noſtrorum aciem perfringunt.* Cædentibus Belgis *pellitur legio, & uallum portaſq; trepidi petebant.* Ibi *plurimum cladis, cumulatæ corporibus foſſæ nec cæde tantum & uulneribus, ſed ruina, & ſuis plæriq; telis interiere.* Victores*,* Colonia Agrippinenſium *uitata, nihil cætero in itinere hoſtile auſi.* Bonnē *ſe prœlium excuſabāt, tanquam petita pace. poſtquam negabatur, ſibimetipſi conſuluiſſent.* Ciuilis *aduentu ueteranarum cohortium, iuſti iam exercitus ductor, ſed conſilij ambiguus, & uim* Romanam *reputans, cunctos qui aderant, in uerba* Veſpaſiani *adigit.* Mittitq; *legatos ad duas legiones, quæ priore acie pulſæ, in* Vetera *caſtra conceſſerant, ut idem ſacramentum acciperent.* Redditur *reſponſum, neq; proditoris, neq; hoſtiū ſe conſilijs uti.* Eſſe *ſibi* Vitellium *principem, pro quo fidem & arma uſq; ad ſupremum ſpiritum retenturos proinde perfugus* Batauus *arbitrum rerum* Romanarum *ne ageret, ſed meritas ſceleris pœnas expectaret.* Quippe

ubi relata Ciuili incenſus ira, uniuerſam Batauorum gen tem in arma rapit. Iunguntur Bructeri Tencteriq́;, & excita nuncijs Germania ad prædam famamq́; Aduerſus has concurrentis belli minas, legati legionum Munnius Lupercus & Numiſius Rufus uallum murosq́; firmabant, ſubuerſa longæ pacis opera, haud procul caſtris in modum municipij extructa, ne hoſtibus uſui forent. Sed parum prouiſum, ni copiæ in caſtra conueherētur, rapi permiſere. Ita paucis diebus per licentiam abſumpta ſunt, quæ aduerſus neceſſitates in longum ſuffeciſſent. Ciuilis medium agmen cum robore Batauorum obtinens, utranq́; Rheni ripam, quo truculentior uiſu foret, Germanorum cateruis complet, aſſultante per campos equite, ſimul naues in aduerſum amnem agebantur. hinc ueteranarum cohortium ſigna, inde depromptæ ſiluis lucisq́; ferarum imagines, ut cuiq́; genti inire prœlium mos eſt, iuſta belli ciuilis externiq́; facie obſtupefecerant obſeſſos, & ſpem oppugnantium augebat amplitudo ualli, quod duabus legionibus ſitum, uix quinq́; millia armatorū Romanorū tuebātur. Sed lixarū multitudo turbata pace illuc ꝯgregata, & bello miniſtra aderat. Pars caſtrorum in collē leniter aſſurgēs, pars æquo adibatur. quippe illis hybernis obſideri premiq́; Germanias Auguſtus crediderat, neq́; unquā id malorum ut oppugnatum ultro legiones noſtras uenirent. Inde non loco neq́; munimētis labor additus. Vis et arma ſatis placebant. Batavi trāſrhenaniq́;, quo diſcreta uirtus manifeſtius ſpectaretur, ſibi quæq́; gens conſiſtunt, eminus laceſſentes. Poſt ubi pleraq́; telorum turribus pinnisq́; mœnium irrita hærebant, & de ſuper ſaxis uulnerabantur, clamore

atq; impetu inuaſere uallum, appoſitis plariq; ſcalis, alij per teſtudinem ſuorum. Scandebant iam quidam, cum gladijs & armorum incuſſu præcipitati, ſudibus & pilis obruuntur. Præferoces initio, & rebus ſecũdis nimij. Sed tum prædæ cupidine, aduerſa quoque tolerabant. Machinas etiam inſolitum ſibi auſi, nec ulla ipſis ſollertia, perfugæ captiuiq; docebant ſtruere machinas in modum pontis, mox ſubiectis rotis propellere, ut alij ſuperſtantes, tanquã ex aggere prœliarentur, pars intus occultis, muros ſubruerent. Sed excuſſa baliſtis ſaxa ſtrauere informe opus, & crates uineasq; parantibus adactæ tormentis ardentes haſtæ, ultroq; ipſi oppugnatores ignibus petebantur, donec deſperata ui uerterent conſilium ad mora, haud ignari paucorum dierum ineſſe alimenta, & multum imbellis turbæ. Simul ex inopia proditio, & fluxa ſeruitiorum fides, ac fortuita belli ſperabantur. Flaccus interim cognito caſtrorum obſidio & miſſis per Gallias qui auxilia concirent, lectos legionibus Dillio Voculæ duodeuiceſimæ legionis legato tradit, ut q̃ maximis per ripam itineribus celeraret. Ipſe pauidus torpere inuiſus militibus, neque enim ambigue premebant, Emiſſas a Magontiaco Batauorum cohortes, diſſimulatos Ciuilis conatus, adſciri in ſocietatem germanos. Nõ Primi Antonij, neq; Mutiani ope Veſpaſianum magis adoleuiſſe, aperta odia, armaq; palàm depelli, Fraudem & dolum, obſcura. eoq; ineuitabilia. Ciuilem ſtare contra, ſtruere aciẽ in Ordeonium è cubiculo & lectulo iubere quicquid hoſti conducat. Tot armatas fortiſſimorum uirorum manus, unius ſenis ualetudine regi. Quin potius interfecto

traditore, fortunam uirtutemq; ſuam malo omine exol uerent. His inter ſe uocibus inſiſtentes, flammauere in/ ſuper allatæ a Veſpaſiano litteræ, quas Flacuss, quia oc cultari nequibant, pro concione recitauit. Vinctosq; qui attulerant, ad Vitellium miſit. Sic mitigatis ani/ mis. Bōnam hyberna primæ legionis uentum. Infenſi/ or illic miles culpam cladis in Ordeonium uertebat, Eius iuſſu directam aduerſus Batauos aciem, tanquam à Magontiaco legiones ſequerentur. Eiuſdem proditione cæſos, nullis ſuperrenientibus auxilijs. Ignota hæc cæ teris exercitibus, neque Imperatori ſuo nunciari cū ac/ curſu tot prouinciarum extingui repens perfidia potue/ rit. Ordeonius exemplaria omnium litterarum, quibus per Gallias Britanniamq; et Hiſpanias auxilia orabat, exercitui recitauit, inſtituitq; peſſimum facinus ut epi ſtolæ Aquiliferis legionum traderentur, à quis ante mi liti q̄ ducibus legebantur. Tum è ſeditioſis unum uinci/ ri iubet, magis uſurpandi iuris cauſa, q̄ quia unius cul/ pa foret. Motusq; Bonna exercitus, in coloniam Agrip pinenſem affluentibus auxilijs Gallorum, qui primo rē Romanam enixe iuuabant, Mox ualeſcentibus Germa nis, pleræq; ciuitates aduerſum nos armatæ ſpe liberta/ tis, & ſi exuiſſent ſeruitium cupidine imperitandi. Gli ſcebat iracundia legionum, nec terrorem unius militis uincula indiderant, quin idem ille arguebat ultro con ſcientiam ducis, tanquam nuncius inter Ciuilem Flac/ cumq; falſo crimine teſtis ueri opprimeretur. Conſcen dit tribunal Vocula mira conſtantia prehenſumq; mili tem ac uociferantem, duci ad ſupplicium iuſſit. Et dum mali pauent optimus quiſq; iuſſis paruere. Exin cōſenſu

ducem Voculam poſcentibus, Flaccus ſummam rerū ei permiſit. Sed diſcordes animos multa efferabant. Inopia ſtipendij, frumentiq́;, & ſimul delectum tributaq́; Galliæ aſpernantes. Rhenus, incognita illi cœlo ſiccitate, uix nauium patiens, arcti commeatus, diſpoſitæ per omnem ripam ſtationes, quæ Germanos uado arcerent: Eademq; de cauſa minus frugum, & plures qui conſumerent. Apud imperitos prodigij loco accipiebatur ipſa aquarum penuria, tanquā nos amnes quoque, & uetera Imperij munimenta dεſererent, quod in pace fors ſeu natura, tunc fatum & ira dei uocabatur. Ingreſſis Noueſium tertiadecima legio coniungitur. Additus Voculæ in partem curarum Herennius Gallus legatus, nec auſi ad hoſtem pergere loco, Gelduba nomen eſt, caſtra fecere. Ibi ſtruenda acie, muniendo uallandoq́;, & cæteris belli meditamentis militem firmabant. Vtq; præda ad uirtutem incenderetur, in proximos Gugernorum pagos, qui ſocietatem Ciuilis acceperant, ductus a Vocula exercitus. Pars cum Herēnio Gallo permanſit. Forte nauem haud procul caſtris frumento grauem, cum per uada hęſiſſet, Germani in ſuam ripam trahebant. Non tulit Gallus; miſitq; ſubſidio cohortem. Auctus eſt Germanorum numerus, paulatimq́; aggregantibus ſe auxilijs acie certatum. Germani multa cum ſtrage, noſtrorum nauem arripiunt. Victi (quod tum in morem uerterat) non ſuam ignauiā, ſed perfidiam legati culpabant. Protractum è tentorio ſciſſa ueſte, uerberato corpore, quo precio, quibus cōſcijs prodidiſſet exercitum, dicere iubent. Redit in Ordeonium inuidia. Illum auctorem ſceleris, hunc miniſtrum uocant.

uocant. Donec exitium minitantibus exterritus, prodi tionem & ipſe Ordeonio obiecit. Vinctusq́;, aduentu demum Voculæ exoluitur. Is poſtera die auctores ſedi tionis morte affecit. Tanta illi exercitui diuerſitas inerat licentiæ patientiæq́;. Haud dubie gregarius miles Vitel lio fidus ſplendidiſſimus quiſque in Veſpaſianum proni. Inde ſcelerum ac ſuppliciorum uices, & mixtus obſequio furor, ut contineri poſſent, qui puniri poterãt. At Ciuilem immenſis auctibus uniuerſa Germania extollebat, ſocietate nobiliſſimis obſidum firmata. Ille ut cuique proximum, uaſtari Vbios Treuirosq́;, & alia manu Moſam amnem tranſire iubet, ut Menapios & Morinos & extrema Galliarum quateret. Actæ utrobiq́; prædæ. Infeſtius in Vbijs, quos genus Germanicæ originis eiurata patria, Romanorum nomine Agrippinenſes uocarent. Cæſæ cohortes eorum in uico Marcoduro incurioſius agentes quia procul ripa aberant. Nec quieuere Vbij, quominus prædas è Germania peterent, primo impune, dein circũuenti ſunt ꝑ omne id bellum meliore uſi fide q̃ fortuna. Cõtuſis Vbijs grauior & ſucceſſu rerum ferocior Ciuilis, obſidium legionum urgebat, intentis cuſtodijs, ne quis occultus nuncius uenientis auxilij penetraret. Machinas molemq́; operum Batauis delegat, Tranſrhenanos prœlium poſcentis, ad ſcindendum uallum ire, detruſosq́; redintegrare certamen iubet, ſuperante multitudine, & facili dãno, ne finem quidem labori mox attulit. Congeſtis circum lignis, accenſisq́; ſimul epulantes, ut quiſq́; uino incaluerat, ad pugnã temeritate inani ferebãtur. Quippe ipſorum tela per tenebras uana. Romani cõſpicuam

barbarorum aciem, & ſiquis audacia aut inſignibus effulgens, ad ictum deſtinabant. Intellectum id Ciuili et *reſtincto igne, miſceri cuncta tenebris & armis iubet. Tum uero ſtrepitus diſſoni, caſus incerti, neq; feriendi, neq; declinandi prouidentia.* Vnde *clamor acciderat, circũagere corpora, tendere arcus, nihil prodeſſe uirtus, ſors cũcta turbare, et ignauorum ſæpe telis fortiſſimi cadere.* Apud Germanos *incõſulta ira* Romãnus *miles periculorum ignarus ferratas ſudes, grauia ſaxa non forte iaciebat.* Vbi *ſonus molientium, aut appoſitæ ſcalæ hoſtem in manus dederant, propellere umbone, pilo ſeq, multos in mœnia egreſſos pugiõibus fodere.* Sic *exhauſta nocte, nouam aciem dies aperuit.* Eduxerant Bata*ui turrim duplici tabulato, quã p̃toriæ portæ (is æquiſſimus locus) propinquantem promoti contra ualidi aſſeres, & incuſſæ trabes perfregere, multa ſuperſtantiũ perniciæ.* Pugnatumq; *in perculſos ſubita & proſpera eruptione.* Simul *à legionarijs peritia & arte præſtantibus, plura ſtruebantur.* Præcipuum *pauorem intulit ſuſpenſum & nutans machinamentum, quo repente demiſſo, præter ſuorum ora, ſinguli plures ue hoſtiũ ſublime rapti, uerſo pondere intra caſtra effundebantur.* Ciuilis *omiſſa oppugnandi ſpe, rurſus per otium aſſidebat, nuncijs promiſſis fidem legionum conuellens.* Hæc *in* Germania *ante* Cremonenſe *prœliũ geſta, cuius euentum litteræ* Primi Antonij *docuere, addito* Cæcinæ *edicto.* Et *præfectus cohortis euictus* Alpinus Montanus *fortunam partium præſens fatebatur. Diuerſi hinc motus animorum.* Auxilia *è* Gallia, *quis nec amor nec odium in partes, militiæ ſine affectu, hortantibus præfectis, ſta*

ſim à Vitellio deſciſcunt, Vetus miles conctabatur. Sed adigente Ordeonico Flacco, inſtantibus tribunis dixit ſacramentum, nõ uultu neq; animo ſatis affirmans, & cũ cætera iuriſiurandi uerba conciperent, Veſpaſiani nomẽ hæſitantes, aut leui murmure, & plerũq; ſilentio tranſmittebant. Lectæ deinde pro concione epiſtolæ Antonij ad Ciuilem ſuſpitiones militũ irritauere tanq̃ ad ſocium partium ſcriptæ, & de Germanico exercitu hoſtiliter. Mox allatis Geldubam in caſtra nuncijs, eadẽ dicta factaq;, & miſſus cum mandatis Montanus ad Ciuilem, ut abſiſteret bello, neue externa armis falſis uelaret. Si Veſpaſianum iuuare aggreſſus foret, ſatisfactum cœptis. Ad ea Ciuilis primo callide, poſt ubi uidet Montanum præferocem ingenio, paratumq; in res nouas, orſus à queſtu periculisq; quæ per quinq; & uiginti annos in caſtris Romãis exauſiſſet, Egregium inquit pretium laboris cœpi, necem fratris, & uincula mea, & ſæuiſſimas huius exercitus uoces quibus ad ſupplicium petitus, iure gentium pœnas repoſco. uos aut Treuiri cæteræq; ſeruientium animæ, quod præcium effuſi totiens ſanguinis expectatis? niſi ingratam militiam, immortalia tributa, uirgas, ſecures, & dominoꝝ ingenia? En ego præfectus unius cohortis, & Caninefates Batauiq; exigua Galliarũ portio, uana illa caſtroꝝ ſpacia excidimus, uel ſepta ferro fameq; p̃mimus, deniq; auſos aut libertas ſequetur, aut uicti idẽ erimus. Sic accenſum, ſed molliora referre iuſſum dimittit. Ille ut irritus legatiõis redit, cætera diſſimulãs, quæ mox erupere. Ciuilis parte copiarum retenta, Veteranas cohortes, & q̃d è germanis maxime prõptũ, aduerſus Voculam exercitũq; eius mitti.

Iulio Maximo & Claudio Victore ſororis ſuæ filio ducibus. Rapiunt in tranſitu hyberna alæ Aſciburgij ſita, adeoq; improuiſi caſtra inuoluere, ut non alloqui, non pandere aciem, Vocula potuerit. Id ſolum ut in tumultu monuit, ſubſignano milite media firmare, auxilia paſſim circũfuſa ſunt. Eques prorupit, exceptusq; compoſitis hoſtium ordinibus, terga in ſuos uertit. Cedes inde non prœlium. Et Neruiorum cohortes metu ſeu perfidia latera noſtrorum nudauere. Sic ad legiones peruentũ, quæ amiſſis ſignis intra uallum ſternebantur. Cum repente nouo auxilio fortuna pugnæ mutatur. Vaſconum lectæ à Galba cohortes, ac tum accitæ, dũ caſtris propinquant, audito prœliantium clamore, intentos hoſtis à tergo inuadunt, latioremq; q̃ pro numero terrorem faciunt, alijs a Noueſio, alijs à Maguntiaco uniuerſas copias aduenisse credentibus. Is error Romanis addit animos, & dum alienis uiribus confidunt, ſuas recepere. Fortiſſimus quiſq; è Batauis, quãtum peditum erat, funduntur, eques euaſit, cum ſignis captiuisq;, quos prima acie corripuerant, Cæſorum eo die in partibus noſtris maior numerus, & imbellior, è germanis ipſa robora. Dux uterq; pari culpa meritus aduerſa, proſperis defuere. Nam Ciuilis ſi maioribus copijs inſtruxiſſet aciem, circumiri à tam paucis cohortibus nequiſſet, caſtraq; perrupta excidiſſet. Vocula nec aduentum hoſtium explorauit, eoq; ſimul egreſſus uictusq;, dein uictoriæ parum confiſus, tritis fruſtra diebus, caſtra in hoſtem mouit, quẽ ſi ſtatim impellere, curſumq; rerum ſequi maturaſſet, ſoluere obſidium legionum eodem impetu potuiſſet. Tentauerat interim Ciuilis ob-

ſeſſorum animos, tãquam perditæ apud Romanos *res, & ſuis uictoria proueniſſet.* Circunferebantur *ſigna uexillaq́; , oſtentati etiam captiui, ex quibus unus egregium facinus auſus, clara uoce geſta patefecit. Confoſſus illic à* Germanis*, unde maior indicii fides.* Simul *uaſtatione incendijsq́; flagrantium uillarum, uenire uictorem exercitum intelligebatur.*In *conſpectu caſtrorũ conſtitui ſigna foſſamq́; , & uallum circundari* Vocula *iubet.*Vt *depoſitis impedimentis ſarcinisq́; expediti certarent.*Hinc *in ducem clamor pugnam poſcentium & minari aſſeuerant.*Ne *tempore quidem ad ordinandam aciem capto incompoſiti feſſiq́; prœlium ſumpſere, nam* Ciuilis *aderat, non minus uitijs hoſtium quàm uirtute ſuorum fretus.* Varia *apud* Romanos *fortuna, & ſeditioſiſſimus quiſque ignauus, quidam recentis uictoriæ memores, retinere locum, ferire hoſtem, ſeq́; et proximos hortari.*Et *redintegrata acie, manus ad obſeſſos tendere, ne tempori deeſſent.* Illi *cuncta è muris cernentes omnibus portis prorumpunt.* Ac *forte* Ciuilis *lapſu equi proſtratus.* Credita *per utrunque exercitum fama, uulneratum aut interfectum, in mane quãtum ſuis pauoris, & hoſtibus alacritatis indidit.* Sed Vocula *omiſſis fugientium tergis, uallum turresq́; caſtrorum augebat, tanq̃ rurſus obſidium immineret, corrupta totiens uictoria, non falſo ſuſpectus bellum malle.* Nihil *æq́; exercitus noſtros quàm egeſtas copiarum fatigabat.*Impedimenta *legionum cum imbelli turba* Noueſium *miſſa, ut inde terreſtri itinere frumentũ aducherent.*Nam *flumine hoſtes potiebantur, primum agmen ſecurum inceſſit, nudum ſatis firmo* Ciuile*, qui*

rurſus miſſos Noueſium frumentatores, datasq́; in præſidium cohortes uelut multa pace ingredi accepit, rarũ apud ſigna militem, arma in uehiculis, cunctos licentia uagos, compoſitus inuadit, præmiſſis qui pontes & uiarum anguſta inſiderent, pugnatum longo agmine, & incerto marte donec prælium nox dirimeret. Cohortes Geldudam perrexere, manentibus, ut fuerant caſtris, quæ relictorum illic militum præſidio tenebantur. Non erat dubium q̃uum in regreſſu diſcriminis adeundum foret, frumentatoribus onuſtis pauculisq́;. Addit exercitui ſuo Vocula mille delectos è quinta & quartadecima legionibus apud apud Vetera obſeſſis indomitum militem & ducibus infenſum. Plures q̃ iuſſum erat profecti, palàm in agmine fremebant, non ſe ultra famem inſidias legatorum toleraturos. At qui remanſerant, deſertos ſe abducta parte legionum querebantur. Duplex hinc ſeditio, alijs reuocantibus Voculam. alijs redire in caſtra abnuentibus. Interim ciuilis Vetera circumſedit. Vocula Geldubam, atq; inde Noueſium conceſſit. Ciuilis capit Geldubam. Mox haud procul Noueſio, equeſtri prœlio proſpere certauit. Sed miles ſecundis aduerſisq́; perindè in exitium ducum accendebatur. Et aduentu quintanorum quintadecimanorumq́; aucta legiones donatiuum expoſcunt, comperto pecuniam à Vitellio miſſam. Nec diu cunctatus Ordeonius, nomine Veſpaſiani dedit. Idq́; præcipuum fuit ſeditionis alimentum. Effuſus in luxum & epulas, & nocturnos cœtus, ueterem in Ordeonium iram renouauit, nec ullo legatorum tribunorum'ue obſiſtere auſo, quippe omnem pudorem nox ademerat, protractum è cubiculi interfici

unt. Eadem in Voculam parabantur, niſi ſeruili habi-
tu, per tenebras ignoratus euaſiſſet. Vbi ſedato impe-
tu, metus redijt. Centuriones cum epiſtolis ad ciuitates
Galliarum miſere, auxilia ac ſtipendia oraturos. Ipſi
ut eſt uulgus ſine rectore praeceps, pauidum, ſocors, ad-
uentante Ciuile, raptis temere armis, ac ſtatim omiſſis
in fugam uertuntur. Res aduerſæ diſcordiam pepere-
re ijs qui è ſuperiore exercitu erant, cauſam ſuam diſ-
ſociantibus. Vitellij tamen imagines in caſtris, & per
proximas Belgarum ciuitates repoſitæ, cum iam Vi-
tellius occidiſſet. Dein mutati in pœnitentiam pri-
mani quartani que, & duodeuiceſſimani Voculam,
ſequuntur, apud quem reſumpto Veſpaſiani ſacramen-
to, ad liberandum Magontiaci obſidium duceban-
tur. Diſceſſerant obſeſſores, mixtus Cattis, Vſipijs Mat-
tiacis exercitus, ſatietate prædæ, nec incruentati. Ita
diſperſos & neſcios miles noſter inuaſerat. Quin &
loricam uallamq; per fines ſuos Treuiri ſtruxere. ma-
gniſq; inuicem cladibus cum Germanis certabant, do-
nec egregia erga Populum Romanum merita, mox re-
belles fœderant. Interea Veſpaſianus iterum ac Titus
conſulatum abſentes inierunt, mœſta & multiplici metu
ſuſpenſa ciuitate, quæ ſuper inſtantia mala, falſos pauo-
res induerat. deſciuiſſe Africam, res nouas moliente. L. Pi-
ſone. Is praeerat prouinciæ, nequaquam turbidus ingenio.
Sed quia naues ſæuitia hyemis prohibebantur. Vulgus
alimenta in dies mercari ſolitum, cui una ex Rep. anno-
næ cura, clauſum litus, retineri commeatus dũ timet, cre-
debat, augentibus famam Vitellianis, qui ſtudium par-
tium nondum poſuerant, nec uictoribus quidem ingra-

to rumore quorum cupiditates externis quoq; bellis in-explebiles, nulla unq̃ ciuilis uictoria ſatiauit. Kal. Ia. *in Senatu quem* Iulius Frontinus *prætor urbanus uocauerat, legatis exercitibusq́;, ac regibus laudes gratesq́; decretæ.*Et.T. *Iuliano prætura,* ꝙ *transgredientem in partes* Veſpaſiani *legionem deſeruiſſet, ablata ut in* Plotium Griphum *transferretur.* Hormo *dignitas equeſtris data.*Et *mox eiurante* Frontino, *Cæſar* Domitianus *præturam cœpit.*'Eius *nomen epiſtolis edictisq́; præfereba-tur.*Ius *penes* Mutianum *erat, niſi quod pleraq; Domitianus inſtigantibus amicis, aut propria libidine audebat.*Sed *præcipuus* Mutiano *metus è* Primo Antonio, Varoq; Ario, *quos recentes claroſq; rerum fama, ac militum ſtudijs, etiam populus fouebat, quia in neminem ultra aciem ſæuierant.*Et *ferebatur* Antonius Scribonianum Craſſum, *egregijs maioribus, & fraterna imagine fulgentem, ad capeſſendam* Remp. *hortatus, haud defutura conſciorum manu, ni* Scribonianus *abnuiſſet, ne paratis quidem corrumpi facilis, adeo metuens incerta.* Igitur Mutianus *quia propalam opprimi* Antonius *nequibat, multis in* Senatu *laudibus cumulatum, ſecretis promiſſis onerat,* Citeriorem Hiſpaniã *oſtentans diſceſſu* Cluuij Rufi *uacuam, ſimul amicis eius tribunatus præfecturasq́; largitur.* Dein *poſtq̃ inanẽ animum ſpe, & cupidine impleuerat, uires abolet, dimiſſa in* Hyberna *legione ſeptima, cuius flagrantiſſimus in* Antonium *amor.*Et *tertia legio, familiaris* Ario Varo *miles, in* Syriam *remiſſa.* Pars *exercitus in* Germanias *ducebatur.* Sic *egeſto quicquid turbidum, redit urbi ſua forma legesq; & munia magiſtratuum.* Qua *die* Senatum *in-*

greſſus eſt Domitianus, de abſentia patris fratiſq; ac iuuenta ſua pauca & modica diſſeruit decorus habitu, & ignotis adhuc moribus, crebra oris confuſio pro modeſtia accipiebatur. Referente Cæſare de reſtituendis Galbæ honoribus. Cenſuit Curtius Montanus, ut Piſonis quoq; memoria celebraretur Patres utrunq; iuſſere, de Piſone irritum fuit. Tum ſorte ducti, per quos redderentur bello rapta, quique æra legum uetuſtate delapſa noſcerent, figerentq;, & qui Faſtos adulatione temporum fœdatos exonerarent, modumq; publicis impenſis facerent. Redditur Tertio Iuliano pretura poſtq̃ cognitus eſt ad Veſpaſianum confugiſſe. Griphoo honor manſit. Repeti inde cognitionem inter Muſonium Rufum &. P. Celerem placuit, damnatuſq; Publius, & Sorani manibus ſatisfactum. Inſignis publica ſeueritate dies, ne priuatim quidem laude caruit, iuſtum iudicium expleſſe Muſonius uidebatur. Diuerſa fama Demetrio Cynicam ſectam profeſſo, q. manifeſtũ reum ambitioſius q̃ honeſtius defendiſſet. Ipſi Publio animus in periculis, neq; oratio ſuppeditauit. Signo ulcionis in accuſatores dato, petit à Cæſare Iunius Mauricus, ut commentariorum principalium poteſtatem Senatui faceret, per quos noſceret, quem quiſq; accuſandum popoſciſſet. Conſulendum tali ſuper re princeps reſpondit. Senatus inchoantibus primoribus, iuſiurandum cõ cœpit, quo certatim omnes magiſtratus, cæteri ut ſententiam rogabantur, deos teſtes aduocabant, nihil ope ſua factum quo, cuiuſquã ſalus lederetur. neq; ſe præmium aut honorem ex calamitate ciuium cœpiſſe, trepidis et uerba iuriſiurãdi per uarias artes mutantibus quis fla-

gitij conſcientia inerat. Probabant *religionem patres*, *periurium arguebant*.Eaq; *uelut* Cenſura *in* Sariolenũ Voculam *&* Nomium A*ctianum &* Ceſtium Seuerũ *acerrime incubuit*,*crebris apud* Neronem *delationibus famoſos*.Sariolenum *& recens crimen urgebat*,*ꝙ apud* Vitellium *molitus eadem foret*,*nec deſtitit* Senatus *manus intentare uoculæ*,*donec curia excederet*.Ad Pactiũ Africanum *tranſgreſſi*,*eum quoq; proturbant*,*tanq̃* Neroni Scribonianos *fratres concordia opibusq; inſignes*, *ad exitium monſtrauiſſet*.Africanus *neq; fateri audebat neq; abnuere*.In Vibium Criſpum *cuius fatigabatur interrogationibus*,*ultro conuerſus*,*miſcendo quæ defendere nequibat*,*ſocietate culpæ inuidiam declinauit*. Magnam *eo die pietatis eloquentiæq; famã* Vipſanus Meſſala *adeptus eſt*,*nondum ſenatoria ætate*,*auſus pro fratre* Aquilio *regulo deprecari*. Regulum *ſubuerſa* Craſſorum *&* Orphiti *domus in ſummum odium extulerat*. Sponte *ex*. S. C. *accuſationem ſubiſſe iuuenis admodũ*, *nec depellendi periculi*,*ſed in ſpem potentiæ uidebatur*; Et *Sulpitia prætextata* Craſſi *uxor*,*quatuorq; liberi*, *ſi cognoſceret* Senatus, *ultores aderant*.Igitur Meſſala *nõ cauſam neq; reum tueri*.Sed *periculis fratris ſemet opponens flexerat*,*quoſdam* . Occurit.*truci oratione* Curtius Montanus,*eo uſq; progreſſus*, *ut poſt cædem* Galbæ,*datam interfectori piſonis pecuniam à* Regulo,*appetitũ morſu* Piſonis *capnt obiectaret*. Hæc *certe inqt* Nero *non coegit*, *nec dignitatem*,*aut iſta lucẽ ſæuitia redemiſti*. Sanè *toleremus iſtorum defenſiones*, *qui perdere alios q̃ periclitari ipſi maluerunt*.Te *ſecurum reliquerat exul pater*,*& diuiſa inter creditores bona*, *nondum ho*

notum capax ætas,nihil quod ex te concupiſceret Nero *nihil quod timeret,libidine ſanguinis & hiatu præmio rum*,*Ignotum adhuc ingenium , & nullis defenſionibus expertum,cæde nobili imbuiſti,cum ex funere* Reip. *raptis conſularibus ſpolijs , ſeptuagies* Seſtertio *ſignatus,& ſacerdotio fulgens, innoxios pueros,illuſtres ſenes,conſpicuas fœminas eadem ruina proſterneres, cum ſegnitiam* Neronis *incuſares quod,per ſingulas domos ſeq; & delatoris fatigaret ,poſſe uniuerſum* Senatum *una uoce ſubuerti .* Retinete patres *conſcripti & reſeruare hominem tam expediti conſilij , ut omnis ætas inſtructa ſit .* Et *quomodo ſenes noſtri* Marcellum Criſpum,*Iuuenes* Regulum *imitentur.Inuenit etiam æmulos in fœlix nequitia , quid ſi floreat uigeatq;?Et quem adhuc* Q.*naſtorium offendere non audemus,prætorium & conſularem uiſuri ſumus?* An Neronem extremum *dominorum putatis ?* Idem *crediderant qui* Tiberio*,qui* Caio *ſuperſtites fuerunt, cum interim inteſtabilior & ſæuior exortus eſt.* Non *timemus* Veſpaſianum.*Ea principis ætas,ea moderatio .* Sed *diutius durant exempla* *q̃ mores.* Elan*guimus patres conſcripti , nec iam ille* Senatus *ſumus , qui occiſo* Nerone , *delatores et miniſtros more maiorum puniendos flagitabat.*Optimus *eſt poſt malum principem dies primus .* Tanto *cum aſſenſu* Senatus *auditus eſt* Nontanus, *ut ſpem caperet* Heluidius , *poſſe etiam marcellum proſterni .* Igitur *à laude* Cluuij Rufi *orſus,qui perinde diues & eloquentia clarus, nulli unq̃ ſub* Nerone *periculum faceſſiſſet, crimine ſimul exemploq;* Eprium *urgebat,ardentibus patrum animis,quod ubi ſenſit* Marcellus, *uelut excedens*

curia, Imus inquit Priſce & relinquimus tibi Senatum tuum. Regna præſente Cæſare. Sequebatur Vibius Criſpus ambo infenſi, uultu diuerſo. Marcellus minacibus oculis. Criſpus renidens, donec accurſu amicorum retraherētur. Cum gliſceret certamen, hinc multi boniq;. Inde pauci & ualidi pertinacibus odijs tenderent, comſumptus per diſcordiam dies. proximo Senatu, inchoante Cæſare de abolendo dolore, iraq; & priorum temporum neceſſitatibus, cenſuit Mutianus prolixe pro accuſatoribus. Simul eos qui cœptam dein omiſſam actionē repeterent, monuit ſermone molli, & tanq̄ rogaret. Patres cœptatam libertatem, poſtq̄ obuiam itum omiſere. Mutianus ne ſperni Senatus iudicium, & cunctis ſub Nerone admiſſis data impunitas uideretur, Octauium Sabinum Sagittam & Antiſtium Soſianum Senatorij ordinis, egreſſos exilium in eaſdem inſulas redegit. Octauius Pontiam Poſthumiam ſtupro cognitam, & nuptias ſuas abnuentem impotens amoris interfecerat, Soſianus prauitate morum, multis exitioſus. Ambo graui Senatus conſulto damnati pulſiq;, quamuis conceſſo alijs reditu, in eadem pœna retenti ſunt. Nec ideo lenita erga Mutianum inuidia. Quippe Soſianus ac Sagitta, uiles etiam ſi reuerterentur. Accuſatorū ingenia & opes, & exercita malis artibus potentia timebantur. Reconciliauit pauliſper ſtudia patrū habita in Senatu cognitio ſecundū ueterem morē. Manlius Patritius ordinis Senatorij, pulſatū ſe in Colonia Senenſi cœtu multitudinis, & iuſſu magiſtratuum querebatur, nec finem iniuriæ hic ſtetiſſe. Planctum & lamenta & ſupremorum imaginem præſenti ſibi circundata, cum contumelijs

& probris, quæ in Senatum *uniuerſum iacerentur.* Vocati *qui arguebantur.* Et *cognita cauſa in conuictos uindicatum.* Additumq́; . S. C. *quo* Senenſium *plebes modeſtiæ admoneretur.* Iiſdem *diebus* Antonius Flamma *Cyrenſibus damnatur lege repetundarum, & exilio ob ſæuitiam.* Inter *quæ militaris ſeditio propè exarſit.* Prætorianam *militiam repetebant à* Vitellio *dimiſſi, pro* Veſpaſiano *congregati, & lectus in eandē ſpem è legionibus miles, promiſſa ſtipendia flagitabat.* Ne Vitelliani *quidem ſine multa cæde pelli poterant.* In*greſſus caſtra* Mutianus*, quo rectius ſtipendia ſingulorum ſpectaret, ſuis cum inſignibus armiſq́; uictores conſtituit, modicis inter ſe ſpacijs diſcretos.* Tum Vitelliani *quos apud* Bouillas *in deditionem acceptos memorauimus, cæteriq́; per urbem, & urbi uicina conquiſiti producuntur propè intecto corpore.* Eos Mutianus *diduci &* Germanicum Britanicumq́; *militem, ac ſi qui aliorum exercituum, ſaparatim aſſiſtere iubet.* Illos *primus ſtatim aſpectus obſtupeſecerat, cum ex diuerſo uelut aciem telis & armis trucem, ſenet clauſos nudoſq́; & illuuie deformes aſpicerent.* Vt *uero huc illuc diſtrahi cepere, metus per omnes, & præcipua* Germanici *milites formido, tanq̄ ea ſeparatione ad cædem deſtinaretur, prenſare commanipularium pectora ceruicibus iniecti, ſuprema oſcula petere, ne dehererentur ſoli, neu in pari cauſa diſparem fortunam paterentur.* Modo Mutianum*, modo abſentem principem, poſtremum cœlum ad deos obteſtari, donec* Mutianus *cunctos eiuſdem ſacramenti, eiuſdem* Imperatoris *milites appellans falſo timori obuiam iret.* Namq́; *et uictor exercitus clamo-*

re lachrymas eorum iuuabat. Iſq; finis illa die. Paucis poſt diebus alloquentem Domitianum firmati iam excœpere. Spernunt oblatos agros, militiam & ſtipēdia orant. Preces erant, ſed quibus contradici non poſſet. Igitur in prætorium accepti. Dein quibus ætas & iuſta ſtipendia, dimiſſi cum honore, alij ob culpam. Sed carptim ac ſinguli, quo tutiſſimo remedio conſenſus multitudinis extenuatur. Cæterum uera ne pauperie, an uti uideretur, actum in Senatu, ut ſexcenties Seſtertium à priuatis mutuum acciperetur. Præpoſitusq; ei curæ Pōpeius Siluanus. Nec multo poſt neceſſitas abijt, ſiue omiſſa ſimulatio. Abrogati inde legem ferente Domitiano conſulatus quos Vitellius dederat. Funusq; Cenſorium Flauio Sabino ductum, magna documenta inſtabilis fortunæ, ſummaq; etiam miſcentis. Sub idem tempus. L. Piſo proconſul interficitur, ea de cæde, q̃ ueriſſime expediam, ſi pauca ſupra petiero ab initio cauſisq; talium facinorum non abſurda. Legio in Africa auxiliaq; tutandis Imperij finibus ſub diuo Auguſto Tiberioq; principibus, proconſuli parebant. Mox. C. Cæſar turbidus animi, ac. M. Syllanum obtinentem Africam metuens, ablatam proconſuli legionem, miſſo in eam rem legato tradidit, æquatus inter duos beneficiorum numerus, & mixtis utriuſq; mandatis, diſcordia quæſita auctaq;. Prauo certamine legato2 ius adoleuit, diuturnitate officij, uel quia minoribus maior æmulandi cura. Proconſulum ſplendidiſſimus quiſq; ſecuritati magisq̃ potentiæ conſulebant. Sed tum legionem in Africa regebat Valerius Feſtus, ſumptuoſæ adoleſcentiæ, neq; modica cupiens, ſed affinitate Vitellij anxius. Is crebris

ſermonibus tentauerit ne Piſonem ad res nouas, an te...
tanti reſtiterit incertum, quoniam ſecreto eorum nemo
affuit, & occiſo Piſone pleriq; ad gratiam interfectoris
inclinauere. Nec ambigitur prouinciam & militē alie
nato erga Veſpaſianum animo fuiſſe, & quidam è Vi
tellianis urbe profugi, oſtentabant Piſoni nutantes Gal/
lias, paratam Germaniam, pericula ipſius, & in pace
ſuſpecta tutius bellum. Inter quæ Claudius Sagitta præ
fectus alæ Petrinæ, proſpera nauigatione præuenit. Pa
pirium centurionem à Mutiano miſſum, aſſeverauitq;
mandata interficiendi Piſonis centurioni data. Cecidiſſe
Galerianum conſobrinum eius generumq;. Vnā in au/
dacia ſpem ſalutis. Sed duo itinera audendi, ſeu mallet
ſtatim arma, ſeu petita nauibus Gallia, ducem ſe Vitel
lianis exercitibus oſtenderet. Nihil ad ea moto Piſone,
centurio à Mutiano miſſus. Vt portum Carthaginis at/
tigit, magna uoce, læta Piſoni omnia, tanq̄ principi con
tinuare, obuios & ſubitæ rei miraculo attonitos, ut ea/
dem adſtreperent, hortari uulgus credulum, ruere in fo
rum, præſentiam Piſonis expoſcere. Gaudio clamori
buſq; cuncta miſcebant, indulgentia uiri, & adulan/
di libidine. Piſo indicio Sagittæ, uel inſita modeſtia, nō
in publicum egreſſus eſt, neq; ſe ſtudijs uulgi permiſit.
Centurionemq; percontatus, poſtquā quæſitum ſibi cri
men cædemq; comperit, animaduerti in eum iuſſit, ha/
ud perinde ſpe uitæ, q̄ ira in percuſſorem, ꝙ idē ex in/
terfectoribus Clodij Macri, cruētas legati ſanguine ma
nus, ad cædem proconſulis retuliſſet. Anxio deinde edi
cto Carthaginenſibus increpitis, ne ſolita qdem munia
uſurpabat, clauſus intra domū, ne qua motus noui cauſa

uel forte oriretur. Sed ubi Feſto conſternatio uulgi, centurionis ſupplicium, ueraq; & falſa more famæ in maius innotuere, equites in necem Piſonis mittit. Illi raptim uecti, obſcuro adhuc cœptæ lucis, domum procõſulis irrumpunt, diſtrictis gladijs, & magna pars Piſonis ignari, q Pœnos auxiliares Maurosq; in eam cædem delegerat, haud procul cubiculo obuiũ forte ſeruum, quis nam & ubi eſſet Piſo interrogauere. Seruus egregio mendacio ſe Piſonem eſſe reſpondit, ac ſtatim obtruncatur, nec multo poſt Piſo interficitur. Nãq; aderat qui noſceret Bebius Maſſa è procuratoribus Africæ, iam tunc optimo cuiq; exitioſus, & in cauſas malorum quæ mox tulimus, ſæpius rediturus. Feſtus Adrumento ubi ſpeculabundus ſubſtiterat, ad legionem tendit, præfectumq; caſtrorum Cetronium Piſanum uinciri iuſſit, proprias ob ſimultates, ſed Piſonis ſatellitem uocabat, militesq; & centuriones quoſdam punit, alios præmijs affecit, neutrum ex merito, ſed ut obrepſiſſe bellũ crederetur. Mox Ophenſium Leptitanorumq; diſcordias componit, quæ raptu frugum & pecorum inter agreſtes, modicis principijs, iam per arma atque acies exercebantur. Nam populus Ophenſis multitudine inferior. Garamantas exciuerat gentem indomitam, & inter accolas latrocinijs fœcundam. Vnde arctæ Leptitanis res, lateq; uaſtatis agris, intra mœnia trepidabant, donec interuentu cohortium alarumq; fuſi Garamantes, & recepta omnis præda, niſi quam uagi per inacceſſa mapalium ulterioribus uendiderant. At Veſpaſiano poſt Cremonenſem pugnam, & proſperos undiq; nuncios, cecidiſſe Vitellium multi cuiuſq; ordinis pari audacia

fortunaq;

fortunaq; Hybernum mare aggreſſi nunciauere. Aderant legati regis Vologeſi quadraginta Parthorũ equitum millia offerentes, Magnificum lætumq́; tantis ſocio rum auxilijs ambiri, neq; indigere. Gratiæ Vologeſo actæ. Mandatumq́; ut legatos ad Senatũ mitteret, & pacem eſſe ſciret. Veſpaſianus in Italiam resq́; urbis intentus aduerſam de Domitiano famam accipit, tanq̃ terminos ætatis, et conceſſa filio egrederetur. Igitur ualidiſſimam exercitus partem Tito tradit, ad reliqua Iudaici belli ꝑpetranda. Titum anteq̃ digrederetur, multo apud patrem ſermone oraſſe dicebatur, ne criminantium nuncijs temere accẽderetur. Integrũq; ſe ac placabilem filio præſtaret. Non legiones, non claſſes, proinde firma Imperij munimenta, quã numerum liberoꝝ. Nã amicos tempore, fortuna, cupidinibus aliquando, aut erroribus imminui, transferri, deſinere, ſuum cuiq; ſanguinẽ indiſcretum, ſed maxime principibus, quoꝝ proſperis & alij fruantur, aduerſa adiunctiſſimos pertineant. Ne fratribus quidem manſuram concordiam, ni pater exemplum præbuiſſet. Veſpaſianus haud æque Domitiano mitigatus, q̃ Titi pietate gaudens, bono eſſe animo iubet, belloq́; & armis Rempubl. attolleret. Sibi pacem domumq́; curæ fore. Tum celerrimas nauiũ frumento honuſtas, ſæuo adhuc mari cõmittit. Quippe tanto diſcrimine urbs nutabat, ut decem haud amplius dierum frumentũ in horreis fuerit, cum à Veſpaſiano cõmeatus ſubuenere. Curam reſtituendi Capitolij in. L. Veſtinum confert, equeſtris ordinis uirum, ſed auctoritate famaq; inter proceres. Ab eo cõtracti haruſpices monuere, ut reliquiæ prioris delubri in paludes aueherentur, templum ijſdem ueſtigijs ſiſteretur. Nolle deos mutari

ueterem formam. Vndecimo Kalen. Iulias, ſerena luce ſpacium omne quod templo dicabatur, euinctum uittis coroniſq;. Ingreſſi milites quibus fauſta omnia felicibus ramis, dein uirgines Veſtales cum pueris puelliſq; patrimis matrimiſq;, a quatrimis et fontibus oibuſq; hauſta pluere. Tum Heluidius Priſcus prætor, pꝛeeunte Plauto Heliatio Pontifice, luſtrata boue tauriſq; area, & ſecundum ceſpitem redditis extis, Iouem, Iunonem Mineruā, præſideſq; Imperij deos precatus uti cœpta proſperarent, ſedeſq; ſuas pietate hominum inchoatas, diuina ope attollerent, Vittas quibus ligatus lapis, innexiq; funes erant contigit. Simul cæteri magiſtratus, & ſacerdotes & Senatus, & eques, & magna pars populi. ſtudio lætitiaq; connixi, ſaxum ingens traxere, paſſimq; iniectæ fundamentis argenti auriq; ſtipes, & metallorū primitiæ nullis fornacibus uictæ, ſed ut gignuntur. Prædixere haruſpices ne temeraretur opus ſaxo auro ue in aliud deſtinato. Altitudo ædibus adiecta. Id ſolum religio annuere, & prioris templi magnificentiæ defuiſſe creditum, quo tanta uis hominū retinenda erat. Audita interim per Gallias Germaniaſq; mors Vitellij duplicauerat bellum. Nā Ciuilis omiſſa diſſimulatione, in Po. Ro. ruere. Vitellianæ legiones uel externum ſeruitium q̄ Impatorem Veſpaſianum malle. Galli ſuſtulerant animos, eandem ubiq; exercituum noſtroꝝ fortunā rati. Vulgato rumore à Sarmatis Daciſq; Mœſica ac Pannonica Hyberna circūſideri. Paria de Britannia fingebantur. Sed nihil æq; q̄ incendium Capitolij, ut finem Imperij adeſſe crederent, impulerat. Captam olim à Gallis urbem ſed integra Iouis ſede, manſiſſe Imperiū Fatali nunc igne, ſignum cœleſtis iræ datum,

& poſſeſſionemm rerum humanarũ Tranſalpinis gentibus portendi, ſuperſtitione uana Druydæ canebant. Inceſſeratq; fama, primores Galliarum ab Othone aduerſus Vitellium miſſos, anteq̃ digrederentur, pepigiſſe, ne deeſſent libertati, ſi Po. Ro. coontinua bellorum ciuiliũ ſeries, & in interna mala fregiſſent. Ante Flaccĩ Ordeonij cædem, nihil prorupit, quo coniuratio intelligeretur. Interfecto Ordeonio, cõmeauere nuncij inter Ciuilem Claſſicumq; præfectum alæ Treuirorum. Claſſicus nobilitate opibusq; anteibat alios. Regium illi genus, et pace belloq; clara origo. Is ſe è maioribus ſuis hoſtis Po. R. q̃ ſocius iactabat. Miſcuere ſeſe Iulius tutor, & Iulius Sabinus, hic Treuir, hic Lingon. Tutor ripæ Rheni à Vitellio pfectus. Sabinus ſup inſitã uanitatẽ falſæ ſtirpis gloria incendebatur. Proauiã ſuã diuo Iulio p Gallias bellanti. corpore atq; adulterio placuiſſe, hi ſecretis ſermonibus, animos cæterorum ſcrutari, ubi quos idoneos rebantur, cõſcientia obſtrinxere, in Colonia Agrippinenſi in domum priuatã conueniunt. Nã publice ciuitas talibus incœptis abhorrebat. Attamen interfuere q̃dam Vbiorum Turingorumq́;. Sed plurima uis penes Treuiros ac Lingonas, nec tulere moras ↄſultandi. Certatim proclamant, furere diſcordijs populum Ro. Cæſas legiones, uaſtatam Italiam, capi tum maxime urbem. Omnes exercitus ſuis quemq; bellis deſtineri. Si alpes præſidijs firmentur, coalita libertate, deſpectu ras Gallias, quem uirium ſuarum terminum uelint. Hæc dicta pariter probataq́;, de reliquijs Vitelliani exercitus dubitauere. Plæriq; interficiendos cenſebant turbidos, infidos, ſanguine ducum pollutos.

Vicit ratio parcendi, ne ſublata ſpe ueniæ, pertinacia accenderentur. Alliciendos potius in ſocietatem, legatis tantū legionum interfectis, cæterū uulgus conſcientia ſcelerum, & ſpe impunitatis, facile acceſſurum. Ea primi concilij forma, Miſſiq; per Gallias concitores belli. Simulatum ipſis obſequium, quo incautiorem Voculā opprimerent. Nec defuere qui Voculæ nunciarent. Sed uires ad coercendum deerant, infrequentibus infidisq; legionibus. Inter ambiguos milites, & occultos hoſtes, optimum è præſentibus ratus, mutua diſſimulatione, & ijſdem quibus petebatur artibus graſſari, in Coloniam Agrippinenſem deſcendit. Illuc Claudius Labeo quem captum & extra cōmentum amandatum in Friſios diximus, corruptis cuſtodibus perfugit, pollicitusq;, ſi p̄ſidium daretur, iturum in Batauos, & potiorem ciuitatis partem ad ſocietatem Romanam retracturū. Accepta peditum equitumq; modica manu, nihil apud Batauos auſus, quoſdam Neruorum Betaſiorumq; in arma traxit. Et furtim magisq́ bello Caninefates Marſacosq; incurſabat. Vocula Gallorum fraude illectus, ad hoſtē contendit. Nec procul Veteribus aberat, cum Claſſicus ac Tutor per ſpeciem explorandi prægreſſi, cum ducibus Germanorū pacta firmauere. Tumq; primum diſcreti à legionibus, proprio uallo caſtra ſua circūdant, obteſtante Vocula, non adeo turbatam ciuilibus armis rē Romanam, ut Treuiris etiā Lingonibusq; deſpectui ſit. Supereſſe fidas prouincias, uictores exercitus, fortunam Imperij, & ultores deos. Sic olim Sacrouirum & Heduos, nuper Vindicem Galliasq; ſingulis prœlijs cōcidiſſe, eadem rurſus omina, eadem fata, ruptores fœde-

rum expectarent. Melius diuo Iulio, diuoq́; Auguſto notos eorum animos. Galbam & infracta tributa hoſti-les ſpiritus induiſſe. Nunc hoſtes quia molle ſeruitium, cum ſpoliati exutiq́; fuerint, amicos fore. Hæc ferociter locutus, poſtquã perſtare in perfidia Claſſicum Tutorem-q́; uidet, uerſo itinere Noueſium concedit, Galli duum millium ſpacio diſtantibus campis conſedere. Illuc commeantium centurionum militumq́; emebantur animi, ut flagitium incognitum Romanus exercitus in exter-na uerba iurarent, pignusq́; tanti ſceleris, nece aut uin culis legatorum daretur. Vocula, quanquã plæriq́; fugam ſuadebant, audendum ratus, uocata concione, in hunc modum diſſeruit. Nunquã apud uos uerba feci, aut pro uobis ſollicitior, aut pro me ſecurior. Nam mihi exitium parari libens audio. Mortemq́; in tot malis hoſtium, ut finem miſeriarũ expecto. Veſtri me pudet miſeretq́;, ad-uerſus quos, non prœlium & acies parantur (id enim fas armorum, & ius hoſtium) Bellum cum Pop. Ro. ue-ſtris ſe manibus geſturum Claſſicus ſperat. Imperiũq́; & ſacramentum Galliarũ oſtentat. Adeo nos, ſi fortu-na in præſens uirtusq́; deſeruit, etiam uetera exẽpla deſi ciunt? quotiens Romanæ legiones perire preoptauerint, ne loco pellerentur Socij ſæpe noſtri excindi urbes ſu-as, ſeq́; cũ coniugibus ac liberis cremari pertulerunt. Neq́; aliud pretium exitus, quã fides famaq́;. Tolerãt nũc maxime inopiã obſidiũq́; apud Vetera legiones, nec ter rore aut promiſſis demouentur. Nobis ſuper arma et ui ros & egregia caſtrorum munimenta, frumentum et cõmeatus quãuis longo bello pares. Pecunia nuper etiam donatiuo ſufficit, quod ſiue a Veſpaſiano, ſiue à Vitellio

datum interpretari mauultis, ab Imperatore certe Ro/mano accepiſtis. Tot bellorum uictores apud Geldu/bā, apud Vetera, fuſo totiens hoſte, ſi pauetis aciē indi/gnū id quidē. Sed eſt uallū muriq; et trahendi artes, do nec è proximis prouincijs auxilia exercitusq; concur/rant. Sanè ego diſpliceā. Sunt alij legati, tribuni, centu/rio deniq; aut miles, ne hoc prodigiū toto terrarū orbe uulgetur, uobis ſatellitibus Ciuilē et Claſſicū Italiā in uaſuros. An ſi ad mœnia urbis Germani Galliq; duxe/rint, arma patria inferetis? Horret animus tanti flagi/tij imagine Tutori Treuiro agentur excubiæ? Signum belli Batauus dabit? & Germanorū cateruas ſupplebi tis? quis deinde ſceleris exitus? cū Romanæ legiones ꝯtra direxerint, transfugæ è transfugis, & proditores è proditoribus inter recens & uetus ſacramentū inuiſi deis errabitis? Iupiter Optime Maxime, quē ꝑ octingē tos uiginti annos tot triūphis coluimus, Te Quirinæ Romanæ parēs urbis ꝓcor ueneror&q;. ut ſi uobis nō fuit cordi, me duce hæc caſtra incorrupta & intemerata ſeruari, at certe pollui fœdariq; à Tutore & Claſſico ne ſinatis. Militibus Romanis aut innocētiā detis, aut ma turā et ſine noxa pœnitētiā. Variæ excœpta oratio in/ter ſpē metūq; ac pudorē. Digreſſum Voculā et de ſu/premis agitantē, liberti ſeruiq; prohibuere fœdiſſimam mortē ſpōte ꝑuenire. Et Claſſicus miſſo Aemylio Lōgi no deſertore primæ legionis, cædē eius maturauit. He/rēniū et Numiū legatos uinciri ſatis uiſum. Dein ſum/ptis Romani Imꝑij inſignibus in caſtra uenit. Nec illi quāq̄ ad omne facinus durato, uerba ultra ſuppedita/uere q̄ ut ſacramētū recitaret. Iurauere q aderāt pro Im perio Galliarū. Interfectorē Voculæ altis ordinibus, cæ/

teros,ut quiſq; flagitiū nauauerat,pmijs attolit. Diuiſa inde inter Tutorē et Claſſicū curæ. Tutor ualida manu circundatos Agrippinenſes,quātumq; militū apud ſupiorē Rheni ripā,in eadē uerba adigit, occiſis Magontiaci tribunis,pulſo caſtrorū præfecto,q detrectauerant. Claſſicus corruptiſſimū quemq; è deditis pergere ad obſeſſos iubet,ueniā oſtentantes ſi præſentia ſequerētur,aliter nihil ſpei. Famē ferrūq; et extrema paſſuros. Adiecere qui miſſi erant exemplū ſuum. Obſeſſos hinc fides,inde egeſtas,inter decus ac flagitiū diſtrahebant. Conſtantibus ſolita inſolitaq; alimenta deerant. abſumptis iumentis equiſq; & cæteris animalibus,quæ profana fœdaq; in uſum neceſſitas uertit. Virgulta poſtremo & ſtirpes & internatas ſaxis herbas uellentes,miſeriarū patientiæq; documentum fuere,donec egregiam laudē fine turpi macularent,miſſis ad Ciuilē legatis,uitam orātes. Neq; ante preces admiſſæ,q̄ in uerba Galliarū iurarent. Tū pactus prædam caſtrorū,dat cuſtodes, qui pecuniam,Calones ſarcinas retentarent,aut qui ipſos leues abeuntes proſequerentur. Ad quintum ferè lapidem cohorti Germani,incautum agmen aggrediuntur. Pugnaciſſimus quiſq; in ueſtigio,multi pallantes occubuere. Cæteri retro in caſtra perfugiunt, querente ſanè Ciuile & increpante Germanos, tanq̄ fidem per ſcelus abrumperent. Simulata ea fuerint, an retinere ſæuientes nequiuerit,parum affirmatur. Direptis caſtris,faces iniũciunt. Cunctoſq; qui prœlio ſuperfuerant, incendium hauſit. Ciuilis barbaro uoto poſt cœpta aduerſus Romanos arma, propexum rutilatumq; crinem patrata demum cæde legionum depoſuit. Et ferebatur paruulo filio quoſdā captiuorum, ſagittis iaculiſq; puerilibus

ſigendos obtuliſſe. Cæterũ neq; ſe neq; quemq̃ Batauum in uerba Galliarum adegit, ſiſus Germanorũ opibus. Et ſi certandum aduerſus Gallos de poſſeſſione rerum foret inclytus fama & potior Mumius Lupercus legatus legionis inter dona miſſus Velledæ. Ea uirgo nationis Bructeræ late imperitabat, uetere apud Germanos more quo pleraſq; fœminarum fatidicas, et augeſcente ſuperſtitione arbitrentur deas. Tuncq; Velledæ auctoritas adoleuit. Nam proſperas Germanis res, & excidium legionũ prædixerat. Sed lupercus in itinere interfectus. Pauci centurionum tribunorũq; in Gallia geniti reſeruãtur, pignus ſocietatis cohortiũ, alarũ legionum, Hyberna ſubuerſa cremataq;, ijs tantum relictis quæ Magontiaci ac Vindoniſſæ ſita ſunt. Legio. xiii. cum auxilijs ſimul deditis, à Noueſio in Coloniam Treuirorũ tranſgredi iubetur, præſinita die intra q̃ caſtris excæderet, mediũ omne tẽpus per uarias curas egere. Ignauiſſimus quiſq; cæſorũ apud Vetera exemplo pauentes, melior pars rubore & infamia, quale illud iter, quis dux uiæ, & omnia in arbitrio eorũ quos uitæ neciſq; dominos feciſſent. Alij nulla dedecoris cura, pecuniã aut cariſſima ſibimet ipſi circũdare. Quidã expedire arma, teliſq; tanq̃ in aciẽ accingi. Hæc meditantibus aduenit proficiſcendi hora expectatione triſtior. Quippe intra uallũ deformitas haud per inde notabilis, detexit ignominiã campus & dies. Reuulſæ Imperatorũ imagines inuexa ſigna, fulgentibus hinc inde Gallorũ uexillis, ſilens agmen, & uelut lõgæ exequæ. Dux Claudius Sanctus effoſſo oculo, dirus ore, ingenio debilior. Duplicatur flagitium, poſtq̃ deſertis Bonnenſibus caſtris, altera ſe legio miſcuerat. Et uulgata

captarum legionum fama, cuncti qui paulo ante Romanorum nomen horrebant, procurrentes ex agris tectiſq;, & undiq; effuſi, inſolito ſpectaculo nimium fruebātur. Nō tulit ala picentina gaudium inſultantis uulgi. Spretiſq; Sācti promiſſis, aut minis, Maguntiacum abeunt. ac forte obuio interfectore Voculæ Longino, coniectis in eū telis initiū exoluendæ in poſterum culpæ fecere. Legiones nihil mutato itinere, ante mœnia Treuirorū conſidunt. Ciuilis & Claſſicus rebus ſecundis ſublati, an Coloniā Agrippinenſem diripiendā exercitibus ſuis permitterent, dubitauere, ſæuitia ingenti & cupidine prædæ ad excidium ciuitatis trahebantur. Obſtabat ratio belli, et nouum Imperium incohantibus utilis clementiæ fama. Ciuilem etiā beneficij memoria flexit, q̄ filiū eius primo rerum motu in Colonia Agrippinenſi deprehenſum, honorate cuſtodierant. Sed Tranſrhenanis gentibus inuiſa ciuitas opulentia auctuq;. Neq; alium finem belli rebantur, q̄ ſi promiſcua ea ſedes omnibus Germanis foret, aut diſiecta Vbios quoq; diſperſiſſet. Igitur Tencteri Rheno diſcreta gens, miſſis legatis, mandata apud concilium Agrippinenſium edi iubent, quæ ferociſſimus è legatis in hunc modum protulit. Rediſſe uos in corpus nomenq; Germaniæ communibus deis, ſed præcipuo deorum Marti grates agimus. Vobiſq; gratulamur, q̄ tandem liberi inter liberos eritis. Nam adhunc diem flumina ac terras, & cœlū quodāmodo ipſum clauſerant Romani, ut colloquia ꝯgreſſuſq; noſtros arcerent. Vel quod contumelioſius eſt uiris ad arma natis, inermes ac propè nudi ſub cuſtode et pretio coiremus. Sed ut amicitia ſocietaſq; noſtra in æternum rata ſint, poſtulamus

à uobis muros Coloniæ *nunimēta ſeruitij detrahatis, etiam fera animalia ſi clauſa teneas, uirtutis obliuiſcuntur* . Romanos *omnes in finibus ueſtris trucidetis, haud facile libertas & domini miſcentur.*Bona *interfectorū in mediū cadant, ne quis occulere quicq̄, aut ſegregare cauſam ſuā poſſit.*Liceat *nobis uobisq; utráq; ripam colere, ut olim maioribus noſtris, quomodo lucē diemq; oībus hominibus, ita omnes terras fortibus uiris natura aperuit.*Inſtituta *cultūq; patriū reſumite, abruptis uectigalibus. quibus* Romani *plus aduerſus ſubiectos q̄ armis ualent. ſincerus & integer, & ſeruitutis oblitus populus, aut ex æquo agetis, aut alijs imperitabitis.*Agrippinenſes *ſumpto conſultandi ſpacio, quando neque ſubire conditiones metu futuri, neq; palàm aſpernari conditio præſens ſinebat in hunc modum reſpondet.*Quæ *prima libertatis facultas data eſt, auidius q̄ cautius ſumpſimus.*Vt *uobis cæteriſq;* Germanis *conſanguineis noſtris iungeremur. muros ciuitatis congregantibus ſe tum maxime* Romanorum *exercitibus, augere nobis q̄ diruere tutius eſt.* Si *qui ex* Italia *aut prouincijs alienigenæ in finibus noſtris fuerant, eos bellum aſſumpſit, uel in ſuas quiſq; ſedes refugere.*De*ductis olim & nobiſcum per connubium ſociatis, quiq; mox prouenere, hæc patria eſt.*Nec *uos adeo iniquos exiſtimamus, ut interfici à nobis parentes, fratres, liberos noſtros uelitis.* Vectigal *& onera commertiorum reſoluimus.* Sint *tranſitus incuſtoditi, ſed diurni & inermes, donec noua & recentia iura in uetuſtatem & conſuetudinem uertantur.* Arbitrum *habebimus* Ciuilem *& uelledam, apud quos pacta ſancientur.* Sic *le-*

nitis Tencteris legati ad Ciuilem, & uelledam miſſi cum donis, cuncta ex uoluntate Agrippinenſium perpetrauere. Sed corā adire, alloqq; Velledā negatum. Arcebantur aſpectu quo uenerationis plus ineſſet. Ipſa edita in turre delectus è propinquis conſulta reſponſaq; ut internūcius numinis portabat. Ciuilis ſocietate Agrippinenſium auctus, proximas ciuitates affectare aut aduerſantibus bellum inferre ſtatuit. Occupatiſq; Sunicis & iuuentute eorum p cohortes compoſita, quo minus ultra pergeret. Claudius Labeo Bethaſiorū Turingorumq; & Neruiorū tumultuaria manu reſtitit, fretus loco, quia pontem Moſæ fluminis anteceperat. Pugnabaturq; in anguſtijs ambigue, donec Germani tranantes terga Labeonis inuaſere. Simul ciuilis auſus an ex cōpoſito intulit ſe agmini Tungrorū, & clara uoce. Nō ideo inquit bellum ſumpſimus, ut Batau i, & Treuiri gentibus imperent. Procul hæc à nobis arrogantia, accipite ſocietatem, tranſgredior ad uos, ſeu me ducem, ſeu militē mauultis. Mouebatur uulgus, condebantq; gladios, cum Campanus ac Iuuenalis ex primoribus Turingorū, uniuerſam ei gentem dedidere. Labeo anteq̄ circūueniretur profugit. Ciuilis Bethaſios quoq; ac Neruios in fidem acceptos copijs ſuis adiunxit, uigens rerũ, perculſis ciuitatum animis, uel ſponte inclinantibus. Interea Iulius Sabinus proiectis fœderis Romani monimentis Cæſarem ſe ſalutari iubet. Magnamq; & inconditam popularium turbam in Sequanos rapit, conterminam ciuitatem & nobis fidam. Nec Sequani detrectauere certamen. Fortuna melioribus affuit. Fuſi Lingones. Sabinus feſtinatum temere bellū pari formidine deſeruit. Vtq; famam exitij ſui faceret. Villam in

quem perfugerat, cremauit illic uoluntaria morte inte/ riſſe creditus. Sed quibus artibus latebriſq; uitam per no uem mox annos traduxerit, ſimul amicorum eius con/ ſtantiam, & inſigne Epponinæ uxoris exemplum ſuo lo co reddemus. Sequanorum proſpera acie belli impetus ſtetit. Reſipiſcere paulatim ciuitates faſq; & fœdera re ſpicere, principibus Remis, qui per Gallias edixere, ut miſſis legatis in cõmune conſultarent, libertas an pax placeret. At Romæ cuncta in deterius audita Mutianũ angebant nequaq̃ egregij duces. Iam enim Gallum An/ nium et petillium Cerialem delegerat, ſummam belli parum tolerare. Nec relinquenda urbs ſine rectore. Et Domitiani indomitæ libidines timebantur ſuſpectis ut diximus primo Antonio, Varoq; Arrio. Varus Prætoria nis præpoſitus, uim atq; arma retinebat. Eum Mutianus pulſum loco, ne ſine ſolatio ageret, annonæ præfecit. Vtq; Domitiani animum Varo haud alienum delini/ ret, Arretinum Clementem domui Veſpaſiani per affini tatem innexum, et gratiſſimum Domitiano prætorianis præpoſuit, patrem eius ſub Caio Cæſare egregie functũ ea cura dictitans, Lætum militibus idem nomen, atque ipſum quamq̃ Senatorij ordinis ad utraq; munia ſuffice re. Aſſumuntur è ciuitate clariſſimus quiſq;, et alij per ambitionem, ſimul Domitianus Mutianuſq; accin/ gebantur diſpari animo. Ille ſpe ac iuuenta properus, hic moras nectens, quis flagrantem retineret, ne ferocia ætatis, et prauis impulſoribus ſi exercitum inuaſiſſet, pa ci belloq; male cõſuleret. Legiões uictrices. VI. et XVIII. Vitellianorum una et uiceſima, et recens conſcriptis ſe/ cunda Pœninis Cottianiſq; alpibus, pars monte Graio

traducuntur. XIIII. *legio è* Britannia . III. *ac prima ex Hiſpania accitæ*. I*gitur uenientis exercitus fama, et ſuopte ingenio ad mitiora inclinantes* Galliarum *ciui/tates, in* Remos *conuenere* Treuirorum *legatio illic op/periebatur, acerrimo inſtinctore belli* Tullio Valentino. Is *meditata oratione, cuncta magnis* Imperijs *obiectari ſolita contumeliasq́; et inuidiam in* Po. Ro. *effudit, tur bidus miſcendis ſeditionibus, et plerisq́; gratus uecordi facundia*. At Iulius *Auſpex è primoribus* Remorũ *uim* Romanam, *pacisq́; bona diſſertans, et ſumi bellum etiam ab ignauis, ſtrenuiſſimi cuiusq; periculo geri*. I*ãq; ſuper caput legiones, ſapientiſſimum quemq; reuerentia fideq́;*. I*uniores periculo ac metu continuit*. Et Valentini *animũ laudabant, cõſiliũ* A*uſpicis ſequebantur*. C*õſtat obſtitiſſe* Treuiris Lingo*nibusq́; apud* Gallias, ꝙ Vindi cis *motu cum* Verginio *ſteterant*. Deterruit *pleroſq; prouinciarum æmulatio ꝙ bello caput, unde uis auſpi/ciumq; peteretur, quam ſi cuncta proueniſſent, ſedẽ* Im*perio legerent*. N*ondum uictoria, iam diſcordia erat*. A*lijs fœdera, quibuſdam opes uireſq;, aut uetuſtatem ori ginis periuriaq; iactantibus, tedio futurorum, præſentia placuere*. Scribuntur *ad* Treuiros *epiſtolæ nomine* Gal/*liarum, ut abſtinerent armis impetrabili uenia, et para/tis deprecatoribus ſi pœniteret*. R*eſtitit idem* Valenti/*nus, obſtruxitq; ciuitatis ſuæ aures, haud perinde in/ſtruendo bello intentus, quam frequens contionibus*. I*gi tur non* Treuiri *neque* Lingones, *ceteræ ue rebellium ciui tates pro magnitudine ſuſcepti diſcriminis agere*. Ne *duces quidem in unum conſulere*. Sed Ciuilis *auia* Bel/*garum circumibat, dum* Claudium Labeonem *capere*

aut exturbare nititur. Claſſicus ſegne plerũq; ocium tra hens, uelut parto Imperio fruebatur. Ne tutor quidem maturauit ſuperiorem Germaniæ ripam & ardua alpium præſidijs claudere. Atq; interim una & .xx. legio Vindoniſſa. Sextilius Fœlix cum auxiliarijs cohortibus per Rhætiam irrupere. Acceſſit ad ſingularium, excita olim à Vitellio, deinde in partes Veſpaſiani trãſgreſſa. Præerat Iulius Briganticus, ſorore Ciuilis genitus, ut ferme acerrima proximorum odia ſunt, inuiſus auunculo infenſusq;. Tutor Treuirorum copias recenti Vangionum, Caracatium, Tribocorum lectu auctas, ueterano pedite atque equite firmauit, corruptis ſpe, aut metu ſubactis legionarijs, qui primo cohortem præmiſſam à Sextilio Fœlice interficiunt. Mox ubi duces exercitusq; Ro. propinquabant, honeſto transfugio rediere, ſecutis Tribocis Vangionibusq; & Caracatibus. Tutor Treuiris comitantibus, uitato Magontiaco Bingium cõceſſit, fidens loco, quia pontem Nauas fluminis abruperat. Sed incurſu cohortium quas Sextilius ducebat, & reperto uado, proditus fuſusq;. Et clade perculſi Treuiri, & plebes omiſſis armis per agros palantur, qdam principum, ut primi poſuiſſe bellum uiderentur in ciuitates quæ ſocietatem Ro. non exuerant, perfugerunt. Legiones à Noueſio Bonnaq; in Treuiros ut ſupra memorauimus, traductæ, ſe ipſas in uerba Veſpaſiani adigunt. Hæc Valentino abſente geſta, qui ubi aduentabat furens cunctaq; rurſus in turbas & exitium conuerſurus, legiones in Mediomatricos ſociam ciuitatem abſceſſere. Valentinus ac Tutor in arma Treuiros retrahunt, occiſis Herennio ac Numiſio legatis, quo minꝰ

re ſpe ueniæ creſceret uinculum ſceleris. Hic belli ſtatus erat, cum Petilius Cerialis Magontiacum uenit, eius aduentu erectæ ſpes. Ipſe pugnæ auidus, & contemnen/dis q̃ cauendis hoſtibus melior, ferocia uerborum mili tem incendebat, ubi primum congredi licuiſſet, nullam prœlio moram facturus. Delectus per Galliam habitos in ciuitates remittit, ac nunciare iubet ſufficere Impe/rio legiones, ſocij ad munia pacis redirent, ſecuri uelut confecto bello, quod Romanæ manus excepiſſent. Auxit ea res Gallorum obſequium. Nam recepta iuuentute, fa cilius tributa tolerauere? proniores ad officia quod ſper nebantur. At ciuilis & Claſſicus ubi pulſum Tutorem, cæſos Treuiros, cuncta hoſtibus proſpera accepere, tre/pidi ac properantes, dum diſperſas ſuorum copias cõ ducunt crebris interim nunciis Valentinum monuere, ne ſummæ rei periculum faceret. Eo rapidius Cerialis miſſis in Mediomatricos, qui breuiore itinire legiones in hoſtem uerterent, contracto quod erat militum Ma gontiaci, quantũque ſecum tranſuexerat. Tertijs caſtris Rigodulũ uenit, quem locũ magna Treuirorũ manu Va lentinus inſederat, montibus & Moſella amne ſeptũ, et addiderat foſſas obiceſq; ſaxorũ. Nec deterruere ea mu/nimenta Romanũ ducem quo minus peditẽ perrumpe iuberet, equitũ aciem in collẽ erigeret, ſpreto hoſte, quẽ temere collectũ haudita loco iuuari, ut non plus ſuis in uirtute foret. Paulum moræ in aſſenſu dũ miſſilia ho ſtium ꝑuehuntur. Vt uentũ ad manus, deturbati ruinæ, modo ꝑcipitãtur. Et pars equitũ æqoribus iugis circũue cta, nobiliſſimos Belgarũ in quis ducẽ Valentinũ cœpit. Cerialis poſtero die Coloniã Treuirorũ ingreſſus ẽ, ani

do milite eruendæ ciuitatis, hanc eſſe Claſſicũ, hanc tuto ris patriã, horũ ſcelere, clauſas cæſasq́; legiones. Quid tũ Cremonam meruiſſe, quã è gremio Italiæ raptam, quia unius noctis moram uictoribus attulerit? Stare in confinio Germaniæ integram ſedem, ſpolijs exercituũ & ducum cædibus ouantem. Redigeret prædam in fiſcum, ipſis ſufficere ignes, & rebellis Coloniæ ruinas, quibus tot caſtrorũ excidia penſarentur. Cerialis à metu infamiæ ſi licentia ſæuitiaq́; imbuere militem crederetur, preſſit iras, & paruere poſito ciuili bello ad externa modeſtiores. Cõuertit inde animos accitarum è Mediomatricis legionum miſerabilis aſpectus. Stabant cõſcientia flagitij mœſtæ, fixis in terrã oculis. Nulla inter coeuntes exercitus cõſalutatio, neq́; ſolantibus hortantibus ue reſpõſa dabant. Abditi per tentoria & lucem ipſam uitantes, nec ꝑinde periculũ aut metus q̃ pudor ac dedecus obſtupefecerat, attonitis ẽt uictoribus, qui uocem ꝑcesq́; adhibere non auſi, lachrymis ac ſilentio ueniã poſcebant, donec Cerialis mulceret aĩos, fato acta dictitans, quæ militũ ducum ue diſcordia uel fraude hoſtium eueniſſent. Primũ illorũ ſtipendiorum & ſacramẽti diem haberent. Priorũ facinorum neq́; Imperatorem, neq́; ſe meminiſſe. Tũc recepti in eadẽ caſtra, et edictum per manipulos, ne quis in certamine iurgio ue ſeditionem aut cladem commilitoni obiectaret. Mox Treuiros ac Lingonas, ad cõcionẽ uocatos, ita alloquitur. Neque ego unq̃ facundiã exercui & Po. Ro. uirtutem armis affirmaui. Sed quia apud uos uerba plurimũ ualẽt, bonaq́; ac mala non ſua natura, ſed uocibus ſeditioſorum æſtimantur, ſtatui pauca diſſerere quæ profligato bello

utilius ſit uobis audiſſe, q̃ nobis dixiſſe. Terram *ueſtrã cæterorumq; Gallorum ingreſſi ſunt duces* Impatoreſq; Ro. *nulla cupidine, ſed maioribus ueſtris inuocantibus, quos diſcordiæ uſq; ad exitium fatigabant, & acciti au xilio* Germani *ſocijs pariter atq; hoſtibus ſeruitutem im poſuerant, quot prœlijs aduerſus* Cymbros Teutonosq;, *q̃tis exercitũ noſtrorum laboribus quo ue euentu* Ger/*manica bella tractauerimus, ſatis clarum.* Nec iõ Rhe/*num inſedimus ut* Italiam *tueremur, ſed nequis alius* Arioniſtus *regno* Galliarum *potiretur.* An *uos cariores* Ciuili Batauisq; & Thranſrhenanis *gentibus creditis, q̃ maioribus eorũ patres auiq; ueſtri fuerunt?* Eadẽ *ſem per cauſa* Germanis *tranſcendendi in* Gallias, *libido atque auaritia, & mutandæ ſedis amor, ut relictis paludibus & ſolitudinibus ſuis, fœcundiſſimum hoc ſolum, uoſq; ipſos poſſiderent.* Cæterum *libertas et ſpe cioſa nomina prætexuntur, nec quiſquam alienum ſer/uitium, & dominationem ſibi concupiuit, ut non eadẽ iſta uocabula uſurparet.* Regna *bellaq; per* Gallias *ſem/per fuere, donec in noſtrum ius concederetis.* Nos *q̃q; totiens laceſſiti, iure uictoriæ id ſolum uobis addidimus, quo pacem tueremur.* Nam *neq; quies gentium ſine ar/mis, neq; arma ſine ſtipendijs, neq; ſtipendia ſine tri/butis haberi queunt.* Cætera *in communi ſita ſunt.* Ipſi *pleruncq; legionibus noſtris præſidetis.* Ipſi *has aliasq; prouincias regitis.* Nihil *ſeparatum clauſum ue, & lau/datorum principum uſus ex æquo quãuis procul agen tibus.* Sæui *proximis ingruunt, quomodo ſterilitatem aut nimios hymbres & cætera naturæ mala, ita luxum uel auaritiam dominantium tolerate.* Vitia *erunt donec homines, ſed neq; hæc continua, & meliorum inter/*

uentu penſantur, niſi forte Tutore & Claſſico regnanti bus, moderatius imperium ſperatis, aut minoribuſq̃ nunc tributis, parabantur exercitus, quibus Germani Britanniq; arceantur. Nã pulſis (quod dij probibeant) Romanis, quid aliud q̃ bella omniũ inter ſe gentiũ exiſtent? octingentorũ annorũ fortuna diſciplinaq; compages hæc coaluit, quæ conuelli ſine exitio conuellentium nõ poteſt. Sed uobis maximum diſcrimen, penes quos aurũ & opes, p̃cipuæ bellorũ cauſæ. Proinde pacem et urbem quã uicti uictoreſq; eodem iure obtinemus, amate, colite. Moneant uos utriuſq; fortunæ documenta, ne cõtumaciam cum pernicie q̃ obſequium cum ſecuritate malitis. Tali oratione grauiora metuẽtes, compoſuit, erexitq;. Tenebantur uictore exercitu Treuiri, cum Ciuilis & Claſſicus miſere epiſtolas ad Cerialem, quarũ hæc ſententia fuit. Veſpaſianum quãq̃ nuncios occultarent exceſſiſſe uita. Vrbem atq; Italiã interno bello conſumptã Mutiani & Domitiani uana & ſine uiribus noia. Si Cerialis Impium Galliarũ uelit, ipſos finibus ciuitatum ſuarũ cõtentos. Si prœlium mallet, ne id quidẽ abnuere. Ad ea Cerialis Ciuili & Claſſico nihil, eum qui attulerat ipſas epiſtolas ad Domitianum miſit. Hoſtes diuiſis copijs aduenere undiq;. Pleriq; culpabant Cerialẽ paſſim iungi quos diſcretos intercipere licuiſſet. Romanus exercitus caſtra, foſſa ualloq; circundedit, quis temere antea intutis conſederat. Apud Germanos diuerſis ſententijs certabatur. Ciuilis opperiendas Transrhenanorũ gentes, quarum terrore fractæ Po. Ro. uires obtererentur. Gallos quid aliud q̃ prædam uictoribus? & tamen quod roboris ſit, Belgas ſecum palam, aut uoto ſtare. Tutor cõctatione creſcere rem Romanam affirma

bat, coeuntibus undiq; exercitibus, tranſuectam à Bri/tannia legionem, acci͂tas ex Hiſpania, aduẽtare ex Ita/lia, nec ſubditum militẽ, ſed ueterem expertumq; bel/li. Nam Germanos qui ab ipſis ſpernentur, non iuberi, non regi, ſed cuncta ex libidine agere, pecuniamq; ac dona, quis ſolis corrumpantur, maiora apud Ro. & ne/minem adeo in arma promptum, ut non idem precium quietis q̃ periculi malit. q̃ ſi ſtatim cõgrediantur, nullas eſſe Ceriali niſi ex reliquijs Germani exercitus legiones fœderibus Galliarum obſtrictas. Idq; ipſum q̃ incondi/tam nuper Valentini manum cõtra ſpem ſuam fude/rint, alimentum illis duciq; temeritatis. Auſuros rurſus uenturosq; in manus, nom imperitia militum, ſed ado/leſcentuli uerba & contiones q̃ ferrum & arma medi/tantis. Sed Ciuilis & Claſſici quos ubi aſpexerint, redi/turam in animos formidinem, fugam famemq; ac toti͂ens capitis precariam uitam, neq; Treuiros aut Lingo/nas beniuolentia contineri, reſumpturos arma, ubi me/tus abſceſſerit. Diremit conſiliorum diuerſitatem, appro/bata Tutoris ſententia Claſſicus, ſtatimque exequuntur. Media acies Vbijs lingonibusq; data, dextro cornu co hortes Batauorum, ſiniſtro Bructeri Tencteriq;, pars mõti/bus, alij uiã inter, Moſſelamq; flumen, tam improuiſo aſſiluere, ut in cubiculo ac lectulo Cerialis (neque enim noctem in caſtris egerat) pugnari ſimul, uincique ſuos audierit, increpans pauorem nunciantium, do/nec uniuerſa clades in oculis fuit. Perrupta legionũ ca/ſtra, Fuſi equites, medius Moſſelæ pons, qui ulteriora Coloniæ annectit, ab hoſtibus inſeſſus. Cerialis turbidis rebus intrepidus, & fugientes manu rettahens, inte/cto corpore promptus inter tela felici temeritate, & for/

tiſſimi cuiuſq; accurſu, recuperatum pontem electa ma- nu firmauit. Mox in caſtra reuerſus pallantes captarũ apud Noueſium bõnamq; legionum manipulos, & ra- rum apud ſigna militem, ac propè circũuentas Aqui- las uidet. Incenſus ira, nõ Flaccum inquit, non Voculã deſeritis. Nulla hic proditio, neque aliud excuſandũ ha beo. q̃ ꝙ uos Gallicã fœderis oblitos prædixerim, memo- riam Romani ſacramenti tenere credidi. Annumerabor Numiſiis & Herennijs, ut oẽs legati ueſtri, aut militum manibus, aut hoſtium ceciderint. Ite nunciate Veſpaſia- no, uel quod propius eſt Ciuili & Claſſico, relictum à uobis in acie ducem, ueniẽt legiones, quæ neque me in- ultum, neque uos impunitos patiantur. Vera erant, & à tribunis præfectisq; eadem ingerebantur. Conſiſtunt per cohortes & manipulos, neque enim poterat pate- ſcere acies effuſo hoſte, & impedientibus tentorijs ſarci niſq;, cum intra uallum pugnaretur. Tutor & Claſſi- cus ciuilis ſuis quiſque locis pugnam ciebãt, Gallos pro libertate, Batauos pro gloria, Germanos ad prædã inſti gantes. Et cuncta pro hoſtibus erant, donec legio. xxi. pa tentiore q̃ cæteræ ſpacio conglobata, ſuſtinuit ruentes mox impulit. Nec ſine ope diuina, mutatis repente ani mis, terga uictores uertere. Ipſi territos ſe cohortiũ aſpe- ctu ferebant; quæ primo impetu diſiectæ, ſummis rur- ſus iugis congregabantur, ac ſpeciem noui auxilij fece rant. Sed obſtitit uincentibus prauum inter ipſos certa- men, hoſte omiſſo ſpolia conſectandi. Cerialis ut incu- ria prope res afflixit, ita conſtantia reſtituit. Secutuſque fortunam caſtra hoſtiũ eodem die capit excinditq;. Nec in longum quies militũ datã. Orabant auxiliũ Agrippi nenſes, offerebantq; uxorem ac ſororem Ciuilis, et filiã

claſſici, relicta ſibi pignora ſocietatis. Atque interim diſperſos in domibus Germanos trucidauerant. Vnde metus, & iuſtæ p̄ces inuocantium, antequã hoſtes reparatis uiribus, ad ſpem, uel ad ultionē accingerentur. Nãq; & Ciuilis illuc intenderat, non inualidus, flagrantiſſima cohortiũ ſuarum integra manu, & è Chaucis Friſiiſq; compoſita, Galbiaci in finibus Agrippinenſiũ agebat. Sed triſtis nuncius auertit, deletam cohortem dolo Agrippinenſiũ, qui largis epulis uinoq; ſopitos Germanos, clauſis foribus igne iniecto cremauere. Simul Cerialis propero agmine ſubuenit. Circunſtiterat Ciuilem & alius metus, ne. xiiij. legio, adiuncta Britannica claſſe, affliẽtaret Batauos, qua Oceano ambiuntur. Sed legionē terreſtri itinere Fabius Priſcus legatus in Neruios Turingoſq; duxit. Eæq; ciuitates in ditionem acceptæ. Claſſem ultrò Caninefates aggreſſi ſunt, maiorq; pars nauium depreſſa aut capta. Et Neruiorũ multitudinem ſponte cõmotam, ut pro Romanis bellum capeſſeret, iidē Caninefates fudere. Claſſicus quoque aduerſus equites Noueſiũ à Ceriale præmiſſos, ſecundũ prœlium fecit, quæ modica, ſed crebra damna famam uictoriæ nuper partæ lacerabant. Iiſdem diebus Mutianus Vitellij filiũ interfici iubet, manſurã diſcordiam obtendens, ni ſemina belli reſtinxiſſet. Neque Antonium primũ adſciri inter comites à Domitiano paſſus eſt, fauore militum anxius, & ſuperbia uiri, æqualium quoque adeò ſuperiorũ intolerantis. Profectus ad Veſpaſianum Antonius, ut nõ pro ſpe ſua accipitur, ita neque auerſo Impãtoris aĩo. Trahebatur in diuerſa, hinc meritis Antonij, cuius ductu confectũ haud dubie bellũ erat, inde Mutiani epiſtolis. Simul cæteri ut in feſtũ tumidũq; inſectabantur, adiun-

ctis prioris ulta criminibus, neq; ipſe deerat arrogãtia uocare offenſas, nimius cõmemorãdis q̃ meruiſſet. Alios ut imbelles, Cæcinam ut captiuũ ac dedititiũ increpat. Vnde paulatim lenior uiliórq; haberi, manẽte tñ in ſpe ciẽ amicitia. Per eos menſes qbus Veſpaſianus Alexã driæ ſtatos æſtiuis flatibus dies & certa maris opperie batur, multa miracula euenere, quis è cœlis fauor & quædã in Veſpaſianũ inclinatio numinũ oſtenderetur. Ex plebe Alexãdrina, qdã oculorũ tabe notus, genua eius aduoluitur, remediũ cæcitatis expoſcens, gemitu, mo nitu Serapidis dei quẽ dedita ſuperſtitionibus gens an te alios colit, precabaturq; principem, ut genas & ocu lorũ orbes dignaretur reſpergere oris excremento. Ali us manu æger, eodẽ deo auctore, ut pede ac ueſtigio Cæ ſaris calcaretur orabat. Veſpaſianus primo irridere, a ſpernari, atq; illis inſtantibus modo famã uanitatis me tuere, modo obſecrationes ipſorũ, & uocibus adulantiũ in ſpẽ induci, poſtremo æſtimari à medicis iubet, an ta lis cæcitas ac debilitas ope humana ſupabiles forent. Medici uarie diſſerere. Huic nõ exeſam uim luminis, et rediturã ſi pellerentur obſtantia. Illi elapſo in prauum artus, ſi ſalubris uis adhibeatur, poſſe integrari. Id for taſſe cordi deis, & diuino miniſterio principẽ electum, deniq; pacti remedij gloriã penes Cæſarem, irriti ludi briũ penes miſeros fore. Igitur Veſpaſianus cũcta fortu næ ſuæ patere ratus, nec quicq̃ ultra incredibile, læto ipſe uultu, erecta quæ aſtabat multitudine, iuſſa exequtur. Statim conuerſa ad uſum manus, ac cæco reluxit dies. Vtrũq; q interfuere nunc quoq; memorant, poſtq̃ nul lum mendacio preciũ. Altior inde Veſpaſiano cupido adeũdi ſacrã ſedẽ, ut ſup rebus Impij cõſuleret. Arceri

tẽplo cũſtos iubet, atq; ingreſſus, intẽtusq; numini reſpexit pone tergũ, è primoribus Aegyptiorũ noĩe Baſilidem quẽ procul Alexandria pluriũ dierum itinere, & ægro corpore detineri haud ignorabat. Percunctatur ſacerdotes num illo die Baſilides templũ iniſſet? pcunctatur obuios num in urbe uiſus ſit? denique miſſis eqtibus explorat, illo tẽporis memento octoginta millibus paſſuum abfuiſſe. Tunc diuinã ſpeciem, et uim reſponſi ex noĩe Baſilidis interpretatus eſt. Origo dei nondum noſtris auctoribus celebrata, Aegyptiorũ antiſtites ſic memorant. Ptolemæo regi, qui Macedonum primus Aegypti opes firmauit, cũ Alexãdriæ recens conditæ mœnia templaq; & religiones addere, oblatũ per quietem decore eximio & maiore q̃ humana ſpecie iuuenem, qui moneret, ut fidiſſimis amicorum in Pontum miſſis, effigiem ſuam acciret, lætum id regno magnamque & inclytam ſedem fore, quæ excœpiſſet. Simul uiſum eũdem iuuenem in cœlum igne plurimo attolli. Ptolemæus omine & miraculo excitus, ſacerdotibus Aegyptiorũ, qbus mos talia intelligere, nocturnos uiſus aperit. Atque illis Ponti & externorũ parum gnaris, Timotheũ Athenienſem è gente Eumolpidarũ, quẽ ut antiſtitẽ cærimoniarum Eleuſi exciuerat, quæ nam illam ſuperſtitio, quod numen interrogat. Timotheus, quæſitis qui in Pontum meaſſent, cognoſcit urbem illic Sinopem, nec procul templum uetere inter accolas fama Iouis ditis. Namque & muliebrem effigiem aſſiſtere, quã plerique Proſerpinã nocent. Sed Ptolemæus, ut ſunt ingenia regum, pronus ad formidinem, ubi ſecuritas redijt, uolũptatum q̃ religionum appetens, negligere paulatim, aliasq; ad curas animũ uertere. Do

nec eadē ſpecies terribilior iam, & inſtantior, exitiū ipſi regnoq; denunciaret ni iuſſa patrarentur. Tū legatos & dona Scydrothemidi regi (is tunc Sinopenſibus imperitabat) expediri iubet, præcepitq; nauigaturis, ut Pythium Apollinem adeant. Illis mare ſecundū. Sors oraculi haud ambigua. Irent ſimulachrūq; patris ſui reueherent, ſororis relinquerent. Vt Sinopē uenere, munera, preces, mandata regis ſui Scydrothemidi allegant. Qui diuerſus animi, modo numen paueſcere, modo minis aduerſantis populi terreri, ſæpe donis promiſſisq; legatorū flectebatur. Atq; interim triennio exacto, Ptolemæus non ſtudiū, non preces omittere. Dignitatē legatorū, numerū nauium, auri pōdus augebat. Tū minax facies Scydrothemidi offertur, ne deſtinata deo ultra moraretur. Cunctantem uaria pnicies, morbiq; & manifeſta cœleſtium ira, grauiorq; in dies fatigabat. Aduocata contione, iuſſa Numinis, ſuos Ptolemæiq; uiſus, ingruētia mala exponit. Vulgus aduerſari regē, inuidere Aegypto, ſibi metuere, tēplūq; circūſedere. Maior hinc fama tradidit, deū ipſum appulſas littori nauis ſponte conſcendiſſe. Mirū inde dictu, tertio die tantū maris emenſi, Alexandriā appellūtur. Templū pro magnitudine urbis extructū loco cui nomen Rhacotis fuerat. Illic ſacellū Serapidi atq; Iſidi antiquitus ſacratū. Hæc de origine & aduentu dei celeberrima. Nec ſum ignarus eſſe quoſdā q Seleucia urbe Syriæ accitū, regnāte Ptolemæo, quem tertia ætas tulit. Alij auctorem eundem Ptolemæū, ſedem ex qua tranſierit, Memphim phibent, inclytā olim, & ueteris Aegypti columē. Deū ipſum multi Aeſculapiū q medeatur ægris corporibus qdā Oſyrim, antiqſſimū illis gētibus numen, pleriq; Io

uē,ut rerū omniū potentem.Plurimi Ditē patrem, inſi-
gnibus quæ in ipſo manifeſta, aut per ambages conie-
ctant. At Domitianus Mutianuſq; anteq̃ alpibus pro-
pinquarent,proſperos rerū in Treuiris geſtarū nūcios
accepe.Præcipua uictoriæ fides,dux hoſtiū Valentinus
nequaq̃ abiecto animo,quos ſpiritus geſſiſſet,uultu fere
bat.Auditus ideo tantū ut noſceretur ingeniū eius,dā-
natuſq; inter ipſum ſuppliciū exprobrāti cuidā patriā
eius captam,accipe ſe ſolatiū mortis reſpōdit.Sed Mu
tianus quod diu occultauerat,ut recens exprompſit,q̃m
benignitate deū fractæ uires hoſtiū forent, parū decore
Domitianum confecto propè bello alieæ gloriæ inter-
uenturū.Si ſtatus Imperij,aut ſalus Galliarū in diſcri-
men uerteretur,debuiſſe Cæſarem in acie ſtare.Canine-
fates Batauoſq; minoribus ducibus delegādos.Ipſe Lug
duni uim fortunāq; principatus è proximo oſtenta-
re,nec paruis piculis immixtus & maioribus nō defu
turus.Intelligebantur artes, ſed pars obſequij in eo ne
deprehenderentur.Ita Lugdunū uentū. Vnde creditur
Domitianus occultis ad Cerialē nūcijs,fidem eius tē-
tauiſſe,an præſenti ſibi exercitū Impiumq; traditurus fo
ret, qua cogitatione bellū aduerſus patrem cogitauerit,
an opes uireſq; aduerſus fratrē in incerto fuit.Nā Ce-
rialis ſalubri temperamento eluſit ut uana pueriliter cu-
pientem.Domitianus ſperni à ſenioribus iuuentam ſuā
cernens,modica quoq; & uſurpata antea munia Impij
omittebat. Simul ſimplicitatis ac modeſtiæ imagine,in
altitudinem cōditus, ſtudiumq; litterarum & amorē
carminum ſimulans, quo uelaret animum, & fratris
æmulationi ſubduceretur, cuius diſparē mitioremq; na
turam,contra interpretabatur.

nec eadē ſpecies terribilior iam, & inſtantior, exitiū ipſi regnoq; denunciaret ni iuſſa patrarentur. Tū *legatos & dona* Scydrothemidi *regi (is tunc* Sinopenſibus *imperitabat) expediri iubet, præcepitq; nauigaturis, ut* Pythium Apollinem *adeant.* Illis *mare ſecundū.* Sors *oraculi haud ambigua.* Irent *ſimulachrūq; patris ſui reueherent, ſororis relinquerent.* Vt Sinopē *uenere, munera, preces, mandata regis ſui* Scydrothemidi *allegant.* Qui *diuerſus animi, modo numen paueſcere, modo minis aduerſantis populi terreri, ſæpe donis promiſſisq; legatorū flectebatur.* Atq; *interim triennio exacto,* Ptolemæus *non ſtudiū, non preces omittere.* Dignitatē *legatorū, numerū nauium, auri pōdus augebat.* Tū *minax facies* Scydrothemidi *offertur, ne deſtinata deo ultra moraretur.* Cunctantem *uaria pnicies, morbiq; & manifeſta cœleſtium ira, grauiorq; in dies fatigabat.* Aduocata *contione, iuſſa* Numinis, *ſuos* Ptolemæiq; *uiſus, ingruētia mala exponit.* Vulgus *aduerſari regē, inuidere* Aegypto, *ſibi metuere, tēplūq; circūſedere.* Maior *hinc fama tradidit, deū ipſum appulſas littori nauis ſponte conſcendiſſe.* Mirū *inde dictu, tertio die tantū maris emenſi,* Alexandriā *appellūtur.* Templū *pro magnitudine urbis extructū loco cui nomen* Rhacotis *fuerat.* Illic *ſacellū* Serapidi *atq;* Iſidi *antiquitus ſacratū.* Hæc *de origine & aduentu dei celeberrima.* Nec *ſum ignarus eſſe quoſdā* q *Seleucia urbe* Syriæ *accitū, regnāte* Ptolemæo, *quem tertia ætas tulit.* Alij *auctorem eundem* Ptolemæū, *ſedem ex qua tranſierit,* Memphim *phibent, inclytā olim, & ueteris* Aegypti *columē.* Deū *ipſum multi* Aeſculapiū *ꝙ medeatur ægris corporibus qdā* Oſyrim, *antiqſſimū illis gētibus numen, plerią;* Io

uē, ut rerū omniū potentem. Plurimi Dītē patrem, inſi-gnibus quæ in ipſo manifeſta, aut per ambages conie-ctant. At Domitianus Mutianuſq; anteq̄ alpibus pro-pinquarent, proſperos rerū in Treuiris geſtarū nūcios accepe. Præcipua uictoriæ fides, dux hoſtiū Valentinus nequaq̄ abiecto animo, quos ſpiritus geſſiſſet, uultu fere bat. Auditus ideo tantū ut noſceretur ingeniū eius, dā-natuſq; inter ipſum ſuppliciū exprobrāti cuidā patriā eius captam, accipe ſe ſolatiū mortis reſpōdit. Sed Mu tianus quod diu occultauerat, ut recens exprompſit, q̄m benignitate deū fractæ uires hoſtiū forent, parū decore Domitianum confecto propè bello alieæ gloriæ inter-uenturū. Si ſtatus Imperij, aut ſalus Galliarū in diſcri-men uerteretur, debuiſſe Cæſarem in acie ſtare. Canine-fates Batauoſq; minoribus ducibus delegādos. Ipſe Lug duni uim fortunāq; principatus è proximo oſtenta-re, nec paruis piculis immixtus & maioribus nō defu turus. Intelligebantur artes, ſed pars obſequij in eo ne deprehenderentur. Ita Lugdunū uentū. Vnde creditur Domitianus occultis ad Cerialē nūcijs, fidem eius tē-taiſſe, an præſenti ſibi exercitū Impiumq; traditurus fo ret, qua cogitatione bellū aduerſus patrem cogitauerit, an opes uireſq; aduerſus fratrē in incerto fuit. Nā Ce-rialis ſalubri temperamento eluſit ut uana pueriliter cu-pientem. Domitianus ſperni à ſenioribus iuuentam ſuā cernens, modica quoq; & uſurpata antea munia Impij omittebat. Simul ſimplicitatis ac modeſtiæ imagine, in altitudinem cōditus, ſtudiumq; litterarum & amorē carminum ſimulans, quo uelaret animum, & fratris æmulationi ſubduceretur, cuius diſparē mitioremq; na turam, contra interpretabatur.

P. CORNELII TACITI AB EXCESSV DIVI AVGVSTI HISTORIARVM. LIB. XXI.

Iuſdem anni principio Cæſar Titus perdomandæ Iudeæ delectus à patre, & prœliantis utriuſq; rebus, militia clarus, maiore tum ui famaq; agebat, certantibus prouinciarum & exercituum ſtudijs, atq; ipſe ut ſuperior ſui iã crederetur decor; ſe promptũq; in armis oſtendebat, comitate et alloquijs officia prouocans. Ac plerũq; in opere, in agmine gregario militi mixtus, incorrupto ducis honore. Tres tum in Iudæa legiones, quinta et decima, & quintadecima, Vetus Veſpaſiani, miles excepere. Tradidit è Syria duodecimã, & abductos Alexandria duo & uiceſſimanos tertianosq;. Comitabantur uiginti ſociæ cohortes, octo equitum alæ. Simul Agrippa Sothemiusq; reges, & auxilia regis antiochi, ualidaq; & ſolito inter accolas odio infenſa Iudæis Arabum manus. Multi quos urbe atq; Italia ſua quẽq; ſpes acciuerat, occupandi principem adhuc uacuũ. His cum copijs fines hoſtiũ ingreſſus, cõpoſito agmine cũcta explorãs paratusq; decernere, haud procul Hieroſolymis caſtra facit. Sed q̃ famoſæ urbis ſupremũ diem traditurí ſumus, cõgruens uidetur primordia eius aperire. Iudæos Creta inſula profugos, nouiſſima Libyæ inſediſſe memorant qua tempeſtate Saturnus ui Iouis pulſus, ceſſerit regnis. Argumentũ è nomine petitur. Inclytum in creta Idã mõtẽ. Accolas Idæos aucto in barbarũ morẽ cognomẽto. Iudæos uocitari quaſi Idæos, q̃dã regnãte Iſide exundã

tem p Aegyptum multitudinem ducibus Hieroſolymo ac Iuda proximas in terras exoneratã. Pleriq; Aethyo pũ prolẽ quos rege Cepheo metus atq; odium muta re ſedes ppulerit. Sunt q tradunt Aſſyrios cõuenas, indigũ agrorum populũ parte Aegypti potitos, mox proprias urbes Hebræasq; terras, et propiora Syriæ coluiſſe. Clara alij Iudeorũ initia. Solymos carminibus Homeri celebratã gentem, conditã urbem Hieroſolymã nomine ſuo feciſſe. Plurimi auctores conſentiũt, orta p Aegyptũ tabe, q̃ corpora fœdaret, regẽ Bocchorim adito Hãmonis oraculo remediũ petẽtẽ, purgare regnũ, et id genus hominũ et inuiſum deis alias i terras auehere iuſſum. Sic cõquiſitũ collectumq; uulgus poſtq̃ uaſtis locis relictũ ſit, cæteris p lachrymas torpentibus. Moſen unum exulũ monuiſſe, ne quã deoꝝ hominum'ue opẽ expectarent, ab utriſq; deſerti, ſed ſibimet ut duci cœleſti crederent, primo cuius auxilio credentes, præſentes miſerias pepuliſſent. Aſſenſere atq; omnium ignari fortuitum iter incipiunt. Sed nihil æque q̃ inopia aquæ fatigabat. Iamq; haud procul exitio totis campis procubuerant, cum grex Aſinorum agreſtium è paſtu in rupem nemore opacam conceſſit. Secutus Moſes coniectura herbi ſoli, largas aquarum uenas aperit. Id leuamen, & continuum ſex dierum iter emenſi, ſeptimo pulſis cultoribus, obtinuere terras in quibus urbs & templum dicata ſunt. Moſes quo ſibi in poſterum gentem firmaret, nouos ritus contrariosq; cæteris mortalibus indidit. Profana illic omnia, quæ apud nos ſacra. Rurſum conceſſa apud illos quæ nobis inceſta. Effigiem animalis quo monſtrãte, errorem ſitim'que depulerant, penetrali ſacrauere,

cæſo Ariete uelut in contumeliã Hãmonis. Bos quoq; immolatur,quẽ Aegyptij Apin colũt.Sue abſtinent,memoria cladis, qua ipſos ſcabies quondã turpauerat, cui id animal obnoxiũ. Lõgã olim famẽ crebris adhuc ieiunijs fatentur.Et raptarũ frugũ argumentum, panis Iudaicus nullo fermento detinetur. Septimo die otium placuiſſe ferunt,quia is finẽ laborũ tulerit. Dein blandiente inertia ſeptimũ quoq; annum ignauiæ datũ. Alij honorem eũ Saturno haberi, ſeu principia religionis tradentibus Iudæis,quos cũ Saturno pulſos, et conditores gẽtis accepimus, ſeu ꝙ de ſeptẽ ſyderibus quis mortales reguntur,altiſſimo orbe & præcipua potentia ſtella Saturni feratur,ac pleriſq; cœleſtiũ uim ſuã & curſum ſeptimos ꝑ numeros cõmeare hi ritus quoquomodo inducti antiqtate defendũtur : cætera inſtituta ſiniſtra, fœda prauitate ualuere.Nã peſſimus quiſq; ſpretis religionibus patrijs,tributa et ſtipes illuc congerebãt. Vnde auctæ Iudæoꝝ res.Et qa apud ipſos fides obſtinata, miſericordia in promptu, ſed aduerſus omnes alios hoſtile odiũ, ſeparati epulis, diſcreti cubilibus,proiectiſſima ad libidinem gens,alienarũ cõcubitu abſtinent. Inter ſe nihil illicitũ.Circuncidere genitalia inſtituere, ut diuerſitate noſcantur. Transgreſſi in morem eorũ idem uſurpant,nec quicq̃ prius imbuuntur, q̃ cõtemnere deos exuere patriã,parẽtes,liberos, fratres uilia habere. Augendæ tñ multitudini cõſulitur.Nã et necare quemq̃ ex agnatis nefas,animasq; prœlio aut ſupplicijs ꝑemptorũ æternas putant.Hinc generandi amor et moriendi contemptus. Corpora cõdere q̃ cremare è more Aegyptio. Eademq; cura & de infernis,et ꝑſuaſio cæleſtium.contra Aegyptij pleraq; animalia effigiesq; compoſitas ue

neraretur. Iudæi mente ſola, unumq; numen intelligũt. prophanos q deũ imagines mortalibus materiis in ſpecies hominum effingant. Sũmũ illud & æternum, neque mutabile, neque interiturũ. Igitur nulla ſimulachra urbibus ſuis, ne dũ templis ſunt. Non regibus hæc adulatio, non Cæſaribus honor. Sed quia ſacerdotes eorum tibia timpaniſq; concinebant, hædera uinciebantur, Vitisq; aurea templo reperta, Liberum patrem coli domitorẽ orientis qdã arbitrati ſunt, nequaq̃ cõgruẽtibus inſtitutis. Quippe Liber feſtos lætosq; ritus poſuit. Iudæorũ mos abſurdus ſordiduſq;. terra fineſq; qua ad oriẽtẽ uergunt Arabia terminantur, Aegyptus obiacet ab occaſũ Phœnices et mare. Septentrionem è latere Syriæ longe proſpectant. Corpora hominum ſalubria, & ferentia laborum, rari hymbres, uber ſolum. Exuberant fruges noſtrum ad morem, preterq; eas, Balſamum et Palmæ, palmetis proceritas & decor. Balſamum modica arbor, ut quiſq; ramus intumuit, ſi uim ferri adhibeas, pauent, uenæ fragmine lapidis aut teſta aperiuntur. humor in uſu medentium eſt. Præcipuum montium Libanum erigit, mirum dictu tantos inter ardores opacum fidumq; niuibus. Idẽ amnem Iordanem alit funditq;. Nec Iordanes pelago accipitur. Sed unum atque alterũ lacũ integer perfluit. tertio retinetur. Lacus immenſo ambitu ſpecie maris, ſapore corruptior, grauitate odoris accolis peſtifer, neque uento impellitur, neque piſces aut ſuetas aquis uolucres patitur, incertum unde ſuperiacta ut ſolido ferũtur, periti imperitiq; nandi per inde attolluntur. Certo anni tempore bitumen egerit, cuius legendi uſum, ut cæteras artes experientia docuit. Ater ſuapte natura liquor & ſparſo aceto concretus in

nătat, hunc manu captum quibus ea cura in ſumma na uis trahunt. Inde nullo iuuante influit, oneratq; donec abſcindas, nec abſcindere ære ferro ue poſſis, fugit cruo rem ueſtemq; infectā ſanguine, quo fœminæ ꝑ menſes exoluuntur. Sic ueteres auctores. Sed gnari locoꝝ tra dunt undantes bitumine moles pelli, manuq; trahi ad litus, mox ubi uapore terræ ui ſolis inaruerit, ſecuribus cuneiſq; ut trabes aut ſaxa diſcindi. Haud procul in de campi quos ferunt olim uberes, magniſq; urbibus habitatos, fulminis ictu arſiſſe, & manere ueſtigia, ter ramq; ſpē torridam, uim frugiferam ꝑdidiſſe. Nā cun cta ſponte edita, aut manu ſata, ſiue herbas tenues aut flores, ſeu ſolitam in ſpēm adoleuere, atra et inania ue lut in cinerem uaneſcunt. Ego ſicut Iudaicas quondā ur bes igne cœleſti flagraſſe conceſſerim, ita halitu lacus in fică terram, corrumpi ſuperfuſum ſpiritum, eoq; fœtus ſe getum & autumni putreſcere reor, ſolo cæloq; iuxta graui, & Bellus amnis Iudaico mari illabitur circa cu ius os coniectæ arenæ admixto uitro in Vitrum exco quuntur, modicū id litus, et egerentibus inexhauſtum. Magna pars Iudææ uicis diſpergitur, habēt et oppida, Hieroſolyma gentis caput, Illic īmenſæ opulentiæ tēplū, & primis monumentis urbs, dein iugis tēplū intimis clauſum ad fores, tm̄ Iudæo aditus, Limine ꝑter ſacerdo tes arcebantur, dū Aſyrios penes Medoſq; et Perſas oriēs fuit, deſpectiſſima pars ſeruientium poſtq̄ Macedones ꝑ potuere. Rex Antiochus demere ſuperſtitionem, & mo res Græcoꝝ dare adnixus, quo nunus teterrimā gentē in melius mutaret, Parthoꝝ bello prohibitus eſt. Nā eā tēpeſtate Arſaces deſciuerat. Tū Iudæi Macedonibus in ualidis, Parthis nundū adultis, & Romani procul ab

erant, ſibi ipſi reges impoſuere. qui mobilitate uulgi ex/pulſi, reſumpta ꝑ arma dominatione, fugas ciuiũ, ur/bium euerſiones, fratrum, cõiugum, parentũ neces, aliaq; ſolita regibus auſi, ſuperſtitionẽ fouebant, q̃a ho/nor ſacerdotij firmamentum potẽtiæ aſſumebatur. Ro/manoꝝ primus. Gn. Põpeius. Iudæos domuit. Tẽplũq; iure uictoriæ ingreſſus eſt. Inde uulgatũ nullas intus de um effigies. Vacuã ſedẽ, & inania archana. Muri Hie roſolymoꝝ diruti, delubrum manſit. Mox bello ciuili in terno, poſtq̃ in ditionẽ M. Antonij prouinciæ ceſſerát, rex Parthoꝝ Pacorus Iudæa potitus, interfectusq; à P. Ventidio, et Parti trans Euphratem redacti. Iudæos. C. Soſius ſubegit. Regnũ ab Antonio Herodi datum uictor Auguſtus auxit. Poſt mortẽ Herodis, nihil expectato Cæſare Symõ quidã regium nomẽ inuaſerat. Is à Quin tilio Varo obtinente Syriã punitus, & gentẽ cohercitã liberi Herodis tripartito rexere. Sub Tiberio quies deim iuſſi à. C. Cæſare effigiẽ eius in tẽplo locare, arma poti/us ſumpſere. quẽ motũ Cæſaris mors diremit. Claudius defunctis regibus, aut ad modicum redactis, Iudæã pro uinciã Equitibus Romanis aut libertis ꝑmiſit, è quibus Antonius Fœlix ꝑ oẽm ſæuitiã ac libidinẽ, ius regiũ ſer/uili ingenio exercuit. Druſilla Cleopatræ & Antonij nepte in matrimoniũ accepta, ut eiuſdẽ Antonij Fœlix progener Claudius nepos eſſet. durauit tamen patiẽtia Iudæis uſq; ad Geſſiũ Floꝝ procuratorẽ. Sub eo bellum ortum, & cõprimere reos cœptantẽ Ceſtiũ Gallum Sy riæ legatũ uaria prœlia ac ſæpius aduerſa excœpere. Qui ubi fato aut tedio occidit, miſſu Neronis Veſpaſia/nus fortuna famaq; & egregijs miniſtris, inter duas æſtates, cuncta campoꝝ, omnesq; ꝑter Hieroſolyma urbes

do milite eruendæ ciuitatis, hanc eſſe Claſſici, hanc tuto ris patriã, horũ ſcelere, clauſas cæſasq; legiones. Quid tm̃ Cremonam meruiſſe, quã è gremio Italiæ raptam, quia unius noctis moram uictoribus attulerit? Stare in confinio Germaniæ integram ſedem, ſpolijs exercituũ & ducum cædibus ouantem. Redigeret prædam in fiſcum, ipſis ſufficere ignes, & rebellis Coloniæ ruinas, quibus tot caſtroꝝ excidia penſarentur. Cerialis à metu infamiæ ſi licentia ſæuitiaq; imbuere militem crederetur, preſſit iras, & paruere poſito ciuili bello ad externa modeſtiores. Cõuertit inde animos accitarum è Mediomatricis legionum miſerabilis aſpectus. Stabant cõſcientia flagitij mœſtæ, fixis in terrã oculis. Nulla inter coeuntes exercitus cõſalutatio, neq; ſolantibus hortantibus ue reſpõſa dabant. Abditi per tentoria & lucem ipſam uitantes, nec pinde periculũ aut metus q̃ pudor ac dedecus obſtupefecerat, attonitis ẽt uictoribus, qui uocem p̃cesq; adhibere non auſi, lachrymis ac ſilentio ueniã poſcebant, donec Cerialis mulceret aĩos, fato acta dictitans, quæ militũ ducum ue diſcordia uel fraude hoſtium eueniſſent. Primũ illoꝝ ſtipendiorum & ſacramẽti diem haberent. Priorũ facinorum neq; Imperatorem, neq; ſe meminiſſe. Tũc recepti in eadẽ caſtra, et edictum per manipulos, ne quis in certamine iurgio ue ſeditionem aut cladem commilitoni obiectaret. Mox Treuiros ac Lingonas, ad cõciõnẽ uocatos, ita alloquitur. Neque ego unq̃ facundiã exercui & Po. Ro. uirtutem armis affirmaui. Sed quia apud uos uerba plurimũ ualẽt, bonaq; ac mala non ſua natura, ſed uocibus ſeditioſorum æſtimantur, ſtatui pauca diſſerere quæ profligato bello

utilius ſit uobis audiſſe, q̃ nobis dixiſſe. Terram ueſtrã cæterorumq; Gallorum ingreſſi ſunt duces Impatoreſq; Ro. nulla cupidine, ſed maioribus ueſtris inuocantibus, quos diſcordiæ uſq; ad exitium fatigabant, & acciti au xilio Germani ſocijs pariter atq; hoſtibus ſeruitutem im poſuerant, quot prœlijs aduerſus Cymbros Teutonoſq;, q̃tis exercitũ noſtrorum laboribus quo ue euentu Ger/ manica bella tractauerimus, ſatis clarum. Nec iõ Rhe/ num inſedimus ut Italiam tueremur, ſed nequis alius Arioniſtus regno Galliarum potiretur. An uos cariores Ciuili Batauiſq; & Thransrhenanis gentibus creditis, q̃ maioribus eorũ patres auiq; ueſtri fuerunt? Eadẽ ſem per cauſa Germanis tranſcendendi in Gallias, libido atque auaritia, & mutandæ ſedis amor, ut relictis paludibus & ſolitudinibus ſuis, fœcundiſſimum hoc ſolum, uoſq; ipſos poſſiderent. Cæterum libertas et ſpe cioſa nomina prætexuntur, nec quiſquam alienum ſer/ uitium, & dominationem ſibi concupiuit, ut non eadẽ iſta uocabula uſurparet. Regna bellaq; per Gallias ſem/ per fuere, donec in noſtrum ius concederetis. Nos q̃q̃ totiens laceſſiti, iure uictoriæ id ſolum uobis addidimus, quo pacem tueremur. Nam neq; quies gentium ſine ar/ mis, neq; arma ſine ſtipendijs, neq; ſtipendia ſine tri/ butis haberi queunt. Cætera in communi ſita ſunt. Ipſi pleruunq; legionibus noſtris præſidetis. Ipſi has aliaſq; prouincias regitis. Nihil ſeparatum clauſum ue, & lau/ datorum principum uſus ex æquo quãuis procul agen tibus. Sæui proximis ingruunt, quomodo ſterilitatem aut nimios hymbres & cætera naturæ mala, ita luxum uel auaritiam dominantium tolerate. Vitia erunt donec homines, ſed neq; hæc continua, & meliorum inter/

uentu penſantur, niſi forte Tutore & Claſſico regnantibus, moderatius imperium ſperatis, aut minoribus q̃ nunc tributis, parabantur exercitus, quibus Germani Britanniq; arceantur. Nã pulſis (quod dij probibeant) Romanis, quid aliud q̃ bella omniũ inter ſe gentiũ exiſtent? octingentorũ annorũ fortuna diſciplinaq; compages haec coaluit, quae conuelli ſine exitio conuellentium nõ poteſt. Sed uobis maximum diſcrimen, penes quos aurũ & opes, p̃cipuae bellorũ cauſae. Proinde pacem et urbem quã uicti uictoresq; eodem iure obtinemus, amate, colite. Moneant uos utriuſq; fortunae documenta, ne cõtumaciam cum pernicie q̃ obſequium cum ſecuritate maliñs. Tali oratione grauiora metuẽtes, compoſuit, erexitq;. Tenebantur uictore exercitu Treuiri, cum Ciuilis & Claſſicus miſere epiſtolas ad Cerialem, quarũ haec ſententia fuit. Veſpaſianum quãq̃ nuncios occultarent exceſſiſſe uita. Vrbem atq; Italiã interno bello conſumptã Mutiani & Domitiani uana & ſine uiribus noĩa. Si Cerialis Impiium Galliarũ uelit, ipſos finibus ciuitatum ſuarũ cõtentos. Si praelium mallet, ne id quidẽ abnuere. Ad ea Cerialis Ciuili & Claſſico nihil, eum qui attulerat ipſas epiſtolas ad Domitianum miſit. Hoſtes diuiſis copijs aduenere undiq;. Pleriq; culpabant Cerialẽ paſſum iungi quos diſcretos intercipere licuiſſet. Romanus exercitus caſtra, foſſa ualloq; circundedit, quis temere antea intutis conſederat. Apud Germanos diuerſis ſententijs certabatur. Ciuilis opperiendas Transrhenanorũ gentes, quarum terrore fractae Po. Ro. uires obtererentur. Gallos quid aliud q̃ praedam uictoribus? & tamen quod roboris ſit, Belgas ſecum palam, aut uoto ſtare. Tutor cõctatione creſcere rem Romanam affirma

bat, coeuntibus undiq; exercitibus, tranſuectam à Britannia legionem, acitas ex Hiſpania, aduētare ex Italia, nec ſubditum militē, ſed ueterem expertumq́; belli. Nam Germanos qui ab ipſis ſpernentur, non iuberi, non regi, ſed cuncta ex libidine agere, pecuniamq; ac dona, quis ſolis corrumpantur, maiora apud Ro. & neminem adeo in arma promptum, ut non idem precium quietis q̄ periculi malit. q̄ ſi ſtatim cōgrediantur, nullas eſſe Ceriali niſi ex reliquijs Germani exercitus legiones fœderibus Galliarum obſtrictas. Idq; ipſum q̄ incionditam nuper Valentini manum cōtra ſpem ſuam fuderint, alimentum illis duciq; temeritatis. Auſuros rurſus uenturosq; in manus, nom imperitia militum, ſed adoleſcentuli uerba & contiones q̄ ferrum & arma meditantis. Sed Ciuilis & Claſſici quos ubi aſpexerint, redituram in animos formidinem, fugam famemq; ac totiens capitis precariam uitam, neq; Treuiros aut Lingonas beniuolentia contineri, reſumpturos arma, ubi metus abſceſſerit. Diremit conſiliorum diuerſitatem, approbata Tutoris ſententia Claſſicus, ſtatimque exequuntur. Media acies Vbijs lingonibusq; data, dextro cornu cohortes Batauoꝝ, ſiniſtro Bructeri Tencteriq;, pars mōtibus, alij uiā inter, Moſſelamq; flumen, tam improuiſa aſſiluere, ut in cubiculo ac lectulo Cerialis (neque enim noctem in caſtris egerat) pugnari ſimul, uincique ſuos audierit, increpans pauorem nunciantium, donec uniuerſa clades in oculis fuit. Perrupta legionū caſtra, Fuſi equites, medius Moſſelæ pons, qui ulteriora Coloniæ annectit, ab hoſtibus inſeſſus. Cerialis turbidis rebus intrepidus, & fugientes manu rettahens, intecto corpore promptus inter tela felici temeritate, & for-

tiſſimi cuiuſq; accurſu, recuperatum pontem electa ma-
nu firmauit. Mox in caſtra reuerſus pallantes captarũ
apud Noueſium bõnamq; legionum manipulos, & ra-
rum apud ſigna militem, ac propè circũuentas Aqui-
las uidet. Incenſus ira, nõ Flaccum inquit, non Voculã
deſeritis. Nulla hic proditio, neque aliud excuſandũ ha
beo q̃ ꝙ uos Gallici fœderis oblitos prædixerim, memo-
riam Romani ſacramenti tenere credidi. Annumerabor
Numiſiis & Herennijs, ut oẽs legati ueſtri, aut militum
manibus, aut hoſtium ceciderint. Ite nunciate Veſpaſia-
no, uel quod propius eſt Ciuili & Claſſico, relictum à
nobis in acie ducem, ueniẽt legiones, quæ neque me in-
ultum, neque uos impunitos patiantur. Vera erant, &
à tribunis præfectisq; eadem ingerebantur. Conſiſtunt
per cohortes & manipulos, neque enim poterat pate-
ſcere acies effuſo hoſte, & impedientibus tentorijs ſarci
nisq;, cum intra uallum pugnaretur. Tutor & Claſſi-
cus ciuilis ſuis quiſque locis pugnam ciebãt, Gallos pro
libertate, Batauos pro gloria, Germanos ad prædã inſti
gantes. Et cuncta pro hoſtibus erant, donec legio. xxi. pa
tentiore q̃ cæteræ ſpacio conglobata, ſuſtinuit ruentes
mox impulit. Nec ſine ope diuina, mutatis repente ani
mis, terga uictores uertere. Ipſi territos ſe cohortiũ aſpe-
ctu ferebant, quæ primo impetu diſiectæ, ſummis rur-
ſus iugis congregabantur, ac ſpeciem noui auxilij fece
rant. Sed obſtitit uincentibus prauum inter ipſos certa-
men, hoſte omiſſo ſpolia conſectandi. Cerialis ut incu-
ria prope res afflixit, ita conſtantia reſtituit. Secutuſque
fortunam caſtra hoſtiũ eodem die capit exinditq;. Nec
in longum quies militi data. Orabant auxiliũ Agrippi
nenſes, offerebantq; uxorem ac ſororem Ciuilis, et filiã

Claſſicū, relicta ſibi pignora ſocietatis. Atque interim diſperſos in domibus Germanos trucidauerant, Vnde metus, & iuſtæ pces inuocantium, anteqaā hoſtes reparatis uiribus, ad ſpem, uel ad ultionē accingerentur. Nāq; & Ciuilis illuc intenderat, non inualidus, flagrantiſſima cohortiū ſuarum integra manu, & è Chaucis Friſiisq; compoſita, Galbiaci in finibus Agrippinenſiū agebat. Sed triſtis nuncius auertit, deletam cohortem dolo Agrippinenſiū, qui largis epulis uinoq; ſopitos Germanos, clauſis foribus igne iniecto cremauere. Simul Cerialis propero agmine ſubuenit. Circunſtiterat Ciuilem & alius metus, ne. xiiij. legio, adiuncta Britannica claſſe, afflictaret Batauos, qua Oceano ambiuntur. Sed legionē terreſtri itinere Fabius Priſcus legatus in Neruios Turingosq; duxit. Eæq; ciuitates in ditionem acceptæ. Claſſem ultro Caninefates aggreſſi ſunt, maiorq; pars nauium depreſſa aut capta. Et Neruiorū multitudinem ſponte cōmotam, ut pro Romanis bellum capeſſeret, iidē Caninefates fudere. Claſſicus quoque aduerſus equites Noueſiū à Cerlale præmiſſos, ſecundū prœlium fecit, quæ modica, ſed crebra damna famam uictoriæ nuper partæ lacerabant. Iiſdem diebus Mutianus Vitellij filiū interfici iubet, manſurā diſcordiam obtendens, ni ſæmina belli reſtinxiſſet. Neque Antonium primū adſciri inter comites à Domitiano paſſus eſt, fauore militum anxius, & ſuperbia uiri, æqualium quoque adeò ſuperiorū intolerantis. Profectus ad Veſpaſianum Antonius, ut nō pro ſpe ſua accipitur, ita neque auerſo Impatoris aīo. Trahebatur in diuerſa, hinc meritis Antonij, cuius ductu confectū haud dubie bellū erat, inde Muciani epiſtolis. Simul cæteri ut infeſtū tumidūq; inſectabantur, adiun

ctis prioris uitæ criminibus, neq; ipſe deerat arrogātiā uocare offenſas, nimius cōmemorādis q̄ meruiſſet. Alios ut imbelles, Cæcinam ut captiuū ac deditiū increpat. Vnde paulatim lenior uiliórq; haberi, manēte tñ in ſpe ciē amicitia. Per eos menſes qbus Veſpaſianus Alexā driæ ſtatos æſtiuis flatibus dies & certa maris opperie batur, multa miracula euenere, quis è cœlis fauor & quædā in Veſpaſianū inclinatio numinū oſtenderetur. Ex plebe Alexādrina, qdā oculorū tabe notus, genua eius aduoluitur, remediū cæcitatis expoſcens, gemitu, mo nitu Serapidis dei quē dedita ſuperſtitionibus gens an te alios colit, precabaturq; principem, ut genas & ocu lorū orbes dignaretur reſpergere oris excremento. Ali us manu æger, eodē deo auctore, ut pede ac ueſtigio Cæ ſaris calcaretur orabat. Veſpaſianus primo irridere, a ſpernari, atq; illis inſtantibus modo famā uanitatis me tuere, modo obſecrationes ipſorū, & uocibus adulantiū in ſpē induci, poſtremo æſtimari à medicis iubet, an ta lis cæcitas ac debilitas ope humana ſupabiles forent. Medici uarie diſſerere. Huic nō exeſam uim luminis, et rediturā ſi pellerentur obſtantia. Illi elapſo in prauum artus, ſi ſalubris uis adhibeatur, poſſe integrari. Id for taſſe cordi deis, & diuino miniſterio principē electum, deniq; pacti remedij gloriā penes Cæſarem, irriti ludi briū penes miſeros fore. Igitur Veſpaſianus cūcta fortu næ ſuæ patere ratus, nec quicq̄ ultra incredibile, læto ipſe uultu, erecta quæ aſtabat multitudine, iuſſa exeqtur. Statim conuerſa ad uſum manus, ac cæco reluxit dies. Vtrūq; q interfuere nunc quoq; memorant, poſtq̄ nul lum mendacio preciū. Altior inde Veſpaſiano cupido adeūdi ſacrā ſedē, ut ſup rebus Impij cōſuleret. Arceri

tēplo cūctos iubet, atq; ingreſſus, intētusq; numini re/
ſpexit pone tergū, è primoribus Aegyptiorū noīe Baſili
dem quē procul Alexandria pluriū dierum itinere, &
ægro corpore detineri haud ignorabat. Percunctatur ſa
cerdotes num illo die Baſilides templū iniſſet: pcuncta
tur obuios num in urbe uiſus ſit: denique miſſis eqtibus
explorat, illo tēporis momento octoginta millibus paſ/
ſuum abfuiſſe. Tunc diuinā ſpeciem, et uim reſponſi ex
noīe Baſilidis interpretatus eſt. Origo dei nondum no/
ſtris auctoribus celebrata, Aegyptiorū antiſtites ſic me/
morant. Ptolemæo regi, qui Macedonum primus Aegy
pti opes firmauit, cū Alexādriæ recens conditæ mœnia
templaq; & religiones addere, oblatū per quietem de/
core eximio & maiore q̄ humana ſpecie iuuenem, qui
moneret, ut fidiſſimis amicorum in Pontum miſſis, ef/
figiem ſuam acciret, lætum id regno magnam'que &
inclytam ſedem fore, quæ excœpiſſet. Simul uiſum eū/
dem iuuenem in cœlum igne plurimo attolli. Ptole/
mæus omine & miraculo excitus, ſacerdotibus Aegy
ptiorū, qbus mos talia intelligere, nocturnos uiſus ape/
rit. Atque illis Ponti & externorū parum gnaris, Timo/
theū Athenienſem è gente Eumolpidarū, quē ut antiſti/
tē cærimoniarum Eleuſi exciuerat, quæ nam illam ſu/
perſtitio, quod numen interrogat. Timotheus, quæ/
ſitis qui in Pontum meaſſent, cognoſcit urbem illic
Sinopem, nec procul templum uetere inter accolas fa/
ma Iouis ditis. Namque & muliebrem effigiem aſſiſte/
re, quā plerique Proſerpinā nocent. Sed Ptolemæus, ut
ſunt ingenia regum, pronus ad formidinem, ubi ſe/
curitas redijt, uolūptatum q̄ religionum appetens, ne/
gligere paulatim, aliasq; ad curas animū uertere. Do/

nec eadē ſpecies terribilior iam, & inſtantior, exitiū ipſi regnoq; denunciaret ni iuſſa patrarentur. Tū legatos & dona Scydrothemidi regi (is tunc Sinopenſibus im peritabat) expediri iubet, præcepitq; nauigaturis, ut Pythium Apollinem adeant. Illis mare ſecundū. Sors oraculi haud ambigua. Irent ſimulachrūq; patris ſui reueherent, ſororis relinquerent. Vt Sinopē uenere, munera, preces, mandata regis ſui Scydrothemidi allegant. Qui diuerſus animi, modo numen paueſcere, modo minis aduerſantis populi terreri, ſæpe donis promiſſisq; legatorū flectebatur. Atq; interim triennio exacto, Ptolemæus non ſtudiū, non preces omittere. Dignitatē legatorū, numerū nauium, auri pōdus augebat. Tū minax facies Scydrothemidi offertur, ne deſtinata deo ultra moraretur. Cunctantem uaria pnicies, morbiq; & manifeſta cœleſtium ira, grauiorq; in dies fatigabat. Aduocata contione, iuſſa Numinis, ſuos Ptolemæiq; uiſus, ingruētia mala exponit. Vulgus aduerſari regē, inuidere Aegypto, ſibi metuere, tēplūq; circūſedere. Maior hinc fama tradidit, deū ipſum appulſas littori nauis ſponte conſcendiſſe. Mirū inde dictu, tertio die tantū maris emenſi, Alexandriā appellūtur. Templū pro magnitudine urbis extructū loco cui nomen Rhacotis fuerat. Illic ſacellū Serapidi atq; Iſidi antiquitus ſacratū. Hæc de origine & aduentu dei celeberrima. Nec ſum ignarus eſſe quoſdā q Seleucia urbæ Syriæ accitū, regnāte Ptolemæo, quem tertia ætas tulit. Alij auctorem eundem Ptolemæū, ſedem ex qua tranſierit, Memphim phibent, inclytā olim, & ueteris Aegypti columē. Deū ipſum multi Aeſculapiū ꝙ medeatur ægris corporibus qdā Oſyrim, antiqſſimū illis gētibus numen, pleriq; Io

uē,ut rerū omniū potentem.Plurimū Dītē patrem, inſi-gnibus quæ in ipſo manifeſta, aut per ambages conie-ctant. At Domitianus Mutianuſq; anteq̃ alpibus pro-pinquarent,proſperos rerū in Treuiris geſtarū nūcios accepe. Præcipua uictoriæ fides,dux hoſtiū Valentinus nequaq̃ abiecto animo,quos ſpiritus geſſiſſet,uultu fere bat. Auditus ideo tantū ut noſceretur ingeniū eius,dā-natuſq; inter ipſum ſupplicium exprobrāti cuidā patriā eius captam,accipe ſe ſolatiū mortis reſpōdit. Sed Mu tianus quod diu occultauerat,ut recens exprompſit,q̃m benignitate deū fractæ uires hoſtiū forent, parū decore Domitianum confecto propè bello alieæ gloriæ inter-uenturū. Si ſtatus Imperij,aut ſalus Galliarū in diſcri-men uerteretur,debuiſſe Cæſarem in acie ſtare. Canine-fates Batauoſq; minoribus ducibus delegādos. Ipſe Lug duni uim fortunāq; principatus è proximo oſtenta-re,nec paruis piculis immixtus & maioribus nō defu turus. Intelligebantur artes, ſed pars obſequij in eo ne deprehenderentur. Ita Lugdunū uentū. Vnde creditur Domitianus occultis ad Cerialē nūcijs, fidem eius tē-taiuſſe,an præſenti ſibi exercitū Impiumq; traditurus fo ret, qua cogitatione bellū aduerſus patrem cogitauerit, an opes uireſq; aduerſus fratrē in incerto fuit. Nā Ce-rialis ſalubri temperamento eluſit ut uana pueriliter cu-pientem. Domitianus ſperni à ſenioribus iuuentam ſuā cernens,modica quoq; & uſurpata antea munia Impij omittebat. Simul ſimplicitatis ac modeſtiæ imagine,in altitudinem cōditus, ſtudiumq; litterarum & amorē carminum ſimulans, quo uelaret animum, & fratris æmulationi ſubduceretur, cuius diſparē mitioremq; na turam,contra interpretabatur.

e Iuſdem anni principio Cæſar Titus perdo
domandæ Iudeæ delectus à patre, & præ/
liantis utriuſq; rebus, militia clarus, maiore
tum ui famaq; agebat, certantibus prouin/
ciarum & exercitum ſtudijs, atq; ipſe ut ſuperior ſui iã
crederetur decoꝝ ſe promptũq; in armis oſtendebat, co
mitate et alloquijs officia prouocans. Ac plerũq; in ope
re, in agmine gregario militi mixtus, incorrupto ducis
honore. Tres tum in Iudæa legiones, quinta et decima,
& quintadecima, Vetus Veſpaſiani, miles excepere.
Tradidit è Syria duodecimã, & abductos Alexandria
duo & uiceſſimanos tertianosq;. Comitabantur uiginti
ſociæ cohortes, octo equitum alæ. Simul Agrippa Sothe
miusq; reges, & auxilia regis antiochi, ualidaq; & ſo/
lito inter accolas odio infenſa Iudæis Arabum manus.
Multi quos urbe atq; Italia ſua quẽq; ſpes acciuerat, oc
cupandi principem adhuc uacuũ. His cum copijs fines
hoſtiũ ingreſſus, cõpoſito agmine cũcta explorãs para/
tusq; decernere, haud procul Hieroſolymis caſtra facit.
Sed qa famoſæ urbis ſupremũ diem tradituri ſumus, cõ
gruens uidetur primordia eius aperire. Iudæos Creta in
ſula profugos, nouiſſima Libyæ inſediſſe memorant qua
tempeſtate Saturnus ui Iouis pulſus, ceſſerit regnis. Ar/
gumentũ è nomine petitur. Inclytum in creta Idã mõ/
tẽ. Accolas Idæos aucto in barbarũ morẽ cognomẽto.
Iudæos uocitari quaſi Idæos, qdã regnãte Iſide exundã

tem p Aegyptum multitudinem ducibus Hieroſolyma ac Iuda proximas in terras exoneratá. Pleriq; Aethyopũ prolẽ quos rege Cepheo metus atq; odium mutare ſedes ppulerit. Sunt q tradunt Aſſyrios cõuenas, indigũ agrorum populũ parte Aegypti potitos, mox proprias urbes Hebræaſq; terras, et propiora Syriæ coluiſſe. Clara alij Iudeorũ initia. Solymos carminibus Homeri celebratã gentem, conditã urbem Hieroſolymã nomine ſuo feciſſe. Plurimi auctores conſentiũt, orta p Aegyptũ tabe, q̃ corpora fœdaret, regẽ Bocchorim adito Hãmonis oraculo remediũ petẽtẽ, purgare regnũ, et id genus hominũ et inuiſum deis alias i terras auehere iuſſum. Sic cõquiſitũ collectumq; uulgus poſtq̃ uaſtis locis relictũ ſit, cæteris p lachrymas torpentibus. Moſen unum exulũ monuiſſe, ne quã deorũ hominum'ue opẽ expectarent, ab utriſq; deſerti, ſed ſibimet ut duci cœleſti crederent, primo cuius auxilio credentes, præſentes miſerias pepuliſſent. Aſſenſere atq; omnium ignari fortuitum iter incipiunt. Sed nihil æque q̃ inopia aquæ fatigabat. Iamq; haud procul exitio totis campis procubuerant, cum grex Aſinorum agreſtium è paſtu in rupem nemore opacam conceſſit. Secutus Moſes coniectura herbi ſoli, largas aquarum uenas aperit. Id leuamen, & continuum ſex dierum iter emenſi, ſeptimo pulſis cultoribus, obtinuere terras in quibus urbs & templum dicata ſunt. Moſes quo ſibi in poſterum gentem firmaret, nouos ritus contrarioſq; cæteris mortalibus indidit. Profana illic omnia, quæ apud nos ſacra. Rurſum conceſſa apud illos quæ nobis inceſta. Effigiem animalis quo monſtrãte, errorem ſitim'que depulerant, penetrali ſacrauere,

cæſo Ariete uelut in contumeliã Hãmonis. Bos quoq; immolatur, quẽ Aegyptij Apin colũt. Sue abſtinent, memoria cladis, qua ipſos ſcabies quondã turpauerat, cui id animal obnoxiũ. Lõgã olim famẽ crebris adhuc ieiunijs fatentur. Et raptarũ frugũ argumentum, panis Iudaicus nullo fermento detinetur. Septimo die otium placuiſſe ferunt, quia is finẽ laborũ tulerit. Dein blandiente inertia ſeptimũ quoq; annum ignauiæ datũ. Alij honorem eũ Saturno haberi, ſeu principia religionis tradentibus Idæis, quos cũ Saturno pulſos, et conditores gẽtis accepimus, ſeu ꝙ de ſeptẽ ſyderibus quis mortales reguntur, altiſſimo orbe & præcipua potentia ſtella Saturni feratur, ac pleriſq; cœleſtiũ uim ſuã & curſum ſeptimos ꝑ numeros cõmeare hi ritus quoquomodo inducti antiqtate defendũtur: cætera inſtituta ſiniſtra, fœda prauitate ualuere. Nã peſſimus quiſq; ſpretis religionibus patrijs, tributa et ſtipes illuc congerebãt. Vnde auctæ Iudæoꝝ res. Et qa apud ipſos fides obſtinata, miſericordia in promptu, ſed aduerſus omnes alios hoſtile odiũ, ſeparati epulis, diſcreti cubilibus, proiectiſſima ad libidinem gens, alienarũ cõcubitu abſtinent. Inter ſe nihil illicitũ. Circuncidere genitalia inſtituere, ut diuerſitate noſcantur. Transgreſſi in morem eorũ idem uſurpant, nec quicq̃ prius imbuuntur, q̃ cõtemnere deos exuere patriã, parẽtes, liberos, fratres uilia habere. Augendæ tñ multitudini cõſulitur. Nã et necare quemq̃ ex agnatis nefas, animasq; prœlio aut ſupplicijs ꝑemptorũ æternas putant. Hinc generandi amor et moriendi contemptus. Corpora cõdere q̃ cremare e more Aegyptio. Eademq; cura & de infernis, et pſuaſio cæleſtium. contra Aegyptij pleraq; animalia effigiesq; compoſitas ue

nerarentur. Iudæi mente ſola, unumq; numen intelligūt. prophanos q deū imagines mortalibus materijs in ſpecies hominum effingunt. Sūmū illud & æternum, neque mutabile, neque interiturū. Igitur nulla ſimulachra urbibus ſuis, ne dū templis ſunt. Non regibus hæc adulatio, non Cæſaribus honor. Sed quia ſacerdotes eorum tibia timpanisq; concinebant, hædera uinciebantur, Vitisq; aurea templo reperta, Liberum patrem coli domitorē orientis qdā arbitrati ſunt, nequaq̄ cōgruētibus inſtitutis. Quippe Liber feſtos lætosq; ritus poſuit. Iudæorū mos abſurdus ſordidusq;. terra finesq; qua ad orietē uergunt Arabia terminantur, Aegyptus obiacet. ab occaſu Phœnices et mare. Septentirionem è latere Syriæ longe proſpectant. Corpora hominum ſalubria, & ferentia laborum, rari hymbres, uber ſolum. Exuberant fruges noſtrum ad morem, preterq; eas, Balſamum et Palmæ, palmetis proceritas & decor. Balſamum modica arbor, ut quisq; ramus intumuit; ſi uim ferri adhibeas, pauent, uenæ fragmine lapidis aut teſta aperiuntur. humor in uſu medentium eſt. Præcipuum montium Libanum erigit, mirum dictu tantos inter ardores opacum fidumq; niuibus. Idē amnem Iordanem alit funditq;. Nec Iordanes pelago accipitur. Sed unum atque alterū lacū integer perfluit. tertio retinetur. Lacus immenſo ambitu ſpecie maris, ſapore corruptior, grauitate odoris accolis peſtifer, neque uento impellitur, neque piſces aut ſuetas aquis uolucres patitur, incertum unde ſuperiacta ut ſolido ferūtur, periti imperitiq; nandi per inde attolluntur. Certo anni tempore bitumen egerit, cuius legendi uſum, ut cæteras artes experientia docuit. Ater ſuapte natura liquor & ſparſo aceto concretus in

natat, hunc manu captum quibus ea cura in ſumma na uis trahunt. Inde nullo iuuante influit, oneratq́; donec abſcindas, nec abſcindere ære ferro ue poſſis, fugit cruorem ueſtemq́; infectā ſanguine, quo fœminæ p menſes exoluuntur. Sic ueteres auctores. Sed gnari locorum tradunt undantes bitumine moles pelli, manuq́; trahi ad litus, mox ubi uapore terræ ui ſolis inaruerit, ſecuribus cuneisq́; ut trabes aut ſaxa diſcindi. Haud procul inde campi quos fuerunt olim uberes, magnisq́; urbibus habitatos, fulminis iactu arſiſſe, & manere ueſtigia, terramq́; ſpē torridam, uim frugiferam pdidiſſe. Nā cuncta ſponte edita, aut manu ſata, ſiue herbas tenues aut flores, ſeu ſolitam in ſpēm adoleuere, atra et inania uelut in cinerem uaneſcunt. Ego ſicut Iudaicas quondā urbes igne cœleſti flagraſſe conceſſerim, ita halitu lacus infici terram, corrumpi ſuperfuſum ſpiritum, eoq́; fœtus ſegetum & autumni putreſcere reor, ſolo cæloq; iuxta graui, & Bellus amnis Iudaico mari illabitur circa cuius os coniectæ arenæ admixto uitro in Vitrum excoquuntur, modicū id litus, et egerentibus inexhauſtum. Magna pars Iudææ uicis diſpergitur, habēt et oppida, Hieroſolyma gentis caput, Illic īmenſæ opulentiæ tēplū, & primis monumentis urbs, dein iugis tēplū intimis clauſum ad fores, tm̄ Iudæo aditus, Limine pter ſacerdotes arcebantur, dū Aſyrios penes Medosq́; et Perſas oriēs fuit, deſpectiſſima pars ſeruientium poſtq̄ Macedones p̄potuere. Rex Antiochus demere ſuperſtitionem, & mores Græcorum dare adnixus, quo minus teterrimā gentē in melius mutaret, Parthorum bello prohibitus eſt. Nā ea tēpeſtate Arſaces deſciuerat. Tū Iudæi Macedonibus inualidis, Parthis nundū adultis, & Romani procul ab-

erant, ſibi ipſi reges impoſuere. qui mobilitate uulgi ex/pulſi, reſumpta p arma dominatione, fugas ciuiũ, ur/bium euerſiones, fratrum, cõiugum, parentũ neces, aliaq; ſolita regibus auſi, ſuperſtitionẽ fouebant, qa ho/nor ſacerdotij firmamentum potẽtiæ aſſumebatur. Ro/manoꝶ primus. Gn. Põpeius. Iudæos domuit. Tẽplũq; iure uictoriæ ingreſſus eſt. Inde uulgatũ nullas intus de um effigies. Vacuã ſedẽ, & inania archana. Muri Hie roſolymoꝶ diruti, delubrum manſit. Mox bello ciuili in terno, poſtq̃ in ditionẽ M. Antonij prouinciæ ceſſerãt, rex Parthoꝶ Pacorus Iudæa potitus, interfectusq; à P. Ventidio, et Parti trans Euphratem redacti. Iudæos. C. Soſius ſubegit. Regnũ ab Antonio Herodi datum uictor Auguſtus auxit. Poſt mortẽ Herodis, nihil expectato Cæſare Symõ quidã regium nomẽ inuaſerat. Is à Quin tilio Varo obtinente Syriã punitus, & gentẽ cohercitã liberi Herodis tripartito rexere. Sub Tiberio quies deim iuſſi à C. Cæſare effigiẽ eius in tẽplo locare, arma poti/us ſumpſere. quẽ motũ Cæſaris mors diremit. Claudius defunctis regibus, aut ad modicum redactis, Iudæã pro uinciã Equitibus Romanis aut libertis pmiſit, è quibus Antonius Fœlix p oẽm ſæuitiã ac libidinẽ, ius regiũ ſer/uili ingenio exercuit. Druſilla Cleopatræ & Antonij nepte in matrimoniũ accepta, ut eiuſdẽ Antonij Fœlix progener Claudius nepos eſſet. durauit tamen patiẽtia Iudæis uſq; ad Geſſiũ Floꝶ procuratorẽ. Sub eo bellum ortum, & cõprimere reos cœptantẽ Ceſtiũ Gallum Sy riæ legatũ uaria prœlia ac ſæpius aduerſa excœpere. Qui ubi fato aut tedio occidit, miſſu Neronis Veſpaſia/nus fortuna famaq; & egregijs miniſtris, inter duas æſtates, cuncta campoꝶ, omnesq; pter Hieroſolyma urbes

uictore exercitu tenebat. Proximus annus ciuili bello intentus q̃tum ad Iudæos per otium trãſiit. pace p̃ italiam parata, & externæ curæ rediere. Augebat iras, ꝙ ſoli Iudæi nõ ceſſiſſent. Simul manere apud exercitus Titum, ad oẽs principatus noui euẽtus caſus ue utile uidebatur. Igitur caſtris uti diximus, ante mœnia Hieroſolymoꝝ poſitis, inſtructas legiones oſtentauit. Iudæi ſub ipſos muros ſtruxere aciem rebus ſecundis longius auſuri, & ſi pellerentur parato perfugio. Miſſus in eos eques cũ expeditis cohortibus ambigue certauit. Mox ceſſere hoſtes & ſequẽtibus diebus crebra pro portis prœlia ſerebãt, donec aſſiduis dãnis intra mœnia pellerentur. Romani ad oppugnandum uerſi, neque.n. dignũ uidebatur famem hoſtiũ opperiri, poſcebantq; pericula, pars uirtute, multi ferocia et cupidine præmioꝝ. Ipſi Tito Roma, & opes, uoluptatesq; ante oculos, ac ni ſtatim Hieroſolyma conciderent, morari uidebantur. Sed urbem arduã ſitu opa moleſq; firmauerant, quis uel plana ſatis munirentur. Nam duos colles immenſum editos claudebãt muri per artem obliqui, aut introrſus ſinuati, ut latera oppugnantiũ ad ictus pateſcerent. Extrema rupis abrupta, & turres ubi mons iuuiſſet, in .lx. pedes, inter deuexa in centenos uicenosq; attollebantur, mira ſpecie, ac procul intuentibus pares. Alia intus mœnia regiæ circũiecta, Conſpicuoq; faſtigio turris Antonia in honorem M. Antonij ab Herode appellata. Templum in modum arcis propriiq; muri labore & opa; ante alios ipſæ porticus quis templũ ambiebatur, egregium propugnaculum. Fons perennis aquæ, cauati ſub terra montes, et piſcinæ ciſternæq; ſeruãdis hymbribus, p̃uiderant cõditores ex diuerſitate morum crebra bella. Inde cuncta q̃uis

aduerſus

aduerſus longum obſidiū, & à Pompeio expugnatis, me
tus, atque uſus pleraq; monſtrauere. Atque p auaritiam
Claudianoꝝ tempoꝝ, empto iure minuendi, ſtruxere
muros in pace, tanq̄ ad bellum, magna colluuie, & cæ
terarum urbiū clade aucti. Nam puicaciſſimus quiſque
illuc pfugerat, eoq; ſeditioſius agebant. Tres duces. toti/
dem exercitus. Extrema & latiſſima mœnium Symo.
Mediā urbē Iohānes quem & Barbagiorā uocabant,
Templum Eleazarus firmauerat. Multitudine & ar/
mis Ioannes ac Symo, Eleazarus loco pollebat. Sed
prælia, dolus, incendia inter ipſos & magna uis frumē
ti ambuſta. Mox Ioannes miſſis per ſpēm ſacrificandi,
qui Eleazarū manumq; eius obtruncarent, templo poti/
tur. Ita in duas factiones ciuitas diſceſſit, donec propin
quantibus Ro. bellū externum concordiā pararet. Eue/
nerant prodigia quæ neq; hoſtijs, neq; uotis piare fas ha
bet gens, ſuperſtitioni obnoxia, religionibus aduerſa.
Viſæ per cœlū cōcurrere acies, rutilantia arma, & ſubi
to nubium igne collucere templum. Expaſſæ repente
delubri fores, & audita maior humana uox, excedere
deos. Simul ingens motus excedētium, quæ pauci in me
tu trahebant. Pluribus perſuaſio inerat, antiquis ſacer
dotum litteris cōtineri, eo ipſo tempore fore, ut ualeſce/
ret oriens, profectiq; Iudæa rerū potirentur. quæ amba/
ges Veſpaſianū ac Titū pdixerant. Sed uulgus more hu
manæ cupidinis, ſibi tantā fatorū magnitudinē interp̄/
tati, ne aduerſis quidē ad uera mutabantur. Multitudi/
nē obſeſſoꝝ oīs ætatis, uirilis ac muliebris ſexus Ducen
ta millia fuiſſe accepimus. Arma cūctis, qui ferre poſſent,
Et plures q̄ pro numero audebāt. Obſtinatio uiris fœmi
niſq; par. Ac ſi transferre ſedes cogerentur, maior uita

metus q̃ mortis. Hanc aduerſus urbem gentemq́; Cæſar Titus, qñ impetũ & ſubita belli locus abnueret aggeribus uineisq́; certare ſtatuit. Diuiduntur legionibus munia, & quies ꝑliorũ fuit, donec cuncta expugnãdis urbibus reperta apud ueteres, aut nouis ingenijs ſtruerentur. At Ciuilis poſt malã in Treuiris pugnã, reparato per Germaniã exercitu, apud Vetera caſtra cõſedit. tutus loco, & ut memoria proſperarũ illic rerũ augeſcerent barbarorũ animi, Secutus eſt eodẽ Cerialis duplicatis copijs aduentu ſecundæ &. xyi. et. xiiij. legionũ. Cohortesq́; et alæ iãpridẽ accitæ poſt uictoriã properauerant. Neuter ducũ cũctator. Sed arcebat latitudo cãporũ ſuopte ingenio humentiũ. Addiderat Ciuilis obliq̃ in Rhenum molẽ, cuius obiectu reuolutus amnis, adiacentibus ſuperfunderetur. Ea loci forma incertis uadis ſubdola & nobis aduerſa. Quippe miles Ro. armis grauis, & nãdi pauidus, Germanos fluminibus ſuetos leuitas armorũ, et proceritas corporũ attollit. Igitur laceſſentibus Batauis, ferociſſimo cuiq́; noſtrorũ cœptum certamen, deinde orta trepidatio cum ꝑaltis paludibus arma equiq́; haurirentur Germani notis uadis ꝑſultabant, omiſſa plerũq́; fronte, latera ac terga circũuenientes, neque ut in pedeſtri acie cominus certabatur, ſed tanq̃ nauali pugna, uagi inter undas, aut ſi qd ſtabile occurrebat, totis illic corporibus nitentes, uulnerati cũ integris, periti nandi cũ ignaris, in mutuã ꝑniciem implicabantur, Minor tamen q̃ pro tumultu cædes, qa nõ auſi egredi paludẽ Germani in caſtra rediere. Eius prœlij euentus utrũque ducẽ diuerſis aĩmotibus ad maturandũ ſummæ rei diſcrimen erexit. Ciuilis inſtare fortunæ, Cerialis abolere ignominiã, Germani proſperis feroces, Romanos pudor excitauerat,

nox apud Barbaros cantu aut clamore, noſtris p iram et minas acta. Poſtera luce Cerialis eqte et auxiliarijs co/ hortibus frontē explet, In ſecūda acie legiones locatæ, Dux ſibi delectos retinuerat ad iprouiſa, Ciuilis haud porrecto agmine, ſed cuneis aſtitit, Bataui Cugerniq; in dextro, læua ac propiora fluminis trāſrhenani tenuere. Exhortatio ducū, nō more cōtionis apud uniuerſos, ſed ut quoſq; eorum aduehebantur. Cerialis ueterē Ro. nois gloriā, antiquas recentesq; uictorias, ut pfidū, ignauum uictū hoſtē in æternum excinderent, ultione magisq; p̄/ lio opus eſſe. Pauciores nup cū pluribus certaſſe, attamē fuſos Germanos qd roboris fuerit. Supeſſe q fugam aīs qui uulnera tergo ferant. Proprios inde ſtimulos legio/ nibus admonebat domitores Britāniæ quartadecima/ nos appellans, principem Galbā ſextæ legionis auctori tate factum. Illa primū acie Secundanos noua ſigna, no/ uāq; aqlā dicaturos. Hinc puectus ad Germanicū exer citū manus tendebat, ut ſuā ripā ſua caſtra ſanguine ho ſtium recuparent. Alacrior oīum clamor, qs uel ē longa pace prœlij cupido, uel feſſis bello pacis amor præmiaq; & quies in poſterū ſperabantur. Nec Ciuilis ſilentem ſtruxit aciem, locum pugnæ teſtem uirtutis ciens, ſtare Germanos Batauosq; ſup ueſtigia gloriæ, cineres oſſaq; legionum calcantes. Quocūque oculos Romanus inten deret, captiuitatem, cladem q; & dira oīa obuerſari. Ne terrerentur uario Treuirici prœlij euentu, ſuam illic ui/ ctoriam Germanis obſtitiſſe, dū omiſſis telis, præda ma/ nus impediunt. Sed cūcta mox proſpa & hoſti contra/ ria eueniſſe, q̄ prouideri aſtu ducis oportuerit puidiſſe, cā/ pos madentes, et ipſis gnaros paludes hoſtibus noxias. Rhenū et Germaniæ deos in aſpectu, quorum numine ca/

peſſerent pugnã, coniugum parentũ, patriæ memores. Illũ diẽ aut glorioſiſſimũ inter maiores, aut ignominioſum apud poſteros fore. Vbi ſono armorũ tripudiisq; (ita illis mos) approbata ſunt dicta, ſaxis glandibusq; et cæteris miſſilibus prœliũ incipitur, neq; noſtro milite paludẽ ingrediente & germanis ut eluderent laceſſentibus. Abſumptis quæ iaciuntur, et ardeſcente pugna, procurſum ab hoſte infeſtius immenſis corporibus, & plõgis haſtis. Fluitantemq; militẽ eminus fodiebant, ſimul e mole quã eductam in Rhenũ retulimus. Bructerorũ cuneus tranſnatauit Turbata ibi res, & pellebatur ſociarũ cohortiũ acies, cum legiones pugnam excipiunt, ſuppreſſaq; hoſtiũ ferocia prœliũ exæquatur. Inter quæ perfuga Batauus adiit Cerialẽ, terga hoſtiũ promittẽs ſi extremo paludis eques mitteretur, Solidũ illa, & Cugernos quibus cuſtodia obueniſſet, parũ intentos. Duæ alæ cum perfuga miſſæ incauto hoſti circũfunduntur, quod ubi clamore cognitũ legiones à fronte incubuere. pulſiq; germani, Rhenum fuga petebant. Debellatum eo die foret, ſi Romana claſſis ſequi maturaſſet. Ne eques qdẽ inſtitit, repente fuſis hymbribus, & propinqua nocte. Poſtera die. xiiii. legio in ſuperiorem prouinciã Gallo Annio miſſa, Cerialis exercitum decima ex Hiſpania legio ſuppleuit, Ciuili Chaucorũ auxilia uenere, non tamen auſus oppidum Batauorũ armis tueri. Raptis quæ ferri poterant, cæteris iniecto igni in inſulam conceſſit, gnarus deeſſe naues efficiendo ponti, neq; exercitũ Ro. aliter trãſmiſurũ. quin & diruit molem à Druſo germanico factã. Rhenũq; prono alueo in Galliam ruentẽ diiectis quæ morabantur effudit. Sic uelut ablato amne tenuis alueus inſulam inter Germanosq; cõtinentiũ ter-

tarum ſpē fecerat. Tranſiere Rhenū Tutor quoq; & Claſſicus, & centum tredecim Treuirorū Senatores, in quibus fuit Alpinus Montanus, quē à primo Antonio miſſum in Gallias ſupius memorauimus. Comitabatur eum frater. D. Alpinus. Simul cæteri miſeratione ac donis auxilia cōcibant, inter gentes periculorum auidas. Tantūq; belli ſuperfuit, ut pſidia cohortiū, alarū, legionū modicis uillis quadripartita inuaſerint. Decimā legionē Arenaci, ſecundam Batauoduri & Grinnes Vadamq; cohortiū alarūq; caſtra, ita diuiſis copijs, ut ipſe & Vera ſorore eius genitus, Claſſicusq; ac Tutor ſuam quiſq; manū traherent. Nec omnia patrandi fiducia, ſed multa auſis aliqua in parte fortunam affore. Simul Cerialē, neq; ſatis cautum, & pluribus nūcijs huc illuc curſantem, poſſe medio intercipi. Quibus obuenerāt caſtra decumanorū, oppugnationem legionis arduā rati, egreſſum militem & cedendis materijs operatū turbauere, occiſo pfecto caſtrorū & quinq; primoribus centurionū, paucisq; militibus, Cæteri ſe munimentis defendere. Et interim Germanorū manus Batauoduri irrūpere inchoatū pontem nitebantur. Ambiguū prœlium nox diremit. plus diſcriminis apud Crinnes Vadamq;. Vadam Ciuilis, Grinnes Claſſicus oppugnabant, nec ſiſti poterant, interfecto fortiſſimo quoque, in quibus Briganticus pfectus alæ ceciderat. quē fidum Romanis & Ciuili auunculo infenſum diximus. Sed ubi Cerialis cū delecta equitū manu ſubueit, uerſa fortuna. Præcipites Germani in amnem aguntur. Ciuilis dum fugientes retentat agnitus, petitusq; telis, relicto equo, trāſnatauit. Idē Germanis effugium. Tutorē Claſſicumq; appulſæ lintres uexere. Ne tum quidem Ro. claſſis pugnæ affuit ut

iuſſum erat. Sed obſtitit formido & remiges per alia militiæ munia diſperſi. Sanè Ceriaris parū tēporis ad exequēda impia dabat, ſubitus conſilij, ſed euentu clarus. Aderat fortuna etiam, ubi artes defuiſſent, hinc ipſi exercituiq; minor cura diſciplinæ. Et paucos poſt dies quanq̄ piculū captiuitatis euaſiſſet, infamiā non uitauit. profectus Noueſiū Bōnamq; ad uiſenda caſtra, quæ hyematuris legionibus erigebātur, nauibus remeabat diſiecto agmine, incurioſis uigilijs. Animaduerſum id germanis, & inſidias cōpoſuere. Electa nox atra nubibus, & prono amne rapti, nullo prohibēte uallū ineunt. prima cædes aſtu adiuta, inciſis tabernaculorum funibus. ſuiſmet corijs coopertos trucidabant. Aliud agmen turbare claſſem, inijcere uincla, trahere pupes. Vtq; ad fallendū ſilentio ita cœpta cæde, & quo plus terroris adderent, cuncta clamoribus miſcebant. Romani uulneribus exciti, quærunt arma, ruunt per uias, pauci ornati militariter, pleriq; circū brachia torta ueſte & ſtrictis mucronibus. dux ſemiſomnis ac propè interfectus, errore hoſtiū ſeruatur. Nāq; p̄toriā nauē uexillo inſignē illic ducē rati abripiūt. Cerialis alibi noctem egerat, ut pleriq; credidere, ob ſtuprū Claudiæ ſacratæ mulieris, ubi & uigiles flagitiū ſuum ducis dedecore accuſabāt, tanquā iuſſi ſilere, ne qetē eius turbarent, Ita intermiſſo ſigno, & uocibus, ſe quoq; in ſomnū lapſos. Multa luce reuecti hoſtes captiuis nauibus, prætoriā triremē flumine impio, domū Velledæ traxere. Ciuilem cupido inceſſit, naualem aciem oſtentandi. Complet quod biremiū, quæq; ſimplici ordine agebantur. Adiecta ingens lintrium uis. ad tricenos quadragenosq; ceu armamenta lyburnicas ſoli haud indecore pro uelis iuuabant. Spa

tium uelut æquoris electum, quo Moſæ fluminis amnē Rhenus Oceano affundit. Cã inſtruendæ claſſis ſup inſi tam genti uanitatem, ut eo terrore commeatus Gallia aduentantes interciperent. Cerialis miraculo magiſquã metu direxit claſſem numero imparem uſu remigum, gu bernatorum arte, nauium magnitudine potiorem. Is flu mine ſecundo, Illi uento agebantur. Sic prouecti tenta/ to telorum iactu dirimuntur. Ciuilis nihil ultra auſus, transrhenum conceſſit. Cerialis inſulam Batauorum hoſtiliter populatus, agros uillaſq; Ciuilis, intactos no/ ta arte ducum ſinebat, cum interim fluxu autumni, et crebris pluuialibus hymbribus ſuperfuſus amnis palu/ ſtrem humilemq; inſulam in faciem ſtagni oppleuit. Nec claſſis aut commeatus aderant. Caſtraq; in plano ſita ui fluminis deferebantur. Potuiſſe tunc opprimi le/ giones, & uoluiſſe Germanos, ſed dolo à ſe flexos im putauit Ciuilis. Neque abhorret uero. quando paucis poſt diebus deditio inſecuta eſt. Nam Cerialis per oc/ cultos nuncios Batauis pacem, Ciuili ueniam oſten/ tans, Velledam propinquoſque monebat, fortunam belli tot cladibus aduerſam, opportuno erga Populum Romanum merito mutare. Cæſos Treuiros, receptos Vbios, ereptam Batauis patriam, neque aliud Ciuilis amicitia peractum, quàm uulnera, fugas, luctus exu lem eum & extorrem, recipientibus oneri, & ſatis peccauiſſe q totiens Rhenum tranſcenderint. Si quid ultra moliantur. inde iniuriam & culpam, hinc ul/ tionem & deos fore. Miſcebantur minis promiſſa. & concuſſa tranſrhenanorũ fide, inter Batauos quoque ſermones orti, non prorogandam ultra ruinam, nec poſſe ab una natione totius orbis ſeruitium depelli. quid

pfectum cæde & incendijs legionum, niſi ut plures ua lidioresq; accirētur? Si Veſpaſiano bellum nauauerint, Veſpaſianum rerũ potiri. Sin Populũ Romanũ armis prouocent, quotam partē generi humani Batauos eſſe? Reſpicerent Rhætos Noricosq;, cæterorum onera ſocio/ rum. Sibi non tributa, ſed uirtutes & uiros indici. Pro/ ximum id libertati. Et ſi dominorum electio ſit, honeſti/ us principes Romanorũ, ꝗ Germanorum fœminas to/ lerari. Hæc uulgus. Proceres atrociore Ciuilis rabie, ſe/ met in arma truſos. Illum domeſticis malis, excidium gentis oppoſuiſſe. Tunc infenſos Batauis deos, cum ob/ ſiderentur legiones, interficerentur legati. bellum uni ne ceſſarium, ferale ipſis ſumeretur. Ventum ad extrema ni reſipiſcere incipiāt, et noxij capitis pœna pænitentiā fateantur. Non fefellit Ciuilem ea inclinatio, & præue/ nire ſtatuit, ſuper tedium malorum, etiam ſpe uitæ, quæ plerunq; magnos animos infringit. Petito colloquio, ſcinditur Nabaliæ fluminis pons: in cuius abrupta pro greſſi duces. Ciuilis ita cœpit. Si apud Vitellij legatum defenderer, neq; facto meo uenia, neq; dictis fides debeba tur. Cuncta inter nos inimica, hoſtilia ab illo cœpta, à me aucta erant. Erga Veſpaſianum uetus mihi obſer/ uantia, & cũ priuatus eſſet, amici uocabamur. Hoc Pri mo Antonio notũ, cuius epiſtolis ad bellũ accitus ſum, ne Germanicæ legiones & Gallica iuuentus alpes trā/ ſcenderent. Quæ Antonius abſens, Flaccus præſens mo/ nebat, arma in Germania moui, quæ Mutianus in Sy/ ria, Aponius in Mœſia, Fabianus in Pannonia.

Cornelij Taciti Hiſtoriaꝝ Libri.xxi. impfecti & reli/ quorum qui ad hanc diem reperiuntur. Finis.

P. CORNELII TACITI HISTORICI DE SITV MORIBVS ET POPVLIS GERMANIAE LIBELLVS.

*G*Ermania omnis à Gallis Rhætijsq́; & Pãnonijs, Rheno & Danubio fluminibus, à Sarmatis dacisq́; mutuo metu aut montibus ſeparatur. Cætera Oceanus ambit latos ſinus & inſularũ immenſa ſpacia cõplectens, Nuper cognitis qbuſdam gentibus, ac regibus, quos bellum aperuit. Rhenus Rhæticarũ alpium inacceſſo ac præcipiti uertice ortus, modico flexu in occidentem uerſus ſeptentrionali Oceano miſcetur. Danubius molli & clementer edito montis Arbonæ iugo effuſus plures Populos adit, donec in ponticũ mare ſex meatibus erũpit. ſeptimũ enim os paludibus hauritur. Ipſos Germanos indigenas crediderim, minimeq́; aliarũ gentiũ aduentibus & hoſpitijs mixtos, qa nec terra olim, ſed claſſibus adue hebantur qui mutare ſedes q̃rebant, & immenſus ultra utq́; ſic dixerim aduerſus Oceanus raris ab orbe noſtro nauibus aditur. Quis porro præter piculũ horridi et ignoti maris, Aſia aut Africa aut Italia relicta Germaniã peteret? informẽ terris, aſperã cælo, triſtem cultu aſpectuq́;, niſi ſi patria ſit. Celebrant carminibus antiquis (quod unũ apud illos memoriæ & annalium genus ſit) Tuiſtonem deũ terra editũ & filiũ Manũ orignem gentis conditoriſq́;. Mãno tris filios aſſignãt, è quoꝝ noibus proximi Oceano Ingaeuones, Medij Herminones, Cæteri Iſtaeuones. uocentur. Quidam autem licentia uetuſtatis pluris deo

ortos pluresq; gentis appellatiões, Marſos, Gābriuios, Sue-
uos, Vandalos affirmāt, Eaq; uera et antiqua noīa. Cæte-
rū Germaniæ uocabulū recēs, et nuper additū, quoniā
q primi Rhenum tranſgreſſi Gallos expulerint, ac nūc
Tungri, nunc Germani uocati ſint. Ita nationis nomen,
nō gentis eualuiſſe paulatim, ut omnes primū à uictore
ob metū, mox à ſeipſis inuento nomine Germani uoca-
rentur. Fuiſſe apud eos, & Herculē memorant, primūq;
omnium uiroꝝ fortiū ituri in prelia canunt. Sunt illis
hæc quoque carmina, quoꝝ relatu quē Baritū uocant,
accendunt animos, futuræq; pugnæ fortunā ipſo cantu
augurantur, Terrent enim, trepidant'ue. prout ſonuit
acies. Nec tam uoces illæ q̃ uirtutis concentus uidentur.
Affectatur præcipue aſperitas ſoni, & fractū murmur
obiectis ad os ſcutis, quo plenior & grauior uox reper-
cuſſu intumeſcat. Cæterū et Vlyxem qdā opinantur lō-
go illo & fabuloſo errore in hunc Oceanum delatum
adiſſe Germaniæ terras. Aſciburgiumq;, quod in ripa
Rheni ſitum hodie incolitur ab illo conſtitutum nomi-
natumq;. Arā quin etiā Vlyxi
conſecratam adiecto Laertæ patris noīe eodē loco olim
reptā, monumentaq;, & tumulos quoſdam græcis litte-
ris inſcriptos in confinio Germaniæ Rhætiæq; adhuc
extare, quæ neq; confirmare argumentis, neq; refellere in
animo eſt, ex ingenio ſuo quiſque demat, uel addat fi-
dē. Ipſe eoꝝ opinionibus accedo, q Germaniæ populos
nullis alijs aliaꝝ nationū cōnubijs infectos propriā et
ſincerā et tm̄ ſui ſimilē gentē extitiſſe arbitrātur. Vnde
habitus quoq; corporū q̈q̈ in tanto hominū numero idē
oībus truces, & cærulei oculi, rutilæ comæ, magna cor-
pora, & tantum ad impetū ualida, laboris atque ope-

rū non eadē patientia, minimeq́; ſitim æſtumq́; tolerarē, frigora atque inediā cælo ſolo ue aſſueuerunt. Terra et ſi aliquāto ſpecie differt, in uniuerſum tamen aut ſyluis horrida, aut paludibus fœda, humidior qua gallias, uētoſior qua Noricū ac Pannoniā aſpicit. ſatis ferax, frugiferarum arborum impatiens, pecorum fœcunda, ſed plerunque improcera. ne armentis qdem ſuus honor, aut gloria frontis. numero gaudent, eæque ſolæ & gratiſſimæ opes ſunt. Argētum & aurum propitij an irati dij negauerint, dubito. Nec tamen affirmauerim nullā Germaniæ uenam argentū aurum ue gignere, quis enim ſcrutatus eſt? poſſeſſione & uſu haud perinde afficiuntur. Eſt uidere apud illos argētea uaſa legatis & principibus eorū muneri data nō in alia uilitate, q̄ quæ humo fingūtur. q̄q̄ proximi ob uſum commerciorū aurum & argentum in pretio habent, formasq́; quaſdam noſtræ pecuniæ agnoſcunt, atque eligunt, Interiores ſimplicius et antiquius pmutatiōe merciū utuntur, pecuniā probāt ueterem & diu notam ſerratos bigatosq́;. Argētum quoque magis quàm aurum ſequuntur nulla affectione animi, ſed quia numerus argenteorum facilior uſui eſt promiſcua ac uilia mercantibus. Ne ferrum quidem ſupereſt, ſicut ex genere telorum colligitur. Rari gladij, aut maioribus lanceis utuntur. haſtas, uel ipſorum uocabulo frameas gerunt anguſto & breui ferro, ſed ita acri & ad uſum habili, ut eodem telo, prout ratio poſcit uel cominus uel eminus pugnent, & eques quidem ſcuto frameaq́; contentus eſt. pedites et miſſilia ſpargunt, plura ſinguli, atque in immenſum uibrāt, nudi aut ſagulo leues, nulla cultus iactatio. Scuta tātū lectiſſimis coloribus diſtinguunt paucis

loricæ. Vix *uni, alterive claſſis, aut galeæ.* Equi *non for/ma, non uelocitate conſpicui, ſed nec uariare gyros in morem noſtrum docentur.* In *rectum aut uno flexu dextros agunt ita coniũcto orbe, ut nemo poſterior ſit.i uniuerſum eſtimanti plus penes peditē roboris, eoq; mixti prœliantur, apta & congruentem ad equeſtrē pugnã uelocitate peditũ, quos ex omni iuuentute delectos ante aciē locant.* Diffinitur *& numerus,* Centeni *ex ſingulis pagis ſunt.* Idq; *ipſum inter ſuos uocantur & quod primo numerus fuit, iã nomen & honor eſt.* Acies *per cu/neos cõponitur. cedere loco dũmodo rurſus inſtes. ꝯſilij ꝙ formidinis arbitrãtur.* Corpora *ſuorũ etiã in dubijs ꝓlijs referũt.* Scutũ *reliquiſſe præcipuum flagitium, nec aut ſacris adeſſe, aut cõciliũ inire ignominioſo fas. multiq; ſupſtites bellorum infamiã laqueo finierunt.* Reges *ex nobilitate.* Duces *ex uirtute ſumunt.* Nec *regibus infinita ac libera poteſtas, & duces exemplo potius ꝙ Im/pio, ſi prompti, ſi conſpicui, ſi ante aciem agant admi/ratione præſunt.* Cæterũ *neq; animaduertere, neq; uincire neq; uerberare qdē niſi ſacerdotibus ꝑmiſſum, nõ quaſi in pœnam nec ducis iuſſu, ſed uelut deo imperante, quē adeſſe bellantibus credunt, effigiesq;, et ſigna quædam detracta lucis in prœlium ferunt, quodq; præci/puum fortitudinis incitamentum eſt non caſus, nec for/tuita conglobatio turmã, aut cuneũ facit, ſed familiæ et propinquitates, et in proximo pignora,* Vnde *ululatus fœminarũ audiri, unde uagitus infantiũ. hi cuiq; ſanctiſſimi teſtes, hi maximi laudatores.* Ad *matres, ad coniu/ges uulnera ferunt. nec illæ numerare, nec exigere pla/gas pauent.* Ciboſq; *& hortamina pugnãtibus geſtãt* Memoriæ *proditur quaſdã acies inclinatas iã et labã/*

tes à fœminis reſtitutas ↄſtantia preciũ & obiectu pe
ctorũ et monſtrata cominus captiuitate. q̃ lõgè impatiẽ
tius fœminarũ ſuarũ noïe timent, adeo ut efficacius ob
ligentur animi ciuitatum, quibus inter obſides puellæ
quoq; nobiles impãntur. Ineſſe quinetiã ſanctũ aliqd, et
prouidũ putant. nec aut conſilia earũ aſpernantur, aut
reſponſa negligunt. Vidimus ſub diuo Veſpaſiano Vel
ledã diu apud pleroſq; numinis loco habitã. Sed &
olim Auriniã & cõpluris alias uenerati ſunt, non adu
latione, nec tanq̃ facerẽt deas. Deorũ maxime Mercuriũ
colunt, cui certis diebus, humanis quoq; hoſtijs litare
fas habent. Herculẽ ad Martem conceſſis animalibus
placãt. Pars Sueuorũ & Iſidi ſacrificat. Vnde cauſa &
origo peregrino ſacro parũ cõperi, niſi quod ſignum ip
ſum ĩ modũ liburnæ figuratũ docet adiectã religionem.
Ceterũ nec cohibere parietibus, deos, neq; in ullã huma
ni oris ſpeciem aſſimilare ex magnitudine cæleſtium ar
bitrãtur Lucos ac nemora conſecrãt, deorũq; noïbus ap
pellant. ſecretũ illud, quod ſola reuerentia uident. Au
ſpicia, ſorteſq; ut q maxime obſeruãt. Sortiũ conſuetudo
ſimplex, uirgã frugiferæ arbori deciſam in ſurculos am
putant eoſq; notis qbuſdã diſcretos ſuper candidã ue
ſtem temere ac fortuito ſpargũt. mox ſi publice ↄſuletur
ſacerdos ciuitatis, ſin priuatim, ipſe pater familiæ p̄catus
deos cælumq; ſuſpiciens ter ſingulos tollit, ſublatos ſe
cundum impreſſam ante notã interp̃tatur. Si prohibue
runt nulla de eadem re in eundem diem ↄſultatio. Sin
premiſſum, auſpiciorum adhuc fides exigitur, & illud
qdem etiã hic notum, auium uoces, uolatuſq; interro
gare. Proprium gentis equorum quoq; p̄ſagia ac moni
tus expiri. publice aluntur ijſdẽ nemoribus ac lucis cã

didi et nullo mortali ope cōtacti, quos preſſos ſacro cur ru ſacerdos ac rex uel princeps ciuitatis comitantur. hinnitus ac fremitus obſeruāt. Nec ulli auſpicio maior fides non ſolum apud plebem, ſed apud proceres, apud ſacerdotes. Se. n. miniſtros deorum, illos conſcios putant. Eſt & alia obſeruatio auſpiciorum, qua grauium bellorū euētus explorant. Eius gentis cum qua bellum eſt captiuū quoquo modo interceptum, cum electo popu'ariū ſuorum, patrijs quenq; armis cōmittunt, uictoria huius, uel illius pro pẽiudicio accipitur. De minoribus rebus principes cōſultant, de maioribus oēs, ita tamen ut ea quoq; quorum penes plebem arbitrium eſt, apud principes ptractentur. Coeunt, niſi quid fortuitum & ſubitum incidit, certis diebus, cū aut inchoatur luna aut impletur. Nam agendis rebus hoc auſpicatiſſimū initium credunt, nec dierum numerum ut nos, ſed noctiū computant. Sic conſtituunt ſic cōdicunt, nox ducere diem uidetur. Allud ex libertate uitium, ꝙ nō ſimul, nec iuſſi conueniunt, ſed & alter, & tertius dies cunctatione coeuntium abſumitur. Vt turbæ placuit, conſidunt armati. Silentium per ſacerdotes, qbus tum & coercendi ius eſt, imperatur. Mox rex uel princeps, prout ætas cuiq;, prout nobilitas, pro ut decus bellorum, prout facundia eſt, audiuntur auctoritate ſuadendi magiſq̃ iubendi poteſtate. Si diſplicuit ſententia fremitu aſpernantur. Sin placuit, frameas cōcutiunt, honoratiſſimum aſſenſus genus eſt armis laudare, licet apud conciliū accuſare quoq; & diſcrimen capitis intendere. Diſtinctio pœnarū ex delicto, proditores & transfugas arboribus ſuſpendunt. Ignauos et imbelles & corpore infames cœno ac palude, iniecta inſuper crate mergunt. Diuerſitas ſupplicij illuc reſpicit tãq̃

ſcelera oſtendi oporteat dum puniuntur, flagitia abſcō di. Sed & leuioribus delictis pro modo pœnarū equoꝝ pecorūq; numero conuicti mulctantur, pars mulctæ regi uel ciuitati, pars ipſi qui uindicatur uel propinquis eius exoluitur. Eligūtur in iiſdē ↄcilijs et principes, qui iura per pagos uicosq; reddunt. Cēteni ſingulis ex plebe co/ mites conſilium ſimul & auctoritas adſunt. Nihil autē neq; publicæ neq; priuatæ rei, niſi armati agunt. Sed ar ma ſumere nō ante cuiq̄ moris, q̄ ciuitas ſuffecturū pro/ bauerit. Tum eum in ipſo concilio uel principum ali/ quis uel pater uel propinquus ſcuto frameaq; iuuenem ornant, hæc apud illos toga, hic primus iuuentæ honos, ante hoc domus pars uidentur, mox Reip. inſignis no/ bilitas aut magna patrū merita principis dignationem ēt adoleſcentulis aſſignant Cæteris robuſtioribus ac iā pridem probatis aggregantur, nec rubor inter comites aſpici. Gradus qui ēt ipſe comitatus habet iudicio eius quē ſectantur. Magnaq; et comitū æmulatio, quibus pri mus apud principem ſuū locus, & principū cui pluri/ mi & acerrimi comites, hæc dignitas, hæ uires magno ſemꝑ electoꝝ iuuenū globo circundari, in pace decus, in bello ꝓſidium, nec ſolum in ſua gente cuiq;, ſed apud fi/ nitimas quoq; ciuitates id nomen, ea gloria eſt, ſi nume ro ac uirtute comitatus emineat. Expetuntur enim lega/ tionibus & muneribus ornantur, & ipſa plerūq; fama bella profligant. Cum uentum in aciem, turpe principi uirtute uinci turpe comitatui uirtutē principis nō æqua re. Iam uero infame in oēm uitam ac probroſum, ſuper ſtitem principi ſuo ex acie receſſiſſe. Illum defendere tue/ ri, ſua quoque fortia facta gloriæ eius aſſignare, principū ſacramētū eſt. Principes pro uictoria pugnant, Comites

pro principe. Si ciuitas in qua orti ſunt longa pace & otio torpeat, pleriq; nobilium adoleſcentium petunt ultro eas nationes quæ tum bellū aliquod gerunt, quia & ingrata genti quies, & ut facilius inter ancipitia clareſcant, magnūq; comitatum non niſi ui belloq; tueare, exigunt.n. principis ſui liberalitate illum bellatorē equū, illam cruentam uictricemq; frameam. Nā epulæ et conuictus quanq̄ incompti largi tamē apparatus pro ſtipēdio cedunt. Materia munificentiæ per bella & raptus, nec arare terram aut expectare annum tam facile perſuaſeris, q̄ uocare hoſtes & uulnera mereri, pigrū quin immo & iners uidetur ſudore acquirere, quod poſſis ſanguine parare. Quotiens bella non ineunt, non multum uenatibus, plus per otium tranſigunt. dediti ſomno, ciboq;, fortiſſimus quiſque ac bellicoſiſſimus nihil agens, delegata domus & penatim & agroꝝ cura fœminis ſenibusq; & infirmiſſimo cuiq; ex familia. Ipſi habēt miram diuerſitatem naturæ, cū iidem hoīes ſic ament inertiam & oderint quietem. Mos eſt ciuitatibus ultro ac uiritim cōferre principibus uel armentorū uel frugum, quod pro honore acceptum ēt neceſſitatibus ſubuenit. Gaudent p̄cipue finitimarū gentium donis, quæ non mō à ſingulis, ſed publice mittuntur. Electi equi, magna arma, phaleræ, torquesq̄; iam & pecuniā accipere docuimus. Nullas Germanoꝝ populis urbes habitari ſatis notum eſt, ne pati quidem inter ſe iunctas ſedes. Colunt diſcreti ac diuerſi, ut fons, ut campus, ut nemus placuit. Vicos locant non in noſtrū morem cōnexis & coherentibus ædificijs. Suā quiſque domum ſpacio circūdat ſiue aduerſus caſus ignis remedium ſiue inſcitia ædificandi. Ne cœmentoꝝ quidem apud illos aut tegularū uſus. Ma

teria

teria ad omnia utuntur informi, & citra ſpeciem aut delectationem. Quædam loca diligentius illinunt terra ita pura & ſplendente, ut picturam ac liniamenta colorũ imitetur. Solent & *ſubterraneos ſpecus aperire, eoſq; multo inſuper fimo onerant ſuffugium hyemi & receptaculum frugibus, quia rigorem frigorum eiuſmodi locis molliunt & ſi quando hoſtis aduenit aperta populatur.* Abdita *autem & defoſſa aut ignorantur, aut eo ipſo fallunt quod quærenda ſunt.* Tegumen *omnibus ſagum, fibula, aut ſi deſit, ſpina conſertum.* Cætera *intecti totos dies iuxta focum atq; ignem agunt.* Locupletiſ*ſimi ueſte diſtinguntur non fluitante ſicut* Sarmatæ ac Parthi, *ſed ſtricta & ſingulos artus exprimente.* Gerũt *& ferarum pelles proximi ripæ negligenter.* Vlteriores *exquiſitius, ut quibus nullus per commertia cultus.* Eli*gunt feras, & detracta uelamina ſpargunt maculis, pellibusq; belluarum, quas exterior oceanus, atq; ignotum mare gignit, nec alius fœminis q̃ uiris habitus, niſi* ꝙ *fœminæ ſæpius lineis amictibus uelantur, eoſque purpura uariant, partemq; ueſtitus ſuperioris in manicas non extendunt, nudæ brachia ac lacertos, ſed et proxima pars pectoris patet, quãq̃ ſeuera illic matrimonia nec ullam morum partem magis laudaueris.* Nam *prope ſoli barbarorum ſingulis uxoribus contenti ſunt, exceptis admodum paucis, qui non libidine, ſed ob nobilitatem plurimis nuptijs ambiuntur.* Dotem *non uxor marito ſed uxori maritus offert.* Interſunt *parentes & propinqui, ac munera probant.* Munera *non ad delitias muliebres quæſita, nec quibus noua nupta comatur, ſed boues & frenatum equum, & ſcutum cũ fra-*

mea, gladioq́;. In hæc munera uxor accipitur, atque
inuicem ipſa armoꝝ aliquid uiro affert, hoc maximum
uinculum, hæc arcana ſacra, hos coniugales deos arbi/
trantur, ne ſe mulier extra uirtutũ cogitationes, extraq́;
bellorum caſus putet. Ipſis incipientis matrimonij au/
ſpicijs admonetur, uenire ſe laborum periculorumq́; ſo
ciam, idem in pace, idem in prœlio paſſuram auſu/
ramq́;, hoc iuncti boues, hoc paratus equus, hoc da/
ta arma denũciãt. Sic uiuendũ, ſic pereundũ, accipe ſe q̃
liberis inuiolata, ac digna reddat, q̃ nurus accipiãt, rur
ſus q̃ ad nepotes referãtur. Ergo ſepta pudicitia agunt,
nullis ſpectaculoꝝ illecebris, nullis conuiuiorum irri/
tationibus corruptæ. Litterarum ſecreta uiri pariter ac
fœminæ ignorant. Pauciſſima in tam numeroſa gente
adulteria, quorum pœna præſens, & maritis permiſ/
ſa, accíſis crinibus nudatam coram propinquis expel/
lit domo maritus, ac per omnem uicum uerbere agit.
Publicatæ enim pudicitiæ nulla uenia, non forma, non
ætate, non opibus maritum inueniet. Nemo enim illic
uitia ridet, nec corrumpere & corrumpi ſæculum uo
catur. Melius quidem adhuc eæ ciuitates, in quibus tan
tum uirgines nubunt, & cum ſpe, uotoq; uxoris ſemel
trãſigitur. Sic unum accipiunt maritum quo modo unũ
corpus, unamq́; uitam, ne ulla cogitatio ultra, ne lon/
gior cupiditas, ne tanquam maritum, ſed tãquam ma
trimonium ament. Numerum liberorum finire, aut
quemq̃ ex agnatis necare flagitium habetur, pluſq; ibi
boni mores ualent, q̃ alibi bonæ leges. In omni domo
nudi ac ſordidi. In hos artus, in hæc corpora, quæ mi/
ranur excreſcunt. Sua quemq; mater uberibus alit, nec

ancillis ac nutricibus delegantur. Dominum ac ſeruum *nullis educationis delitijs dignoſcas.* Inter eadem *peco ra in eadem humo degunt, donec ætas ſeparet ingenu os, uirtus agnoſcat.* Sera *iuuenum uenus, eoq; inexhau ſta pubertas, nec uirgines feſtinantur, eadem iuuenta, ſimilis proceritas pares ualidæq; miſcentur, ac robora parentum liberi referunt.* Sororum *filijs idem apud auū culum, quia ad patrem honor. Quidam ſanctiorem ar ctioremq; hunc nexum ſanguinis arbitrantur & in accipiendis obſidibus magis exigunt, tanquam & in animum firmius & domum latius teneant, heredes tamen ſucceſſoresq; ſui cuiq; liberi, & nullum teſtamē tum.* Si *liberi non ſunt, proximus gradus in poſſeſſione fratres, patrui, auunculi. Quanto plus propinquorum, quo maior affinium numerus, tanto gratior ſenectus, nec ulla orbitatis precia.* Suſcipere *tam inimicitias ſeu patris ſeu propinqui, q̈ amicitias neceſſe eſt, nec im placabiles durant.* Luitur *enim etiam homicidium cer to armentorum ac pecorū numero, recipitq; ſatisfactio nem uniuerſa domus, utiliter in publicum, quia peri culoſiores ſunt inimicitiæ iuxta libertatem.* Conuictibus *& hoſpitijs non alia gens effuſius indulget. Quēcunq; mortalium arcere tecto nefas habetur, pro fortuna qſq; apparatis epulis excipit.* Cum *defecere, qui modo ho ſpes fuerat, monſtrator hoſpitij & comes, proximā do mum non inuitati adeunt, nec intereſt, pari humanitate accipiuntur.* Notum *ignotūq; q̈tum ad ius hoſpitis ne mo diſcernit.* Abeunti *ſi qd popoſcerit, concedere moris, & poſcendi inuicem eadem facilitas.* Gaudent *muneri bus, ſed nec data imputant, nec acceptis obligantur.* Vi*ctus inter hoſpites comis, ſtatim è ſomno, quē plerunq;*

in diem extrahunt, lauantur, ſæpius calida, ut apud quos plurimum hyems occupat, lauti cibum capiunt, ſeparatæ ſingulis ſedes, & ſua cuiq; menſa. Tum ad negocia, nec minus ſæpe ad conuiuia procedunt armati, diem noctemq; cõtinuare potãdo nulli probrum. Crebræ ut inter uinolentos rixæ. Raro conuitijs, ſæpius cæde & uulneribus tranſiguntur. Sed de reconciliatis inuicẽ inimicitijs, & iungendis affinitatibus, & adſciſcẽdis principibus de pace deniq; ac bello plerũq; in cõuiuijs conſultant, tanq̃ nullo magis tpe aut ad ſimplices cogitatiões pateat animus, aut ad magnas incaleſcat. Gens non aſtuta nec callida aperit adhuc ſecreta pectoris licẽtia ioci. Ergo detecta & nuda omnium mens poſtera die retractatur, & ſalua utriuſq; tpis ratio eſt. Deliberant, dum fingere neſciunt, conſtituunt, dum errare nõ poſſunt, potui humor ex ordeo aut frumento in quandam ſimilitudinem uini corruptus, proximi ripæ et uinum mercantur. Cibi ſimplices, agreſtia poma, recens fera, aut lac concretum, ſine apparatu, ſine blandimentis expellunt famem, aduerſus ſitim non eadem temperãtia, ſi indulſeris ebrietati ſuggerendo quantum concupiſcunt, haud minus facile uitijs q̃ armis uincentur. Genus ſpectaculoꝝ unum atq; in omni cœtu idem. Nudi iuuenes quibus id ludicrum eſt inter gladios ſe atq; infeſtas frameas ſaltu iaciunt. Exercitatio artem parat ars decorem, non in quæſtum tamen aut mercedem, quis audacis laſciuiæ precium eſt uoluptas ſpectantiũ. Aleã (quod mirere) ſobrij inter ſeria exercent, tanta lucrãdi perdendi ue temeritate, ut cum oĩa defecerunt, extremo ac nouiſſimo iactu de libertate ac de corpore cõtendãt. Victus uoluntariã ſeruitutem adit. Quãuis, quis robuſti

or alligari ſe ac uenire patitur. Ea eſt in re praua perui/catia, ipſi fidem uocant. Seruos cōditionis huius per com mertia tradunt, ut ſe quoq; pudore uictoriæ exoluāt. Cæteris ſeruis non in noſtrum morem deſcriptis p familiā miniſterijs utuntur. Suam quiſque ſedem, ſuos penates regit. Frumenti domum dominus aut pecoris aut ueſtis ut colono iniungit, & ſeruus hactenus paret. Cætera domus officia uxor ac liberi exequuntur. Verberare ſeruum, ac uinculis & opere coercere, rarum. Occidere ſolent non diſciplina & ſeueritate, ſed impetu & ira, ut inimicum, niſi quod impune eſt. Liberti non multum ſupra ſeruos ſunt. Raro aliquod momentū in domo, nunq̈ in ciuitate exceptis dūtaxat ijs gentibus, quæ regnantur. Ibi.n.et ſuper ingenuos & ſup nobiles aſcendunt. Apud cæteros impares libertini libertatis argumentum ſunt, fœnus agitare & in uſuras extendere ignotū, ideoq; magis ſeruatur q̈ ſi uetitum eſſet. Agri pro numero cultorū ab uniuerſis per uices occupantur, quos mox inter ſe ſecundū dignationem partiuntur, facilitatem partiendi campoꝝ ſpacia præſtant. Arua per annos mutant, et ſupereſt ager, nec.n. cum ubertate & amplitudine ſoli laborare contendunt ut pomaria cōſerant, & prata ſeparent & hortos rigent, ſola terræ ſeges imperatur. Vnde annum quoque ipſum non in totidem digerunt ſpecies. Hyems & uer & æſtas intellectū ac uocabula habent, Autumni perinde nomen ac bona ignorantur. Funerū nulla ambitio. Id ſolum obſeruatur, corpora claroꝝ uirorū certis lignis cremētur. Struem rogi nec ueſtibus nec odoribus cumulāt, ſua cuique arma, quorūdā igni et equus adijcitur. Sepulchrum ceſpes erit. Monumentoꝝ arduū

et peroperoſum honorem, et graue͂ defunctis aſpernan-tur Lamenta ac lachrymas cito, dolorem & triſtitiam tarde ponunt. Fœminis lugere honeſtum eſt. Viris me-miniſſe. Hæc in commune de omnium Germanorum origine ac moribus accepimus. Nunc ſingularium gen-tium inſtituta ritusq; quatenus differant, Quæ natio-nes e Germania in Gallias cõmigrauerint expediã. Va lidiores olim Gallorũ res fuiſſe ſummus auctorũ diuus Iulius tradit, eoq; credibile eſt etiam Gallos in Germa niam trãſgreſſos. Quantulũ.n. amnis obſtabat, quo mi nus ut quæq; gens eualuerat occuparet permutaretq; ſedes promiſcuas adhuc & nulla regnorũ potentia di-uerſas? Igitur inter Hercyniã ſyluã, Rhenumq; et Mœ ni amnes Heluetij, Vlteriora Boij, Gallica utraq; gens tenuere. Manet adhuc Boemi nomen ſignificatq; loci ueterem memoriã quãuis mutatis cultoribus. Sed utrũ Araniſci i Pãnoniã ab Oſis Germanorũ natiõe, an Oſi ab Araniſcis i Germaniã, ꝯmigrauerint cũ eodẽ adhuc ſer mone inſtitutis moribus utantur, incertum eſt qa pari olim inopia ac libertate eadem utriuſq; ripæ bona ma-laq; erant. Treuiri & Neruli circa affectationem Ger-maniæ originis ultro ambitioſi ſunt, tanq̃ p hãc gloriã ſanguinis à ſimilitudine & inertia Gallorũ ſe paſcen-tur. Ipſam Rheni ripã haud dubie Germanorũ populi colũt, Vangiones, Treboci, Nemetes. Vbij qdẽ quãq̃ Ro mana Colonia eſſe meruerint, ac libentius Agrippinẽſes cõditores ſui noĩe uocẽtur, origine erubeſcũt. Tranſgreſ ſi olim et experimẽto fidei ſuper ipſam Rheni ripã col-locati, ut arcerent nõ ut cuſtodirẽtur. Omniũ harũ gen-tiũ uirtute pcipui Bataui nõ multum ex ripa, ſed inſulã

Rheni amnis collunt. Cattorū quondam populus,& ſeditione domeſtica in eas ſedes tranſgreſſus, in quibus pars Romani impij fierent. Manet honos,& antiquæ ſocietatis inſignæ, nā nec tributis contemnūtur, nec publicanus atterit, exēpti oneribus & collationibus, et tā tū in uſum prœlioꝶ ſe poſiti uelut tela atque arma bellis reſeruātur. Eſt in eodem obſequio et Mattiacorum gens. Protulit enim magnitudo Populi Romani ultra Rhenū ultraque ueteres terminos Impij reuerentiā. Ita ſede finibusq; in ſua ripa, mēte animoq; nobiſcum agūt. Cætera ſimiles Batauis, niſi ꝙ ipſo adhuc terræ ſuæ ſolo et cœlo acrius animātur. Nō numeramus inter Germaniæ populos, quāq̄ trans Rhenū Danubiūq; conſederint eos q decumates agros exercent. Leuiſſimus quiſq; Galloꝶ, et inopia audax, dubiæ poſſeſſionis ſolū occupauere. Mox limite acto promotiſq; p̄ſidijs ſinus Impij,& pars prouinciæ habētur. Vltra hos Catti initiū ſedis ab Hercinio ſaltu inchoāt, nō ita effuſis ac paluſtribus locis, ut cætere ciuitates, ī quas Germania pateſcit, durāt. Si qdē colles paulatim rareſcunt, et Cattos ſuos ſaltus Hercinius proſeqtur ſimul, atque deponit. duriora gēti corpora, ſtricti artus minax uultus, et maior animi uigor. Multū (ut ītr Germanos) ratiōis ac ſollertiæ, p̄ponere electos, audire p̄poſitos, noſſe ordines, intelligere occaſiones, differre impetus, diſponere diem, uallare noctē, fortunam inter dubia, uirtutem inter certa numerare, quodq; rariſſimū, nec niſi ratiōe diſciplinæ conceſſum, plus reponere in duce q̄ in exercitu. Omne Robur in pedite, quē ſup arma ferramentis quoque et copijs coonerant, alios ad prœlium ire uideas, Cattos ad bellum,

rari excurſus et fortuita pugna equeſtriũ ſane uirium id propriũ, cito parare uictoriã, cito cedere. Velocitas *iuxta formidinem, cunctatio propior cõſtantiæ eſt, & alijs* Germanoꝝ *populis uſurpatum.* Rara *& priuata cuiuſq; audentia apud* Cattos *in conſenſum uertit, ut primũ adoleuerint crinem barbamq; ſummittere, nec niſi hoſte cæſo exuere uotiuum obligatũq; uirtuti oris habitum.* Super *ſanguinẽ & ſpolia reuelant frontes, ſeq; tũ demum pretia naſcendi retuliſſe, dignoſq; patria ac parentibus ferunt.* Ignauis *& imbellibus manet ſqualor. fortiſſimus quiſq; ferreum inſuper annulum, ignominioſum id genti, uelut uinculum geſtat, donec ſe cæde hoſtis abſoluat.* Plurimis *Cattorũ hic placet habitus.* Iãq; *canent inſignes & hoſtibus ſimul, ſuiſq; monſtrati, omniũ penes hos initia pugnarũ, hæc prima ſemp̃ acies uiſu noua.* Nã *ne in pace qdẽ uultu mitiore mãſueſcunt.* Nulli *domus aut aliqua cura, prout ad quemq; uenere aluntur. prodigi alieni, cõtemptores ſui, donec exãguis ſenectus tam dure uirtuti impares faciat.* Proximi *Cattis certum iã Alueo* Rhenũ, *quique terminus eſſe ſufficiat,* Vſipij *ac* Tẽcteri *colunt.* Tencteri *ſup̃ ſolitũ belloꝝ decus equeſtris diſciplinæ arte p̃cellũt.* Nec *maior apđ* Cattos *peditũ laus, q̃* Tẽcteris *eqtũ.* Sic *inſtituere maiores, poſteri imitantur.* Hi *luſus infantium, hæc iuuenum æmulatio perſeuerãt ſenes, inter familiã & penates et iura ſucceſſionũ equi tradũtur.* Excipit *filius, non ut extera maximus natu, ſed prout ferox bello et melior.* Iuxta Tencteros Bructeri *olim occurrebant.* Nũc Chamauos *&* Angriuarios *immigraſſe narratur pulſis* Bructeris *ac penitus exciſis uicinaꝝ conſenſu nationum, ſeu ſu-*

perbiæ odio, ſeu prædæ dulcedine, ſeu fauore quodam erga nos deorum. Nam *ne ſpectaculo quidem prœlij in uidere, ſuplex.lx.millia non armis teliſq́;* Romanis, *ſed quod magnificentius eſt, oblectationi oculiſq́; ceciderunt.* Maneat *quæſo, duretq́; gentibus ſi non amor noſtri, at certe odium ſui, quando in urgentibus* Imperij *fatis nihil iam præſtare fortuna maius poteſt, q̃ hoſtium diſcordiam.* Angriuarios & Chamauos *à tergo* Dulgibini et Chaſuari *cludunt, aliæq́; gentes haud perinde memoratæ.* A *fronte* Friſij *excipiunt.* Maioribus *minoribuſq́;* Friſijs *uocabulum eſt, ex modo uirium, utreque nationes uſque ad* Oceanũ Rheno *p̃texuntur, ambiũtq́; immenſos inſuper lacus,* & Romanis *claſſibus nauigatos. ipſum quinetiã* Oceanũ *illa tentauimus,* & *ſupeſſẽ adhuc herculis colũnas fama uulgauit, ſeu adijt* Hercules, *ſeu quicquid ubi magnificum ẽ, in claritatem eius referre conſenſimus.* Nec *defuit audentia* Druſo Germanico. Sed *obſtitit* Oceanus *in ſe ſimul atque in* Herculẽ *inquiri.* Mox *nemo tẽptauit.* Sanctiuſq́; *ac reuerẽtius uiſum de actis deorũ credere, q̃ ſcire.* Hactenus *in occidentẽ* Germaniam *nouimus.* In *ſeptentrionem ingenti flexu redit.* Ac *primo ſtatim* Chaucorũ *gens quanq̃ incipiat à* Friſijs *ac partẽ littoris occupet omniũ quas expoſui gentium lateribus obtenditur, donec in* Cattos *uſque ſinuetur tã immenſum terrarũ ſpaciũ non tenent tantum* Chauci, *ſed & implent.* Populus *inter* Germanos *nobiliſſimus, quique magnitudinẽ ſuã malit iuſtitia tueri ſine cupiditate ſine ĩpotẽtia, quieti ſecretiq́; nulla prouocant bella, nullis raptibus aut latrocinijs populantur.* Id *præcipuum uirtutis ac uiriũ præcipuum argu/*

mentum eſt, quod ut ſuperiores agant non per iniurias aſſequuntur. Prompta tamen omnibus arma, ac ſi res poſcat exercitus, plurimum uiroꝝ equorumq́;, & quie ſcentibus eadē fama. In latere Chaucorum, Cattorūq; Cheruſci nimiam ac marcentem diu pacem illaceſſiti nutrierunt idq; iocundius q̄ tutius fuit, quia inter im potentes & ualidos falſo quieſcas, ubi manu agitur, modeſtia ac probitas nomina ſuperioris ſunt. Ita q olim boni æquiq; Cheruſci, nunc inertes ac ſtulti uocantur. Chattis uictoribus fortuna in ſapientiā ceſſit. Tacti rui na Cheruſcorum & Foſi contermina gens, aduerſarū rerum ex æquo ſocij ſunt, cū in ſecundis minores fuiſ ſent. Eundem Germaniæ ſinum proximi Oceano Cym bri tenent, parua nunc ciuitas, ſed gloria ingens. Vete riſq; famæ lata ueſtigia manent. Vtraq; ripa caſtra ac ſpacia, quorū ambitu nunc quoq; metiaris molem ma nuſq; gentis & tam magni exitus fidem. Sexcenteſimū &. xl. annum urbs noſtra agebat cum primum Cym brorum audita ſunt arma Cæcilio Metello ac Papirio Carbone coss. ex quo ſi ad alterum Impatoris Traia ni conſulatum computemus. cc. ferme &. x. anni col liguntur, tandiu Germania uincitur. Medio tam longi æui ſpacio multa inuicem damna. Non Samnis, nō Pœ ni non Hiſpaniæ, Galliæ'ue, ne Parthi qdem ſæpius ad monuere. Quippe regno Arſacis acrior eſt Germanorū libertas. Quid enim aliud nobis quam cædem Craſſi amiſſo & ipſo & ipſe Pacoro infra Ventidiū deiectus oriens obiecerit? At Germani Carbone & Caſſio & Scauro Aurelio & Seruilio Cepione. M. quoq; Mālio fuſis uel captis quinq; ſimul conſularis exercitus P. Ro.

Varum treſq; cũ eo legiones etiam Cæſari abſtulerũt. nec impune. C. Marius in Italia, Diuus Iulius in Gallia, Druſus ac Nero & Germanicus in ſuis eos ſedibus perculerunt. Mox ingentes. C. Cæſaris minæ in ludibriũ uerſæ. Inde otium, donec occaſione diſcordiæ noſtræ & ciuiliũ armorum expugnatis legionũ hybernis etiã Gallias affectauere, ac rurſus pulſi, inde proximis temporibus triumphati magis q̃ uicti ſunt. Nũc de Sueuis dicendũ eſt, quorum non una ut Cattorũ Tencterorum ue gens, maiorẽ enim Germaniæ partem obtinent, proprijs adhuc nationibus nominibusq; diſcreti, quamq̃ in cõmune Sueui uocentur. Inſigne gentis obliquare crinem, nodoq; ſubſtringere. Sic Sueui à cæteris Germanis. Sic Sueuorum ingenui à ſeruis ſeparãtur. In alijs gẽtibus ſeu cognatiõe aliqua Sueuo℞ ſeu q̃d ſæpe accidit imitatiõe rarũ et intra iuuẽtæ ſpaciũ. Apud Sueuos uſq; ad canitiẽ horrentẽ capillũ retro ſequuntur, ac ſæpe ĩ ipſo ſolo uertice ligãt. Principes & ornatiorẽ habẽt. Ea cura formæ, ſed innoxie. Neq;. n. ut amẽt amẽtur ue, in altidinẽ quãdã et terrorem adituri bella cõpti, ut hoſtiũ oculis ornantur. Vetuſtiſſimos ſe nobiliſſimosq; Sueuo℞ Semnones memorant. Fides antiquitatis religione firmatur. Statuto tẽpore in ſyluã augurijs patrũ, et priſca formidine ſacrã omnis eiuſdem ſanguinis populi legatiõibus coherẽt, Cæſoq; publice homine celebrãt. Barbari ritus horrenda primordia. Eſt et alia luco reuerentia. Nemo niſi uinculo ligatus ingreditur, ut minor, & poteſtatem numinis præ ſe ferens, ſi forte prolapſus, attolli et inſurgere haud licitũ, ꝑ humũ euoluũtur eoq; omnis ſupſtitio reſpicit, tanq̃ inde initia gẽtis, ibi re

gnator omnium deus, cætera ſubiecta atq; parentia. Adducit auctorem fortuna Semnonum, Cētum pagis habitantur, magnoq; corpore efficitur, ut ſe Sueuorū caput credant. Contra Langobardis paucitas nobilitasq; plurimis ac ualentiſſimis nationibus cincti non per obſequiū, ſed prœlijs, & periclitando tuti ſunt. Reudigni deinde & Auiones & Anglij & Varini & Eudoſes & Suardones & Nuithones fluminibus aut ſyluis muniuntur, nec quicq̄ notabile in ſingulis, niſi quod in cōmune Nerthum, ideſt terrā matrem colunt, eamq; interuenire rebus hominū, inuehi populis arbitrātur. Eſt in inſula Oceani caſtrum nemus, dicatūq; in ea uehiculū ueſte contectū, attingere uni ſacerdoti cōceſſum. Is adeſſe penetrali deam intelligit, uectamq; bobus fœminis multa ueneratiōe proſequitur. Læti tunc dies, feſta loca quæcunq; aduentu, hoſpitioq; dignatur. Non bella ineūt nō arma ſumunt, clauſum omne ferrum, pax & quies tunc tantum nota. Item tantum amata, donec idem ſacerdos ſatiatā conuerſatione mortaliū deā tēplo reddat, mox uehiculum, et ueſtes & ſi credere uelis, numen ipſum ſecreto lacu abluitur. Serui miniſtrant, quos ſtatim idem lacus haurit. Arcanus hinc terror, ſanctaq; ignorantia, quid ſi id quod tantum perituri uident. Et hæc quidem pars in ſecretiora Germaniæ porrigitur. Propior (ut quo modo paulo ante Rhenum, ſic nunc Danubiū ſequar) Hermūduorum ciuitas fida Romanis, eoq; ſolis Germanorū non in ripa commertiū, ſed penitus, atq; in ſplendidiſſima Rhætiæ prouinciæ Colonia paſſim & ſine cuſtode tranſeunt, & cum cæteris gētibus arma mo

do caſtraq; noſtra oſtendamus his domos, uillasq; patẽ fecimus non concupiſcentibus. In Hermunduris Albis *oritur flumen inclytum & notum olim, nũc tantũ audi tur.* Iuxta Hermunduros Nariſci, *ac deinde* Marcoma*ni & quadi agũt. præcipua* Marcomanoꝝ *gloria uiresq;, atq; ipſa etiã ſedes pulſis olim* Bois *uirtute parta, nec* Mariſci Quadi *ue degenerant.* Eaq; *Germaniæ uelut frons eſt quatenus* Danubio *pgitur.* Marcomanis. *Quadis ue uſq; ad noſtrã memoriam reges manſerunt ex gente ipſorum, nobile* Marobodui & Tudri *genus, iam & externos patiuntur.* Sed *uis & potentia regibus ex auctoritate* Romana, *raro armis noſtris, ſæpius pecunia iuuantur, nec minus ualent retro* Marſigni, Gothini, Oſi, Burij, *terga* Marcomanorum Quadorũq; *claudunt, e qbus* Marſigni & Burij *ſermone cultuq;* Suenos *referunt.* Gothinos *Gallica,* Oſos Pãnonica *lingua coarguit, non eſſe* Germanos, *& quod tributa patiuntur, partẽ tributoꝝ* Sarmatæ, *partem* Quadi *ut alienigenis imponunt.* Gothini *quo magis pudeat & ferrũ effodiunt, omnesq; hi populi pauca campeſtrium, cæterum ſaltus & uertices montium iugumq; inſederunt, dirimit enim ſcinditq;* Sueuiam *continuum montium iugum, ultra quod plurimæ gentes agunt, ex quibus latiſſime patet* Lygiorũ *nomen in plures ciuitates diffuſum.* Valẽtiſſimas *nominaſſe ſufficiet.* Arios, Helueconas Manimos Elyſios, Naharualos. *apud* Naharualos *antiq religionis lucus oſtenditur.* Præſidet *ſacerdos muliebri ornatu, ſed deos interpretatione* Romana Caſtorem, *pollucemq; memorant.* Eius *numinis nomen* Alcis, *nulla ſimulachra, nullum peregrinæ ſuperſtitionis ueſtigium.* Vt *fratres tamen ut iuuenes uenerantur.* Cate/

rum Arij ſuper uires, quibus enumeratos paulo ãte populos antecedunt, truces inſitæ feritati arte ac tempore lenocinãtur, nigra ſcuta, tincta corpora, atras ad prœlia noctes legunt, ipſaq; formidine atque umbra feralis exercitus terrorem inferunt nullo hoſtium ſuſtinente nouum ac uelut infernum aſpectum. Nã primi in omnibus prœlijs oculi uincuntur. Trans Lygios Gothones regnant paulo iam adductius, q̃ cæteræ Germanorum gentes, nondũ tñ ſupra libertatem. Protinus deinde ab Oceano Rugij & Lemouij, omniumq; harum gentiũ inſigne rotunda ſcuta, breues gladij, & erga reges obſequium. Suionum hinc ciuitates, ipſæ in Oceano p̃ter uiros armaq; claſſibus ualent, forma nauiũ eo differt, ꝙ utrinq; prora paratam ſemper apulſui frontem agit, nec uelis miniſtrantur nec remos in ordinem lateribus adiũgunt. Solutum ut in quibuſdam fluminum, et mutabile ut res poſcit hinc uel illinc remigium. Eſt apud illos & opibus honos, eoq; unus imperitat nullis iam exceptionibus non precario iure parendi, nec arma ut apud cæteros Germanos, neque promiſcuo, ſed clauſa ſub cuſtode & quidem ſeruo, quia ſubitos hoſtium incurſus prohibet Oceanus. Otioſa porro armatorum manus facile laſciuiunt. Enim uero neqne nobilem, neque ingenuum ne libertinum quidem armis præponere regia utilitas eſt. Trans Suionas aliud mare pigrum, ac propè immotum quo cingi claudiq; terrarum orbem hinc fides, ꝙ extremus cadentis iam ſolis fulgor in ortus edurat adeo clarus, ut ſydera hebetet. Sonum inſuper audiri, formas deorum, & radios capitis aſpici perſuaſio adijcit, illuc uſque & fama uera tantum natura. Ergo iam dextro Sueuici maris littore Eſtuorum

gentes alluuntur, quibus ritus, habitusq́; Sueuorum, lingua Britannicæ *propior.* Matrem *deam uenerãtur. inſigne ſuperſtitionis formas* Aprorum *geſtant.* Id *pro armis omniumq́; tutela, ſecurum deæ cultorem etiam inter hoſtes præſtat.* Rarus *ferri, frequens fuſtiũ uſus.* Frumenta *cæterosq́; fructus patientius quàm pro ſolita Germanorum inertia laborant.* Sed *et mare ſcrutantur, ac ſoli omnium ſuccinum quod ipſi* Gleſum *uocant, inter uada atque in ipſo littore legunt, nec quæ natura quæ'ue ratio gignit, ut barbaris quæſitum compertum ue diu, quinetiam inter cætera eiectamenta maris iacebat, donec luxuria noſtra dedit nomen, ipſis in nullo uſu, rude legitur, informe perfertur, preciumq́; mirantes accipiunt.* Succum *tamen arborum eſſe intelligas, quia terrena quædam atque etiam uolucria animalia plerunque interlucent quæ implicata, humore mox dureſcente materia cluduntur.* Fœcundiora *igitur nemora lucosq́;, ſicut orientis ſecretis, ubi thura balſamaq; ſudantur, ita occidentis inſulis terrisq́; ineſſe crediderim, quæ uicini ſolis radijs expreſſa atque liquantia in proximum mare labuntur, ac ui tempeſtatum in aduerſa littora exundant.* Si *naturam ſuccini admoto igne tentes, in modum tædæ accenditur, alitq́; flammam pinguem & olentem,* Mox *ut in picem raſinamq́; lenteſcit.* Suionibus Sitonum *gentes continuantur.* Cætera *ſimiles uno differunt, quod fœmina dominatur, in tantum non mõdo à libertate, ſed etiam à ſeruitute degenerant, hic* Sueuiæ *finis.* Beucincrum Venetorumq́; & Femiorum *nationes* Germanis *an* Sarmatis *aſcribam dubito, quanq̃* Peucini, *quos quidam* Baſtar

nas uocant ſermone cultu ſede ac domicilijs, ut Germani
agunt, ſordes omnium ac torpor procerum connubis
mixtis, non nihil in Sarmatarum habitum fœdantur.
Veneti multum ex moribus traxerunt. Nam quicquid
inter Peucinos Fenniosq; ſyluarum ac montium erigi/
tur latrocinijs pererrant, hi tamen inter Germanos po
tius referuntur, quia & domos fingunt, et ſcuta geſtāt,
& peditum uſu ac pernicitate gaudent, quæ omnia di/
uerſa Sarmatis ſunt in plauſtro equoq; uiuentibus, Fen/
nis mira feritas, fœda paupertas, non arma, non equi,
non penates, uictui herba, ueſtitui pelles, cubile humus.
Solæ in ſagittis ſpes, quas inopia ferri oſſibus aſperāt.
Idemque uenatus uiros pariter & fœminas alit. Paſſim
enim comitantur, partemq; prædæ petunt. Nec aliud
infantibus ferarum hymbriumq; ſuffugium, q̄ ut in ali
quo ramorum nexu contegantur, huc redeunt iuuenes,
hoc ſenum receptaculum. Sed beatius arbitrantur, q̄
ingemere agris, illaborare domibus, ſuas alienasq; for
tunas ſpe metuq; uerſare, ſecuri aduerſus homines, ſecu/
ri aduerſus deos. Rem difficillimam aſſecuti ſunt, in il/
lis ne uoto quidem opus eſſet. Cætera iam fabuloſa,
Helluſios & Oxionas ora hominum uultusq; & cor/
pora atque artus ferarum gerere, quod ego ut incom/
pertum in medium relinquam.